

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MEKTEP MÜZESİ DERGİSİNİN TRANSKRİPSİYONU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
HATİCE KÜBRA ÖZDEMİR**

Enstitü Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Serdar Özdemir

OCAK – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

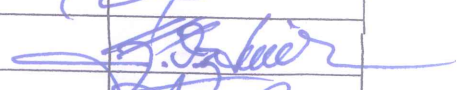
**MEKTEP MÜZESİ DERGİSİNİN TRANSKRİPSİYONU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Kübra ÖZDEMİR

Enstitü Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları

“Bu tez 08.01.2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Nerveza SAĞLAM	Basarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Sercan Özdemir	Basarılı	
Doç. Dr. Kerem MEMUR	-Olumsuz-	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C.		Sayfa : 1/1
	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ		
	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ		
	TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU		
Öğrencinin			
Adı Soyadı	:	Hatice Kübra Özdemir	
Öğrenci Numarası	:	Y166009010	
Enstitü Anabilim Dalı	:	İslam Tarihi ve Sanatları	
Enstitü Bilim Dalı	:		
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS	☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Mektep Müzesi Dergisinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi	
Benzerlik Oranı	:	%3	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,			
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.			
			02.01/2020 İmza
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.			
Bilgilerinize arz ederim.			
			/...../2020 İmza
Uygundur			
Dr. Öğr. Üyesi Serdar Özdemir			
Tarih: 08.01.2020			
İmza: 			
☐ KABUL EDİLMİŞTİR		Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	
☐ REDDEDİLMİŞTİR			
EYK Tarih ve No:			

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda yol gösterici olan ve bu çalışma süresince benden yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Serdar Özdemir'e müteşekkirim. Ayrıca bana olan inançları ve destekleriyle her daim yanımda olduklarını hissettiğim aileme, benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ve bu zorlu süreçte benimle birlikte birçok sıkıntıya göğüs geren sevgili eşime teşekkürü bir borç bilirim. Tezimi varlığı mutluluk kaynağım olan kızım Elif'e ithaf ediyorum.

Hatice Kübra Özdemir

08.01.2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: MEKTEP MÜZESİ DERGİSİ	5
1.1. Mektep Müzesi’ne Kadar Osmanlı Basınının Kısa Özeti	5
1.2. Mektep Müzesi’nin Kimlik, Biçim ve Muhteva Özellikleri.....	7
1.2.1. Sahibi	8
1.2.2. Yayın Periyodu	8
1.2.3. Sayfa Sayısı	8
1.2.4. Ücreti	9
1.2.5. Yayınevi	9
1.2.6. Dağıtım Yeri	9
1.2.7. Yayın Amacı.....	10
1.2.8. Konusu.....	10
1.2.9. Yazar Kadrosu	12
1.2.9.1. Halide Edip Adıvar	12
1.2.9.1.1. Hayatı	12
1.2.9.1.2. Eserleri.....	15
1.2.9.1.3. Fikir Dünyası	16
1.2.9.1.4. Mektep Müzesi’nde Halide Edip	17
1.2.9.2. Nedim	19
1.2.9.3. Nakiye Elgün	19
1.2.9.3.1. Hayatı	20
1.2.9.3.2. Fikir Dünyası	22
1.2.9.3.3. Mektep Müzesi’nde Nakiye Hanım	22
1.2.9.4. Hür Kadın	23
1.2.9.5. Ahmet Edip.....	23
1.2.9.5.1. Hayatı	24

1.2.9.5.2. Eserleri.....	25
1.2.9.5.3. Mektep Müzesi’nde Ahmet Edip.....	30
1.2.9.6. Yusuf Akçura.....	31
1.2.9.6.1. Hayatı	31
1.2.9.6.2. Mektep Müzesi’nde Yusuf Akçura	33
1.2.9.7. Osman Fahri	33
1.2.9.7.1. Hayatı.....	33
1.2.9.7.2. Eserleri	34
1.2.9.7.3. Mektep Müzesi’nde Osman Fahri.....	34
1.2.10. Dil ve Anlatım Özellikleri	34
1.2.11. Mektep Müzesi Hakkında İhtilaf.....	34
1.2.12. Bibliyografya, Katalog ve Diğer Çalışmalarda Mektep Müzesi	37
1.2.13. Mektep Müzesi ve Kadın.....	39
1.2.14. Mektep Müzesi ve Eğitim.....	49
İKİNCİ BÖLÜM: MEKTEP MÜZESİ’NİN TRANSKRİPSİYONU	53
2.1. Transkripsiyonda Takip Edilen Usul.....	53
2.2. Transkripsiyon Metni	55
SONUÇ	492
KAYNAKÇA.....	494
EK	500
ÖZGEÇMİŞ	516

KISALTMALAR

A.K.	: Atatürk Kitaplığı
BDK	: Beyazıt Devlet Kütüphanesi
Bk.	: Bakınız
dğr.	: Diğer
Dr.	: Doktor
haz.	: Yayına hazırlayan
H.	: Hicrî
HTU	: Hakkı Tarık Us
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
MK	: Millî Kütüphane
Öğr.	: Öğretim
Prof.	: Profesör
R.	: Rumî
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Trc.	: Tercüme eden
t.y.	: Tarih yok
y.y.	: Yayıncı bilinmiyor

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	X	Doktora	
Tezin Başlığı: Mektep Müzesi Dergisinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi			
Tezin Yazarı : Hatice Kübra Özdemir		Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÖZDEMİR	
Kabul Tarihi : 08.01.2020		Sayfa Sayısı : 519	
Anabilim Dalı : İslâm Tarihi ve Sanatları			
Bu çalışmada 14 Mayıs 1913 (1 Mayıs 1329) - 14 Mart 1914 (1 Mart 1330) tarihleri arasında yayınlanan <i>Mektep Müzesi</i> dergisinin transkript metnine ve değerlendirilmesine yer verilmiştir. Osmanlı Devleti , yayın hayatına Kahire topraklarında basılan Vak'a-i Mısriyye (1828) gazetesıyla başlamıştır. <i>Mektep Müzesi</i>'ne kadar geçen 85 yıl içerisinde her çeşit alanda farklı periyotlarla ve muhtelif sayfa sayılarına sahip pek çok dergi ve gazete yayınlanmıştır. Dergi ve gazete gibi basın-yayın organları; döneminin kültürünün incelenmesi, değerlendirilmesi ve araştırılmasında birinci dereceden kaynaklardır. Özellikle geçiş dönemlerinde meydana gelen fikri değişimlerin izleri bu mecralarda açığa çıkar. Bu sebeple bu kaynaklar araştırmacılar tarafından günümüz Türkçesine çevrilmiş ve üzerine çalışmalar yapılmıştır. <i>Mektep Müzesi</i>, II. Meşrutiyet'in son dönemleri ve I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesi olan çok önemli bir tarihte yayın hayatında yer almıştır. On beş günlük periyotlarla on iki sayı olarak yayınlanmıştır. Ahmet Edip tarafından çıkarılmış, Halide Edip ve Nakiye Elgün gibi dönemin meşhur isimlerine sayfalarında yer vermiştir. Siyaset dışında durarak ilmî ve fennî konulara değinmiş, Batı'daki çalışmalardan ve gelişmelerden haberler vermiş, kadınlara yönelik meseleleri işlemiş ve genel anlamda herkese hitap eden bir dergi olmayı amaçlamıştır. Amacımız böyle bir derginin varlığından haberdar etmek, tanıtmak, Latin harflerine çevirmek suretiyle kendisinden daha fazla istifade edilmesini sağlamak ve dergi hakkında elde ettiğimiz bilgileri sunmaktır.			
Anahtar Kelimeler: Osmanlı Basın Tarihi, Süreli Yayınlar, Mektep Müzesi, Ahmet Edip			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	X	Ph.D.	
Title of Thesis: Transcription and Evaluation of Mektep Müzesi Magazine			
Author of Thesis : Hatice Kübra Özdemir Supervisor: Assist Prof. Serdar ÖZDEMİR			
Accepted Date : 08.01.2020		Number of Pages: 519	
Department: Islamic History and Arts			
In this study, the transcript and evaluation of the Mektep Müzesi magazine published between 14 May 1913 (1 May 1329) and 14 March 1914 (1 March 1330) were included. The Ottoman Empire began its publication life with the newspaper Vak‘a-i Mısriyye (1828), which was published in Cairo. During the 85 years up to the Mektep Müzesi, many magazines and newspapers have been published in different periods with varying number of pages. Media sources such as magazines and newspapers are the primary resources to research, investigate and evaluate the culture of their own era. Traces of intellectual changes that occur especially in transition periods reveal in these channels. For this reason, these sources have been translated into contemporary Turkish by researchers and studies have been made on them. Mektep Müzesi, took place in a very important date range that is the last period of the Constitutional Monarchy and just before the First World War. It has been published as twelve issues with fifteen day periods. It was published by Ahmet Edip and included the famous names of that era such as Halide Edip and Nakiye Elgün in their pages. The magazine has stood out of politics, included scientific topics, gave news about the studies and developments in the West, handled issues intended for women and aimed to be a magazine appealing to everyone in general. Our aim in this study is to inform the existence of such a magazine, to introduce it, to make more use of it by translating it into Latin and to present the information we have obtained about it.			
Keywords: History of Ottoman Press, Periodicals, Mektep Müzesi, Ahmet Edip			

GİRİŞ

Basın ve yayın, matbaa icat olunduktan sonra insanların haber alma ihtiyaçlarını karşılamak için ürettikleri olgulardan biridir. Bu olgu, haber alma ihtiyacını karşılamakla beraber toplumsal etkileşimi de hızlandırmıştır. Muhatapları canlı ve aktif kişiler olduğu için bu olgunun ürettiği bilgi canlı ve günceldir. Her gün yorumlu veya yorumsuz siyaset, ekonomi, bilim, kültür ve diğer konularda haber verip muhataplarına bilgi aktarır. Dolayısıyla basın-yayın araçları, tarihçinin kullanması gereken bir veri kaynağıdır.

Bugünkü anlamda basın ilk olarak 17. yüzyılda, Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti’nde okuyucu kitlesinin az olması ve haber yayıncılığı alanına girilmemesi sebebiyle matbaanın Osmanlı’ya girişi gecikmiş, dolayısıyla ilk gazetenin çıkması 19. yüzyılı bulmuştur. Osmanlı her ne kadar basın faaliyetlerine geç başlamış ise de kısa sürede pek çok alanda gazete ve dergi yayınlandığı görülür. Bu dergilerden biri Ahmet Edip tarafından çıkarılan *Mektep Müzesi*’dir.

Çalışmanın Konusu

Araştırmamız, 1913-1914 yılları arasında Ahmet Edip tarafından 12 sayı olarak çıkarılan *Mektep Müzesi* dergisinin transkripsiyonunu; derginin kimlik, şekil ve muhteva yönünden değerlendirilmesini konu edinir. Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, derginin kimlik, biçim, muhteva özellikleri; yazar kadrosu ve içeriği hakkında bilgi ve değerlendirmeler sunulmuştur. İkinci bölümde ise derginin transkripsiyon metni yer alır.

Çalışmanın Önemi

Basın yayın organları yayımlandıkları dönemin bir aynasıdır. Bu kaynaklardan dönemin siyasi gelişmeleri, sosyolojik durumu, fikri tartışmaları ve ekonomik gelişmişliğine dair bilgiler elde edilebilir. Tarihi araştırmalarda ise incelenen olay veya olguyu doğru değerlendirebilmek için dönemin şartlarını iyi bilmek gerekir. Bir dönemin şartlarını anlayabilmek için de o dönemin neşriyatına bakılmalıdır. *Mektep Müzesi* de Osmanlı Devleti’nde fikri açıdan değişimin yaşandığı bir dönemde bilim ve teknolojiye gelişmeleri ele alan, kadın ve eğitim gibi köklü ve sancılarının hala hissedildiği derin problemlere değinen bir dergidir. Siyasetten uzak kalmaya çalışarak bahsedilen konulara

odaklanmıştır. Osmanlı aydınlarının bu konular hakkındaki yaklaşımlarının bir cephesini ortaya koyması açısından önemlidir.

Çalışmanın Amacı

Akademik çalışmaların bir kısmı bir tez ortaya koyup bunu delillerle savunurken bir kısmı da bu tezleri delillendirmekte kullanılacak malzemelerin ve kaynakların tesbitinde bulunur. Bu tesbit ve değerlendirme çalışmaları araştırmacılar için ciddi anlamda zamandan tasarruf sağlar. Öyleki araştırmacılar bazen çalışmaları için kaynak tesbitinden sonra bu kaynak hakkında etraflı bilgi veren bir çalışma olup olmadığını tararlar. Bizim çalışmamızın amacı da Mektep Müzesi üzerine çalışacak veya çalışmasında bu dergiden yararlanacak araştırmacılar için başvuru kaynağı olmaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Türkiye’de eski harfli süreli yayınlar üzerine yapılan bibliyografya ve katalog çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca genel anlamda süreli yayınlar için yapılan katalog ve bibliyografya çalışmalarında eski harfli yayınlardan başlanıldığı için, araştırmacılar bunlardan da istifade etmektedir. Biz de çalışmamıza öncelikli olarak *Mektep Müzesi*’nin hangi bibliyografya ve kataloglarda bulunduğunu tarayarak başladık. Sadece genel olarak süreli yayın kataloglarını da taramadık. Kadın dergilerinin kataloglarına da baktık. Çünkü içerik olarak büyük oranda kadın konularını ihtiva eden *Mektep Müzesi*’nin bu kataloglarda da bulunma ihtimali olabilirdi. Bir de katalog veya bibliyografya olmasa da dergilerin genelini konu edinen çalışmalar vardı. Bu eserler de bu anlamda incelediğimiz kaynakların arasına dâhil oldu.

Çalışmamızda öncelikle derginin içeriğini aktarmamız gerektiğinden derginin metnini Latin harflerine çevirdik. *Mektep Müzesi* sadece 12 sayı çıkarmış bir dergidir. Sayıların tamamının transkripsiyonunu yaptık. Sonrasında dönemin diğer yayınlarında *Mektep Müzesi*’ne atıf olup olmadığını araştırdık. Böylece derginin Osmanlı basınındaki konumunu anlamaya çalıştık.

Mektep Müzesi hakkında geniş kapsamlı bir araştırma bulunmasa da bazı tarih dergilerinde yayınlanan makalelerde kendisinden söz edilmiştir. Çalışmamızda burada yer alan fikirlere de yer verdik ve tartıştık. Ayrıca derginin yazar kadrosu hakkında özet bilgiler verebilmek için ansiklopedi maddeleri, tezler ve hatıratlardan istifade ettik.

Derginin farklı kütüphanelerde nüshaları bulunmaktadır. Çevirisinin yapıldığı nüsha, Atatürk Kitaplığı'nın web sayfasından dijital olarak elde edilmiştir.¹ Atatürk Kitaplığı sunduğu bu hizmetle pek çok kitaba, süreli yayına ve diğer çalışmalara dijital olarak ulaşma imkânı sağlamaktadır. Ancak bu hizmetten yararlanmak için kişisel olarak oturum açmak gerekiyor. Bu kaynaktan ulaşılan nüshada derginin 12 sayısı da bulunmaktadır. Bu nüshanın diğerlerinden farkı; derginin kapağından önce ve son sayfasından sonra bazen bir, bazen de iki sayfa ilavenin bulunmasıdır. Bu ilaveler bazı uyarı, bilgilendirme ve reklamları ihtiva eder. Çalışmamızda bu ilavelerin kapaktan sonra olanları için “ilk ek”, sonda olanları için “son ek” tabirini kullandık. Bu kaynakta dergi sayıları müstakil ve PDF olarak verilmektedir. Bu nüshanın katalog numarası: NS1334'tür.²

Derginin ulaşılabildiğimiz diğer nüshaları; Hakkı Tarık Us koleksiyonu, İSAM Kütüphanesi ve Millî Kütüphane'de bulunuyor. Hakkı Tarık Us koleksiyonundaki nüshanın kayıt numarası: 0227'dir. Bu kaynakta derginin 12 sayısı birden JPG dosyası olarak bulunmaktadır. Bu nüshaya ulaşmak için Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden pozları almak gerekiyor. İSAM Kütüphanesi'nde de 12 sayı PDF olarak mevcuttur ve bu nüshanın katalog numarası: D03749'dur. İSAM ve Hakkı Tarık Us koleksiyonunda bulunan nüshalar; bütün sayıların bir araya getirilmiş ve ciltlenmiş olmaları ve aynı sayfaların eksik olması bakımından benzerdir. Millî Kütüphane'de 6,8 ve 12. sayı dışındakiler vardır ve dijital olarak sayfa sayfa görüntülenebilmektedir. Ancak web sitesine üye olmak gerekmektedir.³ Bu nüshanın katalog numarası: 1956 SA 350 (Dvd no: 101)'dir. Çeviri esnasında her ne kadar Atatürk Kitaplığı nüshası esas alınsa da diğer bütün nüshalar muhakkak kontrol edilmiş ve ek kısmında verilen Tablo 1'de eksik kısımları gösterilmiştir.

Hasan Duman'ın “*Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar Ve Gazeteler Bibliyografyası Ve Toplu Kataloğu*”nun I. cilt 555. sayfasında derginin bulunduğu iki kütüphanenin daha adı verilmiştir. Birincisi Bursa İnebey Yazma Eserler

¹ Atatürk Kitaplığı, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı”, erişim: 1 Ağustos 2017, <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php>.

² Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu, 2. Cilt, Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı, 1987, s.164; İstanbul Belediye Kütüphanesi'ndeki (Atatürk Kitaplığı) No'su: 0.228 olarak verilmiştir.

³ Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Başkanlığı, erişim: 1 Ağustos 2017, <http://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/default.aspx>.

Kütüphanesi'dir. Burada sadece ilk sayı bulunmaktadır. Kayıt numarası: 6721'dir. Bu nüshayı elde edemedik. Diğer Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'dir. Burada da 12 sayının hepsi bulunmaktadır. Kayıt numarası: 715'tir. Üniversite'nin sitesinden Seyfettin Özege koleksiyonu içerisinde arama yapıldığında eserin kimlik bilgilerine ulaşılır. Ancak görüntülenememektedir. Bu nüshaları da görme imkânımız olmadı.⁴

Çalışmanın hacmi yeterli gelmeyeceğinden derginin orijinalinin tamamı çalışmada yer almamıştır. Ancak orijinali hakkında fikir vermesi açısından ekler kısmında derginin kapak, resimli ve resimsiz iç kapak, ilk ve son ek, resimli ve resimsiz iç sayfalarından örnek resimler paylaşılmıştır.

⁴ Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Atatürk Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, erişim: 5 Ağustos 2018, <https://kutuphane.atauni.edu.tr/>.

BİRİNCİ BÖLÜM: MEKTEP MÜZESİ DERGİSİ

1.1. Mektep Müzesi'ne Kadar Osmanlı Basınının Kısa Özeti

Süreli yayınlar, Osmanlı topraklarında Türkçe olarak ilk defa 19. asırda görülmeye başlanmıştır. Batılı devletler basın faaliyetlerine 17. asırda başlamışken Osmanlı Devleti'nde matbaanın kullanımının geçikmesi ve savaşların sosyal, kültürel ve ekonomik hayat üzerindeki olumsuz etkileri, Osmanlı Devleti'nin bu alanda iki asır geriden varlık göstermesine sebep olmuştur. 19. asra gelindiğinde ise bu yayınlara ihtiyaç olduğunu anlaşılmış ve ilk gazete 1828 yılında Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından *Vak'a-i Mısriyye* adıyla Kahire'de çıkartılmıştır.⁵ Bu yayının ve Osmanlı topraklarında yayınlanan yabancı gazetelerin gözle görülür etkileri, Sultan II. Mahmut'un dikkatini çekmiş ve hilafet merkezinde ilk resmi gazete 1831 yılında *Takvîm-i Vekâyi'* adıyla yayınlanmıştır.⁶ Bu gazetenin çıkarılması; sosyal, siyasal ve ekonomik yönden halkı bilinçlendirmekten ziyade hükümetin icrâatlerini halka duyurup, onların desteğini alma amacını taşıyordu.⁷ Pek çok alanda yenileşme ve değişimin yaşandığı Sultan II. Mahmut dönemi, amacı ne olursa olsun basın-yayın faaliyetlerinin de filizlendiği dönemdir.

*Takvîm-i Vekâyi'*den on sekiz yıl sonra yani 1849-1851 tarihleri arasında çıkarılan *Vak'a-i Tıbbiyye*, Osmanlı'da basılan ilk dergidir. Bir tıp dergisi olan *Vak'a-i Tıbbiyye* ve devamında çıkan dergilere bakıldığında Osmanlı'da yayınlanan ilk dergiler bilimsel nitelik taşımaktadır. 1860'lı yıllara gelindiğinde yaygınlaşan gazete ve dergiler, gerçek anlamda kamuoyu oluşturmaya başlamıştır. İlk derginin çıkmasından on yıl sonra 1862-1869 yılları arasında, gerçek anlamda ilk dergi olarak nitelenen, Münif Paşa tarafından kurulan Cemiyet-i İlmiyye-i Osmaniyye'nin yayın organı olan *Mecmûa-i Fünûn* yayınlanmıştır. Bilimsel bir nitelik taşıyan bu dergi vasıtasıyla dönemin aydınları seslerini duyurmaya çalışmışlardır.⁸ Bu dönemde çok sayıda dergi çıkarılmış ancak pek çoğu sadece bir sayı yayınlanabilmiştir.

⁵ Hasan Duman, "Başlangıcından Karınca'ya Kadar Türk Basın Tarihine Kısa Bir Bakış", *Türk Kütüphaneciliği* 9/1 (1995): 21.

⁶ Osmanlı topraklarında ilk gazete Fransızlar tarafından 1795 yılında çıkarılan "Bulletin Des Nouvelles"dir. Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi* (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973), 5, 28.

⁷ M.Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, 2. Baskı (İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982), 175.

⁸ Aslı Yapar—Gönenç, *Türkiye'de ve Fransa'da Dergicilik ve Kadın Dergileri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2006), 22.

Osmanlı basın dünyasında yayınlanan ilk resimli dergi *Mir'ât*'tır. 1862 yılında Mustafa Refik tarafından çıkarılan bu derginin sadece üç sayısı basılabilmektedir. 1864'te Harbiye Nezareti tarafından çıkarılan ilk askeri dergi olan *Cerîde-i Askeriye*, o zamandan günümüze kadar yayına devam eden tek dergidir.⁹ 1868 yılında Terakki gazetesinin eki olarak yayınlanan *Terakkî-i Muhadderat*, ilk kadın dergisidir. İlk çocuk dergisi de 1869 yılında *Mümeyyiz* gazetesinin haftalık eki olarak basılmıştır. *Diyojen*, 1870'te Teodor Kasap tarafından ilk mizah dergisi olarak yayınlanmıştır. İlk magazin dergisi *Cüzdan* adıyla basılmış ve 1873 tarihinde çıkmıştır.

Sultan II. Abdülhamit zamanında gazetecilik alanında durgunluk olsa da tamamen yok olmamıştır. Devlet kontrolünün artması sebebiyle basının etkisi azaltılmıştır. Buna rağmen halkın dergilere ilgisinin arttığı görülür. Bunda okur-yazar oranının çoğalması ve dergilerin fiyatlarının düşmesi de etkili olmuştur. Ayrıca bu dönemde çıkan dergilerin uzun ömürlü olduğu görülmektedir. Bu dönemin bir özelliği de uygulanan sansürden dolayı yurt dışına kaçan gazetecilerin Avrupa'da muhalif süreli yayınlar çıkarmalarıdır. Bu yayınlarda II. Abdülhamit'in politikaları sert bir dille eleştirilir.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra özgürlük ortamının oluşması basını da etkilemiştir. Gazete ve dergilerin sayısında artış görülmektedir. Her düşünce akımı kendi yayın organını çıkarmaya çalışmıştır. Yine bu dönemde dergicilik Anadolu'ya yayılmaya başlamıştır. Bu dönemin genel özelliği çıkan süreli yayınların kısa ömürlü olmasıdır. Dergilerin boyutları küçülmüş ve sayfa sayıları azalmıştır.

Bu dönemdeki dergiler; iktisat, sanayi, ziraat, fikir, çocuk, eğitim, kadın, mizah, tiyatro, sinema, spor, edebiyat ve magazin dergileri, Türkçü, İslamcı ve sosyalist dergiler olarak kategorize edilmiştir.¹⁰ Tezimizin konusu olan *Mektep Müzesi* dergisi de bu döneme ait bir dergidir. Ancak bu kategorilere bakıldığında *Mektep Müzesi* farklı bir konumdadır. İlmî bir dergi kategorisinde değerlendirilmelidir. Kanaatimizce bilimsel dergiler diye bir kategori olsaydı, *Mektep Müzesi*'nin buraya dâhil edilmesi yanlış olmazdı. II. Meşrutiyet

⁹ Hasan S. Kesreolu, "Batı'da ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Süreli Yayınların Ortaya Çıkışı ve Özellikleri", *Müteferrika* 6 (1995/Yaz) : 26.

¹⁰ Osmanlı basın tarihi hakkında istifade edilen kaynaklar: Aslı, Yapar- Gönenç, "Türkiye'de Dergiciliğin Tarihîsel Gelişimi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 29 (2007): 64-65; Kenan Demir, "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (Nisan 2016) : 71-98.

dergilerini kategorize edilirken *Mektep Müzesi*'nin çocuk dergileri içerisinde zikredilmesi, muhtemelen adındaki Mektep ifadesinden çocuk dergisi olduğu kanaatine varılması sebebiyledir. Bu dergi kadın konularına çokça değindiği için belki kadın dergileri içerisinde zikredilebilir. Buna karşılık asla bir çocuk dergisi değildir. İçeriğinde eğitim konuları yer almakta ve idadî seviyesindeki öğrencilere hitap edebilmektedir. Ancak ibtidâî ve rüşdî seviyedeki kitleye hitap etmemektedir.

1.2. Mektep Müzesi'nin Kimlik, Biçim ve Muhteva Özellikleri

Derginin sahipleri, dergiye *Mektep Müzesi* ismini vermelerinin sebebini şöyle açıklarlar; “Bu risâle her sınıf, her kısım halkın istifâdesini te'mîn edebilecek nâfi' şeyleri bir yere cem' etmekle bir müze teşkîl eyleyecektir. İşte her öğretici, terbiye-i fikriyye ve bedeniyye verici vâsıtâ “mektep” addedilebileceğinden bu müzeye de “Mektep Müzesi” nâmı verilmiştir.”¹¹ Ancak derginin yayınlandığı dönemde *Mektep Âlemi* ve *Çocuk Müzesi* gibi çocuk dergilerinin çıkması, isminde “mektep” kelimesi geçen bu derginin de küçük çocuklara mahsus bir dergi olduğu fikrini uyandırmış, büyükler ilgi göstermemiştir.¹² Çocuk dergisi zannederek alanlar ise içeriği bekledikleri gibi bulamamışlar ve böylece dergi kitlesine ulaşamamıştır.¹³ Bu karışıklığı önlemek için derginin isminde değişikliğe karar verilmiş ve 9. sayıdan itibaren *Resimli Dünya* ismi ile basılacağı duyurulmuştur. Dergi bu isimle yine ciddi makaleler yayınlamaya devam edecektir. Ancak içeriğe biraz hikâye ve latife tarzı ilaveler yapılmıştır.¹⁴

Dergi birinci sayıda, hiç satılmasa bile en az bir sene çıkarılacağının sözünü vermiştir.¹⁵ On beş günlük bir dergi olmasına rağmen zaman zaman ayda veya iki ayda çıkarılarak bir sene tamamlanmışsa da devamı getirilememiştir. Derginin ismindeki çelişki, o dönem için bilimsel makalelerin okuyucusunun çok olmaması ve derginin yaşadığı mali sıkıntılar sebebiyle dergi *Resimli Dünya* ismi ile basılamadan yayın hayatına veda etmiştir.¹⁶ Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nın kapıda olması da bu kararın alınmasında etkili olmuş olabilir.

¹¹ “Maksat ve Gaye”, *Mektep Müzesi* 1: 1.

¹² Cüneyd Okay, “Meşrutiyet Döneminde Kadınlara Yönelik Bir Dergi: Mektep Müzesi”, *Tarih ve Toplum*, 31/181 (1999) : 4.

¹³ Ahmet Edip, “Akçuraoglu Yusuf Bey'e Arz-ı Teşekkür ve Cevap”, *Mektep Müzesi* 8: 244.

¹⁴ “Bir İfade”, *Mektep Müzesi* 9: 257-258.

¹⁵ “Maksat ve Gaye”, *Mektep Müzesi* 1: 2.

¹⁶ “Bir İfade”, *Mektep Müzesi* 9: 257-258.

1.2.1. Sahibi

Derginin 6. sayıya kadar imtiyaz sahibi ve başyazarı Ahmet Edip, sorumlu müdürü Hüseyin Rıfkı'dır. 5. sayıdan sonra Hüseyin Rıfkı ayrılmış, imtiyaz sahibi ve müdürü Ahmet Edip olmuştur. Ahmet Edip hakkında yazarlar kısmında bilgi verilecektir.

Hüseyin Rıfkı hakkında araştırmalarımız neticesinde onun, II. Yasama Dönemi'nde Edirne milletvekili Hüseyin Rıfkı Ardaman (veya Arduman) olabileceğini düşünüyoruz.¹⁷ 1883 yılında Yunanistan/Dimetoka'da dünyaya gelmiştir. Babasının adı Behçet'tir. Mühendis Mektebi'nden mezun olduktan sonra Nâfia Umum Müfettişi Muavini, Nâfia Fen Heyeti Baş Mühendisi ve Turuk ve Maâbir Umum Müdürü olarak görev yapmıştır. 1923'te Edirne milletvekilliği yapan Hüseyin Rıfkı, 1926'da açılan Alpulu Şeker Fabrika'sının kurucu üyelerindendir.¹⁸ 1959 yılında vefat etmiştir.¹⁹

1.2.2. Yayın Periyodu

Dergi 15 günde bir yayınlanır. Birinci sayıda yer alan "Maksad ve Gaye" başlıklı yazıda şimdilik 15 günlük olduğu daha sonra haftada bir yayınlanacağı ifade edilmiştir. 6 ve 7. sayılar tatil mevsimine denk geldiği için Temmuz ve Ağustos ayları bir sayı çıkmıştır. Eylül ayına gelince 15 günde çıkmaya devam etse de 9. sayıdan itibaren aylık bir dergi olacağı duyurulmuştur. 9, 10 ve 11. sayılar ayda bir çıkmış, 12. sayı ise iki ay sonra yayınlanmıştır.

1.2.3. Sayfa Sayısı

Derginin son iki sayısı hariç bütün sayıları 32 sayfadır. Sayfa numaralandırması her sayıya müstakil olarak yapılmayıp birbirini takip etmiştir. 11. sayı; 30 sayfa, 12. sayı; 16 sayfa olarak basılmıştır. Sayfa numaralandırması yapılırken kapaklar ve ekler dâhil edilmemiştir. Dergide başta ve sonda bazen bir bazen de iki sayfa olan ekler vardır.

¹⁷ Jutta R. M. Çıkar, *Türkischer Biographischer Index: Turkish Biographical Index*, 1. Cilt (München: K.G. Saur, 2004), 490.

¹⁸ Rıza Güray, *Türkiye Şeker Sanayii ve Şeker Pancarı Tarımı*, (Ankara: Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Neşriyatı, 1968), 32.

¹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü: 23 Nisan 1920- 20 Ekim 1991*, (Ankara: TBMM Genel Sekreterliği, 1994), 92.

Burada bir takım duyurular ve reklamlar yer alır. Derginin tüm sayılarının yayın tarihleri ve sayfa aralıkları ekte yer alan Tablo 2’de gösterilmiştir.

1.2.4. Ücreti

Derginin yaşadığı mali sıkıntılar sebebiyle ücret politikasının sene içerisinde birçok kez değiştiğini görürüz. Dergi ilk yayınlandığında fiyatı; dergi başına 2 kuruş, senelik abone bedeli 40 kuruş olarak tayin edilmiştir. Posta ücreti farklı olan yerlere posta ücretinin de ilave edileceği duyurulmuştur.²⁰ 3. sayıda abone bedeli yine 40 kuruş olarak sabit kalmış, fakat birim fiyatı idarehaneden almaları şartıyla bütün öğrencilere 60 paraya indirilmiştir.²¹ 6. sayıda ücret artık herkes için 60 paradır. Abonelik ücreti ise, senelik 24 nüsha hesap edilerek 30 kuruşa indirilmiştir. Daha önce abone olanlara fazla nüsha verilerek abonelikleri uzatılacak, böylece kimsenin zararına olmayacaktır.²² Dokuzuncu sayıda fiyatla ilgili son düzenleme yapılmış, abone bedeli 5 kuruş, birim fiyatı 20 para olarak kararlaştırılmıştır.²³

1.2.5. Yayınevi

Basım evi ilk altı sayıda Zarafet Matbaası’dır. Bab-ı Ali civarında Ebüssuûd caddesinde 1 numarada bulunmaktadır. Yedinci sayıdan sonra Resimli Kitap Matbaası’nda basılmaya devam edilmiştir.

1.2.6. Dağıtım Yeri

Derginin dağıtımı; Bâb-ı Âlî civarında Ebüssuûd caddesinde Meserret Oteli karşısında bulunan 1 numaralı idarehaneden ve Zaman Kütüphanesi’nden yapılmaktadır. Abone kayıtları ise sadece idarehanede yapılmaktadır.²⁴ 4. sayıdan sonra Bahçekapısı’nda, İstanbul Lokantası’nın bitişiğindeki İstanbul Hanı’nda 6 numaralı daireye ve Cemiyet Kütüphanesi’ne taşınmıştır.²⁵ 6. sayıda iletişimin Cemiyet Kütüphanesi veya Hadika-i Meşveret Mektebi vasıtasıyla sağlanacağı duyurulmuştur.²⁶

²⁰ *Mektep Müzesi* 1: Kapak.

²¹ *Mektep Müzesi* 3: Kapak.

²² *Mektep Müzesi* 6: Kapak, “Bir İfade”, *Mektep Müzesi* 6: 161.

²³ *Mektep Müzesi* 9: Kapak, “Bir İfade”, *Mektep Müzesi* 9: 258.

²⁴ *Mektep Müzesi* 1: Son ek.

²⁵ *Mektep Müzesi* 4: İlk ek.

²⁶ *Mektep Müzesi* 6: İlk ek.

1.2.7. Yayın Amacı

Derginin amacı; okul çağındaki çocuklara, öğrenmeye hevesli gençlere, kendini geliştirmeyi seven yaşlılara, hanımlara dolayısıyla bütün kitlelere hitap edebilen faydalı bir dergi olmaktır.²⁷

1.2.8. Konusu

Dergi kendi ifadesine göre “siyâsiyyâtta mâ-‘adâ her şeyden” bahseder. Başlıkları dikkate alarak değerlendirecek ağırlıklı işlenen konular sırasıyla şöyledir; bilim-teknoloji, kadın, reklamlar, eğitim, duyurular, sosyal konulu içerikler, hikâyeler, edebî, tarihî ve dinî konulardır. Dergi içinde bu konular makale, karikatür, resim, poster, yazı dizisi, muamma, haber, mektup, pratik bilgiler ve bilgi yazısı gibi farklı şekil ve formatlarda işlenmiştir.

Bilim ve teknoloji kapsamında; “Zü’l-Ma‘îşeyn Bir Otomobil”²⁸ haberi gibi Avrupa ve Amerika’daki bilimsel ve teknolojik gelişmelere dair haberler, “İnsan Vücudundaki Sıcaklık”²⁹ yazısı gibi bilimsel, “Telsiz Telgraf Ne Hale Geldi”³⁰ başlıklı yazı gibi teknolojik konulara ilişkin makaleler yer alır.

Kadın konuları kapsamında; “Kadın Haberlerinden” köşesi gibi kadın dünyasına ait haberler, “Fenn-i İdare-i Beytiyye” tefrikası gibi ev idaresi, “Çocuk Oyunlarından” bölümü gibi çocuk eğitimi, “Kadın El İşleri”³¹ yazısı gibi el işi, “Hukuk-ı Nisvâna Ait Bir Mülakat”³² makalesi gibi kadın hakları, “Bir Kızın Mektubundan”³³ başlıklı yazı gibi kadınların eğitimi ve “Yirminci Asırda Kadınlar” yazı dizisi gibi kadınların ilerlemesine dair bilumum kadınları ilgilendiren konular bulunmaktadır.

Derginin ağırlık verdiği üçüncü kalem reklamlardır. Dergide ağırlıklı olarak diğer dergilerin reklamları vardır. Bunlar; *Kadınlar Dünyası*, *İctihad*, *Çocuk Dünyası*, *Türk Yurdu*, *Türk Duygusu*, *Çocuk Yurdu*, *Rebab*, *Talebe Defteri*, *Mektepli*, *Büyük Duygu*,

²⁷ “Maksat ve Gaye”, *Mektep Müzesi* 1: 2.

²⁸ *Mektep Müzesi* 4: 121.

²⁹ *Mektep Müzesi* 1: 24.

³⁰ Nedim, *Mektep Müzesi* 6: 165-167.

³¹ Usta, *Mektep Müzesi* 5: 157-159.

³² Hür Kadın, *Mektep Müzesi* 6: 181-189.

³³ Hür Kadın, *Mektep Müzesi* 1: 12-15.

Ekinci, Roj Kürd, İdman, Resimli Mektep Âlemi, Çalışalım, Kadınlık Hayatı, Fen ve Sanat ve Bilgi dergileridir. Ayrıca *Terbiyevi Çocuk Oyunları* ve *Ufûl* gibi kitap, Paris Kütüphanesi, Şehzadebaşı Saadet Kırtasiye Mağazası, Necati-Memduh Biraderler, İdare Mağazası ve Library Skol Kütüphanesi gibi kütüphane ve kırtasiye, Hadika-i Meşveret Mektebi gibi okul reklamları bulunmaktadır. Bunların dışında Doktor Adanalı Ahmet Şükrü Bey gibi doktor; Hasan Kuvvet Şurubu, Kemik Şurubu gibi ilaç; Çitlembik Boyası ve Knor gibi ürün, Kuyumcu ve Savatçı, Teminatlı Kalpakçı Mehmet Emin gibi esnaf, Pul Derneği gibi dernek reklamları da dergide bulunan reklamlardandır. Pul ve Kartpostal Meraklılarına gibi ilanlara da rastlanır. Reklam ve ilanlar çoğunlukla derginin ek kısmında yer alır.

Dergiye ilan vermek isteyenlere 2. sayıda bir duyuru yapılmıştır. Bu konuda kesin kurallarının olmadığı ücretlerin idarehanede görüşülerek belirleneceği bildirilmiştir.³⁴ Daha sonra 9. sayıda ilan yayınının meccanen olacağı duyurulmuştur. Öncelikle hangi sayfada olduğu farketmeksizin tam sayfa için 40, yarım sayfa için 25, çeyrek sayfa için 15, bir satır için 1 kuruş ücret alınacaktır. Dergi çıktıktan sonra ödenen ücret kadar dergi verilerek ücret iade edilmiş olunacaktır.³⁵

Derginin diğer konuları kapsamında “Hıfzu’s-Sihha-i Mekâtîp”³⁶ makalesi eğitim konusuna, “Teâlî-i Nisvân Cemiyetinde Kadın Dersleri”³⁷ duyurulara, “Yemek Esnasında Okumayınız”³⁸ yazısı sosyal konulara, “Mündericatsız Hikâyeler” bölümleri hikâyelere, “Türkler ve Edebiyatları” yazı dizisi edebî konulara, “Çocuklarımızın Mukaddes Hislerine Bir Gıda”³⁹ başlıklı yazı tarihi konulara ve “Hatipler ve Hutbeler”⁴⁰ yazısı dinî konulara örnek olarak gösterilebilir. *Mektep Müzesi*’nin muhtevası ekler bölümünde yer alan Şekil 1.’de daha net incelenebilir.

Mektep Müzesi resimli bir dergidir. Kapak kısmında resim yoktur. Ancak 3. ve 5. sayıların kapağına resim konulmuştur. Konulara ilişkin ufak resimler bazen yazıların kenarlarına yerleştirilir bazen de bir sayfa poster olarak verilir. Dergi işlediği konuları

³⁴ *Mektep Müzesi* 2: Son ek.

³⁵ “İlancılıkta Büyük İnkılap”, *Mektep Müzesi* 9: Son ek.

³⁶ Ahmet Edip, *Mektep Müzesi* 1: 26-28.

³⁷ *Mektep Müzesi* 3: 79.

³⁸ *Mektep Müzesi* 2: 52 .

³⁹ *Mektep Müzesi* 4: 124 .

⁴⁰ M.H., *Mektep Müzesi* 5: 142-145 .

resimlerle destekleyerek görsel anlamda da eğitimi amaçladığı için zamanla daha fazla resim kullanacağını ifade etmiştir.⁴¹ Derginin kapağında sol altta “kupon” yazısı vardır. 5. sayıdan sonra yer almayan bu yazının niçin konulduğu ve ne işe yaradığına dair dergide herhangi bir bilgi yoktur.

1.2.9. Yazar Kadrosu

Mektep Müzesi’ndeki yazıların bazıları imzalı, diğer bazıları imzasızdır. İmzalı olanların bir kısmında ise müstear isim kullanılmıştır. Dergide imzası bulunan yazarlar; Halide Edip, Nedim, Nakiye Elgün, Ahmet Edip, Mehmet Habib, Osman Fahri, Siracüddin, Edibe, Muallim Tahsin, Münir, Yusuf Ziya, Yusuf Akçura, Mehmet, Hekimbaşızade Mehmet Fethi, Hilmi, Kazım Şinasi, A. Şükrü, A. Ahmet Şükrü’dür. (İkisinin yazısı da sanayi mektepleri ile ilgili muhtemelen aynı kişiler.) Ayrıca M.H. şeklinde isminin baş harflerini kullanan bir yazar daha vardır. Yusuf Akçura’nın yazısından anladığımız kadarıyla bu kişi Mehmet Habib’tir.⁴² Rumuz kullanan yazarlar; Hür Kadın, Nun, Usta ve Bir Muallim’dir.

Bu yazarlardan hakkında bilgiye ulaşabildiklerimiz aşağıda verilmiştir. Derginin yayınlanma tarihi soyadı kanunundan önceki döneme denk geldiği için dergide yazarların kimlik bilgisi olarak sadece isimleri bulunmaktadır. Yazarlardan bazıları devrin tanınmış kişileri olmadığından yalnızca isimlerinden yola çıkarak hayat hikâyelerine ulaşamadık. Ulaştığımız bazı bilgilerin de bu yazarlara aidiyeti konusunda emin olamadığımız için bu bilgiler çalışmamızda yer almadı.

1.2.9.1. Halide Edip Adıvar

1.2.9.1.1. Hayatı

1884-1964 yılları arasında yaşamış hatip, hemşire, asker, eğitimci, romancı ve politikacıdır. Yaşadığı dönem Osmanlı-Türk modernleşmesi sürecine denk gelir. Halide Edip’in babası Ceyb-i Hümayûn katiplerinden Selânikli Mehmed Edip Bey, annesi Bedrifam Hanım’dır. Babasının Yahudi kökenli olduğu iddia edilmektedir. Küçük yaşta annesini kaybedince anneannesinin yanında kaldı. Burada alaturka bir hayat tarzı yaşayan

⁴¹ Ahmet Edip, “Akçuraoğlu Yusuf Bey’e Arz-ı Teşekkür ve Cevap”, *Mektep Müzesi* 8: 244.

⁴² Yusuf Akçuraoğlu, “Mektep Müzesi”, *Türk Yurdu* (1.seri) 4/24 (1913) : 846.

Halide Edip, babasının evine gittiğinde alafranga yaşantıyı tecrübe ediyordu. Babası birkaç kez evlendiğinden dolayı hayatı bu iki ev arasında kaldı.

Anneannesinin evi tam bir Müslüman-Osmanlı eviydi. Babası da tam bir İngiliz hayranıydı. Kızına giyiminden, beslenmesine; sosyal aktivitelerinden eğitimine kadar İngiliz kültürü aşılamaaya çalışmıştı. Mesela çok hasta olduğu bir zamanda babası onu Alman bir doktora gösterirken anneanesi okutmaya götürmüştü.

Babası sarayda görevli olduğu halde ve Sultan Abdülhamit'in hoşnutsuzluğuna rağmen kızını Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ne yazdırdı. Bir ara sultanın tepkisinden dolayı okuldan alınan Halide Edip, burada öğrendiği İngilizceyle *Evdeki Anne* isimli çok eski bir kitabı Türkçeye çevirdi. Kızının bu başarısına çok sevinen babası hemen kitabı bin adet bastırıp asker eşlerine dağıttı. Sultanın takdirini de alan Halide Edip'e bu çalışmasından dolayı bir nişan verildi. Ve okuluna geri döndü.⁴³

Halide Edip lisans diplomasıyla bu okuldan mezun olan ilk Türk kızıdır.⁴⁴ Okul 1875 yılının sonlarında açılmıştı. Açıldığı tarihten itibaren 1909 tarihine kadar hiçbir vakit açıktan açığa Müslüman öğrenci kabul edememişlerdi. Ancak Sultan Abdülhamit'in tahtan inmesiyle rahat bir nefes almışlar ve adeta Müslüman öğrenci akınına uğramışlardı.⁴⁵

Halide Edip, okul dışında Şükrü Efendi'den Arapça, Rıza Tevfik'ten Türk edebiyatı ve felsefe, Salih Zeki'den matematik dersleri almıştı. Bunların yanında Fransızca ve musiki de öğrenmişti.

Halide Edip 1901 yılında okuldan mezun olunca hocası Salih Zeki ile evlendi. Salih Zeki daha önce bir evlilik yapmış ve ayrılmıştı. Salih Zeki'den iki oğlu dünyaya geldi. 1908 senesinde meydana gelen 31 Mart vakası sırasında yazılarından dolayı aldığı tehditler yüzünden çocukları ile birlikte Mısır'a, oradan da İngiltere'ye gitti. Burada eğitimci Isabel Fry'ın misafiri oldu ve Bertrand Russell gibi İngiliz aydınları ile tanıştı. Olaylar yatışınca tekrar yurda döndü. Kadınların toplum hayatına katılması ve eğitilmesi amacıyla Teâlî-i Nisvân Cemiyeti'ni kurdu. Bu cemiyet kadınların ilerlemesi için açılan

⁴³ Mary Mills Patrick, *Son Sultanların İstanbul'unda*, trc. Ayşe Aksu (İstanbul: Dergah Yayınları, 2017) 207.

⁴⁴ Patrick, *Son Sultanların İstanbul'unda*, 73.

⁴⁵ Patrick, *Son Sultanların İstanbul'unda*, 237-238.

ilk cemiyettir. Kendisi de bu cemiyetin sosyal yardım faaliyetlerine katılmış ve cemiyet bünyesinde okuma-yazma kursları açmıştır. 1911 yılında başka bir gönül ilişkisi olduğunu öğrendiği eşinden ayrıldı. 1912’de kurulan Türk Ocağı’nda Hars ve İlim azalığında görev aldı. Bu tarihlerde yaşanan Balkan Savaşları Halide Edip üzerinde ciddi bir etki yapmış ve Batı dünyasına olan inanç ve güveni sarsılmıştır. İstanbul’a gelen göçmenler için hemen faaliyete geçmesi, hastaneler açması ve fakirlere yardımcı olmaya çalışması sayesinde savaşa dair her şeyi yakından görme imkânına sahip olmuştur.

Kızların eğitimi hakkında kaleme aldığı makaleler dönemin Maârif Nazırlığının dikkatini çekmiş ve kendisinden Dârümuallimât’ın öğrenim düzeyini geliştirmek için rapor hazırlamasını istemişlerdir. Hazırladığı rapor *Türk Yurdu* dergisinde yayınlanmıştır. Bu rapor neticesinde Nakiye Hanım Dârümuallimât’a müdür tayin edilmiş kendisi de tedris usulü derslerine girmeye başlamıştır. 1916 yılında Suriye, Beyrut, Lübnan ve Şam’a kız okullarını teftişe gitmiş ve buralarda kız okulları açmıştır.

Halide Edip bir hastalık yüzünden yakın dostu Nakiye Hanım vasıtasıyla tanıştığı Dr. Abdülhak Adnan Adıvar ile 1917 yılında ikinci evliliğini yaptı. 1918’de Darülfünun Edebiyat Fakültesi’nde Batı edebiyatı hocalığı yapmaya başladı. Bu yıllarda profesör unvanı ile anılıyordu. 1919’da İzmir’in işgalinden sonra düzenlenen Fatih, Üsküdar ve Sultanahmet mitinglerine konuşmacı olarak katılan Halide Edip’in özellikle Sultanahmet konuşması efsaneleşmiştir. Wilson Prensipleri’nde yer alan ulusların kendi kaderlerini tayin edeceği ifadesi Halide Edip’in çok ilgisini çekmiş ve Wilson Prensipleri Cemiyeti’ni kurmuştur.

Halide Edip Anadolu’ya silah kaçırma işinde de rol almış ve Türk milletini Millî Mücadeleye davet etmiştir. Bu durum İtilaf devletlerinin hiç hoşuna gitmemiş ve hakkında yakalama kararı çıkarılmıştır. 1920’de eşiyle birlikte Anadolu’ya geçerek Millî Mücadele’ye fiilen katılmıştır. Bu dönemde Yunus Nadi ile Hâkimiyet-i Milliye gazetesini çıkarır. Anadolu Ajansı’nın örgütlenmesi için çalışan Halide Edip, bu ajansın isim anasıdır. Devam eden süre içinde gücün tamamen Atatürk’ün elinde olmasının tehlikeli olduğunu düşünmesi sebebiyle Atatürk ile araları açılır. İsmet Paşa’nın Eskişehir yenilgisinden sonra Batı cephesine gider ve 30 Ağustos zaferine kadar burada kalır. Cepheleyken önce onbaşı sonra da başçavuş rütbesini kazanır. Tetkik-i Mezalim adında bir cemiyet kurup Yunanlıların sivil halka yaptığı zulümleri araştırır. Savaşta gösterdiği

yararlılıktan dolayı İstiklal Madalyası'na layık görülür. Ankara hükümeti kurulduktan sonra eşi Dışişleri bakanlığının İstanbul temsilciliğine getirilince onunla beraber İstanbul'a yerleşir.

1923'te, Atatürk'ün rejim değişikliğini Halide Edip'in eşi Adnan Adıvar'ın da içinde bulunduğu yakın silah arkadaşları olmadan önermesi ve önerinin kabul edilmesiyle Cumhuriyet ilan edilmiş oldu. Bu durum Atatürk'e muhalif bir grubun oluşmasına sebep oldu ve bu grup Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdu. Böylece Halide Edip ile Atatürk'ün arası tamamen açıldı. 1925 yılında meydana gelen Şeyh Sait Ayaklanması bahane edilerek bu parti kapatılınca Halide Edip ve eşi yurt dışına gittiler. 1926 yılında Atatürk'e yönelik suikast girişiminde yine bu parti üyeleri sorumlu tutuldu. Adnan Adıvar da bu davada gıyaben yargılanmıştır. Beraat etmesine rağmen ancak Atatürk öldükten sonra eşiyle birlikte yurda dönebilmişlerdir. Yurt dışında 14 yıl kalmış, dünya kamuoyuna Türk kültürünü tanıtmaya çalışmıştır. Amerika'da Massachusetts Üniversitesi siyaset enstitüsünde yapılan yuvarlak masa toplantısına başkanlık eden ilk kadın olmuştur. Amerika'da seri konferanslar vermiştir. Bernard Koleji'nden konuk profesörlük teklifi almıştır. Eşinin Paris'te bir okuldan Türkçe dersi vermesi için teklif alması üzerine buraya yerleşti. Yine bu sürede Hindistan'dan aldığı bir davet üzerine Delhi Üniversitesi'nde konuk profesörlük yapmıştır. 1939 yılında yurda döndü. 1940 yılında İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili bölümünün başına getirildi. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti İzmir milletvekili olarak meclise girdi. Bir dönem vekillik yapıp tekrar üniversiteye döndü. 1964 yılında böbrek yetmezliğinden ölmüş, Merkezefendi mezarlığına gömülmüştür.

1.2.9.1.2. Eserleri

Yeni Mecmua, *Musavver Muhit*, *Şehbal* dergilerinde ve *Vakit*, *Akşam*, *Tanin* gazetelerinde yazan Halide Edip; yazılarında kadın, eğitim ve sosyal konulara değinir. Ağırlıklı olarak kadının toplum içindeki rolünü ele alır ve öncelikli görevinin çocuk yetiştirmek olduğunu ifade eder. Halide Edip eserlerinde kendi hayat tecrübesi çizgisini takip ettiği için eserleri muhteva bakımından üç gruba ayrılır. İlk grupta kadına dair konuları, onun eğitimi, psikolojisi ve eğitilmiş kadının toplum içindeki yerini işler. *Heyulâ*, *Seviye Talip*, *Yeni Turan*, *Handan*, *Son Eseri*, *Mev'ud Hüküm*, *Raik'in Annesi* ve hikâyelerini topladığı *Harap Mâbetler* bu döneme ait eserleridir. Bu eserlerde kadın karakterler ön plandadır.

Kadınlar batılı tarzda eğitim almış, akıllı, bilgili, vatan ve millet sevgisine sahip, dürüst, dinine ve iffetine düşkün kadınlardır. Bu eserler roman olarak sunulsa da otobiyografiktir.

İkinci grup eserlerinde Millî Mücadele devrini ele alır. *Dağa Çıkan Kurt*, *İzmir'den Bursa'ya*, *Ateşten Gömlek*, *Kalp Ağrısı*, *Vurun Kahpeye*, *Zeyno'nun Oğlu* isimli eserleri bu gruptandır. Halide Edip bu eserlerinde işgalleri, İngiliz medeniyetinin gerçek yüzünü anlatır. Üçüncü grup eserleri ise olgunluk dönemi eserleridir. Bu eserlerde doğu ve batı karşılaştırması yapılır. Cemiyet romanlarıdır. *Sinekli Bakkal*, *Yolpalas Cinayeti*, *Tatarcık*, *Sonsuz Panayır*, *Döner Ayna*, *Akile Hanım Sokağı*, *Hayat Parçaları*, *Sevda Sokağı Komedyası*, *Çaresaz*, *Kerim Usta'nın Oğlu* bu grup eserleridir.

Türkiye hakkında bilgi edinmek isteyen yabancıların başvurduğu eserler; *Memoirs* ve *The Turkish Ordeal*'dir. Birincisi *Mor Salkımlı Ev*, ikincisi *Türkün Ateşle İmtihanı* adıyla Türkçe olarak da yazılmıştır. Ayrıca Amerika'daki konferansları *Turkey Faces West*, Hindistan'daki konferansları *Conflict of East and West in Turkey* adıyla yayımlanmıştır. *İngiliz Edebiyatı Tarihi* adıyla 3 ciltlik bir çalışması da bulunmaktadır.

1.2.9.1.3. Fikir Dünyası

Milliyetçi fikirleri benimseyen Halide Edip, Türk Ocağı vasıtasıyla bu fikre mensup aydınları yakından tanıma fırsatı elde etmiştir. Ancak bu aydınların bütün görüşlerinde de onlara katılmaz. Mesela Ziya Gökalp'e hayran olmakla birlikte Turancılık fikrinde ondan ayrılır. Ziya Gökalp gibi İslamcılık ve milliyetçiliğin bir sentezini yapsa da onun milliyetçilikten kastı farklı ırka mensup kişilerin eğitim politikası sayesinde aynı hissiyatla bir araya gelmesidir. Yine yabancı bir okulda yetiştiği için yabancı okulların anarşiye yol açtığını söyleyen Yusuf Akçura ile dergiler vasıtasıyla fikri tartışmalar yapmıştır.

Halide Edip toplumsal değişimin kadınların eğitimden geçtiğini düşünür ve yazılarında kadınların eğitiminin önemini vurgular. Kadınlara hak ettikleri değerin verilmesi ve erkeklerle eşit seviyede olmaları gerektiğini söyler. Ancak ona göre batılı feminist model Türk kadınları için geçerli değildir. Batılı kadınlar birtakım haklar elde ederken erkekleşmişlerdir. Hâlbuki ona göre kadının birincil görevi iyi bir anne ve eş olmaktır. Türk kültürünü Batı'ninkine üstün görür. İslam kadınlara Batı'dan çok daha önce toplumsal ve iktisadi haklar tanımıştır. Yapılması gereken zaman içerisinde oluşan aşırı

ve farklı yorumları düzeltmek ve dönemin şartlarına uyarlamaktır. Modernleşme sürecinde İslam'dan ödün verilmemesi gerektiğini savunur. Batı'dan aldıklarımız İslam'a aykırı olmamalıdır. Ve modernleşme zamana yayılarak ve hazmedilerek meydana gelmelidir.

Atatürk'ün Millî Mücadele ile ilgili görüşlerini sorduğu mektubu Amerikan mandacılığının ehven-i şer olduğunu vurgulayarak cevaplamıştır. Araları açılınca Atatürk tarafından hain ve mandacı olmakla tenkit edilir. Halide Edip de üç inkılap dışındakileri diktatörlük devrine ait kabul eder. Bu üç inkılap hanedanın yurt dışına çıkarılması, halifeliğin ve Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti'nin lağvedilmesidir.⁴⁶

1.2.9.1.4. Mektep Müzesi'nde Halide Edip

Derginin her sayısında yazısı bulunan tek yazar Halide Edip'tir. Bütün sayılarda kapaktan sonraki yazı Halide Edip'e aittir. Yazılar ya konferans ya da uzun makalelerdir. Yazı dizisi şeklinde verilir. Bütün yazılar toplamda üç başlıktır.

İlki Halide Edip tarafından verilmiş bir konferanstır. “Yirminci Asırda Kadınlar” başlığını taşır. Halide Edip bu yazıda yirminci asra kadın asrı der ve bu asırda kadınların başarı elde etmesinin temelinde on dokuzuncu asırdaki kadınların gayreti olduğunu ifade eder.⁴⁷ On dokuzuncu asırda örneğin Amerika'da kadınlar ailede ve toplum içinde iyi bir birey olabilmeleri için yetiştirilirken topluma herhangi bir katkıları yoktur. Kadının erkeğin yanında yer alabilmesi için öncelikle üretime ve ekonomik faaliyetlere katılması gerekir. İşte yirminci asırda kadınlar bunu da elde etmiştir.⁴⁸ Halide Edip bu iki asırda kadınların özelliklerini ve ekonomi, eğitim, medenileşme, yardımlaşma, ailevi ve toplumsal ilerleme açısından değişimini Amerika örneği üzerinden istatistiksel verileri de aktararak izah eder.⁴⁹ Ayrıca kadınların özellikle yüksek eğitimde ilerlemelerine karşı olanların ileri sürdüğü kadınların zihinlerinin ve sıhhatlerinin böyle bir eğitime yeterli

⁴⁶ Halide Edip'in hayatı, eserleri ve fikir dünyasını hakkında istifade edilen kaynaklar: Hülya Sağlam, *Halide Edip Adivar'ın Türk Modernleşmesine Katkısı* (Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2015), 60-99; İnci Enginün, “Adivar, Halide Edip”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1: 376-377.

⁴⁷ Halide Edip, “Yirminci Asırda Kadınlar”, *Mektep Müzesi* 1: 3-4.

⁴⁸ Halide Edip, “Yirminci Asırda Kadınlar”, *Mektep Müzesi* 1: 5.

⁴⁹ Halide Edip, “Yirminci Asırda Kadınlar”, *Mektep Müzesi* 1: 6.

olamayacağı, eğitim görürlerse kadınlıklarını kaybedecekleri gibi itirazlara cevap verir. Ve kadınların ilerlemesinin engel olunamaz şekilde devam ettiğini ifade eder.⁵⁰

Halide Edip yine bu konferansında erkeklerin ilerlemesini kadınların da ilerlemesine bağlar. Bunun farkında olan Amerikan erkekleri kadınlarının önünü açmış ve kadınlar da hak ettikleri için bugün geri çevrilemez şekilde ilerlemişlerdir. Amerikan kadınları pek çok alanda erkeklerle birlikte yer almaktadır. Eğitim alanındaki mevcudiyetlerini rakamlarla izah etmiştir.⁵¹ Amerika'daki kadınları dört sınıfa ayıran Halide Edip en alt sınıfın sadece süslenmek için süslenen başka hiçbir meşgalesi olmayan moda kadınları olduklarını ifade eder. Kendi hayatlarını kazananlar ve aile kadınları en kalabalık sınıftır. Bu durum ilerlemenin bir işaretidir. Amerika'daki kadınların başardıkları tarzda bir ilerlemeyi Türk kadınları için de temenni ederek ve bunun mümkün bir şey olduğunu ifade ederek konuşmasını bitirir.⁵²

Halide Edip'in bu dergideki ikinci makalesi de "Türkler ve Edebiyatları" başlığını taşır. Bu makalede bir milletin edebiyatının o milletin karakterinin bir yansıması olduğunu ifade eder. Ancak Türkler karakterlerini en az, edebiyatlarına yansıtabilmişlerdir. Çünkü edebiyat tarihine bakıldığında büyük kısmı Farisîleşme ile geçmiştir. Daha sonra da Fransızlar taklit edilmeye başlanmıştır. Farisîlerin taklit edilmesini Selçuklulara dayandıran Halide Edip, bu taklidin Türklerin felsefesine, ahlakına, lisanına hatta dinine kadar etki ettiğini söyler. Karakterlerinde muhafazakârlığın bulunması bu etkiden kurtulmalarına engel olmuştur.⁵³ Bu açıklamaları yaptıktan sonra Osmanlı'daki İran etkisi, Osmanlı edebiyatının kısımları ve önde gelen edebî şahsiyetleri hakkında bilgi verir. Yapılan izahlardan sonra Farisî taklitçiliğinin Türklerin şahsiyetlerinin ilerlemesine ve gelişmesine mani olduğu sonucuna varır.⁵⁴

Sonuncu yazı dizisinin başlığı "Şahsiyet"tir. Şahsiyeti, bir şeyi hemcinslerinden ayırmaya yarayan özellik olarak tanımlar. Cansızlar dünyasında da şahsiyet olabilir ancak canlılar dünyasının her bir ferdinde muhakkak vardır. Şahsiyet cinslerin düzelmesini ve idamesini sağlar. İnsanlarda maddi ve manevi ilerlemeyi sağlayan şey şahsiyettir. Eğer şahsiyet

⁵⁰ Halide Edip, "Yirminci Asırda Kadınlar", *Mektep Müzesi* 1: 7-8.

⁵¹ Halide Edip, "Yirminci Asırda Kadınlar", *Mektep Müzesi* 2: 33-34.

⁵² Halide Edip, "Yirminci Asırda Kadınlar", *Mektep Müzesi* 1: 78-79.

⁵³ Halide Edip, "Türkler ve Edebiyatları", *Mektep Müzesi* 4: 97-99.

⁵⁴ Halide Edip, "Türkler ve Edebiyatları", *Mektep Müzesi* 5: 131.

olmasaydı ne toplumsal hayat, ne hükûmet, ne edebiyat, ne fen, ne sanat, ne eğitim ve ne de medeniyet olurdu. Dolayısıyla insanlıktan söz etmemiz mümkün olmazdı.⁵⁵ Halide Edip bunları izah ettikten sonra şahsiyetin bulunduğu bu maddelerin her birinde şahsiyetin nasıl ve ne surette var olduğunu ve olmasaydı ne olacağını açıklar. Bundan sonra insanlık âleminde şahsiyetin ikinci bir safhası daha vardır ki o da millî şahsiyettir. Türklerin millî şahsiyeti askerliktir. Ve istila dönemi bitip diğer milletler medenileşme yolunda ilerlediklerinde Türkler öylece kalakaldılar. Son zamanlarda meydana gelen gelişmelerin hiçbirisi de Türklerin şahsiyetini yansıtmamaktadır. Diğer milletlerin basit bir taklidi şeklindedir.⁵⁶ Temennisi bunun acilen farkına varılıp daha fazla geç kalınmamasıdır. Çünkü büyük ve ilerlemiş bir devlet olmanın önündeki tek engel şahsiyetin olgunlaşmamasıdır.⁵⁷ Eğitimde şahsiyet üzerine fazlaca duran Halide Edip, eğitimin amacının çocuklarda var olan şahsiyeti açığa çıkarmak olduğunu ifade eder.⁵⁸ Bunun için gerekli olan hürriyet ortamıdır. Şartlar oluştuğunda meydana çıkan bireyin şahsiyeti toplumunkine ilave edilip millî şahsiyeti oluşturur.⁵⁹

Halide Edip, Ahmet Edip'in çıkardığı bir diğer dergi olan *Bilgi Yurdu/ Bilgi Yurdu Işığ*'nda da yazmıştır.⁶⁰

1.2.9.2. Nedim

Derginin on sayısında yazısı bulunmaktadır. Yazıları “Tevellüd-i Bikri”⁶¹ makalesi gibi bilimsel konular ve “Uçucu Velospitler”⁶² başlıklı yazısı gibi teknolojik gelişmelerle ilgilidir.

1.2.9.3. Nakiye Elgün

Derginin dokuz sayısında yazısı bulunur.

⁵⁵ Halide Edip, “Türkler ve Edebiyatları”, *Mektep Müzesi* 9: 258-260.

⁵⁶ Halide Edip, “Türkler ve Edebiyatları”, *Mektep Müzesi* 10: 290-292.

⁵⁷ Halide Edip, “Türkler ve Edebiyatları”, *Mektep Müzesi* 11: 320.

⁵⁸ Halide Edip, “Türkler ve Edebiyatları”, *Mektep Müzesi* 11: 321.

⁵⁹ Halide Edip, “Türkler ve Edebiyatları”, *Mektep Müzesi* 12: 351-352.

⁶⁰ Nurhan Bilir, *Ceride ve Bilgi Yurdu Işığ* Mecmualarının İnceleme ve İndeksi (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, 2013), 149.

⁶¹ Nedim, “Tevellüd-i Bikri”, *Mektep Müzesi* 4: 101-102.

⁶² Nedim, “Uçucu Velospitler”, *Mektep Müzesi* 7: 196-197.

1.2.9.3.1. Hayatı

1882-1954 yılları arasında yaşamış eğitimci ve politikacıdır. İstanbul'da doğmuştur. Babası Sivaslı Gedikoğulları'ndan İzzetli Mehmet Efendi, annesi Zeliha Hanım'dır. Eğitim hayatına dört buçuk yaşında Mekteb-i Marifet isimli bir okulda başlamıştır. Buradan sonra Darülmuallimat'a girmiş 1900 yılında mezun olmuştur.

1902 yılında mezun olduğu okulda öğretmen yardımcı olarak göreve başlar. 1908'de okulun kâtipliğine, 1909'da da müdür muavinliğine getirilir. Burada öğretmenlik yaparken aynı zamanda Üsküdar'daki İngiliz Okulu'nda da Türkçe dersleri vermektedir. Müslüman çocuklarını İngiliz Okulu'na gitmeye teşvik etmesi üzerine Maârif Nezaret ile arası açılır. Bu durum ileride sık sık teftiş edilmesine sebep olacaktır.

1911 yılına kadar Darülmuallimat'taki görevine devam eden Nakiye Hanım, kız çocuklarının tahsilini yükseltmek için açılan İnas İdadisi'ne atanmış ve aynı görevine burada devam etmiştir. Fakat burada çok kalmamıştır. Çünkü Maârif Nezareti okulu yatılıya çevirmiş, Nakiye Hanım'ı ders nazırı olarak görevlendirmiş ve görüşlerinin uyuşmadığı Musevi bir kadını da müdür olarak atamıştı. Bunu kendisine bir hakaret olarak gören Nakiye Hanım 1913 yılında istifa etti. Aynı yıl Evkaf Nazırı Hayri Bey'in Sultanahmet'te bulunan vakıf okullarını yeniden şekillendirerek çağdaş bir hale getirmesini kendisine teklif etmesi üzerine bu teklifi kabul ederek Sultanahmet Vakıf Mektebi Müdürlüğü ve Muallimliği görevine başladı. Ayrıca bu görevine, 1914'te Sultanahmet Vakıf Kızlar Mektebi Müdürlüğü, 1915'te de Umumi İnas Mektebi Vakfiye Müfettişliği görevi ilave edildi. Buradaki görevini hakkıyla yerine getiren Nakiye Hanım bu okulların seviyesini Maârif okullarının üstüne çıkarmıştır. Ancak Maârif Nezareti tüm okulları merkezileştirme amacıyla bu okulları da kendisine bağlayınca tüm emeklerinin yok olduğunu düşünen Nakiye Hanım 1917 yılında bu görevinden ayrıldı.

Nakiye Hanım'ın eğitim alanındaki en önemli faaliyetlerinden biri de 1916 yılında Suriye Valisi Cemal Paşa'nın davetiyle Halide Edip ve Falih Rıfkı Bey'le Suriye'de gerçekleştirdikleri çalışmalardır. Burada iki hafta boyunca incelemelerde bulunmuşlar ve bir rapor hazırlamışlardır. Nakiye Hanım İstanbul'a döndükten sonra oradaki öğretmen ihtiyacını karşılamak için çalışmalarda da bulunmuştur. Bu rapor ve çalışmalar sayesinde Suriye bölgesindeki eğitim ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

1917 yılında Yeni Mektep adını taşıyan özel okulun müdürü, okuldan ayrılınca Nakiye Hanım'a müdürlük teklif edilmiştir. Nakiye Hanım da buranın adını Feyziye Mektebi'ne çevirerek 11 yıl burada görev yapmıştır. Bu sürede fazlaca yorulmuş 1928 yılında istirahat için ayrılmıştır. Bir senelik dinlenmeden sonra 1929 senesinde İstanbul Kız Lisesi müdürü olarak görevine başlamıştır. 1930'da kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verilmesiyle müdürlükten istifa etmiş, İstanbul Şehir Meclis Üyeliği'ne seçilen ilk kadın üye olmuştur. Böylece maârif hayatı sona erip, siyasî hayatı başlamıştır.

1919'da İzmir'in işgali, 1920'de de İstanbul'un işgali üzerine yapılan mitinglerde konuşmacı olarak katılan Nakiye Hanım, kadınları da erkeklerle beraber mücadeleye çağırırdı. Millî Mücadele taraftarlarıyla yakın ilişkilerde bulunup onlarla işbirliği yaptı.⁶³ Anadolu'ya götürülecek olan savaş malzemelerinin bir kısmını Feyziye Mektebi'nin depolarında sakladı. Ayrıca savaşta kimsesiz kalan ailelere yardım için Şehit Ailelerine Yardım Cemiyeti'ni kurdu.⁶⁴ 1930'da ise dünyada ilk kez çocuk hakları bildirgesi Taksim meydanında Nakiye Hanım tarafından okundu.⁶⁵

1934'te Türk kadınına seçme seçilme hakkı verilince görevinden istifa edip 1935 seçimlerinde TBMM 5. dönem Erzurum milletvekili olarak meclise girdi. 6 ve 7. dönemde de milletvekilliğini sürdürdü. 1946 yılında siyasî hayattan çekildi fakat pek çok konuda çalışmalarını sürdürdü. Hiç evlenmedi. 1954 yılında İstanbul'da vefat etti.

Nakiye Hanım cemiyet hayatında çok aktifti. Muallimler Cemiyeti başkanlığı yapmıştı. İstanbul Meclis-i Umumi ve Encümen üyeliği yapan Nakiye Hanım, Cumhuriyetin ilanından sonra da Türk Ocağı, Halk Evi, Himaiye-i Etfal, Kızılay ve Türk Hava Kurumu gibi kurumlarda yönetim kurulu üyelikleri ve başkanlığı yaptı. Türk Hava Kurumu'nda yirmi yıl çalıştıktan sonra Merkez Heyet tarafından altın madalya ile ödüllendirildi.⁶⁶

⁶³ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015), 217, 221.

⁶⁴ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, 167.

⁶⁵ Milliyet, "Milliyet Tarihi Fotoğraflar", erişim: 17 Ekim 2019, <http://www.milliyet.com.tr/galeri/tarihi-fotograflar-57649?page=3>.

⁶⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü: 23 Nisan 1920- 20 Ekim 1991*, 257.

1.2.9.3.2. Fikir Dünyası

Ülkemizde en eski eğitimcilerden olan Nakiye Hanım, döneminde çağdaş fikirlere sahipti. Geleneksel eğitim anlayışından farklı öğrenciler yetiştirmeyi amaçladı. Ülkedeki eğitim sorunlarıyla yakından ilgilendi ve bu konularda gerekli mecralarda görüşlerini dile getirdi. *Kadın* dergisinde bu sorunlarla ilgili olarak bir yazı kaleme aldı.

Milletin olgunlaşmasını kadınların ilerlemesine, bunu da kız çocuklarının eğitime bağladı. İstenilen eğitim şekline ancak özel teşebbüsle ulaşılacağını ifade etti.⁶⁷

1.2.9.3.3. Mektep Müzesi’nde Nakiye Hanım

Nakiye Hanım 12 sayılı *Mektep Müzesi*’nin 4. sayısından itibaren yazar kadrosuna dâhil olmuştur. “Fenn-i İdare-i Beytiyye” başlıklı yazısı 9 sayı boyunca parçalara ayrılarak aktarılmıştır. Ona göre evle alakalı her bir şeyde yol göstermek demek olan fenn-i idare-i beytiyye, kadınların eğitiminin en öncelikli konusudur. Bir kadın evde kendisine lazım olacak her türlü şeyi bilmelidir.⁶⁸ Başka bir alanda ne kadar yüksek tahsil yapsa da fenn-i idare-i beytiyyeyi bilmezse evinde müşkil duruma düşüp aslî görevini yerine getiremez.⁶⁹ Bu sebeple işte bu yazısında bir kadına evde lazım olabilecek bütün bilgileri aktarmaya çalışmıştır.

Nakiye Hanım, yazısında; ailenin öneminden,⁷⁰ ev ekonomisinden,⁷¹ bütçe hesaplamasından,⁷² tasarruftan,⁷³ ev seçiminde ve temizliğinde dikkat edileceklerden,⁷⁴ haşerattan kurtulma yollarından,⁷⁵ badana yapma usullerinden,⁷⁶ temizlikte kullanılacak

⁶⁷ Nakiye Elgün’ün hayatı, eserleri ve fikir dünyasını hakkında istifade edilen kaynak: Mustafa Özyürek, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Bir Eğitimci: Nakiye Elgün”, *Atatürk Dergisi* 3/2, (2014): 30-44.

⁶⁸ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye”, *Mektep Müzesi* 4: 114.

⁶⁹ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Müşkilat İçinde Ev İdare Etmek”, *Mektep Müzesi* 4: 115.

⁷⁰ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Aile”, *Mektep Müzesi* 4: 116-117.

⁷¹ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: İdare”, *Mektep Müzesi* 4: 117.

⁷² Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: İdare”, *Mektep Müzesi* 5: 150-152.

⁷³ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Tasarruf”, *Mektep Müzesi* 5: 152-153.

⁷⁴ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Ev”, *Mektep Müzesi* 5: 153-154; “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Evde İlk Temizlik”, *Mektep Müzesi* 5: 154; “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Toz”, *Mektep Müzesi* 7: 216-218.

⁷⁵ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Tahta Kurusu”, *Mektep Müzesi* 5: 154-155; “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Pire”, *Mektep Müzesi* 5: 155-156.

⁷⁶ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Badana”, *Mektep Müzesi* 5: 155.

karışım tariflerinden,⁷⁷ bahçe bakımından,⁷⁸ bir evin nasıl döşeneceğinden,⁷⁹ evde bulunması gerekli eşyalardan,⁸⁰ evi aydınlatma⁸¹ ve ısıtma yöntemlerinden,⁸² cilalama yöntem ve çeşitlerinden,⁸³ kıyafet seçiminde dikkat edileceklerden,⁸⁴ elbise tamirinden,⁸⁵ çamaşır yıkamanın ve leke çıkarmanın püf noktalarından,⁸⁶ ütü ve kolalamanın inceliklerinden,⁸⁷ misafir davetinin hususiyetlerinden,⁸⁸ sofrta çeşitlerinden⁸⁹ ve eski milletlere ait sofrta düzenlerinden⁹⁰ bahsetmiştir.

1.2.9.4. Hür Kadın

Müstear isim kullanmış yazarın altı sayıda yazısı bulunmaktadır. Yazılarında kadınların eğitimi,⁹¹ hakları⁹² ve başarıları⁹³ üzerine durmuştur. Ayrıca Ahmet Edip'in kadınlara yönelik çıkardığı *Bilgi Yurdu/ Bilgi Yurdu Işığı* dergisinde de yazmıştır.⁹⁴

1.2.9.5. Ahmet Edip

Mektep Müzesi'nin 6. sayıya kadar imtiyaz sahibi ve başyazarı, 6. sayıdan sonra hem başyazarı hem de sorumlu müdürüdür. Dergide yer alan Hadika-i Meşveret Mektebi'nin reklamında Ahmet Edip'in bu okulun müdürü olduğu ifade edilir.⁹⁵ Nuri Güçtekin,

⁷⁷ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Evin Aksam-ı Sairesinde Temizlik", *Mektep Müzesi* 5: 156; *Mektep Müzesi* 6: 173.

⁷⁸ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Bahçede Yabani Otlar", *Mektep Müzesi* 6: 173.

⁷⁹ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Tanzimat ve Tefrişat", *Mektep Müzesi* 6: 174.

⁸⁰ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Misafir Odası – Misafir Yatak Odası – Yemek Odası – Adi Kiler – İnce Kiler – Matbah", *Mektep Müzesi* 6: 174-179; *Mektep Müzesi* 7: 214; "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Yatak Takımı", *Mektep Müzesi* 10: 302-304.

⁸¹ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Tenvir", *Mektep Müzesi* 7: 214-215.

⁸² Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Teshin", *Mektep Müzesi* 7: 215-216.

⁸³ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Cila", *Mektep Müzesi* 7: 217-221.

⁸⁴ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Elbise", *Mektep Müzesi* 7: 221; *Mektep Müzesi* 8: 235-238.

⁸⁵ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Çamaşır", *Mektep Müzesi* 8: 238; *Mektep Müzesi* 9: 261-263, 266-268.

⁸⁶ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Leke", *Mektep Müzesi* 9: 268 – 269; *Mektep Müzesi* 10: 299 – 300.

⁸⁷ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Ütü, Kola", *Mektep Müzesi* 10: 300 – 302.

⁸⁸ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Davetlerde Bazı Merasim ve Teşrifat", *Mektep Müzesi* 10: 304.

⁸⁹ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Alafranga Sofralar", *Mektep Müzesi* 10: 304-305; *Mektep Müzesi* 11: 326, 329; Fenn-i İdare-i Beytiyye: Alafranga Sofralarda El Yıkamak", *Mektep Müzesi* 11: 329-331; "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Alaturka Sofralar", *Mektep Müzesi* 11: 331-332; "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Alaturka Sofralarda El Yıkamak", *Mektep Müzesi* 11: 332-333.

⁹⁰ Nakiye, "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Roma Yemek Odası", *Mektep Müzesi* 11: 333; "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Saksonlarda Yemek Odası", *Mektep Müzesi* 12: 356 – 357; "Fenn-i İdare-i Beytiyye: Çinlilerde Yemek Salonu", *Mektep Müzesi* 12: 357, 360- 361.

⁹¹ Hür Kadın, "Bulunmuş Bir Mektup: Kızlar Nasıl Okuyor ve Ne Oluyor?", *Mektep Müzesi* 2: 41-45.

⁹² Hür Kadın, "Hukuk-i Nisvana Ait Bir Mülakat", *Mektep Müzesi* 6: 181-189.

⁹³ Hür Kadın, "Tayyarecilik ve Kadınlarda Kabiliyet", *Mektep Müzesi* 10: 293-294.

⁹⁴ Bilir, *Ceride ve Bilgi Yurdu Işığı Mecmualarının İnceleme ve İndeksi*, 149.

⁹⁵ Atatürk Kitaplığı'nda bulunan nüshada 8, 9 ve 10. sayıların son eklerinde

İstanbul’da bulunan özel okullarla ilgili yaptığı doktora tezinde bu okulun 1908’de kurulduğunu ve kurucusu ve müdürünün Abdi Bey olduğunu aktarmıştır.⁹⁶ Dergideki reklam göz önünde bulundurulduğunda, Ahmet Edip Bey’in de 1913 yılında kısa süreliğine müdürlük yapmış olması muhtemeldir.

1.2.9.5.1. Hayatı

1868 (H.1285)-1932 yılları arasında yaşamış bir eğitimcidir.⁹⁷ İstanbul’da doğdu. Babası Yemen Defterdarlarından Halil Mümtaz Efendi’dir. Davutpaşa Rüşdiyesi’nde, Mülkiye’nin idadî ve yüksek kısımlarında tahsil gördü. 1890 yılında mezun olduktan sonra Trabzon İdadisi’nde jeoloji ve kimya öğretmeni olarak memurluğa başladı. Manastır, Yanya, Şam, Beyrut, Ankara ve Edirne idadîlerinde müdürlük ve çeşitli derslerin öğretmenliğini yaptı. 1909’da Maârif Nezareti Mekatib-i İbtidaiyye şubesi müdürlüğüne atandı. 1915 yılında Darülmuallimin-i Aliye müdürlüğüne nakledildi. 1919’da bu görevinden azledildi. 1922’de TBMM Hükümeti Maârif Vekâleti tarafından ikinci kez Ankara İdadisi’ne sonra da Erkek Lisesi’ne müdür olarak atandı. 1928 yılında kendi isteği ile emekliye ayrıldı. Ankara Karaoğlan (Anafartalar) Çarşısı’nda “Anadolu Maârif Kitabhanesi” isimli bir kitabevi işletmeye başladı.⁹⁸ Burada sadece Türkçe değil, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca gibi diğer dillerde de kitap alım satımı yapmaktaydı.⁹⁹ Okul kitapları satar,¹⁰⁰ dergi bayiliği¹⁰¹ yapardı. Kütüphane mantığı ile çalışıyordu. Ücretli abone olanlar buradaki kitaplardan istifade edebiliyorlardı.¹⁰² İlanlarda Ankara’nın dışından müşterileri olursa gönderim yapacağını ifade etmişti.¹⁰³ 1932 yılı mayıs ayında bilinmeyen bir nedenden dolayı İstanbul Boğazı’nda intihar etti. Bir erkek ve bir kız çocuk babasıydı.¹⁰⁴

⁹⁶ Nuri Güçtekin, *İstanbul’daki Müslim Özel Mektepleri (1873-1922)* (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013), 268.

⁹⁷ Bahir Sorguç doğum tarihini 1869 olarak vermiştir. Bk. Bahir Sorguç, *1920’den 1981’e Millî Eğitim Bakanlığı*, (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, 1982), 287.

⁹⁸ Ali Çankaya, *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara: Mars Matbaası, 1968-69), 446-447.

⁹⁹ “Anadolu Maârif Kitabhanesi”, *Ev Hocası* 1: son ek.

¹⁰⁰ “Anadolu Maârif Kitabhanesinin Kırtasiye Şubesi”, *Ev Hocası* 1: son ek.

¹⁰¹ “Kitap, Gazete, Mecmua Bayiliği”, *Ev Hocası* 1: son ek.

¹⁰² “Kira İle Kitap Okumak”, *Ev Hocası* 1: son ek.

¹⁰³ “Anadolu Maârif Kitabhanesi”, *Ev Hocası* 1: son ek.

¹⁰⁴ Çankaya, *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, 446-447.

Bahir Sorguç, Ahmet Edip’in ifa ettiği görevlere şunları ilave eder; Trablusgarp ve Ankara Maârif Müdürlüğü, İstanbul İnas İdadisi ve Adile Sultan İnas İdadisi’nde müdür ve tabîyye ğretmeni, İstanbul Kız Sanayi Mektebi Müdürlüğü, İstanbul Heyet-i Teftiiye Müfettişi, Kandilli İnas Sultanisi müdür ve coğrafya muallimliği, Maârif Vekâleti Orta ğretim Genel Müdürlüğü, 10.1.1921’de İlköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara Kız Lisesi İktisad-ı Beytî ve Tabahat ğretmenliği.¹⁰⁵

1.2.9.5.2. Eserleri

Ahmet Edip Bey mlkiyeden arkadaşı Ahmet Macid (Gören) Bey’le beraber senede bir defa çıkarılan almanak türünde *Takvim-i Bahar* isimli bir takvim çıkarmıştır. Bu takvim R. 1305 (M. 1889-1890) yılında ilk defa yayınlanmıştır. R. 1307 tarihinde ise R. 1306 (M. 1890-1891) ve R. 1307 (M. 1891-1892) senelerine ait olmak üzere iki takvim çıkarılmış fakat devamı gelmemiştir. Bu eserlerde takvim konularının dışında ilmî, fennî, tarihî, istatistikî ve güncel konular, haberler, biyografiler, ev idaresine dair bilgiler, faydalı malumatlar ve eğlenceli fıkralar bulunmaktadır. Takvimin içeriğine bakarsak *Mektep Müzesi* ile uyumlu olduğunu görürüz. Ahmet Edib’in içerik hakkındaki izėisi 23 yıl sonra bile değişmemiştir.¹⁰⁶

Yine 1890 yılında Ahmet Macid Bey’le beraber *Tarihçe-i Beer* isimli 24 sayfalık iki kısımdan oluşan küçük bir kitap çıkarmıştır. Birinci kısımda insanlığın toplayıcılıktan balayarak medeni bir toplum haline gelinceye kadar olan hikâyesi kısaca anlatılmıştır. İkinci kısımda ise ilim ve fennin gelişmesi ele alınmıştır. Kitapta her şeyin evrimsel bir süreçte meydana geldiği anlayışı karşımıza çıkar. Bu düşünce *Mektep Müzesi*’nde de hâkimdir.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Sorguç, *1920’den 1981’e Millî Eğitim Bakanlığı*, 287.

¹⁰⁶ Ahmet Edip – Ahmet Macit, *Takvim-i Bahar Birinci Sene*, (İstanbul: Kasbar Matbaası, 1305); *Takvim-i Bahar İkinci Sene*, (İstanbul: Estepan Matbaası, 1307); *Takvim-i Bahar nc Sene* (İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1307). Bu eserlere Millî Kütüphane’nin web sayfasında bulunan Süreli Yayınlar Kataloğundan online olarak ulaştım. Bk. Millî Kütüphane, Millî Kütüphane Başkanlığı, erişim: 1 Ağustos 2017, <http://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/default.aspx>. Atatürk Kitaplığı’nın web sayfasından da online olarak ulaşılabılır. Bk. Atatürk Kitaplığı, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı”, erişim: 1 Ağustos 2017, <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php>.

¹⁰⁷ Ahmet Edip – Ahmet Macit, *Tarihçe-i Beer* (İstanbul: Kasbar Matbaası, 1306). Bu esere Atatürk Kitaplığı’nın web sayfasından online olarak ulaşılabılır. Bk. Atatürk Kitaplığı, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı”.

1890 yılında yine Ahmet Macid ile birlikte çıkardıkları bir kitap daha vardır. *Telefon* adını verdikleri bu eserde telefonun icadında ilk hallerinden son formlara kadar olan süreç, telefon çeşitleri ve dünyada kullanımına dair istatistiksel veriler yer alır. Bu eser, Ahmet Edib'in bilimsel konulara ve Batı'daki gelişmelere olan merakını yansıtır. Bu merak *Mektep Müzesi*'nde de karşımıza çıkar.¹⁰⁸

1913 yılında, Ahmet Edib Ankara Maârif Müdürü iken *Terbiyevi Çocuk Oyunları* risalesini çıkarmıştır. 29 oyunu muhtevi bu risaleyi, çocukların okulda dinlenme vakti olan teneffüslerde veya oyun için bir araya geldiklerinde öğretmenleri veya yetişkinler tarafından bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyici oyunlar oynatılması için yazmıştır. Risaleyi “1” olarak numaralandırmış ve devamını getirmeyi planlamıştır. Ancak devamının basıldığına dair bir bilgiye ulaşamadık.¹⁰⁹

R. 1340 (M.1924) yılında yayınlanan *Yeni Millî Elifba* kıraat, hat ve imlayı aynı anda öğretecek ve ibtidai mekteplerde okutulacak seviyede yazılmıştır. Her gün bir ders olmak üzere üç ayda bitecek şekilde programlanan bu eser 79 sayfadır. Bu kitap Ahmet'in Edip'in 30 yıllık eğitimci tecrübesini yansıtır. Bu kitap Maârif Vekâleti tarafından takdir olunmuş ve Ahmet Edip'e ödül verilmiştir. Bütün ibtidai mekteplerde okutulmasına karar verilmiş ve vekillik tarafından satın alınarak okullara dağıtılmıştır.¹¹⁰ Kitabın başında muallim ve muallimelere tavsiyelerde bulunan Ahmet Edip'in pedagojiye verdiği önem *Mektep Müzesi*'ndeki yazılarında da kendini hissettirir.¹¹¹

Ahmet Edip 1922 yılında *Yeni Millî Elifba*'dan sonra okutulması için bir kitap daha yazmıştır. Bu kitap resimli ve resimsiz olarak iki şekilde basılmıştır. Resimsiz olanı *Elifba'dan Sonra Kıraat*, resimli olanı *Elifba'dan Sonra Resimli Kıraat* olarak isimlendirilmiştir.¹¹² Bu kitabın iki versiyonuna da ulaşamadık.

¹⁰⁸ Ahmet Edip – Ahmet Macit, *Telefon* (İstanbul: Kasbar Matbaası, 1306). Bu esere de Atatürk Kitaplığı'nın web sayfasından online olarak ulaşılabilir. Bk. Atatürk Kitaplığı, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı”.

¹⁰⁹ Ahmet Edip, *Terbiyevi Çocuk Oyunları* (İstanbul: Cihan Matbaası, 1329). Bu esere Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nin web sayfasından online olarak ulaşılabilir. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, “Atatürk Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı”, erişim: 5 Ağustos 2018, <https://kutuphane.atauni.edu.tr/>.

¹¹⁰ “Yeni Millî Elifba”, *Ev Hocası* 1: kapaktan sonraki reklam sayfası.

¹¹¹ Ahmet Edip, *Yeni Millî Elifba* (Ankara: Anadolu Maârif Kitabhanesi, 1340-1342). Bu esere Atatürk Kitaplığı'nın web sayfasından online olarak ulaşılabilir. Bk. Atatürk Kitaplığı, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı”.

¹¹² “Resimli Kıraat”, *Ev Hocası* 1: kapaktan sonraki reklam sayfası.

R. 1343 (M. 1927) yılında Veled Çelebi (İzbudak) ile birlikte çıkardıkları *Kur'an-ı Kerim Elifbası* ibtidai birinci sınıfa mahsus bir kitaptır. 32 dersten oluşur. Türkçe elifbayı öğrettikten sonra Kuran-ı Kerim elifbasına geçildiğinde istifade edilir. Devamında *Kuran-ı Kerim Tilavetine Medhal* isimli bir iç kapak vardır. Kuran elifbası bitirilince bu bölüm okutulur. Bu bölümde Kuran-ı Kerimden seçilmiş kelimeler verilmiş ve eğitimci için nasıl öğreteceğine ve nelere dikkat edeceğine dair yönergeler not düşülmüştür. Devamına da alıştırma için anlatılan kaidelerin bulunduğu dua ve istiane içerikli ayetler ilave edilmiştir.¹¹³

İmtihan Ahmet Edip'in basım tarihi belli olmayan kız mekteplerine mahsus olarak yazılmış bir perdelik tiyatro eseridir. 35 sayfadan ibaret olup 14 sahnelik bir komedyadır. Tiyatronun kadrosu dokuz kişidir ve tamamı kızlardan oluşur. İlk defa Daru'l-Muallimat'ta temsil olunmuştur.¹¹⁴ Eser dönemin sınav sistemini eleştirir.¹¹⁵

Musavver Vücûd-ı Beşer Ahmet Edip'in R. 1308 (M. 1892-1893) yılında çıkardığı bir kitaptır. "Vücûd-ı insânînin teşrîh edilmesini ve a'zâ-yı dâhiliyesinin kâffesini mükemmel sûrette gösteren müteharrik parçalardan ibâret bir kıt'a resim ile vücûd-ı beşer hakkında malumât-ı muhtasarayı hâvîdir."¹¹⁶

Ahmet Edip tarafından R. 1332 (1916-1917) yılında yayınlanan *İktisâd-ı Beytî*, Maârif Nezâreti'nce inâs sultânîsinin altıncı sınıfında okutulmaya uygun bir ders kitabı olarak görülmüştür. Kanaat Kütüphanesi'nde basılan bu eser, 192 sayfa olup ünite şeklinde tanzim olunmuştur. Ünitelerin sonunda işlenen konuyla alakalı özet sorular ve ödev kısmı bulunur.¹¹⁷

Ahmet Edip'in yayın dünyasındaki eserleri kitaplardan ibaret değildir. Tezimizin konusu olan *Mektep Müzesi* yayınladığı dergilerden sadece bir tanesidir. *Bilgi Yurdu* ve *Ev*

¹¹³ Ahmet Edip- Veled Çelebi, *Kuran-ı Kerim Elifbası* (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1343). Bu esere Atatürk Kitaplığı'nın web sayfasından online olarak ulaşılabilir. Bk. Atatürk Kitaplığı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı".

¹¹⁴ "İmtihan", *Ev Hocası*.1: kapaktan sonraki reklam sayfası.

¹¹⁵ Ahmet Edip, *İmtihan* (Ankara: Anadolu İrfan Kitabhanesi, t.y.). Bu esere Atatürk Kitaplığı'nın web sayfasından online olarak ulaşılabilir. Bk. Atatürk Kitaplığı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı".

¹¹⁶ Ahmet Edip, *Musavver Vücûd-ı Beşer* (Dersaadet: Mahmut Bey Matbaası, 1308). Esere ISAM Kütüphanesi'nden ulaşılabilir. Ayrıca kütüphanede, bu eserin Kevser Topkar ve Resul Köse tarafından hazırlanan günümüz Türkçesine çevrilmiş hali de mevcuttur. Bk. Ahmet Edip, *Musavver Vücûd-ı Beşer*, haz. Kevser Topkar, Resul Köse (İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınlar, 2019.)

¹¹⁷ Ahmet Edip, *İktisad-ı Beyti* (İstanbul: Kanaat Kütüphanesi ve Matbaası, 1331).

Hocası kadınlara yönelik dergiler olup Ahmet Edip tarafından çıkarılmıştır. Ahmet Edip kadın dergilerinde öncü bir erkek olarak görülür.¹¹⁸ Onun dergileri kadının ekmeğini kazanması için iş sahibi olması, evde düzeni sağlayabilmesi için ev idaresini bilmesi gerektiğini savunmuştur. Ahmet Edip bu yönde kadının eğitilmesi için okul ve dergiler vasıtasıyla onlara ulaşmaya çalışmıştır. Önce kadınlara yönelik “Bilgi Yurdu” okulunu kurar. Sonra bu okulun faaliyetlerini duyurmak ve daha fazla kadına ulaşmak için *Bilgi Yurdu Işığı/ Bilgi Yurdu* dergisini çıkarır.

Bilgi Yurdu Işığı, R. 15 Nisan 1333 tarihinde “Hanımlar Bilgi Yurdu müessesesine merbut aylık risaledir” ibaresiyle yayınlanmaya başlamıştır. Fiyatı 40 para olup 16 sayfadır. 5. sayıdan itibaren *Bilgi Yurdu Işığı İlavesi* başlıklı bir ek dâhil edilmiş ve burada Bilgi Yurdu Dershanesi’nde verilen ders ve konferanslarla ilgili bilgiler yer almıştır. Dergi Şehzadebaşı’nda Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası’nda basılmıştır. 13. sayıdan sonra *Bilgi Yurdu Mecmuası* adını alır.¹¹⁹ Yine bu sayıdan itibaren ilave bölümün adı da *Bilgi Yurdu Ders Kısmı* olarak değiştirilmiştir.¹²⁰ 17 sayı olan derginin 14. sayısından sonra müdür ve başyazar olarak Macit Şevket devam etmiştir.¹²¹

Bilgi Yurdu Müessesesi, kadınlara yönelik açılan ve onların eğitimini amaçlayan ilk özel teşebbüstür. Ahmet Edip eğitim konusunda her şeyi devletten beklememek gerektiğini düşünür. Bu müessese ve dergi dönemin aydınlarından ve kadınlardan büyük ilgi görür.¹²² Yaz mevsimi olmasına rağmen seksen dört öğrenci ile başlayan kurs, kısa sürede iki yüz öğrenciye ulaşır. Burada hesap, hendese, ilm-i eşya, tarih, coğrafya, Fransızca, Almanca, İngilizce, piyano, keman, ud, dikiş, Türkçe, resim, ilm-i tabiiye, riyâziye, terbiye ilmi ve okuma-yazma gibi dersler okutulur, gayrimüslim hanımlar da iştirak edebilir.¹²³ Dönemin Maârif Nazırı tarafından da destek görmüştür.¹²⁴

¹¹⁸ Duygu Oylubaş Katfar, “Kadın Dergilerinde Öncü Bir Erkek Ahmet Edip ve Ev Hocası Dergisi”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 6/4 (2017): 2436.

¹¹⁹ Nurhan Bilir, *Ceride ve Bilgi Yurdu Işığı Mecmualarının İnceleme ve İndeksi*, 142-143.

¹²⁰ Emel Aşa, *1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1989), 679-680.

¹²¹ Zehra Toska v.dğr., *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası : (1869-1927)* (İstanbul: Metis Yayınları, 1993), 17.

¹²² Emel Aşa, *1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları*, 680

¹²³ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, 168.

¹²⁴ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, 186.

Ev Hocası R. 1 Temmuz 1339 (M. 1 Temmuz 1923) yılında basılmış “ev hanımlarına ve aile hayatına mahsus” gayri mevkut bir Ahmet Edip dergisidir. Göreceği ilgiye bağlı olarak haftada bir veya birkaç defa hatta her gün bile çıkabileceği ifade edilmiştir. Fiyatı 5 kuruştur. Sadece bir sayı çıkarılabilmektedir. Dergi 15 sayfa olup bu sayfalar dışında; kapaktan sonra 3, derginin sonunda 5 sayfa reklam ve ilan için ayrılmıştır. Resimsiz olan dergi İstanbul’da, İkdam Matbaası’nda basılmıştır. *Ev Hocası* adeta eve gelen bir hoca gibi okuyucuların ihtiyacı olan her konudan bahsedecek; fennî, iktisadî ve edebî konulara değinecek; böylece büyük küçük herkese hitap edecektir.¹²⁵

Emel Aşa, Ahmet Edip’in R. 1 Temmuz 1339/ M. 1923 tarihinde *Mektep* isimli bir dergi çıkardığını söyler. Ancak biz böyle bir dergiye ulaşamadık. R. 1 Mayıs 1329’da çıkan *Mektep Müzesi* ile karıştırıyor olmalıdır.¹²⁶ Bir de Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi’nin online kataloğunda Ahmet Edip’in umûr-i idariye müdürü olduğu *İlim- Fen-Felsefe Tetebbuatı Mecmuası* isimli süresi belirsiz bir dergi bulunmaktadır. Tek sayısı bulunan bu dergi R. 1338 yılında Ankara’da çıkarılmıştır. Ancak bu dergiyi görme imkânımız olmadı.¹²⁷

Ahmet Edip dergi yayıncısı olmakla beraber *Maarif, Türk Yurdu, Türk Kadını, İctihad* gibi başka dergilerde de yazıları bulunan aydın bir kişiliktir. Eğitim, kadın, sağlık gibi konulara değinmesi çok yönlü bir bilgi birikimine sahip olduğunu gösterir. Yazılarında genel anlamda ilmî ve fennî konulara değinmiştir. Ancak edebî tarzda kaleme aldığı yazıları da bulunmaktadır. *Maârif* dergisindeki yazıları ağırlıklı olarak bu tarzdadır.¹²⁸

Ahmet Edip *Türk Kadını* dergisindeki yazılarına “Bilgi Yurdu Müessisi” olarak imza atmıştır. Bu dergideki yazıları fennî içeriklidir. Ahmet Edip bu derginin bilim kültür düzeyini artırmıştır.¹²⁹

¹²⁵ Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, *Ev Hocası* 1. (1339), S0350. Bu esere Kadın Eserleri Kütüphanesi’nin web sayfasından online olarak ulaşılabilir. Bk. Kadın Eserleri Kütüphanesi, “Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı”, erişim: 19 Eylül 2019, <http://kadineserleri.org>.

¹²⁶ Emel Aşa, *1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları*, 686

¹²⁷ Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, “Atatürk Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı”.

¹²⁸ Erdoğan Erbay, *Maârif Mecmuası: Tafsili Fihrist ve Bütün Şiirler* (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1991), 6-7.

¹²⁹ Seda Öztürk, *Birinci Dünya Savaşı Sonunda Türk Kadını ve Türk Kadını Dergisi* (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2010), 69

Ahmet Edip'in yazdığı bir diğer dergi de *İctihad* dergisidir. Burada yayınlanan bir yazısında Bayburt'tan Of'a yapmış olduğu bir yolculuk ve bu yolculuk esnasındaki gözlemleri ve tavsiyelerini aktarmıştır. Of'un geçim kaynaklarından bahsetmiş, ulaşım ve eğitim alanındaki problemlerine ve bunların çözümlerine değinmiştir.¹³⁰

Eğitimci olan Ahmet Edip, *Türk Yurdu* dergisinde özellikle eğitimle ilgili yazılar yazmıştır.¹³¹ Bu yazılardan biri "Kızıma" başlığını taşıyan bir mektuptur. Torununun gideceği okula dair tavsiye isteyen kızına cevap niteliğindedir. Kızı evladının bir memuriyete atanıp orada hiçbir işe yaramadan ömrünü geçirmesini istemez. Ahmet Edip ise bunun kaçınılmaz olduğunu anlatırken ağır bir eğitim sistemi eleştirisi yapar. Eleştiri ile kalmayıp ideal eğitim sisteminin nasıl olması gerektiğini de izah eder. Yine kızının özel okul ve devlet okulundan hangisini tercih etmesi gerektiği ile ilgili sorusuna babası aralarında fark olmadığını söyleyerek cevap vermiştir.¹³²

Ahmet Edip zamanının ötesinde bir eğitimecidir. Okulda cezalandırmaya karşıdır. Eğitim sisteminin hatalarına vurgu yapmış aksayan yönlerini gücünün yettiğince duyurmaya ve telafi etmeye çalışmıştır. Düşüncelerini yazmakla kalmayıp fiiliyata dökmüş ve Bilgi Yurdu Dershaneleri'ni kurmuştur. Eğitimi sırasında öğrencinin ihtiyacı olduğunu tespit ettiği alanlarda kitaplar yazmış, dergilerinde bu konularla ilgili yazılar yayınlamıştır. Eğitim konusunda Batı'daki gelişmeleri takip etmiş, yine yayınlarıyla bu konuda ilgili olanları da bilgilendirmiştir.

1.2.9.5.3. Mektep Müzesi'nde Ahmet Edip

Derginin beş sayısında yazısı bulunmaktadır. Dördü eğitim ve pedagoji ile ilgilidir. "Hıfzu's-Sıhha-i Mekâtip" başlıklı yazısında okullardaki koruyucu hekimlik çalışmalarının önemi ve gerekliliğinden bahseder. Çocukların zihinsel, bedensel ve ahlaki açıdan gelişim dönemleri okul çağlarına tesadüf eder. Ahmet Edip'e göre okullarda koruyucu hekimlik faaliyetlerinde bulunmak, medeni bir ülke olmanın zorunluluğudur. Yazısının sonunda Batı'da bu alanda yapılan çalışmalardan bahsetmiştir.¹³³

¹³⁰ Ahmet Edip, "Of Mektubu", *İctihad* 22/220 (15 Kânûnusânî 1927): 4227-4231.

¹³¹ Özkan Özdemir, *1911-1931 Yılları Arasında Yayınlanan Türk Yurdu Dergileri'nde Gelişen Eğitim Anlayışı ve Cumhuriyet Dönemine Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2004), 135.

¹³² Ahmet Edip, "Talim ve Terbiye: Kızıma", *Türk Yurdu* (1. Seri) 3/5 (13 Kânûnevvel 1328): 143-147.

¹³³ Ahmet Edip, "Hıfzu's-Sıhha-i Mekâtip", *Mektep Müzesi* 1:26-28.

“Fenn-i Terbiye ve Talimden: Ders Takririnde Usûl” başlığını taşıyan yazısında, öğretmen dersi gerektiği şekliyle anlatmasının, öğrencilerin dersi iyi anlamaları için iyi bir kitap ve gerekli ders araç-gereçlerinden daha önemli olduğunu ifade etmiştir. Bir öğretmenin dersi nasıl işlemesi gerektiğini detaylı şekilde izah eder.¹³⁴

Eğitimle ilgili bir diğer yazısı da “Hıfzu's-Sıhha-i Mekâtipten: Mektep ve Usûl-i Tenviri” başlığını taşır. Bu makalede, öncelikle okulların taşıdıkları fiziki şartların çocukların yetişmesinde ve sağlığında ne kadar önem arz ettiğini anlatmış, sonrasında sınıfların aydınlatılmasının önemi ve teknikleri üzerine durmuştur.¹³⁵

Eğitimle ilgili son yazısı ilkokullarda işlenen fen dersleri ile alakalıdır. “Pedagojiden: Mekâtib-i İbtidâiyyede İlm-i Eşya Dersi” başlığını taşıyan bu yazısında ilkokullarda işlenen fen derslerinin büyük çocuklara anlatılan derslerden farklı olması gerektiğini vurgular ve küçük çocuğa nasıl anlatılacağını örnekle açıklar.¹³⁶ Ahmet Edip’in dergideki beşinci yazısı ise Yusuf Akçura’nın yazısına cevap ve teşekkür içindir.

1.2.9.6. Yusuf Akçura¹³⁷

1.2.9.6.1. Hayatı

Diplomat, asker, yazar, tarihçi, öğretmen ve profesör olan Yusuf Akçura, 1876 yılında Kazan’ın Simbir şehrinde doğdu.¹³⁸ Babasının vefatından sonra içine düştükleri geçim sıkıntısı sebebiyle 1883’te İstanbul’a göç ettiler. İlk mektebi bitirdikten sonra askeri rüştiyeye giden Akçura, eğitimine askeri idadî ve Harbiye Mektebi ile devam etti. Okuldan mezun olunca Erkan-ı Harbiye sınıfına ayrılmıştı. Ancak Jön Türklerle ilişkisi olduğu iddiasıyla tutuklanıp Fizan’a sürülmek üzere Trablusgarp’a gönderildi. Bir süre sonra serbest bırakılarak üsteğmenlik rütbesi iade edildi. 1899 yılında eğitimine devam etmek için Paris’e gitti. Burada Jön Türklerle tanışma fırsatı olmuş, Ahmet Rıza tarafından çıkarılan *Şûrâ-yı Ümmet* ve *Meşveret* gazetelerinde yazıları yayınlanmıştı. 1903 yılında tahsilini tamamlayıp Kazan’a döndü. Buradaki siyasî ortamın müsait olması

¹³⁴ Ahmet Edip, “Fenn-i Terbiye ve Talimden: Ders Takririnde Usûl”, *Mektep Müzesi* 2:61-64.

¹³⁵ Ahmet Edip, “Hıfzu's-Sıhha-i Mekâtipten: Mektep ve Usûl-i Tenviri”, *Mektep Müzesi* 3: 83-86.

¹³⁶ Ahmet Edip, “Pedagojiden: Mekâtib-i İbtidâiyyede İlm-i Eşya Dersi”, *Mektep Müzesi* 4: 122-123.

¹³⁷ Mektep Müzesi dergisinde Akçuraoglu şeklinde kullanılmaktadır. Transkripsiyon metninde bu kullanıma sadık kalınmıştır. Ancak transkripsiyon metninin dışında, yaygın kullanılan Akçura soyadı tercih edilmiştir.

¹³⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü: 23 Nisan 1920- 20 Ekim 1991*, 267.

sebebiyle Türk milliyetçiliği fikirlerini yaymaya çalıştı. Meşhur “Üç Tarz-ı Siyâset” makalesini de buradayken yayınladı. II. Meşrutiyet’e kadar burada kalan Akçura, Rusya Türklerinin siyasî mücadelesine katılarak, Cedîdçiler arasında yer aldı. Burada hem öğretmenlik yapıyor hem de *Kazan Muhabiri* adıyla bir gazete çıkarıyordu. Siyasî faaliyetleri neticesinde Müslüman İttifakı Partisi’nin genel sekreteri olmuştu. Faaliyetlerini yakından takip eden Rus Hükümeti, Duma’ya seçilmesine engel olmak için bir bahaneyle tutuklayıp, 43 gün hapsedti. Çar’ın etkisiyle Rusya Müslümanlarının siyasal hareketi başarıya ulaşamayınca burada çıkan Tercüman gazetesinde “Üç Haziran Vak‘a-i Müessifesi” başlıklı bir yazı yayınladı. Bu yazı sebebiyle hakkında tahkikat başlamışken II. Meşrutiyet’in ilanıyla İstanbul’a döndü.

Akçura İstanbul’daki faaliyetleri esnasında hiçbir zaman İttihat ve Terakki’nin içinde yer almadı. Onların İngiliz yanlısı tutumlarını hiç tasvip etmiyordu. Türkçülük ile ilgili hemen hemen bütün derneklerin kurucu üyeliklerinin yanı sıra Türk Yurdu Cemiyeti’nin yayın organı olan *Türk Yurdu* dergisinin müdürlüğünü yaptı. Erkan-ı Harbiye Mektebi, İstanbul Dârülfünunu, Medresetü’l-Vâizîn ve Deniz Lisesi’nde dersler verdi. Rusya’daki Müslüman Türk-Tatar Halklarını Koruma Komitesi başkanlığı, Brest-Litovsk Barış Antlaşmasını imzalamakla görevli Türk heyeti içinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin temsilciliği gibi diplomatik görevlerde bulundu. 1920 yılında Millî Mücadele’ye katılmak üzere Anadolu’ya geçti. Burada Kâzım Karabekir’in karargâhında görev yaptı. Sakarya Meydan Muharebesi’ne katıldı. Ankara’da Maârif ve Hariciye vekâletlerinde çalışmalarda bulundu. Akçura 1923 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul milletvekili olarak meclise girdi. 1934 yılına kadar İstanbul milletvekilliği yapan Akçura, ölümünden bir yıl önce Kars’tan milletvekili seçildi.¹³⁹ Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’nde çalıştı. 1932 yılında bu cemiyetin başkanlığına seçildi. 1934 yılında İstanbul Üniversitesi Yakın Çağ Siyasî Tarih Profesörlüğü kadrosuna getirildi. 1935 yılında üniversiteden eve dönerken fenalaşıp vefat etti.¹⁴⁰

¹³⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü: 23 Nisan 1920- 20 Ekim 1991*, 267.

¹⁴⁰ Yusuf Akçura’nın hayatı, eserleri ve fikir dünyasını hakkında istifade edilen kaynaklar: Ercüment Berk, “Yusuf Akçura ve Fikirleri”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 59 (2017): 480-488; Nuri Yüce, “Akçura, Yusuf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2: 228.

1.2.9.6.2. Mektep Müzesi’nde Yusuf Akçura

*Türk Yurdu*¹⁴¹ dergisinde *Mektep Müzesi*’ni öven ve bazı yapıcı eleştirilerde bulunan Akçura’nın bu dergide, inâs idadisinde verdiği bir konferansı yayınlanmıştır. Bu konferansta Şimal Türklerinin kadınları ve bunların sosyal alandaki ilerleyişlerinden bahsetmiştir.¹⁴²

1.2.9.7. Osman Fahri

1.2.9.7.1. Hayatı

Tahminen 1890-1920 yılları arasında yaşamış şairdir. Servet-i Fünûn dönemi şairlerinden Cenab Şehabettin ve Ali Nusret ile ana bir kardeştir. Anneleri İsmet Hanım, ilk eşi Binbaşı Osman Şehabettin Bey’in şehit düşmesi üzerine, yine Şehabettin isimli biriyle evlenmiştir. Ancak mutlu olamadığı için ayrılmıştır.

İstanbul Dârülfünûn Edebiyat şubesini bitirdikten sonra *Arkadaş* isimli eğitim ve edebiyata dair bir mecmua çıkarmıştır. Evli bir şaire olan Şükûfe Nihal’e âşık olan Osman Fahri, en yakın arkadaşı olan Midhat Sadullah’ın eşine âşık olma zaafını kendisine yakıştıramadığı için tayinini taşraya istemiş ve kendini inzivaya mahkûm etmiştir. 1914-1917 yıllarında önce Aydın, sonra Elazığ vilayetlerinde yedek subay olarak görev yapmış, Trablus’un İtalyanlar tarafından işgali, Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı’nı görmüştür. Bir buhran döneminde beynine bir kurşun sıkarak intihar etmek ister. Bu girişimi başarılı olmaz, ancak kurşun beyninde kalır. İstanbul’a getirilerek La Paix Fransız hastanesine yatırılır. Bir süre sonra da çıldırarak ölür. Sağlığında şiirlerinin çok azı yayınlanmış olan Osman Fahri, Anadolu’nun ızdırabını dile getiren ilk şairlerimizden olabileceken edebiyat tarihine geçmeden unutulur. Prof. Mehmet Kaplan’a emanet edilen bazı evrakın Prof. Zeynep Kerman tarafından incelenmesi neticesinde hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Ayrıca üçüncü kuşak ressamlardan olup, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi’nde başarılı bir eseri bulunmaktadır. Resim öğretmenliği yapmış, sanat alanında çok çaba harcamıştır.

¹⁴¹ Yusuf Akçuraoglu, “Mektep Müzesi”, *Türk Yurdu* (1.seri) 4/24 (1913) : 844-848.

¹⁴² Yusuf Akçuraoglu, “Konferans”, *Mektep Müzesi* 7: 197-198, 200-204.

1.2.9.7.2. Eserleri

Tek matbu eseri, abisi Ali Nusret'in ölümü üzerine 1329 (1914) yılında neşrettiği *Mersiyeler* isimli şiir kitabıdır. Hayatı boyunca pek çok şiir yazmıştır. *Gecelerin Feryadı* başlığı altında oldukça hacimli bir şiir kitabı hazırlamış, ancak bastıramamıştır.

Yazdığı şiirleri; *Servet-i Fünûn*, *Musavver Muhit*, *Âşiyân*, *Sırat-ı Müstakim*, *Arkadaş*, *Terbiye ve Oyun*, *Talebe Defteri*, *İctihad*, *Türk Kadını*, *Mâmuretü'l-Aziz* ve *Sabah* gibi dergilerde yayınlanmıştır. Şiirlerinde; abisi Ali Nusret'in ölümü üzerine duyduğu acı, tabiat, aşk, kendisi ve sosyal konuları işler.¹⁴³

1.2.9.7.3. Mektep Müzesi'nde Osman Fahri

Osman Fahri'nin dergide iki yazısı yayınlanmıştır. Biri pedagoji ilminin öneminden bahseder,¹⁴⁴ diğeri bebek ölümlerine değinir.¹⁴⁵ Bu dergideki yazılarında diğer yazarlara göre ağır bir dil kullanır. Zeynep Kerman, Osman Fahri'nin hayatı ve şiirlerini konu edinen kitabının sonunda, onun dergilerde yayınlanan yazılarının listesini vermiştir. Burada Mektep Müzesi'nin ismine rastlamayız.

1.2.10. Dil ve Anlatım Özellikleri

Dergi Arap alfabesi ile Türkçe olarak yazılmıştır. Bazı Latince terimler ve özel isimlerin Latin alfabesi ile yazıldığı görülmektedir. Genel olarak sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

1.2.11. Mektep Müzesi Hakkında İhtilaf

Mektep Müzesi hakkında herhangi bir çalışma yapılmadığını daha önce söylemiştik. Fakat bazı dergilerde hakkında makale yazılmış veya atıflar yapılmıştır. Bu yazılarda dergi genel hatlarıyla tanıtıldıktan sonra dikkat çeken konu bazılarının onu bir kadın dergisi olarak kabul etmeleridir.

¹⁴³ Osman Fahri'nin hayatı, eserleri ve fikir dünyasını hakkında istifade edilen kaynaklar: Zeynep Kerman, *Osman Fahri: Hayatı ve Şiirleri* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988), 7-17; "Osman Fahri", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2004) 5: 65-66; Nüzhet İslimyeli, "Osman Fahri", *Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedisi* (Ankara: Ankara Sanat Yayınları, 1967), 2: 542.

¹⁴⁴ Osman Fahri, "Pedagoji İhtiyacı", *Mektep Müzesi* 4: 118-120.

¹⁴⁵ Osman Fahri, "Beşikler Önünde", *Mektep Müzesi* 6: 169-170, 172.

Mektep Müzesi’ni kadın dergisi olarak kabul eden yazarlardan biri Stefo Benlisoy’dur. Bu düşüncesini “yayın hayatına meşrutiyet döneminde başlayan kadın dergileri arasında bulunan *Mektep Müzesi*” şeklindeki ifadesiyle ortaya koymuştur.¹⁴⁶ Derginin ağırlıklı olarak kadın okuyucular için hazırlanması, amacının kadınları ve genç kızları iyi bir Müslüman-Türk kadını, modern eş, anne ve öğretmen olarak yetiştirmek olması ve bu doğrultuda makaleler yayınlanması bu düşüncesinin delilleridir. Bu özellikleri sebebiyle Meşrutiyet dönemi kadın basını içerisinde değerlendirilmelidir.¹⁴⁷ Ancak ismi kadın dergisini çağrıştırmadığından ve diğer kadın dergilerinin ismine benzemediğinden dolayı bu kapsamda ilgi görmemiştir.

Cüneyd Okay, *Mektep Müzesi*’ni kadın dergisi olarak niteleyen bir diğer isimdir. Dergide ağırlıklı olarak kadın yazarlar yazdığından ve kadınlara yönelik yazılar yayınlandığından bu kanaata sahip olmuştur. Genel itibari ile dergiye bakıldığında kadın dergisi olarak kabul edilebilir. Reklamlar dahi bunu desteklemektedir.¹⁴⁸ Okay’a göre ileri seviyede ilmi ve fennî yazılara yer vermesi *Mektep Müzesi*’ni diğer kadın dergilerinden farklı bir konuma yerleştirir.¹⁴⁹

Bu iki görüş dışında Nicole Van Os, *Mektep Müzesi*ni kadın dergisi olmayan diğer dergiler içerisinde sayar.¹⁵⁰ Kadın dergileri için yapılan bibliyografya ve katalog çalışmalarına ve diğer çalışmalara baktığımızda da dergimizin ismine rastlamayız. Bizim inceleyip, *Mektep Müzesi*’nin adına rastlamadığımız kadın dergileri ile ilgili çalışmalar;

- Aslı Davaz Mardin, Kadın Süreli Yayınları Hanımlar Âlemi’nden Rosa’ya: Bibliyografya 1928-1996 Dergiler, Gazeteler, Bültenler
- Aslı Yapar-Gönenç, Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri
- Emel Aşa, 1928’e kadar Türk Kadın Mecmuaları
- Hatice Özen, Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete ve Dergileri: (1868-1990)

¹⁴⁶ Stefo Benlisoy, “Mektep Müzesi Dergisi: “Aile Müdireleri” Yetiştirmek”, *Müteferrika: Dört Aylık Kitaplık Dergisi* 30 (2006/2) : 183.

¹⁴⁷ Benlisoy, “Mektep Müzesi Dergisi: “Aile Müdireleri” Yetiştirmek”, 209.

¹⁴⁸ Cüneyd Okay, “Meşrutiyet Döneminde Kadınlara Yönelik Bir Dergi: Mektep Müzesi”, *Tarih ve Toplum*, 31/181 (1999) : 4-5.

¹⁴⁹ Okay, “Meşrutiyet Döneminde Kadınlara Yönelik Bir Dergi: Mektep Müzesi”, 6.

¹⁵⁰ Nicole A. N. M. Van Os, “Osmanlı Kadın Dernekleri: Geçmişten Gelen Kaynaklar, Gelecek İçin Kaynaklar”, *Toplumsal Tarih* 17/99. (2002): 11.

- Süheyla Kırca Schroeder, Popüler Feminizm: Türkiye’de ve Britanya’da Kadın Dergileri
- Şefika Kurnaz, Osmanlı Kadın Basınının Başlangıcı Tanzimat Dönemi Kadın Basını
- Şefika Kurnaz, Osmanlı Kadın Basınının En Parlak Dönemi II. Meşrutiyet Kadın Basını
- Yıldız Akpolat, Sosyoloji Araştırmaları Osmanlı’da Kadın Dergileri ve Sosyoloji Dergileri
- Zehra Toska, İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası: (1869-1927)

Genel itibari ile baktığımızda *Mektep Müzesi*’nin muhtevasını inceleyenler kadın dergisi olarak kabul ederken, sadece isim veya tanım olarak değerlendirenler kadın dergisi olmadığını düşünmüştür. Esasen dergi kendini kadın dergisi olarak tanımlamamaktadır. Siyasetten başka her şeyden bahsedeceğini ifade etmiştir. Zehra Toska’nın ifadesine göre bir derginin adında veya tamamlayıcı adında kadın kelimesi geçiyorsa, yayımcıları veya yazar kadrosu çoğunlukla kadınlardan oluşuyorsa kadın dergisi olarak değerlendirilir.¹⁵¹ Dergimizin yayımcıları kadın değildir. Yazarlarına baktığımızda biri müstear isim kullanmak üzere dört kadın vardır. Geri kalan on beş yazar erkektir. Bir de müstear isim kullanmış dört yazar daha vardır ki yüksek ihtimal erkektirler. Dolayısıyla yazarlar ağırlıklı olarak kadın değildir. Muhteva bakımından incelendiğinde ise Şekil 1’deki grafik ortaya çıkar. Bu grafik oluşturulurken sadece yazıların başlıkları dikkate alınmıştır. Tespitte zorluk çıkacağı için yazıların sayfa sayısına itibar edilmemiştir. Kadınlara hitap eden yazı dizileri dergide en fazla sayfa sayısına sahip yazılar olduğu unutulmamalıdır. Diğer kategorilerde örneğin bilim-teknoloji yazılarında veya reklamlarda kadınları ilgilendiren yazılar olsa da kadın kategorisine dâhil edilmemiştir. Sonuç itibarıyla *Mektep Müzesi* için bir kadın dergisidir diyemesek de kadın konularına ağırlık verdiğini söyleyebiliriz.

¹⁵¹ Zehra Toska v.dğr., *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası : (1869-1927)*, XVI

1.2.12. Bibliyografya, Katalog ve Diğer Çalışmalarda Mektep Müzesi

Dergi hakkında çalışma yaparken genel anlamda dergileri konu edinen eserleri inceledik. *Mektep Müzesi*'nin adı bazısında geçerken, bazısında hiç yer almamıştı. Aşağıdaki eserlerde *Mektep Müzesi*'nden bahsedilmiştir;

- Hasan Duman, *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Toplu Kataloğu: 1828-1928: A-N*
- Hasan Duman, *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Toplu Kataloğu: 1828-1928, Belgeler*
- Hasan Duman, *İstanbul Kütüphaneleri: Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı, *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*
- M. Orhan Bayrak, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü: 1831-1993*
- Selahattin Öztürk, *Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Kataloğu: Süreli Yayınlar*

Mektep Müzesi'nden bahsetmeyen ve bizim tesadüf ettiğimiz çalışmalar;

- Bülent Varlık, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*
- Gelişim Yayınları, *Türkiye'de Dergiler, Ansiklopediler: 1849-1984*

Bir de *Mektep Müzesi* veya içindeki bir konuyu ele alan makaleler vardır.

Mehmet Nuhoglu “Cumhuriyet Öncesi Türkiye’indeki Gazete ve Dergilerde Yayınlanan Sanat ve Sanat Tarihi Yazı/Makalelerinde Fikri Yapı” başlıklı yazısında, *Mektep Müzesi*’nde yer alan A. Şükrü’nün “Sanat Nasıl Terakki Eder” başlığını taşıyan yazısı ve yazarı belli olmayan “Sanat ve Ticaret” adlı makalesinden bahsetmiştir. Burada geçen sanat kelimesinin zanaat anlamında kullanıldığı ifade etmiştir.¹⁵²

Mektep Müzesi’nden bahseden, Latin harfleriyle yazılmış ve yakın tarihte basılmış bu çalışmadan başka bir de Arap harfleriyle basılmış, kendi döneminin dergileri vardır.

¹⁵² Mehmet Nuhoglu, “Cumhuriyet Öncesi Türkiye’indeki Gazete ve Dergilerde Yayınlanan Sanat ve Sanat Tarihi Yazı/ Makalelerinde Fikri Yapı”, *Ekev Akademi Dergisi* 1/1. (2013/ yaz): 86.

Resimli Kitap dergisi bunlardan biridir. Rumi 30 Ağustos 1328 tarihinde çıkan 47. sayıda “Asar-ı Münteşire” başlığı altında *Mektep Müzesi*’nin reklamı yer almaktadır.¹⁵³

Mektep Müzesi’nden uzunca ve detaylı olarak bahseden dergi ise *Türk Yurdu*’dur. Bu derginin sahibi olan Yusuf Akçura R. 5 Eylül 1329 tarihinde yayınlanan 24. sayıda “İntikad ve Takriz” başlıklı yazısını *Mektep Müzesi* üzerine yazmıştır.¹⁵⁴

Bu yazıda Türk süreli yayınlarının önemli bir probleminden bahsedilir. Bu problem kolay para kazanmak isteyen veya hevesli olan bilgisiz, emeksiz ve iddiasız olan gençlerdir. Bir araya gelip herhangi bir konuda modaya uygun bir dergi çıkarırlar. Ancak kısa süreli hayatta kalmaya ve hemen yok olmaya mahkûmdurlar. Fakat bu kısa süre bile gençlerin zehirlenmesi için yeterlidir. Bu kadar zararlı yayın içerisinde elbette çok faydalı olanlar da vardır. Akçura, *Terbiye ve Tedrisat Mecmuası*’ndan sonra en faydalı derginin *Mektep Müzesi* ve *Çocuk Dünyası* olduğunu düşünür. *Mektep Müzesi* hakkında olumlu ve olumsuz eleştirilerde bulunur.

Akçura’nın *Mektep Müzesi*’ni takdir etmesinin başlıca sebebi ilim ve fenden bahsetmesidir. Edebiyata sınırlı seviyede yer vermesi, bu zamana kadar hep şiir ve hayale gark olmuş Osmanlı’nın, medenileşmesi için gerekli olan yaklaşımdır. Halide Edib’in Türk Edebiyatı üzerine yazdığı makaleden ve Nakıyye Hanım’ın “Fenn-i İdare-i Beytiyye” başlıklı bölümlerinden ayrıca övgüyle bahseder. Yine Ahmet Edib’in pedagoji üzerine yazdığı makaleleri de çok faydalı bulur. Ahmet Edib *Mekteb Müzesi*’nde yazdığı cevap yazısında Akçura’nın kendileri hakkında eleştiri yazısı yazmasıyla iftihar ettiklerini ifade eder.¹⁵⁵

Olumsuz eleştirileri de şöyledir; Öncelikle derginin ismi hoşuna gitmemiştir. Mektep ismi isabetlidir. Fakat müze, Türkçede aşına olunan bir kelime değildir. Bu sebeple Mektep Müzesi ismi, bu seviyede önemli bir dergiye uygun düşmemiştir. Ahmet Edib de derginin isminden memnun değildir. Ancak bu isimle tanındığı için değiştirmek büyük zarara sebep olacaktır. Akçura, *Mebahis-i İhsaiyye* gibi bazı yazıların dergide yer almasına şaşırılmış ve yazıların seçiminde belli bir usul takip edilmediğini düşünmüştür. Ayrıca ona

¹⁵³ “Mektep Müzesi”, *Resimli Kitap*, 8/47 (1912) : 889.

¹⁵⁴ Yusuf Akçura, “Mektep Müzesi”, *Türk Yurdu* (1.seri) 4/24 (1913) : 844-848.

¹⁵⁵ Ahmet Edib, “Akçuraoğlu Yusuf Bey’e Arz-ı Teşekkür ve Cevap”, *Mektep Müzesi* 8: 243-244.

göre dergi yönetiminin millet kavramına verdiği mana Türklük mü, İslam mı, Osmanlılık mı net değildir. Ne mana verildiği dergide yayınlanan yazılardan anlaşılır. Halide Edib'in yazılarında millet ile kastın Türklük olduğu kesindir. Ancak Nun imzalı “Terbiye-i Milliye” ve M.H imzalı “Hatipler ve Hutbeler” başlıklı makalelerde netlik yoktur. Ahmet Edib cevap olarak millet ile muratlarının hep birden Türklük, İslamlık ve Osmanlılık olduğunu ifade etmiştir. Bahsi geçen makalelerdeki karışıklığı da izah etmiştir. Akçura'nın bir eleştirisi de Nedim imzalı “Tarz-ı Tekâmül” yazısıdır. Bu makale hususiden umumiye, cüzden küle gitme kuralına aykırıdır. Bu eleştiriye Ahmet Edib'in cevabı bu makalenin idadî mezunlarına uygun olduğu yönündedir. Yine Akçura, dergide Türk büyüklerinin tercüme-i hallerine yer ayrılmamasını eksiklik olarak görür. Ahmet Edib cevaben yakında bu konuda bir seri başlatacaklarını ifade eder.

Mektep Müzesi'nden bahseden bir diğer dergi de *İctihad*'dır. 12 Eylül 1329 tarihinde yayınlanan 80. sayıda yer alan “Ayine-i Matbuat” başlığı altında Akçura gibi, gençlerin bir hevesle dergi çıkarmaları ele alınır. *Mektep Müzesi*'nin ise bilinçli ve düşünülerek çıkarılmış bir dergi olmakla diğerlerinden ayrıldığı ifade edilmiştir.¹⁵⁶

Derginin eserlerde yer alması bize basın tarihindeki önemi hakkında fikir verir. Diyebiliriz ki arşivlerde fiziki olarak mevcut olduğundan katalog ve bibliyografyalara girebilmiştir. Sadece bir sene yayın yapan bir dergi olmasına rağmen birkaç çalışmada da kendinden söz ettirmiştir.

1.2.13. Mektep Müzesi ve Kadın

Mektep Müzesi kadın konularına ağırlık veren bir dergi olduğu için bu konudaki görüşlerine değinmeden geçemedik. *Mektep Müzesi* dönem içinde yoğun olarak görülen ve kadınlarla ilgili olan tartışmalarda kadının yanında yer almıştır. Makaleden, karikatüre derginin içinde yer alan her türlü yazıda bu duruşla karşılaşılır.

Bu dönemde en çok tartışılan konulardan biri kadınların eğitimidir. *Mektep Müzesi* genel anlamda eğitim, özel olarak da kadınların eğitimi üzerine çok durmuştur. Eğitime ihtiyaç duymak için gerekli olan özellikler; akla sahip olmak, düzenlenecek işleri bulunmak, sıhhatini koruma mecburiyeti ve yerine getirmesi gereken şahsi ve umumi işleri olmaktadır.

¹⁵⁶ “Ayine-i Matbuat”, *İctihad* 4/80 (1913) : 1771-1772.

Bu özellikler erkeklerde olduğu kadar kadınlarda da vardır. Dolayısıyla kadınların eş ve annelik vazifelerini hakkıyla yerine getirebilmesi için esaslı bir eğitim elzemedir.¹⁵⁷ Ayrıca insan gayesi ve amacı olan bir canlıdır. Bunlara ulaşmada kendisine akli ve hürriyeti yardım eder. Hür değilse veya aklını kullanamıyorsa yaptıklarından da sorumlu olmaz. Hürriyeti doğru değerlendirmek için akli iyi kullanmak lazımdır. Bunun için de eğitim şarttır. Hürriyet isteyen kadınlar imkân nispetinde eğitimlerine önem vermelidirler.¹⁵⁸

Dergi kadınların eğitimini son derece önemsemesine rağmen toplumda karşı çıkanlar olduğunu da ifade etmektedir. Dergi bunların karşı çıkmalarının gerekçelerini üç maddede toplayarak cevap vermiştir. Bu gerekçeler, kadınların zekâsının yüksek tahsile yeterli olmaması, sıhhatlerinin elverişli olmaması ve zamanla kadınlıklarından uzaklaşıp erkekleşecekleridir. Dergi, tüm bunlara ileri seviyede başarılı olmuş kadınların gerekli cevabı verdiğini düşünür. Eğitimli kadınlara bakıldığında erkekler kadar zeki, eskiye nispetle daha sıhhatli, daha bakımlı ve daha fazla estetik algısına sahip oldukları görülmektedir.¹⁵⁹ Ayrıca kadının zeki olmadığını düşünenler bunu ispat etmek için bu konuda onların önlerini açmalılardır. Kadınlar da erkekler gibi istedikleri sahada eğitim aldıktan sonra eğer iddia edildiği gibi kapasiteleri yoksa zaten o alandan çekilmeye mecbur olacaklardır. Yani kadının hangi işi yapıp yapamayacağını belirlemek yine kadının kararı olmalıdır. Ayrıca bugün erkeklerin yaptığı pek çok iş yüksek zekâ gerektirmemektedir. Kadının erkek kadar zeki olmadığını düşünenler bunun tarihle sabit olduğunu söylerler. Tarihe yön veren hiçbir kadın yoktur derler. Kadın haklarını savunanların buna cevabı şöyle olmuştur; eğitim almış milyonlarcası arasından tarihe yön veren erkek sayısı pek azdır. Oysa tüm engellere rağmen eğitim alabilmiş kadınlar arasından da böyle şahsiyetler çıkmıştır. Kadınların eğitim hayatında önü açıldığında ne dehalar çıkacak görülecektir.

Yine bu dönemde kadının yaratılış gereği erkekten zayıf olup bu nedenle ona muhtaç olduğunu ve onunla aynı derecede hür olamayacağını savunanlar olmuştur. Dergi bu konuda da kadının yanındadır. İnsanlığın birbirini tamamlayıcı bu iki cinsinden biri diğerinden zayıf değildir. Dönemin şartlarına göre erkeğin hayat tarzı onu daha güçlü hale getirmiştir. Kadının çalışma hayatında yer aldığı toplumlarda kadınlar da erkekler kadar

¹⁵⁷ Nakiye, “Fenn-i İdare-i Beytiyye: Kadınlar İçin Usûl-i Tâlim ve Terbiye”, *Mektep Müzesi* 4: 114.

¹⁵⁸ Bir Muallim, “Akıl Hürriyet, Hürriyet Akıl İster”, *Mektep Müzesi* 2: 49-50.

¹⁵⁹ Halide Edip, “Yirminci Asırda Kadınlar”, *Mektep Müzesi* 1: 7-8.

güçlüdür. Belki toplumda kadınlar zayıf gözükebilir. Ama bunun sebebi yaratılışları değil kadını bu duruma getiren şartlardır. Yaratılış icabı kadın ve erkek müsavidir.¹⁶⁰ Hatta dergi pozitif ayırmıcılık yapmış, erkeğin kadından önce yaratılmasının daha güzelini yaratmak için bir taslak niteliğini taşıdığını ifade etmiş ve böylece tartışmalara mizahi bir yaklaşımda da bulunmuştur.¹⁶¹ Dolayısıyla kadın ve erkek aile ve eğitim hayatında, idari ve sosyal hayatta eşit olmalıdır. Hatta siyasî olaylardan erkekler kadar etkilendiklerine göre siyasî hayatta da yer almalılardır. Bu görüşü savunanlar, moda fikir akımı feminizmden etkilenmekle itham edilmektedir. Ancak feminizm, bir fikir akımıdır ve geçicidir. Kadınların hakları ise var oldukları günden beri vardır.

Kadın erkek eşitliği gündeme geldiğinde tartışılan bir diğer konu da erkeğin aile içerisindeki üstünlüğü ve hâkimiyetidir. *Mektep Müzesi*, aile reisinin erkek olduğunu düşünenlere karşıdır. Onlar bu görüşlerine delil olarak kanunları gösterirler. Eğer doğru ve tatbiki uygun olan bu görüş olmasaydı kanunlar bu zamana kadar böyle gelmezdi derler. Bunun cevabında da kanunları yapan da uygulattıran da erkeklerdir denilir. Eğer uygun ve doğru olsalardı bu kadar çok problemle ve feminizm gibi bir akımla karşılaşılmazdı. Bu kanunlara rağmen mutlu aileler varsa onlar birbirlerinin haklarına riayet eden iyi terbiye almış çiftlerden oluşmuştur. Ancak böyle aileler ile çok nadir karşılaşılır. Bir kadın ister dışarda çalışsın ister evinin işiyle ilgilensin ev idaresinde erkek kadar söz hakkına sahiptir.

Dergi, kadının sadece sosyal hayatta değil siyasî hayatta da yer alması gerektiğini savunur. Ancak buna karşı olanların görüşlerini de dile getirmiştir. Onlara göre; kadınlar idare edilmelidir, dolayısıyla idare etmek için seçilemezler ve duygularıyla hareket edecekleri için doğru seçim yapamazlar. Elbette ki bu doğru bir düşünce değildir. Kadınların seçme ve seçilme hakları olmalıdır. Uygun olanı seçebilecekleri gibi yeterli eğitimi aldıklarında idareyi de başarabilirler. Tarihte bu konuda nam salmış kadınlar mevcuttur. Tarihten değil bugünden örnek verecek olursak Finlandiya’da kadın mebus vardır. Oradaki kadınlar eğitilidir. Aldıkları eğitim onları zekâ açısından geliştirmiş ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Seçme konusuna gelince şu an tüm seçimleri erkekler yapmaktadır. Dönemin problemleri dikkate alındığında doğru seçim yaptıkları tartışılır.

¹⁶⁰ Hür Kadın, “Hukuk-i Nisvâna Ait Bir Mülakat”, *Mektep Müzesi* 6: 181-189.

¹⁶¹ “Bir Muhavere”, *Mektep Müzesi* 10: 316.

Ayrıca oy veren erkeklerin büyük çoğunluğu suçlular, alkolikler ve menfaati doğrultusunda seçim yapanlardır. Bu kişilerden daha doğru oy verecek kadınlar bulunmaktadır.

Derginin ifadesine göre kadın ve erkek arasında elbette bazı farklar vardır. Ancak bu farklar zekâ ve kabiliyette değildir. Mesela erkekler kadınlara göre daha sağlam vücuda sahiptir. Kadınlar ise çocuk dünyaya getirebilmektedirler. Bu farklar onların eşit olmasına engel değildir. Nitekim erkek cinsi içerisinde de hepsi aynı kuvvete aynı zekâyâ aynı kabiliyete sahip değilken eşit haklara sahip olmaktadırlar. Hâlbuki hiçbir kabiliyeti olmayan erkekten daha kabiliyetli kadınlar vardır. Elbette her iki cins içerisinde kabiliyeti ve zekâsı az veya çok olan vardır. Kabiliyetlerine uygun olarak ve eksikleri gidermek üzerine kurulu bir eğitim aldıklarında her iki cins de çok başarılı olacaktır.¹⁶²

Mektep Müzesi, kadınların durumlarının iyi seviyede olması için kız çocuklarının eğitiminin şart olduğunu söyler. Fakat o dönemde kız çocuklarının tek istikbali evlendirilmektir. Yirmi yaşına gelen kızlar evlilik için geç kalmış kabul edilmektedir.¹⁶³ Ayrıca sadece mektep görmek de yeterli değildir. Mektebe gidenler içinde okumuş cahiller denen bir kesim vardır. Bunlar okuduklarını anlamaz, ilmî seviyesi yüksek olanlarla tartışamaz, alçak olanları da beğenmezler. Kendini geliştirmemiş bu kızlar çocuk sahibi olduğunda onlara gereken terbiyeyi veremez. Dolayısıyla kız mektepleri arada kalmış ve ihtiyacı olan donanımına sahip olmayan mezunlar verir. Bu mezunlar için eğitimidir denilemez.¹⁶⁴

Derginin bazı yazarları okurlarına yabancı kadınları örnek göstererek kadın konusunu ele almışlardır. Mesela Halide Edip “Yirminci Asırda Kadınlar” başlıklı konferansında (bu konferans derginin ilk üç sayısında yazı dizisi şeklinde verilmiştir) Osmanlı kadınlarına Amerikan kadınına örnek gösterir. Çünkü Amerikan kadını gelişmişlikte diğer milletlerin kadınlarına nispetle orta seviyelerdedir. Kadınları en ileri seviyede olan milletler Finlandiya gibi İskandinav ülkeleridir. Meclise girebilmeyi başarmış olan bu kadınlar, sosyal hayatta yer alması dahi tartışılan Osmanlı kadını için çok ileri seviyededirler.¹⁶⁵

¹⁶² Hür Kadın, “Hukuk-i Nisvâna Ait Bir Mülakat”, *Mektep Müzesi* 6: 181-189.

¹⁶³ Hür Kadın, “Bir Kızın Mektubundan”, *Mektep Müzesi* 1: 12-15.

¹⁶⁴ Hür Kadın, “Bulunmuş Bir Mektup (Kızlar Nasıl Okuyor ve Ne Oluyor?)”, *Mektep Müzesi* 2: 41-45.

¹⁶⁵ Halide Edip, “Yirminci Asırda Kadınlar”, *Mektep Müzesi* 1: 4-5.

Yusuf Akçura ise inâs idadisinde verdiği bir konferansta kadınlara Şimal Türklerinin kadınlarını örnek göstermiştir. Şimal Türkleri, Kazan bölgesi ve civarında yaşayan Türklerdir.¹⁶⁶ Bu örneklerden yola çıkarak dergi Osmanlı kadını için örnek bir profil oluşturur.

Osmanlı kadını öncelikli olarak kendi hayatını kazanmalıdır. İktisâdî ve sînâî hayatta sadece tüketici olarak kalmayıp hemen hemen her alanda üretici pozisyona geçmelidir.¹⁶⁷ Kendi çabalarıyla ürettikleri ev halkının ihtiyaçlarını, dışarıdan temine yönelmelidir. Böylece evine maddi hizmeti azalır buna karşılık çocukların eğitimiyle ilgilenmek gibi manevi hizmeti çoğalır. Faydalı kulüpler kurar, buralarda hem sosyalleşir hem de sosyal faaliyetlerde bulunarak çevrelerine katkı sağlar. Aile hayatında ve sosyal hayatta gelişme göstermekle beraber erkeklerin, kadınlar bir araya gelince dedikodu yapar algısını da yıkmış olur.¹⁶⁸ Amerika'daki kadın nüfusunun çoğunluğu ya kendi parasını kazanır ya da ev hanımıdır. Yani ev işleriyle ilgilenir. Sadece giyinip kuşanıp süslenip, başkasının parasını yiyen ve moda kadını tabir edilen sınıf azınlıktadır. Bunların azlığı ilerlemenin göstergesidir. Zira bu sınıfın ne kendisine ne de çevresine bir katkısı vardır.¹⁶⁹

Osmanlı kadınlarına Amerikan kadınları örnek gösterilirken unutulmaması gereken bir nokta vardır ki o da onların gelişmesinde en önemli etken erkeklerdir. Kendileri ilerlerken eşlerini de yanlarında görmek istemişlerdir. Bu nedenle onlara destek olmuşlar ve bu yolda önlerini açmışlardır. Böylece kadınlar kabiliyet ve cesaretleriyle bir seviyeye geldiklerinde artık kimse onlara engel olamaz ve ulaştıkları bu konumu ellerinden alamaz. Çünkü o seviyeye layıktırlar. Ve kime layığı verilmezse onu zorla alması doğanın bir kanunudur.¹⁷⁰

Dergi kadınların eğitim alanında da gelişme kaydetmesini beklemektedir. Mesela Amerikan kadınlarında önceleri okuma yazma bilen sayısı çok az iken şimdilerde öğretmenlik yapanların çoğu kadındır. Kadınlar medeni hayatta da aktif olmalıdır. Yaşadıkları yerlerde söz sahibi olup aile anlayışını genişletmelidirler. Dört duvarın dışında da olsa bulundukları yerlerdeki her ferdi aileden kabul etmelidirler. Bunun

¹⁶⁶ Yusuf Akçuraoglu, "Konferans", *Mektep Müzesi* 7: 197.

¹⁶⁷ Halide Edip, "Yirminci Asırda Kadınlar", *Mektep Müzesi* 1: 6.

¹⁶⁸ Halide Edip, "Yirminci Asırda Kadınlar", *Mektep Müzesi* 3: 67-68.

¹⁶⁹ Halide Edip, "Yirminci Asırda Kadınlar", *Mektep Müzesi* 3: 68-69.

¹⁷⁰ Halide Edip, "Yirminci Asırda Kadınlar", *Mektep Müzesi* 2: 33-34.

mucibince sorumluluk hissetmelidirler. Amerika’da kadınlar ev idaresini aşıp belediye vazifelerinde iş görür olmuşlardır. Bu durum tabii olarak onların ciddiyet ve mesuliyet bilincine yansımıştır.¹⁷¹

Kadınların gelişme kaydetmesi istenen alanlardan biri de sosyal sorumluluklardır. Kadınlar her türlü ihtiyaç sahibine yardım etmek için cemiyetler kurmalıdır. Aslında asırlar önce Türk kadınları bu gibi cemiyetleri kurmayı başarmışken zekâca ileri olan ama şefkat bakımından geride bulunan günümüz Türk kadını bunu başaramamaktadır.¹⁷²

Osmanlı kadınının şu an içinde bulunduğu durum Türk geleneklerinin bir sonucu değildir. Eskiden Türklerde kadının konumu erkekten farksızdı. Orduyu kumanda edenler ve din önderleri arasında kadınlar da bulunmaktaydı. Türk geleneğini devam ettiren Türk kavimlerinde bu konum artarak devam etti. Türkler Müslüman olduktan sonra da kadın bu konumunu sürdürdü. Bazı Türk kavimlerinde kadın aynı konumda hayatına devam edememiş hak etmediği muamelelere maruz kalmıştır. Dergi bu kavimlere örnek olarak Şimal Türklerinden bahseder ama kadınların neden bu duruma düştüklerini açıklamaz. Şimal Türklerinde kadının durumu beş yüzlü yıllarda Türk geleneklerine uygundu. Sonraları bu durum bozuldu ve on dokuzuncu asrın ilk yarısının sonlarına kadar devam etti. Bu dönemde kadınlar erkeklerle aynı ortamda bulunmazlardı. Genelde büyük bahçeli evlerde oturulur, pencereler sokağa bakmaz ve kadınlar evden çıkmayıp kendi bahçelerinde gezerlerdi. Erkekler çalışıp kazanırlar, kadınlar ev işleriyle ilgilenirlerdi. Yedi yaşından itibaren kız çocuklarına okuma öğretilir ancak yazma bilmezlerdi. Mektep yoktu, eğitim evde verilirdi. On dokuzuncu asrın son yarısında bu durum değişmiştir. Bunun birçok sebebi vardır. Şimal Türkleri Rusya’ya yakın yaşıyorlardı ve Rus kadınlarının hayatını gördükçe kendi konumlarını sorgulama ihtiyacı hissettiler. İsmail Gaspıralı gibi edebiyat dünyasından bazı isimler de bu konu üzerine çok durdular. Bu konuyu işleyen eserler verdiler. Kadının sosyal hayatta yer almasının İslam’a aykırı olmadığını vurguladılar. Tüm bunlar kadının konumunun değişmesi için fikri bir zemin hazırladı. Ayrıca Şimal Türklerinin ekonomik durumları zayıftı. Kızlarını zengin insanlarla evlendirmek istiyorlardı ve onların tercih edebileceği seviyede eğitim vermek durumunda kalıyorlardı. Şimal Türkleri son dönemlerde Rus mekteplerinde okumaya

¹⁷¹ Halide Edip, “Yirminci Asırda Kadınlar”, *Mektep Müzesi* 2: 33-36.

¹⁷² Halide Edip, “Yirminci Asırda Kadınlar”, *Mektep Müzesi* 3: 66-67.

başlayınca da şehirde hemen hemen bütün kızlar mektepli hale geldi ve kadının sosyal durumu değişti. Artık kadınlar sokakta rahatça gezebiliyorlar, üzerlerine cübbe giymek zorunda kalmıyorlar ve sosyal hayatta mevki sahibi olabiliyorlar. Hayır kurumlarında erkeklerden çok kadınlar yer alıyor. Okumuş kadınlar faydalı olabilmek için köylerde mektep ve hastane açarak sosyal durumun daha iyiye gitmesine vesile oluyorlar. Onlar bunu başarabiliyorsa Osmanlı kadınının da başarabileceği ümit edilmiştir.¹⁷³

Dergi örnek bir Osmanlı kadını izaha şöyle devam eder; başörtülü bile olsa erkeklerden kaçmamalı, onlarla ilmî konuları tartışabilmeli, güzelliğin erkek tarafından tek tercih sebebi olmadığını bilmeli, eşiyle aynı eğitim ve anlayış seviyesinde olmadıkça mutluluk olmayacağını farkında olmalı, yaşı geçmiş bile olsa eğitim görmeden evlenmek istememeli, düğün ve bu çerçevedeki gösterişli olayların geçici olduğunu asıl mutluluğun bilgi sahibi olmakta bulunduğu bilmelidir. Cahil kaldığında eşinin eğlencesi ve hizmetçisi konumunda olacağını da farkında olmalıdır.¹⁷⁴ Eğitilmiş olmakla beraber ev ve el işlerinden çok iyi anlamalıdır. Dergi bu konuda bilgilendirmek için “İdare-i Beytiyye” yazı dizisini yayınlamıştır. Lüzumu kadar uyumalı, jimnastik yaparak beden ve zihnen zinde olmalıdır. Kadın tam anlamıyla hürriyet istiyorsa iâşesini kendi temin edecek seviyede olmalıdır. O dönemin şartlarında dışarıda bir iş ve meslek sahibi olması mümkün değilse de hiç olmazsa evinde uğraşabileceği kendini geçindirebilecek el işi veya bir sanatı olmalıdır.¹⁷⁵ Ekonomik gücü olmayan kadın eşine bağımlıdır. Mektep müzesi el işi yapma konusunda da kadınlara yardımcı olmak için “Kadın El İşleri” yazı dizisi çıkarmak istemiş, ancak bir kez yayınlanmış devamı gelmemiştir. Ayrıca kadınların yaptığı bu ürünleri satmaları için bir takım müesseseler kurulduğu da bildirilmiştir.¹⁷⁶

Derginin, Osmanlı kadınlarından beklediği bir diğer tavır; kadınların her şey olmak istedikleri gibi tam bir anne olmak da istemeleridir. Herkesten evvel anneler, çocuklarını düşünmeli ve iyi yetiştirmek için uğraşmalıdır. Çocuk yetiştirmek kadının topluma karşı bir vazifesidir. Bu vazife başkaları tarafından yerine getirilirse toplumun terbiyesi bozulur.¹⁷⁷ Bebekken sıkıca kundaklara sarmadan, rahat elbiseler içinde büyütmelidir.

¹⁷³ Yusuf Akçuraoglu, “Konferans”, *Mektep Müzesi* 7: 197-198, 200-204.

¹⁷⁴ Hür Kadın, “Bir Kızın Mektubundan”, *Mektep Müzesi* 1: 12-15.

¹⁷⁵ Hür Kadın, “Bulunmuş Bir Mektup (Kızlar Nasıl Okuyor ve Ne Oluyor?)”, *Mektep Müzesi* 2: 41-45.

¹⁷⁶ Usta, “Kadın El İşleri”, *Mektep Müzesi* 5: 157-159.

¹⁷⁷ Osman Fahri, “Pedagoji İhtiyacı”, *Mektep Müzesi* 4: 118-120.

Temizliklerine ve bakımlarına dikkat etmelidir. Dövmeden, kötü sözler söylemeden, sürekli yapma etme diyerek engeller koymadan çocukların muhakeme yapmasına izin verilmelidir. Bıkmadan, usanmadan kabiliyetlerine göre bir şeyler öğretmeye çalışılmalıdır. Onlarla çeşitli oyunlar oynanmalıdır.¹⁷⁸ Dergi de “Gölge Oyunu” gibi çocuk oyunlarını tarif eden yazılar yayınlamak suretiyle bu konuda annelere destek olmaya çalışmıştır.¹⁷⁹ Aileler bakamayacakları kadar çocuk sahibi olmamalı, çocuklar arasında cinsiyete göre farklı muamele yapılmamalıdır. Unutmamalıdır ki erkekleri yetiştiren de kadınlardır. Onlarda şikâyet ettikleri ne davranış varsa dolayısıyla bunun kaynağı kadınlardır.¹⁸⁰ Kız çocukları da yetiştirilirken ev idaresi öğretilmeli, ev ve el işine alıştırılmalıdır. Özellikle çocuk büyütme üzerine nasihat edilmeli ve anneliğin ne kadar ciddi ve önemli olduğu kavratılmalıdır. Bunlar öğretilmediği takdirde büyüdüklerinde de yapmaları beklenmemeli ve yapmadıkları zaman kızılmamalıdır.¹⁸¹

Gelecek nesilden ümitli olmak için annelerin iyi yetiştirilmesi lazımdır. İstikbal gelecek nesle bağlıdır. Bunun mimarı da annelerdir. Bir çocuk iyi veya kötü bir insan olmayı annesine borçludur. Çocuk hiçbir şey bilmez halde doğar. Annenin yaptığı her hareket onda çizgiler meydana getirir. Bu çizgiler doğrultusunda yaşar. İyi veya kötü insan olur. İyi insan yetiştirmeyi bilmek de eğitimle mümkündür. Ayrıca eğitimsiz anneler yüzünden her yıl elli bin çocuk toprağa verilmektedir. Çocuğa bakmayı onu beslemeyi bilmeyen ebeveynler batıl usul ve yöntemlerle geçmişten gelen hataları devam ettirmektedirler. Mektepli olanlar bile çocuğun nasıl besleneceğine dair herhangi bir eğitim almaz. Çevreden gördüklerini uygulayan anneler farkında olmadan çocuklarının ölümüne sebep olmaktadır.¹⁸²

Dergide dikkat çeken bir husus da bazı konularla ilgili kadınlarda farkındalık oluşturmak istemesidir. Mesela kadınların jimnastik ve spor ile meşgul olmalarının önemine değinilmiştir. Sağlıklı nesiller için annelerin bedenleri de çok sağlıklı olmalıdır. Bir insanın evladına servet bırakması elinde olmayan bir durum iken sağlam ve güzel bir genetik yapı aktarmak elindedir. Ancak kadınlar jimnastik ve spor yapabilmek için

¹⁷⁸ Hür Kadın, “Bir Kızın Mektubundan”, *Mektep Müzesi* 1: 12-15.

¹⁷⁹ “Çocuk Oyunlarından: Gölge Oyunu”, *Mektep Müzesi* 1: 31.

¹⁸⁰ Hür Kadın, “Bir Kızın Mektubundan”, *Mektep Müzesi* 1: 12-15.

¹⁸¹ Hür Kadın, “Bulunmuş Bir Mektup (Kızlar Nasıl Okuyor ve Ne Oluyor?)”, *Mektep Müzesi* 2: 41-45.

¹⁸² Osman Fahri, “Beşikler Önünde”, *Mektep Müzesi* 6: 169-170,172.

erkekler kadar imkânlarla sahip değillerdir. Kendi imkânlarıyla bu konuda çalışabilsinler diye dergide “Benim Usulüm” isimli bir kitaba ait bölümler paylaşılmıştır.¹⁸³

Yine dikkat çekilen konulardan biri de boşanmalardır. Talak hakkının erkekte olması ve bu hakkı arzularına ve keyfine göre sorumsuzca kullanması kadınları ve çocukları mağdur etmektedir. Boşanmalar artmış ve pek çok kadın ya dul kalmış ya da aynı zihniyetteki diğer bir adamla hayat sürmek zorunda bırakılmıştır. Çocuklar da ya babasız sıkıntı içinde ya da üvey babayla eziklik içinde yetişmektedir. Bu durum o kadar yaygındır ki İstanbul için yüzde elli oranlarındadır. Adeta sıradan bir olay halini almıştır. Bu tablo bir milletin temel taşı olan aile yapısını parçalamaktadır. Bu parçalanmışlık devletin bekasına engeldir. Devlete hizmet edecek bireyler ailede yetişir. Kadınlar çocuklarını iyi yetiştirmek için ne kadar eğitilmiş olurlarsa olsunlar ortada bir aile yoksa çocuklar mağdur olur. Çözüm bu kötü ahlakı bertaraf etmek ve güzel ahlakı vicdanlara yerleştirmektir. Meşru sebepler dışında boşanmak engellenmelidir. Bu meşru sebepler, ancak ırz ve namus meseleleridir. Ayrıca boşanma konusunda sorumsuz davrananlar da cezalandırılmalıdır.¹⁸⁴

Dikkat çekilen bir diğer konu da aile içerisinde yemek pişirme görevinin sadece kadına ait olması ve erkek mekteplerinde tabahat dersinin olmamasıdır. Kadınlar hayat mücadelesinde erkeklere ortak olmak için tahsil gördükleri gibi erkeklerde yemek yapabilmelidir. Aslında yiyecekleri pişirmeden yeme kültürü yaygınlaşmış olsa kadın cinsi de ocak başından kurtarılmış olur. Tabi tüm bunlar sadece hayaldir. Gerçekte olan ise yemek pişirme yükü daima kadın üzerindedir. Ancak kadınlar bu durumda dahi ev halkının, kendi emeği ile hazırladığı sofranın etrafında birleştiğini görünce mutlu olurlar. Tüm insanlığın beslenme konusunda kadınlara muhtaç olduğunu farkındadırlar.¹⁸⁵

Dergideki kadın içerikli tüm bu yazılar değerlendirildiğinde ana hatlarıyla şu üç başlık üzerinde durulur; kadınlar hakkındaki tartışmalar, olunması beklenen kadın profili ve farkındalık oluşturulması istenen konular. Dergide bu üç başlık dışında kadınlarla ilgili,

¹⁸³ Mehmet, “Mukaddime” *Mektep Müzesi* 7: 204-206.

¹⁸⁴ Hilmi, “Ahlak ve Talak”, *Mektep Müzesi* 8: 251-255.

¹⁸⁵ Hür Kadın, “Monolog”, *Mektep Müzesi* 9: 269-273.

kadınların fedakârlığına dair haberler,¹⁸⁶ dünya kadınlarının problemlerinden,¹⁸⁷ çözümlerinden,¹⁸⁸ girişimlerinden,¹⁸⁹ büyük başarılarla imza atmış dünya çapında kadınlardan¹⁹⁰ ve Osmanlı kadınlarından¹⁹¹ örnekler; kız mekteplerine, kadın cemiyetlerine ve girişimlerine ait haberler, mektuplar, duyurular ve kadınlara hitap eden reklamlar¹⁹² yer alır.

Mektep Müzesi dergisinin kadın meselelerine bakışının genel itibarıyla patriyarkal feminizm olduğu ifade edilmiştir.¹⁹³ Yani ataerkil sistem ve kadının eve mahkûm edilmesi reddedilmeyip sadece kadının aile ve toplum için önemi vurgulanarak değeri yükseltilmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşım kadın hakkında yazısı bulunan bazı yazarlar için bireysel anlamda doğru olabilir. Ancak dergideki yazılara bütüncül olarak bakıldığında böyle bir yaklaşım yoktur. Kadını erkek ile eşit konuma yerleştiren sosyal ve siyasal hayatta yer almasını isteyen bir bakış açısı ile karşılaşılır.

Derginin yayınlandığı dönem yani II. Meşrutiyet (dergi bu dönem için ihtilal sonrası dönem tabirini kullanır) döneminde kadın gazetelerinde, dergilerinde, cemiyetlerinde ve eğitiminde büyük gelişmeler olmuştur. Çünkü bunlar kadınlara ulaşmayı sağlayan, onları bilgilendiren ve örgütleyen vasıtalarlardır. Bir memleketin ilerlemesinde ve medenileşmesinde kadınların çok önemli rol oynadığının farkına varılmıştır. Bu vasıtalar doğru kullanıldığında ihtilal bile yapılabilir. Dikkatle bakıldığında ihtilallerde kadınların payı büyüktür. Bunun farkında olan *Mektep Müzesi* de toplumsal gelişme ve değişmeye katkı sağlamak istediği için kadın dergisi olmasa bile kadınları ilgilendiren meselelere bir kadın dergisi kadar yer vermiştir.

¹⁸⁶ “Kadın Haberlerinden: Kadınlardaki Uluvv-i Cenaba Bir Misal Daha”, *Mektep Müzesi* 2: 47-48.

¹⁸⁷ “Kadın Haberlerinden: Kadınlardaki Uluvv-i Cenaba Bir Misal Daha” başlıklı yazının devamındaki Fransa Femina Dergisi’nin anketi, *Mektep Müzesi* 2: 48.

¹⁸⁸ “Kadın Haberlerinden: Emzikli Kadınlara Meccanen Yemek”, *Mektep Müzesi* 3: 80.

¹⁸⁹ Kazım Şinasi, “Cemiyetler Devri”, *Mektep Müzesi* 9: 274-276.

¹⁹⁰ Hür Kadın, “Tayyarecilik Ve Kadınlarda Kabiliyet”, *Mektep Müzesi* 10: 293-294.

¹⁹¹ “Belkıs Şevket Hanım”, *Mektep Müzesi* 11: 327; Muallim Tahsin, “Türk Şairleri: Şeref Hanım”, *Mektep Müzesi* 12: 362-364.

¹⁹² Kadın haklarını savunan *Kadınlar Dünyası* dergisinin, ciddi bir kadın gazetesi olan *Kadınlık Hayatı*’nın ve çocuk beslenmesinde çok faydalı olduğu ifade edilen “Knor” markasının ürünlerinin, derginin sahibi Ahmed Edip’in yazdığı *Terbiyeve Çocuk Oyunları* kitabının reklamı yapılmıştır. Bu kitap ikinci sayı ile birlikte tüm abonelere gönderilmiştir.

¹⁹³ Benlisoy, “Mektep Müzesi Dergisi: “Aile Müdireleri” Yetiştirmek”, 195.

1.2.14. Mektep Müzesi ve Eğitim

Mektep Müzesi'nin yayıncısı ve yazarlarının çoğu eğitimci olunca dergide işlenen merkezi konulardan birinin eğitim olması kaçınılmaz olmuştur. Zaten derginin yayınlanma amaçlarından biri de eğitimidir. “Mektep” ismi bu sebeple verilmiştir.¹⁹⁴

Dergiye göre bir ülkenin başına gelen felaketlerin en büyüğü eğitimsizliktir. Kısa sürede galip olmak ve gelişmek isteyen milletler; önce mektepler açmalı, sonra bu mekteplerde ilim ve fen ile beraber millî idealler aşılamalıdır. Çünkü eğitimden kasıt; sadece ilim ve fen değil dinî, millî duygular ve vatan sevgisinin kazandırılmasıdır. Bir ülkede en azından ilköğretim zorunlu olmalıdır. Özellikle asker gibi belli bir güç sahibi olan kesime bu tahsil verilmelidir. Türkler önceki dönemlerde cesaret ve yiğitlikleri sebebiyle diğer milletlere galip olmuşlardı. Ancak Avrupa ilim ve fende ilerleyince, bu bilgilerini askerlikte de kullandılar. Türkler ise cahil kalıp mağlup oldu.

Dergide dönemin insanların bu derece eğitimsiz olmasında neden olarak görülen geçmiş istibdat dönemine de sitem vardır. Bir çocuğun on üç yaşına kadar zaruri ihtiyaçlarından ailesi, temel eğitiminden devlet sorumludur. Bu eğitimi aldıktan sonra devam ettirmesi veya bir meslek edindirmesi aileye kalmıştır. Tabi ki eğitimde her şeyi devletten beklememek gerekir. Şahsi teşebbüsler bu konuda ilerlemenin en önemli kaynağıdır. Devlet bu durumda kontrol memuru gibi davranmalıdır. Bir beldenin ahalisi, eğer o beldede mektep yoksa birlik olup mektep açmalıdır.¹⁹⁵

Avrupa'nın gelişmesinin ve ilerlemesinin sebeplerinden biri pedagoji bilimine verdikleri önemdir. Bu gelişmeleri takip etmeyen ve ilgisiz kalan öğretmenler istikbali katletmektedir. Öğretmenlik çok önemli bir meslektir. Sadece alan bilgisine sahip olmak ve iyi niyet, iyi bir öğretmen olmak için yeterli değildir. Dersi nasıl öğreteceğini de bilmek gerekir. Eğitimden maksat öğrenciye sadece bilgi vermek değildir. Asıl olan bunu yaparken onun zekâ, muhakeme, hayal gücü ve dikkat gibi melekelerini geliştirmektir. Okul amaç değil araçtır ve hayata hazırlamalıdır. Okulda eğitim almış bir çocuk; bir zorluğun üstesinden nasıl geleceğini, nasıl araştıracağını, nasıl tenkit edeceğini bilmelidir. Verilen eğitim öğrencinin yaşına uygun olmalıdır. Eğitime bütüncül olarak bakılmalı,

¹⁹⁴ “Maksat ve Gaye”, *Mektep Müzesi* 1: 1.

¹⁹⁵ Nun, “Terbiye-i Milliye”, *Mektep Müzesi* 3: 74-79.

kuvvetli bir zekâ kadar sağlıklı bir vücut ve yüce bir gönül sahibi olmak da öğretilmelidir. Eski usullerle çağdaş nesil yetiştirmek mümkün değildir. Dönemin eğitim alanında yaşanan problemlerinin kaynağı çocuklar değil kendini geliştirememiş öğretmenlerdir.¹⁹⁶

Dergide eğitim söz konusu olunca özellikle ele alınan konu kız çocuklarının eğitimidir. Kız çocuklarının eğitimi işlevsel değildir. Tamamen teorik ve hiç işlerine yaramayacak bilgilerle müfredat doldurulur. Ezbere dayalı verilen eğitimin sonunda, rüşdiye mezunu bir kız, yazı yazmakta zorlanır, basit bir matematiksel işlemi yapamaz, söküğünü dikemez ve aile geçindirmekten anlamaz. Kız çocuklarının eğitimde ileri gitmesi düşünülmendiğinden, öğrendiği yeter anlayışı hâkimdir. Mezun etmek için bol keseden dağıtılan notlar öğrencileri tembelliğe alıştıırır. Neticede diploma almaya hak kazanan öğrenci de bunu kendi zekâsının eseri zanneder. Böylece okulda ciddi meselelerle karşılaşmayan öğrenciler, mektepten çıkınca boşluğa düşer, sıkılır ve gerçek hayata uyum sağlamakta zorlanır. Hep eğlenmek ve gezmek ister.¹⁹⁷

Dergide eğitimdeki problemlere değinirken okulların türbe gibi sessiz olması eleştirilir. Yine okulların sadece kitap okunan ve ders dinlenen yerler olarak görülmesi hoş karşılanmaz. Öğrencilerin de söz hakkı olmalı, onlar da konuşmalıdır. Okullar sadece öğrenci değil insan yetiştiren yerler olmalıdır.¹⁹⁸ Ayrıca teneffüs vakitlerinin kısa olduğu ve bu vakitlerde sınıfların yeterince havalandırılmadığı dile getirilmiştir.¹⁹⁹

Eğitimdeki problemlerin sebeplerinden biri de ailelerdir. Evde çok şımartılan ve her istediği yapılarak büyütülen çocuklar eğitim hayatında öğretmenlerine çok sıkıntı vermektedir. Okula uyum sağlamakta zorluk çeker ve okul bitene kadar o okul, bu okul gezerler.²⁰⁰

Son olarak dergide, hastalanınca doktora değil kurşunculara ve hocalara başvurmak; ilerlemeye çalışan ve yeniliklere açık olan insanlara engel olup, onlar hakkında dedikodu

¹⁹⁶ Osman Fahri, “Pedagoji İhtiyacı”, *Mektep Müzesi* 4: 118-120.

¹⁹⁷ Hür Kadın, “Bulunmuş Bir Mektup: Kızlar Nasıl Okuyor ve Ne Oluyor?”, *Mektep Müzesi* 2: 41-45.

¹⁹⁸ Hür Kadın, “Monolog”, *Mektep Müzesi* 4: 103, 106-110.

¹⁹⁹ Hür Kadın, “Monolog”, *Mektep Müzesi* 9: 269-273.

²⁰⁰ *Mektep Müzesi* 10: 318.

yapmak gibi davranışlar kınanmış ve bunların hepsinin kaynağının eğitimsizlik olduğu vurgulanmıştır.²⁰¹

²⁰¹ Muallim Tahsin, “Terbiye-i Etfal ve Neticeleri”, *Mektep Müzesi* 11: 334-338.

İKİNCİ BÖLÜM: MEKTEP MÜZESİ'NİN TRANSKRİPSİYONU

2.1. Transkripsiyonda Takip Edilen Usul

Transkript metninde dikkat edilmesi gereken birtakım hususiyetler vardır. Metin Latinize edilirken, parantez ve köşeli parantezler orijinal metinde olduğu şekliyle kullanılmıştır. Bazen metinde bir yabancı kelimenin hem orijinali hem de Türkçe telaffuzu yer aldığı anda orijinali iki tire arasında verilerek karışıklığın önüne geçilmesi amaçlandı. Metne bizim tarafımızdan ilave edilen ifadeler kıvrık parantezle gösterildi. Ayrıca orijinal metinde yer alan resimler, çeviri metnin uygun bölümlerinde paylaşıldı. Yine orijinal metnin sayfa sonları çeviride kıvrık parantez içerisinde ve italik yazı biçimiyle gösterildi.

Yazım ve imlâda şu esaslar takip edilmiştir;

1. Arapça kelimelerde geçen ayn harfi (‘) ile, hemze harfi (’) ile gösterilmiştir.

Ayn harfinin kullanımı:

علم ‘ilim

Hemze harfinin kullanımı:

تأمين te’mîn

2. Arapça ve Farsça kelimelerde yer alan uzun vokaller (â, î, û) şeklinde gösterilmiştir.

Elif, vav ve ye harfinde şapka kullanımı:

اجسام ecsâm

صحيح sahih

مرور mürur

3. Arapça ve Farsça tamlamalar aşağıdaki şekilde yazılmıştır.

Arapça tamlama:

evsâf-ı cedîde

Farsça tamlama:

yek-diğeri

4. Telaffuzu değişmiş, tamamıyla Türkçeleşmiş kelimeler bugünkü söyleyişe göre yazılmıştır.

Örnek:

خدمت hizmet

5. Türkçe fiil ve isimlerin yazılışında günümüz Türkçesi dikkate alınacaktır.

Türkçe fiillerin yazılışı: ايدر eder

Türkçe isimlerin yazılışı: نومرو numara

6. Sonu b, c ve d ile biten Arapça ve Farsça kelimelerin bu son harfleri bazen günümüz imlâsına uygun olarak p, ç, t harflerine dönüştürülmüş; bazen de mevcut halleriyle bırakılmıştır. Bu kelimelerin yazımında imlâ birliği sağlanmasına dikkat edilmiştir.

Sonu b ile bitirilen kelime: مكتب mekteb

Sonu p ile bitirilen kelime: عرب ‘Arap

Sonu c ile bitirilen kelime: احتياج ihtiyâc

Sonu d ile bitirilen kelime: وجود vüçûd

Sonu t ile bitirilen kelime: فقد fakat

7. Arapça aslında çift sessizle biten bazı kelimeler yalın halde iken günümüz imlâsında olduğu gibi sesli şekilde yazılmıştır. Fakat bu kelimeler tamlama halinde iken sondaki sesli harf gösterilmemiştir.

Çift sessizle biten kelime yalın halinde iken: علم ‘ilim

Tamlama haline iken: علم اشيأ ‘ilm-i eşyâ’

8. Arapça aslında son harfi şeddeli olan kelimeler iki harfle yazılmıştır.

Son harfi şeddeli olan kelime: حق hakk

9. Harf-i tarifli tamlamalarda ü’lü geçişler tercih edilmiştir.

Harf-i tarifli tamlama: حفظ الصحة hıfzu’s-sıhha

10. Yer adlarında günümüz imlâsı esas alınmıştır.

Yer adı: بروسه Bursa

11. Özel isimlerden sonra gelen hal ve iyelik ekleri apostrof işareti ile ayrılmıştır.

Örnek: Sabriye Hanım’a

12. Osmanlıca metinde yırtık veya silik olması sebebiyle okumanayan yerler {}
şeklinde gösterilmiştir.

2.2. Transkripsiyon Metni

1 Mayıs {1}329

Müdîr-i Mes'ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Hâlîde Edîb -----Yirminci ‘Asırda Kadınlar

Nedîm-----Tarz-ı Tekâmül

Hürr kadın-----Bir Kızın Mektûbundan

Ahmed Edîb-----Hıfzu’s-Sıhha-i Mekâtib

Şu’ûn-i Fenniyye-----Lekeler

Kadın Haberleri-----Kız Oyuncağı

İmtihân Kapısında-----Gölge Oyunu

İnsânın Vücûdundaki Sıcaklık-----Lavanta Çiçeği İle Küçük Bir Eğlence

Fî’âtı 2 kuruştur

İstanbul

Zarâfet Matba‘ası- Ebu’s-su‘ûd câddesinde Meserret Otelinin karşısında numara 1

1329

1 Mayıs {1}329

Müdîr-i Mes'ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

MAKSAD VE GÂYE

“Mekteb Müzesi” ‘ilim ve fenn muhiblerine şâyân-ı istifâde olarak her aradığını buldurabilecek bir risâledir.

‘Ulûm ve fûnûnun târîhi aksâmından tutunuz da en yeni keşfiyât ve ihtirâ‘âtına varıncaya kadar bi’l-cümle mebâhis ağır ağır, hulâsa sûretiyle muhteviyâtı dâhiline girecek ve mümkün olduğu kadar ‘amelî bir usûl tahsili, ‘ilm-i terbiye-i etfâlin en yeni tarzlarını ta’kîb eyleyecektir.

Mekteb Müzesi her makâlesinde, her kısmında kâri’ ve kârie’lerini sûreti mütesâviyede nazar-ı ‘itibâra alacak şimdiye kadar beşeriyetin gayr-ı münfekk bu iki ‘unsurunu yek-diğerinden ayırmakla husûle gelmiş olan büyük bir hatâyı mümkün olduğu kadar ta’mîre uğraşacak ve bu maksadı te’mîn için hemân her nüshasında büyük kadınlarımızın yazılarıyla tezyîn-i sahâ’if eyleyecektir.

Kadınların okumasına, öğrenmesine, el işlerine, idâre-i beytiyyelerine dâir makâlâtı hâvi olmakla berâber onlara çocuklarının emr-i terbiyesini teshîl husûsunda mu‘âvenette bulunacak ve bunun için ileride risâlenin bir kısmında çocuklara mahsûs hikâyeler, dersler, yazılar bulunduracak, hulâsa-i kelâm bu risâle her sınıf, her kısım halkın istifâdesini te’mîn edebilecek nâfi‘ şeyleri bir yere cem‘ etmekle bir müze teşkîl eyleyecektir. İşte her öğretici, terbiye-i fikriyye ve bedeniyye verici vâsıta “mekteb” addedilebileceğinden bu müzeye de “Mekteb Müzesi” nâmı verilmiştir. Şurasını da söyleyelim ki bir risâle maksadına {1. sayfanın sonu} tamâmıyla muvaffak olmak ve te’mîn-i istifâde eyleyebilecek tekâmülü geçirmek için lâ-akall bir seneye muhtâc iken bizde ‘adem-i rağbet hasebiyle çok kere bu gibi fennî risâleler bir iki nüsha sonra kapanıverir.

Bunun için “Mekteb Müzesi” ilk adımını attığı gün bir senelik devâmını taht-ı te’mîne almıştır.

Hîçbir nüshasını satamayacak olsa da bir sene intişâr eyleyecektir.

“Mekteb Müzesi” şimdilik on beş günde bir ise de ileride haftada bir intişâra gayret edecek ve dâ’imâ ‘ilim ve fenn nâmına mevcûd ihtiyâcı tedkîk ederek hatt-ı hareketini o nokta-i nazardan ta’kîbe uğraşacaktır.

İşte “Mekteb Müzesi” nin gâyesi, ideali: mekteblilere, tahsîl ârzûsunda bulunan gençlere, mutâla’ayı seven yaşlılara, bi’l-cümle hanımlara, çocuklara, hâsılı herkese mahsûs ve nâfi’ bir risâle olmaktır.

Mekteb Müzesi {2. sayfanın sonu}

Türklerin ulu ve büyük anası Hâlîde Edîb Hanımefendi tarafından verilmiş bir konferanstır.

YİRMİNCİ ‘ASIRDA KADINLAR

Her ‘asrın, her devrin, her milletin târîhinde başka hâdisâtını gölgelendiren mutlak büyük bir hâdisesi olur. Her ‘asırda insanların te’âmûl yolunda ilerledikleri husûsî bir şu‘be vardır. İnsanların târîh-i hayâtında ba‘zı ‘asırlar dinlerin intişârı, ba‘zı ‘asırlar taharriyyât-ı fenniyye, ba‘zısı tatbîkât ve ihtirâ’ât, ba‘zısı teceddüdât ve inkilâbâtla geçmiştir.

On dokuzuncu ‘asırda kadınların fa’âliyet ve mevki’lerinde vücûda gelen tahavvülât o kadar câlib-i dikkat ve ‘umûmîdir ki on dokuzuncu ‘asra ictimâ’iyyâtla iştigâl edenlerin kadın ‘asrı dediği vâki’dir. Fakat, bu tahavvülât ve terakkiyât on dokuzuncu ‘asırda tamâmlanmış da değildir. On dokuzuncu ‘asra kadar kadınlar hayât akıntısında gark, ‘âdât ve efkâr-ı ‘umûmiyye kudretlerin çekip götürdüğü yere tıpkı bir nehir üzerinde akıp giden ağaç yaprakları, irâdetsiz, cânsız eşyâ’lar gibi akıp gidiyorlardı. On dokuzuncu ‘asır kadınları kadın mes’elesinin, kadın hayâtının dahî bir gâyesi olabileceğini hissettiler. Kadınların hayâtına husûsî ve ‘umûmî bir maksad esâsı koydular. On dokuzuncu ‘asrın kadınları bugünkü fa‘âl ve müsbet kadın mes’elesinin temellerini kurdular. Kuvvetli gâyelerin hâdisât ve tahavvülât-ı beşer üzerine te’sîrâtını pek cânlı bir surette isbât ettiler ve yirminci ‘asır kadınları onların kurduğu emel ve maksad temelleri üzerine bugün mesâ’îlerini, muvaffakiyyetlerini binâ ediyorlar.

Yirminci ‘asırda kadınların hayât ve muvaffakiyyetleri daha müsbet olması i’tibârıyla kadın ‘asrı denilebilir. Fi’l-hakîka yine ictimâ’iyyâtla iştigâl edenlerin bir kısmı yirminci ‘asra da kadınlar ‘asrı diyor. Demek ki biri esâslarını hâzırlamış, gâyesini ta’yîn etmiş, diğeri bu gâye ve esâslar üzerine muvaffakiyyetler binâ etmiş olmasıyla “kadın ‘asrı” ismini almak isterler. Ben asıl yirminci ‘asra kadın ‘asrı demek lâzım geleceğine mu’tekid olmamla berâber yine derim ki on dokuzuncu ‘asır kadınlarının mesâ’îsi şâyân-ı tebcildir. On dokuzuncu ‘asır kadınlarının cesâret-i ma’neviyyeleri, mesâ’îleri, ve büyük {3. sayfanın sonu} hayâtları yirminci ‘asırda kadınların teâlîsi için çalışan büyük kadınlara birer şu‘le-i ümîd ve istinâd-gahdır.

Şimdi yirminci ‘asırda kadınlardan bahsetmek mevzû‘um iken on dokuzuncu ‘asırdan başlamam belki hayretinizi mûcib olur. Niçin bunu yaptığımı îzâh edeyim:

Siyâsî, ictimâ’î dünyâda herhangi hareketten bahsedilecek olursa olsun ona şekil vermek için evvelâ onun sûret-i zuhûrunu, suret-i tekâmülünü, mâzîsini nazar-ı i’tibâra almalı, ondan sonra hâl-i hâzırı hakkında ma’lûmât vermelidir. Bu büyük hareketler biraz insanlara benzerler. Siz çocukluğunu tanıdığınız ve elinizde büyüyen insanları nasıl iyi tanıyabilerseniz ictimâ’î ve siyâsî bu hareketlerin ibtidâsını ve suret-i tekâmülünü bilenler o hareketlerin sîmây-ı asliyyesini tanırlar. İşte benim kadın ‘asrı dediğim bu yirminci ‘asırdaki kadın mes’elesinin çocukluğunu tanımak için mutlak onun doğup büyüdüğü on dokuzuncu ‘asra hîç olmazsa sathî bir nazar ‘atfetmek lâzımdır.

Bu kadınlık hareket-i mukaddesinin sathî ve ibtidâ’î bir târîhini yaparken gönül isterdi ki bu târîhçe ‘Osmânlı kadınlarının terakkî ve tekâmül yolundaki mesâ’îlerinin küçük bir târîhçesi olsun. Fakat bunun böyle olmaması bence pek de elîm değildir. Her yerde kadınların uyanıp, ilerlemeleri de başka hareketler gibi yavaş ve mütesellil bir hareket olmuştur. ‘Osmânlı kadınlarının terakkî yolundaki mesâ’îlerinin henûz bir târîhçesi olmaması kat’ıyyen onların da bir şey yapmamış olmalarını intâc etmez. Bi’l-akıs bugün büyük ve ‘umûmî bir tiyatro salonunda kadınlığa bu kadar mahrem bir mevzû‘dan bahsetmek ve bu mevzû‘u dinlemek için bu tiyatroda ‘Osmânlı kadınlardan mürekkeb muhterem ve büyük bir kitle bulmak. Hep bunlar iftihâr edilecek şeylerdir. Bugün bu sâ‘at ben size böyle hitâb ederken, siz de beni dinlerken şübhesiz biz de târîh yapıyoruz demektir. Bu târîhçeyi torunlarımız bir konferans dolduracak kadar uzun ve iftihârlı

yaptıkları zamân elbette bizim âciz ve fakat hüsn-i niyyet ve samîmiyyetle dolu, bin müşkilâtla elde edilen küçük mücahedemizden bahsedeceklerdir.

Şimdi sadede geleyim: Yirminci ‘asırdaki kadın mevki’inin nasıl on dokuzuncu ‘asırda doğduğunun ‘umûmî târîhçesini yapmak fazla büyük olacağından terakkî yolunda mücâhede eden bir tek milletin kadınlarını alıp bahsedeceğim. Bugün kadınları en müterakki olan milletler şimâl, İsveç, Norveç, Finnûlar ve sonra da sıra ile Amerikalılar, Ruslar, İngilizler ve Fransızlardır. Size bugün Amerika kadınlarını alıp bahsetmem herşeyden ziyade en ileri giden kadınlarla diğerleri arasında bir vasat teşkîl etmelerindendir. Çünkü her şeyde müfrit ‘addedilen Amerikalıların kadınları bugün en önde olan kadınlardan {4. sayfanın sonu} değildirler. Her hâlde Finnûlardan, Yeni Zelanda’dan epeyce geridedirler.

Amerika kadınlarının suret-i terakkî ve tahavvüllerini tedkîk ve mukâyese için evvelâ on sekizinci ‘asrın sonunda tahsilde bulunan bir genç Amerikalı kızın rûznâmesini okudum. Bunu pek şâyân-ı dikkat bulmakla berâber size tekrâr etmeyeceğim hulâsa olarak diyebilirim o vakit ki bir genç kızı hayâta hâzırlamak için ona, evvelâ dînî bir tahsil veriyorlar. Evde okuyup yazdırıyorlar. Sonra ev kadını olmak üzere hâzırlıyorlar. Çorap yapmak, bez dokumak ve sâ’ire gibi ‘â’ileye lâzım olan şeyleri kadınlar hâzırladığından bunları öğrenmek hayâtının mühimm bir kısm-ı tahsilini teşkîl ediyor. Çünkü hayât-ı ictimâ’îde terbiyesi için okuyup yazmak nasıl öğretiliyorsa dans da öğretiliyor. Etrâfdaki fukarâ kadınları ziyâret ediyor ve kibâr adamlarla konuşmaya alıştırılıyor. Yalnız bir cem’iyyetin hayât-ı terakkîsinde en son gelen bedî’î ve siyâsî terbiyeden hîç bahsetmiyor. Demek ki on dokuzuncu ‘asrın ibtidâsında Amerikalı bir kız yalnız bir ev kadını, bir de cem’iyyet kadını bir de fukarâ-perver olmak üzere yetiştiriliyor. Onun mukadderâtı henûz tamâmen cem’iyyetin hayât ve ihtiyâcâtına tâbî‘ bulunuyor. Onun cem’iyyetin ihtiyâcât ve hayâtı üzerine hîçbir te’sîri henûz yok.

Sonra yirminci ‘asırdaki kadının bu yüz sene zarfında kati’ ettiği mesâfeyi anlamak için bir de yirminci ‘asır ibtidâsında hâl-i tahsilde bulunan bir genç kızın rûznâmesini okudum bunu cidden şâyân-ı dikkat buldum.

Genç kız mekteb otomobilini kaçırmamak için sabâh kahve altısı etmeden evden fırladığını görüyoruz. Mekteb de Truva Muhârebesi’ni temsîl eden bir oyunda rolü var;

annesi kadınlar kulübünde konferans vereceğinden sofrada kardeşlerine o riyaset ediyor. Civârda genç kızlar arasında teşekkül eden bir kulübe tahsîldâr ve kasadâr oluyor.

Bugünkü bir Amerikalı kızın, bugünkü Amerikalı bir kadının da rûznâmesini tedkîk edecek olursak görürüz ki:

Sabâhleyin evin ve çocukların ihtiyâcâtını te'mîn için çarşı ve dükkânlara telefon etmekle meşgûl. Bir gün evvel sokağın elektrik tenvîri iyi olmadığından belediyeye şikâyet için bir kadın ictimâ'ında bulunuyor. Öğle yemeğini kulüpte yiyor. İkinci vakti bir çay ziyâfetinde, gece menfa'ât için verilen bir konserde.

İşte hanımlar on dokuzuncu 'asrıyla yirminci 'asır kadınları arasındaki farkı mukâyese edecek olursak görürüz ki yirminci 'asır kadınları evvelâ iktisâdî ve ictimâ'î meşgalelerinde, ikinci tahsillerinde, üçüncü medenî vazîfelerinde, dördüncü fukarâperverliklerinde, beşinci 'â'ile ve ictimâ'î vazîfelerinde gereği gibi değişmişlerdir. {5. sayfanın sonu}

Bu tahavvüllerin bizce câlib-i dikkat olan cihetlerini sıra ile şimdi tedkîk edeceğiz.

Evvelâ iktisâdî ve sînâ'î tahavvüllerinden başlayalım: On dokuzuncu 'asrın ibtidâsında görüyoruz ki 'â'ilenin ihtiyâcâtını te'mîn eden sanâyi-'i a'mâliyyenin büyük kısmı evde oluyor. Arkalarına giydikleri keten, yün kumâşlar evde dokunuyor, evde biçilip dikiliyor, ayaklarına giydikleri çorap evde örülüyor, yiyeceklerinin büyük kısmı ekmeğe varıncaya kadar evde yapılıyor. Demek ki kadının sanâyi-'de ve iktisâtta mevki'î evinin 'â'ilesinin ihtiyâcâtını bi'z-zât hâzırlamakta, hâlbuki yirminci 'asra gelirse kadınların yaptığı bütün bu i'mâlât-ı sanâ'iiyenin merkezi artık ev değildir. Bunları fabrikalar, i'mâlât-hâneler yapıyor. Kadınlarda sînâ'î ve iktisâdî meşgalelerini evden fabrikaya ta'kîb ediyorlar. Bir def'a bu işleri hâricde görmeye başladılar mı sanâyi' ve ticâretin her şu'besine yayılıyorlar. Hayât-ı 'umûmiyyeye dahî nâfiz bir sûrette giriyorlar. 'Âdetâ kadının dünyâda erkek yanında mevki'ini alması hemân tahsîl kadar bu iktisâdî ve sînâ'î mevki' ve fa'âliyetleri ile vukû'a geliyor.

Amerika'da 1900 senesinde sînâ'î, ticârî, iktisâdî ve sâ'ir meşgalelerin 'adedi 303 olduğunu gösteren istatistik 'aynı zamânda bu 303 meşgaleden 295' ne kadınlar dâhil olduğunu gösteriyor.

Cemâhîr-i müttefikada kadınların dâhil olmadığı başlıca işler ‘askerlik, gemicilik, tramvaycılık ve itfâi’ye cihetleridir. 1900 senesi istatistiğinde yine yirmi sekiz milyon kadın ahâlîsi olan bir yerde on yaşımdan yukarı beş milyon kadın hayâtlarını kazandıklarını görüyoruz. Bunların arasında 663.209 zirâ‘at amelesi, 307.706 çiftçi ve zürâ‘, 327.614 i‘dâdî mu‘allimesi, 149.230 dükkâncı bulunuyor. Bu istatistik on sene evvelki istatistikle mukâyese edilirse sırf kadınlara mahsûs diye bilinen terzilik, hizmetkârlık gibi işlerde kadınların azaldığını görüyoruz. Hâlbuki daha yüksek hocalık san‘atkârlık gibi meşgalede de çoğalırlar.

Bu da bize eskiden yalnız amele ve üçüncü sınıf kadının hayâtını kazanırken şimdi ikinci sınıf kadının da hayâtlarını kazandıklarını isbât ediyor. Burada hayât-ı ‘umûmiyyenin iktisâdî ve sinâ‘î kısmı yirminci ‘asırda ne kadar kadınlar tarafından idâre edildiğini görüyoruz ve on dokuzuncu ‘asırda evinde çorap ören kadınla yirminci ‘asırda çorap fabrikası açan kadın arasındaki terakkî adımlarını anlıyoruz.

İkinci tahsîldeki tahavvüllerini alalım:

Kadınların tahsîldeki mevki‘î de yükselmiş ve büyümüş olduğunu görüyoruz.

On sekizinci ‘asrın sonunda Amerika kadınlarının ancak yüzde kırkı imzâ atabilecek kadar yazıp okuyor. En iyi familyalarda en iyi okumak bilenlerin ‘ilmi biraz yazıp okumak azıcık da {6. sayfanın sonu} hesâb yapmaktan ibâret kalıyor. ‘Âlim kadınlarla alay etmek bir moda hükmünü alıyor. 1769 senesinde Boston şehri kadınları resmî mekteblere bile kabûl etmiyor. Kızlar için pek geç resmî mektebler açılmaya başlıyor. Fakat resmi mektebler bu kadar geç açılmasına rağmen on dokuzuncu ‘asrın tâ ibtidâsından beri gayûr ve büyük kadınlar her yerde kızlar için husûsî rüşdiyeler i‘dâdîler ve akademiler açmaya başlıyorlar. Amerika dâhilî harbinden sonra kadınların ‘adedi tahsîlde yalnız talebe sıfatıyla değil mu‘allim sıfatıyla da çoğalmaya başlıyor. Başka işler ve husûsiyle muhârebe ile meşgûl olan erkekler yerine ibtidâ‘î ve rüşdî hocaları hep kadınlardan intihâb edilmeye başlıyor. 1850 senesinden sonra i‘dâdîler ve dâru‘l-fünûnlar ba‘zı yerlerde kadınlara kapılarını açıyorlar ve kadınlar yavaş yavaş i‘dâdî hocalığına başlıyorlar. Fakat henûz mevki‘leri erkeklere nisbeten ikinci derece de olduğu gibi bir erkekle ‘aynı vazîfeyi yaptıkları zamân bile daha az aylık alıyorlar pek müşkilâtla terfî ediyorlar.

1882 senesinde kadınlarda i‘dâdî tahsîlini çoğaltmak için altmış iki i‘dâdî me‘zûnesinden mürekkeb bir ittihâd teşkîl ediyorlar. Bu ittihâd kendini her türlü mâni‘a ve müşkilât karşısında görmesine rağmen yine vazîfesinde sebât ediyor. Ve o zamân kadınların i‘dâdî tahsîline efkâr-ı ‘umûmiyyenin büyük i‘tirâzları şu üç şekilde hulâsâ edilebilir.

Evvelâ, kadınların dimâğı erkeklerinki kadar yüksek tahsîle kâbiliyeti yok deniliyor.

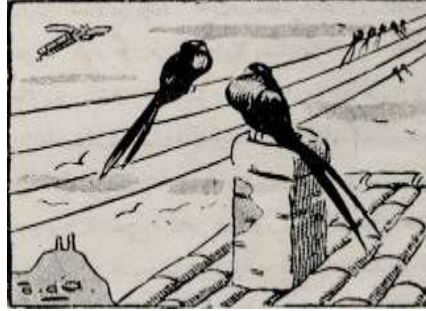
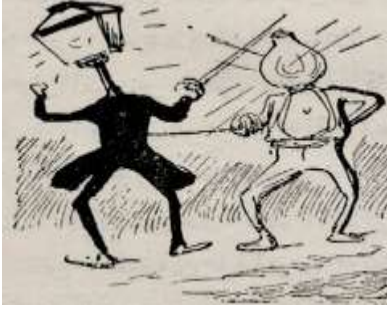
Fakat her şeyden belîğ olan rakam bunun ‘aksini isbât ediyor. Muhtelif kız ve erkek i‘dâdîlerinde talebenin numaraları mukâyese edilince kadınların i‘dâdî tahsiline erkekler kadar isti‘dâdî hattâ ba‘zı noktalarda daha fazla kâbiliyeti olduğunu görüyoruz.

Sâniyen, kadınların sıhhati o kadar zihnî meşâgile müsâ‘id değildir. Erkekler kadar çalışırlarsa sıhhatleri harâb olur deniliyordu. Hâlbuki muntazam bir sûrette çalışmanın sıhate muzîr değil fâ‘ideli olduğunu görüyoruz. On sekizinci ‘asrın oldukça nâzik ve cânsız Amerikalı kadını yerine bugün i‘dâdî me‘zûnelerinin tevânâ, fa‘âl hayâtı bütün ma‘neviyyet ve mâddiyyetlerinden taşıdığını görüyoruz. Hattâ Amerikan kadını tahsîli muntazam ve yüksek bir sûrette almaya başladığından beri fark edilecek kadar irileşmiş, hacimleşmiş ve sahîh bir nesle daha elverişli ana olmak kabiliyetini almıştır.

Sâlisen, kadınlar fazla tahsîl ederlerse nisviyyetlerinden, câzibelerinden gâ‘ib ederler denilmişti. Fakat rub‘ ‘asırlık bir i‘dâdî tahsîli bu i‘tirâzında bî-esâs olduğunu gösterdi. İyi tahsîl görmüş bir kadının {7. sayfanın sonu} güzelliğe, san‘ata karşı hassâsiyyeti bir câhil kadından fazla olduğu bu kadar uzağa gidilmeden de görülüyor. Tahsîl görmüş, tahsîlini güzel bir muhîtte almış bir kadının evi, muhîti, giydiği, yaptığı her şey daha bedî‘î ve mükemmel olduğunu her vakit her yerde görüyoruz.

Bütün bu i‘tirâzlara rağmen Amerika da kadınların terakkîsi mukâvemeti gayr-ı kâbil bir kudretle ilerledi ve ilerliyor. Amerika’nın az zamânda bu kadar medenî ve müterakkî olmasına sebep şübhesiz kadınlarının kâbiliyeti ve uyanıklığıdır. Bir kişinin yapamayacağı veyâhud geç yapacağı bir şeyi iki kişi kolaylıkla ve daha çabuk yapar.

(mâ-ba‘di var)

-Hiç merâkk etme
telsiz telgraf ilerler
ve teller kalkarsa o
vakit tayyâreler
çoğalır biz de
onların üzerine
konarız

İstanbul'da karîben vukû'una intizâr olunan bir düello

{8. sayfanın sonu}

Tarîh-i tabî'îden:

TARZ-I TEKÂMÜL

Bi'l-cümle 'uzviyyâtın, nebâtın ve hayvâtın bugünkü görülen tenevvü' ve tahavvülü bir takım 'avâmilin taht-ı te'sîrinde olarak zamân ile vukû' bulmuştur. El-ân da vukû' buluyor. Hele bahçe ve çiçek merâkkılları iyice bilirler ki dâ'imâ muhtelif te'sîrlerle yeni yeni çiçekler zuhûr ediyor. Eğer kadîmden beri zer' etmekte olduğumuz nebâtât ile yetiştirdiğimiz hayvânât-ı ehliyyemizi tedkîk edecek olsak 'aynı nev'in efrâdı arasında hâl-i tabî'îyi kadîminden i'tibâren dâ'imâ muhtelif tahavvülât ve tenevvuât farkları görürüz. Fennin kabûl ettiği kâide-i tekâmül mücebince bu farkların vücûdu zarûrî ve tabî'îdir. Zîrâ 'aynı cins hayvânât ve nebâtât yek-diğerinden farklı iklimlerin te'sîrâtına ma'rûz ve muhtelif mikdâr ve tabî'atta egdiye ekline mecbûrdur.

Hayvânât-ı ehliyye dağlarda, kırlarda yaşayanlar gibi 'aynı gıdaya, yek-nesak bir hayâta mâlik olamazlar; biz onları her iklimde her memlekette her tarafta ne ile mümkün olabilirse onunla besliyoruz. Bu cihetle 'aynı bir hayvân elimize düşüp istînâs edildikten, ehlîleştirildikten sonra şu tarz tagaddînin tahavvülünden dolayı her biri bir sûretle tegayyüre, zâhiri birtakım nev'ler teşkiline başlamış olduğuna şübhe yoktur.

Bu husûsta en birinci göze çarpan sebep; mevâdd-i mugaddînin fazlalığıdır -Exés de nouritures-.

Şerâit-i hayâtının şu sûretle mikdârı egdiyedeki tegayyürü birkaç batın zarfında herhâlde 'uzviyyette de tegayyürü mûcib olur. Bir kere tegayyüre başlayan bir 'uzuv artık batınlar değıştikçe az çok o tegayyürü ileri götürür ve bu tegayyür ilâ-nihâye devâm eder. Zîrâ hayvânât ve nebâtât-ı ehliyye meyânında bir 'uzvun tegayyürünün artık nihâyet

bulduğunu gösterecek şimdiye kadar daha hiçbir misâle tesâdüf olunamadı. Bu tegayyür bu vecihle kadîmden beri devâm ettiğinden hayvânât ve nebâtât-ı ehliyye meyânındaki tenevvu‘ pek büyük mikdâra bâliğ olmuştur.

Kadîmden beri zer‘ etmekte olduğumuz nebâtât meselâ buğday birçok tenevvu‘a uğradığı gibi el-ân da uğramaktadır. Bugün her memleketin buğdayı yek-diğerinden farklı bir hâle gelmiştir. Kezâlik evlerimizde beslediğimiz hayvânât pek çok tenevvu‘ ve tegayyür gösterdiği gibi yine göstermek kâbiliyet ve isti‘dâdına mâliktir.

Dûcâr-ı tegayyür olmuş bir numûneyi tedkîk etmekle şerâ’it-i hayâtiyyenin bu tegayyürâtına te’sîrinin iki sûretle vukû‘ bulduğu müşâhede edilmiştir.

Biri, doğrudan doğruya ve sûret-i ‘umûmiyyede bir kısım veya ‘umûm a‘zâya, diğeri dolayısıyla kâbiliyet-i tenâsüliyye ve tahassuliyyeye te’sîr etmiştir. {9. sayfanın sonu}

Doğrudan doğruya olan te’sîrâtta iki nokta-i nazar i‘tibâra alınır: biri ‘uzvun hâl ve tabî‘atı, diğeri şerâ’it-i hayâtın ahvâlidir.

Birincisi ya’nî ‘uzvun hâl ve tabî‘atı pek mühimmdir. Zîrâ ba‘zı kere ‘aynı şerâ’it-i hayâtiyyeye ma‘rûz olan ‘uzviyyât muhtelif tegayyürâta dûcâr olur. Ba‘zen de muhtelif şerâ’it-i hayâtiyyeye mâlik olanlar ‘aynı tegayyürâtı irâ’e ederler. Bu farklar hep a‘zâdaki ihtilâf kâbiliyetinden ileri gelmektedir. ‘Uzviyyetin dûcâr olduğu tegayyürât ya mu‘ayyen ya da gayr-ı mu‘ayyen olur.

Eğer bir nev‘in efrâdı birçok batınlarda ‘aynı şerâ’ite ma‘rûz olur ve ‘aynı vecihle tegayyürât izhâr ederse bu tebeddülât mu‘ayyen demektir.

Bu tebeddülât-ı mu‘ayyenenin ne dereceye kadar mazhar-ı terakkî olduğunu ta‘yîn pek güç olduğundan ancak hafif ta‘dîlâtı îcâb ettiren esbâb belli olabilir.

Meselâ gıdânın fazlalığı boya, nev‘i, renge, iklimin tabî‘atı cildin kalınlığına ve tüylerin kesretine te’sîr eder.

Kümes hayvânâtının tüylerindeki tahavvülâtın her biri âşikâr bir sebebin te’sîri ile. Bunun için eğer ‘aynı sebep ‘aynı nev‘in efrâdına birçok batınlarda te’sîr ederse ‘aynı tahavvülü yapar.

Şerâ'it-i mevcûdenin tahavvülü ekseriyâ mu'ayyen bir tebeddûlden ziyâde gayr-ı mu'ayyen tebeddülât hayvânât-ı ehliyyemizde mu'ayyen tebeddülâtta daha ziyâde hâ'iz-i ehemmiyettir.

Bu gayr-ı mu'ayyen tebeddülâtı bir nev'in eşhâsında gâyet mütenevvi' ufak ufak birtakım tebeddülâttır ki bunu verâsette görmek mümkün olamaz. Ya'nî ne pederde, ne vâlidede, ne de uzak ecdâtta görmek kâbil olabilir. Ba'zı kere 'aynı hayvânâtın 'aynı vecihle beslenen yavrularında ve bir nebâtın 'aynı mebûzinden alınan tohumlarında farklar görünüyor. Ba'zen de 'aynı muhît 'aynı şerâ'it 'aynı gıdâ ile müte'ayyiş olanlar arasında yek-diğerinden farklı tahavvülât gösterenler olur. Bu hâl tıpkı bürûdet gibidir ki çok kere bir yerde bulunanlara te'sîri pek muhtelif olur. Ya'nî soğuğa ma'rûz bulunanlardan kimi nezleyle kimi bronşite, kimi romatizmaya uğrar, kiminin de muhtelif a'zâsı iltihâba dûçâr olur ki bir nev' âmilin te'sîri tahtındaki bu tahavvül onların ahvâl-i sıhhiyyeleri ve bünyeleri beynindeki farkın îcâbidır.

Şimdi doğrudan doğruya olmayan ya'nî kâbiliyet-i tahassuliyeye ve tenâsüliyyeye te'sîr eden tahavvülâta geçelim:

Bu tahavvülün husûlünde başlıca iki sebep görebiliyoruz. Biri: cihâz-ı tenâsülün; şerâ'it-i hâriciyyenin her nev' tahavvülünde fevka'l-'âde hassâs olmasıdır. Bir vahşî hayvânı alıştırmak, istînâs etmek pek kolaydır. Fakat böyle vahşî hayvânât hâl-i esârette iken çiftleştirilse bile bunlardan yavru vücûda getirmek pek güçtür. Ne kadar hayvânât vardır ki elde edildikten sonra yine kendi memleketlerinde hemen serbest gibi bakıldıkları hâlde dahî artık yavru yetiştiremiyorlar. Ya'nî hâl-i esârette iken bu i'tiyâdı, bu sevk-i tabî'iyi gâ'ib ediyorlar. {10. sayfanın sonu}

Pek çok nebâtât vardır ki ehlî yetiştirilirse gerçi mükemmelen neşv ü nemâ bulursa da ya pek nâdir olarak tohum hâsıl eder veyâhud hiç etmez.

Ba'zı kere tecrübe edildiği vecihle anlaşılmaz birtakım sebebler, meselâ neşv ü nemânın husûsî bir zamânda ya azıcık savbın vücûdu veyâhud fikdân-ı nebâtın tohumlarının husûlünü mûcib olur. Burada bu husûstaki tecâribin tafsîlâtı uzun olacağından sarf-ı nazar edildi.

Hâl-i esârette bulunan hayvânda icrây-ı hüküm eden tevlîd kânûnları pek gariptir. Zîrâ memâlik-i hârreden getirilen hayvânât-ı lâhime Avrupa’da kolaylıkla yavru tevlîd ediyor. Fakat mâşiyetü’l-huffe denilen, tabanları üzerine yürüyen hayvânlarda aylarda ve lâhime olan yırtıcı kuşlarda böyle değildir.

Ayılar doğurmadığı gibi bu kuşların da mülakkah yumurta yumurtladığı hemân her hîç görülmemiş gibidir. Yerli olmayan ve hâricden getirilen nebâtât gerçi bir gubâr-ı tal‘ (polen) husûle getirirse de pek akîm olan melezler gibi fevka’l-âde kıymetsizdir. Hulâsa-i kelâm bir cihetten görüyoruz ki ehlîleştirilmiş, istînâs edilmiş hayvânât za‘îf ve hasta iken bile hâl-i esârette yine tevlîd ediyorlar. Diğer taraftan ormanlardan küçük iken tutulan ba‘zı hayvânât şâyân-ı dikkat bir sûrette istînâs ediliyor. Sıhhati muhâfaza olunarak alıştırılıyorsa da ba‘zı esbâb-ı mechûle te’sîriyle bu esâret cihâz-ı tenâsüliyyenin fa’âliyyetine halel getiriyor, yavru lamıyor. Deli nebâtât -Plantes Folles- denilen birtakım nebâtât vardır ki bu nebâtât da birdenbire bir tomurcuk peydâ olur ve bu tomurcuk diğerlerinden de farklı olur. Ya’nî ‘aynı nebâtın diğer tomurcuklarına nazaran başka hâssa irâ’e eder. Ve onun farklı olan hâssası aşî ile diğer nebâta naklolunabilir. Hattâ bazı kere ekerek dahî o kısım neşv ü nemâ buldurulur. Bu hâl nebâtât-ı vahşîyyede ya’nî yabânî ve hudâyî nâbit nebâtâtta nâdirenen fakat tarla ve bahçelerimizde zer‘ edilen nebâtâtta kesretle vukû‘ bulur.

Bundan istintâc olunabilir ki tabî‘at-ı ‘uzviyyet her tahavvülün şekl-i husûsîsinde mühimm bir vazîfe îfâ ediyor. Tabî‘atın ‘aynı şerâ’iti ona ayrıca te’sîr veriyor. Hakîkaten görülüyor ki ‘aynı şerâ’it tahtında bulunan ‘aynı ağaçta bir tomurcuk o sene zuhûr eden binlerce diğer tomurcuklar arasında bütün bütün başka evsâf-ı cedîde irâ’e ediyor.

Ba’zen de görülüyor ki muhtelif şerâ’it tahtında olan muhtelif ağaçlarda hemân ‘aynı evsâfî hâ’iz tomurcuklar zuhûr ediyor.

Meselâ bir şeftali ağacındaki tomurcuklar arasında sert diğer nev‘ bir şeftali tomurcuğu – Brugnnon- ve gül ağacında mosso –Mousseue- denilen diğer bir nev‘ gül tomurcuğu husûle geliyor.

Nedîm {11. sayfanın sonu}

Bir Kızın Mektubundan:

.....

Evet Nerîmeciğim, işte birçok düşündüğüm şeyler sana söylemek, seninle ciddî bir sûrette hasbihâl etmek istiyorum. Ma'lûm ya; sende bende okuyamadık. Ben senden de geri kaldım. Rüşdiyenin ikinci senesinden mektebi terke mecbûr oldum. Şimdi anlıyorum ki bu terkime en birinci sebep evde küçük kardeşimi bakmak büyütme lüzûmunun hissedilmiş olmasıdır. Ondan sonra ben okumak istedim, mümkün olduğu kadar çalıştım fakat ne okuyabilir, neye çalışabilirdim. Roman, gece gündüz roman. Kimde bir roman kitâbı bulunduğunu haber alsam ister alır okurdum. Hem de ne romanlar, tâ 'acem basması 'Aşk-ı Kerem'lerden, Leyla ile Mecnûn'lardan tut da Hasan Mellâh, Hüseyin Fellâh'lara ve sonra da zamânımızın yeni yazılmış Mâî Siyâh'larına, Eylûl'lerine ve tercüme edilmiş Polis Jurnalı gibi kitâblarına varıncaya kadar hep okudum. Fakat pek a'lâ bilirsin; senden saklayacak değilim ya, ben nasıl roman okurum. Okurken gözümün önünden geçen 'ibârelerden hiçbir şey anlayamam oradaki kelimelerin pek çoğunun ma'nâsını bilmem. Şöylece 'umûmî bir sûrette ma'nâ çıkarırım. Bil ki ba'zı yerlerini anlamadan kendimce uydurur o sûretle vak'anın orasına açıklık vermemiş yine anlamış bir roman öğrenmiş olurum. Güzel cümlelerin, parlak kelimelerin bende bir neş'e uyandırdığını hissediyorum. Fakat nedir o? Kat'ıyyen anlayamam. Hattâ her gün bir çok kere söylenilen, işitilen 'âdî şarkıların bile pek çok güftelerini severim de yine ne olduğunu bilmem. İhtimâl ki bir çok kelimelerini yanlış bile söylerim. Ya'nî okur yazar bir câhilim.

Şimdi biz böyle ne olacağız Nerîmeciğim! Bak görüyor, işitiyorsun her gün kızların kadınların tahsîli lüzûmundan bahsolunuyor. Her tarafta bu husûsta şiddetli teşebbüsler görülüyor. Bizden küçükleri, bizim kadarları ecnebî, millî mekteblere devâm ederek kendilerine parlak parlak istikbâller hâzırlıyorlar. Öyle ya istikbâli mâzî yapar. İstikbâl kendini karşılayacak olanlara göre renk alır. Biz bu hâlimizle bu cehâletimizle parlak bir istikbâli nasıl ümîd edebiliriz? Bizim için istikbâlin her sa'âdeti teehhülde değil mi? Evet yarın bizi de gelin edecekler. Hattâ sinnimizin yirmiye geçmekte olması 'â'ilemizce geç kalınmış endişesini uyandırdığına şübhe yoktur. Fakat bu teehhül acabâ bizim için bir sa'âdet mi bir nikbet mi olacak? ben doğrusu şu devirde câhil, hiçbir şey anlamaz bir kocadan memnûn olamam. 'Âlim, {12. sayfanın sonu} tahsîl görmüş bir kocanın da

benden, benim gibi bir câhil kadından ne anlayacağını tasavvûr edemem. Farz edelim ki ben öyle iyi tahsîl görmüş bir erkeğe düştüm sonra ne olacak? Bir müddet geçer geçmez bana olan nazarları değişecek düşecek beni lisân-ı hâliyle olsun dâ'imâ kâbiliyetsizlik ve cehâletle ithâm etmeyecek mi? Belki bana ilk zamânları ba'zı şeyler okumak, ba'zı makâleler göstermek, onlardan bahsetmek isteyecek benim bunları kaval dinler gibi dinlediğimi, bir şey anlamadığımı ihtimâl ki uzun sürerse uyuklamaya başladığımı görünce me'yûs olacak. Eyvâh demeyecek mi? Yarın onunla berâber bir mecliste bulunacağız kendisinden kaçmayan, başörtüsüyle çıkan kadınlar, kızlarla berâber olacağız. Onların tahsîl görenleri, bana nazaran daha anlayışlı olanları mübâhaselere girişecek uzun uzadıya konuşacak belki ben 'âdetâ bir köşede ihmâl edilerek unutulacağım. Hiçbir söze, hiçbir kelâma muhâtab 'adedilmeyeceğim. Her şey benden, benim kâbiliyetimden yüksek görünecek. Bunlar bana o zamân ye's vermeyecek mi? Bunlar beni çıldırtmayacak mı? 'Âdetâ ben etrâfımda herkesi böyle ma'lûmâtlı söz söyler, erkeklerle mübâheseye girişir gördükçe kıskanmayacak mıyım? Fakat ne hakkım var, kendim câhilim diye herkesi de, erkeği de câhil olmaya, bildiklerini söylememeye, konuşmamaya icbâr edemem ya?

Artık bu hâllerden sonra o hânenin içerisinde benim mevki'mi tasavvur et. Eminim ki ben değil, güzel, pek güzel farz edilen bir kadın bile zevcinin terbiyesine mu'âdil bir terbiyeye mâlik olmaz, onun muhâkemât-ı fikriyyesine kısmen iştirâk edemez, hiç olmazsa söyleyebileceği sözleri dinlemeye, ona muhâtâb olmaya biraz kâbiliyet gösteremezse sa'âdet ümîdine hakkı yoktur.

Böyle benim gibi bir kadın kendi gibi bir erkek aramalı. O sûretle teşkîl edilecek bir 'â ile hayâtına da ben dimâğsız bir hayât ya'nî hayât-ı nebâtî derim. Bizim yarın çocuklarımız olacak değil mi? Onları nasıl bakacak nasıl yetiştireceğiz. Bize bu husûsta hiçbir şey öğretildi mi? Hiçbir usûl gösterildi mi? Bizim şimdiye kadar evlerde gördüğümüz şey, çocuk bağıırır, annesi bağıırır, hattâ çok kere çocuk salıncağın içerisinde haykırdıkça annesi ninnisini daha yüksek sesle haykırmaya mecbûr olur. Böylece hudâyî nâbit bir tarzda çocuk büyürse büyür ortaya çıkar. Hâlbuki bakınız: Meselâ Fahriye Hanım'ı tanırınız, o çocuklarını nasıl yetiştirir. Küçük iken bile bezler doldurulmuş sıkı kundaklara sarmaz. Serbest, hafif elbise içinde büyütür. Sonra onlara öyle terbiye verir ki şaşmamak mümkün değil. O çocuklarına hiçbir zamân hiçbir şey için yapma, etme, ona

dokunma, el sürme bırak kıracaksın gibi hitâblarda bulunmaz, tekdîr etmez, dövmez sanki her şeyi küçücük kafâ'ların {13. sayfanın sonu} dimâğlarına muhâkeme ettirmiş gibi onları idâre eder, iknâ' eyler. Bir şey yapacak olsa “o iyi değildir değil mi oğlum” “iyi çocuklar hiç böyle yapmazlar” gibi ona büyük büyük hükümler verdirir.

Hakîkaten insân o çocukları, o terbiyeyi görünce hayrân olur. Sonra onları karşısına alır, bıkmaz, yorulmaz, üşenmez, onlara; fikirlerine, kâbiliyetlerine göre bir şeyler öğretir. Ba'zen oyuncaklarıyla berâber oynar hattâ birkaç kere küçük muntazam tahta parçalarından berâber ev yaptıklarını, resimli dört köşe zâviyeler gibi şeyleri dizerek modeller çıkardıklarını gördüm. İşte o biliyor, anlıyor çocuk yetiştiriyor. Her ma'nâsıyla evlât büyütüyor.

Sonra Hesnâ Hanım'ı da bilirsiniz. O bir yandan yumurtlar gibi çocuk doğurur fakat o kadar. Ondandır o çocuklar ömründe banyo görmez. Belki temizce yüzleri gözleri bile silinmez. Salıncaklarda uçura uçura sallanarak avazlarla ninni söylenerek daha olmazsa haşhaş ma'cûnu verilerek uyutulur. Sonra biraz büyüyen hemân evden gitsin diye mahalle mektebine gönderilir. Elinde parça parça olmuş sarı kâğıdlı bir 'ilmihâl yaprağı gider gelir. Evin içerisinde çocukların arasında dâ'imâ bir kavga bir gürültü...O onunla boğuşur, öteki ağlar, beriki elinde bir değnek iskemlelere vurarak davul çalar. Anneleri bağırıktan bıkar hattâ çok kere fenâ fenâ sözlerle inkisâr eder, bir gürültüdür gider. Babaları akşamüstü gelir o gürültü arasında gümrükten mâl kaçıran gibi ale'l-'acele bir yemek yer kırâ'et-hâneye fırlar. Gece gelip yatar sabâhleyin erkenden yine öylece kaçar. Hâsılı evde bir hayât. Şimdi kendimizi düşünelim. Biz nasıl olacağız? Biz de böyle değil mi? Öyle ya bu bilmemezlikle ondan daha bahtî-yâr bir 'â'ile teşkîli kâbil mi? Biz dâ'imâ kusuru erkeklere bulur her râhatsızlığımızın sebebini onlara 'atfederiz. Fakat erkekler bize dönüpte “bizi yetiştiren, terbiye eden büyüten siz değil misiniz? Biz ilk terbiyemizi sizden almıyor muyuz bizde tekâmül eden büyüyen şeyler hep sizin ilk dimâğımıza ektiğiniz tohumlar değil mi? Öyle ise bu bizden gördüğünüz şeyler sizin ef'âl-i sâbikanızın, bize karşı mu'âmelenizin in'ikâsâtıdır. Şimdi neye şikâyet ediyorsunuz. Bizi iyi yetiştirin iyi alıştırın da sizde iyi mu'âmele görün” derlerse haklı olmazlar mı? Bizim evlerimizde bilirsin ya Nerîme erkek ve kız çocuklara edilen mu'âmele bir değildir. Dâ'imâ erkek şımartılır. Ana da baba da erkeğe fazlaca yüz verir. Onun hakkı ziyâdedir. Her şeyde o kız kardeşlerine tahakküm eder. Ona her şeyin büyük ve iyi parçası verilir.

İkide birde o erkektir diye ortada bir söz döner. Bu sözle erkeğin başka türlü bir mahlûk olduğu hakkında kızda bir fikir uyandırılarak onun yılgınlığı te'mîn edildiği {14. sayfanın sonu} gibi erkeğe de kendi erkekliğinin mümtâz bir mevki'i olduğu anlatılarak bir gurur verilir. Demek ki sonradan bizim şikâyet ettiğimiz ahvâlin ilk tohumlarını bizler, kadınlar, analar ekıyoruz. Fakat bunları bir de bilerek dağıl ya cehâletimizle anlamayarak başka türlü yapamayarak yapıyoruz. Biz onları nasıl tabî'î görüyor da yapıyorsak sonra erkeklerden çektiğimizi de öylece tabî'î görüyor katlanıyoruz.

Fakat biz öyle olmayalım. Velew ki sinnimiz geçmiş olsun tahsîl etmeyince, okumayınca biraz fikir ve ma'lûmât sâhibi olmayınca gelin olmayalım. O parlak düğünlerin, şık elbiselerin, çalgılı âhenkli kalabalıkların, o günlerde bize her taraftan tebriklerle gülen çehrelerin, ilk zamânlarda göreceğimiz nevâzişlerin hîçbiri bize tahsîlimiz kadar bir sa'âdet te'mîn edemez. Onların hepsi pek çabuk zâ'il olacak şeylerdir. Bizim ile sûret-i dâ'imede yaşayacak kendi tahsîlimiz, kendi ma'lûmâtımızdır.

Bunun için ben diyorum ki dört, beş belki sekiz on senemi tahsîle hasredeyim mümkün olabildiği kadar hısımdan akrabâdan ve nereden olursa olsun mu'allim ve mu'allimelerden ders alalım, bir mekteb bulursam gireyim herhâlde azıcık bir şey öğrenmedikçe te'ehhül kabûl etmeyeyim.

İşte bunun için seni şiddetli bir ârzû ile bekliyorum. Gel, dadını al bu akşam veya yarın akşam bize gel, seninle uzun uzadıya bu mes'eleyi konuşalım. Herhâlde sende 'aynı hisslerdesin ve emîn ol ki şimdi bizi böyle cehâletimizle gençliğimiz için alacak olanlardan ziyâde sonra geçkinliğimize rağmen tahsîlimiz için alacak olanlarda daha ziyâde râhat eder ve daha iyi bir hayât te'mîn eyleriz.

Biz kendimizi hâzırlamadıkça, câhil kaldıkça erkeklerden mürüvvet ve merhamet beklemek bana hem gayr-ı câ'iz hem de 'ayıp geliyor.

İşte seni sabırsızlıkla bekler ve gözlerinden öperim Nerîmeciğim.

Müstensihi: Hürri Kadın {15. sayfanın sonu}

ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

COĞRAFYA ve ÇİN LİSÂNİ

Coğrafyada dâ'imâ tesâdüf edilen Çin isimleri ma'nâsı anlaşılabilmek için ba'zı kelimelerin tercümesi ber-vech-i zîr alındı:

King	Pây-i taht, merkez	Ling	Derbent
Fu	Merkez vilâyet	Kouan	Müstahkem Mevki'
Chu	İkinci derece bir şehir	Ta	Büyük
Kien	Üçüncü derece bir şehir	Siao	Küçük
Nanking (nankin)	Cenûb merkezi	Poi	Şimâl
Kiang	Nehir	Nan	Cenûb
Pei-king (pekin)	Şimâl merkezi	Si	Garb
Ho	Akarsu, dere	Shang	Yukarı, a'lâ
Hai	Deniz veya göl	Pai	Beyâz
Tao	Ata	Hei	Siyâh
Shan	Dağ	Yang	Mavi

TÜNELDE SİNEMATOGRAF

Yer altından giden şimendiferler, ya'nî tüneller sinematograftan tamâmıyla istifâdesiz kalır zannetmeyiniz. İşte İngiltere'de tünel kumpanyası müşterilerini esnây-ı harekette eğlendirmek için sinematograf tatbîkini düşünmüştür.

Sinematografin esâsı, ma'lûm olduğu üzere bir şerît üzerine yek-diğerini müte'âkib alınmış fotoğrafların kemâl-i sür'atle gözden geçmesi ve gözde levhaların değiştiği değil güyâ resimdeki şeylerin hareket ettiğini hissettirmesinden 'ibârettir.

İşte bu esâsa binâ'en tünelin iki tarafına yek-diğerini müte'âkib alınmış büyük resimler vaz'edilmiş ve şimendiferden mahsûs bir projektör lambası resimler üzerine 'aksettirilmiş olduğundan tren hareket ettikçe bu ziyâ yek-diğerini müte'âkib resimler o resimler üzerine 'akseyler ve onları tenvîr eder. Bu sûretle kemâl-i sür'atle muhtelif resimler gözden geçmeye başlar ve gözde tıpkı bir sinematograf seyrediyor gibi manzaranın müteharrik olduğunu görerek bütün yol boyunca eğlenmiş ve belki de istifâde etmiş olur.

ZİYÂDÂR MERMÎLER

Kiel'de Alman gemilerinde vukû' bulan tecrübelerin gösterdiği muvaffakiyyete göre parlak ve ziyâ verici mermîler îcâd olunmuştur. Bu mermîleri anlatmak için esâsı hakkında küçük bir ma'lûmât verelim:

Birçok senelerden beri karbon kalsiyum –Carbure de calcium- denilen bir mâdde üzerine su akıtılarak asetilen nâmında yabancı bir gaz istihsâl ediliyor ki el-yevm küçük velospit lambalarına varıncaya kadar kullanılmaktadır. İşte bu karbon kalsiyum bir güllenin {16. sayfanın sonu} içine konularak su girmek içinde güllenin üzerine bir boru geçirilmiştir. Bu gülle bir topla deniz üzerinde gece atıldıktan sonra suya dalıyor ve tekrâr üstüne çıkıyor. Bu esnâda suyun karbon kalsiyuma te'sîriyle meydâna gelen asetilen yanmaya başlıyor. Her gülle birçok sâ'atler 3000 mûm kuvvetinde bir ziyâ ile yanmakta devâm ettiğinden bütün etrâfı tenvîr edip ne varsa gösteriyor. Zırhlılardan, projektör kullanmak, projektör ile etrâfı tenvîr etmek dâ'imâ tehlikelidir. Zîrâ o projektörün zırhlılara teşkîl eylediği parlak kendisine gülle atılmasını teshîl için bir nişângâh oluyor. Bu nokta-i nazardan böyle deniz üzerine konulan 3000 mûmluk bir asetilen lambası ile etrâfı tenvîr fevka'l-'âde mühimm bir ihtirâ' demektir.

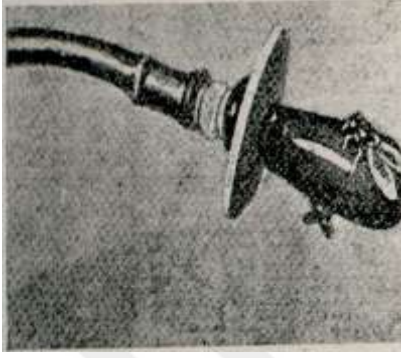
SİNEKLER

Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika'da hükümet her sene müthiş bir âfet için 20 milyon dolar sarf etmekte imiş. Bu âfet nedir bilir misiniz? Sinek

Evet sinekler, yine Cemâhîr-i Müttefikanın istatistiklerine nazaran, senevî yalnız 75000 çocuk öldürüyomuş. Bir sinek kendi yaşadığı bir mevsim zarfında 5,184,663, 552 milyon yumurta ya'nî diğer sinek meydâna getirir. Bunlar bütün etrâfı istîlâ eder. En pis şeyler üzerine, çürümüş lâşelere varıncaya kadar konarlar.

Sonra yine bu sinekler insanlara, çocukların yüzüne, dudaklarına gelir. Fırsat bulursa orada oturarak bütün muzırr mikroplarını döker.

İşte kokmuş balık başından veya sokağa atılmış bir fâre ölüsünden kalkan birkaç sinek açık olan pencereden girip

uyuyan bir çocuğun yüzüne konar. Artık vereceği nefîceyi siz tahmîn ediniz.

Çürümüş balık başına sinekler konar.

Yalnız New York'ta sineklerin te'sîriyle 5000 çocuk vefât ettiği hesâb olunmuştur.

Murdâr yerlerden kalkan sinekler ihmâl edilmiş emziklere konar.

Bir de çocukların emzikleri bu husûsta pek büyük tehlike teşkîl ediyormuş. Biberon

lastiği üzerine konan bir sinek orasını zehirliyor. Sonra bunu ağzına alan bir çocuk da bi't-tab' o zehirden {17. sayfanın sonu} müte'essir oluyor. İşte yaz gelince en ziyâde sakınılacak itlâfına uğraşılacak bir düşmân sinekler olmuş oluyor.

Çocuğa bu kirli emzik verilmekle 'âdetâ cinâyet işlenir.

ELEKTRİK HAKKINDA BİR MA'LÛMÂT

Şelâlelerden, yüksekten akan sulardan istifâde ile dâ'imâ elektrik kuvveti istihsâl ediliyor.

Meselâ bir akarsu ile bir çarh, bir pervâne veya bir tribün makinesi çevriliyor. Bu da bir dinamoyu işletiyor. O sûretle husûle gelen elektrikten gerek tenvîr gerek tahrîk için birçok kuvvetler elde ediliyor.

Bir şelâlenin yâhud bir akarsuyun ne kadar kuvvet hâsıl ettiğini hesâb ettikten sonra bunun meydâna getirebileceği kuvve-i elektrikiyyeyi hesâb etmek pek kolaydır.

Evvel emirde suyun düştüğü irtifâ'ı sâniyede akıttığı suyun mikdârıyla darbedip mecmû'unu 75 ile taksîm etmelidir. Çıkan hâric-i kısmet husûle gelecek beygir kuvvetini gösterir.

Meselâ bir metre kırk santimetre bir irtifâ'dan sâniyede 535 litre su akmakta olsa $1,40 \times 535 = 749 : 75 = 10$ beygir kuvveti olur.

On beygir kuvveti ile işleyen bir dinamo zâyî'âtından sarf-i nazar beheri on mûm kuvvetinde elli lamba yakar. Bir elektrik dinamosunu tedvîr için su ceryânına tatbîk olunacak en münâsib çarh tribün makinesi dakîkada 136 devir icrâ eder ki bu devirler iki kayış vâsıtasıyla dinamo makinesine nakledilerek orada da dakîkada 1800 devir icrâ ettirilir. İşte pek az bir irtifâ'dan düşen bir su ile mükemmel bir elektrik kuvveti elde edilebileceği anlaşıyor. Artık bunu bir nisbet dâ'iresinde büyütür isek büyük sularla şehirlerin nasıl tenvîr olup tramvayların ve diğer işlerin nasıl görülebileceği anlaşılmış olur.

Kimyâdan:

DÖRT 'IRK ÜZERİNE BİR EĞLENCE

Bir kâğıd üzerine şeklen 'ırk-ı ebyaz, 'ırk-ı esved, 'ırk-ı asfer, 'ırk-ı ahmer şeklinde kurşun kalemle dört resim çizdikten sonra hepsinin üzerine birden bir fırça sürünce her 'ırk kendi rengini alıverir.

Bunu evvelce bir kâğıd üzerine gâyet hafif çizgi ile çizdikten sonra bir cem'iyet veya bir meclis önünde tekrâr çizerek hatlar iyice belli olacak bir sûrette gösterilir. Ondan sonra bir fırça ile hepsine kendi rengi verileceği söylenir.

Bu eğlencenin esâsı bir kimyâ mu'âmelesidir. Şimdi onu îzâh edelim.

Resimler ilk çizildiği vakit 'ırk-ı ebyazın yüzüne bir tûtyâ melhemi ve saçlarıyla sakallarına bir kurşun melhemi mahlûl bir fırça ile sürülür.

'İrk-ı esvede aksine mu'âmele olunur ya'nî yüzüne kurşun ve saçlarına tûtyâ melhemi sürülür.

'İrk-ı asferin ya'nî bir Çinli'nin yüzüne de (kadmiyum) melhemi ve 'ırk-ı ahmere de bir antimon melhemi sürmek îcâb eder. Bu mahlûllerin hepsi renksiz olduğundan kâğıda sürüldüğünün kimse farkında olmaz. Ve hele kuruduktan sonra kat'ıyyen anlaşılmaz.

Ondan sonra şimdi bir mu‘âmele ile her ‘ırkın kendi rengini alacağı söylenip bir kibrît kalevî ile mu‘âmele edilerek der-hâl husûle gelen kibrît tûtyâ, kibrît kadmiyum, kibrît antimondan her ‘ırkın rengi meydâna çıkar. {18. sayfanın sonu}

Kadın Haberleri:

Petersburg dâru’l-fünûnu tâlibâtından ve Rusyalı Müslümân kardeşlerimizden Gülsüm Kemâlova Hanım diğer üç refikasıyla berâber bidâyet-i harpte dîn kardeşlerine mu‘âvenet hissiyle tahsîlini bırakarak İstanbul’a gelmiş ve Hilâl-i Ahmer tarafından yerleştirilmiş olduğu Kadirga Hasta-hânesi’nde mecrûh ‘askerlerimizin yaralarını sarmak sûretiyle ‘ırkı ve dîni merbûtiyyeti olan Türk Milletine kardeşlik vazîfesini îfâ ederek mütârekenin i‘lânını müte‘âkib memleketine ‘avdet etmiştir.

Gülsüm Hanım İstanbul’da ikâmeti esnâsında Türkçe öğrenmeyi de ârzû ederek zamâna nisbeten muvaffakiyyet ‘adedilecek derecede okuyup yazmak öğrenmiş, hattâ ziyâret ettiği İstanbul İnâs İ‘dâdîsi tâlibâtına memleketinden gönderdiği bir mektûb –bu husûstaki kâbiliyetini ve Türk Milletine olan derece-i muhabbet ve merbûtiyyetini göstereceğinden – usûl-i kitâbet ve imlâsı aynen muhâfaza edilerek zîrde dercedildi:

5 Nisan sene 329

Karadeniz

“Yerusalim”

Sevgili hemşîrem hanımlar

Size Karadeniz’den çok, çok selâmlar ve hepinizin gözlerinizden öperim. Beni hâtırınızdan çıkarmamanızı istîrham ederim. Sizi pek çok sevdim ve hiç unutmayacağım. Benim ümîdim milletin genç çocuklarındadır. İn-şâa’llâh hepiniz birer arslan gibi çalışıyorsunuz. Muhterem Nezîhe ve Nakiyye Hanımlara ‘arz-ı ihtirâm eder ve keyf-i hâtırlarını istîfsâr ederim.

İstanbul’dan pek acele gittiğimiz için mektebinize geledim ‘affediniz hemşîrelerim.

Allâh’a ısmarladık.

Sizi pek seven Rusyalı hemşîreniz

Gülsüm Kemâlova. {19. sayfanın sonu}

Hikmet-i Tabî'iyeden:

İMTİHÂN KAPISINDA

İ'dâdî sınıflarında îzâh edilerek okunmuş olan hikmet-i tabî'yye derslerinin mu'ahhiran serî' bir sûrette gözden geçirilmesini te'mîn etmek üzere "Gano"dan hulâsa edilerek tertîb olunmuştur.

-Mâdde -Matière- nedir?

Havâssımız ile vücûdu hissölunabilen her şeydir.

-Biz ecsâmı ne sâyede yek-diğerinden tefrîk edebiliyoruz?

Havâss –Propriété- sâyesinde.

-‘Alâ'im veya hâdise –Phénoméne- neye derler?

Vukû' bulan her şeye ya'nî havâss-ı ecsâmın bi'l-fi'il zuhûruna derler.

[Bir taşın düşmesi, kar ve yağmurun yağması, mıknatısın bir demiri çekmesi ve bir bakırı çekmemesi gibi.]

-‘Alâ'im mukâbili olan fenomen kelimesi nereden alınmış?

Rumca (fenomenon φαινόμενον) zâhir olan şey kelimesinden.

-Kaç nev' 'alâ'im vardır?

İki: 'alâ'im-i hikmiyye -Ph. Physique- 'alâ'im-i kimyeviyye –Ph. Chimique-

[Suyun buz olması, demirin paslanması gibi.]

-Hikmet-i tabî'yye mukâbili olan fizik kelimesi nereden gelmiştir?

Rumca tabî'at -φύσις- kelimesinden.

Bunun için evvelleri 'ulûm-i tabî'iyyenin kâffesine birden bu isim şâmil idi.

-Bir fen ne gibi usûllerle ta'kîb olunur?

Müşâhede –Observation-, Tecrübe –Expérimentation-, Ta‘mîm Généralisation

-Müşâhede nedir?

Bir hâdisenin ahvâl-i ‘âdiyedeki zuhûrunu gördükten sonra diğer ahvâlde zuhûrunu dahî teferru‘âtıyla ve kemâl-i dikkatle mu‘âyene ederek esbâbını anlamaya uğraşmak.

-Tecrübe usûlü nedir?

Bir hâdiseyi gâyet basît şerâ’it tahtında bi’l-fi‘il husûl buldurarak tedkîk etmek.

-Ta‘mîm ne demek?

Bir hâdisi bi’t-tecrübe anlaşıldıktan sonra onun bütün netâyicini bir tarz-ı ‘umûmîye kalb ederek göstermek. {20. sayfanın sonu}

Bu üç usûlden hangisi daha makbûldür?

Usûl-i tecrübe

-Kânûn -Loi- nedir?

Bir hâdisi ile o hâdiseyi mûcib olan esbâb beynindeki münâsebeti derler.

-Nazariye-i hikmiyye -Théorie physique- neye derler?

Bir sınıftan olan ‘alâ’ime mute‘allik kavânînin hey’et-i mecmû‘asına derler.

-Ecsâm kaç hâlde bulunur?

Üç: Sulb -Solide-, Mâyi‘ -Liquide-, Gaz -Gazeuz-.

-Sulbî, mâyi‘î ve gâzî ta‘rîf ediniz?

Sulb: şekil ve hacmi mu‘ayyen, sert.

Mâyi‘: mu‘ayyen, şekli kabın şekline tâbi‘, seyyâle.

Gaz: ne hacmi ne de şekli mu‘ayyen. İttisâ‘ hâssası var.

-Kuvve-i maske –Cohésion- nedir?

Bir cismin zerrâtı arasındaki kuvve-i câzibedir. Sulblerde ziyâde mâyi‘de pek az olup gazlarda bi‘l-‘akis onun yerine pek az kuvve-i dâfi‘a vardır. –Expensibilité- dir.

Seyyâliyyet -Fluidité- nedir?

Bir cismin zerrâtının kolaylıkla yek-diğeri üzerine kayabilmesi.

[mâyi‘ât gibi]

-Harâret hâlât-ı muhtelif-i ecsâmı tebdîl edebilir mi?

Evet, meselâ su hem buz gibi sulb hem de buhâr gibi gaz olur. Fakat ba‘zı cisimler bu hâli pek güç değiştirir ba‘zıları değiştiremez. Belki ileri de mümkün olacaktır.

-Tebeddül-i hâlât nokta-i nazarından en sâbit hangileridir?

Gazlardır.

-Havâss-ı ecsâm kaç nev‘dir.

İki: ‘umûmî (her cisimde bulunan), husûsî (ecsâmın ba‘zısında bulunan).

-Atâlet -Inertie- nedir?

Cismin hareket ve sükûnete mukavemetidir.

-Tahayyüz -Ëtendue- nedir?

Her cismin fezâdan bir yer işgâl etmesi.

-‘Adem-i tenâfüz -Impénétrabilité- nedir?

İki cismin ‘aynı zamânda fezâdan ‘aynı mahalli işgâl edememesidir.

-Kâbiliyet-i tazyîk -Compressibilité- nedir?

Ecsâmın bir kuvvetin taht-ı te’sîrinde hacminin tegayyür edebilmesi.

- Kâbiliyet-i tazyîk hâlât-ı muhtelif-i ecsâmdan hangisinde ziyâdedir?

Gazlarda, ba‘dehû sulblerde ve en az da mâyi‘âtdadır.

-Elastikiyyet -Ëlasticité- nedir?

Bir cism-i mutazayyıkı tazyîk eden kuvvet raf^ı olununca cismin yine hacm-i aslîsini almasıdır.

-Kâbiliyet-i inkisâm -Divisibilité- nedir?

Havâss-ı esâsiyyesini gâ'ib etmeyerek bir cismin gâyet küçük aksâma taksîm olunmasıdır. {21. sayfanın sonu}

Kâbiliyet-i inkisâma dâ'ir birkaç misâl gösteriniz,

Bir mikron -μ- ya'nî 1/1000 milimetre inceliğinde câm yapılıyor, 0,8 mikron inceliğinde platin tel ve 0,1 mikron inceliğinde altın varak i'mâl olunuyor ve gümüş üzerine 0,004 inceliğinde olarak altın kaplanıyor.

Mâyi'ât-ı tayyâre ile mevâdd-i mülevvene dahî şâyân-ı hayrettir.

Bir yağmur bulutundaki su kürreciklerinin kutru 23 den 56 mikrona kadardır. O hâlde bir milimetre kutrundaki bir damla suda böylece 5000 ilâ 50,000 küreyve vardır.

Bir santimetre mik'abın yüz binde biri kadar (rozanilin) denilen boya bir litre ispirotoyu boyar.

Beş santigram bir misk birçok seneler havâsı değişmekte olan bir mahalli ta'tîr edebilir.

Bir iğnenin burnuyla alınan bir damla kanda bir milyon küreyvât hamrâ vardır. Bir münfesih et suyu damlasına veya bir sirkeye mikroskoplâ bakılsa milyarlarca huveynâtın kemâli serbesti ile hareket ettikleri görülür.

-Kâbiliyet-i inkisâm mahdûd mudur?

Bi'n-nazarî her şeyin bir nısfı olmak i'tibâriyle mahdûd değilse de hikmetce bi'l-amel mahdûddur.

-Atom -Atome- nedir?

Artık taksîm kabûl etmediği farz olunan en son ufak cüz'ü; cüz'-i lâ-yetecezzâdır.

-Zerre -Molécule- nedir?

Bi'l-kimyâ mu'ayyen olmak üzre cismin en küçük parçasıdır ki bu da 'âdetâ bir cisimdir. Zîrâ hacim ve şekle mâliktir. Ecsâmı o teşkîl eder. Kezâlik o da bir takım cüz'-i fertlerin tecemmu'undan husûle gelmiştir ki cüz'-i fertlerin ihtizâz ve sûret-i intizâmı zerrenin havâssını meydâna getirir.

-Zû-mesâmiyet -Porosité- nedir?

Zerrât-ı ecsâm arasında bir takım boşluklar bulunmasıdır. Bunlar bi'z-zât zerreler gibi gâyet küçük olduğundan a'zâ-yı hissiylemizle fark edilemeyip tazyîk ve hall gibi ef'âl ile tezâhür eder.

Sünger gibi ba'zı ecsâmda zâhiren görünen delikler şu bahsettiğimiz mesâmât olmayıp onlar mesâmât-ı 'âdiyedendir. {22. sayfanın sonu}

MÜNDERİCÂTSIZ HİKÂYE

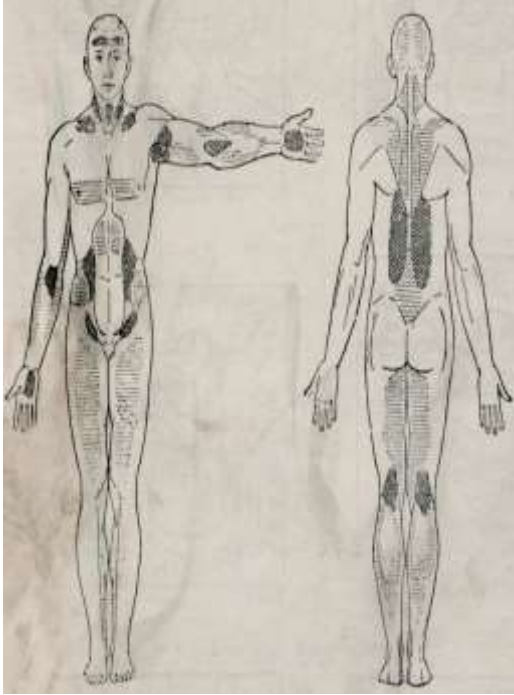
{23. sayfanın sonu}

İNSANIN VÜCÛDUNDAKİ SICAKLIK

Hayât bir mu‘âmele-i kimyeviyyedir. Bu mu‘âmele-i kimyeviyye ne kadar ziyâde olursa vücûttaki harârette o kadar artar. Vücûdun harâreti her tarafında bir olmayıp ba‘zı mahallerde epeyce farklıdır. Hayvânât-ı ‘âliyyede, memelilerde, kuşlarda harâret muhîtin ya‘nî hevâ-i hâricînin harâretinden daha ziyâde olur. İnsânın harâret-i vasatiyyesi 37,5 dir. Muhîtin harâretinin harâret-i dâhiliyye-i bedeniyyeye pek az bir te’sîri olabilir. Nevri celîlerde harâret-i vasatiyyesi 36,4 olduğuna nazaran soğuk memleketlerde harâret-i bedeniyye biraz tenezzül ediyor demektir.

Kezâlik sıcak memleketlerde harâret-i bedeniyye biraz tezâyüd ederek 37,75 ve 38 derecesine kadar çıkıyor.

Fi’l-vâki‘ vücûd üzerinde hassâs bir termometre gezdirilerek mu‘âyene edilmiş olsa muhtelif harâretlerde olduğu görülür.

35,5 dereceden yüksek
33,5 den 35,5 dereceye kadar
32,5 dereceden aşağı

Bu sûretle vücûd-i beşer birkaç nâhiyeye ayrılmıştır. Biri 35,5 dereceden yüksek olarak sıcak nevâhî diğeri 33,5 den 35,5 dereceye kadar olan ılık nevâhî ve biri de 33,5 dereceden aşağı olan soğuk nevâhîdir. Şekil bu farklı mahalleri pek güzel gösteriyor. Bu farklardan da büyük damarlara yakın olan mahallerin ziyâde sıcak olduğu anlaşılıyor. {24.sayfanın sonu}

MU‘AMMÂ

Bâlâdaki resimlerin altına her birinde üç kelimeyi geçmemek üzere yazılacak yazılarla hikâyesi gösterilecektir. Gönderilecek varakalarda yalnız resim numaralarını göstermek kâfidir. {25. sayfanın sonu}

HIFZU’S-SIHHA-İ MEKÂTİB

Bu nâm ile ta’kîb edeceğimiz makâlâtın ilk ikisi vaktiyle (Mektebli) risalesinde dercedilmiş ve mu’ahharan devâm edemeyerek kalmıştı.

Hayâtın kıymet ve kadrini anlamış olan milel-i mütemeddinede hıfzu’s-sıhha fenni pek mümtâz bir mevki’ ihrâz eylemiştir. Hattâ “ bir milletin derece-i temeddünü onun mahsûlât-ı sînâ’iyesinden ve kâbiliyet-i ticâriyesinden ziyâde hıfzı’s-sıhha-i ‘umûmiyye husûsundaki ıslâhât ve teşekkûlât-ı mükemmelesiyle anlaşılır” denilir. Hıfzu’s-sıhha-i ‘umûmî; cem‘iyyet-i beşeriyyeyi teşkil eden hâlet-i ictimâ’iyyede yaşayan efrâdın şahsiyyetini himâye etmek ve cem‘iyyetlerini dâ’imâ tehdîd eden emrâza karşı müdâfa‘a eylemek vazîfesiyle mükelleftir.

Efrâd-ı beşerin bugün hemân bir kısım-ı mühimmi be-heme-hâl mekteblere sevk edilmekte olduğundan hıfzu’s-sıhha-i ‘umûmî veya ictimâ’înin en mühimmi bir şu‘beside etfâl-i mekâtibin muhâfaza-i sıhhatine hizmet eden “ hıfzu’s-sıhha-i mekâtib” dir. Zîrâ

istibâlin sağlâm ve sıhhî evlâdını ancak hıfzu's-sıhha kavâ'idine mâlik olan mektebler ortaya koyabilecektir.

Hıfzu's-sıhha-i mekâtib bir çocuğu ilk mektebin eşığine ayak bastığı veyâhud ilk iş masası demek olan mekteb sıralarına oturduğu oturduğu {iki kez yazılmış} dakîkadan i'tibâren alır tâ gençliğine kadar ta'kîb eder. Çocuğun iktisâb eyleyeceği terbiye-i fikriyye, ahlâkiyye ve bedeniyyesinden kat'iiyen ayrılmayarak bu fenn dâ'iresinde tekâmülüne hizmet eyler.

Biz şurasını i'tirâf edelim ki henûz çocuklarımız ve gençlerimiz hakkında bir hıfzu's-sıhha-i 'umûmî tatbîkine başlanmadı veyâhud bunun daha pek mebd'e'indeyiz.

Ekser mekteblerimiz resmen bir tabîbin mu'âyene-i sıhhiyyesi altında ise de bunların vezâ'ifî lâzım olduğu vecihle te'ayyün edememiştir.

Mekteb tabîbleri bi'l-cümle nehârî ve leylî talebenin ahvâl-i sıhhiyyesini dâ'imî sûrette ta'kîb ederek her vakit talebenin mektebde bulundukları mahallere ve neşv ü nemây-ı tabî'îlerindeki ahvâle ve terbiye-i bedeniyye dediğimiz "jimnastik" ve o kabîlden olan "egzersiz"lerine dikkat edecek ve dâ'imâ emrâz-ı sâriyenin onlardan uzak bulunmasına i'tinâ eyleyecektir.

Talebenin yedlerinde bulunması lâbüd ve zarûrî olan birer sıhhat defterine tabîb-i mekteb mu'ayyen zamânlardaki mu'âyesesiyle îcâb eden notları koyacak. Çocuğun ahvâl-i sıhhiyyesiyle derece-i tahavvül ve tekâmül-i bedeniyyesini kaydedecektir.

Bugün Avrupa'da 'ale'l-âde olan mekâtib-i {26. sayfanın sonu} 'umûmiyyeden başka teşekkülât-ı gayr-ı tabî'iiyyeye mâlik olanlara ve nahîf, za'îf, çelimsiz bulunanlara mahsûs bile açık havâlı yerlerde, ormanlarda müteşekkil mektebler mevcûddur ve bu mekteblerde 'âdetâ 'ilm-i terbiye-i etfâl ile 'ilm-i tıbb el ele vermiş olduğu hâlde vatan yavrularının muhâfaza ve ıslâh-ı hayâtlarına çalışmaktadır. Terakkiyât-ı zamâniyye; bir çocuğu yetiştirmek için mürebbî, 'â'ile, etıbbâ arasında öyle bir ittihâd husûle getirmiştir ki bu sâyede en az bir mahzûrla en muvâfık bir terbiye-i fikriyye i'tâsı ve çocuğun neşv ü nemây-ı bedeniyyesi ve hâl-i sıhhati te'mîn ediliyor. Çocukların artık öyle bir binâ içerisinde mütemâdiyen kapalı ve hareketsiz kalmalarına meydân verilmiyor.

Hulâsa-i kelâm iyice anlaşılıyor ki her hâlde mütehasıs ya'nî sıhhat dâ'iresinde terbiye-i etfâle merâklı mekteb etıbbâsına ihtiyâcımız çoktur.

Bir mekteb tabîbinin birçok cihetlerde sâhib-i ma'lûmât olması îcâb ediyor. Zîrâ hıfzu's-sıhha-i mekâtib fûnûn-i tıbbiyye ve ma'lûmât-ı beşeriyyenin muhtelif şu'abâtından isti'âne ederek kendisine lâzım olan fenni o sûretle teşkîl eylemiştir.

Mekteb tabîbi mektebin 'amelî bir fenn me'mûru demektir. Bunlar; mektebin tarz-ı inşâsını muvâfık-ı sıhhat bulundurmak için az çok fenn-i mi'mârîye vâkıf olmalı ve binânın şerâit-i sıhhiyyesini, tecdîd-i hevâsını, usûl-i tenvîrât ve teshînâtını hep kendisi ta'yîn ve tertîb etmeli, ondan sonra neşv ü nemây-ı beşeriyyede bir çocuğun muhtelif sinnlerdeki teşekkûlât ve tekemmûlât-ı tabî'yye ile vücûduna 'âriz olan ba'zı galatât-ı tabî'atı ve bi'l-cümle emrâz-ı sâriyeyi ve mektebin bu nev' emrâzdan sûret-i muhâfazasını ve bunlara müte'allik kavâ'id-i fenniyyeyi bir mektebe tatbîk edebilecek sûrette tanımalıdır. Bundan mâ-'adâ talebenin jimnastiğini, açık havâdaki terbiye-i bedeniyye kabîlinden hareketlerini, hattâ çocuklar beyninde oynanan oyunların yek-diğeriyle mukâyese edilerek muvâfık olanının tercihini, el işlerini bile tabîb hiçbir zamân nazar-ı dikkatten dûr tutmamalıdır. Yalnız bu kadar da değil, talebenin sâ'at-i dırûsunu, müddet-i iştigâlini, istirâhat ve jimnastik zamânlarını ve dimâğı yoracak ahvâl ile (sürmenâj) denilen fart-ı iştigâle meydân verilmemesini hep tabîb ta'kîb eyleyecek ve çocuğun mizâc ve bünyesine, ahvâl-i asabiyyesine hattâ kendinde tabî'aten teşekkülce ba'zı nekâyis varsa onların dahî mümkün mertebe ıslâh ve izâlesine hep tabîb bakacak. Hulâsa-i kelâm mekteb idâresinin bi'l-cümle usûl ve nizâmâtı ile bunları idâre edenlerin ahvâl-i 'umûmiyyelerinin kâmilen muhâfaza-i sıhhat nokta-i nazarından mükemmel olmasından mekteb tabîbi mes'ûl olacaktır.

Kudemâ, beden ile rûhu ayrı ayrı mütâla'a eder ve zekây-ı beşeri rûhun bir eseri farz ederek beden ahvâl-i sıhhiyyesine kat'ıyyen tâbî' tutmazlardı. Hâlbuki bugün bu nazariyye kalmamış ve "sağlam bir fikrin sağlam bir vücûtta olabileceği" {27. sayfanın sonu} nazariyye-i biyolojiyyesi müttefikan kabûl edilerek her ikisi de bir sûrette muhâfaza ve terbiyeye lüzûm görülmüş ve vücûd ile 'akıl ve zekâ yek-diğerinin taht-ı zımânında ve ikisi de ayn-ı kavânîn-i hayâtiyyeye tâbî' tutulmuştur.

Şurasını tekrâr ederim ki hıfzu's-sıhha-i mekâtib, çocuğun bünyesinin en cevval olduğu devre 'â'id bulunduğundan gâyet mühimmdir.

Bir çocuğun en iyi şerâ'it tahtında olarak neşv ü nemây-ı bedeniyye, dimâğıyye ve ahlâkiyyesini te'mîn edecek ihtiyâtları, usûlleri ancak bu fenn gösterecektir.

Bugün çocuğun teşekkülât-ı 'uzviyyesi esâsına müstenid olmayan bir usûl-i terbiye, pedagoji, kat'ıyyen ciddî sayılamaz.

Hıfzu's-sıhha-i mekâtib yirmi beş seneden beri Avrupa düvel-i mütemeddinesi meyânında fevka'l-'âde nazar-ı ehemmiyyete alınmış ve birçok 'ulemâ bununla iştigâle başlamıştır. Evvelleri yalnız mu'allimleri tarafından sathîce tathîr ve tanzîf ettirmekle iktifâ edilen mekteblere bugün fenn-i tıbb tekâmül-i usûl ve kavâ'idiyle kabûl olunmuştur.

Hâl-i hâzırda Avrupa'da hıfzu's-sıhha-i mekâtibden bâhis birçok resâil-i mevkûte bulunduğu gibi birçok mu'allimlerin re'yları alınmak ve etıbbânın efkârı sorulmak üzere beyne'l-milel kongrelerde yapılıyor. Hattâ 1904'da Nuremberg'de ve 1908'de Londra'da teşekkül eden hıfzu's-sıhha-i mekâtib kongrelerinde memâlik-i ecnebiyyenin birçoğunda talebenin terbiye-i bedeniyye ve fikriyyesinin pek esâslı kavâ'ide tâbi' tutulduğu anlaşılarak beşeriyyetin ahvâl-i sıhhiyye-i müstakbelesinden emniyyetler hâsıl edilmiştir.

İşle {işte} bütün şu mutâla'âttan anlaşılıyor ki bizdede tatbîkâtı, klinikleri, mekteplerde yaptırılmak üzere mütehassıs mekteb tabîbi yetiştirilmeli ve mekteplerdeki ümîd-i istikbâllerimizi bunların ellerine tevdi' ve teslîm eylemelidir.

Ba'de-mâ her nüshamızda mekâtibde tatbîki icâb eden kavâ'id-i hıfzu's-sıhha 'amelî ve kâbil-i tatbîk bir sûrette gösterilecektir.

Ahmed Edîb {28. sayfanın sonu}

İdâre-i beytiyyeden:

LEKELER

Yağ Lekesi —Yağ lekesi olan kumâş sudan korkmayacak bir kumâş ise doğrudan doğruya sâbûnlu su kâfidir. Fakat ince nâzik kumâşlar meselâ ince bir yünlü ve ipekliler sâbûnla mu'âmele olunamayacağından bunların tersine bir parça (Magnezi -Magnésie-)

yâhud (tebeşir tozu) ekilip üst tarafına bir sünger kâğıdı veyâhud sigara kâğıdı gibi ince bir kâğıd konulduktan sonra kâğıdın üstünden kızgın bir demir geçirilmelidir. Harâret yağı eritir ve ektiğimiz tozlar da masseder. Ve bu usûlle kumâşın parlaklığına ve hâline hîçbir zarar gelmez.

Eğer lekeler eski olur ve bu sûretle mu‘âmelede yine bir eser bırakırsa o vakit (Terementi rûhu -Essence de térébenthine-) yâhud (benzin -Benzine-) kullanılır. Bunun için lekeli kumâşı temiz bir bez üzerine yaymalı ve sonra (tampon) tarzında bir bez ile bu söylediğimiz cisimlerden birini üzerlerine sürmeli. Bir de şurasını söyleyim ki eğer kumâş ipekli ise tamponda ipekli kumâştan olmalıdır.

Bir de eğer lekelenen kumâş siyâh ise bu husûsta (Âmonyak) (Nışâdır Rûhu) dahî kullanılabilir ve şâyed yukarıda söylediğimiz benzin bulunmazsa (Lokmân Rûhu -Ether-) bu da bulunmazsa bir yumurta sarısını su ile çalkalayıp onunla silmelidir.

Zeytinyağı Lekesi —

Zeytinyağı lekeleri de diğer yağ lekeleri gibi çıkarılır. Bu mu‘âmelelerde terementi rûhu içerisine (Limon Rûhu -Essence de citron-) karıştırılarak bununla silinir ve bunların nisbeti bir kısım terementi rûhu ile iki kısım limon rûhudur. Ve gâyet ince kumâşlar ancak bu sûretle mu‘âmele olunmalıdır.

Bal mûmu ve mûm lekesi — Bu nev‘ lekeleri kat‘ıyyen tırnak ile kazımamalı, ancak biraz ıslattıktan sonra fırçalamalıdır. Bal mûmu veya mûm lekelerini evvel emirde azıcık ispiroto veyâhud (kolonya) suyu ile mu‘âmeleden sonra soğuk su ile yıkamalıdır. Mûm lekeleri yukarıda söylediğimiz vecihle kâğıd ve kızdırılmış demir ile dahî çıkar. Eğer mu‘âmelede leke kâmilan çıkmazsa ‘aynı mu‘âmeleyi tekrâr etmelidir.

Çamur Lekeleri — Çamur lekesini temizlemezen evvel herhâlde iyice kurutmalıdır. Ondan sonra fırçalanır. Eğer leke bırakırsa siyâh kumâşlar için azıcık (Amonyak) lettelmış veyâhud limon sıkılmış su ile mu‘âmele etmeli. Eğer kumâş renkli ise -ki bunda çamur {29. sayfanın sonu} lekesi pek mu‘ayyendir- bir miktâr (Krem Tartar -Crème tartre-) tozu aldıktan sonra bir iki sâniye kadar bırakıp temiz su ile silmelidir. Eğer yine bir mikdâr eser kalırsa azıcık benzin silmelidir.

Süt, Çikolata, Kahve Lekeleri —

Süt Lekesi ekseriyâ zor çıkan bir lekedir. Bunun için pek yeni iken silmeye uğraşmalı sûret-i ‘umûmiyyede suda karıştırılmış yumurta sarısı ile mu‘âmele etmelidir. Eğer yine çıkmazsa bir miktâr Lokmân rûhu ile silmelidir. Kumâş ince; nâzik bir kumâş ise evvel emirde gâyet za‘îf bir tabaka edecek teşkîl {edecek} sûrette gliserin sürmeli. Ondan sonra ılık su ile silmelidir. Çikolata ve sütlü kahve lekeleri de ‘aynı sûretle mu‘âmele edilir. Yalnız kahve lekesi ba‘zen kalır.

KIR OYUNCAĞI

İhlamur Ağacından El Fiskiyyesi

Mevâddi — Baş parmak kalınlığında gâyet tâze ve özü çok bir ıhlamur ağacı çubuğu ile yine ince bir ıhlamur değneği.

Sûret-i i‘mâli — El fiskiyyesinin borusunu yapmak için ıhlamur ağacı çubuğunu 20 santimetre uzunluğunda alıp kenârlarını düzeltmeli ve bir demir şiş ile ortasındaki özü çıkarmalı ve husûle gelen deliği biraz genişletip düzeltmeli ve eğri çengelli bir tel ile fazla şeyler varsa çıkarmalı o hâlde ‘âdetâ düz cigara ağızlığı gibi bir boru hâsıl olur.

Sâniyen: Diğer ince ıhlamur değneğini bu husûle gelen deliğe göre yontup bir ucunu da sap gibi kalınca bıraktıktan sonra değneğin ucuna ot veya bez sarılarak bir piston yapılır.

Sâlisen: İçi oyulan ıhlamur ağacının bir ucuna tıpa gibi bir parça ıhlamur tahtası veya mantar geçirerek kapanır. Bu mantarın orta yerine kuru samandan küçük boru gibi bir parça geçirilir.

Böylece yapıldıktan sonra ağır ağır piston geri çekilir ve böyle çekilince içerisine su alır ve bi’l-âhire piston şiddetli itilince o tazyikle su dışarı fışkırır. Böylece eğlenceli bir el fiskiyesi oyuncacı meydana gelmiş olur. {30. sayfanın sonu}

Çocuk Oyunlarından:

GÖLGE OYUNU

Bu oyun kış geceleri evlerde pek güzel bir eğlence olur. Ve çocuklara uzaktan bir şekli tanımak husûsunda meleke hâsıl etmeye hizmet eder.

Gölge oyunu altıdan yirmi kişiye kadar oynanılır.

Gece bir odada lamba yakılır ve odanın kapıya karşı bir mahallinde ve kapıdan geride bir mahalle konulur. Kapıya da beyâz bir perde gerilir. Oyunculardan biri usûl-i mahsûsasıyla²⁰² ebe olup dışarıda durur içerdekilere biri perdenin önüne gelir ve o zamân lambadan gelen ziyâ sâyesinde gölgesi perdeye intikâl eder. Bu gölgenin güzel olması için lambayı münâsib bir mevki'e koymalıdır. Ebe bu gölgeye dışarıdan bakarak tanıyacak ve sâhibinin ismini söyleyecektir.

Perdeye gölgesini 'aksettiren çocuk çabuk kaçmayacak. Dışarıdaki ebenin iyice düşünmesi ve tedkikte bulunması için bekleyecektir. Yalnız eğer isterse sesi ni çıkarmadan ağzıyla ba'zı şeyler söylüyor gibi hareketler yaparak elleriyle ve kollarıyla da bir takım işâretlerde bulunabilir. Eğer ebe gölge sâhibini tanır ve ismini bilirse o dışarı çıkıp ebe olacak ve evvelki ebe de içeriye oyuncular arasına girecektir. Eğer ebe gölge sâhibini bilemezse ebe yine dışarıda kalıp perde önündeki çocuk çekilip başka biri perdeye gelecektir.

Ba'zen de 'aynı çocuk başka vaz'iyetle gelip tekrâr ebeyi şaşırtabilir. {31. sayfanın sonu}

LAVANTA ÇİÇEĞİ İLE KÜÇÜK BİR EĞLENCE

Tâze bir lavanta çiçeği alıp elinizde iki parmağınız ile sıyrarak çiçeklerini kâmilan bir suyun üzerine dökünüz. Bu çiçekler suyun sathına düşünce her tarafa harekete başlarlar. Bu hareketin sebebi ancak çiçeklerdeki lavanta 'ıtrının, ya'nî hafif bir yağın su sathına çıkıp onun 'aks-i te'sîriyle çiçekleri yürütmesinden 'ibârettir.

²⁰² Bu usûl (Terbiyevî Çocuk Oyunları) risâlesinde mufassalen gösterilmiştir. Fî'âtı 2 kuruştur.

Dayaksız öğreteceklerini bilsem şu çalgıyı öğrenmek isterdim.

-Demek ki sen mektebdan kaçanlara benziyor ve ‘âdetâ onların câhil kalmalarını ma‘zûr görüyorsun.

“Mekteb Müzesi” nin, memâlik-i Osmâniyye’de her yer için senelik abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i sâ’ire için ayrıca posta ücreti zamm olunur.

Zarâfet Matba‘ası

Müdîr-i Mes’ûlû: Hüseyin Rıfkı

Bâb-ı ‘Âlî civârında

Ebu’s-su‘ûd câddesinde numara 1

{32. sayfanın sonu}

Mu‘ammâmızı halledenler meyânında kur‘â çekilerek:

Birinciye

Bir sinematograf mâkinesi

İkinciye

Bir kitâb

Üçüncüden onuncuya kadar

Terbiyevî çocuk oyunları

Onuncudan yirminciye kadar

Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu‘ammâmızın halli ay sonuna ya‘nî üçüncü nüshaya kadar beklenecektir. Fakat üçüncü nüshamızın neşrinden bir hafta evvel gönderilmiş bulunmak îcâb eder.

Mu‘ammâyı hâvî mektûb zarflarının üzerine mu‘ammâ olduğunun işâret edilmesini ricâ ederiz. {Son ek 1. sayfanın sonu}

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâtta mâ-‘adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye’de her yer için abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammedilir.

(Mekteb Müzesi) Bâb-ı ‘Âlî civârında Ebu’s-su‘ûd câddesinde Meserret Oteli karşısında bir numaralı idâre-hânesinde ve “Zamân” Kitâb-hânesinde tevzî‘ olunur. Aboneler münhasıran idâre-hânede kaydolunur.

KADINLAR DÜNYÂSI

Kadınlığın muhâfaza ve müdâfa‘a-i hukûkî ve teâlî tenmiye-i fikriyyesi maksadıyla münhasıran kadınlar tarafından neşredilmekte olan bu gazeteyi ‘umûm hanımlarımıza tavsiye ederiz. Fî’âtı 10 paradır. {Son ek 2. sayfanın sonu}

1 Mayıs {1329}

Müdüri-i Mes'ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-2

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Hâlîde Edîb -----Yirminci ‘Asırda Kadınlar

Nedîm-----Musâhabe-i Fenniyye

Hürr kadın-----Kızlarımız nasıl okuyor ve ne oluyor?

Ahmed Edîb-----Ders Takrîrinde Usûl

Kadın Haberleri-----Şu’ûn-i fenniyye

Gülsüm Kemâlova Hanım’a cevâb -----Arkadaş Mektûbları

‘Akıl Hürriyyet, Hürriyyet de ‘Akıl İster-----İmtihân Kapısında

Fî’âtı 2 kuruştur

İstanbul

Zarâfet Matba‘ası- Ebu’s-su‘ûd câddesinde Meserret Otelinin karşısında numara 1

1329

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâttan mâ-‘adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

(Mekteb Müzesi) Bâb-ı ‘Âlî civârında Ebu’s-su‘ûd câddesinde Meserret Oteli karşısında bir numaralı idâre-hânesinde ve “Zamân” Kitâb-hânesinde tevzî‘ olunur. Aboneler münhasıran idâre-hânede kaydolunur.

MUHÂBERÂT-I ‘ALENİYYE

Mühürdâr-zâde ‘Abdu’llâh Vefâ Bey’e – fevka’l-‘âde teşekkür eder ve görüşmek isteriz.

Hâcî Nîr Bey’e – aboneler kâmilten kaydolunarak irsâlâta başlandı teşekkür ederiz.

Bandırma’da Doktor Osmân Bey’e – aboneler kâmilten kaydolundu. Lutfunuza teşekkürler ederiz.

Kavak’da Sabriye Hanım’a – risâlemizde dâ’imâ kadınlara ‘â’id makâleler bulunacaktır.

İrsâl kılınacak abonelere şimdiden teşekkür ederiz.

‘UMÛM MEKTEB TALEBESİNE

Talebenin gazetelere yazı yazmakla iştigâl {i} derslerini ta‘kîbe pek büyük bir mâni‘ teşkil edeceği ve cum‘a günleri yazsalar bile eyyâm-ı sâ’irede yine zihinleri onlarla iştigâl eyleyeceği cihetle kat‘iyyen câ’iz olamayacağından bir bu tarzda gönderilen makâleleri dercte ma‘zûrüz. Talebe yalnız okumak ve öğrenmekle muvazzaftır. Yazmak zamânı sonradır. Her sene iki ay yaz ta‘tîli müstesnâ sayılabilir. Ancak ‘umûm mekteblerin gazetemizden bekledikleri ve istedikleri ta‘dîlât ve ıslâhât varsa onu bildirmelerini ricâ ederiz. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

1 Mayıs {1}329

Müdür-i Mes'ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-2

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Türklerin ulu ve büyük anası Hâlîde Edîb Hanımefendi tarafından verilmiş bir konferanstır.

YİRMİNCİ ‘ASIRDA KADINLAR

1-Mâ-ba‘di

Amerika erkeklerinin zihnî, medenî ve ictimâ‘î terakkîlerinin sür‘atı ve mükemmeliyyeti tekâmül yolunda kadınlarıyla el ele olmalarından neş‘et ediyor. Amerika milletin erkekleri koşup terakkî ederken kadınları bî-hayât bir ot, bir taş gibi oldukları yerde kalmıyorlar. Düşününüz ki Türkler İstanbul’u fethederken Amerika henûz keşfedilmişti. Bakınız ne kadar az zamânda Amerikalılar terakkî ve medeniyyet yolunda en ön safa geçmişlerdir.

Bir kere Amerika kadınlarına bu terakkî ve tekâmül yolu açılınca bundan istifâde için atılan kadınların hadd ve hesâbı yoktur. Hatta bir aralık ba‘zı dâru’l-fünûnlar alacakları kadın talebenin ‘adedini tahdîd, ba‘zıları da bütün bütün kadın kabul etmeyecek kadar tevahhuş ettiler. Bütün bunlara rağmen kadınların bu kadar müşkilât ve zamânla elde ettikleri imtiyâz öyle kolaylıkla ellerinden alınır bir şey değildir. Kadınlar dünyânın şimdiye kadar en yüksek bildiği bir erkek dimâğına kâbiliyyetleri müsâvî olduğunu isbât ettiler. Amerika kadınları artık istedikleri ‘ilim ve fenni tahsîl edebilirler ve Amerika milleti de efrâdının {33. sayfanın sonu} bir kısmının bu kadar cesâret ve kâbiliyetle elde ettiği bir imtiyâzı geri almaz ve alamaz. Buna cesâret, medeniyyet ve ‘uluvv-i cenâbları mâni‘dir.

Hepimiz biliriz ki insânların lâıyk oldukları şeye hakları vardır. Tabî‘at ve kânûn dâ‘imâ insânlara layık oldukları şeyi vermiştir. Sahîh, iyi, medenî adamlara tabî‘at sahîh, iyi, medenî çocuklar verir. Hürriyetperver, kâbiliyyetli adamlara hükûmet derecelerine göre hürriyet verir. Çünkü insânlara lâıyk oldukları şey verilmezse onu zorla aldıkları târihle isbât edilmiş bir hakîkattir. Kadınlar da liyâkatlerini isbât ettiler ve liyâkatleri derecesinde elde ettikleri hakk artık sâbit bir haktır ve bu terakkî ve gayretlerinin ve haklarının semeresi de bugün erkâmla hissedilecek hakâyıktan olmuştur. Burada da, her şeyde olduğu gibi, kadınların mevki‘î istatistikle göstereceğim.

Amerika’da 1906-7 senesine kadar mekteb raporları:

‘Umûmî mekteblerde: 8473961 erkek talebe

8416897 kız talebe

‘Umûmî mekteblerde: 104414 erkek mu‘allim

376902 kadın mu‘allim

Tatbîkât mekteblerinde: 231802 erkek talebe

233711 kız talebe

Rüşdiyelerde: 327803 erkek talebe

442653 kız talebe

Ticâret mekteblerinde: 1979 erkek mu‘allim

1326 kadın muallim

Dâru’l-mu‘allimînlerde: 1516 erkek mu‘allim

2476 kadın mu‘allim

13258 erkek talebe

30808 kız talebe

bulunuyor.

Bu istatistiklerin ‘umûmiyyetle bize verdiği ba‘zı hakîkatleri tedkîk edecek olursak görürüz ki evvelâ Amerika’da ‘umûm kadın mu‘allimler erkek mu‘allimlerden üç misli

fazla, i‘dâdîlere kadar kadınlar mu‘allimlerin ekseriyyetini teşkîl ediyorlar. İbtidâî ve rüşdî tahsîlini hemân tamâmen kadınlar veriyorlar. Dâru’l-mu‘allimînlerde mu‘allim ve talebenin ekseriyyetini kadınlar teşkîl ediyor. İşte her şü‘be-i ‘ilim ve ma‘rifete erkeklerden yüzlerce sene evvel dâhil olan kadınların yalnız tahsilde tuttukları mevki‘i nazar-ı i‘tibâra alırsak öteki şü‘beler hakkında da bir fikir edinebiliriz ve biraz muhayyilenizi kullanırsanız bir memleketin medeniyeti için bunun ma‘nâ-yı mühîbini anlarsınız.

Üçüncü tahavvülleri medenî vazîfelerinde idi. Bunun da esbâbını tedkîk edelim: Bunun başlıca {34. sayfanın sonu} esbâbı şehirlerdeki hayât-ı medeniyyenin şekillerindeki tahavvüllerdedir. Meselâ evvelki husûsî münferid ‘â’ilelerin yaşamalarına bedel bugünkü şehir hayâtının apartman, otel hayâtlarını nazar-ı i‘tibâra alalım. ‘Â’ile bir evden çıkıp da birkaç ‘â’ilenin merkezini tebdîl ediyor. Kadınların fa‘âliyyet ve mes‘ûliyyetlerinde mühimm değişiklik vücûda getiriyor. Birkaç ‘â’ileyi bir araya toplayan meskenler çoğaldıkça evvelâ bu ‘â’ilelerin menâfi‘ ve vezâ’ifini birleştiriyor. Sâniyen bütün ‘â’ilelerin menfa‘at ve vazîfesini şehrin menfa‘atı ile birleştiriyor. Şehrin suyu, ışığı, vesâ’it-i teshîniyyesi, vesâ’it-i sıhhiyyesi, hasta-hânesi, mektepleri, sokakları kadınlar için bir ‘â’ile mes‘elesi oluyor. Bu hayât kadının ‘â’ilesindeki hizmetini azaltıyor, bulunduğu şehre karşı vazîfesini çoğaltıyor. Evinin suyu iyi olmasını isteyen bir kadın bütün şehrin sularının temizliği, kolaylığı ile meşgûl olmaya, onu te’mîne mecbûrdur. Çünkü artık evi için lâzım olan suyu kuyudan tedârik etmek zamânı geçmiştir. Evinin ziyâsı iyi olsun diyen kadın bütün şehrin vesâ’it-i tenvîriyyesiyle meşgûldür. Artık petrol ile evini aydınlatmak zamânı geçmiştir. Kendi evinin iyi ziyâsı olmak için komşularının da iyi olması lâzım. Kapısının önünü temiz isterse bütün şehrin sokaklarını iyi istemesi lâzımdır. İşte kadının şehir ve medeniyeti içindeki mevki‘i. Bu yeni vazîfe ve mevki‘, kadınların ahlâkı ve zihni üzerinde de büyük bir te’sîr icrâ etmiş ve onlara ciddiyet, hürriyyet-i efkâr, kuvvetli irâdet, ‘azim ve mes‘ûliyyet vermiştir. Kadınlara, bugünkü cem‘iyyetin binâsını erkeklerle berâber kurmuş olmalarından mütevellid bir vakâr gelmiş, bulunduğu cem‘iyyet ve şehir üzerine büyük bir hakk ve mevki‘ te’mîn etmiştir. Bugün kadınlar yavaş yavaş Amerika’da şehrin belediyyesinde ve i‘mârında resmî ve büyük mevki‘lerinde çoğalmaktadır.

Amerika’da belediyye re’îsi ve me’mûru kadınlar ender değildir. Demek ki artık medenî bir kadının evi kendi sokak kapısıyla bitmiyor. Yaşadığı şehir, doğduğu memleketi ihtivâ ediyor. Kadın evvelden kendi ‘â’ilesinin re’îsi iken şimdi memleketin ‘â’ile re’îsi oluyor. Oradaki sokaklar, mektebler, tramvaylar, ‘umûmî bahçeler, kütüb-hâneler, tiyatrolar ve hasta-hâneler te’sîsinde müşterek olduğu mü’essesât-ı medeniyyelerdir. Amerika’da bu mü’essesâtın şiddetle terakkîsi kadınların şehrin medenî mevki’inde mevki’ tutmalarıyla başlamıştır. Bunu isbât için Amerika meşâhirinden birinin sözünü tekrâr edeceğim:

“Şehrimizin son senelerde bu kadar sür‘atle te‘âlî ve terakkîsi kadınların fa‘âliyyetine ve şehirdeki mevki’lerine merbûttur. Şehir bir kadın için bin türlü mesâ’ili hâvîdir. Şehir kadına bin noktadan temâs eder. Kadın kadar şehrin fenâ idâre edilmesinden kimse müte’essir olmaz. Meselâ {35. sayfanın sonu} bir kadının belediyye vezâ’ifini der‘uhdesi onun için bir ev idâresidir. Şehir erkekler için bir merkez-i iktisâd ise kadınlar için ‘â’ile ocağının merkezidir. O hâlde mektebler, kütüb-hâneler, su, vesâ’it-i teshîniyye ve nakliyye onun evinin, çocuklarının sa‘âdet ve râhatını te’mîn eden mesâ’ilden ma‘dûddür.

Kadınların dördüncü tahavvülleri de fukarâ-perverliklerindedir. Felâket ve acıya karşı şefkat ve merhamet, yardıma muhtâc olanlara yardım etmek tâ eskiden beri kadınların rolüdür. Bu şefkat ve merhametin sûret-i tecellîsi de başlıca zamânla değişmiştir. Evvelden fukarâ-perverlik sadaka vermek, fukarâ için dikiş dikmekten ‘ibâret ve tamâmen şahsî idi. Kadınlar en zengin en kibârlarından tâ aşağı tabakalara kadar fukarâ-perverdiler. Sadaka verenin derece-i merhamet ve şefkatine göre sadaka verilirdi. Bu tarzda fukarâ-perverlik iyilikten ziyâde her yerde fenâlık yapmıştır. Hiçbir emek mukâbili olmaksızın alınan para alan adamın ahlâkını bozar, ‘izzeti nefsinin giderir. Sonra dilencilîğe dönülür ve emeksizce para alabilmek için yalana mürâca‘at eder. Bir millette dilencilik, yalan, haysiyyetsizlik tevlîd eden sebeplerden en büyüğü şübhesiz böyle şahsî sadakalardır. Bunun sû-i netîcesini biz pek a‘lâ memleketimizde görüyoruz. Köprüde, vapurlarda, her yerde sürülerle, sağlam a‘la çalışmakla yaşayabilecek kadın erkek birçok adamların ne zelîl ve ne çirkîn sûrette, nasıl hîle, yalan ve ahlâksız vesâ’itle dilendiğini görüyoruz.

O hâlde bu çirkîn ve muzirr ‘âdet memlekete girmesin diye sadaka vermemeli mi? Hayır vermeli, Amerikalı kadınlar böyle şahsî ve keyfî sadakaların milletin ahlâkında yaptığı

fenâ te'sîri görünce fukarâ-perverliklerine daha müfîd bir şekil vermişler. Muntazam fukarâ-perver cem'iyetleri teşkîl etmişler. Bu cem'iyetler, bulundukları mahalle, şehir dâhilinde cidden fukarâ olanları ve bu fukarânın cidden muhtâc olduğu şeyleri tedkîk eder ve hayır işlemek, fukarâya bakmak isteyen hanımlar da, öyle fakrı yalan mı doğru mu tahkîke vakit kalmadan, her el açana sadaka vereceğine bu fukarâ-perver cem'iyetlere hâline göre muntazam bir şey verir. İnsan elden bilmeyerek sadaka verirken düşünmeli ki bu hareketi belki para verdiği fakîrdeki yalan, hîle ve tenbellik hissini tezyîd ediyor. İyilik edeyim derken fenâlık ediyor. Hâlbuki bir muntazam fukarâ-perver cem'iyetine para verirken kalbi ve vicdânı müsterihtir. Ve cem'iyet yalnız cidden muhtâclara bakmakla muhtâc olmayanlar artık yalan ve hîle ile para alamayacaklarını anlayarak bu fenâ ve ahlâksız vesâ'iti bırakarak çalışmaya başlarlar.

mâ-ba'di var {36. sayfanın sonu}

MUSÂHABE-İ FENNİYYE

Bugün hîç şübhe yok ki terakkiyât-ı medeniyyeden azıcık olsun zevk alanlar, biraz temâdî eden mükâleme ve musâhabelerinde, hemân tarz-ı kelâmı fenn ve san'atın terakkiyât-ı ahîresine intikâl ettirirler. Herkes bu husûsta yeni okuduğu, işittiği, öğrendiği bir şeyi söyler. Böylece bir musâhabe-i fenniyye ortaya çıkarak eğlenilmiş, sohbet edilmiş olmakla berâber bir istifâde dahî te'mîn kılınmış olur. İşte biz de kârî'lerimizle bu kabilden olarak bir musâhabe-i fenniyyede bulunmak, küçük yeni bir ihtirâ'nın ne mühimm netâyic vereceğinden bahsetmek istedik.

“Mikroskop” denilen hurde-bîni herkes bilir. Ufak, mini mini şeyleri büyülttüğü için göze görünmeyen 'âlemleri ortaya çıkarır. Hîçbir şey yok zannedilen bir mahalde binlerce zerrâtın, toz dânelerinin ve bunların arasında mütenevvi' milyonlarca mikropların, zî-hayât kabîlelerin yaşadığını, gezindiğini, oynadığını gösterir.

İnsan ne vakit bir hurde-bîn ile bir şeye baksa gördüğüyle iktifâ ve kanâ'at edemeyerek orada henûz görmediği diğer birtakım şeyleri daha gösterecek, pek ziyâde büyütücü, hurde-bînler olup olmadığını merâkk eder.

Vâkı‘an hurde-bînlerin bir ‘âdîleri, bir de pek mükemmelleri vardır. Bir mikroskop veya hurde-bînin asıl iş gören, ecsâmı büyüten adesesidir. Adeseler ne kadar iyi olursa hurde-bînde o kadar güzel ve büyük gösterir.

Bir hurde-bînde büyütmek kâbiliyyetini artıracak sebeb, adesede mihrâk denilen ve ziyâyı toplayan noktanın bu‘dunu küçültüp ufak adeselerin mikdârını dahî çoğaltmaktır. Bu sâyede büyütmek keyfiyyeti nâ-mütenâhî gider. Ya‘nî ne kadar adeseyi çoğaltır ve mihrâk mes‘elesini de halledersek ecsâmı da o kadar büyütmeye muvaffak oluruz ki buna nazaran gözümüzden artık hîçbir şeyin gizlenememesi îcâb eder.

Bu her ne kadar nazariyyâtta böyle ise de tatbîkâtta şimdiye kadar kat‘iyyen mümkün olmuyor. Ya‘nî mihrâkı küçültüp adeseyi çoğaltmak kolay kolay olmuyor. Bu, bir dereceye kadar mümkün olabilip daha ileri gidilemiyor. Adeseler çoğalınca ziyâ noksânlaşıyor, berrâklık gâ‘ib oluyor, diğer bir takım mâni‘ler zuhûr ediyor. Mu‘ayyen bir hattan daha ileri gitmek mümkün olmuyor. Şâyed biraz fazla büyütülse hayâl bulanık oluyor. Tamâmıyla etrâfı ve incelikleri seçilemiyor.

Öyle ise ‘acabâ nihâyet, ne dereceye kadar küçük olan ecsâmı görebiliyor da daha ileri gidemiyoruz? Şimdiye kadar ki elde ettiğimiz âlât ile nihâyet bir milimetrenin binde yarım kadar olmayan ecsâmı müşâhede edemiyoruz. {37. sayfanın sonu} Hâlbuki bununla kat‘iyyen kanâ‘at edilemez. Bizim görecektir ve görülmesi istenilecek daha ne kadar küçük mevâddimiz var. İnsan nâ-mütenâhî büyük olan ecrâm ile nâ-mütenâhî küçük olan ecsâm arasındadır. Yukarısı için mühimm ve mükemmel teleskoplar istendiği gibi aşağısı için de yine öyle mükemmel mikroskoplar ister. Hele tedkîk-i emrâzda, bir frengide, bir kuduzda, bir çiçekte pek kuvvetli hurde-bînlere muhtâcız.

Bir de hurde-bînlerle tedkîk edilecek mâddeler siyâh bir zemîn üzerinde bulundurularak ziyâda şiddetli bir sûrette bu mâddeler üzerine ‘aksettirmekle müşâhede etmek tarzı vardır ki buna (ultra mikroskop) denilir.

Fakat bu (ultra mikroskop) hayâli büyütmez. Ancak sûret-i ‘âdiyede bir mikroskoplara mu‘âyenede görünemeyen tafsîlâtı gösterir.

Siyâh zemîn üzerinde bulunduğu ve şiddetli bir sûrette tenvîr edildiğinden mu‘âyene olunan cismin etrâfını iyi tahdîd eder, fevka’l-‘âde berrâk gösterir. O sûretle ‘âdetâ daha

büyütmüş gibi kutru bir milimetrenin binde yarımından daha aşağı olanları da fark ettirir ve gösterir. Fakat bu da mahdûddur. Ya'nî mu'ayyen bir dereceden daha ileri gidemez.

İlmen bu küçük şeyleri daha ziyâde büyütememek husûsundaki küçüklüklerine karşı teskîn-i te'essür için bunların fotoğraflarını almaya kalkmışlar, fakat orada da epeyce müşkilâta uğramışlardır. Zîrâ hurde-bîn altında görülen bu küçük şeyler sâkit ve sâbit olmayıp fevka'l-âde müteharrik olduğundan resimlerini almakta çok su'ûbet görmüşlerse de kat'iyen yılmayarak bu müşkili daha zor bir şeyle def'etmek için bunların esnâ-yı harekette sinematograflarını almaya karâr vermişler ve fotoğrafın hâricde, büyük cisimlerde yaptığı bu fi'li küçüklerde de 'aynıyla yapmasını istemişler. Fakat bu nasıl mümkün olabilecekti?

İşte bir hayli zamân birçok 'ulemâyı düşündüren, yoran, uğraştıran bu mes'ele nihâyet Doktor Kumandon nâmında birinin Patefirer fabrikatörlerinin mu'âvenetiyle muvaffak olduğunu Avrupa Resâil-i Fenniyye'si tebşîr eyliyor.

Şimdi bu sinematografin nasıl alınacağını, bu husûsta kullanılacak âlât ve edevâtın ta'rîf ve eşkâlini mütehassıslarına terk ile bundan bize ne istifâdeler te'mîn edebileceğini ve ne eğlenceler meydana geleceğini düşünelim:

Artık bundan sonra vücûdumuzda beyne'l-hücerât geçen alâ'im-i hayâtiyyeyi ve bir damla kanın içerisine dâhil olan bir maraz mikrobunun orada neler yaptığını görebilmek için sa'atlerce gözümüzü mikroskobun câmı üzerine yapıştırmaya mecbûr kalmayacağız. Yalnız mecbûr kalmak değil şimdiye kadar doktorlardan, bakteriyologlardan başkasına nasîb olmayan bu manzaraları bir tiyatrodâ yüzlerce arkadaş berâber olarak kemâl-i istirahatle temâşâ eyleyeceğiz. {38. sayfanın sonu}

Bir kere sinematograf şerîdi üzerine alınan o resimler büyük bir perdeye in'ikâs ettirilince karşımızda dehşetli bir manzara vücûd bulacak ve artık bir bataklık sivrisineğinin sokmasıyla aşıladığı kanın mikroplarla mücâdelesini, orada neler olduğunu bu mini mini aktörlerin hayât sahasında ne roller oynadığını göreceğiz.

Hele bir damla kandaki küreyvât-ı demin harekâtını bunların cesîm, şeffâf gözlük câmları gibi yek-diğeri üzerine yuvarlana yuvarlana dolaşmalarını, sonra bunlar arasına bu zavallı kana karıştıran frengi ispiroçetlerinin veyâhud bir uyku hastalığı tripanozomlarının,

nasıl bir savlet-i mezbûhâne gösterdiğini o küreyvât-ı hamrâ dizilerinin üzerine ne dehşetli hücûmlar yaptığını göreceğiz. Evet böyle muzırr bir şey veya birkaç mikrop kana girince dehşetli bir fa‘âliyet gösterirler, gelirler, giderler küreyvât-ı demin aralarından geçerler, koşarlar, etrâfa saldırırlar, kendileri de sallanırlar, birbiriyle birleşir, yine ayrılır ve yine birleşmek üzre sağa, sola çarpınırlar.

Bunların bu telâş, bu hücûmu esnâsında zavallı kan küreyvâtı sıçrar, lastik top gibi oradan oraya fırlar, ellerinden kurtulmak ister, ba‘zen her-çi bâd-â-bâd diye dehşetli müsâdemeler yapar, delikler açar, ba‘zen üzerinde istihâleler ya‘nî ötesinde berisinde uzamalar peydâ olarak kapanıverir mikropların başını keser, ba‘zen kâmilin içine alıp habseder, küreyvât şeffâf olduğundan o içine aldığı mikrobun kapana tutulmuş bir sincab gibi çarpındığı ve hiç durmayıp döndüğü görülür.

Yakındaki küreyvât-ı beyzâ ya‘nî kırmızı olmayan küreyvât, fagositler bunlar ‘âdetâ kanın jandarmaları yâhud tanzîfâtı ri‘âyetkâr belediyye me’murlarıdır.

Onlar hemân nerede bir tehlike zuhûr eder veyâhud temizlenecek bir şey görürlerse oraya hücûm ederler, atılırlar. Şâyed bir tarafa mikrop girer veya bir taraftan işe yaramayacak bir hücre ölüsü olursa fagositler orada görünürler ve böyle şübheli olan her şey üzerine hücûm gösterirler ve der-hâl etrâfını kuşatarak o düşmânı ortalarına alırlar ve o yusuvarlak görünen fagositlerin her tarafından eller, ayaklar uzanmaya, bir takım istihâleler peydâ olmaya başlar. Bütün bunlarla o yaramazı öyle bir sararlarki artık harekete, kımıldamaya mecâli kalmaz. Nihâyet o istihâleler toplanıp eller ayaklar çekilmeye başlayarak orta yerde husûle gelen kese gibi mahalle mikrobunu alıverirler. Orada artık onun tehlikesinden berî olarak mahbûs bulundurur, yâhud hazmedivererek yok ederler.

İşte bize bundan sonra bir tiyatro perdesi, bir sinematograf sahnesi bu ve daha bu gibi birçok mühimm eğlenceli hâdisâtı temâşâ ettirebilecektir.

Düşünelim, bu ne büyük ihtirâ’dır? Bunun daha {39. sayfanın sonu} ileri doğru terakkîsini farz ediniz. Bu daha neler yapacak, neler gösterecek. Artık vücûttaki her nev‘ fa‘âliyyet-i hayâtîyye hîçbirimizin gözünden dûr kalmayacak. Zî-hayât mini mini bir damla kanda da hayâtın mücadelât-ı mütemâdiyyesini, her yerde gördüğümüz, beşerîyyette ürküttüğümüz, yıldıığımız mübâreze-i mevcûdiyyet ve mübâreze-i

hayâtiyyenin en ufak aksâma kadar nüfûz etmiş bir kâ'ide-i tabî'yye olduğunu gösterecek.

Bu ultra mikroskop sinematografi daha ileri giderse hayâtın esâsını, hücerâtta cereyân eden mu'âmelât-ı hikemiyye-i kimyeviyyeyi de gösterip orada ne oluyor da yaşıyoruz, ne oluyor da âsâr-ı hayâtiyye diyoruz?... Bize bunları bildirecek.

Şâyed bu terakkî maddenin ihtizâz ve harekâtını, bir zerreyi teşkîl eden atomların ne hâlde bulunduğunu gösterirse bundan münâkaşât-ı tıbbiyede ne büyük istifâdeler te'mîn edilecek?

Artık bir şey inzâr-ı 'umûmiyyeden mestûr kalamayacak. Şimdiye kadar içinden çıkılamayan, hîçbir nazariyye ile doğru halledilemeyen hücerât-ı 'asabiyyede neler olduğunu, ne ihtizâzlar vukû' bulduğu, bütün ârzûlarımızın, ihtirâsâtımızın, 'aşk ve 'alâkalarımızın kin ve gazablarımızın 'anâsır-ı teşrîhiyyemizde neler yaptığını, yâhud o 'anâsırın neler yaparak bu âsârı husûle getirdiğini tamâmıyla göreceğiz.. 'Âdetâ mikroplarımızla, musavverâtımızla bütün 'anâsır-ı nesciyyemizle dertleşeceğiz, konuşacağız, onların neler çektiklerini veyâhud bizim fenâ i'tiyâdlarımız, sû-i isti'mâllerimiz lâ-kaydıklarımızla onlara neler çektirdiğimizi görerek hâllerine acıyacağız.

Mikropların, toksinlerin bize neler yaptığını öğreneceğiz. Bir ilacın idâre-i bedeniyeye dâhil olunca ne gibi 'alâ'im husûle getirdiğini anlayacağız. Artık tıbb bugüne kadar gözleri bağlı olarak elleriyle etrâfını yoklaya yoklaya yürüdüğü gibi gitmeyecek. Bu ihtirâ' sâyesinde etibbâ da ne yaptığını anlayacak. İhtimâl ki milyonlarca nev'de bu sel gibi akan ilaçlardan onlar da kurtularak usûl-i tedâvîde hakîkî ve kestirme yollar bulacaklar.

Yâhud her hatâlarının, her yanlış tedâvîlerinin ne te'sîr verdiğini sinematograf perdesi üzerinde görünce hastalarından utanarak 'azim ve ihtiyâta, dikkat ve fa'âliyyete mecbûr kalacaklar.

Nedîm {40. sayfanın sonu}

Bulunmuş Bir Mektûb:

KIZLAR NASIL OKUYOR VE NE OLUYOR?

Hemşireciğim,

Öyle bir cân sıkıntısı içindeyim ki sana şu mektûbu bile zor yazıyorum.

Düşünüyorum, ne için sıkıldığımı bulmak, onu anlamak istiyorum. Kâbil değil bulamıyorum.

Fakat hiç şübhe etmem ki bütün bunun sebebi, menşe’î cehâletimdir.

Öyle ya, biliyorsun ki rüşdiyede berâberce çalıştık, okuduk. Birer de şehâdetnâme, diploma aldık çıktık.

Söz aramızda, Allâh ‘aşkına söyle ne öğrendik.....?

Baştan aşağı ezberletilen ‘ilm-i hâl, garîb garîb ıstılâhlı tecvîd, men, ben, to, sen diye başlayıp benim atımın başı, senin atının başından büyüktür ile hitâm bulan fârisî, baştan aşağı emsileden fî’îl tasrîfî, sonra lugat ezberler gibi coğrafya kitâbından muhtelif memleket isimleri gûyâ ahvâl-i ‘âleme, bütün mevcûdâta bizi vâkıf edeceğini va’d ederek okuttukları târîh ve ‘ilm-i eşyâ’. Hani o havâ ve su bahisleri ki hoca hanım da bir şey anlayamadığını i’tirâf ederdi. Söyle, Allâh ‘aşkına söyle bunlardan biz ne kazandık ne öğrendik?!

Ağabeyimin mu‘annidâne gayreti olmasa idi bugün o rüşdiye tahsîli bana şu mektûbu da yazdırmayacaktı.

Ya imtihânlar? İmtihânlar hâtırına geliyor mu?

Şâyed bir numaramız kırılırsa nasıl ‘asabîleşir, nasıl tepinir idik. Sanki bütün o mektebe numara toplamaya girmişiz. Gelen mümeyyizlerde pek tuhaf idi. Kapıdan duyar, iştir idik: “Cânım onlar kızdır, bu kadar okudukları kâfîdir” diye hemân on numara verirlerdi ki böylece bize her vakit çalışmamayı tavsiye etmiş olurlardı. Çünkü zâten oraya devâmdan maksad yalnız numara almak, şehâdetnâmeye mâlik olmak idi. Çünkü o sûretle okumuş kız, diplomalı, daha parlakça ta’bîr ile, mektebli hanım olacaktık.

Hele şehâdetnâmemi çerçeveletip, câmlatıp da misâfir odasına astığım vakit hep eve misâfir gelmesini bekler ve her gelenin de o şehâdetnâmeye bakarak beni alkışlamasını, tebrîk etmesini, hep benim numaralarım görülerek zekâmın, sa'y ve gayretimın takdîr olunmasını isterdim. Fakat şimdi? Şimdi zamân geçtikçe tahsîlimdeki noksânları fark ediyor cidden bugün bir rüşdiye me'zûnu sayıldığım hâlde 'amîk bir cehâlet içerisinde bulunduğumu anlıyorum.

Emînîm ki biz okutulamamış idik. Rüşdiyedeki zamânımız âtî için pek boş geçirilmiş idi. Elbette bize muhtasar olmak üzre her vakit yarayacak esâslı ma'lûmât, hâne terbiyesine, hânede {41. sayfanın sonu} sıkılmayarak bir hayât geçirmeye hizmet edebilecek 'amelî bir tahsîl tatbîk olunabilirdi.

Ben bugün üzerime bırakılsa bir evin hesâbını tutmaktaki 'acizimi anlıyorum. Geçende kömür alınıyordu. Yüz okkası kırk beş kuruş imiş. Ben okkası kaç geldiğini bulamadım.

27 yardalık bir top patiskanın kaç arşın geleceğini kat'iiyen çıkaramadım.

Çünkü biz hesâbda bize yarar mes'eleler halletmemiş idik. En mühimm diye aylarca cânımızı çıkardıkları nisbet, tenâsüb değil mi? Orada hep 'amele ile iş hesâbları verilmiş idi. Hiçbir gün de kadınlığa, hâne hesâbına yarar mes'elelere tesâdüf etmemiş idik. Sanki biz mektebden çıkıncaya kadar kadınlık ile 'alakamızı kesmiş, orada yalnız yalan yanlış ne olursa olsun zihnimize bir takım ma'lûmât doldurmaya bırakılmış idik.

Şimdi işte sıkılıyorum. Ben ne ile vakit geçirir ne ile meşgûl olabilirim?

Ciddiyyât ile iştigâle alıştırılmadığım için bugün esâslı ve ciddî bir şey elime almak mümkün değil. Böyle bir iş beni eğlendirmek değil bi'l-akis daha ziyâde sıkıyor. Çünkü mektebde adam akıllı çalışmaya, ciddiyyetle iştigâlden zevk almaya alıştırılmadım. Bunun için bugün ciddiyyâtın bir kıymeti bir ehemmiyeti varsa bile benim bilemeyeceğim anlayamayacağım şübhesizdir.

Boş cânım sıkılıyor. Ciddî bir işle meşgûl olmak istesem o da hemân sıkıntımı artırıyor. Beni üzüyor, 'âdetâ boğuyor. Hattâ böyle meşgûliyyetlerle vakit geçirmeye muvaffak olanlara gülüyorum ve daha doğrusu şaşıyorum. Azıcık devâmlı bir meşgale beni yoruveriyor. Eğlence, hâtırıma hep eğlence geliyor. Elimden gelse fırsat bulsam

tamâmıyla hevâ-i zevk ve safâyâ mübtelâ olacağım. Çünkü cân sıkıntısını ancak o sûretle def'edebileceğime kâni' oluyorum.

Bir çalgı dinlemek, gezmeye kıra gitmek, tiyatrodâ bulunmak, akrânlarımla gülmek, söylemek bana ne tatlı, ne âhenkli, ne neş'eli geliyor. Ba'zı öyle zamânlarım oluyor ki bir gün bütün bu hayâtlara, bu eğlencelere hâlel gelip de devâmlı yek-nesak fakat belki çalıştırıcı bir hayât-ı muntazama gireceğimden, bu şimdiki neş'elerimden mahrûm kalacağım korkuyorum.

Ba'zen niyetleniyorum: Bütün cân sıkıntılarımı işle ev işiyle geçiştirmeye uğraşıyorum fakat yapamıyorum, devâm edemiyorum çabuk yoruluyorum, bıkıyor daha doğrusu anlamadığım, bilmediğim için vazgeçiyorum ve tamâmıyla hükmediyorum ki ben bir ev kadını bir 'â'ile müdürü olmak üzere yetiştirilmemişim. Bana bu husûsta ne nazarî, ne 'amelî hiçbir ders hiçbir ma'lûmât verilmemiş mektebe gitmiş bu sûretle hânenin 'amelî terbiyesinden, mektebde lüzûmsuz fenâ tertîb olunmuş bir programla da nazariyyâttan mahrûm kalmış yalnız şehâdetnâmeli mektebli hanım 'üvânından başka hiçbir şey kazandırılmamışım. {42. sayfanın sonu}

Annem? Annem de vaktiyle benim gibi yetişmiş belki o benim kadar da bir tahsîl görmemiş olduğu için ben o husûsta da lâzım gelen nesâyih-ı ta'lîmden hisse-yâb olamamışım. Bugün ben hâne idâresini ev tertîbini bilmiyorum. Fakat bana bunlara dâ'ir bir şeyde söylenmiyor.

Ya el işleri bütün mektebde yaptığımız o allı yeşilli ipeklerle mavi atlas üzerindeki köşe yastığı değil mi?

Bitirinceye kadar elimizde hırpalana hırpalana ber-bâd bir hâle girer sonra kemâl-i ehemmiyyetle imtihâna çıkar on numara alır bir tarafa konur ondan sonra da biz el işleri öğrenmiş ve her şey yapmaya kâbiliyyet kesbetmiş sayılırız.

Hâlbuki bugün ben 'âdî bir etekliğimi dikemiyorum. Azıcık elime bir iş alıp da bir tarafa otursam içime sıkıntılar basıyor elimden atıyor ve kalkıyorum. Ba'zen biçeyim diyorum mutlaka yanlış keserek ziyân ediyor sonra annemin de ağzını açtırıyorum. Hâsılı iyice anlıyorum ve hükmediyorum ki ben fenâ yetiştirilmiş, hiçbir şeye alıştırılmamış, hiçbir şey öğretilmemiş hevâ'î bir kızım.

İşte söyle bana hemşireciğim. Ben bu hâl ile ne yapabilirim? Bütün akrânlarımız, hemşirelerimiz hep benim gibi değil mi? Onlar ne yapıyorlar? Ben her gün sıkılıyor sıkılıyor günleri pek zor pek güç geçiriyorum.

Vâlidem, vâlidem de sanki beni lüzûm-ı vechile okutmuş yâhud evde lâzım olduğu vechile terbiye etmiş gibi şimdi her şeye söyleniyor ve sanki bundan sonra bütün noksânlarımı, kusurlarımı görmek onlara söylenmekle beni terbiye edeceğini zanneder. Hâlbuki onun tenkîd ettiği kusurlarımı ben kâmilten biliyor işte mufasssalen teşrîh ediyorum.

Emînim ki bir kıza yalnız kusûrlarını bulmak, göstermek onları ‘afv etmemek hîçbir vakit bir terbiye teşkîl edemez. İşte anlıyorum ki annem çocuk terbiyesini bilmeden öğrenmeden evlâd yetiştirmek hatâsına da dû-çâr olmuş. Öyle ise o, herhâlde benden daha bed-bahttır.

Annem beni tamâmıyla kendine şerîk, her işte, herhâlde evin her zahmetinde müşterek görmek istiyor. Hâlbuki onun bu mu‘âmeleleri bana bu teklîfleri ba‘zen beni de iştirâk ettirdiği hâne meşgaleleri sıkıyor, usandırıyor. Evden de kendimden de bıktırıyor. O bilmiyor ki bunlar öğretilmeden bilinemez, alıştırmadan beklenemez. Daha doğrusu hîçbir şey ekmeden biçilemez.

Hemşireciğim sıkılıyorum, ben misâfirlerden konudan komşudan sıkılıyorum. Bunları görseniz gelirler oradan buradan neler söylerler, ne kaba fıkralar ne dedili kodulu husûsî sözler sarf ederler iğrenmemek kâbil değil.

Ba‘zen gûyâ biz gelinlik kızlara cemîle olarak öyle yılışıklıklar öyle insânın yüzüne karşı medh ve senâlar yaparlar ki onlardan da nefret etmemek kâbil olamaz. {43. sayfanın sonu}

Onun bunun uğradığı felâketler: birinin çocuğu merdivenden düşmüş, diğeri kocasından ayrılmış ağlıyormuş öteki pek fenâ hasta gözünü kaparsa mini mini yavrucakları seril sefil olacakmış.

Ben bunları işittikçe anlıyorum ki mektebde benim şefkat ve merhamet hissimde tekâmül ettirilmemiş, bize benî nev‘ine acımak, onun imdâdına yetişmek hissleri de verilmemiş çünkü şefkat ve merhamet bana pek rûhsuz, lezzetsiz bir şey geliyor.

Hele eğlenceli neş'eli günlerimde bu gibi sözler neş'emi söndürdüğü, zevkimi ihlâl ettiği için dinlemek bile istemiyorum.

Bak kardeşim biz mektebde hayât-ı hakîkiyyeden ne kadar uzak ne kadar bîgâne şeylerle iştigâl edilmişiz. Hattâ beşeriyyetten, beşeriyyete hizmet ve mu'âvenetten ne kadar gâfil yetiştirilmişiz. Bugün anlamıyorum, duymuyorum modaya teba'an ben de şefkatli olayım, hattâ hilâl-i ahmer cem'iyetine gireyim diyordum da bir türlü kendimde o ârzûyu, o hissi, o şefkati bulamıyorum. İşte hemşîreciğim seni bütün şu mektûbomla ta'cîz ettiğimin sebebi bu cân sıkıntısı bu te'essürdür.

Ben ne yapayım, ne ile iştigâl edeyim? Öyle bir iştigâl ki beni hem eğlendirsin hem de fâ'ideli olsun.

Hayır mümkün değil. Böyle bir iş böyle bir iştigâl bulsam bile devâm etmek onunla uğraşmak kâbil olamıyor.

Ben artık ciddî olamam. Bu bende bir 'âdet, bir i'tiyâd olmuş. Bilirsiniz ki her i'tiyâd bir nev' marazdır. Bu maraz o derece müzminleşmiş ki tedâvî kabûl edebileceğinden korkuyorum.

Hayâtım bomboş geçiyor. O boşluğu ciddiyyâtla imlâ kâbil olmuyor. O boşluk ancak yine boş ve vâhî şeylerle dolabiliyor.

Bugün 'aynı zamânda tenbelim de. Tenbellik hiç şübhe yok ki işsizliğin bir netîcesi ve cân sıkıntısının da en mühimm sebebidir.

Gündüz ne yapıyorum biliyor musun? Vaktimin bir mühimm kısmını hattâ sülüsünden ziyâdesini uyku ile uyuyamazsam bile yatakta yuvarlanmak ile geçiriyorum.

Uyku, insânların müvâzene-i sıhhati,istirâhati için olan bu şey beni bütün bütün uyuşturuyor. Vücûdumu hamur gibi yapıyor. İştihâ kalmıyor. Gevşek olan a'sâbım sonra en ufak sebeblerle teheyyüce geliyor, her şeye çabuk kızıyor, öfkeleniyor, her vakit hırçınlaşıyorum.

Ne olurdu diyorum. Ben de herkes gibi lüzûmu kadar uyuyup uyandıktan sonra vücûduma fâ'ide verecek muntazam hareketler, 'âdetâ jimnastikler yapabilse idim ve o sûretle evimde bir tertîb dâhilinde işler görüp mutâla'a edip râhat râhat akşamı bulsa idim.

Hîç şübhe yok ki mâddeten vücûduma îrâs-ı hasâr eden bu fazla uyku kuvve-i dimâğîyyeme, zekâma da te'sîr ediyor. Onun için olmalı ki bir şey okumak, {44. sayfanın sonu} bellemek, öğrenmek kâbil olmuyor. İyi düşünmek, parlak bir fikir bulmak imkân hâricinde kalıyor.

Evet kalbim derîn derîn sızlayarak anlıyorum ki biz kızlar, sanki nesl-i âtînin ümîd-i bahş vâlideleri yine yetiştirilemiyoruz.

Bu mektebler, bu programlar, bu mu'allimeler kaldıkça biz yine mahvoluyor gidiyoruz. Evet ben sıkılıyorum, tenbel 'aynı zamânda okumuş fakat tâmm ma'nâsıyla câhilim.

Bütün hayâtın hâne dışarısında, mesîrelerde, tiyatrolarda geçmesini istiyorum. Bu hissimin bana ne kadar muzırr ve tehlikeli olduğunu da takdîr ediyorum.....

Daha daha sana cehâletimin, işsizliğimin bütün kusûrlarını i'tirâf edeyim mi??

Ben gittikçe bir hiss-i tecessüsün arttığını, her şeyi anlamak, öğrenmek fakat ciddî şeyleri değil hîç de bir genç kız için öğrenilmesi lâzım gelmeyen şeyleri anlamak istiyorum.

Sonra bütün vâkıf olduğum öğrendiğim şeyleri mühimm bir havâdis imiş gibi herkese söylemek ârzûsunu duyuyorum. Demek ki o tecessüsle berâber bir de boş boğazlık, artık söyleyeceğim şeyin nev'ine göre müfsidlik hepsi bende ağır ağır tevellüd ediyor. Hîç şübhe etmem ki ben iyice okutulmuş, kitâblara merâkk sardırılmış, 'ilim ve fennin zevkini tatmış evimde iştigâle, husûsî kadın işlerine alıştırılmış olsa idim. Büyük büyük şeyler düşünecek bu küçük dimâğların dedikodularını, 'âdî vekâyi'ı ta'kîb etmeyecek ve ondan hîçbir zevk almayacaktım.

'Âdî şeylere ehemmiyyet vermek, onları birer mühimm vak'a, öğrenilmesi ve önüne gelene söylenilmesi lâzım mesâ'il-i mühimme gibi telakkî etmek elbette fikrin boşluğu, cehâletin hezeyânlarıdır.

Ben ne için güzel, ağır yazılmış şeyleri okumayım? Niçin ben onları okudukça ma'lûmât-ı ciddîyyeye sâhib olduğumdan, insânlığımı, beşeriyetteki mevki'imî öğrendiğimden dolayı kemâli gururla göğüs kabartmayayım? Ne için beşeriyetin reddiyyâtı gibi yarın

kirli ayaklar altında ezilmek üze atılmaktan başka hîçbir istikbâle mâlik bulunmamakla bugün ağlayayım?

Evet pek çok günler, sâ'atler oluyor ki ben ağlıyorum.

Ben biliyorum, benim gibi kızların nasıl bir 'âkıbete dû-çâr olacağını, bütün hayâtını bir zevcin eğlencesi, zorla işletilir hizmetçisi olmakla ifnâ edeceğini biliyor ve işte o hâle şimdiden ağlamak istiyor ve ellerimi ma'ârif nezâretine doğru uzatarak bizi kurtarınız diye bütün gün feryâd eyliyorum.

Müstensihi: Hürri Kadın {45. sayfanın sonu}

Kadın Haberleri:

ÇİN KADINLARINDAN MÜTEŞEKKİL BİR FIRKA-İ 'ASKERİYYE

Çini hîç düşünmüyoruz. 'Acabâ oradaki kadın 'âlemi nasıl gidiyor? Her inkilâb olan her ihtilâl çıkan memlekette kadınlar dâ'imâ mühimm bir rol îfâ etmektedirler. Bizde bile inkilâbdan sonra kadınların ahvâlinde hayli farklar olmuş ya'nî kadın hayâtları, kadın gazeteleri, kadın mecmû'aları, kadın cem'iiyetleri, kadın tahsilleri görülmeye başlamıştır. Çin ahvâlinde bahseden ba'zı Avrupa cerâ'idinde görüldüğüne nazaran Çin'de yalnız şimdi değil tâmm on seneden beri kadınlar ciddî bir terakkî ve te'âlîye başlamış, hattâ Çin'in bir pâ-yi taht-ı siyâsîsi 'addolunan Nankin şehrinde kadınların teşebbüsât-ı terakkîperverâneleri pek mükemmel bir sûrette tezâhür eylemiştir.

Bu terakkiyâtın 'avâmilinden en mühimmleri; Pekin'de, Şanghay'da, (Nankin)de ve diğer şehirlerde açılan inâs i'dâdîleri ile genç kızlara mahsûs mekâtib-i 'âliyedir.

Çin kadınları, mektebler sâyesinde ihtilâlden pek çok mukaddem uyanmış ve birçok gazeteler çıkarmaya başlamıştır ki bunlardan bir tânesi bi'z-zât Pekin şehrinde ya'nî müstebid olan eski Çin hükümdârının yanı başında intişâr eylemiştir. Bu derece cesûr davranan Çin kadınları en ziyâde kendilerinin hâzırladıkları ihtilâl vukû' bulunca bir kat daha cesâretlenerek der-hâl Şanghai İnâs İ'dâdîsi tâlibâtının ibrâmları ile bunlardan bir (kadın 'asker) alayı teşkîl olunmuştur.

Bu sûretle başlayan teşebbüsât-ı ciddiyye-i nisâ'îyye netîcesinde Çin hükûmeti erkeklerle kadınların {46. sayfanın sonu} hukûkunun bir olduğunu ve kat'îyyen farkları bulunmadığını kabûl ve i'lâna mecbûr olmuştur.

İki 'asker kızını yanına almış Çinli bir kadın

İnâs i'dâdîsi tâlibâtı ilk kıyâmlarında: “Bize artık silâh olarak yalnız iğne kifâyet etmiyor kılıçta isteriz.” diye bağırarak her şeye muvaffak olmuşlardır. Çin ihtilâlinin vukû'undan pek az zamân sonra Şanghai sokaklarında kadınlar fırka-i 'askerîyyesi kılıçlarını şakırdatarak dolaşmaya başlamış ve bu hâl o anda Çin'in her tarafına yayılarak büyük şehirlerin kâffesinde birer kadın alayı teşekkül etmiştir.

Bu alayların menâfî'-i milliyye nâmına mu'ahharan müstebidlerle çarpışmasında kadınlar müdhiş âteşler altında pek kahramâne mukâvemetler göstererek istihsâl-i hürriyyet etmişlerdir.

İşte Londra gazetelerinden Daily Mirror gazetesi muhâbiri ahîren Çin'e giderek bu alaylardan Nankin kadın taburu firkalarını gösterir birkaç fotoğraf göndermiştir ki bizde bu resimlerden bir tânesini mezkûr gazeteden alarak kârî'lerimize takdîm ediyoruz. Bu resim iki 'asker kızını yanına almış bir kadının vaz'îyyet-i müftehirânesini irâ'e etmektedir.

MOSKOVA ŞEHİRİ CEM'İYYET-İ HAYRİYYE-İ İSLÂMİYYESİ

Ahîren Rusya'nın Moskova şehrinde müslüman hanımları tarafından bir cem'iyet-i hayriyye teşkîl edilmiştir. Cem'iyet ümûr-ı hayriyye ile iştigâl ederek müslümân kadınlarının tenvîr-i efkârı ile Kafkasya'daki müslümân fukarâya mu'âvenet edecektir.

Cem'iyet tarafından der-hâl bir inâs i'dâdîsi ile bir fukarâ-hâne te'sîsi için fa'âliyyete başlanmış ve büyük kalbli bir müslümân hanımı da der-hâl 16000 manat i'âne vermiştir.

"Mekteb Müzesi" cem'iyet'in mü'essisi olan Esedullâh Potraf hazretlerini tebrik ve bi'l-cümle a'zâ-yı kirâmını alkışlar.

KADINLARDAKİ 'ULUVVİ-CENÂBA BİR MİSÂL DAHA!..

En son neşrolunan ciddî bir risâle-i fenniyye'de görüldüğüne nazaran Atina'da miskîn (cüzzâm) 'illet-i müdhişesine dûçâr olmuş olan bir adamın miskînlere mahsûs beldeye nakil ve tefrîki îcâb etmesi üzerine vechen fevk'al-âde güzel olmakla berâber son derece fedâ-kâr olan zevcesi o güne kadar refik-i hayâtı olan zevcini tâmm kendisine muhtâc bulunduğu bir zamânda ya'nî hastalığı esnâsında terk etmeyi muvâfık bulmadığından berâber gitmeyi ârzû etmiş, fakat hey'et-i sıhhiyyece kendi bünyesinin sağlam olmasından dolayı bi't-tab' muvâfakat olunmamıştır.

Bunun üzerine kadın der-hâl kendi cinsine mahsûs bir 'azim ve metânet ile eline keskin bir bıçak alıp vücûdunda derince yaralar yaptıktan sonra zevcine yaklaşıp onun yaralarına temâs {47. sayfanın sonu} ettirip kendisini aşlamış ve bunun üzerine artık kendisi de ma'lûl 'adedildiğinden zevciyle berâber teb'îd olunmuştur.

On beş sene kadar hastasıyla birlikte yaşayarak ona bakan bu 'âli-cenâb kadın kat'iiyen miskîn hastalığına tutulmamış ve zevcinin bu def'a vefatı vukû' bulunca yine orada kalıp bakiyye-i hayâtını da zevcinin hem-derdlerine bakmakla geçirmeye karâr vermiştir.

Bu hâdiseden bahseden Atina Dâru'l-fünûnu mu'allimlerinden Doktor Fotinos bu vak'anın miskîn 'illetinin sârî olmadığına bir delîl teşkîl eylediğini söylemiş ve (Mekteb Müzesi) de fedâ-kâr, 'âli-cenâb bir kadının zevcine gösterdiği böyle bir sadâkat karşısında en müdhiş bir marazın bile savletine cesâreti kırılarak tekâpû eyleyeceğine kanâ'at hâsıl etmiştir.

Fransa'nın meşhûr kadın gazetelerinden Femina bu def'a kârî'elerine iki su'âl soruyor. Biri: Fransa'da 'askerliğin üç seneye iblâğını beyân eden kânûn üzerine kadınların vatan uğrunda bu kadar müddet zevclerinden, birâderlerinden, oğullarından ayrılmaya katlanıp katlanamayacakları.

Diğeri de kadınların bi'z-zât ve şahsî olarak vatan hizmetinde ne sûretle bulunabilecekleridir.

GÜLSÜM KEMÂLOVA'YA CEVÂB

Muhterem Hemşîremiz,

Memleketimizden ayrıldıktan sonra, husûsıyla yol hayâtı esnâsında mektebimiz nâmına gönderdiğiniz mektûbunuzu büyük meserretler içinde okuduk.

Memleketimizle böyle hâricdeki milletdâşlarımızın dînî râbitalarını takviyeye vesîle olan ve bütün samîmi kelimelerle muharrir bulunan bu satırlar bize ne büyük fikirler ihsâs etti!

İlk def'a mektebimizde, bi'l-âhire konferanslar ictimâ'ındaki mevcûdiyyetinizden artık bu ma'sûm milletin, bu buhrânzede memleketimizin halâskârları yalnız içinde perveriş-yâb olanlardan 'ibâret bulunmadığını ve bu mukaddes topraklara mu'âvenete şitâbân böyle kolların uzandığını gördükçe kalblerimizde ebediyyen sönmez ümîdlerin artık ma'nevî bir kuvvet olacağını söylemekle size ihtisâsâtımızı anlatmak isteriz.

'Umûm Rusyalı hemşerilerimizin, bi'l-hâssa sizin hiss-i hamiyetlerine ölçülmez dağlar, vâsi' denizlerin bile hâ'il olamadığını gördükçe cidden müftehir olduğumuzu 'arz eder ve kalbî selâm ve ihtirâmlarımızı tahdîm ederiz efendim.

İstanbul İnâs İ'dâdîsi Namına {48. sayfanın sonu}

GÜLSÜM KEMÂLOVA HANIM

Rusyalı hemşîrelerimizden Gülsüm Kemâlova Hanım'ın İstanbul İnâs İ'dâdîsi tâlibâtına göndermiş olduğu bir mektûb geçen nüshamıza dercedilmişti. Bu def'a inâs i'dâdîsi tâlibâtı hanımlar tarafından -'umûm mekteb nâmına- yazılıp kendisine irsâl kılınan cevâbnâme sûreti risâlemize ihdâ kılınmış olmakla evvelki sütüne 'aynen dercedildi.

‘AKIL HÜRRİYYET, HÜRRİYYET DE ‘AKIL İSTER

Tabîatta gerek ‘uzvî gerek gayr-i ‘uzvî her mâddenin bir tekâmül-i tadrîcî ile bir gâyeye doğru gidişi vardır ve vâsıl olmaya uğraştığı bu gâye hiç şübhe yok ki o mâddenin tabîatıyla, ‘uzviyyetiyle tezâhür eder ve bu sâyede o mâddenin teşekkülü, meyli, kasdı, hâssası ve gâyesi anlaşılır. Ecsâm-ı câmidede meselâ ma‘deniyyâtta gâyeye doğru olan hareket hissedilemez, ef‘âlî hîçbir vakit anlaşılamaz o ne ise her vakit odur. Kendi hâli ne gâyesinin ikmâline yardım edebilir ne de ‘aksine mukâvemet edebilir hîçbir şey ile hâlini ta‘dîl edemez. Fakat nebâtât öyle değildir. Nebâtât da gâyeye doğru bir fa‘âliyyet müşâhede olunur. Hîç olmazsa kendi civârından tagdiyesine yarayan mevâddi cezb ve ahzeder ve husûle getirdiği çiçek ve tohumlarla kendi mahvolduktan sonra da yerini tutacak hem-nev‘ini yetiştirmeye hizmet eyler. Kendini mahveyleyen mü’essirâta karşı nev‘ini, ‘ırkını muhâfaza iktidârına bir dereceye kadar mâliktir.

Hayvânâta gelince: Bunlar hîç şübhe yok ki nebâtâtta çok ileridir. Onların ‘aklı yalnız kendilerine nâfi‘ olan şeyleri arayıp muzırr olanlardan kaçmak, bu sûretle kendilerini muhâfaza eylemekten ‘ibâret kalmaz. Onlarda bir de hiss vardır ki o sâyede sürûr, keder, zevk ve acı duyarlar. Ma‘a-mâ-fih nebâtâtta farkı şu hissiyyâtta ‘ibâret olup yine gâyesi ve bir gâyeye doğru hareketi hakkında bunlarda nebâtât kadar gâfildirler. Ne için yaşadığını, ne olduğunu nereye gittiğini kat‘iyyen düşünemez.

Fakat insân! İnsan böyle değildir. O bütün mevcûdâta nazaran bir gâye olduğuna ve onu ikmâle çalışmak lâzım geldiğine kâni‘dir.

İşte bu hâssa sûret-i husûsiyyede bi’l-cümle mahlûkât içerisinde yalnız insâna mahsûstur. Öyle ise şimdi bizde düşünelim: o gâye nedir? İnsan için gâye; bir kere ittihâz ettiği meslekte muvaffakiyyet ve kendi kâbiliyyeti nisbetinde mesleğinin evc-i a‘lâsına muvâsalettir.

Bu yolda îcâb eden hatt-ı hareketi ta‘yîn için mevcûdâtı tedkîk etmek keşfeylemek öğrenmek lâzımdır ki bu husûsta kendisine hizmet eden şey de ‘akıl ile hürriyyettir.

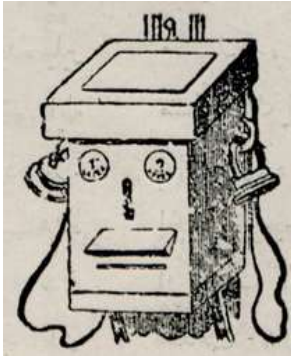
İnsanın teşebbüsâtındaki gâyeyi ikmâl edecek olan şey bu iki hâssanın tekâmülüdür. {49. sayfanın sonu} Çünkü diğer bütün şeyler bunların ‘ilâve ve teferru‘âtı veya te‘âkubudur.

İnsan ancak kendi ‘aklının tekâmülü ile ta’kîb ettiği meslek hakkında oldukça doğru bir fikir edinmeye başlayacak ve kendisini o maksada götürmeye hâdim vesâ’iti bulacak, daha doğrusu ne yapmak lâzım geleceğini ta’yîn eleyecektir. Mâlik olduğu hürriyete bütün müstahakk olduğu serbesti ve kuvveti vererek ‘aklının gâye olmak üzere irâ’e ettiği şeyleri ağır ağır kuvveden fi’ile çıkaracak ya’nî ‘aklı ne yapılmak lâzım geldiğini gösterdikçe o da serbestlikle hürriyetle icrâ eleyecektir.

İşte insân böylece ‘akıl ve hürriyetini isti’mâl eyleyerek ıslâh olur. Bütün nâ-muvâfık ef’âl ve harekâtını ta’dîl eyleyerek asıl insân ta’birine müstehakk bir hâle gelir.

Demek ki insânın kıymet-i ahlâkiyyesini tezyîd eden şey ‘akıl ve hürriyettir. Bi’l-‘akis eğer insân hürriyetini ‘akıl ile hüsn-i isti’mâl etmezse kat’iyyen o mertebe-i insâniyyeye vâsıl olamayacağından kıymet-i ahlâkiyyesi de tenezzül eder ve hîçbir muvaffakiyyet elde edemez.

Hürriyetsiz veyâhud hür olup da tahsilsiz ma’lûmâtsiz yaşayan bir insân sevk-i tabî’î ile hareket eden bir hayvândan farklı olmaz. Çünkü hayvân hürriyete mâlik değildir. Hürriyete mâlik olsa bile muhakeme-i ‘akliyyesi yoktur. O da hemân diğer eşyâ’ gibi mü’essirât-ı hâriciyyenin doğrudan doğruya bâzî-çesidir. Bunun için ef’âl ve harekâttan mes’ûl tutulamaz. Fakat insân hür olduğu nisbette mes’ûldür. Zîrâ o hürriyetini isti’mâl ederek, kendini hüsn-i irâde ile ıslâh-ı hâl eyleyerek kâbil olan mertebeye kadar i’tilâ eylemeye uğraşacaktır. Demek ki kadınlar hürriyeti istedikleri nisbette muhâkemât-ı ‘akliyyede de terakkîyi, tahsîl-i ‘ilim ve ma’rîfette de mümkün olduğu mertebe ileri gitmeyi istemelidirler. Zîrâ ‘akılsız hürriyet hürriyetsiz ‘akıldan daha fenâdır.

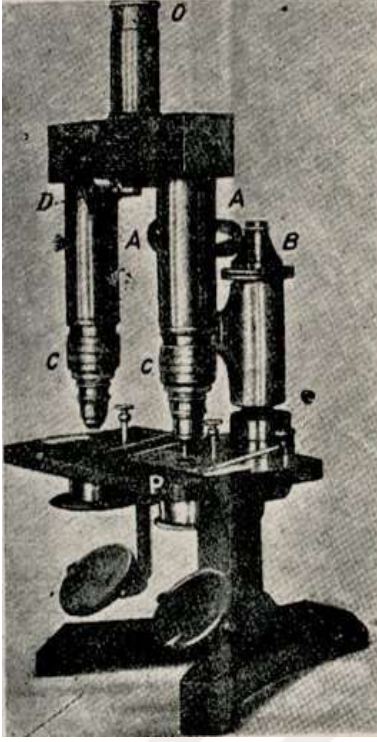
Bir Mu’allim

Islâh-ı Hurûf Taraftarlarına.

-Anlaşılmakta zahmet çekilmemek ve görülür görülmez ne olduğu tanınmak için şehrimizde yapılmakta olan telefon postalarına münâsib bir şekil. {50. sayfanın sonu}

ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

MUKAYESELİ HURDEBÎN (MİKROSKOP)

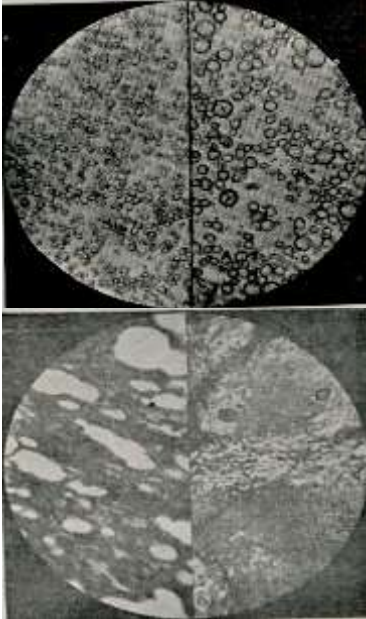

Göz baktığı bir şeyin teferru'âtını belleyip sonra diğer bir şeyle mukâyese edemez. Bunun için mu'ayene olunacak her iki şeyi bir anda bir mikroskop altında muâyene etmek için icâd edilmiş yeni bir âleti kâri'lerimize son gelen Avrupa Cerâ'id-i Fenniyyesi'nden naklederek gösteriyoruz.

Bu âlet iki hurde-bînden mürekkep olup üst tarafında bir menşûr vâsıtasıyla her iki kısmın gördüğü şeylerin birer nısfı birleştirilerek kolayca mukâyese olabilecek bir hâle konulmuştur.

Âletin sûret-i isti'mâline gelince:

Hurde-bînlerin her iki kısmında ayar edilerek âletlerine mukâyese olunacak numûneler konduktan sonra üst tarafındakinden bakılır. O vakit altındaki dâ'irevî sâha-i ru'yetin her nısfında biri olmak üzere ikisi de görünür.

Bu mikroskop en ziyâde mevâdd-ı gıdâ'iyyenin teftîşini tedkîkte fâ'ide vermiştir. Şöyle ki hurde-bînlerden birinin altına mevâdd-ı gıdâ'iyyenin safını diğerine de şübheli olan konunca aralarında cüz'î bir fark varsa der-hâl göstermek sûretiyle tebeyyün ettirir.

Şekillerin birinde mısır buğdayı nişâstasıyla buğday nişâstası mukâyese ediliyor. Ve her iki nişâstada 370 kere büyütülmüş olarak görünüyor. Soldaki mısır ve sağdaki buğday nişâstasıdır. Beynlerindeki fark der-hâl tezâhür ediyor.

Diğer şekilde de solda 100 kere büyütülmüş sağlam bir akciğer ensicesiyle sağ tarafta yine ‘aynı mikdârda büyütülmüş veremli bir akciğer parçası görünüyor. Bundan başka böyle bir mikroskop ile yağların ya’nî tereyağı ile diğer yağların farkı anlaşıldığı {51. sayfanın sonu} gibi bir kumâşta ipek bulunup bulunmadığı ve o kumâşın yün veya pamuktan ma’mûl olduğu ve bir kâğıdın cins ve tabî‘atı kezâlik çeliklerin yek-diğerinden farkı anlaşılabilir. Kezâlik yine bu mikroskopla bir ‘ilmi hayvânât mu‘allimi de hayvânât-ı hurde-bîniyyeyi yek-diğerinden kolaylıkla tefrîk edeceği gibi deniz sularındaki küçük hayvânâtı da tefrîke hizmet edip tabâbeti ve diğer birçok ‘ulûmu fevka’l-‘âde müstefîd eyleyecektir.

DEĞNEKLİ SÜT

Sibirya’da soğğun şiddetinden incimâd eylediği cihetle orada sulb olarak nakledilmekte ve satılmaktadır. Hattâ nakli kolay olmak için sütün içine bir değnek batırarak öylece dondurular ve o sûretle değneğinden ya’nî sütün sapından tutup taşırlar. İrkuçk {İrkutsk} şehrinde herkes bir bardak süt isteyeceklerine bir parça süt isterler ve orada kediler bile süt dökmez. Sibirya’da yere düşen süt der-hâl kırılır. Ve süt içilmeyerek yenilir.

ÇAY

Çayın iyi veya fenâ olduğunu anlamak için bir mikdârını azıcık âteş üzerine atarak yakmalı. Eğer ziyâde duman verir ve fenâ kokarsa iyi değildir. Ne kadar az dumanlı olur ve az kokarsa o kadar iyidir.

HÂMİZ-I BOR (ASİT BORİK)

Paris Fenn Akaddemisi’nin 10 Mart 1913 ictimâ’ında Mösyö Ro nâm zât tedkîkâtı netîcesi olarak bi’l-cümle hayvânâtın terkîblerinde cüz’î mikdâr asit borik bulunduğunu ve bi’l-hâssa deniz mahlûkâtında bu hâminin daha ziyâde olduğunu beyân eylemiştir.

Bu zâtın tedkîkât-ı mütevâliye ve ‘amîkası netîcesi olarak alabalığı -Truite- ile sülüklerde -Sang-Sue- kendi vezninin yüz milyonda biri kadar asit borik bulunduğu anlaşılmaktadır.

YEMEK ESNÂSINDA OKUMAYINIZ

Viyana Fakültesi doktorlarından biri ahîren bir makâle-i sıhhiyye neşrederek sofrada iken kat’iyyen mutâla‘a edilmemesini tavsiye ediyor. Zîrâ mutâla‘a esnâsında kan ziyâdece

mikdâr başa çıkacağından mi‘dede fa‘âliyyet-i kâfiye yapacak kan kalmıyor ve hazım icrâ olunamayarak sekteye uğruyor imiş. {52. sayfanın sonu}

ÇİĞ Mİ‘DE

Habeşistan ahâlîsinin bir tuhaf ‘âdetleri varmış. Bunlar sofrada yemek yedikten sonra be-heme-hâl ağızlarının ağızlarına bir mikdar çığ hayvân mi‘desi parçası alır onu yemek üstüne yerlermiş.

Bu çığ mi‘de kendilerinin avlayarak itlâf eyledikleri hayvânlardan herhangi birinin mi‘desidir. Ma‘a-mâ-fih esâsen Habeşliler çığ et yemesini pek severler. Onların millî yemekleri çığ öküz etidir. Bunun için ora ahâlîsinin bağırsaklarında ziyâdece mikdâr tenya ya‘nî bağırsak solucanları oluyor. Ma‘a-mâ-fih Habeşliler bu hastalığa karşı da pek mü‘essir bir çâre bulmuşlardır. O da orada Koussou denilen bir nebâttir ki bunun te’sîriyle solucanlar kâmilten düşüyor ve pek serî‘ tedâvî olunuyormuş.

Paris’ten:

ARKADAŞ MEKTÛBLARI

Kardeşim Betûl,

İstanbul’dan müfâratimde Paris’te ne görürsem yazacağımı va‘ad etmişim. Tabî‘î yazacağım şeyler bana hoş gelen ve seni de fâ‘idelendiren şeyler olmalı idi. Bunun için gözlerim o yolda şeyler arıyordu.

Ben bu sene mektebe giremeyeceğim. Fransızcamı ilerletmek için beni dayım bir ‘â’ile yanına pansiyoner yaptı. Ya‘nî gece gündüz orada yaşayacağım. Fakat ‘â’ile reîsi esâsen bir mekteb mu‘allimi olduğundan ‘ale’l-ekser beni gezdirecek, bana istifâdeler ettirecek bir zâttır. Şimdi dayım gitti, ben yalnızım. Fakat emîn ol ki hiç sıkılmıyorum. Yaşımın henûz on bir bulunmasını az görerek benim Paris’te kalamayacağımı, dayanamayacağımı söyleyerek dayımı fikrinden vazgeçirmek isteyenleri in-şâa’llâh utandıracağım.

Dün hayvânât bahçesine gittik. İşte orada gördüğüm bütün hayvânlar o kadar nazar-ı dikkatimi celb etti ki bunları birer birer sana kâmilten yazacağım. Bahçeye girdiğimiz vakit bana mu‘âllim her yerde evvelâ büyüklere gidilir, burada da hayvânların hükümdârı

pâdişâhı ‘addedilen bir hayvânı görmek lâzımdır dedi. Beni oraya doğru sevk etti. Bu da kimdir biliyorsun ya?! Arslan.

Evvelâ onun karşısına gidip kendisini selâmladık. Hakîkten görseniz bu hayvânın hâlinde, manzarasında, bir asâlet, bir büyüklük, bir mehâbet var. Sonra gördüm, ileride {53. sayfanın sonu} anlatırım. Filler, gergedanlar, hattâ develer, arslandan daha vücûdlu iseler de o mehâbet, o tavır, o görünüş yok. Onun için intihâbla hükümdâr yapılmak lâzım gelse herkesin re’yini arslana vereceğine şübhe yoktur. Şeklen, vechen korkunç olmakla berâber ‘aynı zamânda bir güzelliği, letâfeti de var.

‘Amca zâdesi demek muvâfık olacak kaplana gelince bu daha güzel, üzeri çizgili ve süslü olduğundan arslanın bir tarzdaki renginden daha mükemmel ise de kâbil değil ondaki letâfet yok. Anladım ki bir vücûdu, bir lehçeyi gösterebilmek için takınılacak tavrın çok ehemmiyeti var. Şimdi Betûl! Şu kadar tavsîfimi görünce mutlakâ bu koca hükümdârı görmek ârzû ettik değil mi? Öyle ise hiç merâkk ve telâş etme. Biz de her evde bunun akrabâsından ve cinsinden küçültülmüş bir numûne vardır. Evde kedi, hele tekir kedi.

Evet hocam da söyledi. Kedi tamâmıyla arslan cinsinden imiş. Her şeyi, her a‘zâsı, her hâli aynıyla arslana benzermiş. Yalnız küçüklüğü fark ediyormuş. Bunların da ileride bana göstereceği yabanîleri arslan gibi yırtıcı imiş. Bizimkiler {54. sayfanın sonu} evlerde bizimle yaşaya yaşaya mûnis bir hâle gelmiş.

Arslan-

Hakîkten Betûl öğrenmekliğiniz lâzım gelen fenn nâmına söylüyorum ki hocalar, ‘âlimler bütün arslanları, kaplanları, leoparları, jaguarları daha bu gibi ba‘zı hayvânları hep kedi ‘add ediyorlar. Hattâ hocam dedi ki bunların hepsine Félins deriz ki bu isim Latince alınılmış. Fakat bu kedi cinsinin ufak tefekleri ile berâber dünyânın her tarafına yayılmış daha pek çok cinsleri varmış. O hâlde anlaşılıyor ki hayvânlarda kedi cinsi pek büyük, pek ehemmiyetli ve bütün hayvânların en kalabalık nev‘li bir cinsi oluyor.

Bununla berâber hepsi de güzel, yakışıklı ve sevimli hayvânlar imiş. Bunların küçüğünde, büyüğünde çirkîn manzaralı hiçbir hayvân yokmuş.

Bir de Betûl bu kedi cinsi dediğimiz hayvânların hepsi kendilerine göre ya'nî vücûdlarına nisbetle çok kuvvetli hayvânlar, hattâ en küçükleri bile şâyân-ı hayret bir kuvvete mâlik. Bir de bunlarda başka bir hâssa var. Bizim ev kedilerini bilirsiniz ya, okşayıp sevdiğimiz zamân kabırır, sokulur, mır mır diye sürünür, fakat azıcık {55. sayfanın sonu} ta'cîz edip râhatsız ettiniz mi kat'iyen haysiyyet-i şahsiyyesini çığnetmez, der-hâl pençeyi yapıştırır. İşte bunların hepsi az çok böyle gâyet vakarlı, haysiyyetli Fransızcasını istersen honneur sâhibi hayvânlar diyeceğim. Bir de bu hayvânların ayakları şâyân-ı dikkat bir hâlde. Bunlar parmakları üzerinde yürür ve tırnaklarını da içeri çeker, yürür iken hiçbir ses bir tıkırtı çıkarmaz.

Kedi

Ne 'akıllı hayvân! Tırnakları yere sürünüp aşınmasın, dâ'imâ o müdhiş silâhı keskin kalsın diye onları hep içeriye mahfazasına çeker, bir hücumda lâzım olduğu vakit uzatır.

Arslan ve diğer o cins hayvânların hepsi cânlı diğer hayvânları parçalayarak onlarla te'ayyüş ederler.

Arslanlar serbest bulundukları mahallerde meselâ Afrika ve Hindistan'da yabânî mandaların, antilopların "zebra" denilen yabânî beygirlerin, zürafaların genç fillerin üzerlerine sıçrayarak onları yemeye başlar.

Kat'iyen ot, meyve vesâ'ire yemezler. Hep et yerler. Bizim evlerdeki kediler alışmış olduğu için her şey yerlerse de yine esâs vahşeti fâreler üzerine atıldıkları zamân görülür. Ya'nî her hâliyle kedilerimiz küçük birer arslan numûnesidir. Size göndereceğim resimlerde görüyorsunuz ya, bir erkek arslanın {56. sayfanın sonu} saçları var sonra parmaklık içerisindeki dişi arslanın yok. Dişi arslanın yanında gördükleriniz yavrularıdır.

Bir de bütün bu arslan, kaplan falan gibi hayvânların hangisinin kafesine, ya'nî odasına ikâmetgâhına bakılsa bir ağaç kütüğü ve üzerinde çatallı dalları görülür.

Bunun sebebini biliyor musunuz? Ben de çok merâkk ettim. Sonra hocam anlattı ve dedi ki:

-Biliyor musunuz ekseriyâ kediler tırnaklarını bir yere sürter, işte bunu her kedi cinsi olan bütün hayvânlarda yapar.

Dişi Arslan Ve Yavruları

Bu hayvânların tırnaklarını sürtmeleri keyf için değil bir lüzûm üzerine imiş. Bakınız size de anlatayım:

Kedi, arslan, kaplan diğer bütün bu nev' hayvânların tırnakları birer kılıf içerisine çekiliyor. Hâlbuki bu tırnaklar bizimkiler gibi bir yandan uzamakta olduğundan öyle bir hâle geliyormuş ki kılıfına çekildiği zamân o kılıfı acıtıyor ve hayvâna ıztırâb veriyor. İşte bunun için hayvân bizim tırnak kesmemiz gibi onları bir yere sürterek aşındırır ve fazlasını döker. Bu sûretle tırnaklarını, o müdhiş silâhlarını bilemiş olur.

Hattâ buradaki arslan ve kaplanların ba'zen tırnakları uzar. Kılıfına giremeyerek etine batar ve pek ziyâde acır imiş de onu kendisine bakanlar keserek çıkarırlarmış. Fakat arslanın tırnağını kesmeyi kolay bir iş zannetme. Onun elini bir takım çengellerle falan parmaklığın dışarısına çekip ilmekli iplerle iyice tuttuktan sonra orada kesiyorlar. Ma'a-mâ-fih ba'zısı buna alışmış ve elinde böyle bir şey olunca uzatır 'âdetâ kesilmesini ricâ edermiş.

İşte Betûl anladınız ya, o parmaklık içerisinde bunlardan her birinin yanında gördüğüm kütük ve dalların sebebi bu imiş. Bu hayvânlar 'âdetâ pençe bileğisi kullanıyor ve dâ'imâ tırnaklarını biliyorlar.

Mektûbumu bitirmeden evvel şurasını da söyliyim ki bu hayvânların tırnaklarını keserken ağzının önüne bir büyük direk tutarlarmış ve hayvân tırnağının acısından onu ısırır imiş. Eğer böyle bir direk konmazsa o vakit demir parmaklıkları ısırır ve ba‘zı kere dişlerini kırarmış.

İşte kardeşim bu mektûbumu burada kesiyorum. Gelecek sefer kaplan, jaguar, panter ve yabânî kediye yazacağımı va‘ad ile gözlerinden öperim.

Kardeşin

Münîr {57. sayfanın sonu}

MU‘AMMÂ

Bâlâdaki resimlerin altına her birinin dört kelimeyi geçmemek üzere yazılacak yazılarla hikâyesi gösterilecektir. Resimler sıra ile dizilmiş olduğundan sıra numarası i‘tibâriyle yazmak kâfîdir. {58. sayfanın sonu}

Hikmet-i Tabî'iyeden:

İMTİHÂN KAPISINDA

İ'dâdî sınıflarında îzâh edilerek okunmakta olan hikmet-i tabî'iyeye derslerinin mu'ahhiran serî' bir sûrette gözden geçirilmesini te'mîn etmek üzere "...” dan hulâsa edilerek tertîb olunmuştur.

-Müteharrik -Mobile- neye derler?

Harekette bulunan cisme.

-Muharrik -Orbite- nedir?

Bir müteharriğin esnây-ı harekette ta'kîb ettiği yol. Bu da ya müstakîm veya münhanî olur.

-Hareket-i mütesâviye -Mouvement régulier- nedir

Müsâvî zamânda, müsâvî mesâfe kat'eden harekettir.

-Hareket-i mütesâviyede sür'at -La vitesse- neye derler?

Vâhid-i kıyâsî zamânda kat'olunan mesâfeye derler.

[Meselâ: Kürre-i 'arzın hatt-ı istivâsındaki bir noktanın sür'ati ya'nî bir sâniyedeki hareketi 364 metredir.]

-Hareket-i mütesâviyede sür'at düstûru nedir?

Helezon Yaylı Mikyâsı Kuvvet

Mesâfenin zamâna taksîmidir. $\frac{f}{s} = .$

-Hareket-i mütehavvile -Mouvement varié- nedir?

Müsâvî zamânda müsâvî mesâfe kat'etmeyen harekettir.

-Hareket-i mütehavviledaki sür'at-i vasatiyye nedir?

Mefrûz ve mu'ayyen bir zamândaki sür'atidir.

Ya'nî: . م ع □

. dan hareket etmiş Δ zamân zarfında Δ noktasına gelmiş bir müteharrik Δ ye gelinceye kadar (Δ Δ) mikdârı zamân sarf eder. O hâlde Δ Δ mesâfesi de (Δ Δ) gösterilirse sür'at:

$$\frac{\Delta_{\Delta}}{\Delta_{\Delta}} = \Delta \text{ olur.}$$

-Hareket-i mütehavvilede herhangi bir zamândaki sür'at neden 'ibârettir.

(Δ Δ) zamânı küçülse küçülse nihâyet sıfıra münce olsa (Δ Δ) mes Fakat $\frac{\Delta_{\Delta}}{\Delta_{\Delta}}$ zamân

$$\{59. \text{ sayfanın sonu} \} \frac{\Delta_{\Delta}}{\Delta_{\Delta}} = \Delta \text{ zamân}$$

zamân zamân

zamânzamân

{60. sayfanın sonu}

â

â {61. sayfanın sonu} İ'allim değil 'âdetâ kendileri gibi, fakat ma'lûmâtlı bir arkadaş görmeli. Onun arkadaşça olan tatlı ifâdelerini dinleyip bellemeye kendilerinde bir heves,ârzû {62. sayfanın sonu} onların da o mes'ele, o bahis, o mâtde üzerinde fikirlerini düşündürmek lâzımdır.

Talebe 'âdetâ mu'allimle her dâ'im arkadaş olmalı. O derste o fennde kat'etmek istedikleri tarîk-i terakkî üzerinde el ele vererek berâber gitmeli.

Çocuk, yanlış tarafa gittikçe mu'allim onu çekip doğru bir hatt üzerine getirilmeli ve böylece bu iki veya birçok arkadaşlar kendi heves ve ârzûlarıyla mu'allimin ellerine yapışarak dersin sonuna kadar kemâl-i neş'e ile birlikte yürümelidir. Böyle olursa o dersten gâye-i istifâde tahassul eder.

Yine tekrâr edelim ki: bir ders için yalnız o derse 'â'id fenn kâfi değildir. Bu fenne ta'alluk eden mevâdd-ı sâ'ire, tecrübeler ve bu fenni anlamaya, öğrenmeye mahsûs şiddetli heves ve ârzûlar lâzımdır.

Ve'l-hâsıl bir ders esnâsında o ders-hâne sıhhi ve genç vücûdların neş'esiyle yaşamalıdır.

Bir dersin müfîd olması için:

Evvelâ: O ders sâmi'în ile mütenâsib, onların kâbiliyyet-i dimâğîyyelerine mutâbık olmalı ve mevzû'un anlaşıl原因aması yüzünden cân sıkıntısı vermemeli.

Sâniyen: Derste bahsedilen mevâdd pek ziyâde ta'addüd etmeyerek mahdûd olmalı. Uzun, mufasssal bir ders çocuğun zihnini bilâ-lüzûm yorar, zekâsını mahveder, sersemletir. Uzun bir derste bî-lüzûm tafsîlât arasında asıl nâfi' ve mühim olabilecek olan rûh-i mâdde, nâfi' kısım zâyi' edilir. Hâlbuki bir iki mahdûd mâdde açıkça anlatılarak iktifâ olunursa nâfi' ve unutulmaz bir ders olmuş olur.

Sâlisen: Derslerin bahsedeceği mevâddın hüsn-i tertîbi lâzımdır. Bunun da takrîrde pek büyük ehemmiyyeti vardır. Güzel tertîb olunmuş bir ders kolaylıkla ve mükemmelen anlaşılır ve yine kemâl-i sühûletle hıfz ve zabt olunur. 'Âdetâ temessül ederek muhâtabın her vakit için mâlî olur.

Râbi'an: Ders açık, vâzıh bir ifâde ile söylenilmelidir. Ders-i mevâddînin ne kadar basît olması icâb ediyorsa ifâdenin de o kadar basît olması lâzım gelir. Esnây-ı takrîrde ifâde edilen lisân, sâmi'înin lisânı olmalıdır. İntihâb edilen mevzû' ne olursa olsun dâ'imâ bir çocuğa hitâb edildiği unutulmamalı ve ders bilâ-lüzûm ve bilâ-fâ'ide bir takım ta'bîrât-ı fenniyye ve cümel-i mühimme ile iğlâk edilmemelidir.

Bu şarta ri'âyet edilmeyecek olursa hakîkaten dersin bütün fâ'ide ve ehemmiyyeti zâyi' edilmiş olur.

Hâmisen: Ders dimâğları yoracak derecede uzun olmamalı.

Vâkı'â derslerin müddet-i devâmı için 'umûmî bir şey söylenemez. Bu keyfiyyet mektebin derecesine göre tehallûf eder.

Gerçi ekseriyyetle dersler üç çeyrek veya bir sâ'at i'tibâr olunursa da asıl pedagoji ya'nî {63. sayfanın sonu} 'ilm-i terbiye-i etfâl fenni mücebince pek küçük çocuklara mahsûs olan ve çocuk bahçesi tesmiye edilen ana mekteplerinde bir ders müddeti 15 dakikayı geçmez ve bunun fevkindeki sınıflarda da tedricen yirmi, otuz, kırk yâhud kırk beş dakikaya kadar çıkarılmalıdır deniliyor.

Yeni verilecek dersin ders-i sâbıkla olan münâsebet ve râbitasını te'mîn için herhâlde bir takım su'allere lüzûm vardır.

Bu su'aller ve onların cevâbları ile talebenin fikir ve zihni ilerisini de ahz ve telakkîye hâzırlanmış olur. O halde öğretilen mâddenin bir intizâm ve tertîb dâhilinde hıfz ve zabt edilmesi te'mîn kılınmış olur.

Bununla berâber bir de dersin nihâyetinde ya yazarak veya şifâhen dersi hulâsa etmek lâzımdır. Zîrâ bir ders ne kadar güzel anlaşılmış ne derece mükemmel söylenmiş olursa olsun yine zihinden kaçıcı, yine firârîdir. Sonradan yapılacak hulâsa onları zabt eder. Yerine tesbît eyler. Bunun için her hâlde hulâsaya ihtiyâc vardır. Hele ders talebeye biraz da mübhem ve muğlakça gelmiş ise bu hulâsa onu tamâmıyla îzah ve bast etmeye yaramış ve esâs mes'ele anlaşılmış olur.

Hulâsa yapmanın muhtelif tarzı vardır. En iyisi siyâh tahta üzerine birkaç cümle ile yazmaktır. İşte o hâlde takrîr şu cümlelerin, şu mevâdd-i esâsiyyenin bir îzâhı olmuş olur.

Dersin her mühim bahsi bir cümle ile hulâsa edilerek orada kâmilten gösterilir ki bu cümleler talebenin nazar-ı dikkatini celb ve fikrini kâmilten teshîr eder ve talebe tarafından da o cümlelerin 'aynen kopya edilmesi dersin kâmilten hıfz ve zabtı demek olur ve gelecek derse yapılacak su'al cevâblarda da bu hulâsa fevk'al-'âde işe yarar. Zîrâ ders-i sâbıkın mevâdd-ı mühimmesi göz önünde ve tamâmıyla ma'lûm olarak iki ders arasındaki râbitayı te'mîn kâbil olur.

Ahmed Edîb Tedâvîsine muhtâc olduğumuz sârî bir maraz.

Bâb-ı ‘Âlî civârında

Ebu’s-su‘ûd câddesinde numara 1

{64. sayfanın sonu}

Mu‘ammâmızı halledenler meyânında kur‘â çekilerek:

Birinciye

Bir kitâb

İkinciye

Diğer bir kitâb

Üçüncüden onuncuya kadar

Terbiyevî çocuk oyunları

Onuncudan yirminciye kadar

Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu‘ammâmızın halli gelecek ay ibtidâsına ya‘nî dördüncü nüshaya kadar beklenecektir. Fakat dördüncü nüshamızın neşrinden bir hafta evvel gönderilmiş bulunmak îcâb eder.

Mu‘ammâyı hâvî mektûb zarflarının üzerine mu‘ammâ olduğunun işâret edilmesini ricâ ederiz. {Son ek 1. sayfanın sonu}

İ‘LÂNÂT İÇİN ŞERÂ’İT SORANLARA

İ‘lânâta mahsûs ayrıca sahîfeler kılınacağından şimdilik şerâ’it-i mu‘ayyene ve mukarreremiz olmayıp i‘lânâtın nev‘ine göre idâre-hânedede karârlaştırılacak ücret, fevka’l-‘âde ehven bir sûrette ahz olunmaktadır.

ÂLÂT VE EDEVÂT-I FENNİYYE MÜBÂYA‘ASI

İstanbul inâs i‘dâdîsi için îcâb eden hikmet ve kimyâ âlâtıyla bir sinematograf makinesi mekteb-i tefeyyüzdeki numûneleri vechile Galata’da Harâccı Sokağı’nda 38 numaralı komisyoncu Farhi Efendi vâsıtasıyla Köhler Fabrikası’na sipâriş olunmuştur.

PARİS KÜTÜB-HÂNESİ

Etablissements modernes

Galata tûnel civârında Mürettebâtî Sokak'ta 13 numaralı mağaza

Bu kütüb-hânede mu'allimîn ve talebeye mahsûs ve fûnûn-i mütenevvi'aya müte'allik Fransızca kitâblar beher taksîti şehri on kuruştan i'tibâren muhtelif taksîtlerle satılmaktadır.

TERBİYEVÎ ÇOCUK OYUNLARI

Her hânede, her mektebde, çocukların müctemi' bulunduğu her yerde tatbîki kâbil eğlenceli, fâ'ideli, güzel oyunları hâvî bulunan bu kitâb 2 kuruş fi'âtla satılmaktadır.

PUL VE KARTPOSTAL MERÂKKLILARINA

Pul ve kartpostal ve fotograf resimleri ve sâ'ir koleksiyon eşyâ'sı mübâdele fûrûht ve mübâya'a edenlerin adres ve i'lânları iki sûtûnlu bir sahîfe i'tibârıyla beher satrı altmış paraya dercolunur. Tekerrür eden i'lânlardan ayrıca iskonto yapılır.

ABONELERİMİZE HEDİYE

'Umûm abonelerimize bu nüshamızla berâber "Terbiyevî Çocuk Oyunları" nâm risâleden birer 'aded gönderilmektedir. Abonelerimiz için ara sıra böyle hediyeler takdîm edilecek fakat dâ'imâ abone kaydından evvelki zamâna 'â'id hediyeler i'tâ kılınmayacaktır. Hediyelerimizin kâffesinden istifâde etmiş olmak { } {Son ek 2. sayfanın sonu}

1 Hazîrân {1}329

Müdîr-i Mes'ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

'Aded-3

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Hâlîde Edîb-----Yirminci 'Asırda Kadınlar

Nedîm-----Uyku Nedir?

Nûn-----Terbiye-i Milliyye

Ahmed Edîb-----Hıfzu's-Sıhha-i Mekâtib

Yûsuf Ziyâ-----Hutbe-i Elem

Kadın Haberleri ----- Şu'ûn-i fenniyye

Fenn ve San'at Hârikaları-----Fecî' Bir Hikâye

Bin Bir Levha-----Kendi Kendimize Müze Yapalım

İrlandalının Kedisi -----Letâ'if

Fî'âtı 2 kuruştur

İstanbul

Zarâfet Matba'ası- Ebu's-su'ûd câddesinde Meserret Otelinin karşısında numara 1

1329

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâtta mâ-'adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye'de her yer için abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ'ire için ayrıca posta ücreti zammedilir. İdâre-hânesinden alınmak şartıyla 'umûm mekteb talebesine fî'âtı 60 paraya tenzîl edilmiştir.

“Mekteb Müzesi” Bâb-ı ‘Âlî civârında Ebu's-su'ûd câddesinde Meserret Oteli karşısında bir numaralı idâre-hânesinde ve “Zamân” Kitâb-hânesinde tevzî' olunur. Aboneler münhasıran idâre-hânede kaydolunur.

FAZÎLET MUSÂBAKASI

Kızlarımızın ta‘lîm-ve terbiyesiyle uğraşan mü’essesât-ı ciddiyyeden bu def‘a (Göztepe İnâs Ana Mektebi), rüşdiye sınıfı tâlibâtı arasında tahrîrî bir musâbaka açarak tâlibâtın her birinin son hafta zarfında ne gibi iyilikler yaptıklarını sorar ve bu mini mini hanım kızların yazdıkları kâğıdları da bi’t-tedkîk en iyi yazan ve şâyân-ı mükâfât görülen hanımın ta‘yîni vazîfesini risâlemize tevdi‘ eder.

(Mekteb Müzesi) hey’eti kemâl-i dikkatle bu kâğıdların tedkîkinde cümlesinin ileride vatan için pek müşfik birer vâlîde olacaklarını tasdîk ile berâber içlerinden Selmâ Muzaffer Hanım’ın yolda bir diğer çocuk tarafından atılan taşla başı yarılan bir çocuğu alıp teyzesinin yalısına götürdüğü ve orada tedâbîr-i evveliyeyi yaptırıp yarasını sardırıdıktan sonra bir adam ile kendi hânesine gönderdiği ve bu yolda benî nev‘ine bir hizmet ve muâveneti kendisi için vazîfe bildiği cihetle birinci ‘addedilerek şâyân-ı mükâfât görülmüştür.

Tâlibâtını böyle hisslerle yetiştiren bu mektebi tebrîk eder ve hey’eti ta‘lîmiyyesini alkışlarız. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

1 Hazîrân {1}329

Müdîr-i Mes’ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

Fecî‘ Bir Hikâye

{65. sayfanın sonu}

Türklerin ulu ve büyük anası Hâlîde Edîb Hanımefendi tarafından verilmiş bir konferanstır.

YİRMİNCİ ‘ASIRDA KADINLAR

-Mâ-ba‘di ve son-

Meselâ ‘umûm İstanbul elden dilenciye para vermemeye ‘azm etse ve sadakasını teşkîl edeceği veyâhud zâten müteşekkîl bir fukarâ-perver cem‘iyyetine verse İstanbul’daki bu fenâ dilencilik ortadan kalkar ve cidden fakîr olanlar mu‘âvenet görürler. Çünkü emîn olunuz ki cidden fakîr ve muhtâc binlerce ‘â’ile ve insân ortada dilenenler değildir ve bunlar dilenmediği için onlara mu‘âvenetimiz erişmiyor. Bizde ilk muntazam bir fukarâ-perver cem‘iyyeti (Topkapı) başka yerlerdeki gibi kadınlar tarafından değil erkekler tarafından teşkîl edilmiştir. Hanımlar kendileri buna mümâsil fukara-perver cem‘iyyeti şimdilik teşkîl edemeseler bile hîç olmazsa sokakta verdikleri muzırr sadakayı hesâb ederek üç kuruş, beş kuruş, bir mecîdiyye, her ne ise, onu muntazaman bu cem‘iyyete verseler hem İstanbul’da bir kısım vatandaşlarımızın dûcâr olduğu bu tenbellik, hîle ve

yalancılık ‘illetini ortadan kaldırmaya hem de paralar ile cidden bir hayır etmeye muvaffak olurlar.

Hulâsa Amerika kadınlarının fukarâ-perverliği bugün bu fukarâ-perverlik cem‘iyyetleri sâyesinde daha anlayışlı ve fâ‘ideli bir şekil almıştır. Dünyâda yegâne felâket fukarâlık, parasızlık, ekmeksizlik değildir. İnsanları bed-baht eden başka bin türlü felâket vardır. Her türlü felâketi gidermek, her nev‘ göz yaşını silmek kadınların vazîfesi ve ârzûsudur. İşte bu fukarâ-perverlik daha doğrusu hayır işlemek Amerika kadınları için daha ince ve büyük şekiller almıştır. Bugün habis-hâne, fukarâ hasta-hâneleri, kimsesiz ve düşmüş bed-baht kadınlar dâru’l-‘aceze ve hasta-hâneleri, hasta bakıcılar mü’essesâtı, yetim-hâneler ve salîb-i ahmer teşkîlâtı ‘umûmiyyetle kadınların şefkat ve yardımını celb eden mü’essesâtıdır. Bu kabîl hasta-hâneler ve mü’esseselerde bugün başlıca çalışan kadın doktor, bu kabîl mü’esseseleri çoğaltan kadın fakîr-perverlerdir. Bu şekil hayır ve fukarâ-perverlik, değil medenî Amerika’da, İstanbul’da bile mevcûddur. Rum, Ermeni ve sâ’ir vatandaşlarımızın kadınları arasında tedkîk edecek olursak iyi teşkîlâtlı fukarâ-perver cem‘iyyetleri, yetim-hâneler, hasta-hâneler ve hilâl-i ahmer teşkîlâtı ve sâ’ire bulabilirsiniz. Demek ki fukarâ-perverliğin yirminci ‘asırdaki müfîd ve yüksek şeklini yapabilmek için mutlak Amerika kadınları kadar da müterakkî {66. sayfanın sonu} olmak lâzım değildir. Bunu biraz kendimizden ziyâde etrâfı düşünmekle pek a‘lâ Türk kadınları da yapabilirler. Hattâ seviyye-i zihniyyeleri bugünkü kadar yüksek olmadığı zamân Türk hanımları yapmışlardır. Azıcık etrâfımızı tedkîk edecek olursak yüzlerce sene evvelki mekteb vakıflarından, fukarâ çocukları giydiren vakıflardan, ‘imâretlerden, hasta-hânelerden en mühimm ve büyüğünü sâhib-i hayır Türk hanımların yaptığını görürüz. Sultân Ahmed Rüşdiyesi, ‘asker hasta-hânesi ve ona mûmâsil sâ’ir birtakım mü’essesât Türk kadınlarının ismini taşıyor. Bugün bu muhterem ve mübârek analarımızdan zihnen epeyce ileri gitmiş olduğumuz hâlde kalbimiz, şefkatimiz geridedir. Fakat biraz daha anlayış ve terakkîle hanımlarımızın en evvel bir memleket kadınlarını büyük ve kadın sıfatına lâayık eden fukarâ-perverlik ve hayır-perverlik de müteşebbis olacaklarını zannediyorum. Çünkü ileri giden memleketler kadın ve erkek mesâ‘îlerini yalnız şahıslarına değil muhîtlерinin ihtiyâcâtına sarf eden ahâlisi çok ülkelerdir.

Amerika kadınlarının fukarâ-perverliklerindeki tahavvülde bu kadar tevakkuf etmem. Kadınların bu fukarâ-perverlik safhası her memleket kadını için pek mühimm olmasındadır.

Dördüncü tahavvül ‘â’ile ve ictimâ’î tahavvülleri idi. Kadının ‘â’iledeki tahavvülü iktisâdî ve zihnîdir. Eskiden ‘â’ilesinin yiyeceği ekmeğe, giyeceği çoraba kadar i‘mâl eden kadın bu ihtiyâcâtı bugün dışardan aldığı için mevki’i daha zihnî ve yüksek bir ‘â’ile re’îsi mevki’i olmuştur. Evinin bütün ihtiyâcâtı bugün kadının Amerika’da dışardan geliyor, kadının mâddî hizmeti azalıyor, fakat ma‘nevî mes’ûliyyeti büyüyor. Bu ihtiyâcâtın en ucuz, en müfid ve mübremelerini tedârik etmek, ‘â’ilesinin, sıhî, zihnî ve bedî’î ta’lîm ve terbiyesini kendi yapmak veyâhud başkalarına yaptıracığından en iyilerini intihâb etmek hep kadına ‘â’id bulunuyor. Bunlardan artan zamânını da bulduğu mahallenin, şehrin veyâhud memleketin ihtiyâcâtı, terakkîsi için sarf ediyor. Yirminci ‘asır analığı on dokuzuncu ‘asırdan daha geniş, zihnî ve vâsi’ bir analık, bir ‘â’ile re’îsliğidir. Çünkü hudûdu –kadınların medenî vazîfelerinde de dediğim gibi- evinin kapısında değildir.

İctimâ’î tahavvüle gelince: On dokuzuncu ‘asırda Amerika kadınlarının ictimâ’î hayâtını tedkîk için o zamân yazılan roman, hâtîrât ve sâ’ireden insân şöylece hulâsa edebilir: birbirlerini ziyâret ederler, ziyâfetler verirler, dikiş cem‘iyyetlerinde toplanırlardı. Biraz sonra çay ziyâfetleri, akşam ziyâfetleri, vizite günleri ve sâ’ire çıktı. Bugün bunlar yerine konan ve kadınların ictimâ’î hayâtına da yüksek ve müfid bir şekil veren kulüp hayâtı başladı.

Kadınların ictimâ’î hayâtı şimdi ‘umûmiyyetle kulüplerinde cereyân ediyor. Dostları veyâhud {67. sayfanın sonu} büyük bir adam şerefine verilecek ziyâfetler, viziteler kulüpte oluyor. Kadınlar bir şey tedkîk etmek, bir maksad için çalışmak üzre ekserî kulüpte toplanıyorlar. Eskiden bir i‘tikâd vardı ki beş on kadın bir araya gelince mutlak, dedikodu, kıskançlık veyâhud kavga çıkarırlar.

Hâlbuki kadınların kulüp hayâtı bu eski i‘tikâdı da bugün cerh ediyor. Bilâ-maksad ve işsiz yaşadıkları müddetçe erkeler de kadınlar kadar dedikoducu, kıskanç ve kavgacı olur. Bunu da görmek için bizim erkek kahve-hânelerine bir nazar etmek kâfidir. Hâlbuki kadınlar bir maksad, bir iş, bir mutâla‘a için bir araya iyi muntazam sûrette toplandıkları

müddetçe bu işsizliğin, maksadsızlığın vücûda getirdiği kötü ‘âdetlerini bırakabileceklerini dünyâyâ isbât ettiler. Kulüpler kadınların i‘tiyâdâtına, mesâ‘îlerine büyük ve müfîd bir te’sîr yapmış, hayâtlarına insâniyyet-perver ve zihnî gâyeler sokmuştur.

Amerika’da 1908 senesinde 967 kulüp 77544 a‘zâ-yı aslî bulunuyordu. Bugün 5312 kulüp 358497 a‘zâ bulunuyor.

Bu sırf kadın kulüplerinden başka Amerika kadınları Tahsîl-i Millî Kulübü, Çocuk ‘Amele Mes’elesi Kulübü, Amerikan Terakkî-i Millî Cem‘iyyeti, İktisâd ve ‘Â’ile Kulübü gibi bütün Amerika milletin ictimâ‘î, zihnî menâfi‘ ve terakkiyyâtını tervîc eden kulüpler de yapmışlardır.

Hulâsa kadınların bugün fa‘âliyyetine açılmış büyük bir sâha bulunuyor. Kadınlar bu sâhada bütün efkâr-ı bâtıla ve mevânî‘a rağmen ilerliyorlar. Bu sâhanın mu‘allimlik, hâfız kütüblük, kâtiblik kısımlarında tuttukları mevki‘ o kadar mu‘azzam ve rasîndir ki buna artık efkâr-ı ‘umûmiyye i‘tirâz etmediği gibi takdîr de ediyor. Amerika’da tahsîl görmüş kadınların mesleğe intisâbları menfa‘at-ı ‘umûmiyye için elzem olduğu tahakkuk etmiş ve hükûmet çocuk tahsîlini hemân tamâmen kadınların ellerine teslîm etmiştir.

Kadınların başka şu‘belerde de büyüklükleri yavaş yavaş tanınıyor. Büyük zihnî mevki‘lerde kadınları görmekle kuduran erkekler Madam Gordin’in {İmla hatası ile Madam Curie olabilir} dâru’l-fünûn kürsîsine çıkmasını, Madam Ella Yung’un Vaşington’da ‘Umûm-i Ma‘ârif Mektepleri riyâsetinde bulunmasını men‘edememişlerdir.

Kadınların ilerledikleri şu‘beler ve tahavvüllerden bahs ettik. Şimdi Amerika’da fa‘âliyyetleri i‘tibâriyle ayrıldıkları sınıfları tedkîk edelim:

Birinci sınıf - kendi hayâtını kazanalar.

1 İşçi kadınlar, fabrika ‘amelesi.

2 Evlerde çalışanlar, aşçı, hizmetçi, ütücü, çamaşırcı vesâ’ire.

3 Ticaret edenler, stenografi kâtibi, muhâsib, dükkâncı.

4 Meslek sâhibi kadınlar, doktor, gar{de}-malade, san‘atkâr, hâfız-ı kütüb, muharrir, mütefennin, mûsikî-şinâs.

İkinci sınıf - ‘â’ile kadını. {68. sayfanın sonu}

Üçüncü sınıf - zevki için çalışanlar (dînî, ictimâ’î ve tahsîlî çalışanlar, ictimâ’î partiler.)

Dördüncü sınıf - moda kadınları.

Bu sınıflar arasındaki kendi hayâtını kazananlar ile ‘â’ile kadınları hem ‘adedce ve hem de ehemmiyyetce en yüksek olanlarıdır. Moda kadını en aşağı tabakadadır. Burada moda kadını derken sırf süslenmek, ‘â’ilede, cem‘iyyette hîçbir fâ’ideleri olmadığı hâlde tenebbüt eden fâ’idesiz kadınları murâd ediyorum. Kat‘iyyen modaya ri‘âyet edenleri kasd etmiyorum. Çünkü fa‘âliyyeti ve fâ’idesi i‘tibâriyle en yüksek tabakada olan bir ‘â’ile kadını ile bir meslek kadını da modaya ri‘âyet edebilir. Çirkin ve gülünç olmamak şartıyla etmelidir. Kadınların ‘â’ileleri, evlâdları, zevcleri için tahsîllerini ve muhîtlerini mümkün olduğu kadar güzel yapmaları vazîfe-i asliyyelerindendir. Fakat yalnız moda ve kendisi kazanmaksızın başkalarının parasını sarf etmek bir kadının hayâtını doldurmak için fazla ve küçük bir maksaddır. Amerika’da istatistikler bu bî-lüzûm kadınların ‘adedinin azaldığını gösterdiği gibi medeniyet ilerledikçe tamâmen ortadan kalkacakları da anlaşılıyor.

İşte hanımlar size yirminci ‘asırda kadınlar hakkında bir sâ‘ate sığacak kadar ma‘lûmât verdim. Amerikalı kadınların yirminci ‘asırda müfid, hayır-perver, medenî ve ictimâ’î tahavvüllerini bizim için de bütün samîmiyyet-i kalbimle temennî ediyorum. İyi Türk kadını olmak, Türklüğün her şeyini yüksek ve büyük istemektir. Türklük büyük olmak için her Türk kendine düşen vazîfeyi yapmalıdır.

O vazîfede hayır-perver, müfid ve ictimâ’î terakkiyyât ve teceddüdâta bir an evvel yetişmek için evvelâ hepimiz ayrı ayrı sonra müttefikan ilerlemektir.

Bu kadar büyük terakkiyyât ve teceddüdâta yetişmek -belki aramızdan ba‘zı hemşîrelerimize - gayr-i mümkün görünüyor. Fakat ben ‘Umûm-i Beyne’l-Milel Kadınlar İttihâdı Re’isi Leydi Aberdin’in ‘Umûm-i Beyne’l-Milel Kadın Kongresi’ndeki hitâbesinin son sözlerini söyleyeceğim

-Dünyâda gayr-i mümkün bir şey yoktur. Hanımlar, zor şeyler, yapılan şeyler; gayr-i mümkünler de yalnız müşkilâtla yapılan şeylerdir.

Hâlîde Edîb {69. sayfanın sonu}

UYKU NEDİR?

Hayât, bir ihtirâk-ı dâ'imîdir. Vücûd fa'âliyyette bulundukça bir yandan bir kısım mevâddîni yakar, zâyî' eder. Ya'nî bir hareketin icrâsında, bir mudillenin takallüsâtında, bir sinirin ihtizâzında, bir ârzû ve hassâsiyyet vukû'unda, bir düşünce veya fikir sarfında, guddelerin bir mâtde-i 'adaliyye, 'asabiyye, şevkiyye, dimâğiyye, ensiceviyye ifrâzında...ilâh vücûd-i insânî yıprar 'uzviyyete hâlel gelir. Ve bir şeyler sarf olmuş olur. Bu sarfiyyâtta birtakım reddiyyât vukû'a gelir. Bunlar irâde-i bedenîyyede toplanır. Ef'âl-i hayâtiyye üzerine 'aks-i te'sîrler husûle getirir. Bu muzahrefât-ı mahsûsanın istilâsıyla 'uzviyyet kirlenir. Ve artık işe, fa'âliyyete kâbiliyyeti kalmaz. Ve her hâlde muhtâc-ı istirâhat bir hâle gelir.

İşte uyku için gösterilen lüzûm ve dâ'imî bir fa'âliyyeti müte'âkib istirâhat ve istirâhatın sonunda bir fa'âliyyete kâbiliyyet esbâbı budur.

Şimdi bunun ya'nî uykunun asıl bünye-i hakîkiyyesini, ne gibi mevâddın te'sîri tahtında tahassul eyleyebildiğini ve 'uzviyyette uykuya 'â'id ne gibi mevâdd-ı kimyeviyye vesâ'ire meydâna geldiğini arayalım.

Vücûdun fa'âliyyet-i dâ'imesi müsekkin yâhud müvellid-ta'ab bir mâtde, bir mâtde-i semmiyye ifrâzını mûcib oluyor. Bu nev' semmiyyât çoğalınca vücûdun her tarafına yayılır. Ve cümle-i 'asabiyyenin 'ukdeleri üzerine merâkiz-i 'âliyye-i 'asabiyyeye (morfin) veya (kloral) gibi te'sîr eder. Ve artık işleyemeyecek bir hâle getirir ki işte uyku odur. Uyku 'uzviyyât-ı bedenînin bir ta'mîr ve termîmidir. Bu ta'mîr esnâsında ya'nî uykuda fa'âliyyet-i 'uzviyye kısmen hafifleşerek husûle gelmiş olan semmiyyât ta'ab-nâkî ağır ağır izâle eder. Ve onu izâleye kadar fa'âliyyet pek hafîf, pek ağır olur.

Vücûdda terâküm etmiş olan semmiyyât uyku esnâsında, deverân-ı dem sâyesinde ağır ağır süpürölüp gider. Hüceyrât-ı 'asabiyye bu yolda yeniden kesb-i kuvvetle hâricin tahassüdâtını alabilecek bir hâle gelir. İşte buna uyanma denilir.

Demek ki vücûddaki semmiyyâtın terâkümü uykuyu, onun deverânla temizlenmesi de uyanmayı mûcib oluyor.

Bu kaziyyeyi ilk evvel keşfeden Mu'allim Boşar daha ziyâde ileri giderek diyor ki: vücûdun çalıştığı, uyanık ve fa'âl bulunduğu zamân semm hâsıl ettiği ve uyku, istirahat hâlinde iken bu semmi def'edip kanından temizlediği ifrâzât-ı beviyyesinin terakibinden bellidir. Zîrâ uyku esnâsında tahassul eden -bevl- uyanıkkenden daha az semm-nâktır.

Vücûd sekiz sa'âtlik bir uyku esnâsında uyanık ikenkinden dört def'a daha az semmli bevl husûle getiriyor. İnsândaki bu kabîl {70. sayfanın sonu} mâyi'âtın en az semmli bulunduğu zamân uykudan uyandığı zamândır. Ve uyanır uyanmaz yine semmiyyâtın mikdârı yine tezâyüd etmeye başlar. Sekiz on sa'ât sonra ise artık hadd-i a'zamîye takarrüb eder. Bevlın terkîbi daha ince tedkîk edilerek anlaşılmış ki: Uyanıklık ve fa'âliyyet esnâsında ifrâz olunan bevlın mevâdd-ı semmiyyesi münevvim ya'nî uyku getiricidir. İşte akşam uykusunu mûcib olan şey bu nev' bir semmin husûlûdudur. Hâlbuki uykuda iken bevilde husûle gelen mevâdd-ı semmiyyenin tabî'at ve havâssı ihtilâcî mûcib bir hâlde olduğundan sabâhleyin uyanmayı en ziyâde mûcib olan şey de bu olmuş oluyor.

İşte bu Boşar'ın tedkîkâtı şu yolda bir faraziyyenin vücûduna sebep oluyor.

Ma'a-mâ-fîh Pieron ve sâ'ir ba'zı zevât mes'eleyi köpekler üzerinde tecrübe ederek uykusuzluğun devâmının zannedildiği kadar bedende 'adem-i intizâmı mûcib olmadığını ve yalnız ba'zı hüceyrât-ı dimâğiyyeyi tahrîb ettiğini anlamışlardır. Bu tahrîbât en ziyâde kısm-ı cebhede oluyor. Fakat netîcede şuna hükmedilmiştir ki uykusuzluk ne te'sîr yaparsa yapsın muvakkattır. Uyuyunca telâfi olunuyor. Ve her şey ta'mîr görüyor. Bunun te'sîri 'âdetâ ispiro, afyon te'sîrâtı gibi geçici oluyor. Fakat her hâlde uykusuz bir hayvânın sefaloraşidin {cephaloravhidian} denilen mâyi'-i dimâğiyyesi alınıp diğer bir hayvânın damarlarına şırınga edilirse onun da dimâğının kısm-ı cephesinde 'aynı tagayyürât ve bozukluk görünür. Ve ağır ağır uyku gelmeye ve gözleri kapanmaya başlar. Zavallı hayvân bir müddet mukâvemetle uğraşırsa da ayakları gevşer, gözleri baygın bir hâlde süzülür, artık hiçbir sese itâ'at edemez. Ancak bu esnâda pek büyük taharrüşâtı mûcib olan şeylerle biraz duygu hâsıl edebilir. Ve bu mâyi'-i münevvimin şırınga edildiği mahall dimâğa ne kadar yakın bulunursa te'sîri de o nisbette serî' ve şedîd olur.

Eğer ‘aynı mâyi’ uykusuzluktan müte’essir bulunmayan ve tâmm uykusunu uyuyarak istirahat etmiş olan bedenden alınırsa kat’iyyen hîçbir te’sîr yapmaz.

Demek ki uyku hakîkaten kanda (İpno {Hypno} Toksin) denilen bir toksinin husûlünden ileri gelir. Bu toksin husûle gelince insân veya hayvân şiddetli bir sûrette uyumak hissini duyuyor. Şâyed bir kuvve-i cebriyye tahtında uyutulmazsa veya uyumamaya uğraşırsa o vakit dimâğ da tahrîbâtını yapmaya başlar.

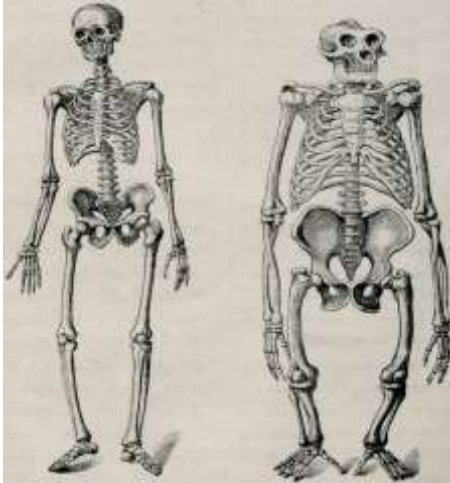
Bu uyku toksini tecrübe olunmuş. 65 derece-i harârette tamâmıyla te’sîrini zâyî‘ eyliyormuş. Öyle ise insândaki harâret-i bedeniyye 37,5 olacağına 35 olmuş olsa ve teşekkül-i beden ona mütehammil bir sûrette bulunsa idi hîç uyku uyumak ihtiyâcı bulunmayacak idi.

Nedîm {71. sayfanın sonu}

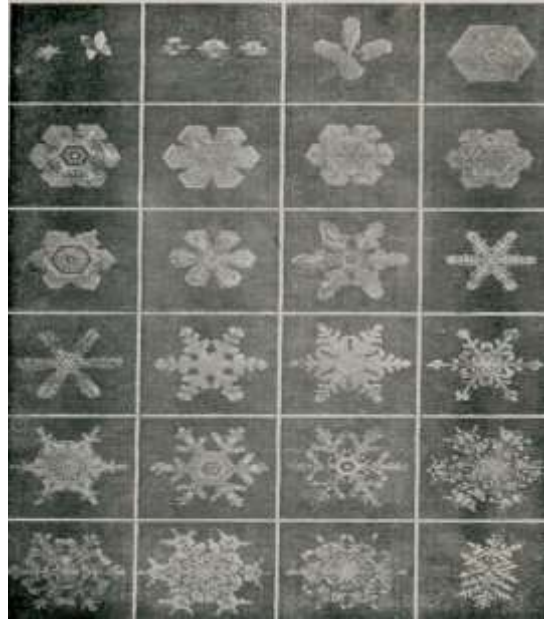
BİN BİR LEVHA

Mekteb Müzesi ağır ağır asıl müzelerini teşkîle muvaffak oluyor. İşte bu nüshadan i’tibâren kârî’lerine 1001 müntahab levha vermeye başladı. Her nüshada mümkün olduğu kadar bu levhalar arttırılacak ve tedrîsâta, tahsîle müte‘allik ne kadar mühimm resimler, levhalar varsa hepsini koymaya gayret edecektir.

[Bin bir levhadan-1]

İnsan Ve Goril İskeletleri {72. sayfanın sonu}

Kar aralarında havâ bulunmak üzre incimâd etmiş su billurudur. Bunların mikroskop altındaki manzaraları dâ'imâ altı köşeli muntazam eşkâl hâlinde olup bu levhamızda gösterilmiştir. {73. sayfanın sonu}

TERBİYE-İ MİLLİYYE

Muhtâc bulunduğumuz tahsîl-i 'ilim ve ma'rifet ile bir terbiye-i milliyye hakkında muhterem bir 'Osmânî hanımı tarafından geçenlerde Kanlıca'da verilip huzzârı fevka'l-âde müte'essir ve müteheyyic eylemiş olan bir konferans bu def'a sûret-i mahsûsada 'umûm kârî' ve kârî'elerimizin te'mîn-i istifâdesi için derc-i sûtûn iftihâr ediyoruz.

Hanımlar:

Esbâb-ı felâketimizi ihzâr eden 'âmiller çok olmakla berâber ben birincisini cehâlet-i 'umûmiyyeye ve bunun dolayısıyla kadın tahsîlsizliğine isnâd ediyorum.

Bugün tahakkuk etmiş bir keyfiyyet var ise o da hâl-i hâzır muhârebesinin 'ilim ile cehil arasında olmasıdır. Evet muhâsımlarımız bizden çok biliyorlardı. 'İlimleriyle gâlib oldular. Biz bilmiyorduk, cehlimizden mağlûb olduk. Bizimde her bir şeyimiz, topumuz, tûfengimiz, 'askerimiz vardı. Bunlardan istifâde edebildik mi? Edemedik ve edemedik. Çünkü bunlar var, fakat tahsîlimiz ve bunları hüsn-i isti'mâle sâ'ik olacak gâye-i emelimiz yoktu.

Düşmânımız Bulgaristan otuz, otuz beş sene içinde prenslik, krallık oldu. Bize i'lân-ı harb etti ve gâlib geldi. Bunlara hep gâye-i emel-i millî sâyesinde mazhar oldu. İlk teşkîlâtında mekteblerini esâs ittihâz ederek birçok mektebler açtı. Bugün, hanımlar; Bulgaristan'da binlerce ibtidâ'î yüzlerce rüşdî, kızlar için otuz tâne i'dâdî var. Buna mukâbil bizim nemiz var biliyor musunuz? Pây-i tahtında 'adedi on beş varmayan kız rüşdiyyesiyle iki sene evvel küşâdına muvaffak olduğumuz bir tâne kız i'dâdîmiz var. Buna nazar-ı dikkatinizi celb ederek yine Bulgaristan mekteblerine geçiyorum. Bulgaristan mekteblerinde esâs-ı 'ilim ve fenn kadar gâye-i emel-i millî yer tuttu. Bütün ideallerini memleketlerini büyötmek, prenslerini kral görmek maksadına hasrettiler. Ve bugün de maksadlarına muvaffak olan bir millet oldular. Kendilerini tel'in ettiğim düşmânın bu hissine, kendi hesâbıma, ta'zîm ediyorum. Fikrimi ufak bir misâl ile îzâh edeyim. Hanımefendiler, bugün içinizden birisine gideceksin, şu müdhiş ormanın içinde kaplan sürüsüne karşı

koyacaksın denilse ve bu hizmeti görmek, bu fedâ-kârlığı etmek için size bir maksad, bir fikr-i mukaddes verilmese kendiniz için mecbûriyyet görmediğiniz bu vazîfeyi îfâ etmek hissini duymak şöyle dursun bağlasalar durmaz, kaçarsınız. Hâlbuki o kaplanlar gelecek, evini yıkacak, evlâdlarını yiyecek deseler o zamân ocağını, evlâdını muhâfaza hiss-i fedâ-kârîsiyle {74. sayfanın sonu} hayâtın nazarınızda ehemmiyyeti kalmaz. Cânınızı almadıkça evinize giremez. Evlâdınızı yiyemez. İşte biz bu mevki'de idik. Eğer köylerimizde mekteb ve tahsîl-i ibtidâ'î mecbûrî olsa idi -ki bu bütün mil-i mütemeddine hattâ Bulgarlar tarafından bile kabûl edilmiştir- o zamân ne 31 Mart hâdisesi olur, ne başımıza bu son felâketler gelirdi. Evet 31 Mart hâdisesi olmazdı. Çünkü o zamân şerî'at elden gidiyor diye ifsâd edilen 'asker, şerî'ati bir şahs-ı muhayyel zannıyla tutacağız diye raf'-ı livây-ı 'isyân edeceğine kendilerine o sözü söyleyenlerin yüzüne şerî'at; İslâm diyârından kolayca çıkamaz kelime-i muhikini fırlatır; yerinden kıpırdamazdı. Evet bu son felâketler de gelmezdi. 'Asker dînden bî-haber, vatandan bî-haber hattâ mevcûdiyyetinden bî-haberdi, çünkü 'askere tahsîl-i ibtidâ'î verilmedi.

Eğer 'askerimiz tahsîl-i ibtidâ'î alsa idi dîni bilir ve her bucağında bir merkad-ı mübârek, bir ma'bed-i mu'azzam olan Rum ilini muhâfaza için cânını siper eder, Müslümân topraklarına düşmân çizmesini bastırmaz, Müslümân kardeşlerinin 'ırsını, nâmusunu düşmân kucaklarına attırmaz, câmi'lerine hâç taktırmazdı.

Eğer 'askerimiz tahsîl-i ibtidâ'îyi alsa idi: milliyyeti bilir ve dört yüz kişilik bir çadır halkından cesâreti, fazîleti, 'adâleti sâyesinde teşekkül edip bir zamân cihâna hâkim olan 'Osmânlı İmparatorluğu'nun şân-ı milliyyesini muhâfaza için kanını heder eder, Türklük nâm-ı bülendini lekelemezdi.

Eğer 'askerimiz tahsîl-i ibtidâ'îyi alsa idi: vatanını bilir, ben Ankaralıyım yâhud Konyalıyım, Rum ili neme gerek demez, bu kıymetdâr yerlerin 'Osmânlı hükmünde bekâsını te'mîn için îsâr-ı cânı cânına minnet bilir, emr-i müdâfa'aya daha ziyâde gayret ederdi.

Eğer 'asker tahsîl-i ibtidâ'îyi alsa idi mevcûdiyyetine inanır ve kendinin de hakk-ı hayâta mâlik bir ferd olduğunu düşünerek o hâkimiyeti muhâfaza için fedâ-kârlıktan çekinmez, olduğu yerden, aldığı kumandadan ayrılmazdı. 'Askerimizi bu noksânından dolayı muâheze etmeye hakkımız var mı? Hayır öğretilmedi, öğrenmediler, bunlar öyle bir şey

ki ferdi hareketin böyle ‘umûmî mes’elelerde hîç hükmü olamaz. Bunu kendi kendilerine yapamazlardı. Mülkün her tarafında tahsîl-i ibtidâ’îyi hükûmetin kabûl ve tatbîk etmesiyle husûl bulacaktı. Mütemeddin milletlerin hepsine tahsîl-i ibtidâ’î mecbûrîdir. On üç yaşına kadar bir evlâd ebeveyn ile hükûmet arasında müşterek bir ferddir. Ebeveyni havâyic-i zarûriyyesini te’mîne, hükûmet okutmaya fazâ’il-i ahlâkiyye ta’lîm etmeye mecbûrdur. Hükûmet evlâdını okumaya sevk etmeyen pederden resmen cezây-i nakdî alır. Ve bu tekerrür eder ise daha büyük cezâlarla te’dîb eder. Ebeveyn tahsîl-i ibtidâ’îyi bitirdikten sonra evlâdına sâhib olabilir. Ondan sonra tahsilde {75. sayfanın sonu}devâm ettirmek yâhud bir san‘ata sülûk ettirmek, rencber, amele, çırak her ne ister ise ona sevk etmek hakkını isti‘mâl eder. Bu milletlerde tahsîl-i ibtidâ’îyi almamış yüzde üç kişiye tesâdüf olunmaz. Şimdi bir de bizi düşünelim. ‘Acabâ yüzde kaç bulabiliyoruz? Sonra bir mukâyese yapalım. Karşınızda bir ordu farz ediniz ki efrâdın hepsi okumuş, maksadı ne olduğunu biliyor. Ve bu maksadını mini mini çocukken evinde, sonra mektebde daha sonra kışlalarda her gün dinlemiş. O hâlde ki dîni kadar mevcûdiyyetinde yer tutmuş. Zâbitler ‘aynı maksadın hâdimi. ‘İlmi, fenni hakkıyla tedkîk ve tahsîl etmiş. Erkân-ı harbiyyesi, fenn-i harb nokta-i nazarından neye ihtiyâc var ise hepsini ihzâr etmiş projektörleri, telefonları, telsiz telgrafları birlikte, ne yaptıklarını biliyor. Ne yapmak isterlerse vesâ’it-i fenniyye sâyesinde birbirini haberdâr ediyor. Muntazam bir kütle hâlinde hareket ediliyor. Bunun karşısına hîçbir fikir ve maksadı olmayan, vesâ’it-i fenniyyeden mahrûm bulunan bir ordu ne kadar şecî‘, ne kadar cesûr olsa da dayanamaz, duramaz. Edirne’nin bize sükûtunu haber veren telgrafi gazetede gördüğüm zamân ağladım. Sonra dikkat ettim. Paris’teki Eyfel Kulesi’nden limanımızdaki Fransızlar’ın Leon Gambetta vapuruna telsiz telgraf geliyor. O zamân yalnız Edirne’ye değil bütün memleketin, bütün efrâdın hâline acıdım ağladım. Ve temennî ettim ki artık bu son felâketimiz, son bahtsızlığımız daha doğrusu son cehâletimiz, son ta‘assubumuz olsun. Hanımefendiler, ‘asrımız terakkî, feyz ‘asrı. Almanya, İngiltere berrî bahrî tekâmülât-ı ‘askeriyyeyi ikmâl etti. Şimdi tayyâre orduları teşkîline başladı. Bunu bi’t-tab‘ diğerleri de kabûl edecek. O zamân istihkâmın ehemmiyyeti de bir derece düşecek. İstihkâm müdâfa‘a olunurken ordu tepeden inecek. ‘Artık dünyâ kadar ‘askerimiz olsa yine hîç. Tâ ki biz de bu terakkîyi, bu teceddûdü kabûl etmiş olalım.

Avrupa bu merâhili şimendifer sür‘atiyle kat‘ediyor. Biz hâlâ alalım mı almayalım mı, lâzım mıdır, değil midir. Mes’elesinde oynuyoruz. Ricâ ederim. Düşünelim. Fennin

bu savletine, bu hücumuna, bu şiddetine karşı bizim şecâ'at-i mâziyye, asâlet-i rûhiyyemiz ne te'mîn edebilir? Terakkiyyâtı, teceddüâtı kabûl etmeliyiz. Eğer dînimizi, milletimizi, memleketimizi seviyorsak onların muhâfazası için cehâleti atmaya, tahsîl-i 'ilim etmeye çalışmalıyız. Eğer bunu çabuk etmez, hâlâ bu uykudan uyanmaz isek dînimizi, milletimizi, memleketimizi çiğnetmiş olacağız. Hepsi hepsi tehlikededir. Hanımlar ma'a-mâ-fih tehlikede olduğumuzu düşünerek me'yûs olmayalım. Eğer çalışırsak istikbâlin bir Almanya'sı, bir Fransa'sına mu'âdil bir hükûmet-i mu'azzama vücûda getirebilecek arâziye, o arâzide kâbiliyyet-i tabî'yyeye mâlikiz. Bir mütehasşıs ve muhterem bir zât yaptığı hesâb ve istatistik üzerine beni te'mîn etti. {76. sayfanın sonu} Noksânımız yalnız sıhhî, iktisâdî 'ilmî, fennîdir. Sıhhate, hıfz-ı sıhhat-i etfâle ri'âyetkâr olur, yerli emti'ası kullanmak, tezyînât husûsunda isrâf etmemek şartıyla iktisâda gayret edersek ve 'ilme, fenne çalışırsak istikbâl bizimdir, Türklerindir. Hanımlar, cihâna hükmeden Türklerin bugün mahkûm olması kanları i'tibâriyle değil cehli i'tibâriyledir. O kanın yine bâkî olduğuna ben emînim. Evet evvelce kazanıyorlardı. Çünkü harb ettiği devletlerde kendi gibi basîf, kendi gibi belki daha ziyâde geri idi. Fazla olarak Türklerde şecâ'at, mertlik de vardı. Kazanıyorlardı. Şimdi fenn terakkî etti, 'askerlik terakkî etti. Biz geri kaldık. Bize gâlib gelen 'ilim fenndir. Size misâl olarak Almanya'yı zikir edeceğim. Fransızlar bir muhârebede Almanları mağlûb etmişlerdi. Almanlar bunu unutmadı ve mağlûbiyyeti Fransız medeniyyetinden geri, Fransa tahsîlinden geri olmasında buldu. 'Askeri bıraktı. Mekteblerini islâh etti. Karyelere varıncaya kadar mektebler açtı. Ve bunlara en nâmdâr adamlarını mu'allim yaptı. Gâye-i hayâllerini hep o mağlûbiyyet üzerine binâ ettiridi. Senelerce bu mekteblerle uğraştı. Nihâyet Fransa'ya harb açtı. 1870'te verdiği yerleri geri aldıktan sonra tâ Fransa'nın pây-i tahtına, Paris'e kadar girdi. Orada yapılan tâk-ı zafer Paris'e giren kumandanın nâmına ithâf edilmek istenildikte hak-şinâs kumandan Almanlar bu gâlibiyyeti, bu şerefi bana değil evvelki mağlûbiyyette noksânın mekteblerde olduğunu idrâk ile bu husûsta sarf-ı mesâ'î eden mektebler ordusunu teşkîl eden kumandana medyûndur, diyerek bu muvaffakiyyetin mektebler sâyesinde husûl bulunduğunu i'lân etti.

Târihte bunu gibi pek çok misâl bulabilirsiniz. Bildiğiniz şeyler olduğu için tekrâra hâcet görmüyorum.

Buraya kadar cehâleti ‘umûmiyyeden bahs ettim. Şimdi bunun içinde kadın tahsîlinin mevki‘ini ta‘yîn edelim.

Hanımefendiler bir cem‘iyyet-i ictimâ‘iyyede kadının mevki‘i pek mühimmdir. İstikbâli kimden bekliyoruz. Nesl-i hâzır daha doğrusu nesl-i âtîden değil mi? Bunu kim ihzâr edecek? Şübhesiz kadınlar. Bir çocuk bütün hayâtını vâlidesine medyûndur. Bu deyn ya hürmet ya nefret olabilir. İyi yetişen bir çocuk sa‘âdet-i hayâtını vâlidesine medyûn olduğundan ona hürmet, fenâ yetişen bir çocuk felâket-i hayâtını vâlidesine atfa haklı olduğundan ona nefret etmelidir. Bu vâlideliğe nefret, vâlideliğin hisslerini rencide edecek bir söz. Fakat düşündüğümü söylemeye me‘zûniyyet veriniz. Ben böyle düşünüyorum ve senelerden beri çocukların hâlet-i rûhiyyesindeki tedkîkât ve tecrübem üzerine buna da kâni‘ bulunuyorum. İnsanların hayâtının nâzımı vâlidedir. Nazariyyemde beni fenn de te‘mîn ediyor ve diyor ki bir çocuk {77. sayfanın sonu}pek küçük iken hîçbir şeyi idrâk edemez, dimâğında hîçbir hatt, bir çizgi yoktur. Eşyâ’yı tefrîğe, iyiyi, kötüyü ta‘yîne, başladığı zamân dimâğında her hareket bir iz yapar, bir hatt çizer. Bu hatlar tekerrür ede ede çocukta o hareket i‘tiyâd hâlini alır. Bu da nihâyet on yaşına kadar devâm eder. O zamâna kadar çocuk iyi fikirler almış, fenâlıktan men‘edilmiş ise iyi bir adam, ihtimâm edilmemiş, fenâlığa i‘tiyâd hâsıl olmuş ise fenâ bir adam olarak kalır, diyor. Bu kabûl edilmiş bir nazariyyedir. O hâlde hanımefendiler vezâ‘ifi ne kadar mühim olduğunu îzâh edebildim zannediyorum. Bizde ve her yerde çocuk ilk terbiyesini vâlidesinden alır. Ya‘nî bu esâsâtı çocuklara analar verir. İstikbâlimizin istinâdgâhı olan nesl-i âtfiyi yetiştirebilmek cehâletle kâbil-i te‘lîf midir. Hayır, aslâ hanımefendiler! Memleketimizin, tahsîli mükemmel iyi analara ihtiyâcı vardır. Bunları bize mektebler ihzâr edecek. 1870 muhârebesine yine ‘avdet edeceğim. O zamân mağlûb Fransızlar da büyük bir ‘uluvv-i cenâb gösterdiler. Almanya’ya karşı vermeye mecbûr oldukları milyonlarca Frank tazmînât-ı harbiyyeyi Fransızlar başta kadınları olduğu hâlde yirmi dört sâ‘at içinde topladılar, hükûmete verdiler ve büyük bir yük altından hükûmetlerini ve nâmûs-ı millîlerini kurtardılar. Biz böyle yapmadık. Hükûmetin mevki‘-i tedâvüle çıkardığı nakid mukâbili tahvîlâtı almakta bile tereddüd gösterdik. Yazık bize pek yazık. İşte bugün ben evlâdını ihmâl eden vâlideye nefret dediğim gibi bizi ihmâl eden zamân-ı istibdâda la‘net ediyorum. Fakat ma‘zîye la‘net bir şey te‘mîn etmez. Hâle, istikbâle bakalım. Evlâdlarımızı dîn duygusu, milliyet duygusu, vatan duygusuyla büyütelim... Bunları her ferd hissesine düşen mâddî ve ma‘nevî ufak bir hisse-i mu‘âvenetle vücûda

getirebilir. Olanca kuvvetiyle hükûmete yüklenmek ve onun her teşebbüs-ı musîbini ‘akîm bırakmaktan başka bir netîce vermez. Bunu dünyânın hîçbir tarafında hîçbir hükûmet yapmaz.

Teşebbüs-ı şahsî milletler de en büyük medâr-ı terakkîdir. Burada mekteb olmadığını biliyorum. Hamiyyetlerinden emîn olduğum hanımefendiler bir kısmı mâddî bir kısmı ma‘nevî himmetleriyle köyde mükemmel bir mekteb vücûda getirebilirler.

Ayda bir mecîdiyyesini, on kuruşunu veyâhud beş kuruşunu bu emr-i hayra vermekten imtinâ‘ edecek hanım memleketimizde yoktur zannediyorum.

Köyünüz bu emr-i hayra ilk teşebbüs etmekle, ile’l-ebed iftihâr edebilir. Bi’l-hâssa bu isre iktifâ eden sâ’ir yerleri gördükçe yaşadığı mülke doyduğu memleketi karşı vazîfesini ifâ eden bir şahs i‘tibâriyle her biriniz şâyeste-i takdîr ve ta‘zîm bir mevki‘ alırsınız.

Eğer her karye, her mahalle mekteb açmakta ihmâl ve kız, erkek evlâdını tahsîl ettirmekte {78. sayfanın sonu} müsâmaha ederse mâddî ve ma‘nevî hüsrânlara dûçâr olur.

Hanımefendiler bunu yapacağınıza bana söz veriyorsanız ben de mektebin te’sîsinde, programların tanzîminde ‘âcizâne size yardım edeceğimi va‘d ile şimdi vereceğiniz karâra intizâr ediyorum.

Benim en büyük ümîdim fa‘âl, vatan-perver, hamîyyetli kadınlarındadır.

Onları böyle mühimm teşebbüslerde, memleketin refâh ve terakkîsi için fa‘âliyyetlerde gördükçe ümîdim artarak istikbâl bizindir diye kâni‘ oluyorum. Var olsun Türklerin büyük kadınları...

Nûn...

Kadın Haberlerinden:

TE‘ÂLİ-İ NİSVÂN CEM‘İYYETİNDE KADIN DERSLERİ

Hâlîde Edîb Hanımefendi’nin taht-ı riyâsetlerinde müteşekkîl “Te‘âli-i Nisvân” cem‘iyyeti bu def’a kadınların terâkkiye-i fikriyyesine ciddî bir hizmet etmek üzere fûnûn-ı ibtidâ’iyye ile el işleri için ‘umûmî ders-hâneler küşâd etmiştir.

Bu ders-hânededen birinde haftada iki def'a aya mahsûs olarak bir mekteb-i ibtidâ'î programı ta'kîb edilecek ve ayda beş kuruş ücretle her isteyen hanım kayd ve kabûl olunacaktır.

Ders-hânelerin diğerlerinde de eski Türk işleri, hesâb işleri, beyâz işler ve çamaşır i'mâli gibi sanâyi' gösterilecek ve bu kısım kâmilin meccânî olup ileride bi'l-akîs müdâvimînne birer ücrette i'tâ kılınacaktır. Bundan başka derse gelen hanımların on beş günde bir husûsî konferanslarla ayrıca terakkiyyât-ı fikriyyelerine hizmet edilecektir.

Bu teşebbüs-i hayriyyenin te'âli-i nisvân kulübü tarafından der-'uhte olunmuş bulunması devâm edecek istifâde ve intizâma kâfidir.

Hazîrânın beşinci gününe kadar Gedik Pâşâ'da 'Alî Bey Yokuşu'nda Frer Mektebi karşısında te'âli-i nisvân cem'iiyeti merkezinde tâlib olanlar kaydolunmaktadır. (Mekteb Müzesi) bu teşebbüs-i nâfi'den dolayı Te'âli-i Nisvân Cem'iiyetini 'an-samîmi'l-kalb tebrîk eder ve bütün a'zâ-yı muhteremesini alkışlar.

KIZLAR ERKEKLERDEN DAHA ZEKÎDİR

Bu def'a gelen ('ilm-i terbiye-i etfâl) risâlelerinden birinde Fransa'da ma'rûf bir lise mu'allimi olan Mösyö Simmonov tarafından Finlandiya tahsîli hakkında yapılan tedkîkâtta bahsolunduğu sırada Finlandiya'da kadınların zekâ ve 'îrfânlarının erkeklerden {79. sayfanın sonu} ziyâde olduğunun anlaşıldığı gösteriliyor.

Finlandiya'da ecnebî lisânı tahsîl olunan bir mekteb ders-hânesinde 16, 17 yaşlarında 10 erkek çocuk ile 'aynı yaşlarda 25 kız bulunmakta ve bu mekteb esâsen muhtelit olduğundan dâ'imî sûrette derslerde kızlarla erkekler birlikte ve 'aynı sûretle ders almakta imişler.

İşte burada yapılan tecrübeler nazaran sûret-i 'umûmiyyede vukû' bulan su'âllere hemân her vakit der-hâl ellerini kaldıran kızlar ve nâdiren erkekler oluyormuş.

İşte Finlandiya terakkiyyât-ı 'umûmiyyesinde ve bi'l-hâssa kadınların hakk-ı intihâba mâlik olmalarında en büyük 'âmil kadınların zekâsı ve kadın tahsîli olmuştur deniliyor.

EMZİKLİ KADINLARA MECCÂNEN YEMEK

Paris'te kaç seneden beri cem'ıyyât-ı hayriyye tarafından açılmış lokantalar vardır ki bu lokantalara giren her emzikli kadın meccânen üç kap mu'ayyen ta'âmdan yemek hakkını hâ'izdir. Bu lokantalar hîçbir nev' tedkîk ve tahkîka lüzûm görmeyerek yalnız kucağında bir çocuk gördükleri her emzikli kadına der-hâl yemeği verirler ve kadının ismini bile sormak memnû'dur.

Şimdiye kadar bu lokantada 274000 kap yemek tevzî' edilmiştir.

-Eğer elektirik tenvîrâtı hitâm bulur da geceleri gündüze çevirirse bizim hîç dışarıda gezmekliğimiz kâbil olamayacağından karanlık bir şehre hicret lâzım gelecek.

-Ey... elektirikçiler bir gün oraya da gelmezler mi? Bana kalırsa gözlerimizi alıştırıp burada kalmaya uğraşalım. Bilirsin ki dâ'imâ muhît ve vazîfe 'uzvu yapar. {80. sayfanın sonu}

ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

HER YERE KÂBİL-İ NAKL BİR SANDAL

Ahîren Paris'te bir zât kapandığı zamân elde taşınabilecek kadar küçük ve hafif bir sandal ihtirâ' ve i'mâl eylemiştir.

Resimlerimizin birincisinde kapalı ve elde taşıdığı hâli, ikincisinde açılırkenki manzarası, üçüncüsünde de su üzerindeki hareketi görülmektedir. Sandalın hâvî olan kutu sandalın asıl kâ'idesini ve oturulan kısmını teşkîl eyliyor. Su geçmez sağlam bezden ma'mûl iki üstüvânî kısım yan taraflarda bulunup velospit tulumbaları gibi bir havâ tulumbasıyla şişirildiği vakit tekâmül sandalı ve içine binecek adamı taşımaya müsâ'id bir ağırlığa mukâvemet edebilecek kadar hacimleniyor. Onun için iki ucu genişçe tek bir kürek ile, sağa ve sola hareket ettirmek sûretiyle kemâl-i emniyetle gezilebilir.

ET MUHÂFAZASI

Koyun ve inek gibi hayvânât zebh edildikten sonra kanı iyice akıtılır. Ve damarlarına hâmız-ı hall -Acide acétique- ve tuz mahlûlû şırınga edilirse bozulmaksızın uzun müddet muhâfaza olunuyor.

İtalya’da Profesör Fraueri tarafından bu yolda tecrübe edilen hayvânât etleri 16 derece-i harârette 70 gün muhâfaza olunabilmiştir.

KARINCALARIN İTLÂFI

Karıncalardan kurtulmayı her zamân isteriz. Yuvalarını bulabilirsek oraya bir mikdâr petrol dökmek ve ihtiyâtlıca bir sûrette tutuşturmakla, yuvalarını {81. sayfanın sonu} bulamazsak kendilerinin gidip gelmeleri esnâsında yolları görülebileceğinden oraya birkaç damla asit fenik veyâhud bir mikdâr ‘âdî tuz veyâhud boraks ile karıştırılmış toz şekeri dökülmelidir. Karıncalar der-hâl kaçır ve bir daha gelmez.

OTOMOBİL İLE SEYÂHATİN SİHHATE TE’SİRİ

Mösyö Heller nâm zâtın Paris Fenn Akademisi’ne beyân eylediği tedkîkât raporu mücebince otomobil seyâhati sıhhat üzerine pek mühimm te’sîrât meydâna getiriyor imiş. Evvel emirde gerek tâmmü’s-sıhha olanlar, gerek esâsen za’îf ve fakru’d-deme mübtelâ bulunanlar ve sinir hastalığı çekenler otomobil seyâhatinden sonra mükemmelen hazmediyor ve on gün zarfında kanlarının küreyvât-ı hamrâsı da 5200000 den 6300000 mikdârına kadar çıkıyormuş.

Asıl kanın kırmızılığını ve kuvvetini bahşeden (Emoglobin -Hémoglobine-) e gelince bu da fakru’d-demlilerde bile fevka’l-‘âde artmış, yüzleri kıpkırmızı olmuştur. Bundan başka bu seyâhatin uyku husûsunda da fâ’idesi müşâhede edilmiş, en ‘asabî bulunanlar bile otomobil seyâhatinden sonra kemâl-i istirahatle derin derin uyumaya muvaffak olmuşlardır.

SİNEK VE SİVRİSİNEKLER

Sirâyet-i emrâz nokta-i nazarından muzirrât-ı fevka’l-‘âdesi her gün görülmekte olan sinekler yine yaz gelince bizi her türlü tehdîd edeceklerdir.

Gerçi şimdiye kadar sineklerden kurtulmak ve onları öldürmek için pek çok ‘ilâclar, tertîbler, terkîbler, usûller bildirilmiş ise de hiçbiri tamâmıyla maksadı te’mîn edememiştir. Fakat bu def’a Doktor Delamarre nâmında bir zâtın formül-i -formol-isti‘mâli fevka’l-‘âde şâyân-ı dikkat bir netîce vermiştir.

Birkaç tabak içerisine on misli su ile karıştırılmış formül mahlûlü konulduktan sonra bu tabaklar sineklerden tahlîsi matlûb olan mahallere konulur. 24 sa‘ât sonra bu tabaklar ve civârı sinek lâşeleriyle dolar. Hattâ oralarda ölmeyenler biraz öteye gidince yine be-heme-hâl telef olur. Bir mahlûlün te’sîri iki gün kadar sürebileceğinden iki günde bir bu suyu tebdîl lâzımdır.

Doktor Delamarre’nin beyânına nazaran hastaların yatakları yanında yapılan bir tecrübe ile iki gün zarfında o mahaller kâmilten sinekten tahlîs edilmiştir. Hattâ misâl olarak da 500 metre mik‘abî bir salonda her gün 4000 sinek toplandığını gösteriyor. Sivrisineklere gelince onlarda ‘aynıyla yine formül mahlûlüyle telef oluyor. Ma‘a-mâ-fih bu noktayı iyice te’mîn için formül mahlûlünü hâvî tabağın orta yerine küçük bir idâre kandîli koymak lâzımdır ki sivrisinekler leylî haşarâttan olduklarından dâ’imâ aydınlığa hücum ederler. Bu sûretle kandîl ziyâsına geldikçe formülde helâk olurlar.

FOKLAR

(Apoteker Çaytung {Apotheker Zeitung}) gazetesinin ahîren yazdığına göre: Fokların yağları morinanın karaciğerinden çıkan ve balık yağı nâmıyla ‘âlem-i tabâbette bulunan yağların ‘aynı olduğundan son zamânlarda pek çok mikdâr fok saydedilmeye başlanmıştır.

Fok yağı yalnız manzara ve lezzetce değil terkîbce dahî morina yağının hâvî olduğu iyot, gliserin ve fosforu muhtevî bulunduğundan hiç fark edilmeyerek isti‘mâl edilmektedir.

İşte bu sebeble avcılar bî-çâre hayvânları pek kesretle avlamaktadırlar. {82. sayfanın sonu}

Fokların yek-diğerine az çok müşâbehetlerle muhtelif envâ‘ı vardır. Avcılar bunlardan hangisini bulurlarsa avlarlar.

Ticârette fokun yalnız yağından değil, derisinden de istifâde ediliyor. Çünkü derisinden birçok şeyler hattâ ayakkabıları bile yapılabilir. Şimdiye kadar fok yağı yalnız sâbûn i‘mâlinde ve sâ’ir bu gibi işlerde müsta‘mel iken bugün içmek ve ‘aynıyla tabâbette balık yağının kullanıldığı yerlerde kullanılmak üzere dahî mühimm bir mevki‘ tutmuştur.

Kutb-ı şimâlî cihetine yakın olan Tornio’daki Sen Jan {Saint Jean} viskonsülü gönderdiği bir raporunda 1911 senesinde 19 buhârlı gemi (Tornio) a giderek külliyyetli mikdârda fok sayd etmişler ve sayd ettikleri fokun mikdârı 304591 ‘adede bâliğ olmuştur.

Bu gemilerde sayd ile meşgûl olanların mikdârı da hemân dört bin kişi kadar imiş.

(Tornio) esâsen morino balığı saydı mahallidir. Morino saydından sonra en ehemmiyetli ticâret fok saydı oluyor.

Şurasını da söyleyelim ki morino ve fok saydı için Tornio’a böyle gemilerle gitmek pek kolay değildir. Hemân denebilir ki dünyâda en güç bir iştir. Zîrâ soğuğun dehşeti bir taraftan, bütün denizleri kaplamış olan buz kütlelerinin “aysberg” denilen denizlerde yüzen buz parçalarının tehlikesi diğer taraftan gemicileri fevka’l-‘âde tedhîş eder.

Hattâ ba‘zen gemiler buzlar arasında kırılarak mahvolur.

Bu beyân edilen senede Harlou isminde bir gemi buzlar arasında kırılarak batmış ise de nasılsa bin zahmetle tâ’ifeleri kurtarılabilmıştır.

Hıfzu’s-Sıhha-i Mekâtibden:

MEKTEB VE USÛL-İ TENVÎRİ

Mekteb, hıfzu’s-sıhha nokta-i nazarından fevka’l-‘âde şâyân-ı ehemmiyet bir mahaldir.

Hey’et-i ictimâ’iyye-i beşeriyye arasında mekteb kadar nazar-ı ehemmiyete alınacak hîçbir mü’essese yoktur.

Mütemeddin devletlerin efrâdı beyninde hayâtın bir kısım-ı mühimini hem de tâmm neşv ü nemâ devresini mektebde geçirmemiş pek az kişiye tesâdüf edilir.

Mekteb, çocuğun bir hânesidir. Çocuk ilk devre-i hayâtını orada geçirir. Çocuk, hacmen, veznen, fikren orada terakkî eder. Çocuğun bütün müddet-i hayâtınca te’sîri kalabilecek

tebeddülât-ı ‘amîka icrâsına sebep olan birçok inkilâbât-ı bedeniyyesi hep bu mekteb hayâtı esnâsında vukû‘ bulacaktır.

Çocuk mektebde hem terbiye-i fikriyye ve ahlâkiyye, hem de terbiye-i bedeniyye alacak ya’nî fikren te‘âlî eylediği gibi beden de tâmmü’s-sıhha olarak yetiştirilecektir. Bunun için mektebin binâsı, sınıfları hattâ mobilyası kâmilen çocuğun neşv ü nemây-ı fikriyye ve terbiye-i bedeniyyesine muvâfık gelecek sûrette olmalıdır. {83. sayfanın sonu} Hele leyfî mekteblerde bulunan talebe hayâtını kâmilen orada geçireceği için son derecede i’tinâ edilmek lâzım gelir.

Mektebler kavâ‘id-i sıhhiyyeye göre intihâb edilecek bir mahalde mükemmelen inşâsıyla berâber dâhilinin ve bahçesinin tezyînâtına da i’tinâ olunmalı. Ve çocuğun her hâlde orada pek neş’eli bulunmasına ve mektebe -güzel bir yer olduğu için- kemâl-i hâhişle gitmesine hizmet edilmelidir.

İşte bunun için memâlik-i mütemeddine de bir mektebin mümkün olduğu kadar kavâ‘id-i sıhhiyyeye muvâfık inşâ ve tertîb olunmasına ve yine o sûretle tarz-ı idâresinin devâmına geyret edilmektedir.

Biz de hür ve mütemeddin milletler meyânında bulunduğumuz için ba‘de-mâ mekteblerimizin tamâmıyla kavâ‘id-i fenniyye-i sıhhiyye tevfikân inşâ edileceğine şübhe yoktur.

Biz burada mektebin tarz-ı inşâsından, ‘arsanın usûl-i intihâbından bahsetmeyeceğiz. Zîrâ şu risâlemizin tatbîk olunacağı mekâtib-i ibtidâ’iyyenin bir kısm-ı a‘zamı vaktiyle suver-i muhtelifede yapılmış veya rastgele kirâlanmış binâlardan ‘ibâret olduğu cihetle ancak içerisinde bir dereceye kadar kâbil-i tatbîk olabilecek usûl-i tenvîr, ve teshîn ve tanzîfinden ve bu gibi teferru‘attan bahsedeceğiz.

Yalnız şurası unutulmamalıdır ki bir mektebde hıfzu’s-sıhhanın tatbîki ne kadar mümkün ise ve ne dereceye kadar icrâ olunabilirse kat’iyyen ihmâl ve kusûr edilmemeli. Mektebler ‘âdetâ hıfzu’s-sıhha tahsîli için bir numûne-hâne, bir müze makâmında olmalı. Talebe oradaki mükemmeliyyeti hâricde göremediğine kâni‘ olmalıdır.

Fransa’da 1848 senesinde neşredilen bir nizâm-nâme mekteblerin tarz-ı inşâsının bir cem‘iyyet-i sıhhiyyenin nezâretinden geçirilmesini mecbûrî tutmuş ve mu’ahharan

1882’de bu keyfiyyet daha ziyâde bir ehemmiyyetle nazar-ı i’tibâra alınmış ve hükm-i nizâm yalnız şehirlerde değil en ufak köylerde bile tatbîk edilmeye başlanmıştır.

DERS-HÂNELERDE AYDINLIK NE TARAFTAN GELMELİDİR?

Çocuğun, günün bir kısm-ı mühimmini geçirdiği ders-hânelerin tarz-ı tenvîrinin pek büyük ehemmiyyeti vardır. (Miyop) ya’nî (Kasru’l-basar) denilen ve pek yakından görmeyi mûcib olan ‘ârıza-i ‘ayniyye, göz hastalığı hemân ‘umûmiyyetle fenâ tenvîrden ileri gelir.

Ders-hânelerin hıfzu’s-sıhha nokta-i nazarından tenvîrinden maksad talebeye yalnız çok ziyâ bulundurmak değil; gelen şu‘â‘âtın cihetini, tarzını ta’yîn etmek ve çok in’ikâsâta uğratmamak ve bu cihetle gözlerin kuvvet veistirâhatını muhâfaza eylemektir.

Tenvîr iki türlü olabilir: tenvîr-i tabî‘î, {84. sayfanın sonu} tenvîr-i sînâ‘î. Makâlemiz en ziyâde mekâtib-i ibtidâ’iyyeye ‘â’id olup onlarda nehârî bulunduklarından burada yalnız tenvîr-i tabî‘îden, gündüzün güneşle tenvîrinden bahsedeceğiz. Tenvîr-i sînâ‘î ya’nî gece tenvîrleri mekâtib-i leyliyyeye ‘â’id olduğundan terk edeceğiz, onu bahislerin sonunda ayrıca bir makâle yaparız.

En iyi tabî‘î bir tenvîr; çocuk ders-hânedeki sıra üzerinde ‘ale’l-âde oturken zahmet çekmeyerek, gözlerini kısıp zorlamaya mecbûr olmayarak; ‘â dî büyüklükte -ya’nî şu risâlenin harfleri gibi- matbû‘ kitâbını râhatca okuyabilmektedir. Böyle olan ders-hânedeki ziyâ mikdârca kâfi demektir.

Ders-hâneye giren ziyâ, ışık, kat’iyyen talebenin vaz‘iyyetine nazaran karşı taraftan gelmemelidir. Eğer karşıdan gelirse talebenin gözleri kamaşır, ne mu‘allimi, ne tahtayı ve ne de harîtay, hîçbir şeyi lâıkiyla göremez, gözler çabuk bozulur, sıkılır, okumak istemez.

Aydınlık bunun hilâfına olarak arkadan gelirse o da muvâfık olmaz o vakit çocuğun kendi gölgesi kitâb üzerine düşeceğinden ziyânın mikdârını tenkîs ile yine göze zahmet verir ve yorar.

Bir de ziyânın yukarıdan gelmesi ciheti vardır. Bu husûs her ne kadar ressâmlarca muvâfık görülüyorsa da masa başında veya sıra üzerinde başını önüne eğerek çalışmakta

olan talebenin başının gölgesini kitâbının üzerine düşüreceğinden yine ziyânın mikdârını tenkîs ile gözleri yorar bunun için makbûl değildir. Yalnız büyük mekteblerin resim salonlarında tavandan pencere açmakla tenvîr olunması keyfiyyeti muvâfık görülebilir. Fakat böyle olan ders-hâneler yaz mevsiminde gâyet sıcak ve kış mevsiminde soğuk olur.

Bir de tavanları pencereli yapılan ders-hâneler de câmların her gün temizlenmesi müşkil olacağından pek çabuk tozlanarak kararmasını mûcib olacağı gibi kış mevsiminde kar yağdığı zamân yine örtülerek ders-hâneyi karanlık yapar. Hulâsa-ı kelâm ders-hâne ziyâsının ne ön taraftan, ne de arkadan ve ne de yukarıdan gelmesi muvâfık olup ancak yan taraflardan gelmelidir.

Şimdi bu yan tarafların ne sûretle olması lâzım geleceğini mutâla‘a edelim:

Ba‘zı etibbâ ziyânın ders-hâneye yalnız bir tarafa girmesine i‘tirâz ile her iki cihetten gelmesini iltizâm eylemişlerse de ekseriyyet bunu gözler için muvâfık görmemiştir.

Eğer ders-hâne geniş olur da yalnız bir cihetten gelen ziyâ kâfi gelmezse o vakit mukâbilinden pencere açmak câ‘izdir. Fakat yine mukâbil pencereler sağ taraf pencereleri, küçük olmalı ve ziyâ her hâlde sol taraftan daha az bulunmalıdır.

Asıl muvâfık olan tenvîr-i ziyânın kâmilten sol taraftan gelmesidir. {85. sayfanın sonu}

Eğer havâ aldirmek için ders-hânenin sağ tarafında da pencere varsa oranın perdelerini kapalı tutmak icâb eder.

Ziyâ, ders-hânenin her tarafında ‘aynı şiddette olmalı ve ders-hânenin içi en uzakta bulunan talebenin de serbest görebileceği derecede aydınlık bulunmalıdır.

“Simeon Esmehel” ismindeki bir mücerribin beyânına göre ziyâ soldan ve biraz da yüksekçe ve arkadan gelmelidir ya’nî kitâbın üzerine çocuğun sol omuzu üzerinden düşmelidir.

Her ne kadar serbestce ru‘yet için çok ziyâ nâfi‘ ise de bir ders-hâneye güneş vurur ve bu sûretle içeriye çok ziyâ girerse ders esnâsında kitâba bakmayı tas‘îb edip gözü yoracağından bunun yerine münteşir, düz bir ziyâ gelmeli ve kat‘iyyen in‘ikâsı bulunmamalıdır.

Ziyâyı böyle şu‘â‘ât hâlinde çıkarıp düz ve münteşir bir tarza koymak için yüksekten gelmesini te‘mîn etmelidir.

Pencerelerin câmları kat‘iyyen buzlu câm olmayarak şeffâf olmalıdır.

Zîrâ buzlu câm ziyânın gayr-ı muntazam ve fenâ gelmesini mûcib olur şimdi şurada ders-hânenin vüs‘atine göre pencere câmlarının da büyük olması lüzûmunu söylemek fâ‘ideden hâlî değildir.

(Kohen) isminde bir mütehassıs diyor ki be-her talebe için 14 desimetre murabba‘î pencere açarlar hâlbuki talebenin ‘adedinin pencere ile hîçbir nisbeti yoktur her hâlde ders-hânenin genişliğine göre pencerelerin geniş ve aralarının az ya‘nî pencerelerin sık olmasına dikkat olunmalıdır.

Her yerde en ziyâde ehemmiyyet verilen şey yukarıda da söylediğimiz vecihle ziyânın geldiği cihettir.

Prusya’da, Württemberg’de, İsviçre’de, Avusturya’da etibbâ ‘umûmiyyetle ziyânın yalnız sol taraftan gelmesini kabûl eylemiştir.

Ziyânın cihet-i vürûdu böyle olmakla berâber pencerelerin hâricinde ve yakınında büyük bir binâ bulunmalı. Ders-hâne pencereleri yakınındaki binâ irtifâ‘ının iki mislî bir mesâfe kadar uzak olmalı.

Karşılıklı pencereler olup da sağ taraf perdeleri kapanarak idâre edilen ders-hânelerde dışarı teneffüse çıkıldığı vakit tekâmül pencereler her iki taraftan açılmalı. O sûretle odaya hem bol ve temiz havâ hem de ziyâdece ziyâ doldurmalıdır.

Ahmed Edîb {86. sayfanın sonu}

HUTBE-İ ELEM

Ufkun serây-ı rûhunu akşam kucaklamış,

Dolmuş ipekli günlere elmâs menekşeler;

Düşmüş ‘ukûs-i güllere, zerrîn ve hande –bir;

Öksüz ve hasta kalbimi bir gamm dumanlamış!

Bir ‘aşk-ı intikâm ile per-ra‘şe ellerim;
Benim, zılâl-i ye’s ve tefekkürle dalgalı;
Örtmüş semây-ı fikrimi mâten bulutları,
Ey zehreler solun, sizi kînimle çiğnerim!.

Yurdum, iniltilele tutuşmakta, ey semâ
Söndür bütün nücûmunu, hûrşîd ve mâh ki,
Yık toplarınla düşmânın alçak diyârını,
Dolsun cehennem âteşi çılgın dimâğıma!..
Lâkin benim figânımı sen duymuyor musun?!
Gel, ağla gel, şu giryeli rûhumla el ele;
Türkler ölür mü düşmâna ‘âlemde ser-nigûn,
Rabbim, biraz ziyây-ı zafer ver şu millete!..

24 Nîsân: 329 -Beylerbeyi-

Yûsuf Ziyâ {87. sayfanın sonu}

KENDİ KENDİMİZE MÜZE YAPALIM

Öteden beri hepimizce kat‘iyyet derecesinde iddi‘â olunan bir şey varsa o da ‘ulûm-i tabî‘iyyenin âlât ve edevâtsiz, tecrübesiz, numûnesiz ya‘nî müzesiz okunamayacağıdır.

Evet bu doğru ve iyi bir fikir ise de böyle bir müzeye mâlik oluncaya kadar ve gerek bir mektebin, gerek bir talebenin bütçesi bir müze teşkiline kâbiliyyetli bir hâle gelinceye kadar ne yapmalı? ‘Ulûm-i tabî‘iyye tahsîlini terk mi etmeli? Hayır... herkes birtakım

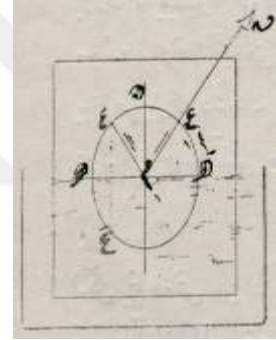
basît usûller ile tecârib-i fenniyyesini yapmaya ve ufak oyuncaklar tarzında âlât ve edevât-ı lâzimesini kâh i‘mâl, kâh şundan bundan uydurarak husûsî bir müze teşkîline gayret etmelidir.

Mekteblerde eğer bir hikmet mu‘allimi haftada iki sâ‘at veya bir sâ‘at talebesini bir ‘umûmî iş odasına alıp da orada onlara gâyet basît âlât ve edevât i‘mâl ettirecek olsa hem çocukların fikirlerini daha ziyâde kavâ‘id-i asliyye üzerine tesbît etmiş hem de bir hayli âlât-ı fenniyye ortaya koymuş olur. Dâru’l-mu‘allimîn el işleri mu‘allimi İsmâ‘îl Hakkı Beyefendi bu husûsta çok gayret göstermekte ve bugün talebe bu cihetle epeyce âlât ve edevât-ı fenniyye vücuda getirmektedir. Hele bahçede yaptırılan toprak üzerinde kabartma coğrafya harîtalari fevka’l-‘âde istifâde-i bahş bir hâldedir.

Netîce-i kelâm her talebe isterse hânesinde husûsî müze teşkîl eder. İşte bu müze için risâlemizle birçok levhalar vereceğimiz gibi birçok tecârib-i hikemiyye ve kimyeviyyenin de kolay yapılan ve basît âletlerle meydâna getirilen tecrübelerini söyleyeceğiz.

Bugün hikmet-i tabî‘iyyeden in‘ikâs ve inkisâr-ı ziyâ hâdiselerini gösteriyoruz:

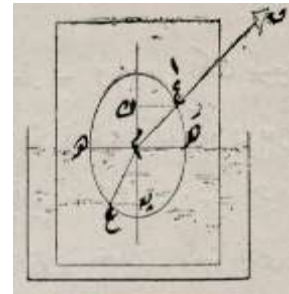
1-Câmdan ma‘mûl ve derince fotograf küveti gibi bir kap alınır. Ekseriyâ böyle kaplara kimyâ-hânelerde tebler âleti -Cristallisoirdenilir. Bu kap su ile doldurulduktan sonra içerisine birkaç damla siyâh mürekkebe damlatılarak boyanır. .

Şekil 1

2-Dört köşe beyâz bir mukavvâ parçası alınıp üzerine yek-diğerine ‘amûd iki hatt ve bir de dâ‘ire çizilir. Dâ‘irenin nisf-ı kutrî beş santimetre kadar olmalıdır. Bu dâ‘irenin merkezine م harfî işâret olarak vaz‘ edilir. {88. sayfanın sonu}

3-Bir toplu iğnesi dâ‘irenin merkezine geçirildiği gibi bir iğnede dâ‘ire üzerinde herhangi bir noktaya meselâ ع noktasına konulur.

Şekil 2

4-Mukavvâyı م- çizgisine gelinceye kadar suya batırılmalı ve bir göz ile ع noktasından bakılır. ع iğnesinin hayâlî birinci şekilde gösterildiği vecihle - ع mahallinde müşâde olunur.

mevki'indeki ع hayâli -ع mevki'inde görünceye kadar mukavvâyı çevirelim (bu çevirme esnâsında م merkezindeki iğnenin suyun sathından hârice çıkmamasına dikkat etmeli.)

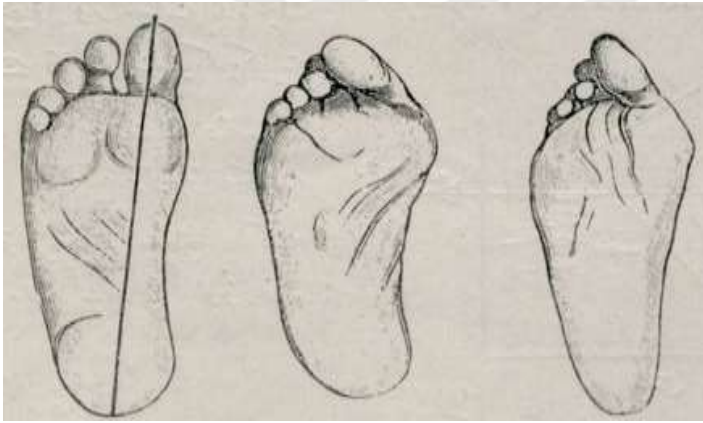
Ve hayâl görününce o -ع mahalline bir iğne batıralım. O sûretle mukavvâyı çıkarıp tedkîk ettiğimizde -ع م ع zâviyesinin hadd zâviyesinin mütemmimi olduğu anlaşılır.

Eğer zâviye bundan biraz dah büyük olsa idi م ق hattı suyun içerisine girer ve inkisâr yerine in'ikâs-ı tâmm vâki' olurdu.

Mekteb Müzesi

İhtâr -Bu tecrübeler hikmet-i tabî'yyenin buna 'â'id kânûnları bilinmedikçe ve ma'lûmâtı alınmadıkça yapılamaz. Yapılsa da bir şey anlaşılamaz. Zîrâ bunlardan maksadımız hikmet dersi değil öğrenilmiş bir dersin tecrübesidir.

MU'AMMÂ

Bu resimlerden ne anladığınızı yazınız. Mu'ammâmız fennî ve hıfzu's-sıhhaya müte'alliktir yazıların mecmû'u risâlemizin bir sûtûnunu geçmesin. {90. sayfanın sonu}

FECÎ' BİR HİKÂYE

Afrika'da vâki' Fransız Kongosu'nda bir Fransız'ın zenci hizmetçisi kendisine muğber olduğundan bir gece civârındaki ormanda vücûdunu bildiği bir goril inine gider ve büyük gorilin bulunmamasından bi'l-istifâde yavrusu üzerine hücûm edip öldürür ve bacağından tutup kanlarını akıtarak sırtında eve getirir. İnden eve kadar yollara kan akar, hattâ ba'zı yerde bi'l-hâssa hayvânı sarsarak fazlaca kan akıtır. Sonra ölmüş bulunan bu küçük gorili efendisinin odasında yatağının altına kor. Arası bir iki sâ'at geçtikten sonra inde yavrusunu arayan büyük goril pür te'essür ve tehevür kan izlerini ta'kîben gelir ve bi't-tab' doğru yavrusunun bulunduğu odaya girer. Oda içerisine girince kokunun şiddetlendiğini hissedip daha ihtimâmla arayarak yatağın altında yavrusunu bulur ve der-

hâl çekip alarak son bir ümîd ile bir müddet kucağında sarsıp yarasını ve yarası üzerindeki kanları yaladıktan sonra çâre-i halâs bulunmadığından ‘âdetâ gözlerinden yaşlar akıtırken yatakta yatan Fransız gürültüden gözlerini açar. Gorili görünce yastığının altındaki tabancaya davranmak ister ise de hiddet ve tehevvrün son derecesine gelmiş olan büyük goril der-hâl Fransızın üzerine atılıp öyle bir yakalar ki az zamân sonra bî-çâre adamın bir tek hüceyesinde bile eser-i hayât kalmayarak o da küçük gorile bir refîki ebedî olur.

İNSAN VE MAYMUN ARASINDAKİ İSKELET MÜŞÂBEHETİ

İnsanın iskeleti büyük ve küçük birçok kemiklerden terekkeb eder. Bunların her birinin ayrı ayrı isimleri vardır. Bizim için sûret-i ‘umûmiyyede bu kemiklerin yek-diğeriyle olan râbîta ve münâsebetlerini söylemek kifâyet eder.

İskelet, vücûdun yumuşak kısımlarını muhâfaza ve himâye eden ve onların istinâdına hizmet eyleyen ve hareketi te’mîn eden bir vâsıtaadır.

İskelet sûret-i mahsûsada üç kısım ‘addolunur: biri re’s (baş), diğeri ciz’a {91. sayfanın sonu} (gövde), üçüncüsü de etrâf (kol ve bacaklar) dır.

Birinci levhamızda insân ve goril iskeletini yan yana koyduk. İşte maymunların büyüğü, insâna yakını ‘addedilen goril ile iskeletimiz arasında pek çok müşâbehet ve münâsebet vardır. Bu da şu iki hayvânın ya’nî insân ile maymunun birbirinden pek ayrı bulunmayıp az çok münâsebetleri, karâbetleri olduğunu gösterir.

Evvel emirde insân iskeletinde diğetine nazaran daha nezâket vardır ve başı daha ziyâde yuvarlak olup bundan da dimâğının daha çok neşv ü nemâlî bulunduğu anlaşılır.

Kolam ve bacaklara gelince kollar daha uzun ve ayaklar da insân kadar kâ’îmen durmaya ve gezmeye müsâ’id değildir. İnsan bu husûsta maymunların her cinsinden daha serbesttir.

İnsanın cevfi-i sadrı ya’nî göğüs boşluğu daha küçük ve ayakları ufak ve ayrıca baş parmağı yoktur.

Fakat kemiklerin şekil ve mikdârı i’tibâriyle her ikisi ‘aynıdır.

İRLANDA’NIN KEDİSİ

Ba’zı kere hîç me’mûl edilmeyen şeyler vesâ’it-i ticâret olur. Bu kabîlden olarak İrlanda’da bir vak’a cereyân eder.

Küçük bir çocuk bir gün sokakta birtakım yaramazların suda boğmaya uğraştıkları küçük bir kediyi görür ve hâline acıyıp kediyi bunlardan isteyerek alır. Sırsıklam olmuş olan bu zavallı kediyi hânesine getirir. Her gün besleyerek yatağının ayak ucunda yatırır.

Fakat pederi beş çocuklu fakîr bir ‘amele olduğundan bu kedinin ne kadar kanâ’atkâr olursa olsun evde ziyâde bir boğaz teşkîl etmesinden memnûn olmaz. Her gün söylenmeye ve bi’l-hâssa çocuğun olmadığı zamânlarda kediyi dövmeye, kovmaya başlar.

Çocuk bu hâli anlayınca sokağa çıktığı vakitler kedisini berâber almayı münâsib görür. Birkaç kere kucağında çıkarırsa da o sûret güç olduğundan bir mûm sandığına eski bir çocuk ‘arabası tekerleklerini rabtederek bir ‘araba yapar. Sokağa çıktığı vakitler kedisini bu ‘arabanın içine koyup kaçma mak için de üstünden bağladıktan sonra çekmeye başlar. Herkes bu mini mini şefkatlinin kedisini seyretmeye ve hareketini takdîr etmeye başlarlar. {92. sayfanın sonu} Böyle sokakta fevka’l’âde olarak gezdirilen kedili ‘arabadan bir fabrika istifâde etmek hevesine düşerek ‘arabanı etrâfına fabrikasını ve başlıca emti‘asını iri harflerle yazıp güzel bir i’lân yapar ve her gün öğleden sonra iki sâ’at şehrin kalabalık bir mahallinde bunu gezdirmek üzere yevmiyye beş frank ücretle çocukla bir mukâvele yapar. Bu sûretle mini mini kedi velî-ni‘metini haylice müstefid ederek müreffehen yaşamaya başlar.

LETÂ’İF

Bir mekteb kapısı önünde:

-Oğlum burada okursa öğrenir, şehâdetnâme alır mı?

-Okur ve öğrenire karışmam. Fakat şehâdetnâme alır, onu te’mîn ederim...

-O deve kuşu yumurtasını ne yapacaksın?

-Bizim kümese koyacağım; belki tavuklar onu görürler de o kadar yumurtlamaya uğraşırlar.

-Efendim, Afrika'daki seyâhatinizden fennen ne netîce aldınız?

-Evet Sudan'a kadar gezdim. Afrika sıcaktır diyorlar, inanmayınız. Eğer o şiddetli güneş olmasa soğuktan bir dakîka bile durulmaz!

-Ferîd, kardeşin ne yapmış? Kedinin kuyruğuna teneke maşrabayı bağlamış, zavallı hayvân tangır tungur çarpınıp duruyordu?

-Evet anneciğim siz tenbîh edeli ben hiç öyle şeyler yapmıyorum. Bundan sonra beni çok sev.

-Peki ama kardeşin yaparken mâni' olmalı, bırakmamalı idik. Maşrabayı elinden almalı idik.

-Evet ama anneciğim meşgûldüm, maşrabayı nasıl alırdım?

-Ne yapıyor idin?

-Kardeşim maşrabayı bağlarken ben de iki elimle kediye tutuyordum. {93. sayfanın sonu}

Fenn ve San'at Hârikalarından:

FASÜLYEDEN SÜT İ'MÂLİ

Birçok zamândan beri Almanya matbû'âtı terkîb usûlüyle sun'î süt yapıldığından bahsediyorlar.

Bu mes'ele sütlerin tağşîşi, mevâdd-ı 'âdiye ile karıştırılması tarzında olmayıp doğrudan doğruya süt i'mâlî sûretiyle mühimm bir san'at şeklidir. Kâşifi, Avusturya'da Klausenburg Dâru'l-fünûnu hıfzu's-sihha mu'allimi meşhûr Doktor Rigler'dir.

Bu sun'î sütün esâsı gâyet basît bir makine ile tazyîk edilerek ba'zı mu'âmelelere tâbi' kılınan hubûbât-ı nebâtiyyedir.

Bu sun‘î sütler hakîkî bir inek sütüne o kadar müşâbih oluyormuş ki resmî birçok kimyâgerin yed-i tahlîlinden geçtiği hâlde fark olunamamış ve bu sûretle şimdi sun‘î sütlerin yeni doğmuş çocuklara gıdâ makâmında dahî verilmesinde be’s görülmemiştir. Doktor Rigler’in süt i‘mâlindeki usûl aslı Japonya olan ve ancak şu son zamânlarda Avrupaca tanınmış bulunan soya nâmındaki bir nev‘ fasülyedir. Şimdi Almanya’da bu soya sütünü i‘mâl için büyük bir fabrika teşekkül etmektedir. Şurasını tekrâr söyleyim ki bu sun‘î sütün lezzeti ve ta‘mı kat‘iyyen hakîkî süttten farklı değildir.

TAYYÂRE OTELİ

Tayyârelerin cevî-i havâda seyâhatleri tekerrür ve ta‘addüd ettikçe onların nâzil olacağı otelleri de düşünmek lâzım geleceği tabî‘îdir.

Tayyâre ile gelinecek, bir otele nâzil olunacak (işte oteller hakkında kullanılan “nâzil olmak” ta‘bîri burada pek ziyâde yakışıyor.) olursa yalnız onun içerisinde bulunan yolcuları değil o cesîm tayyâreyi de alacak bir mahall ister ve bu mahallin otelin en üst kısmında, damında bulunması lâzım gelir. İşte bu sûretle ahîren Amerika’nın Filedelfiya şehrinde gâyet cesîm bir otel yapılarak üst kısmı tayyârelere tahsîs edilmiştir.

TOZ VE VEFYÂT

Havâda bulunan tozların sıhhat-i beşer üzerine pek fenâ bir te’sîri olduğu ma‘lûmdur.

Ahîran bir Alman tabîbi bu husûsta tedkîkâtta bulunarak tozların mûcib olduğu vefeyâtı binde beş râddesinde bulmuştur.

Hasbe’l-vazîfe toz içerisinde yaşamak mecbûriyyetinde bulunanların toz yüzünden gördükleri {94. sayfanın sonu} tehlike, vefeyât i‘tibâriyle yukarıda söylediğimiz gibi binde beş ise de ma‘lûl olarak râhatsız yaşamak keyfiyeti pek çoktur.

Tozların te’sîri nev‘ ve tabî‘atlerine göre fark eder.

Taş ve porselen tozları ile ma‘denî tozlar en ziyâde tehlikelidir. Ondan sonra kurşun ve demir tozları gelir. Daha sonra da kürk, tüy, meşin, yün, pamuk ve kağıd tozları şâyân-ı dikkattir.

MÜHİMM BİR TENEFFÜS TECRÜBESİ

Ma'lûm olduğu üzere kimyâda müvellidü'l-humûzanın mütekâsif bir şekline ozon -ozone- denilir. Bunun teneffüste büyük bir ehemmiyeti vardır. Ve havâda dâ'imâ elektrikli zamânlarda ve elektrik tecrübesi yapılan yerlerde husûle gelir. Hattâ husûsî bir kokusu da vardır.

Ahîren Chicago (First National Bank) -La first national bank de Chicago- tarafından ozonun teneffüs üzerindeki te'sîri mühimmi tecrübe edilmiştir.

Banka me'mûrlarından ba'zısı kâfi mikdâr tecdîd-i havâ olunamayan salona konur. Ve bu salonun ba'zı köşelerine birkaç elektrik makinesi vaz'edilir ki bu makineler sâyesinde dâ'imâ havâda (ozon) teşekkül etmeye başlar. Bu salona ilk devâma başladıkları gün me'mûrünün göğüslerinin kutruyla kendi vezinleri dakîk bir sûrette zabt ve kaydolunur. İki ay sonra tekrâr mu'âyene olunduğu vakit bunların hepsinin hem göğüslerinin genişlediği ve hem de vezinlerinin arttığı anlaşılır. Ozonun bu zâtlara verdiği te'sîrât-ı nâfi'a yalnız bedenlerindeki fevâ'id-i mâddiyyeden 'ibâret kalmayıp 'akıl ve zekâ ve guşâyîş-i zihniyyelerinde de fevka'l-'âde fark göstermiş ve hepsi evvelkinden daha fa'âl ve daha zekî daha neş'eli bir hâle gelmişlerdir.

Birinci nüshamızdaki mu'ammânın suver-i hallinden bir numûne olmak üzere birinci mükâfât-ı kazanan zâtın hallini 'aynen derceyledik:

1 Çapkın! Kuluçkayı görüyor, 2 Yumurtalarını geliyor aşırıyor, 3 Yavaşça koynuna yerleştiriyor, 4 Ağacın (gölgesinde) uyuyor, 5 Koynunda civciv çıkar, 6 Şaşkın! Bağırır koşar, 7 Gömlek şişer açılır, 8 Civcivin hepsi kaçar, 9 Yavru paçasından çıkar, 10 Hakk yerini bulur. {95. sayfanın sonu}

‘UMÛMÎ BİR HİTÂB

Ey Türk!

Benî nev‘inin sa‘âdetini,

Mevâsimin i‘tidâlini,

Sellerin, tûfânların artık görülmemesini,

Mahsûlâtın mebzûliyyetini,

Kaht u galânın unutulmasını,

Cereyân-ı miyâhın intizâmını,

Sıhhat-i ‘umûmiyyenin te’mînini,

Fakr u zarûretin izâlesini,

Sath-ı arzın şenlenmesini,

İster misin?

Öyle ise her sene bir fidan dik.

-Şimdi meşâhirin, kafâ’ iskeletlerini topluyor, onlarla koleksiyon yapıyorum. Bakınız, bu Kemâl Bey’in kafâ’sıdır.

-(Mu‘âyene ederek) Biraz küçük gibi görüyorum. Gâlibâ bu çocukluk kafâ’sı olacak.

“Mekteb Müzesi” nin, memâlik-i Osmâniyye’de her yer için senelik abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammolunur.

Zarâfet Matba‘ası

Müdîr-i Mes’ûlû: Hüseyin Rıfkı

Ebu’s-su‘ûd câddesinde,

Meserret Otelinin karşısında

{96. sayfanın sonu}

Mu‘ammâmızı halledenler meyânında kur‘a çekilerek:

Birinciye	Altı aylık abone
İkinciye	Bir termometre
Üçüncü ve dördüncüye	Terbiyevî çocuk oyunları
Beşinciden onuncuya kadar	Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu‘ammâmızın halli, beşinci nüshamızın neşrinden bir hafta evveline kadar gönderilmelidir.

Mu‘ammâyı hâvî mektûb zarflarının üzerine mu‘ammâ olduğunun işâret edilmesini ricâ ederiz.

BİRİNCİ NÜSHAMIZDAKİ MU‘AMMÂYI HALLEDENLER:

Mu‘ammâmızı hallederek kupon ile berâber gönderenler arasında çekilen kur‘ada birinci sinematograf mükâfâtını kazanan, müntesibîn-i ‘ulûmdan Hüseyin Mekkî Efendi diğerleri de sıra ile ber-vechî âtî gösterilmiştir.

İkinci: Hadîka-i Meşveret Mektebi’nden 403 Ahmed Muhtâr Efendidir. Bir kitâb kazanmıştır. 3 Kâdîköyü’nde Hasîbe Nazîf Hanım, 4 Galatasaray Lisesi’nden 54 Hayre’-d-dîn Efendi, 5 Kâdîköyü’nde Surûr Ziyâ Bey, 6 Rum ili Hisârı’nda Fransız Mektebi talebesinden Nihâd Refîk Bey, 7 Eğrikapı Merkez Rüşdiyesi’nden 498 Kemâl Efendi, 8 Üsküdâr’da Fıstıklı’da (M.K), 9 Hadîka-i Meşveret ibtidâ’î dördüncü sınıf talebesinden 74 Ahmed ‘Ömer Efendi, 10 Ergiri İ’dâdîsi talebesinden İsmâ’îl Hakkî Efendi. Buraya kadar olanlara birer ‘aded (Terbiyevî Çocuk Oyunları) risâlesi verilecektir. 11 Kabataş Mekteb İ’dâdîsi müntehî sınıf talebesinden 626 ‘Abdül-Kâdir Efendi, 12 Beşiktaş’tan B.T., 13 Sultân Selîm’de İnâs Rüşdiyesi me’zûnelerinden Sâre Hanım, 14 Üsküdâr’da Fıstıklı’da M. Âgâh Efendi, 15 Hadîka-i Meşveret Mektebi talebesinden 210 numaralı Nâzım Efendi, 16 Eyyûb Sultân Rüşdiye-i ‘Askeriyyesi’nden Mehmed Ferîd Efendi, 17 Hadîka-i Meşveret Mektebi talebesinden 142 numaralı Ahmed Mes‘ûd Efendi, 18 Mirgün Rüşdiyesi’nden 121 numaralı Zeyneb Bedî‘a Hanım. {Son ek 1.sayfanın sonu}

İctihâd- Memleketin e‘âzım-ı mütefekkirîni tarafından neşredilmekte bulunan ve mündericât-ı ciddiyyesiyle temeyyüz etmiş olan bu risâle-i müfidenin son nüshasını okuyunuz.

Çocuk Dünyâsı- Çocukların fikirlerini açmaya, onlara mutâla‘ayı sevdirmeye ciddî bir sûrette çalışan bu risâleyi ‘umûm evliyây-ı etfâle tavsiye ederiz.

Türk Yurdu- Birçok zamândan beri Türklüğün te‘âlîsine hizmet etmekte ve hakîkaten Türk kütüb-hânesinde pek mümtâz bir mahall işgâl eylemekte bulunan bu risâlenin mutâla‘asını, Türklüğü sevenlere tavsiye ederiz.

Türk Duygusu- Türk gençlerinin Türklük hissiyle neşreylemekte oldukları bu risâle-i müfideyi okuyunuz.

Çocuk Yurdu- Çocuklara mahsûs intişâr eden bir müfid risâleyi tavsiye ederiz.

Rebâb- Bugünkü edebiyât ‘âleminin çalışkan bir gazetesi olmakla mutâla‘asını tavsiye ederiz.

Talebe Defteri- Mekteb talebesine istifâdeli makâleleri ile hizmetler eden yeni, ciddî refikimizi tebrîk ve muvaffakiyyetini temennî ederiz. Fî‘âtı 20 paradır.

Mektebli- Haftalık güzel bir risâledir. Mekteb talebesine bi’l-hâssa tavsiye ederiz. 16 sahîfe ve fî‘âtı 50 paradır.

TERBİYEVÎ ÇOCUK OYUNLARI

Her hânede, her mektebde, çocukların müctemi‘ bulunduğu her yerde tatbîki kâbil eğlenceli, fâ’ideli, güzel oyunları hâvî bulunan bu kitâb 2 kuruş fi’âtla satılmaktadır.

{Son ek 2.sayfanın sonu}

15 Hazîrân {1}329

Müdîr-i Mes'ûlû Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-4

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Hâlîde Edîb -----Türkler ve Edebiyyâtları

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Nedîm-----Tevellüd-i Bîkrî

Hür Kadın-----Monolog

Ahmed Edîb-----Mekâtib-i İbtidâ’iyyede ‘İlm-i Eşyâ’ Dersi

Osmân Fahrî-----Pedagoji İhtiyâcî

Şu’ûn-i fenniyye -----Mu‘ammâ

Zü’l-ma‘îşeyn Bir Otomobil-----İdâre-i Beytiyyeden Ba‘zı Parçalar

Amerika Ne Kadar Terakkî Etti-----On Altı Buçuk Dakîkada Devr-i ‘Âlem

Fî’âtı 2 kuruştur

İstanbul

Zarâfet Matba‘ası- Ebu’s-su‘ûd câddesinde meserret otelinin karşısında numara 1

1329

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâttan mâ-‘adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye’de her yer için abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammedilir. İdâre-hânesinden alınmak şartıyla ‘umûm mekteb talebesine fi’âtı 60 paraya tenzîl edilmiştir.

“Mekteb Müzesi” yeni nakledildiği Bahçekapı’sında İstanbul Lokantası’nın ittisâlindeki İstanbul Hânında 6 numaralı dâ’irede ve “Cem‘iyyet” Kitâb-hânesinde tevzî‘ olunur. Aboneler munhasıran idâre-hânede kaydolunur.

FAZÎLET MUSÂBAKASI

Geçen nüshamızda Göztepe Ev Kadını İnâs Mektebi tarafından icrâ edilen Fazîlet Musâbakası’nın gazetemiz hey’et-i tahrîriyyesine havâle edildiğini ve netîce-i tedkîkâtımızı yazmış idik. Yalnız bir eser sehv olarak “Erenköy Ev Kadını Mektebi” diyecek yerde Ana Mektebi denilmiş olmakla ma‘a’l-i‘tizâr tashîh olunur. {İlk ek 1.sayfanın sonu}

15 Hazîrân {1}329

Müdü-i Mes’ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-4

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

TÜRKLER VE EDEBİYYÂTLARI

Bir milletin edebiyâtı, ma'kes-i şahsiyetidir. Bir kavmin hayât-ı ictimâ'îyesi, husûsiyyesi, sıfât-ı kâşifesi ve bunların tekâmül ve teşekkülünü vücûda getiren te'sîrât hep, o kavmin edebiyâtında aranılır. Milletlerin menâbi'-i hayâtları, ihtisâsâtlarını tahlîl için edebiyâtlarına mürâca'at etmelidir. Bir kavim muhârib midir, ciddî midir, hayâl-perest midir? Mutlak eserlerinde görürsünüz. Derece-i ahlâkiyyelerini, temâyülât-ı kalbiyyelerini, fikirlerinin istikâmet-i mahsûsasını, derinliklerini yine en çok yazılarında görürüz. İngilizlerin, ağır, esâslı, hayâta pek nâfiz bir dûr-bînliği ihâta eden edebiyâtları, bu ciddiyet arasında insânlığın gülünç ve za'îf olan nikâtını teşhîr eden yazıları, Fransızların çâlâk, hoş, zarîf fakat derin olmayan eserleri, Almanların mudekkik, teferru'âtı seven âsâr-ı fenniyyeleri ile Almanlığa mahsûs hayâl-perest, mütehasıs parçaları, Rusların yeni doğan ve yeni bir millet olmak için çabalayan pür-hayât, insânlığın bütün za'af ve 'uluvviyyetiyle titreyen ibkas âsârı hep bu kavimlerin şahsiyetlerinin birer tecellîsidir.

Bugün edebiyâtlarını tedkîk edeceğimiz milletimiz ya'nî Türkler şahsiyeti millîlerini en az edebiyâtlarında göstermiş bir millettirler. Yaparken 'aynı zamânda edebiyâtımızda Türklüğü setreden nüfûz-i ecnebiyyeyi tedkîk etmek ve bunların edebiyâtımıza neden girdiklerini ve ahlakımıza, 'âdât-ı ictimâ'îyemize zarar ve fâ'idelerini tetebbu' etmek isteriz.

'Osmânlıları evvelâ kaba bir tarzda başlayan lisânlarında, sonra 'acem mevzû'ları, 'acem {97. sayfanın sonu} fikirleri, 'acem te'sîrleri arasında göreceğiz. 'Osmânlıların en parlak, en medenî devirlerini ve sonra devr-i inkirâzlarını hep bu edebiyât ve bu kavmin tarz-ı tefekkürleri arasında mutâla'a edebileceğiz. Hemân diyebilirim ki târîh-i edebiyâtımızın en büyük kısmı bir de lisânımızı ve kendimizi 'acemleştirmekle geçmiştir. Bir devr-i inkilâb olan ikinci devrimiz oldukça millî sedâlarla doludur. Şimdi de Fransızlaşmakla uğraşıyoruz. 'Acabâ bu dâ'imâ taklîde inhimâkımız meydâna çıkacak, hüviyyetimiz olmadığından mı? İlk 'acem devri edebiyâtımızda bu netîce olmaması lâzım gelir. Çünkü 'acem edebiyâtını taklîd eden her kavim şahsiyetini gâ'ib etmiştir. Buna da Hintliler, Afganlılar büyük birer misâldir.

Târîh-i edebiyâtımızda başlayan ‘acem te’sîri yavaş yavaş gâyesine doğru ilerledikçe Türklüğün sıfât-ı kâşifesi gâ’ib oluyor. Şirazda yâhud İsfehan’da çıkan bir büyük şâ’ire mukâbil İstanbul’da da basmakalıp bir mukallid türüyor. ‘Acemistan’da şâ’ir kalmayınca bizim menba’-ı ilhâmımız soluyor, edebiyâtımıza bir sükûnet bir bayağılık geliyor. İşte bu zamân yukarıda zikrettiğimiz millî sedâlar işitilir. Nihâyet Sultân Selîm’in dakik, ‘âlf kalbinin millete ilk kademe-i terakkîyi arttırmak için parçalandığı ve müceddid-i a’zamımız Sultân Mahmûd-i Sâni’nin kanlı mâni’alar karşısında milletin istikbâle yeni bir istikâmet ta’yîn ettiği zamândan sonra yeni mekteb edebiyâtı başlıyor. Pertev, Reşîd ve ‘Âkif Pâşâların ‘acem kıyâfesinde Türk fikirleri baş gösterdikten ve istikbâl-i millîmize yeni şekli veren Kemâller millete bir hüviyyet vermeye çalıştıktan sonra ikinci devre-i taklîde giriyoruz ki bu devir de Fransız edebiyâtının soluk ve bayağı bir taklîdinden başka bir şey değiliz. Bu ikinci taklîd devrini de atlatacak mıyız? İşte buna cevâb vermek müşkil. Yalnız buna bi’l-müşâbehe bir hüküm vermek lâzım gelirse diyebiliriz ki her temeddün eden kavim Fransızları taklîd ile başlamışlardır. Buna da Ruslar ve Almanlar birer büyük delîldirler. Rusya edebiyâtı bundan bir iki ‘asır evvel bizim gibi Fransa’nın taklîdi iken bugün azîm ve millî bir edebiyât ortaya atmıştır. Bizde de meydâna çıkacak bir hüviyyet-i millî var mı? Ben vicdânen var olduğuna kâni’im. Fakat bunu isbât için hiç olmazsa elli sene beklemek lâzımdır.

Edebîyyâtımızı ekseriyyetle üç devre taksim ederler. Klasikten evvel, klasik, klasikten sonra. Hâlbuki en kolay bir taksîm bu edebîyyâtı eski ve yeni mekteb nâmıyla ikiye ayırmaktır. Eski mekteb on üçüncü ‘asırda başlayarak on dokuzuncu ‘asrın vasatına kadar devâm eder. Bu eski devri de muhtelif küçük devirlere ayırmak kâbildir.

İkinci devri eğer vâzıh bir sûrette birinci seneden ayırmak kâbil ise şînâsi ve kemâl ile başladığını söylemeli. Çünkü ondan evvel belirsiz olan millî hareket-i fikriyye onların {98. sayfanın sonu} vücûdunda o kadar âteşîn bir fa’âliyyet kesbeder ki bu harekete bir şekil ve maksad verirler. Fakat bizim burada maksadımız devirlerin taksîminden ziyâde Türk kavminin ‘acem ve Fransız te’sîrleri altındaki husûsiyyet ve hüviyyetlerini bulmaya çalışmaktır.

‘Osmânî Türkleri on üçüncü ‘asırda Asyay-ı Vustâdaki vatanlarını Türk ile Anadolu’ya yayıldıkları zamân orada kendilerinden evvel bir Türk hükûmeti te’essüs ettiğini görürler ki bunlar Konya Selçuklarıdır. Fakat Selçuklar yavaş yavaş munkarız olmuşlar ve

bunların enkâzı üzerine on küçük hükûmet teşekkül etmişti ki bunlar bi'l-âhire birer birer 'Osmânlı Türkleri tarafından zabt ve temsîl edilmişlerdi. 'Osmânlıların metânât ahlâkiyyeleri, fezâ'il-i ma'neviyye ve mâddiyyeleri yayıldıkları yerde onları hâkim etmişti.

Selçuk Türkleri 'Osmânlılara nisbeten daha medenî idiler, onlar on birinci 'asırda 'Acemistanı istîlâ etmişler fakat 'acemlerin medeniyetleri kendilerine galebe çalmıştı ve Konya'da te'sîs ettikleri hükûmette lisân-ı resmî Fârisî olduğu gibi 'acem medeniyetini, efkârını kabûl etmiş bulunuyorlardı ve kendilerini zabt eden lisânı hâl-i teşekkülde ve medenî olan Türkler de tabî'î 'acem te'sîrlerini edebiyâtlarına Selçuklardan almışlardı. İşte ibtidâ Selçuklar vâsıtasıyla ma'rûz oldukları 'acem te'sîrleri Türklerin felsefesine, lisânına, efkârına hattâ dînlerine bile te'sîr (tasavvuf) ederek beş buçuk 'asır kadar bu milletin medeniyetinin esîri ve edebiyâtlarının mukallidi oldular.

Bu kadar müddet bir tek te'sîr altında kalmak için biraz uzuncadır. Fakat Türkler dönem değildirler. Hükûmet, edebiyât ne olursa olsun kabûl ettikleri şekil ve tarza sâdık kalırlar ve pek güç değişirler. Bu fenâ bir haslet değildir. Çünkü muhâfazakârlıkları iyi olarak kabûl ettikleri şeyleri değiştirmekten onları men'eder.

'Osmânlılar hükûmetlerinin esâslarını vaz'etmeye başladıkları zamân evvelâ kanûn yapmayı düşünmüşler ve bunları da 'Arablardan almaya başlamışlardı. İlk Selâtîn-i 'Osmâniyyenin ciddî ve metîn hilkatleri onları 'ulûm ve fûnûna hâkim olan 'Arablara mütemâyil etmişti. Hattâ Türklerin bir şâ'iri olmadan fıkıhta, vâzî'-i kânûn olmakla da şöhrat almış Şeyh Edebâlî, Dursun Fakîh, Kara Halîl ve Çandarlı gibi 'ulemâsı var idi. Pâdişâhlar medreseler açarlar ve bu nev' 'ilmi teşvîk ve ta'mîme gayret ederlerdi. Sultân 'Osmân'la Orhân ve iki Murâdların 'ulûm-i 'Arabiyyeye karşı vaz'iyet-i hürmetkârâneleri bir aralık edebiyâtımızın 'Arab tesîrlerine ma'rûz kalacağını tahmîn ettirir. Hattâ Sultân 'Osmân'ın ağzından Sultân Orhân'a nasîhatindeki tavır, mülûk-i 'Arabın 'âdil, ağır ve büyük fikirlerini hâtırlatır.

Bu ilk pâdişâhların 'ulûm-i 'Arabiyyeye rağbeti ile {99. sayfanın sonu} 'Arab edebiyâtını kendimize müvellid edinmek ihtimâline karşı Türk lisânı Selçukların te'sîriyle 'acem tarzları, 'acem te'sîrleriyle teşekkül ediyordu. Nihâyet Yıldırım Bâyezîd zamânı bu ihtimâli bütün bütün kapadı. 'Arab edebiyâtının te'sîriyle teşekkül etmek

lisânımız ve edebiyâtımızı daha samîmi, serbest bir mecrâyâ tâbi‘ ederdi. Çünkü ilk ‘Arabların muhârib, ‘âdil ve açık tabî‘atleriyle ilk ‘Osmânî Türklerinin necîb ve şecî‘ ahlâklarında epeyce müşterek nikât vardı.

‘Osmânîlilerin Anadolu’da gördükleri ya‘nî on üçüncü ‘asırdan İstanbul’un fethine kadar büyük şâ‘irler yoktu. Bu zamân ‘âdetâ ‘Osmanlı lisânının devr-i tekâmülüdür. Muhtelif kabîle Türklerinin konuştukları Türkçe, garbda Selçukların şekil verdiği Türkçe etrâfına toplanıyor, lisân-ı ‘acem te’sîriyle inceleşiyor, nezâket kesb ediyor. Memâlik-i ‘Osmâniyyenin garbda tekâmül eden Türkçe de nihâyet Türklerin lisân-ı edebîsi oluyor.

On üçüncü ‘asırdan İstanbul’un fethine kadar geçen bir buçuk ‘asırlık bir zamân târîh-i ‘Osmânînin en fa‘âl sahîfeleridir, devletin te‘essüsü, Timurlunun hâ‘ilesi, fâsıla-i saltanat ve yine devr-i istîlâ gibi vakâyi‘le mâlî olan bu zamânı edebiyâtta pek göremiyoruz. Türkler cenk ediyor, teşekkül ediyor, fakat düşünmüyor, başka düşünenlerin düşüncesini kendi lisânına tatbîk ediyor. Bir taraftan hây u huy ve kanlı zaferler, hâ‘ilelerle uğraşırken edebiyâtta dakîk, karışık bir tasavvuf Yunanîlerden alınıp da şekli değişken bir felsefe-i dîni görüyor.

Sultân Veled ‘acem felsefesini Türkçe yazan ilk şâ‘irimizdir. Sultân Veled büyük bir şâ‘ir değildir. Fakat onda şâyân-ı dikkat olan şey o ince, muğlak ‘acem felsefesini açık, kat‘î ve o zamân pek ibtidâ’î olan Türkçe ile ifâde edebilmesidir. Fikirler ‘acem fakat tarz-ı beyân Türktür.

Yûnus Emre Sultân Veled’den sonra Türkçe olarak bu fikirleri, felsefeyi anlatan şâ‘irdir. Yûnus Emre şahsiyyet i‘tibâriyle belki Sultân Veled’den ziyâde Türktür ve menba‘-ı ilhâmı ‘aynı olmakla berâber ondan sonra ‘umûmî şarkılar, dâsitânlarda kullanılan tarz-ı şi‘iri o başla(t)mıştır. Kendisinin Fârisî bilmemesi ba‘zı kibâr muharrirler tarafından ondan ayrılmasına sebebiyyet vermiştir. Mesnevîsi o kadar cesûr parçalarla mâlîdir ki öyle bir zamânda bu kadar açık bir lisân kullandığına hayret etmemek kâbil değildir. (mâba‘di var)

Hâlîde Edîb {100. sayfanın sonu}

TEVELLÜD-İ BİKİRÎ

İnsanlar ‘ulûm-i tabî’iyye ile iştigâle başladı başlayalı kendilerini en ziyâde işgâl eden şey hayâtın esâsını anlamak olmuştur. Hayât nedir? Ne oluyor da ecsâmda yaşamak, ef’âl-i hayâtiyye vukû‘ bulmak hâssaları, kâbiliyyetleri meydâna geliyor?

Hayât, be-heme-hâl bir zî-hayâtan kopan parçada ise ve öylece ayrılıp yaşamak kâbiliyyeti varsa niçin bu her vakit böyle olmuyor? Niçin cinsiyyeti ya’nî erkeklik ve dişiliği ayrı ayrı bulunan hayvânlarda hattâ nebâtâtta telkîh olunmak, erkek yumurtasıyla dişi yumurtası birbirine karışmak lâzım gelir?

Bir dişinin kendi bedeninden bilâ-telkîh çıkan yumurtanın bir yavru hâsıl edememesinin sebebi ya’nî buradaki noksân nedir?

İşte bir sürü su’aller! Fenn bütün bunlara karşı şimdiye kadar birçok nazariyyât beyân etmiş ve ef’âl-i hayâtiyyenin mu‘âmelât-ı hikemiyye-kimyeviyyeden (Physico-Chimie) başka bir şey olmadığını göstermiş ise de şimdiye kadar ne bu mu‘âmelâtı ta’yîn ne de taklîd edebilmiştir.

Fakat ‘ilmen tedkîkten vazgeçmeyerek dâ’imâ telkîh fi’ilinin neden ibâret olduğunu aramış durmuştur.

İşte bugünkü makâlemize zemîn ittihâz eylediğimiz bahis bu mes’elenin kısmen halledilmeye başlandığını ve telkîhin sun’î olarak dahî vukû‘u mümkün olduğunu göstermektedir.

Esâsa girişimizden evvel şurasını söyleyim ki şimdiye kadar hayvânâtın ba‘zılarında ‘ale’l-husûs haşerâtın bir kısmında hiç erkek hayvânla birleşmeden doğrudan doğruya yavru çıkarmak ya’nî telkîh olunmuş yumurta yumurtlamak kâbil idi.

Bu yolda olan tenâsüllere (tenâsül-i bikrî) -Parthnogense- denilir.

İşte bu def’a Dijon’da Mösyö Bataillon isminde bir mu’allim telkîh mes’elesi üzerine birçok tecrübeler yaparak bâkir ya’nî telkîh olunmamış kurbağa yumurtalarını neşv ü nemâ buldurmuş ve bu sûretle telkîh mes’elesini bir dereceye kadar hall etmiştir. Bundan evvel Jack Loeb ve Delaj nâm zâtlar dahî deniz kestânesi denilen -oursin- yumurtalarını bâkir olduğu hâlde muhtelif mu‘âmelât-ı kimyeviyye ile neşv ü nemâ buldurmuşlardı.

Mösyö (Loeb)in bu husûsta beyân eylediği nazariyyeye göre tatbîk olunan mu‘âmele-i kimyeviyye yumurtanın tabaka-i kışriyyesi muhteviyâtında bir tebeddülû mûcib oluyor. Ve böylece {101. sayfanın sonu} gişâ’-i muhîti kısmen tahrîb olunarak oraya hâricden müvellidü’l-humûza dâhil olabiliyor.

Böylece hâricden yumurtaya müvellidü’l-humûza girerse der-hâl yumurta neşv ü nemâya başlıyor. Ya’nî içerisinde o müvellidü’l-humûza ile mu‘âmelât-ı kimyeviyye devâm ederek yumurtanın ‘atâlet hâli gidiyor. ‘Âdetâ bir erkek menisiyle telkîh olunmuş gibi istihâleler, istitâleler görünüyor.

Demek ki bir yumurtanın telkîhi onun tahammuzunu teshîl etmek ve oradaki ef‘âl-i kimyeviyyeyi şiddetlendirmek demek imiş. İşte Mösyö Bataillon bu nazariyyeyi ele alarak kurbağa yumurtalarını birtakım ecsâm-ı kimyeviyye ile mu‘âmele edip hâricden havâ girmesine uğraşacağına doğrudan doğruya ince bir câm veya platin iğne ile (bu âlete lisân-ı fennde mihrâf -stylet- derler) delmiştir.

Bu hakîkaten bu mu‘âmele ile havâ girince yumurtalar neşv ü nemâya başlamış ve Mösyö Bataillon bir yara açmakla muvaffak olduğu bu tenâsüle (tevellüd-i bîkrî-i cerhî) – Parthnogense traumatique- nâmını vermiştir.

Mösyö Bataillon tecrübesini 500 kadar bâkir kurbağa yumurtaları üzerinde yapmıştır. İlk evvel kurbağa yumurtalarının neşv ü nemâ bulması lâzım gelen müddeti beklemiş kat‘iyyen yumurtalarda hiçbir eser-i nemâ görülmemiş hiçbir taraftan inşikâk eylememiş sonra bunların 300 tânesini iğne ile birer birer sûret-i mahsûsada delerek ve deldiği iğneyi dâ’imâ kurbağa kanına batırarak o sûretle mu‘âmele yapmıştır.

Bu kan ile yayılan delme mu‘âmelesi muvaffakiyyeti o kadar tesrî‘ etmiş ki yumurtaların yüzde ellisi bir sâ‘at sonra neşv ü nemâya başlamıştır.

Mösyö Bataillon bu mes’ele üzerine kanın telkîhtaki fi‘ilini düşünmüş ve o husûsta birçok tedkîkât ve taharriyyâtta bulunmuştur. Kanın, maslû’d-dem -srum- denilen kısmının delinmiş yumurtalara hiçbir te’sîri olmuyor. Asıl te’sîr kanın küreyvât-ı beyzâsında -leucocytes- olmakta ve küreyvât-ı beyzâ ile yüzde yetmiş beş te’sîr görülmektedir. İşte şimdilik bu kadar bir muvaffakiyyet gösteren telkîh-i sinâ‘î ileride hîç şübhe yoktur ki

daha büyük esâslı keşiflere ve tevlîd ve tevellüd nazariyyesinde ‘azîm-i inkilâblara sebep olacaktır.

Nedîm {102. sayfanın sonu}

MONOLOG

Beyhân, sınıfın zeki fakat biraz müstehzî ve nekre-gû bir kızı idi.

O, her gün mutlaka arkadaşlarıyla bir mübâhese, bir münâkaşa açar, o münâkaşa arasında söze karışanlarla ufaktan ufağa istihzâyâ başlardı.

Derslerde bile takrîr esnâsında bir sözden, bir kelimededen, bir tavırdan gülecek, güldürecek bir şey çıkarır. Yüzüne tuttuğu kitâbın üst kenârından bir çift parlak göz hocasına bakarken bir iki kelime ile yanındakileri güldürürdü. Sonra hîç belli etmez, şâyed hoca bakacak olsa kemâl-i ciddiyyetle o nazarları karşılar ve kendine bir su‘âl teveccüh ederse der-hâl onun da içinden çıkardı.

Beyhânın bir merâkkı da hocalarının vaz‘iyyetlerini söz söylemelerini taklîd etmek idi.

Sınıfta yalnız kaldıların hemân ortaya çıkar bir vaz‘iyyetle gelip sınıfı selâmlayarak mu‘allim mahalline geçer ve harekette o kadar muvaffak olurdu ki hîçbir şey söylemese bile der-hâl arkadaşları kimin taklîdini yaptığını fark ederek gülüşürlerdi.

Yine bir gün Beyhân mu‘allimsiz kalan sınıfta ayağa kalkıp kemâl-i ehemmiyyetle mu‘allim mahalline doğru gitti. Oraya çıktı arkadaşının birinden alarak gözüne takmış olduğu gözlüğünün bir kere üstünden bir kere de câmlarının arkasından tekmîl sınıfı gözden geçirince daha söz söylemeden herkes psikoloji mu‘allimesinin taklîdi yapıldığını anlamıştı. Fakat o söze başlamadan sınıftan biri kalktı:

-Beyhân! Bütün sınıf bir monolog ricâ ediyor.

Diye kendisinden küçük bir nutuk talep etmişti.

Söz söylemeyi pek seven Beyhân:

-Aman çocuklar ben size birdenbire ne bulup da söyleyeyim. Ben buraya psikoloji dersi vermeye çıkmıştım. Demek ders dinlemeyeceksiniz?

Çocuklar hep bir ağızdan:

-Hayır hayır istemeyiz. Biz monolog isteriz. Dediler.

Aman susun çocuklar çok gürültü oluyor. Şimdi biri gelecek bilirsiniz ya? Bizim mekteplerde ses memnû'dur. Mektebler cânsız birer türbe gibi dâ'imâ sessiz olacak, içinde hep mukaddes bir şey varmış da onun etrâfında dolaşılıyormuş gibi başlar öne eğilerek yere parmak uçlarıyla yavaş yavaş basılarak hîç kimseyi ürkütmeden dolaşılacak.....{103. sayfanın sonu}

Bin Bir Levhadan:

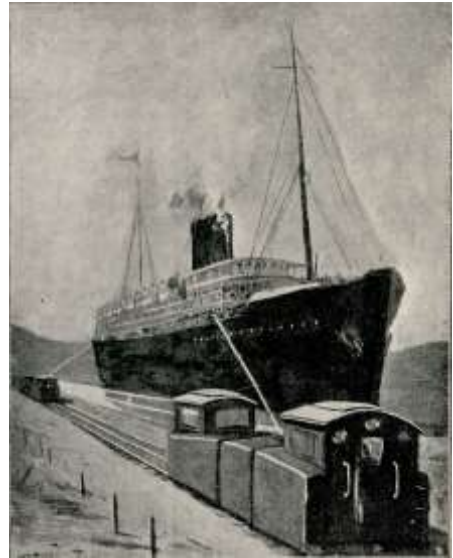
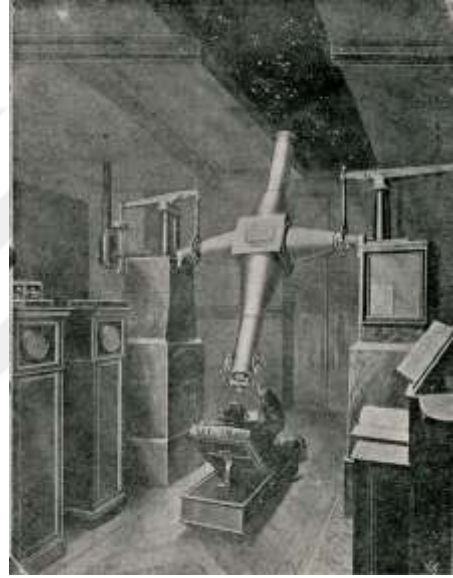
3- Paris Rasat-hânesinin Nısfü'n-Nehâr Dürbünü- (Lunette mridienne)

Bu dürbün Paris nısfü'n-nehârından mürûr eden yıldızları müşâhedeye hizmet ettiği gibi yanda görünen büyük sâ'atler de mürûr zamânını ta'kîbe yarar. {104. sayfanın sonu}

4- Bir vapurun Panama Kanalı'ndan Mürûru

Yakında Panama Kanalı'ndan geçmeye başlayacak olan büyük vapurlar doğrudan doğruya kendi çarklarını kullanarak geçmeyeceklerdir. Zîrâ pervânelerin suya çarpmasıyla hâsıl olan dalgalar kanalın iki cihetine fenâ te'sîrler yaparak tahrîb edebileceğinden bunlar iki taraftaki kuvvetli elektrik lokomotifleriyle çekilecektir.

Esâsen bugün Avrupa'da sun'î kanallar üzerinde ağır eşyâ' yüklü dubalar kanalın iki sâhilinden beygirlerle çekilmektedir. Demek ki Panama Kanalı'nda da 'aynı mes'ele ancak kuvvetli lokomotifler ile taklîd olunacaktır. {105. sayfanın sonu}

Peki mâdem ki istiyorsunuz. Bende size bir şeyler bulup söyleyim.....,

Hah hayâlî şeyler uyduracağıma durunuz size pek cânımı sıkan mûsîkî mes'elesini söyleyim. Hepinizin müşterek bulunduğu bir derdimi size olsun dökerek şikâyet edeyim. Dinler misiniz?

-Dinleriz, dinleriz.

-Fakat şimdi bana tekmîl söyletmezsiniz ki...

Arada alay eder, güler, gürültü yaparsınız. Der iken tâmm tatlı yerinde 'arbedeye koşan polis me'mûru gibi biri gelir "hanımlar! nedir o gürültü" deyince ben susarım. Monologda ber-bâd olur gider. Cesâretiniz olsa da gelen hânıma:

-Efendim monolog yapıyorduk başka bir gürültü değil.

Diyebilmeniz..... ne mümkün!! Nasıl dersiniz... Ne hakla söylersiniz. Hîç kitâblarınızda monolog var mı?...

Hîç mekteplerde kitâbın içindekilerden başka şeylerle iştigâl olunur mu?

Mekteb demek; kitâb okur. Kitâb öğrenir, ders dinler, ders söyler talebe yetiştiren mahall demektir. Orada monolog söylemek me'âza'llâh ne büyük kabâhat... Hâlbuki pedagoji mu'allimesi ne diyordu? "Mekteb talebe değil insân yetiştirir".....

Öyle ise insân monolog söylemez mi?!!

İşte ben size mûsîkîmden bahsedeceğim ama birisi geldiği gibi keserim ha?!.....

Gürültü etmez, kimseyi getirmezsensiz sonuna kadar dinlersiniz.....

Peki. Mâdem ki sükût ve sükûnet va'dediyorsunuz ben de söylerim.

Hanımlar!

Size mûsîkîden bahsedeceğim dedim bundan mûsîkîde yeni bir âlet icâd ettiğimi zannetmeyiniz. Çünkü bugünlerde insânların başına hep yeni şeyler iş açıyor bakınız. Yeni zırhlı tayyâreler herkesi korkutuyor.....

Vâkı'an mûsîkî âletlerinde bir yeniliğe ihtiyâc görünüyor.....

Ne o?! Sabîha dudaklarını bükme..

‘Âlem değişir de yine sâzlar eskisi gibi mi kalır. Bak bundan sonra tayyâre devri başlayacak hep havâda gezeceğiz biliyorsunuz ya hikmet-i tabî‘iyye mu‘allimi geçen seneler bize ne öğretmişti? Havânın yukarısına çıktıkça havâ azalır tazyîk eksilirmiş.

Havâ azalınca tazyîk eksilince neler olurmuş? Sular çabuk kaynar kanlar vücûtta durmaz dışarı fışkırmış...Bu kadar mı ya?! Bundan başka biliyorsunuz ki sesler de güç duyulmuş. Öyle ise tayyârelerle yükseklerde yaşayanlar bu sath-ı arzın hafîf sesli ‘ûdları kemânları mandolinleri ile iktifâ edebilirler mi? Elbette oraya mahsûs yüksek sesli başka mûsikî âletlerine ihtiyâc görülecek. İhtimâl ki {106. sayfanın sonu} konuşanlar bile kolaylık için kulaklarına küpe gibi birer küçük mikrofon asacak.

Hele mûsikî savtı artık tayyâre üzerindeki mekteplerde iflâs edecek orada kim bağırabilir? Öyle bir derse kimin boğazı kimin hançeresi tahammül eder?..... İşte yine güldünüz. Ne var? Tayyâre üzerinde mekteb olmayacak mı?

Eski köprüyü göremiyenler görenlerden sorsunlar. Dubalar üstünde gazinolar, şekerlemeciler muhallebiciler, piyâzcılar neler yoktu ki?! Su üzerindeki dubalarla havâdaki kâbil-i idâre dümenli balonlar, tayyâreler arasında ne fark var? İş havâyâ çıkmakta orada durabilmektedir. Sonra sonra biz onun üzerinde neler yapmayacağız ki bu cum‘a nereye gittinizdi? diye birbirimize sorduğumuz vakit “efendim şark-ı şimâlîde oksijen tiyatrosunda idik dört arkadaş çifte motorlu bir tayyâre ile gittik” demeyecek miyiz?...! olmayacak mı?! Şimdiye kadar insânlar fenn maşasıyla neyin kuyruğundan tuttu da onu ortaya çıkaramadı. Fakat bilmem biz kadınlar ne yapacağız?! Yüzlerce seneden beri denize binince, ‘arabaya ters oturunca başımız döner otobüs kokusunu duyunca mi‘demiz bulanır iken şimdi öyle uçuyor gibi havâlarda yükselebilecek miyiz? Vâki‘an ben bir yerde okudum “kadınların en ziyâde isti‘dâdı bulunan bir san‘at balonculuk olacaktır. Zîrâ: hafiftirler...!” diyor. Bizimle alay ediyor değil mi? Biz erkeklerden okkaca bile hafîf kalmaya uğraşırken bilmem ama o bizi bütün bütün hafiflikle tavsîf etmek istiyor. İşte ben o vakit bu sözü kitâbın muharririndeki hafifliğe vererek geçmiştim. Yine hep birden öyle yapalım.

Avrupa’da kadınlar tayyârelerle pek yükseklerle çıkmaya başladıkları gibi geçenlerde Fransa’da şempanzeleri maymunları bile çıkarmışlar.

Şimdi kim çıkarsa çıksın oradan sarf-ı nazarla siz benim asıl söylediğim mes'eleyi kabûl ediyorsunuz ya? Tayyâre hayâtı, tayyâre devri, tayyâre 'âlemi başlayınca müsâmereler, konserler cem'iyetler rûy-i arzın kâr-ı kadîm çalgılarını sivrisinek vızıltısı gibi bulacak.

Hele sivrisineklerin hîç seslenmeden hortumuyla dağladığını duyacağız. “Sivrisineğin ısırdığına değil seslendiğine sinirleniyorum” diyenler râhat edecek fakat bereket versin ki sivrisinekler yüksekler oralara gelemeyecektir.

Hah işte bizim Darwinizm meraklısı Necmiye köşede kımıldadı mutlakâ şimdi kalkıp “o vakit bizlerle berâber oraya çıkan orada yetişmeye başlayan sivrisinekler tekâmül eder. Onlar da gür sesli olur” diyecek. Varsın gür sesli olsunlar. Mâdem ki orada tazyîk az olup kanlar çabuk dışarı çıkmaya meyyâl bulunacaktır. Her hâlde sivrisinekler hortumlarını derin batırmaya ve pek zorlamaya {107. sayfanın sonu} hâcet görmeyecek kolayca kanımızı emmeye muvaffak olacak bunun için hîç şübhe yok ki şimdiki kadar cânımızı yakmayacaktır. Ve ağır ağır onların hortumları yumuşak bir hâle gelecektir.

Fakat bilmem cümle-i 'asabiyyemizin duygusunda, hassâsiyyetinde neler olacak?! Eğer sivrisineğin iğnesi küçülür hafifler bizim de biraz duygumuz azalırsa sivrisinekten sivrisinek azâbından kurtulduk demektir. Ne ise! Sâzdan bahsedelim derken mes'eleyi sivrisineğe kaptırdık. Herhâlde gürültülü bir sâz lâzım dedik bu ne olabilir? Arz üzerinde böyle bir çalgı ancak piyano var. Hâlbuki oda tayyârelere çıkarılamaz.....

Ha 'aklıma geldi. Davul davul var.. Davul ahenk, nota tutmaz mı diyeceksiniz? Onun kasnağı üzerinde kuturları birbirinden farklı delikler yapıp oralara da kalınlıkları muhtelif zarlar gereriz sonra tokmağı kemâl-i mahâretle bunların üzerinde gezdirebilirsek pek a'lâ bir ahenk ortaya çıkar basso darbesini de davulun yanlarındaki eski derilerine indiririz. Öttürme çalgı cihetinden o vakit Yakomi'nin zurnası tâmm yerini bulmuş olacak.

Tellilere gelince baygın nâmeli kemân. Kartal tüyleriyle 'acemî elinde çat çat çatlayan 'ûd orada hîçbir şeye yaramayacak. Meğer ki sekiz gergin teline birden vurulur yeni sistem bir 'ûd îcâd olunsun.

Kardeşler!

Maksaddan çok uzaklaştık. Ben size asıl maksadımı söyleyemedim.

Benim şikâyetim şimdiki mekteb mûsîkîsinden idi. Yoksa tayyâre devrine ‘â’id değildi.

Bahse bir küçük mukaddime yapayım der iken az kaldı Jules Verne gibi bir roman yapacaktım...

Bizim mektebin mâ-şâ’e’llâh havâsı, tazyîki iyi ama mûsîkîsini öğrenmek ondan istifâde etmek gittikçe güçleşiyor

Bak hepiniz de benim sözüme bir iştirâk ârzûsu uyandı. Sözlerimi îzâha, isbâta lüzûm kalmadan başlarınızı öne sallayarak beni tasdîke başladınız. Biz zavallı Türk kızları hep dertlerimizi içimizde saklayıp ağır ağır kanlarımızla hallederek bitirmek isteriz. Çünkü annelerimizden öyle görür, öyle öğreniriz. Kadınlık nâmına ilk aldığımız ders budur. Her şeye sükût ve tahammül

Öyle değil mi! Haftada on dakîkacık parmaklarımızın piyano klavyelerine değmesiyle piyano öğrenmek için bir kuvve-i sâhire olmalı.

Bu sûretle piyanodan bana o kadar bezginlik, nefret geldi ki klavyelerin üzerinde sanki birer diken varmış gibi parmaklarımı dokundurmak istemiyorum. Vâkı‘an ders olduğu için bir şâkirde o klavyeler dâ’imâ dikenli gibi gelebilirse de eğer bu ders bizde bir heves uyandırmış {108. sayfanın sonu} olsa biz gül ağacı dikenleri gibi ona yine elimizi uzatır ellerimiz acısa bile gül koparmaktan memnûn olanlar gibi biz de bir şey öğrenmiş, bir şeye nâ’il olmuş olmakla belki zevk alırdık. Piyano mu‘allimesi her vakit “hanımlar çok çalmalı çok çalmalı” diyor. Peki ama nerede çalmalı? Hangimizin evinde piyano var?

Demek ki evvelâ mağazanın birinden bir piyano çalmalı da ondan sonra diğer türlü çalmaya başlamalı. İşte şurada kırk bir kişiyiz yalnız iki kişinin evinde piyano var. Diğerlerimiz yalnız burada haftada zorla on dakîka isâbet eden bir zamânda piyano çalmaya, piyano öğrenmeye uğraşıyoruz. Ne beyhûde, ne boş emek!

Ne olur? Usûlden olsa da mu‘allimemiz hanım her akşam bize iyi parçalardan birer havâ çalsa bârî işitmekle dinlemekle o meşhûr parçaları duysak, bellesek..

Ben geçende amucamın yeni aldığı hareminin yanına gitmiştim. Piyano çalıyordu. Beni görünce der-hâl yeni notaları karıştırmaya başladı.

-Mektebli hanım şimdi bizi eski şeylerle uğraşıyor görürse alay eder.

Dedi. Zâten benim adım her yerde alaycı çıkmıştır. Hâlbuki piyano karşısında kendimi gördümmü piyanoyu bütün o beyâz dişleriyle sırtarak benimle alay ediyor zannediyorum. İşte o gün yengem bir şeyler çaldı çaldı. Bir Alman kompozitörün yeni yaptığı gâyet meşhûr üç parça imiş. Amucamın bir arkadaşı Almanya'dan göndermiş. Hanım da on beş günden beri uğraşarak koymuş. Evvelsi gün ustası uğrayarak tashîh etmiş, şimdi güzel çıkıyormuş...

Ben tabî'î bir şey anlamadım. Bunların ne olduklarını ve isimlerini bellemiş olsa idim şimdi size söylerdim.

Fakat iyi ki bellemedim. Ben çalındığını dinlemekle bir şey anlamayınca siz yalnız isimlerini işitmekten ne anlayacaksınız?!

Oh şu isimleri bellemediğime o kadar memnûn oluyorum ki...!

İşte kardeşlerim: Biz ne piyano çalmasını, ne de dinlemesini hîçbirini öğrenemiyoruz.

Çalması güç mutlaka evdede bir piyano bulundurmaya orada da uğraşmaya mütevak্কıf. Fakat burada her gün güzel güzel birer havâ çalınsa dinlemesini olsun öğrenir, bu parçaları tanır, onlardan zevk alarak i'tiyâd edinerek neş'elenir, inşirâh buluruz ya?!!

Sonra öğrenmeye gelince:

Ne olur mektebe piyano ile berâber kemân da girse bilmem ki koca sandığı ile tangır tungur piyano giriyor da ufacuk gül ağacından ma'mûl bir kemân niye giremiyor?!

İşte buna mekteb kapısı dar gelir değil ancak bizim kânûnlarımızdaki muhâfaza-i 'an'anât kapısı dar gelir. {109. sayfanın sonu}

Mekteblerde mûsîkî deyince o mutlakâ piyanodur. Kemân olamaz. Kemânı çalgıcılar çalar. Biz piyanoyu bu sûretle haftada on dakîka ile mekteblere koymakla asıl bir mukallide benziyoruz da sonra kemânı koymakla başka şeylere, çalgıcılara benzeyeceğiz diye korkarız.

Kemân üzerinde mûsîkînin alaturkasını da alafrangasını da, notasını da her şeyini öğrenmek mümkün değil mi?!!

Sonra üç mecîdiyyeye kadar satılmakta olan kemânı bir kitâb alır gibi hepimiz alabiliriz ve o sûretle tamâmıyla mûsîkî esâslarını öğrenmiş oluruz.

İsteyenler yine piyano çalabilirler. Hem o vakit onlara daha ziyâde mûsâ'id vakit kalmış olur. Bir an evvel öğrenmeleri de te'mîn olunur. Şimdi geliniz hanımlar, arkadaşlar sizinle bir şey yapalım: Hîç bizim mektebi ortaya koymadan pedagoji dersinde:

“Mekteblerde mûsîkî öğrenmek için piyanomu muvâfıktır kemân mı? Yoksa diğer bir sâz mı?” diye bir münâkaşa mes'elesi çıkaralım. Hepsi birden:

-Çıkaralım çıkaralım kemân iyidir.

-Bilirsiniz ya. Münâkaşa boyunca iki taraf olur. Ba'zılarımız piyano, ba'zılarımız da kemân lehinde idâre-i kelâm ederiz. Münâkaşayı bütün hey'et-i ta'lîmiyye huzûruna döker, orada beyân-ı mutâla'a edeceğimizi söyleriz.

-Fakat piyano taraftârları da gûyâ müdâfa'a ediyor. Piyanoyu istiyorlarmış gibi davranır fakat öyle şeyler söylerler ki hep dolayısıyla piyanonun 'aleyhine çıkar. Meselâ biri.

-Efendim piyanonun birçok meziyyetleri var. Bir kere hem çalgıdır, hem de salonu tezyîn eden güzel bir şeydir. Der. Daha öbürü de:

-Efendim kemân sirkat olunabilir. Fakat piyano yerinden kalkmayacağı için hırsız da götüremez, dâ'imâ yerinde kalır.

Diyerek yarın bizim Anadolu içerisinde gezmeye mecbûr olacaklarımızın piyanoya mâlik olsalar bile çekeceği sıkıntıyı gösterir. Hulâsa-i kelâm şu piyanoyu sözlerimizle, münâkaşalarımızla ber-bâd ederiz. Sonra netîce-i münâkaşayı pedagoji mu'allimesi veya mekteb müdîresi hanımlara bırakırız

Bi't-tab' orada piyano 'aleyhinde verilen karârın resmen de icrâsı teşebbüsü baş gösterir.

-Olur olur. Bravo Beyhân bravo, teşekkür ederiz. Memnûn olduk.

Derken kapı açılır. Muhterem bir kafâ'?

-Nedir o gürültü hanımlar?!

Deyince Beyhân mu'allime mahallinden inerken söze dayanamayarak:

-Efendim bir şey yok. Mektebin dâ'imî gürültüsü..... piyano.. dur.....

Hürri Kadın {110. sayfanın sonu}

AMERİKA NE KADAR TERAKKÎ ETTİ

Gâyet ciddî ve mühimm bir kitâbda Amerika'nın son otuz kırk sene zarfında meydâna getirdiği şâyân-ı hayret terakkîyi gösteren bir istatistiği 'aynen aşağıya dercediyoruz:

Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika'da 1850 senesinde arâzî-i mevrû'a 118 milyon hektar ve hayvân 74 milyon re's ve istihsâl olunan havâ ma'den kömürünün mikdârı da iâde 6 milyon ton iken 1890'da zer' olunan arâzî 300 milyon hektar, hayvânât 1500 milyon re's olup ihrâc olunan mahsûlât-i zirâ'iyye 4 milyon frank olmuştur. Ve havâ ma'den kömürünün mikdârı 230 milyon tona çıktığı gibi iki milyar franklık kıymetinde de me'âdin-i sâ'ire ihrâc olunmaya başlamıştır.

1890 senesinden 1891 senesine kadar sanâyi'deki emvâl-i gayr-i menkûle kıymeti 8 milyardan 13 buçuk milyara ve eşyâ'y-ı ma'mûle mikdârı 45 milyardan 65 milyara çıkmış ve fabrikalarda 'amelelerin mikdârı da bir milyondan bir buçuk milyona kadar yükselmiştir. 1901'de 15 milyon kuvvet mikdârında olan font (dökme) 1903'de 23 milyon tona çıkmıştır.

1901'de 7228 kilometre demir yolu inşâ olunmuş ve bunlar üzerinde 144287 vagon bulunup bu vagonlardan onda dokuzu 30, 40 ton hacminde idi.

'Aynı senede 15 Amerika fabrikası 3384 lokomotif i'mâl ve ihrâc eylemiştir.

SEKİZ HORTUMLU YANGIN TULUMBASI

Londra İtfâ'iyye Hey'eti îcâd olunan ve liman havzalarında veya Taymıs Nehri boyunda vukû' bulacak yangınlarda sekiz hortumla dakîkada 6500 litre su atabilecek motorlu bir tulumba vapuruna mâlik olmuştur.

Bu vapurun içerisinde tulumbayı tahrîk için ayrıca mâkineler vardır.

Bu yeni îcâd tulumba 18 metreden sıkıldığı hâlde sekiz hortumun suyunu kâmilten 'aynı bir noktaya verebildiği gibi ayrı ayrı dahî muhtelif mahalleri ıslatırlar.

Tulumbalardan çıkan suyun her biri istenildiği vakit 42 metre kadar yükselebilir.

Yangın vapuru denilen bu vapur esâsen küçük olup tûlû 30 metredir. Makineleri gâyet serî‘ ve kuvvetlidir. İçerisindeki tâ‘ife 10 kişiden ‘ibârettir ki bunların sekizi hortumları tutarak su sıkarak iken diğer ikisi de makineler ile iştigâl eder. {111. sayfanın sonu}

ŞU‘ÛN-İ FENNİYYE

PARLAK MERMÎLİ TABANCALAR

Risâlemizin birinci sayısında (ziyâdâr mermîler) diye denizden atılan parlak tânelerden bahsetmiştik. Bu def‘ada yine Almanya’da yakın mesâfelere ziyâdâr mermîler atan tabancalar îcâd olunmuştur.

Bu tabancaların çıkardığı mermî 200 metre kadar gidip sekiz on sâniye kadar bir ziyâ neşreder. Ve neşrettiği ziyâ yüz metre kadar kutrunda bir mesâfeyi tenvîre kâfîdir.

İşte her şeyi âskerlik için düşünen hâl-i hâzır muhterî‘leri bunu da en ziyâde muhâsara zamânlarında karakollar için pek muvâfık görüyorlar.

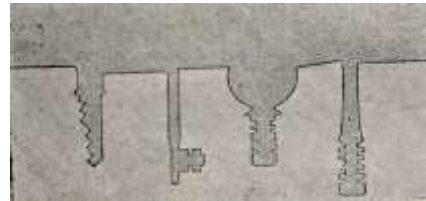

Bundan başka polislerin, gece bekçilerinin, ‘ale’l-‘umûm muhâfızların karanlıkta işittiği gürültüyü veya ayak sesini anlamak için isti‘mâl edebileceği en güzel bir âlettir.

Bu tabancanın kariben te‘ammum edeceği ve bi’l-cümle zâbıta me’mûrlarıyla gümrük vesâ‘ire bekçilerinde bulundurulacağı tabî‘îdir.

ANAHTARI GÂ‘İB OLANLARA

Konsol, yazı-hâne, dolâb vesâ‘ire anahtarı gâ‘ib olduğu vakit ona bir yeni anahtar alabilmek için ya çilingiri getirmek veyâhud kilidi söküp götürmek lâzım gelir ki bunun her ikisi de masraflı ve zahmetlidir. Bunun için pek kolay bir çâre vardır. Dâ‘imâ anahtarlarınızın şeklini bir mukavvâ üzerine çizip şu şekilde gösterdiğimiz gibi resmini bulundurunuz. Anahtar ne

vakit gâ'ib olacak olursa bu şekli herhangi bir çilingire gösterseniz der-hâl size ya hâzır bir anahtar uydurur veyâhud yeniden i'mâl eder.

DÜDÜK VE KULAK

Şimendifer düdüklerinin gâyet keskin bir sesle bağırması 'ale'l-ekser şimendifer me'mûrlarının kulaklarında birtakım hastalıklar tevellüdünü ve onların iyi işitmemesini mûcib oluyor.

Bu def'a Budapeşte'de Doktor Libeçenburg 250 şimendifer me'mûrunu mu'âyene ederek bunlardan 92 me'mûru muhtelif derecede kulak hastalıklarıyla ma'lûl bulmuştur. {112. sayfanın sonu}

GEMİLERİN TEMİZLENMESİ

Uzunca müddet suda bulunan gemiler be-heme-hâl teknelerinin temizlenmesi îcâb edeceği tabî'îdir.

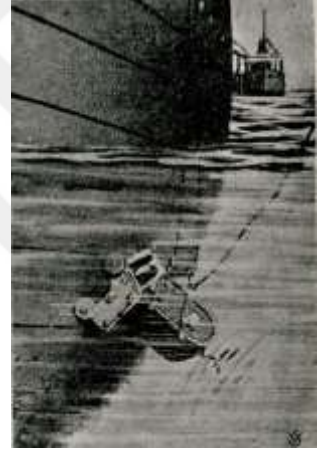
Şimdiye kadar bu mes'ele geminin be-heme-hâl havuza çekilip kuru bir hâle gelmesi sûretiyle yapılabilir, bu da birçok zahmet ve masrafı mûcib oluyordu.

Bu def'a bir makineli süpürge îcâd olunmuştur ki bu süpürge geminin teknesi üzerinde gezdirilince tesâdüf eylediği mahallerde ne kadar yapışmış nebâtât ve hayvânât-ı bahr enkâzı ve sâ'ir mevâdd varsa hepsini kendi sür'atli hareket devriyyesi sâyesinde temizler.

Süpürge makinesi gemiden iplerle sarkıtılır. Ve elektrik ile işletilir.

Bu makinenin bir tarafındaki pervâne şiddetli dönerek makineye su içinde bir de hareket verir ki o sâyede makine dâ'imâ geminin teknesi sathına kuvvetli bir sûrette yapışıp geri açılmaz. Zîrâ makine pervânesinin devri dâ'imâ onu gemiye doğru sevk eder.

İşte bu süpürge ile bundan sonra gemiler hîç havuza girmeksizin temizlenebilecektir.

KİBRİTLİ SİGARA

Rûzgârlı havâda sigara yakmaktan pek çok kişi zahmet çeker. Hele bir otomobil veya bisiklet üzerinde bu pek müşkil bir mes'eledir.

Şimdi Avrupa'da sigaraların uçlarına mahsûs ve yanmasında sigara için hîçbir koku ve mazarrat olmayacak mâdde îcâd etmişlerdir. Bu mâdde sigaraların uçlarında bulunuyor ve o hâlde sigara kendi kutusunun yanındaki kâğıda sürölünce der-hâl yanıyor.

Bundan başka sigarayı yakan mâdde tütün yandıktan sonra pek çabuk sönerek düştüğü gibi en şiddetli bir rûzgâr bile bunun ilk evvel yanmasına mâni' olamıyor.

KOLAY BİR TİRBÜŞON

Bir şîşeyi açmak ya'nî mantarını çıkarmak için tirbuşon bulunmadığı vakit iki çiviye yek-diğerine mugâyir istikâmette mantara batırdıktan sonra bu çivileri sür'atle çekmelidir. Der-hâl mantar açılır. {113. sayfanın sonu}

Hanım Kızlarımızın İdâre-i Beytiyye de İktisâb-ı Ma'lûmât Eylemelerini Te'mîn İçin Tertîb Olunmuş İlk Eserdir.

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

İdâre-i beytiyye fenni bir evin her bir husûsâtı hakkında irâe-i tarîk eder. Bu fenn her bir kadın için ta'lîm ve terbiyenin bir rûkn-i mühimmi olmalıdır. Çünkü mesâlih-i beytiyyeye dâ'ir ma'lûmât-ı mütedâvile ve 'ameliyye kadınlar için mutlakâ lâzımdır. Mâdem ki evin dâhili kadına teslîm olunmuştur, orada icrâsına mecbûr olduğu kâffe-i vazâ'if-i öğrenmezse kendine ve 'â'ilesine hîçbir zamân sa'âdet ve menfa'at te'mîn edemez.

Bu fenni tahsîlden maksad; sa'y ile servet ü sâ mân tedârik ve erkân-ı 'â'ilesinin istirahatını te'mîn etmek olup evinin intizâm, idâre, hüsn-i tertîb ve tahâret gibi tatbîk-i derece-i vücûbda olan ihtiyâcâtını kolaylıkla ihzâr ve evlâdlarının, efrâd-ı 'â'ilesinin idâme-i sıhhat ve istikmâl-i tahsîl ve terbiyeleri için bilinmesi taht-ı elzemiyette bulunan birtakım hasâ'isten haberdâr olmaktır.

-KADINLAR İÇİN USÛL-İ TA‘LİM VE TERBİYE-

Her bir genç kız ciddî, metîn, vâsî‘ ve hattâ tâmm bir sûrette ta‘lîm ve terbiye görmeli kuvây-ı ‘akliyyesini tezyîn ve tenvîr, zekâsını tevsî‘ husûsunda kendisinden hiçbir şey esirgenmemelidir. Çünkü erkekler gibi kadınlar da idâre edilecek ‘akıl, tanzîm ve tesviye edilecek umûr, muhâfaza edilecek sıhhat, îfâ edilecek birtakım vezâ’if-i şahsiyye ve ‘umûmiyye sâhibidirler. O hâlde hiçbir şey tahsîl etmeden yâhud az bir tahsîl ile bütün bu vazîfeleri icrâ etmek mümkün müdür?. Her hâlde neslin selâmeti, vâlide ve zevceliğin hakkıyla îfâsı, umûr-i beytiyyenin hüsn-i idâresi için her şu‘be-i fenn ve san‘atta kızlara ciddî ve esâslı bir sûrette ta‘lîm ve terbiye elzemdir.

Bir kadın evimi, ‘â’ilemi hakkıyla idâre edebiliyorum diyebilmek için pek çok şeyler öğrenmeye muhtâcdır. Ez-cümle çocuklarını büyütmek için fenn-i etfâle, ‘â’ilede hastalık vukû‘unda ilk tedâvîyi yapabilmek için hıfz-ı sıhhate, çocuklarına gece derslerini ta‘lîm ve cum‘a, ta‘tîl zamânlarındaki mesâ‘îlerini ta‘yîn için usûl-i ta‘lîme, gıdâların hîn-i tertîbinde kuvvetlerini tefrîk için fenne, ‘â’ile defterlerini tanzîm için hesâba, usûl-i defteriyyeye daha çok birçok şeylere ‘arz-ı ihtiyâc eder. El-hâsıl {114. sayfanın sonu} kızlar her şeyi tahsîle râğbet göstermeli ve fenn-i idâre-i beytiyyeye de lâayık olduğu ehemmiyyeti vermelidir. Buna bîgâne olan bir kadın husûsât-ı sâ’irede ne kadar tekâmül etse yine ‘â’ile hayâtında dû-çâr olacağı müşkilât az değildir. Buna meşhûr bir İngiliz muharririnin ufak bir eseri iyi bir misâl teşkil edebilir:

-MÜŞKİLÂT İÇİNDE EV İDÂRE ETMEK-

Çocuğum ve refikimla berâber ecdâdımdan kalma küçük bir mâlikânede yaşamaya gitmiştik. Bu yer bütün levâzım-ı hayâtta, hattâ postalardan on altı mîl mesâfede bir evdi. Fazla olarak biz de zengin değildik. Daha fenâsı da bir ‘â’ilenin yegâne çocuğu olduğumdan pek iyi tahsîl görmüş ve riyâziyyâtta pek ileri gitmiş isem de ev idâresine ‘â’id her şu‘be-i ‘ilimde pek geri kalmıştım.

Bu şâyân-ı esef günlerde bir de dikiş öğrenmek lâzım gelirdi. Kemâl-i te’essüfle görüyordum ki refikim ve çocuğum çorablarını yırtıyor, düğmelerini koparıyorlar. Bunların ta‘mîrini de benden bekliyorlardı. Hem de yemek pişirmeyi öğrenmek lâzım geliyordu. Çünkü böyle uzak bir yerde iyi bir hizmetçi oturtmaya paramız müsâ‘ade etmiyordu. Zevcimin mi‘desi za‘îf olması müşkilâtımı tezyîd ediyordu. Köyde satılan

ekmek mi‘desinde ekşidiğinden bir de ekmek yapmam lâzım geliyordu. Hemen “Kubet”in -Kulübede Ev İdâresi- nâm kitâbını alarak ekmek pişirmeye başladım. Fakat hamurun mâyalanmasını, fırının derece-i harâreti hakkında hiçbir ma‘lûmat ve tecrübem olmadığından ‘â’ilenin yatağa girmesi lâzım geldiği zamân ekmeğim ancak fırına girebildi. Ve evde yegâne uyanık ben kaldım. Sâ‘at biri çaldı, sonra iki, üç!! Fakat ben nâ-mütenâhî yalnızlık içinde vücûdum yorgunluktan, rûhum sefâlet ve mahrûmiyyetten ağrıyarak oturuyordum.

Evde vaktiyle herkesin şımarttığı ben, dimâğından mâ-‘adâ hiçbir şeyin tekâmülü düşünülmeyen ben, her râhatı şiddetle tedkik edilen ben şimdi belki netîcesinde ekmek bile olmayacak bir hamuru gece yarıları bekliyordum. Bu mahrûmiyyet, bu düşünce beni çıldırtıyordu. Nihâyet ağlamaya başladım. Ve kendi kendime dedim ki: bir istatû, bir tablo ile bir okka ekmeğin farkı nedir. İkisini de el i‘mâl ediyor...”

Şu misâl bir kadın fûnûn-i sâ‘irede ne kadar sâhib-ihtisâs olsa idâre-i beytiyye fennini bilmedikçe ve bu husûsta tecrübeler icrâ etmedikçe kat‘iyyen ‘â’ilesini idâreye muktedir olamayıp müşkilât ve mahcûbiyyete uğrayacağını ve nihâyet ağlayacağını gösteriyor. Bunun için kızların tahsîli lüzûmu gayr-i kâbil-i inkâr olan ‘ulûm-i sâ‘ire meyânında bunu da kat‘iyyen ihmâl etmeyip ta‘lîm ve bi‘l-hâssa öğrendiklerini dâ‘imâ icrâ ederek tecrübe sâhibi olmaya gayret etmeleri lâzımdır. {115. sayfanın sonu}

-‘Â’İLE-

Peder, vâlîde, refîk, refîka veyâhud ‘aynı nesle mensûb olanların hey’et-i ‘umûmiyyesine ‘â’ile tesmiye olunur. Bütün ‘â’ilelerin bir araya gelmesi hey’et-i ictimâ‘iyye-i insâniyyeyi vücûd{a} getirir. ‘Â’ileler ne kadar mes‘ûd olurlarsa onların teşkîl ettikleri hey’et-i ictimâ‘iyyede o nisbette bahtî-yâr olur. Bu sebeble ‘â’ilenin kadri iyi bilinmeli ve efrâd-ı ‘â’ileden her birinin bi‘l-hâssa çocukların terbiye ve ta‘lîmlerine sarf-ı gayret olunmalıdır.

Zengin, fakîr her ‘â’ile re‘îsi onda gördüğü intizâm ve efrâd-ı ‘â’ile beynindeki ünsiyyet nisbetinde mes‘ûd ve evine merbût olur. Bu husûsa bir misâl olmak üzere İngiliz muharrirlerinden “Oliver Gold”un bir eserinin tercümesini naklediyorum:

“Mahall-i inzivâmız küçük bir yer, komşularımız sefâlete, sefâhete bîgâne birtakım çiftçilerden ‘ibâretti. Bunların ma‘îşetlerine ‘â’id ihtiyâcâtı yanlarında olduğundan pek ender olarak şehri ziyâret ederlerdi.

Medenî insânlardan uzak olmakla berâber tavırlarının ibtidâ’î ve sâdegîsini muhâfaza ederlerdi. Ve i‘tiyâd netîcesiyle de kanâ‘atkâr ederler.

Köye gittiğimiz zamân hepsi karşıya çıktılar. Bizim için hâzırlanmış bir ziyâfete kemâl-i memnûniyetle gittik mükâlemede eksik olan şeyi sevinç ikmâl ediyordu...

Mâ’îl bir tepeciğin altında küçük evimizin arkasında güzel bir orman, önünde geveze küçük bir nehir vardı. Bir tarafı mer‘â, öbür tarafı küçük bir çayır...

Çiftliğim pek güzel bir arâzîden ‘ibâretti. Evimin etrâfının letâfetini hîçbir şey geçemezdi. Meşe ağaçları ve çalıların, çitlerin intizâmı ta‘rîf edilmez bir güzellik ‘arz ediyordu.

Evim bir kattan ‘ibâret ve üstü saman kaplı idi ki bu da bütün görünüşüne büyük bir harâret ‘ilâve ediyordu. İçerisinde, temiz badana edilmiş duvarları kızlarım kendi eserleri olan resimlerle tezyîn ediyorlardı. ‘Aynı odayı hem matbah, hem kiler diye kullanmak bize daha hoşnutluk veriyordu. Bu o kadar i‘tinâkâr bir temizlikle muhâfaza ediliyordu ki sahanlar, tabaklar büyük bir dikkatle temizlenmiş, parlak bir sıra gümüş gibi dizilmişti. Bu hâl göze hoş bir istîrâhat veriyor, zengin döşeme arattırmıyordu. Bundan başka üç oda daha vardı ki bunlardan biri benim, biri iki kızımın, öteki de oğlumun.

Benim hükmettiğim şu küçük cumhûriyet bu tarzda idâre ediliyordu:

Güneş çıktığı zamân hepimiz salonda toplanıyorduk. Birbirimizi merâsim-i mahsûsa ile selâmladıktan sonra -ben âdâb ve terbiyede mâddi şekillerin muhâfaza edilmesi taraftârıyım. Onlar muhâfaza edilmedikleri zamân dostlukların {116. sayfanın sonu} mahvolacağına kâni‘im- Hepimiz berâber bize bir gün daha bahşeden hâlîka ‘ibâdet ederiz. Bu vazîfede bittikten sonra oğlumla ben işe gideriz. Kızlarımla, refîkam biz gelinceye kadar dâ’imâ mu‘ayyen zamânda kahve-altıyı hâzırlarlar. Buna yarım ve yemeğe bir sâ‘at hasretmiştik. Bu vakitleri refîkamla kızlarım ma’sûm eğlencelerle, oğlumla ben de hayâtı tedkîk etmekle, geçirir ve yemek yerdik. Güneşle berâber kaldığımız için o gurûb ettikten sonra biz de işimizi bitirmiş bulunurduk. Temiz bir ocak, mütebessim, harâretli bir âteş ve memnûn nazarlarla bize hâzırlanan ‘â’ilemize dönerdik.

Misâfirsiz de değildik. Ba‘zen komşularımız gelir ve yapmasında şöhetimiz olan tatlılarımızdan yer ve eğlenirlerdi.

Sabâhı başladığımız gibi ya‘nî hâlîka ‘ibâdetle geceyi de bitirirdik. Daha evvel kızlarım o günün derslerini okurlar ve en vâzih sûrette okuyana pazar günü fukarâ sandığına atmak üzere yirmi para verirdim...”

Şu ufak misâl gösteriyor ki fakîr olmak sa‘âdetten bir şey eksiltemiyor. Samandan ‘ibâret damın altında oturan bir ‘â’ile muhabbetlerinin harâretiyle birbirini ısıtmaya ve matbahdan başka bir şey olmayan salonlarında yedikleri yemekle yek-diğerini sevmek ve hâlîkına ‘ibâdet etmek için kuvvet almaya muvaffak olabiliyorlar. Böyle ‘â’ileler minnet ve şükrânını o ‘â’ileyi idâre eden ‘â’ile re’îsine borçludur.

-İDÂRE-

Bir evin idâresini der-‘uhde eden ev hanımının evvel emirde masârif-i yevmiyyeyi bir deftere zabt ve kaydederek hesâbâta dikkat eylemesi hânenin te’mîn-i intizâmı için en birinci şarttır. Vâkı‘an hesâb tutmak para sarfına mâni‘ değilse de hîç olmazsa parayı nereye sarf ettiğini bildirir. Bir gün mu‘tâddan fazla para sarf etmiş ise onun diğer masâriften telâfisi lüzûmunu gösterir. Meselâ bugün turfanda bir sebze be-heme-hâl alınmış ise yarın onun yerine daha ucuz bir sebze mübâyâ‘a edilerek dünkü fazla masraf kapatılır. Bir hafta zarfında sarf olunan akçenin mikdârı o hafta sarf olunması lâzım gelen mikdârı tecâvüz ederse parayı idâre ile kullanmak vesâ’iti düşünülür.

‘Â’ile re’îsesi bir sene zarfındaki vâridâtını hesâb edip ev kirâsı, elbise ve çamaşır behâsı gibi mukannen ve mühimm masrafları ayrıca kayd ve yekûnden tarh edip mütebâkî parayı on ikiye taksîm eylemelidir ki ayda veyâhud günde ne kadar sarf edebileceğini anlasın. Bu tahakkuk eden meblağdan da masârif-i fevka’l-‘âde karşılığı olmak üzere her ay arttırmaya gayret etmelidir. (mâ-ba‘di var)

Nakiyye {117. sayfanın sonu}

[Niçin çocuklar pek şefik ve nâzik iken fenâ huylu birer adam oluyorlar? -Verilen terbiyeden..]

Medenî ‘âlimlerin cereyânları arasında bugün hemân hemân ilk saff-ı harekette -büyük bir ciyâdetle ilerlerken- ah, ma‘a’t-te’essüf, bizim büsbütün bîgâne kaldığımız- bir fenn-i mu‘azzez var: çocuk terbiyesi. Aksâm-ı ictimâ‘iyyemizin en fecî‘ini, en dil-harâşını, ben -bilâ-tereddüd- çocukluğumuzda buluyordum:

Semâlara yuvarlanmamak için nasıl bir toprak câzibesine ihtiyâc varsa, medeniyyetten cüdâ düşmemek için de câzibe-i ‘ilmiyyeye kapılmak lâzımdır. Gâye-i medeniyyet ne süstür, ne eğlencedir; yalnız çarpışmak, yükselmek, kıymetlenmek.. Biraz daha insâniyyete yaklaşımdır. Bakınız Almanya’ya, İngiltere’ye, Fransa’ya, bâ-husûs Amerika’ya.. Hattâ İtalya’ya: Medeniyyetin hutuvât-ı gûlânesindeki muvaffakiyyetlere bakınız: (1893)de Chicago Kongresi’nde, yavruların terbiyesi için bir zümre-i husûsiyye ayrılmış, Amerika felsefesini yürüten büyük sîmâlardan Stanley Hall “Mü’essese-i Terbiyeviyye” mecmu‘asıyla bütün mukarrerâtı neşreylemişti.. ‘Aynı senede “Amerika Çocuk Tedkîki Cem‘iyyeti” ve (1894)de diğer bir tarafta “Terbiye-i Cem‘iyyet-i Milliyyesi” vücûda getirilmişti; o zamândan beri bütün netîceler, mutâla‘alar, fikirler dünyâya serpiliyor, serpiliyor..

(1909)da, Fransa’da fûnûn-i ahlâkiyye ve siyâsiyye akademisinin ‘arz ettiği musâbaka bütün ‘ulemâyı bir anda sarsmıştı. Mevzû: “Terbiye-i etfâlin esâsât-ı felsefesi” idi. Bu, o kadar parlak eserler yarattı ki.. Tabî‘î mesâî-i mâzînin delâlet-i hayırkârına medyûn-i teşekkür!. Daha geçen, sene, o musâbakanın pey-nûrânîsinde iki genç filozof: Parizov ile Martin buluştular. Kant’ın: [İnsâniyyet bir vâsıta değil, gâyedir.] düstûruyla, Rusov’un: [Birer meslek mütehassıslarından evvel insân yapmak] kâ’idesi karşısında: “Berâhîn-i Terbiye” lerini meydâna çıkardılar. Amerikalıların [hayât-ı gayûr]u gittikçe ‘âleme yayılıyor, medeniyyetin velvedâr ufuklarında müşa‘şa‘ ve tebessümkâr bir fecir ahlâkı açılıyor.. (sa‘âdet! sa‘âdet fazîlette..) feryâdı çınlıyor ve [terbiye: çocuğu

* ‘İlm-i Terbiye-i Etfâl.

kendisiyle, mensûb olduğu cem‘iyyet nâmına yükselterek, onu en tâmm hayâta göre yetiştirmek] esâs ve gâyesi lâ-yemût bir şükrânla kabûl olunuyor.. {118. sayfanın sonu}

Derken bir cevâli-i hârika-i nemâ: bir tarafta (Worcester) dâru‘l-mu‘allimîni talebesi, çocukların hayât ve harekâtını tedkîk ve tahrîre da‘vet olunuyor.. Zeki gözler ayrı ‘unvânlar altında birikiyorlar: hâfıza, muhayyile, hiddet, taklîd.. Her kısım bütün bu hasâ‘is ve melekâtı kaydediyor.. Bu sâ‘atte Worcester Mektebi’nde (44000) müşâhedât cetveli var.. Kaliforniya’da mu‘allim Earl Barnes’in te’sîs-gerdesi olan bir mekteb-i tecrübî, iki yaşından on iki yaşına kadar yavrular üzerinde tedkîkât-ı terbiyeviyye icrâ ediyor.. Bu kimyâ-hâne-i rûhiyyede kâni‘ olmuyorlar.. Dâru‘l-fünûn, Kaliforniya’nın on kadar şehrinde husûsî tedkîk sınıfları açmış, mu‘allimler sıkı münâsebetlerle müşâhedelerini yoğuruyorlar.. Fransa’da da Mösyö Bine birtakım su‘âllerle ebeveyni çocukların terbiye-i rûhiyyeleriyle ‘alâka-dâr etmek teşebbüsünde bulunmuştu; evet, asıl ebeveynin ‘alâkası! İstenilen bu,! Bizde, ne olduğu, nasıl olacağını takdîr etmeyen bir râbita-i kalbiyyeden başka ne var.. Ve bu râbita kat‘î mi, hakîkî mi ‘acabâ?- meşkûk..

Hanımlar her şey olmak istiyorlar; fakat hangi hanım tâmm bir vâlide olmak emelini besliyor.. Kızımın, süslenmek ibtilâsı kadar terbiye etmek, istikbâli daha münşerih, daha müsterîh görmek ârzûsu, ah; bir hissedilse.. İşte o zaman, kalbimizde, hayât ve memleket için bir bir itmi’nân-ı sa‘âdet duyacağız. Hangi gencin rûhu büyük, mu‘tenâ ma‘nâsıyla baba olmak ‘ilmine koşuyor!. Hanımlar, gençler, anneler: sizin evlâdınızı bir başkasından evvel siz düşününüz, siz yükseltiniz.. Siz terbiye ediniz.. Sizin vezâ‘if-i ictimâ‘iyyeniz terbiye vazîfesinden ‘ibârettir. Erkekliğin nâmusu, haysiyyeti, ‘irfânı, sizin ona tekaddüm eden nâmusunuz, haysiyyetiniz, ‘irfânınızdır. Bu fazâ‘ilden mahrûm annelerse –bizim gibi- meş‘ûm ve perişân bir galebelikten başka ne tevlîd ederler!

Başkalarının size ancak ufak tefek mu‘âvenet-i fikriyyesi olabilir.. Bütün hâkimiyet-i terbiye, bütün kudret-i islâh sizin sâkin rakîk ellerinizdedir.. Bu eller kendi ufkundan, kendi dâ‘iresinden ayrılırsa esîr olur..

Çocukların, talebenin medenî teşekkül ihtiyâcını teslîm ettikten sonra ebeveyn ile mu‘allimînin terbiye etmeyi öğrenmek ihtiyâcı duyuluyor.. ‘Acabâ kaç mu‘allim, der-‘uhde ettiği dersten başka, dersin usûl-i ta‘lîmine vâkîf?! Yalnız, hüsn-i niyyet, hele

muallimlikte, hîç kâfi değildir. Geçen kifâyetler yüzünden ne derin tedennîlere uğradık. Fikr-i kifâyet hâlen silinmiyor.. Herkesin bozulmayan bir kanâ‘at-ı câmide-i ‘ilmiyyesi var: Yirmi sene evvelki usûlünü değiştirmeyen ne kadar mu‘allim mevcûddur.. Ah, bu mudhikin fâcia-ı tahsîlin {119. sayfanın sonu} nihâyetlendiğini görsek, o zamân ne ‘azîm meserretle: “İşte devre-i teceddüdümüzün tulû‘u!” diye haykıracak, haykıracağız..

Mekteblerdeki zihin ve kalb durgunluğunun, zihinsizliğin ve kalbsizliğin sebebini: çocuklarda değil, mu‘allimlerin pedagojisizliklerinde aramalıyız. Hem pedagoji o kadar vâsi‘, o kadar şümûllü bir ‘ilim ki Avrupa’da ona dersten ziyâde ehemmiyet veriliyor.. Herhangi bir ibtidâ‘î mu‘allimden, tâ yüksek sınıflara kadar bütün hocalar ona mürâca‘ât ediyor.. Bir riyâzî mu‘allimi, bir resim mu‘allimi, bir târîh mu‘allimi.. ilâh, hepsi pedagoji bilecek, pedagojinin ‘ulûm-i hayâtiyye ile olan bütün ince münâsebetlerini ayrı ayrı mutâla‘a etmiş olacak: fikirler nasıl temessül eder, dimâğdaki izlerin hûy üzerindeki te’sîrâtı.. Muhît-i ‘â‘ilî ve ictimâ‘înin nüfûz ve galebesi.. Yâhud muhît-i ‘â‘ilî ve ictimâ‘îye nüfûz ve galebe .. Hayât-ı ‘ameliyyede te’mîn-i zafer kâ‘ideleri.. İyiliği, güzelliği, doğruluğu sürdürmek.. Bütün bu hakâyık pîş-i tadrîste bulundurarak çocuğu yaşamaya lâayık bir hürriyetle büyötmek...

Sânîyen dimâğın bütün havâssı, bütün nekâyisi.. Terbiye-i dikkat, terbiye-i zekâ, terbiye-i muhayyile, terbiye-i muhâkeme, terbiye-i irâde, bu bir yığın melekâtın ayrı ayrı terbiyesi! Ders, bütün bu terbiyeler için bir “vâsita” olduğu hâlde, eyvâh ki, bizde ders bir gâye telakkî olunuyor.. Mekteblerde ancak dersini belleyen çocuk mazhar-ı mükâfât olur; Sorunuz ona –Niçin Biliyor?- Sükût edecek! Yâhud sükûtuyla: “Bilmek için bildiğini” söyleyecek.

Mekteble hayâtın müşâreketini, mektebin hayâta ancak delâlet edebileceğini, bütün gâye “hayât” olduğunu hâlen takdîr edemiyoruz.. Bir mekteb-i ibtidâ‘î talebesi bile, bir şeyin nasıl tedkîk edileceğini, nasıl tenkîd edileceğini, herhangi bir sâhada bir şeyin nasıl aranılacağını, nasıl keşf edileceğini bilmelidir. Mekteb-i ibtidâ‘î bu sûretle vazîfe-i ictimâ‘iyyeyi îfâ etmiş olur; onun şâkirdâne tevzî‘ ettiğı mahdûd, fakat vâzih ma‘lûmât o yaşların her ihtiyâcına tamâmıyla müsâ‘id olmalıdır... Sonra, bedenle dimâğın, zekâ ile kalbin neşv-i âhenkdârı mes’elesi! Mukâvim bir vücûd, hür bir zekâ, ‘âlî-cenâb bir kalb, cevval ve sebâtkâr bir irâde: işte, istikbâlin, hayât için, mu‘allimlerden istediğı ve beklediğı!

Hâsılı, bugün, pedagoji cereyânını ta'kîbe istiğnâ gösteren mu'allim istikbâli de hedmediyor, demektir.

1329 -Mayıs: 24

Osmân Fahrî {120. sayfanın sonu}

ZÜ'L-MA'ÎŞEYN BİR OTOMOBİL

O otomobil ile uzunca bir seyâhat edenlerin en ziyâde çektikleri zahmet birdenbire yağan yağmurlardan kabaran nehirleri geçmektedir.

Böyle kabaran ve çok kere etrâfına da taşan nehirlerde otomobiller makine kısmına kadar suya batacağından makinelerin harekete imkânı kalmaz.

İşte bu def'a Fransa'da bir zât makinelerine kat'ıyyen su girmeyecek sûrette mahfûz ve hem karada hem de su içinde gitmeye müsâ'id bir otomobil îcâd eylemiştir.

Bu otomobilin mahrûkât mahalli gayr-i kâbil-i nüfûz bir mahfaza ile mahfûz olduğu gibi bu kısmın havâ ile iştirâkı da gâyet uzun olup hiçbir vakit su seviyesinden aşağı kalmayacak olan bir boru ile te'mîn kılınmıştır.

Hulâsa-i kelâm otomobil kâmilen 'âdî bildiğimiz otomobiller hâlinde olup yalnız makinelerine su geçmeyecek sûrette her tarafı sûret-i nünâsibede muhâfaza kılınmıştır.

Bu otomobiller îcâbında 'askerî 'arabalarını vesâ'ireyi taşkın sulardan geçirmeye de hizmet edebileceği tecrübe olunmuştur.

ON ALTI BUÇUK DAKİKADA DEVR-İ 'ÂLEM

Bir telgrafın ne kadar zamân zarfında devr-i 'âlem yapabileceği anlaşılmak üzere Taymıs Gazetesi tarafından çekilen bir telgraf-nâme on yedi merkezden geçerek 46000 kilometrelik bir mesâfeyi 16 dakîka 30 sâniyede kat' ederek ya'nî devr-i 'âlemini ikmâl eyleyerek gelmiştir.

New York gazeteleri bunun bir buçuk dakîka daha noksân zamânda olabileceğini hesâb ettiklerinden karîben diğer bir tecrübe yapacaklardır. {121. sayfanın sonu}

Pedagojiden:

MEKÂTİB-İ İBTİDÂ'İYYEDE 'İLM-İ EŞYÂ' DERSİ

İbtidâ'îyye sınıflarında küçük çocuklara verilen 'ilm-i eşyâ' dersleri büyük sınıfların hattâ i'dâdî talebesinin derslerinden hîç de farklı olmuyor. Fark yalnız mevâddînin, mebâhisinin daha basît olmasında kalıyor. Hâlbuki büyük ve küçük çocukların kâffesine verilecek tabî'îyyât dersleri mümkün olduğu kadar 'amelî, hîç olmazsa ba'zı eşyâ' üzerinde tatbîkâtlı bulunmak îcâb eder. Küçük çocuklara, mekâtib-i ibtidâ'îyye talebesine ise be-heme-hâl başka usûlde, sırf tatbîkât kabîlinden gösterilen bir tarzda bulunmalıdır.

İşte âtîde bir numûne olmak üzere söyleyeceğimiz bahis; bu yolda tadrîsât ile iştigâl edecek mekâtib-i ibtidâ'îyye mu'allimînine, çocuğun emr-i terbiye ve tahsîlini vazîfe edinmiş yeni genç vâlidelere bir rehber olabilecektir:

'İlm-i eşyâ' dediğimiz tabî'îyyât tadrîsâtı her {fazladan yazılmış} herhâlde terbiyevî bir şekilde olmalıdır.

Çocuğa ders esnâsında gösterilen şeyler onun dimâğının alışmış ve i'tiyâd edinmiş bulunduğu şeyler olmalıdır.

Yoksa öyle dimâğına pek bîgâne pek yabâncı olan şeylerden başlamak hîçbir vakit bir muvaffakiyyet te'mîn edemez. Çocuğa öğretmek ve belletmek için mutlakâ bilmediği birçok bahisler aramamalı. Ne kadar mahdûd olursa olsun ders esâslı mesâ'il üzerine yürütülerek çocuğun dimâğını açmalı. Zâten ilk dersler, çocuk tahsîlleri doğrudan doğruya öğretmek değil öğrenmeye kâbiliyyet hâsıl etmektir. Çocuğa bahsedilen şeyler arasındaki münâsebeti, râbıtayı çocuk kendisi de böyle bilecek ve onları anlayıp belleyecek mâddeler intihâb edilmelidir. Şurasını iyi bilmeli ki fenn bir küçük çocuk için bilmek, bellemek, öğrenmek değildir. Fenn bir çocuğun görmek için gözlerini, işitmek için kulaklarını, koklamak için burnunu, dokunmak için parmaklarını tatmak için dilini kullanmasıyla öğretilir. Ve fenni öğrenmek demek de bu hissleriyle mu'âyene edildiği şeyleri mükemmelen fark eyleyebilmesi ve yek-diğeri arasındaki ziyâde ve noksânları böyle bilmesidir. Bir kere bu sûretle havâss-ı hamsesi kuvvetlendirilmiş bir çocuğa sonra ne istenirse mükemmelen anlatılır ve mükemmelen öğretilir.

İşte bu nokta-i nazardan çocuğa bahsederken göstermek üzere sınıfa bir şey getirmeli ve onun evvelâ en mühimm evsâfını söylemelidir. {122. sayfanın sonu}

Böyle bir şey görmekle çocukların fikri uyanır. Ve onun teferru‘âtini, evsâfını, her hâlini merak ederler.

Meselâ sınıfa bir mermer parçası getirip

-İşte bu bir cisimdir. Adı mermerdir kendisi sert dokunulunca soğuk hiss olunur. Ve mücellâ ya‘nî üzeri düz ve parlaktır.

İşte derste mu‘allimin ders ve ma‘lûmât olarak söyleyeceği şey bundan ‘ibâret kalıp alt tarafı su‘âller ile çocuklara buldurularak ta‘kîb olunmalı. Bunun için de ber-vechi âtî gösterilen tarzlarda devâm olunabilir:

1-Bu mermer tırnağınızdan daha sert midir değil midir. Mu‘âyene edip bana söyleyiniz?

Çocuklar tırnaklarıyla çizmeye uğraşarak çizemeyince:

-Evet tırnağımızdan daha serttir tırnak onu çizemiyor.

Diyecekleri tabî‘î olmakla ma‘deniyyâtta ve bi’l-cümle ecsâm-ı sulbe arasında sertliklerin böyle cisimlerin yek-diğerini çizibilip çizememesiyle anlaşılmakta olacağı usûlü de öğrenilmiş olur.

2-Mermerler aslından ya‘nî tabî‘î olarak böyle parlak ve cilâlı mıdır?

(Bu esnâda çocuklara mermerin kırık yeri ya‘nî makta‘ı gösterilerek nazar-ı dikkatleri oraya celb olunmalıdır)

Çocuklar mermerin kırık kenârından cilâsız ve pürüzlü bulunduğunu görünce:

-Hayır efendim mermer kendiliğinden cilâlı değildir. Onu böyle düz, parlak bir hâle sonradan getirirler. Ve bunun için mermeri cilâlarlar.

3-Şu mermerin her tarafı ‘aynı renkte midir?

Çocuklar buna da dikkat edip der-hâl mermerin damarlarını arasındaki renkli çizgilerini görünce:

-Hayır efendim her tarafı bir renkte değil birtakım çizgiler aralarında boyalı parçacıklar var.

Derler işte çocuğu gördüğü bir şeyin salâbetine, cilâsına, rengine dikkat lâzım geldiği hakkında bu kadar hâzırlıktan sonra şu mülâhazât ve mutâla‘âtını icmâlen söylemeye alışması için bütün o bulduğu ma‘lûmâtın hepsini birden söyletmeli ya‘nî mermerin evsâfını tekrâr saydırmalıdır.

İşte mermeri bir misâl olarak gösterdik diğer daha pek çok cisimler de böylece ta‘rîf olunarak ibtidâ‘î sınıflarına bir ‘ilm-i eşyâ’ dersi ta‘kîb edilebilir.

Ahmed Edîb{123. sayfanın sonu}

ÇOCUKLARIMIZIN MUKADDES HİSSLERİNE BİR GIDÂ:

Rum ve Bulgarlar tarafından dîndâşlarımızın câmi‘leri içerisinde yakılması.

[Kâdı-zâde Ahmed Sabri Bey Efendi tarafından hediye edilmiştir.]

İdâre-i beytiyyeden:

AKASYA ÇİÇEĞİ VE TUVALET SUYU

Bir mikdâr akasya çiçeği toplanıp bir hâvanda ezerek ‘usâresini çıkarmalı. Sonra bu ‘usâreyi 85 derecelik bir ispirto içerisinde sekiz gün kadar bırakmalı. Sekiz gün mürûr edince iyice süzüp bir misli kadar su ile karıştırarak şişe içinde saklamalıdır. {124. sayfanın sonu} Böylece elde edilen su güzel güzel bir tuvâlet suyu olup her gün yüz yıkanacak suyun içerisine birkaç damla konulunca yüzdeki tahrîşâtı, kaşınmaları, kızarmaları izâle eder.

KADİFE ÜTÜSÜ

Kadife koltuk veya kanep ve sâ‘ir şeyin bir tarafı ezilir ve kadife yassılarak fenâ bir manzara alırsa azıcık ıslattıktan sonra kızgın ütü sürmeyerek üstünde biraz tutunuz. O sıcaklıkla tüyler doğrulur ve ara sıra biraz da fırçalarsanız pek güzel bir hâle gelir.

MAYİ‘ HAVÂ İÇERİSİNDE HAMZ-I AZOT İSTİHSÂLİ

Ma‘lûmdur ki ahîren elektrik şerâresi i‘ânesiyle havânın azotuyla müvellidü’l-humûzasından istifâde ile ba‘zı azotitler yapmak mümkün olmuştu. Ez-cümle Şili güherçilesine rekâbet etmek üzere ortaya çıkarılan azotit kils -Nitrate de chaux- bu sâyede yapılmıştı.

Şimdi Mösyö E. Muller nâmında bir Alman elektrik şerârelerini gaz hâlinde bulunan ‘âdî havâyâ değil temeyyü‘ ettirilmiş mâyi‘ havâyâ te’sîr ettirmiş. O vakit bir yandan cüz’î mikdâr ozon -ozone- teşekkül ettiği gibi gibi diğer taraftan da sulb olarak azot ve müvellidü’l-humûza mürekkebi meydâna gelmiştir. Bu husûle gelen mâdde mâyi‘ havâ içerisinde mu‘allak bir hâlde kalacağı cihetle levnini tağyîr ederek onu yeşil bir renge kor.

Fakat ziyânın taht-ı te’sîrinde kaldıkça hafif semâ’î mâvilik alır.

İşte buradaki yeşil mâddenin terkîb-i kimyeviyyesi bilâ-mâ’ hâmiz azotu م ٲ ٲdur.

Anhydride axoteux م ٲ ٲ.

OTOMOBİL İŞÂRETİ

Avrupa’da büyük şehirlerde kalabalık câddelerde hareket eden otomobiller sokak ağzlarına yaklaşınca ne tarafa sapacağını arkadan gelmekte olan otomobillere bildirmek için (şöför) dâ’imâ sapacağı cihete doğru kolunu çıkarıp işâret eder.

Bu işâret sapacağı tarafı gösterdiğinden arkadan gelen otomobil ona göre kendi sür‘at ve mevki‘ini idâre ve muhâfaza eyler. Fakat çok kere bu sûretle kol çıkararak verilen işâret arkadakiler tarafından görülemediğinden kazâlar vukû‘ bulmakta müsâdemeler olmaktadır. Bunun için otomobillerin üzerine uzun saplı bir el resmiyle gidilecek tarafı iş‘âr {125. sayfanın sonu} eden makineli âletler vaz‘ olunmuştur. Otomobil hangi tarafa sapmak niyetinde ise şöförler bu âleti yanındaki manivela ile o tarafa tevcîh eder ve âletin üzerindeki mücessem el işâreti diğer vaz‘iyyet verilinceye kadar öylece kalır. Bunun için gerek yan ve gerek karşıdan ve gerek arkadan gelen bi’l-cümle otomobiller, velospitler hattâ ‘arabalar bunu anlayarak ona göre idâre-i hareket ederler.

İşte bu âletin isti‘mâline başlanalı fevka’l-‘âde fâ’ideler görülmüştür.

İstanbul'da da karîben bu gibi vesâ'itin kullanılmasına ihtiyâc hâsıl olmasını temennî ederiz.

-Aman çelebi bunu niye vurdun. Bu av hayvânı değil, benim eşeğim

-Ben eşek değil tavşan vurdum. İşte bak kitâbda:

Tavşan, ot yiyen uzun kulaklı bir hayvândır. Diye yazıyor.

Öyle ise bu herhâde bir tavşan olacak. {126. sayfanın sonu}

MU‘AMMÂ

Cemâhir-i Müttefika-i Amerika'nın bir beldesinde ba'de'z-zuhûr sâ'at iki buçukta bir cinâyet vukû' bulur.

Bu cinâyette şahsın biri maznûn olarak ertesi gün tevkîf edilir.

Maznûn 'aynı günde vak'a zamânında ya'nî sâ'at iki buçukta şehrin diğer ucunda bulunduğunu hattâ takrîben o zamânlarda kilise kapısından iki madam çıktığını ve orada tanıdığı bir adamın uzaktan bu madamların fotoğrafını çektiğini söyler. Mahkeme tahkîk eder. Resim alan zâtı buldurur. Resmi alır. Resimde maznûnunda madamların arka tarafında çıkmış olduğunu görür. Ve bu resmin hangi sâ'atte alınmış olduğunu bi't-tedkîk beyân etmek üzere fotoğraf câminı hey'et-i fenniyyeye tevdî' eder. Hey'et-i fenniyye netîcede maznûnun sözlerinin sıhhatine ve mahkemede berâ'etine hükmeder.

Şimdi istediğimizi 'acabâ hey'et-i fenniyye o resimden ne anlayabildi? Burasının beyânıdır. Mümkün olduğu kadar muhtasar yazılmasını ricâ ederiz. Zîrâ bunu beyân için bir iki kelime bile kâfi olur.

MA‘LÛMÂT KIRINTILARI

Zırhlılarda müsta'mel 30 santimetrelık topların beher mermîsinin sıkleti 410 kilogramdır.

Gemilerdeki 30 santimetrelik topların attığı mermîlerin sür‘at-i ibtidâ’iyyesi sâniyede 780 metredir ki bunun bir zırhlı gemiye çarptığı vakit yapacağı te’sîr ancak 250 ton sıkletinde olan ve sâ‘atte 120 kilometre sür‘atle hareket etmekte bulunan bir trenin çarptığı zaman yapacağı işe mu‘âdildir.

30 santimetrelik gemi toplarının iştigâlinde bârûtun hâsıl eylediği kuvve-i tazyîka ya’nî ileri doğru olan tazyîki 1,800000 kilogramdır.

Bu kuvveti iyice anlayabilmek için bir misâl farz edelim.

Böyle bir topun ağzı havâya doğru çevrilerek tamâmıyla ‘amûdî bir vaz‘iyyete getirildikten sonra ağzından çıkacak mermîye mâni‘ olmak için üzerine bir su sütûnu koyarak onun {127. sayfanın sonu} ağırlığıyla tazyîk edecek olsak bu sütûn-i mâ’ bârûtun tazyîkına mu‘âdil olmak için tâmm 2600 metre irtifâ‘ında olmalıdır.

Kâbil-i sevk balonlarda ya’nî dirijabil denilen merâkib-i havâ’iyyede bir metre mik‘abî müvellidü’l-mâ’ 1200 gram sıklet kaldıracabilecek kadar bir kuvve-i su‘ûdiyye hâsıl eylediğinden ona göre hesâb edilerek balonun müvellidü’l-mâ’ doldurulacak kısmı gâyet hacimli ve cesîm olmalıdır.

Kâbil-i sevk balonların büyük rûzgârlara mukâvemet ederek dayanabilmesi için sür‘ati sâ‘atte 70, 80 kilometre olmalıdır.

Yeni pratik programlardan yama ve sökük dikme usûlü

Bugün Almanya’da ‘askeri balonları olarak ihzâr kılınan (zeplin) sistemindeki kâbil-i sevk balonların müvellidü’l-mâ’ doldurulacak kısmı tamâm 20000 metre mik‘abî hacmindedir.

“Dretnot” denilen büyük bir zırhlı 25,30 bin tonilato olup fi’âtı 60,70 milyon frank ve mürettebâtı da 1000, 1200 kişidir.

“Mekteb Müzesi” nin, memâlik-i Osmâniyye’de her yer için senelik abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammolunur.

Zarâfet Matba‘ası

Müdür-i Mes’ûlü: Hüseyin Rıfkı

Ebu’s-su‘ûd câddesinde,

Meserret Otelinin karşısında

{128. sayfanın sonu}

Mu‘ammâmızı halledenler meyânında kur‘a çekilerek:

Birinciye

Altı aylık abone

İkinciye

Müfîd bir kitâb

Üçüncü ve dördüncüye

Terbiyevî çocuk oyunları

Beşinciden onuncuya kadar

Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu‘ammâmızın halli, altıncı nüshamızın neşrinden bir hafta evveline kadar gönderilmelidir.

Mu‘ammâyı hâvî mektûb zarflarının üzerine mu‘ammâ olduğunun işâret edilmesini ricâ ederiz.

ÎZÂH

Üçüncü sayımızda birinci numaramızdaki mu‘ammâmızı halledenlerin on sekizinciye kadar isimleri yazılarak on dokuzuncu ve yirmincinin isimleri tertîb-i sehvî olarak bırakılmıştır. Bu mu‘ammâmızda 19’uncu çıkan Hadîka-i Meşveret Mektebi ibtidâ’i dördüncü seneden 67 Kemâl Efendi 20’nci çıkan da Mirgün Rüşdiyesi’nden 100 numaralı Beyhân Hanımlar olup birer kartpostal kazanmışlardır.

İkinci Sayımızdaki Mu‘ammâyı Halledenler:

İkinci numaradaki mu‘ammâmızı hallederek kuponla birlikte gönderenler arasında çekilen kur‘ada birinci kitâb mükâfâtını kazanan Bursa’da Na‘lbantoğlu Mahallesi’nde Nâ’îlî Efendi’nin hafîdi Ergiri İ‘dâdîsi beşinci sınıf talebesinden İsmâ’il Hakkı Efendidir.

İkinci kitâb mükâfâtını kazanan zât da Kâdîköyü’nde Kuşdili’nde Surûr Ziyâ Efendi olup diğer Terbiyevî Çocuk Oyunun {sondaki “kef” fazladan yazılmış} Kitâbını kazananlar:

3 Dâru’t-tedrîs’ten 157 Zekerîyyâ Efendi, 4 Vefâ İ‘dâdîsinden 277 Ahmed Cemâl Efendi, 5 Ankara İ‘dâdîsi ikinci sınıf müdâvimlerinden Âsitâne’li (296) numaralı Mehmed Bedre’d-dîn Efendi, 6 Kâdîköyü’nde Hasîbe Nazîf Hanım, 7 Hadîka-i Meşveret’ten 142 Ahmed Mes‘ûd Efendi, 8 İstanbul Sultânîsi’nde A.S.A., 9 Eyyûb Sultân Rüşdiye-i ‘Askeriyesi’nden Mehmed Ferîd Efendi, 10 Dâru’t-tedrîs’ten 177 ‘Alî Nusret Efendi. Birer kartpostal kazananlar: 11 Mercân İ‘dâdîsi ikinci sınıf ikinci şubeden 435 numaralı Hâmid Efendi, 12 Ayasofya’da beş numarada Hasan Mekkî Efendi, 13 Vefâ İ‘dâdîsi’nden Nüzhet Mağmûmî Efendi, 14 Beşiktaş’tan: B-N

Bâlâda isimleri gösterilen zevâtın hediyelerini idâre-hânemizden aldirmaları ricâ olunur.

İkinci sayımızdaki mu‘ammânın sûret-i halline numûne olmak üzere Kâdîköyü’nde Hasîbe Nazîf Hanımefendinin gönderdikleri sûret-i hall ‘aynen dercedildi:

1 Çocuk ağaçtaki yemişleri görüyor, 2 Koparmak üzere yükseğe biniyor. 3 Boyası kurumamış levhadan boyanıyor, 4 Ağlayarak evde babasına anlatıyor, 5 Babası dayak atmaya başlıyor, 6 Kendisinin de boyandığını görünce şaşırıyor. {Son ek 1. sayfanın sonu}

Türk Yurdu- Birçok zamândan beri Türklüğün te‘âlîsine hizmet etmekte ve hakîkaten Türk kütüb-hânesinde pek mümtâz bir mahall işgâl eylemekte bulunan bu risâlenin mutâla‘asını, Türklüğü sevenlere tavsiye ederiz.

Türk Duygusu- Türk gençlerinin Türklük hissiyle neşr eylemekte oldukları bu risâle-i müfideyi okuyunuz.

Talebe Defteri- Mekteb talebesine istifâdeli makâleleri ile hizmetler eden bu müfid risâleyi bi’l-hâssa tavsiye ederiz.

Büyük Duygu- Efkârın te‘âlîsine hizmet eden mühimm bir risâledir. En mümtâz kalemler tarafından idâre edilmektedir.

Ekinci- İsmnin gösterdiği ehemmiyetten dolayı fazla söze hâcet yoktur. Erbâb-ı merâkka tavsiye ederiz.

Roj Kürd- Kürdlerin te‘âlîsine hizmet maksadıyla neşredilmeye başlayan bir risâle-i mâhiyyeyi tebrîk ve muvaffakiyyetini temennî ederiz.

İdmân- Spor ‘âleminde bâhis gâyet istifâdeli bu musavver mecmû‘ayı herkese tavsiye ederiz.

TERBİYEVÎ ÇOCUK OYUNLARI

Her hânede, her mektebde, çocukların müctemi‘ bulunduğu her yerde tatbîki kâbil eğlenceli, fâ‘ideli, güzel oyunları hâvî bulunan bu kitâb 2 kuruş fi’âtla satılmaktadır.

İHTÂR

Gazetemizin idâre-hânesi Bahçekapısı'nda İstanbul Lokantası ittisâlindeki İstanbul Hânı'nda 6 numaralı dâ'ireye nakledilmiştir. {*Son ek 2. sayfanın sonu*}

1 Temmûz {1}329

Müdüri-i Mes'ûlü Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-5

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Hâlîde Edîb -----Türkler ve Edebiyyâtları

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Nedîm-----Pek Küçük Şeyler

Usta-----Kadın El İşleri

M.H.-----Hatîbler ve Hutbeler

Mehmed Habîb-----Mebâhis-i İhsâ’iyye

Şu’ûn-i fenniyye -----Mu‘ammâ

Kendi Müzemizde-----Karikatür

Ma‘lûmât Kırıntıları-----Kadın Haberlerinden

Fî’âtı 2 kuruştur

İstanbul

Zarâfet Matba‘ası- Ebu’s-su‘ûd câddesinde meserret otelinin karşısında numara 1

1329

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâttan mâ-‘adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye’de her yer için abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammedilir. İdâre-hânesinden alınmak şartıyla ‘umûm mekteb talebesine fi’âtı 60 paraya tenzîl edilmiştir.

“Mekteb Müzesi” yeni nakledildiği Bahçekapı’sında İstanbul Lokantası’nın ittisâlindeki İstanbul Hânında 6 numaralı dâ’irede ve “Cem’iyyet” Kitâb-hânesinde tevzî‘ olunur. Aboneler munhasıran idâre-hânedeki kaydolunur. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

1 Temmûz (1)329

Müdîr-i Mes’ûlû Hüseyin Rıfkı

Sahib-i İmtiyâz ve Ser-muharriri Ahmed Edîb

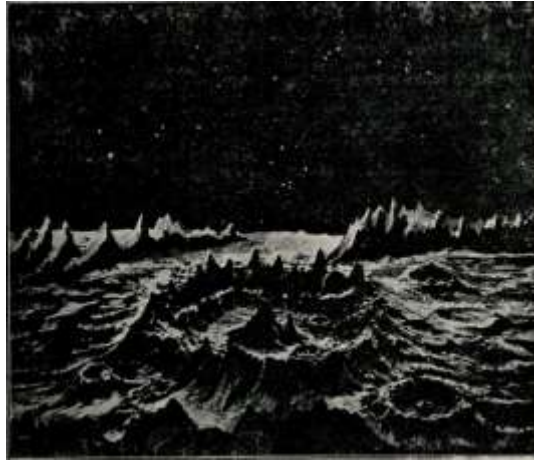
MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-5

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Bin Bir Levhadan- 5

Kamer Üzerinde Bir Kıt‘anın Fotografı (Peyzaj)

{129. sayfanın sonu}

TÜRKLER VE EDEBİYYÂTLARI

-Mâ-ba'di 4-

Bu devrin şu'arasından 'ad edilen 'Âşık Pâşâ; Ahmed, Kâdî Burhâne'd-dîn vesâ'ire arasında en çok sevilen ve hâlen sevdiğimiz Süleymân Efendi Bursavî'nin Mevlûd-i Şerîf'idir. En rakîk, en sâde bir tarzla terennüm eden bu mukaddes efkâra milletin ve kendimizin çocukluk hâtırâtı merbût kaldıkça Süleymân Efendi de bâkî olacaktır.

Süleymân Efendi'den sonra büyük Kemâl'imiz de dâhil olduğu hâlde muhtelif şâ'irler yüzlerce mevlûd-i şerîf yazmışlardır. Fakat hiçbirisi Süleymân Efendi'nin bu nezîh ve rûhânî parçası kadar milletin kalbinde yer tutmamıştır. 'Âlim, câhil, genç, ihtiyâr ve her sınıf halk bu Mevlûd-i Şerîfe karşı rakîk bir huşû' ve derin bir ta'abbüd beslerler.

Gerek bir dîn olsun, gerek bir felsefe, her kalbin derece-i 'ulviyyetine, hassâsiyyetine göre bir şekil alır. Hiss-i dînî kiminde benî nev'ine karşı nihâyetsiz bir şefkat ve rikkat, kiminde şiddet uyandırır. Bence Süleymân Efendi'nin Hazret-i Peygâmbere için beslediği efkâr o kadar başlı ve ihâta edici bir hiss-i rahmetle meşbû'dur ki ba'zı mısra'larını gözler kuru olarak okumak gayr-i kâbildir.

Hazret-i Peygâmbere verdiği sıfât ne kadar 'âlî-ziyâdâr ve şefiktir. Hele: "Merhabâ ey 'âsî ümmet melce'i: Merhabâ ey çâresizler işfâ'i" diye insâniyyete hattâ günâhkârlara bile dîn ve rahmet kapısını açan bu büyük yürekli şâ'iri herkes sevse gerektir. Ve yine ey bütün dünyâ ve gönüller derdinin dermânı sen: ey kamu düşmüşlerin sultânı sen.

Sonra bu şâ'irin pek sevdiğim bir husûsiyyeti nûra, ziyâya olan meclûbiyyetidir. Kalemi ve ihtisâsâtı altında bütün semâvât, yerler, kâ'inât, nûrlara bürünür, nûrlarla yıkanır. Ne münevver, ne ziyâdâr bir kasîde-i dînîdir.

Süleymân Efendi de meselâ Hazret-i Mevlânâ'nınki gibi yüksek bir felsefeden ziyâde 'avâmın dâ'imâ perestiş edeceği ve rûhlarının en ince köşelerinde saklayacağı Hazret-i Peygâmbere'in hayât-ı husûsiyyesine 'â'id rivâyetlerle mâlîdir. Uslûbu gâyet sâdedir. Fakat tâ kalbe hitâb eden samîmiyyetinde rengîn bir câzibe ve sevim vardır. Kemâl Bey, Ziyâ Pâşâ'ya bu parçayı Harâbât'ına dâhil etmediğinden dolayı hiddet ederken Mevlûd-i Şerîf'i bir "sehl-i mümteni'" olarak gösteriyor.

Süleymân Efendi devrinden sonra Timur'un istilâsı henûz Türklüğünü muhâfaza eden edebiyatımıza {130. sayfanın sonu} yeni ve kavî bir 'acem nüfûzu getirmişti. Timur'un Memâlik-i 'Osmâniyye'yi istilâsı saltanatı târumâr etmiş ve koca mülk-i 'Osmânî ilk zamânlarındaki kadar küçülmüştü. Bu felâket-i millîye rağmen Bursa'da ve Edirne'de şî'ir ve 'ulemâ çoğalmış, edebiyâtla iştigâl 'umûmiyyetle artmıştı. Yukarıda da Türklerin bi'l-âhire lisân-ı edebî diye kabûl ettikleri garbda teşekkül eden lisân-ı Türkî'nin Fârisî'yi kendisine model etmiş olduğunu söylemiştik. Fakat bu lisân bir 'asır kadar sâdegî-i millisini gâ'ib etmişti. Hattâ -felsefe-i acemden ahzettikleri birtakım hakâyik -tasavvufiyyeyi kendilerine mahsûs tarzlarıyla yazmışlardı. Fakat Timurlenk'in istilâsından sonra bu hâl değişmeye başladı. Timur kendisiyle berâber 'acem muharrirlerini getirmişti. 'Aynı zamânda kabûl edilen evzân-ı 'acem ve ta'bîrât-ı Fârisiyye edebiyâtı daha ziyâde 'acemleştirmişti. Hulâsa on beşinci 'asrın ibtidâsında iki şey takarrur etmiş bulunuyordu. Birincisi lisân-ı Türkî'yi garbın lisân-ı edebiyât diye kabûlü, ikincisi Türk edebiyâtının ilhâmâtı, mevzû'ları acem olması idi.

İşte bu zamândan on dokuzuncu 'asra kadar 'acemlerin sıfât-ı kâşifesi, efkâr-ı medeniyyeleri, ihtisâsâtı edebiyâtımızda hâkim oluyordu. Yalnız zamân zamân model değiştiriyorduk. On beşinci 'asırdan on altıncı 'asra kadar Câmî'yi, on altıncı 'asırdan on yedinciye kadar da Örfî ile Sâ'ibî kendimize model ittihâz etmiştik ve 'Acemistânda büyük şâ'ir yetişmeyince edebiyâtımız da bayağılaşmaya başlamıştı. 'Acem efkârına uzun süren esâretimiz tabî'î ahlâk-ı milliyyemizin inkirâzının başlıca esbâbını teşkil eder. Bununla berâber edebiyâtımızdaki bu 'acem devri birkaç büyük şâ'ir yetiştirmiştir. Bugün bunların en büyüklerini alarak seviyye-i edebiyyelerinden ziyâde zamânlarıyla münâsebetlerini ve ne dereceye kadar kendi devirlerinin ahlâk ve ihtisâsâtına ve hayâtına ma'kes olduklarını tedkîk edeceğiz.

İlk büyük şâ'irimiz Fuzûlî'dir. Kendisi 'acem hudûdunda doğmuş olduğundan diğerleri kadar sun'î, diğerleri kadar 'acem efkârıyla meşbû'dur. Fakat onda Türklüğü temeyyüz ettiren şey onda san'atın yalnız istenildiği şekle sokulacak, oynanılacak bir sıra fâ'ideden 'ibâret olmamasıdır. Leylâ Mecnûn gibi eski 'acem mevzû'larında âteşîn ve samîmî bir hüviyyet yaşar, darabân eder. Mu'âsırinne nisbeten hayâl-perest ve nezih bir tabî'atı vardır, mecâz ta'bîrlerle münâsebetsiz şeyler îmâ etmez. Hüznünde, gammında ve şetâretinde milliyyetine mahsûs tabî'îliğini muhâfaza eder.

Bu devrin ikinci büyük şâ'iri Nef'î'dir. 'Âdetâ Nef'î'ye bu altın devrin altın şâ'iri dense sezâdır. Nef'î'nin ihtişâm ve debdebe-i uslûbunu kimse geçememiştir. (mâ-ba'di var)
Hâlîde Edîb {131. sayfanın sonu}

PEK KÜÇÜK ŞEYLER

Hikmet-i tabî'iyenin daha ilk mukaddime kısmında havâss-ı 'umûmiyye-i ecsâmdan bahsederken ecsâmın bir de kâbiliyyet-i inkisâm hâssası bulunduğu söylenir. Kâbiliyyet-i inkisâm denince cisimlerin gâyet küçük birtakım kısımlara ayrılabilmesi demek olur.

Cisimler her ne kadar bi'n-nazarî nâ-mütenâhî taksîm edilebilirse de bi'l-'amel bir dereceye kadar bu taksîm kaziyyesi yürüyüp ondan ileri gidemez.

Taksîm olunan şeylerin vezinleri de bulunabilir. Demek ki bu gâyet küçük şeylerin tartılması kâbildir. İşte bugünkü makâlemizde ne dereceye kadar cisimlerin tartılabildiğini ve tartılamayacak kadar küçük olanların bir te'sîr-i kimyevîsi bulunup bulunmadığını tedkîk edeceğiz.

Biz bugüne kadar elimizde bulunan âlât ve vesâ'it ile ancak bir miligramın onda birine kadar olan ağırlıkları tartabiliyoruz.

Böyle, bir miligramın onda biri kadar olan bir vezni bulmak her vakit kolay bir iş değildir. Terâzi gâyet hassâs olmalı, pek dikkatli veznedilmeli ki o küçük mikdâr doğru olarak elde edilebilsin.

Gram esâsen kilonun binde biri kadar iken bir de gramın binde biri olan miligramı tasavvur edelim. Fevka'l-'âde küçüktür. İnce bir toz tânesi demektir. Sonra bir de bunun onda birini önüne getirecek olursak mes'elenin ehemmiyeti tezâhür eder.

Ya bir miligramın onda biri yerine yüzde birini farz ve tahmîn edecek olursak artık bunu tartmak hîçbir vakit mümkün olamaz. Böyle bir terâzi henûz îcâd edilmemiştir.

Buna da kanâ'at etmez de bir miligramın binde ve milyonda birini tasavvur etsek artık bunun vücûdunu bile zihnimiz tahayyül edemeyerek 'âdî bir sözden, bir kelimeden 'ibâret 'addederiz. Bir miligramın, o pek küçük şeyin milyonda biri?!!!

Evet bunu düşünmeye, bundan bahsetmeye mecbûruz. Zîrâ hakîkatte bu kadar ve belki bundan daha ziyâde küçük şeyler var ve her gün bunlarla münâsebetteyiz. Onun için, bunlar hayâl ve kuru söz değil o kadar küçüklüklerine rağmen birer hakîkattir.

Meselâ bir miligram kadar bir cismi bir litre suda halledecek olsak bu suyun beher santimetre mik‘abında bu hallettiğimiz cismin mâddesinden bir miligramın binde biri kadar mevcûddur.

Eğer bu bir miligramlık mâddeyi bir litre su yerine bir metre mik‘abî suda halledecek olsak o vakit beher santimetre mik‘abî suda o mâddeden bir miligramın milyonda biri kadar bir kısmı bulunmak {132. sayfanın sonu} lâzım gelir ki bu kadar cüz‘î bir mâddeyi tartmak değil en keskin mi‘yârât ile bile bulmak mümkün olamaz.

Fakat bir cisim bu kadar küçük aksâma ayrılmış olmakla mahvolmuş sayılamaz ya?! O yine herhâlde mevcûddur. Fakat mevcûdiyyetini ne tartmakla, ne de mi‘yârât-ı kimyeviye ile bulamayız. Ancak idâre-i bedeniygede böyle bir mahlûlün te’sîrât-ı fizyolojisi hissölunabilir.

Demek ki vücûd ve oradaki âsâr-ı fizyolojiye o kadar mü’essir ve o kadar hassâstır ki bu derece rakîk ve küçük mevâddın te’sîrâtını bile hisseder.

Vücûdda böyle fevka’l-‘âde olan inkisâmlar, dağılmalar bile te’sîrsiz kalamaz.

Sözümüzü doğrudan doğruya isbât edelim:

Defa‘âtla tecrübe edilerek anlaşıldığına göre emlaha-i ma‘deniyeden ba‘zıları meselâ vanadyum milhi (Sel de vanadium) bir miligramın on milyonda biri kadar cüz‘î bir mikdârı bir litre süt içerisinde bulunduğu vakit (ihtimâr-ı lebenî) husûle getiriyor, ya‘nî sütü ekşitiyor.

İşte bir miligramın on milyonda biri gibi şâyân-ı hayret bir mikdâr bir litre sütü ekşitmeye, tehassür ettirmeye, orada bir mu‘âmele-i kimyeviye yapmaya, bir fi‘ili kimyevî husûle getirmeye kâfi geliyor. Demek ki cisimler ne kadar küçük, ne kadar çok kısma münkasim bulunursa bulunsun yine büsbütün te’sîrsiz kalamıyor.

Şimdi şu bir litre sütün ekşimesi, tehassür etmesi keyfiyyetini geçivermeyelim. Onu biraz daha tedkîk edersek inkisâmın şâyân-ı hayret bir hâlini görmüş oluruz. Çünkü bir litre

sütte yüz bin milyar hüceyrât vardır. Vanadyum milhi bu hüceyrâtın her birine gitmiş ve taksîm olunmuştur. Öyle ise bir miligramın on milyonda biri kadar bir cismin yüz bin milyara taksîm olunduğunu tasavvur etmek lâzım gelir. Bunu rakamla göstermek îcâb etse birin önüne yirmi beş kadar sıfır koyarak bir ‘aded yazmak lâzım gelir.

İşte artık bu kadar küçüklüğü ‘aklımızın istî‘âb etmesi kâbil değildir.

Demek ki ecsâm düşünemeyeceğimiz derecede küçük kısımlara taksîm olunuyormuş.

Vanadyumun sütü eşitmesi keyfiyyetini de biz ancak bir mu‘âmele-i kimyeviyye olarak kabûl edebiliyoruz. Yoksa fizyolojide de bu derece küçük bir cismin zî-hayâtın ecsâma karşı olan hudûd-i hissiyyesi mu‘ayyen değildir. Yalnız bizim hüceyrât için diyeceğimiz bir şey varsa o da ecsâm-ı kimyeviyyeye karşı hassâsiyyetinin fevka’l-‘âde ziyâde olduğudur. Hissimizdeki ziyâdeliğe gelince bunu da bir misâl ile tedkîk edelim:

Biz koku duyuyoruz. Koku duymak keyfiyyeti kimyevî bir mu‘âmeledeki inkisâm gibi eczâ-i sagîreye ayrılmaya ma‘rûz kalıyor. {133. sayfanın sonu}

Zîrâ esâsen koku bir cisimden gâyet küçük birtakım zerrâtın kopup buruna girerek oradaki gışâ’-i nuhami üzerine te’sîr ile a’sâb-ı şâmmenin müte’essir olmasıdır.

Şimdi bunların ne kadar küçük olduğunu düşünelim:

Bir tavşanın kırdâ geçtiği bir tarlada koku bırakması kendisinden gâyet küçük birtakım aksâmın intişârı demek değil midir?

Öyle ise bir tavşanın bir günde bütün dolaştığı yerlere koku neşrettiği hâlde kendisinden hiçbir şey zâyî‘ettiğinin farkında olmamasını düşünmek bu zerrâtın, bu eczâ’-i münteşirenin küçüklüğü hakkında bir fikir hâsıl etmeye kâfidir.

Bu eczâ’-i münteşire. Ya’nî bu koku o kadar çoktur ki iki sâ‘at sonra bir köpek tavşanın geçtiği yerde bıraktığı koku ile onun izini buluyor. Meşhûr kimyâ-ger Berthelo bir tecrübe yaparak iyodform üzerinden gâyet serî‘ bir havâ ceryânı geçirerek bu havânın içerisinde iyodformun kokusunu hissölunabilecek bir sûrette bulmuş fakat asıl iyodformun vezninden hiçbir şeyin eksildiğini anlayamamış ya’nî bu sûretle koku neşreden iyodform veznen sâbit kalmıştır. Bununla da havânın milyarlarca zerresine

inkisâm eden iyodformun veznedilemeyecek, vezni anlaşılamayacak derecede az bir mikdârdan ‘ibâret olduğu tebeyyün ediyor.

Bu küçük cisimlerle onların husûle getirdiği mu‘âmelât hakkında fikrimizi biraz daha tevsî‘ etmek için garîb bir tecrübe-i hakîkî ve tabî‘î bir hâdise daha söyleyeceğim:

Hayvânât-ı ibtidâ’iyyeden nakî‘iyyeler denilen, gâyet küçük hayvânları şâmil bir cins vardır. Bu nakî‘iyyelerin hüceyrât-ı derûnunda ba‘zen (klorofil) nâmı verilen habbecikler bulunur.

Eğer bu nev‘ nakî‘iyyeler bakteri bulunan ya‘nî mikroplara mâlik olan bir mâyi‘in içerisine konulup o mâyi‘ yalnız bir sâniye kadar da ziyâ’-i şemse ‘arz olursa bilir misiniz ne olur?

Bütün bakteriler der-hâl klorofil bulunan nakî‘iyye hüceyrâtına doğru hücûm eder.

Bunun sebebine gelince:

Esâsen klorofilin bir hâssası vardır. O da ziyâ’-i şemsin te’sîri tahtında iken hâmız-ı karbonun karbonunu alıp müvellidü’l-humûzasını serbest bırakmaktır. İşte burada bir sâniyeden ‘ibâret gâyet cüz’î olan bir zamân zarfında gelen ziyâ o mâyi‘in içerisindeki fevka’l-‘âde az ‘âdetâ bir isr kabîlinden bulunan hâmız-i karbonu klorofile tahlîl ettiriyor ve karbonu aldırıyor. Bu mu‘âmeleden açıkta kalan müvellidü’l-humûzaya da bütün bakteriler koşuyor, bir hücûm gösteriyor.

Demek burada bakterileri celb ve cezbeden müvellidü’l-humûzadır. İşte bu da gayr-i kâbil-i vezin derecede küçük olan mevâddın bir te’sîrini gösterici misâl demektir. Çünkü bu bakterileri ya‘nî {134. sayfanın sonu} o kadar mikrobu celbeden müvellidü’l-humûza belki bir miligramın milyarda birinden daha az mikdârdadır.

Kezâlik diğer bir misâl daha söyleyim:

Kanda iyod vardır. Fakat bu iyod o kadar azdır ki onu mukâyese etmek, ölçmek, mikdârını anlamak gayr-i kâbildir. Hattâ mi‘yârât-ı mühimme ile bile vücûdu pek zor hiss olunur.

İşte bu kadar cüz’î ve vücûdî hiss olunamaz derecede az olarak kanda bulunan bu iyod cism-i derkî -thyroïd- denilen gırtlak tarafından cezb ve cem‘ olunuyor. Ve ukde-i

darkiyyenin içerisinde mu‘ayyen bir terekkeb iyonu husûle getiriyor ve böylece kanda hissolanamayan iyodun oradaki terâkümde vücûdu anlaşılıyor.

Böyle bir mâyi‘in içerisinde hissolanacak derecede cüz’î bulunup da ancak bir yerde terâkümü hâlinde vücûdu anlaşılabilen bir de deniz suyundaki demirdir.

Deniz suyunun içerisinde hadîd ya‘nî demir vardır. Fakat bu o kadar azdır ki hissetmek kâbil değildir. Ancak protozoer denilen hayvânât-ı ibtidâ’iyye-i bahriyyeden ba‘zı hayvânâtın bünyesinde mevcûd olduğu onların küllerinin yüzde yirmisini teşkil etmesi sûretiyle tezâhür ediyor. Ve bunların bu mâddeyi ya‘nî hadîdi deniz suyundan başka bir yerden alamayacakları için hadîdin deniz suyundaki vücûdu tahakkuk etmiş oluyor.

Bu bahsi ta‘kîb edecek olsak daha böyle pek çoğu misâller gösterebiliriz.

Esâs maksadımız, bir şey ne kadar küçük ve gayr-i kâbil-i vezin olsa da yine ‘uzviyyette bir fi‘ili, bir te’siri olur. Onun her hâlde bir ehemmiyeti, bir rolü, bir vazîfesi bulunur. Bu bahse bir netice olmak üzere şurasını da söyleyelim ki şimdiye kadar bir mâddeyi tedkîk içinde evvel emirde temeyyüz ve sâf bir hâlde alarak öylece mu‘âyene ederlerdi.

Hâlbuki şimdi bu gayr-i mevzûnlar kimyâsı -chimie inponderable- denilebilecek olan yeni bir kimyây-ı hayâtî ortaya çıkmış oluyor ki bundaki mevzû‘-i bahs olan mâddeyi ayırmak, elde etmek mümkün olmuyor.

Bir de kimyâ şimdiye kadar vezin esâsı üzerine ve terâzi ile ta‘yîn sûretine müstenid idi. Hâlbuki şimdi beyân eylediğimiz (gayr-i mevzûnlar kimyâsı) ta‘bîri mûcebince vezin esâsı gâ’ib olmuş oluyor. Kimyâ ile vezin ta‘bîri şimdiye kadar mürâdif gibi iki kelime iken bugün birbirine zıdd iki kelime hâlini alıyor.

O hâlde (gayr-i mevzûnlar kimyâsı) doğrudan doğruya (mu‘âmelât ve te’sîrât) kimyâsı olmuş oluyor.

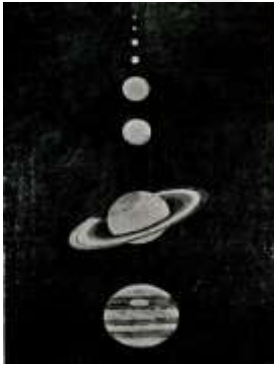
İşte bugün ‘ilm-i kimyâ pek yeni bir şu‘beye daha mâlik oldu. Ancak şurası var ki tefrîk ve temyîz olunamayan ecsâmı tedkîk ve mutâla‘ada isâbet olunamayacağından ve onları görmeden bir isim vermek, havâssını tedkîk eylemek câ’iz {135. sayfanın sonu} görülemeyeceğinden (gayr-i mevzûnlar kimyâsı)nın henûz pek mebd’indeyiz demektir. Bu kimyânın der-hâl ‘alem-i fenne büyük hizmetleri olmaya ve mu‘âmelât-ı

kimyeviyyede fikrimizi ileri götürmeye ve bugüne kadar meçhûl gibi kalmış olan (fizyoloji-i şahsî) -la physiologie des individus- da ma'lûmât husûlüne hizmet etmiştir.

6-Tuna Üzerinde Demirkapı Geçidi

Tuna üzerinde Macaristan'dan Sırbistan'a geçilecek yerde ve Karpat Dağları'na tesâdüf eden mahallde Demirkapı denilen dar bir geçid vardır. Bu geçid gâyet fenâ serpme kayalıklara mâlik bulunduğundan oradan gemilerin geçmesi pek müşkildir. Avusturya Hükmeti birkaç seneden beri orada büyük masraflarla derince bir kanal açmış olduğundan resimde görüldüğü vecihle şimdi gemiler kemâl-i emniyetle geçiyorlar. {136. sayfanın sonu}

7-Büyüklikleri Mütenâsib Olarak Yapılmış Seyyârât

İsimleri: 'Utârid, Zühre, Arz, Merîh, Muşterî, Zuhâl, Uranus, Neptün. {137. sayfanın sonu}

Biz yakın zamâna kadar bir nev'in ahvâl-i kimyeviyye ve fizyolojisini bir olarak kabûl eder ve sûret-i 'umûmiyyede mutâla'a ederdik.

Meselâ: tavşanlar, köpekler, kobaylar, kediler diye ayrı ayrı mutâla'a olunan cinslerden her biri meselâ tavşanlar kâmilten birbirinin 'aynı ve bir tarzda kabûl edilirlerdi.

Hâlbuki tabî'atte cesîm ormanlar içerisinde bile (gayr-i mevzûnlar kimyâsı) mûcebince tamâmıyla yek-diğerine benzeyen iki tek yaprak bulunamaz. Her şey ayrıdır, her şeyin kendi şahsiyyetine mahsûs husûsî bir kimyâsı ve ahvâl-i fizyolojiziyyesi vardır. Her şeyde ahvâl-i teşrîhiyyece, gerek onun netîcesi olan fa'âliyyetce fark vardır.

İşte fizyolojistler şimdi bu küçük farkları ayırıyorlar. ‘Acabâ bunların bilinmesinin ne fâ’idesi olacak ve ortaya böyle bir fizyoloji-i şahsî çıkarmanın ne ehemmiyeti bulunacaktır?

Bugün mebd’î demek olan bu fenn elbette ileride mühim ve nâfi‘ fâ’ideler te’min edecek, ‘aynı nev’in eşhâsı ne dereceye kadar mutehavvildir bunu bularak ortaya netâyic-i nâfi‘a çıkaracaktır.

Şimdiden hükümlü olduğuna göre bu yeni kimyâ, bu yeni fizyoloji kimyâdan ve fizyolojiden ziyâde tabâbete yarayacak ve ona hizmet eyleyecektir.

Nedîm

MEBÂHİS-İ İHSÂ’İYYE

1

Memleketimizde öteden beri en az işgâl edilmiş olan, hattâ mevzû’unun neden ‘ibâret olduğu bilinemediği hâlde tatbîkine tevessül edilegelen bir fenn varsa o da istatistiktir.

Bu hâl hükûmât-ı mütemeddinede de böyle olmuştu. Dâ’imâ lâ-kaydîler ile karşılanmış, bir hîç telakkî edilmişti. Bu telakkî, cehil ve ta’assubdan, ‘ilme karşı tuğyân eden garazdan, azıcık da menfa‘at-i şahsiyyenin zarr-dîde olacağı hakkındaki vehimden inbi‘âs ediyordu. Fakat skolastik cehâleti âsârının zâ’il olmaya başladığı, milletlerin gâye-i sa‘âdet ve âmâlini te’min etmek esbâbına tevessül edildiği {138. sayfanın sonu} zamân istatistiğin gayr-i kâbil-i terk bir ‘unsur-ı kıymetdâr olduğu anlaşılmış ve bu sâyede bugünkü terakkiyyâtın bir kısm-ı mühimmi vücûda gelebilmiştir. İstatistiğe en ziyâde hükûmetler ‘alâka-dâr olmuştu. Hattâ bunun içindir ki “ ‘ilm-i ahvâl-i hükûmet” nâmıyla yâd ediliyordu. Bu zann ve telakkî hükûmetlerin istatistiğe ehemmiyet vermelerine sebep olmuş ve bi’l-âhire mevzû’nun daha vâzih bir sûrette ya’nî fevâ’idinin teşmîli sâyesinde efrâdında hükûmet kadar hattâ daha ziyâde nasîbedâr-ı vukûf olması îcâb eylediği anlaşılmıştır. İstatistik ta‘dâdı kâbil olan ahvâlde eşhâs ve eşyâ’nın usûlü dâ’iresinde ta‘dâd ve tahrîriyle tertîb ve tensîkinden ‘ibâret olmasına göre hâdisât-ı muhtelif-i ictimâ’iyyenin usûl ve kavâ’id-i mahsûsuna tevfikân ta‘dâd ve tahrîri îcâb eder.

Ekseriyâ fikdân-ı ma'lûmât hasebiyle istatistik tertîbinde kavâ'id-i mahsûsaya ri'âyet edilememesi sarf edilen mesâ'înin 'akîm kalmasına bâ'is olur.

'Ulûm ve fûnûnun gâye-i mekâsidi medeniyetin tevlîd ettiği ihtiyâcât-ı kesîranın sehil bir sûrette def'-i esbâbını istikmâldir. O hâlde intizâmı âmir bulunan ve istikbâli tenvîr eden istatistiği her şeyden ziyâde nazar-ı ibtisâra almak lâzımdır. Fi'l-hakîka mesâlik ve iştigâlât-ı muhtelif-i beşeriyyeden herhangi bir tedkîk ediliyorsa edilsin istatistiğin te'mîn-i intizâm ve muvaffakiyyet için en mühim vâsıtâ olduğu görülüyor. Hâdisât-ı ictimâ'iyenin tedkîki netîcesinde mevcûd olan intizâmın ne dereceye kadar anlaşılabilmesidir ki bi'l-âhire tecellî edecek vukû'âtı keşfettirebilir. Bu sûretle vukû'u melhûz olan mazarrât-ı ictimâ'iyenin def'-i esbâbına tevessül edilir. Mesâ'î-i masrûfe-i beşeriyyeden ne gibi semerât iktitâf edildiği anlaşılıyor.

Ellerinde muntazam istatistikler bulunmayan devletler nasıl bir hatt-ı hareket ta'kîb edilmesi lâzım geleceğini takdîr edemezler.

Bütçenin muvâfık bir tarzda tanzîmi, vâridât ve masârifât-ı devlet beyninde te'mîni îcâb eden muvâzene, sinîn-i sâbika ile mukâyese, kavânîn-i ihsâ'iyeye vukûf ve ri'âyet ile husûle gelebilir. Ma'lûmâtın fikdânı veya ahâlînin iğfâli gibi bir maksad tahtında vücûda getirilen istatistikler fâ'ide yerine büyük zararlar tevlîd eder.

On altıncı Louis devrinde mâliye nâzırı sarrâf "Niker" ile birinci Napolyon'un vücûda getirdiği istatistikler ahâlîyi iğfâlden başka bir fikre hâdim değildi. Bunun hiç bir istifâde te'mîn etmedikten mâ-'adâ milletın hükûmet ve hükümdâra karşı ba'zı vaz'ıyyâtını tezyîd eylemiştir.

Devletimiz mu'âmelât-ı mâliyyesinin öteden beri mihver lâıyğında cereyân edememesi, vâridât ile masârifât beyninde tevâzün husûl-i imkânının bulunamaması ihsâ'ıyyât-ı mâliyyenin yanlış bir tarzda tatbîk olunmasından ileri gelmişti.

Arâzi ve musakkafât, nüfûs ve nüfûsün {139. sayfanın sonu} istihsâl ve istihlâkât üzerlerine mevzû' rûsûm ve tekâlifin lâıyğıyla bilinmesi îcâb eylediği, bütün bu islâhâtın esâsât üzerine binâ edilmesi lâzım geldiği hâlde ma'a't-te'essüf bu bâbda erkâm-ı sahîha ve müsbeteden tamâmen mahrûmuz. Birçok def'alar muhtelif husûsâtın ta'dâd ve tahrîrine ibtidâr edilmiş ise de ba'zen 'adem-i lüzûm veya mazarratı (!) hasebiyle terk

edilmiş ve ekseriyâ istihdâm edilen kimselerin ihmâl ve bu cihetten dolayı hakîkatten çok uzak ve ‘âdetâ maksad-ı esâsîyi unutturacak kadar yanlış cedvel tanzîm olunabilmiştir. İstatistiğin en büyük düşmânı hükûmât-ı müstebide olduğundan beş sene evveline kadar mufassal bir fikr-i teceddüd-kârı sâ’ikasıyla vücûda getirilen teşkîât-ı ihsâ’iyyemiz pek nâ-tamâm kalmıştır. Tabî’î bu hâl hükûmetin hüsn-i niyyet ve ciddiyeti hakkında tezelzüle uğrayan i’timâdı bir kat daha tenkîs etmiş ve ta’dâdı kâbil olmayacak derecede mazarrât husûle getirmiştir.

Fî’ât-ı eşyâ’nın tezâyüd ve tenâkusunu gösteren cedâvil-i ihsâ’iyye mefkûd olduğu takdîrde mu‘âmelât-ı ‘âdiyye müdhiş bir buhrâna ma‘rûz kalır.

İstihsâlât ile istihlâkât beynindeki nisbet ve tevâzündür ki hayât-ı ‘umûmiyye-i iktisâdiyyeyi mihver lâyıkında cereyân ettirir. Yirminci ‘asır siyâset-i iktisâdîsi bu kavâ’ide ri’âyet edilmek vücûbunu gösteriyor.

Taksîm-i i‘mâl kavâ’idinin te‘ammum ve intişârı sanâ’atin muhtelif memleketlere göre taksîmini istilzâm eylediği gibi arâzînin kuvve-i nâmiyye arasındaki fark da istihsâlât-ı zirâ’iyyenin tenevvu’unu îcâb eylediği cihetle nakliyyâtın lüzûm ve ehemmiyyeti âşikârdır.

Berrî ve bahrî vesâ’it-i nakliyye istatistikleri kıta’ât-ı muhtelif insânları arasındaki münâsebâtı teksîr eylemiş ve bu sâyede refâhiyyet-i beşeriyye bir kat daha te’mîn edilegelmiştir. Son cerîha ve elemelerimizi sarar ve onu tedâvî etmek ârzûlarına başlarken yollarımızın değil, nakliyyât istatistiklerimizin fîkdânı yüzünden ne elîm girdâbları geçirdiğimizi tahattur eylemek ve ona göre teşebbüsâtta bulunmak iktizâ eder.

Memleketimizde ma‘ârif-i ibtidâ’iyyenin intişârı yolunda vücûda getirilen te’mînât her şeyden ziyâde müdürân-ı ümûrun meşhûdât-ı zâtîyyeleriyle tecâribine istinâd ediyor. Hâlbuki elde mü’emmen vesâ’ik-i ihsâ’iyye bulunur. Ya’nî diyagramlar üzerinde bu gibi husûsât tecessüm ettiriliyorsa ma‘ârifin lüzûm ve ehemmiyyetini takdîr eyleyen herhangi bir zât başka hiçbir vâsita-i mu‘âvineye mürâca‘at etmeksizin lüzûmu kadar tafsîlâtı elde eder. Ve daha emîn ve sâlim bir yolda hareket eylemiş olur.

Sıhî istatistikler de son derece mühimmdir. Memleketi istîlâ eden bir maraz-ı müdhişin hangi mahallerde tahrîbâtı daha fazla olduğu bilinemeyecek olursa îcâb eden kavâ'id-i sıhhiyyeye tevessül olunamaz.

Henûz istînâs peydâ etmekte olduğumuz berrî ve bahrî sigorta kumpanyaları istatistik {140. sayfanın sonu} sâyesinde yaşayabilirler. Hulâsa istatistik hayâtın sâdik mü'min bir rehberi olacağı gibi mu'âmelât-ı hükûmetin intizâm üzre cereyân edip etmemekte olduğu gösterir bir mihekk taşıdır; i'mâl-i hükûmetin, icrâ'ât-ı devletin muvâfık-ı hakk ve savâb olup olmadığını gösterir.

Esâs kuvveti ahâlîden inbi'âs eden hükûmât-ı meşrûtanın ahâlîye hesâb vermek vazîfesiyle mükellef oldukları düşünülecek olursa istatistik ehemmiyyet ve lüzûmu bir kat daha tezâhür eder. Mükellefin ancak bu sâyele kendilerinden istîfâ edilen vergilerin mâ-vudî'a-lehine sarf edilip edilmediği, ne gibi teşebbüsât-ı 'umrâniyyede bulunduğu, fazla isrâfâtan tevakkî olunup olmadığını anlar ve ona göre hatt ve hareketlerini ta'yîn ederler. İhsâ'ıyyât-ı mâliyyenin ahâlîye telkîn eylediği itmi'nân-ı tâmm vergi cibâyeti husûsunu pek ziyâde teshîl eder. Hükûmetlerin bu bâbda en ziyâde nazar-ı i'tibâra alacakları cihet bütçelerinin mümkün mertebe hakîkate muvâfık bir tarzda tanzîm edilmesidir. Mübhem noktaları bütün sâfiyyetiyle tenvîr eylemek îcâb eder.

İstatistiğin fevâ'id-i yalnız 'umûmî olmakla kalmaz. Eşhâsın ihtiyâcı daha fazladır. İnsânlar, intizâma alışması, umûr ve husûsunu bi'l-cümle nikât-ı esâsiyyeyi der-pîş ederek ru'yet eylemesi sâyesinde sa'âdet ve istikbâllerini te'mîn edebilirler.

Alman meşâhîr-i ihsâ'ıyyûnundan "Anjuel" insânların istatistiğe olan ihtiyâcını îzâh için diyor ki:

İstatistik insâna bütün müddet-i hayâtınca refâkat eden bir dosttur, onun târîhçe-i hayâtında şâyân-ı kayd ve zabt görülen bi'l-cümle ahvâl ve harekâtı kayd ve tescîl eder. Dem-i şebâbında evân-ı şeyhûheti için icrâ eylediği tasarrufâtı gösterir. Vefât ederken ayrılır.

Fikdânı târîh-i tedenniyyât-ı 'osmâniyyenin en olumsuz sahîfelerini teşkîl eden istatistik; bu kadar fevâ'id-i gayr-ı münkeresine rağmen devre-i meşrûtiyyette de lâıyk olduğu derece karşılanmamıştır. Ümîd-i istikbâl-i vatan bulunan gençlerimizin istatistikten ciddî

bir sûrette nasîbedâr-ı vukûf olabilmelerini te'mîn eylemek ma'ârif nezâretimizin akdem-i vezâ'ifindendir. Tedrîsât-ı ihsâ'iyenin dâ'ire-i şümûlünü tevsî' eylemek zarûretinde bulunuyoruz. Bu noktayı Ma'ârif Nâzırı Gayûrî Beyefendi'nin nazar-ı i'tibâra alacaklarını ümîd eyleriz. Bugün mevcûd mekâtib-i i'dâ{di}yyemiz meyânında yalnız "Hadîka-i Meşveret" mekteb-i husûsîsinde ihsâ'ıyyât dersi mevcûddur. Hâlbuki hepsinde olmalıdır.

Çünkü memleketimizin bundan sonra terakkîye doğru serî' adımlar atabilmesi istatistiğe fazla bir ehemmiyyet 'atfetmekle kâbil olabilir. Bu lüzûmu Sokrat daha kurûn-ı kadîmede takdîr eylemiş ve hitâbelerinde mükemmeliyyetiyle memleketi yed-i idâresine almak isteyen bir genci istatistikten imtihân ettikten sonra memleketin vâridât ve masârifâtı, şu'abât-ı idâresi, düşmânların mevki'i bilinmeksizin hîçbir şey yapmak kâbil olamadığını söylemiştir.

Mehmed Habîb {141. sayfanın sonu}

HATİBLER VE HUTBELER

Esâsât-ı İslâmiyyetin siyâsiyyât ve ictimâ'ıyyâtındaki hikmetlerine dâ'imâ meftûn olmakla berâber cum'a ve bayram namâzları hutbelerinin esâsı hakkındaki hikmet-i siyâsiyye ve ictimâ'ıyyeyi ve Hulefây-ı Râşidîn devrinde kırâ'et olunan hutbelerin hâvî olduğu serbestî-i efkârı düşündükçe ve bugünkü hutbelerin mevzû' ve tarz-ı kırâ'etlerindeki garâbet ve bid'atleri gördükçe hakîkatten ne kadar tebâ'ud etmiş ve esâsât-ı İslâmiyyeyi bırakıp bid'atlerin, 'âdetlerin fikren esîri kalmış olduğumuzu i'tirâfla müte'essir olmamak kâbil değildir.

Bu gibi te'essürâta iştirâk edenler pek çok olduğu hâlde ma'a't-te'essüf çâre-i ıslâhı cihetine teşebbüs edenler ve bu husûsta cesâret-i medeniyye gösterenler görülmüyor.

Bu satırları intizâr- kâri'îne, husûsıyla irşâd vazîfesiyle mükellef bulunan ve verese-i enbiyâ' ıtlâk olunan 'ulemâ-yı İslâmiyyeye 'arz eylemeye beni elîm bir mecbûriyyet sevk ediyor.

Dâ'imâ neşr-i 'adâleti, sa'y ve terakkîyi emreden diyânet-i İslâmiyyeye sâlik olanlar düşünelim ki ne elîm zamânlar geçiriyoruz, ne fecî' felâketlere ma'rûz kalıyoruz da hîçbir

mütefekkir bizi irşâd edemiyor; hîçbir ferd bugünün mâtemini tutamıyor. Hâlen lâkaydî hâlen hayâlât-perestlik devâm ediyor.

17 Mayıs (1)329 mu‘âhede-i sulhiyye mukaddimesinin imzâsıyla altı ‘asırdan beri ecdâdımızın hûn ve hamiiyetiyle yoğurulmuş olan ve vatan-ı ‘Osmânî’nin en ma‘mûr bir kısmını teşkîl eden Rum iliy-i ‘Osmânî kıt‘asından tardolunduğumuzu resmen tasdîk etmek ve cân-hırâş felâketlere katlanarak yarım ‘asır evvel vilâyetlerimizden ma‘dûd olan Sırb, Yunan, Karadağ, Bulgar hükûmetlerinin gâlibiyyet-i kat‘iyyelerini i‘tirâf eylemek zillet ve hacâletiyle nâlân olan vicdânım 17 Mayıs’ın kulûb-ı millette ebedî bir yevm-i mâtem olacağına hüküm vermişti. İşte böyle bir kanâ‘at ve vicdâniyye ile cum‘a namâzını edâ için câmi‘-i şerîfe gittiğimde gözlerimi minbere, o bülend kürsî-i hitâbete dikerek cum‘a namâzının her haftada bir kere bütün ehl-i İslâm’ın en büyük câmi‘-i şerîfe toplanmasıyla ve hutbeyi dinlemeleriyle edâ edileceğini ve hutbenin bir haftalık vekâyî-i siyâsiyyenin hulâsasını ve ihtiyâcât-ı milliyyenin esâslarını ve tahzîb-i ahlâka hâdim mü’essir mev‘izaları hâvî olacağını tasavvur ederek hatîb efendinin okuyacağı hutbenin mevzû‘unu düşünürken hatîb efendi “El-hamdü li’llâhi’l-lezî şerrefenâ bi-fethi’l-Medîneti’l-Münevvereti ve’l-Mescidi’l-Harâm” cümle-i ‘Arabiyyesiyle hutbeyi okumaya başlıyordu. Daha doğrusu tegannî ediyordu. Hatîb efendi gibi cemâ‘atin ekserîsi de hutbenin {142. sayfanın sonu} ma‘nâsından ziyâde savtın ikâ‘ edeceği te’essürâta tâbi‘ olmuşlardı ve bir kısmı da hâb-ı istirâhata dalmışlardı.

Hutbenin ma‘nâsı: Hamd ü senâ ol zât-ı akdes ve a‘lâ hazretlerine mahsûsdur ki bizi Medîne-i Münevvere’nin ve Mescid-i Harâm’ın feth-i şerîfiyle mübâhî kıldı. İşte bütün hutbenin mevzû‘ ve gâyesi, fesâhat ve belâgatı 1300 sene evvelki bir feth-i mübînî tebşîr ediyordu.

Bu ‘asrın, bu senenin, bu ayın, bu haftanın şâyân-ı teblîğ hîçbir şeyi yokmuş gibi efkârı on üç ‘asır evvelki bir feth-i ircâ‘ ve o feth-i mübîn ile kalıp mü‘minîni tesrîr ve teferru‘ya çalışıyordu.

Hayır, hayır hîçbir hedef hîçbir gâye ta‘kîb olunmayıp sırf ‘âdet yerine getirilmiş ve cum‘a namâzının şartını îfâ edilmiş olmak için okunuyordu. Belki matbû‘ bir hutbe mecmû‘asından tesâdüfen kırâ‘at ediliyordu.

Ahkâm-ı halîle-i İslâmiyyenin esâsât-ı asliyyesinden ne kadar tebâ‘ud etmiş ve ne kadar taklîde kapılmış ve hikemiyyât-ı İslâmiyye nâmıyla ne kadar bid‘atlerin te’sîrâtına zebûn kalmış olduğumuzu bir daha görerek dûçâr olduğumuz felâketlerin esbâb-ı hakîkiyyesini diyânet ve medeniyyet husûslarında sırf mukallid olduğumuza ‘atfettim.

İrşâd vazîfe-i mukaddesesıyla mükellef olan ey ‘ulemâ-yı İslâmiyye insâf ediniz bugünkü hutbelerin esâs vaz‘ındaki hikmetle kâbil-i te’lîf bir noktası var mıdır? Tabî‘î yoktur. Bu hakîkatı kabûl etmeyecek hîçbir mütefekkirin bulunacağını tasavvur edemiyorum. Çünkü hutbenin vaz‘ındaki hükûmet-i İslâmiyye ehl-i İslâmı cum‘a günleri o kasabanın en büyük câmi‘-i şerîfine toplanıp geçen bir haftanın vekâyi‘-i siyâsiyye ve ictimâ‘iyyesini hulâsaten teblîğ ve tehzîb-i ahlâka ve terakkiyyât-ı medeniyyeye mute‘allık mevâ‘iz-i müfideyi cemâ‘atin anlayabileceği bir lisân ile mevki‘-i bülendden teblîğ eylemektir.

Ehemmiyyetine mebnî hutbeler hulefâ-i râşidîn devrinde bi’z-zât halîfeler tarafından kırâ‘at olunur ve ashâb-ı kirâm tarafından îcâbında îzâhât taleb olunurdu. Meselâ Hazret-i ‘Ömer’in hutbede mihrin fazla olmamasını tavsiye buyurduğu sırada cemâ‘at arasından bir kadının ayağa kalkıp: “Sûre-i Nisâ’dan Ve âteytüm ihdâhünne ilâh” âyet-i kerîmesini okuyup: “Fekâlet yebne’l-Hattâb Allahü yu’tînâ ve ente temne‘u. Fekâle ‘Ömer küllü’n-nâsi efkahü min ‘Ömer ve riclî ‘an kerâheti’l-makâlât” Hazret-i ‘Ömer’e ey Hattâb’ın oğlu Cenâb-ı Hakkın müsâ‘ade buyurduğu fazla-ı mihri sen men‘ ediyorsun dedi Cenâb-ı ‘Ömer de nâsın küllîsi ‘Ömer’den ziyâde ‘ilm-i fikhî biliyor diyerek hem Cenâb-ı Hakk’a şükretti ve hem de sözünden rücû‘ ederek mihrin fazla olmasında kerâhet olmadığını i’tirâf eyledi. Diğer bir hutbe dahi ey cemâ‘at, hılâfet gibi ağır ve mühimm bir vazîfeyi der-‘uhde eyledim şâyed bir hatâ eylediğimi hissederseniz ihtâr ediniz demesi üzerine ashâbdan birisi - kıyam edip kılıncını çekti ey ‘Ömer eğer senin hatânı görürsem işte bu kılınçla {143. sayfanın sonu} tashîh ederim dedi. Hazret-i ‘Ömer de böyle ciddî bir millete halîfe olduğuna memnûn olarak Cenâb-ı Hakk’a hamd ü senâ eyledi. Mürûr-i zamânla cevâmi‘-i şerîfe te‘addüd eylediğinden ve halîfeler bu gibi vezâ‘ifin hüsn-i îfâsını vekîllerine tevdi‘ eylediklerinden “hıtâbet” vazîfesi memleketin en meşhûr ‘âlim ve fâzıl, nâtık, fasîh, belîğ olan zevâtından birisine tevdi‘ olunurdu. Hatîblerin mevki‘leri de yüksek idi. Meselâ ayda 150 vakit namâz kıldırان bir imâma iki yüz elli kuruş ma‘âş tahsîs olunur idi.

Bu yolda intihâb ve ta'yîn olunan hatîbler tetebbu'âtta bulunarak zamân ve mekânın ihtiyâcât ve îcâbâtıyla mütenâsib olacak birer hutbe ihsâr eder ve cum'a ve bayram namâzlarında efrâd-ı milleti irşâd ederlerdi. Hükûmet-i 'Osmâniyyenin te'essüsünde lisân-ı resmî Türkçe olduğundan hutbelerden istifâde olunamayacağı düşünölmüş ve her nasılsa hutbenin hamdle, salveleden sonra olan kısım-ı mühimminin Türkçe okunması îcâb ederken teberrüken hutbelerin minberlerde 'Arapça olarak okunması ve kürsîlerde 'aynı hutbenin Türkçe'ye tercüme ve îzâh edilmesi usûlü kabûl olunmuş ve cevâmi'-i şerîfeye meşâhîr-i 'ulemâdan birer de kürsî şeyhleri ta'yîn kılınmış. Bugün her câmi'-i şerîfte irşâd vazîfesiyle muvazzaf ve mükellef birer hatîb (orator) birer de kürsî şeyhî var. Fakat ma'a't-te'essüf ne hatîblerden ve ne de kürsî şeyhlerinden efrâd-ı millet istifâde etmiyor ve edemiyor.

Çünkü hatîbler milletin konuştuğı dilden ve hükûmetin lisân-ı resmîsinden başka bir lisân ile hitâb ediyorlar. Vâ'izler de kendilerine mahsûs bir şîve ile İsrâ'iliyâtta dem vuruyorlar.

Her milletin bir lisânı, bir programı, ta'kîb eylediğı bir gâyesi vardır. Hükûmet, efrâdı tebeddül ve teceddüd eder. Fakat yine o program ve o gâye ta'kîb olunur.

İ'tirâf edelim ki bizim ne bir lisân-ı irşâdımız, ne bir programımız ve ne de bir gâyemiz var.

Medreseler, mektebler, millî, dînî, nâfi' bir usûl-i ta'lîm ve terbiyeye tâbi' değil milletin, hükûmetin kabûl etmiş ve tatbîkini te'mîn eylemiş bir usûl-i terbiyesi yoktur.

Mekteb müdür ve mu'allimlerinden bir kısmı Fransız, Anglosakson, bir kısmı da Cermen, bir kısmı da Amerikan usûl-i ta'lîm ve terbiyesini tercîh ve tatbîk etmek ister, herkes kendi fikir ve hevâsına, bir cereyâna kapılmış gidiyor. Fakat bu cereyân bizi hufre-i felâkete, câh-ı mezellele sürüklüyor. Lisânsız, programsız millet olamaz ve yaşayamaz.

Hükûmet-i 'Osmâniyye lisân-ı resmî olarak ya 'Arapça'yı kabûl edip 'amelî bir usûl ile mekâtib-i ibtidâ'iyeden başlayarak dînî, ahlâkî, fennî dersleri lisân-ı 'Arabî üzere okutmalı. Eğer bu cihet kâbil değilse hutbe ve mev'izaları efrâd-ı milletin anlayabileceğı lisân-ı Türkî'ye tahvîl etmeli. Lisân-ı şerî'at, lisân-ı millet, lisân-ı hükûmet bir olmalı. {144. sayfanın sonu} (Hakk-ı hayâtımızı muhâfaza etmek için başka üçüncü bir ihtimâl

yoktur) Kur'ân-ı 'Azîmü's-şân fûnûn-i cedîdeye vâkîf muktedir 'ulemâ tarafından Türkçe'ye tercüme edilmeli ve mecelle cem'iyeti teşkîl ederek ihtiyâcât-ı zamân ile mütenâsib ve mu'âmelât-ı nâsa yarayacak Türkçe kânûnlar tanzîm edilmeli ve her müslümân hakâyik-i İslâmiyyeye vukûf peydâ ederek taklîdden kurtulmalıdır.

Zükûr, inâs mektepleri, pâ-yi taht ve taşra medreseleri 'aynı terbiye, 'aynı emel, 'aynı gâye ta'kîb eylemeli. Bugünün ve yarının mesâ'il-i ictimâ'îyyesinde bundan daha mühimm bir mes'ele yoktur.

M.H.

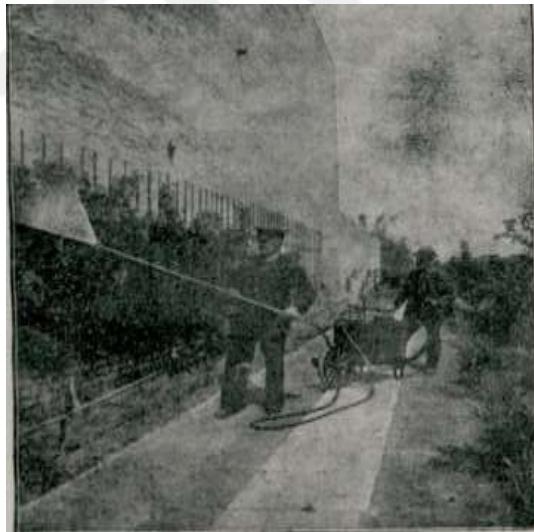
ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

ZİRÂ'AT VE HIFZU'S-SİHHA NOKTA-İ NAZARINDAN MÜHİMM BİR ÂLET

Bu hafta Avrupa'dan gelen bir risâlede Drescher fabrikasının meydâna koyduğu Apollo nâmında bir makine zirâ'at ve hıfzu's-sihha nokta-ı nazarından pek ziyâde şâyân-ı dikkat bulunmakla kâri'lerimize ba'zı resimleriyle îzâh ediyoruz.

Çiçek Bahçelerinde Ağaçların 'Îlâçlanması

Ağaçların Yıkınması

(Apollo Drescher) makinesi tulumbalı bir pulverizatör ya'nî püskürtücü bir âlettir ki içerisi 60 litre mâyi' istî'âb eder.

Meyve ağaçlarına, bağ asmalarına 'âriz olan her nev' hastalıklarda îcâb eden 'ilâçlar mahlûl hâlinde iken bu makine ile serpilerek tedâvî olunur.

‘İlâçlar kibrîtiyet nuhâs, azonit fidda ve sâ’ire gibi hastalığın nev‘ine göre ihsâr olunup âletin {145. sayfanın sonu} içerisine doldurulduktan sonra pek basît bir sûrette i‘mâl edilmiş olan bu makine ile bu çocuk tarafından bile işletilerek bütün ağaçlar ve bağlar az zamân zarfında der-hâl ‘ilâçlanır.

Bu makine böylece zirâ‘atçe tedâvîye yaradığı gibi ucundaki emziği değiştirilince bahçeleri sulamak husûsunda dahî müsta‘meldir ondan başka yüksek duvarların, kirli yüksek pencere camlarının tathîr ve tanzîfi de yine bu âletle mümkün olur. Zîrâ bu âlet yirmi metre irtifâ‘ına kadar suyu sevk eder. Hattâ henûz başlayan bir yangını da söndürür. Kezâlik yine bu âletin emziğini değiştirir, gâyet ince püskürtücü bir emzik takılırsa evlerin, odaların, her tarafına hattâ umûr-i baytariyyede îcâbı hâlinde ahırların dezenfete edilmesinde pek güzel işe yarar. İşte bu Apollo Drescher denilen âlet hem zirâ‘at, hem hıfzu’s-sihha, hem de umûr-i baytariyyede müsta‘meldir. Hatta ahırlarda bol su ile hayvânları yıkamakta bile pek çok fâ‘idesi görülmüştür.

Büyük Bahçelerde Meyve Ağaçlarının Tedâvîsi

Badana

Ufak El Makinesiyle Badana

Bir de yine bu âletle duvarları badana etmek kâbil oluyor ki iskeleler kurarak, fırçalar kullanarak çekilen uzun tahammül-fersâ eziyetlere mukâbil bir çocuk vâsıtasıyla bile her taraf mükemmelen ve kemâl-i sür‘atle badana edilebiliyor. {146. sayfanın sonu}

Elimizdeki me’haz bu makinenin Dreste sergisinde birinci mükâfâtı kazandığını söylüyor. Drescher Apollo makinesi nâmıyla ma‘rûf olan bu makinenin her mahalde hattâ her bahçede isti‘mâle elverişli küçük nev‘leri de bulunuyormuş ki bu sûretle 15 litre isti‘âbına kadar var demektir.

Mu’ahharan icrâ ettiğimiz tahkîkâta nazaran bu makineler Zirâ‘at Nezâreti tarafından kabûl edilmiş ve İstanbul’da bunları satmak üzere Kınacıyan Han’ında 9 numaralı odada

komisyoncu Farhî Efendi fabrikaya vekîl olmuştur. Fî'âtları da 60 litreliğı 7 liradan başlayarak gittikçe küçüklüğüne göre ehvenleşip 210 kuruşa kadar ucuz nev'leri bulunuyormuş.

TARZ-I TAGADDÎ VE TÛL-İ HAYÂT

Avrupa'da vukû' bulan tedkîkâta nazaran yabânî bir hayvân vücûdunun neşv ü nemâ bulduğu müddetin yedi mislî yaşıyormuş. Bu hesâba göre insân yirmi yaşına kadar ancak kemiklerinin neşv ü nemây-ı tâmmını ikmâl eylediğı cihetle bunun yedi mislî olan 140 yaşına kadar yaşaması lazım gelir. Hâlbuki 'ömr-i insânî ancak bunun nısfı kadar devâm ediyor. Der-hâl ihtiyârlık geliyor.

İşte şimdi birçok 'ulemâ şu farkın önünde düşünüyorlar. Ya'nî yabânî ve serbest yaşayan hayvânâtta daha doğrusu hilkatte, tabî'atte mes'ele böyle iken ya'nî bir vücûd neşv ü nemâ devrinin yedi misli kadar bir müddet yaşar iken insânda böyle olmaması nısıf derecesinde tenâkusa uğraması esbâbı nedir?

İşte bu husûsta en birinci sebebi bizim tarz-ı tagaddîmizde ve ekseriyâ dûçâr olduğumuz fazla azotlu mukavvî yemeklerde buluyorlar. Doktor (Kalpa) vaktiyle belki birçok kişiler açlıktan, noksân tagaddîden ölürlere iken bugün ekseriyyetle fart-ı gıdâdan telef oluyorlar diyor.

Fart-ı gıdâ hiç me'mûl değil iken za'fiyyet e fakru'd-dem getiriyor.

Çünkü zamânımızda 'ale'l-ekser muhtelif şekillerde kuvvet 'ilâçları, et yemekleri o kadar fazla ve mübâlağalı bir sûrette alınıyor ki netîcede mütenevvi' mi'de hastalıkları ile albumin vesâ'ire gibi emrâz tevellüd ediyor.

İşte bunun için usûl-i tagaddîde her nev' efrâtta ictinâb ederek kanâ'atkâr bir sûrette mu'tedil bir tarzda yaşamak îcâb ediyor.

Et ve ot yemek cihetine gelince kâmilen ot yemek de câ'iz değildir. Ancak cüz'î mikdâr et yiyip çokça ot yemelidir. Bizim tarzımız hemân ekseriyyetle böyledir. Biz Avrupalılar kadar et yemeyiz. Biraz et almakla iktifa eder, üst tarafını nebâtî gıdâlarla ikmâl eyleriz. Bizim de yine tâmmü's-sihha bulunma {ma} mıza sebeb bu gıdâların vücûdumuza lüzûmu

kadar alınmaması ve hıfzu's-sihha kavâ'idinin diğer husûsâtta ki vesâyâsına kat'ıyyen ri'âyet olunmamasıdır.

Bütün şu ifâdelerden çıkabilecek netîce; eğer insânlar gerek tagaddî gerek iştigâl ve gerek mesken vesâ'ire husûsunda kendilerine münâsib bir usûl ta'kîb eyleyebilseler 140 sene kadar yaşamları tabî'î olacaktır.

İPEK BÖCEKLERİ AYDINLIK MI İSTER KARANLIK MI?

Şimdiye kadar sûret-i umûmiyyede ipek böceklerinin ziyâdan hoşlanmadığı, karanlık istediği zannedilir ve ekseriyyetle böcek-hâneler karanlık bırakılır idi. Fakat bu fikir pek eskiden beri yuvarlanarak geldiği hâlde esbâbı hakkında ne bir tecrübe ne de bir nazariyye gösterilmiş idi.

Bu def'a -Jules Gal- isminde bir zât ipek böcekleri üzerine gâyet dakîk tecrübeler yaparak ipek böceklerini karanlıkta, aydınlıkta bulundurarak yetiştirmiş ve aydınlığında 'ale'l-ıtlâk olmasıyla kınâ' etmeyerek muhtelif levndeki şu'â'ât-ı muzî'enin her birini tatbîk ve tecrübe etmiş ve netîcede menekşe renginin -violet- ipek böceklerine en ziyâde muvâfık geleceği tebeyyün etmiştir.

Bunun için mösyö Jules artık bütün böcek-hânelerin pencerelerine menekşe renkli câmlar takarak öylece içerisini {147. sayfanın sonu} en muvâfık hâle koymayı tavsiye ediyor. Mevcûd beyâz câmlı böcek-hânelerin câmlarını değiştirmek îcâb etmeyip yalnız o beyâz câmlar üzerine menekşe rengine boyanmış collodion sürmek kâfi görülüyor.

Collodionu menekşe rengine boyamak için de Perkin menekşe boyası -violet de Perkins- kullanmak kâfidir.

Böcek-hâne badana edildiği vakit dahî yine duvarlarının rengini te'mîn için badananın içerisine bir mikdâr boya koymak muvâfık görülüyor.

Bu sûretle kâmil menekşe rengi içerisinde yetiştirilen ipek böceklerinde hem kozalar iri mükemmel oluyor hem de tohum çok husûle geliyormuş.

Kadın Haberlerinden:

İKİ MÜHİMM TEŞEBBÜS VE MUVAFFAKİYYET

İstanbul'da İstihlâkât-ı Milliyye Hanımlar Sergisi nâmıyla Bâb-ı 'Âlî câddesinde küşâd edilen bir sergiyi bu nüshamızda kâri'lerimize tebşîr eylerim. Sergide ma'mûlât-ı dâhiliyyeden olmak üzere her nev' kumaşlar ve eşyâ' bulunduğu gibi kadınlar kısmında bir de mükemmel terzi-hâne vardır. Artık hiç şübhe yok ki hanımlarımız bundan sonra bu mağazayı ziyâret etmedikçe Avrupa'nın çürük ve kalıp eşyâ'sını mübâya'a etmezler. Bu mağazada her ihtiyâca göre eşyâ' bulunabilir. Ve Memâlik-i 'Osmâniyye'nin her tarafına mahsûs me'mûrlar gönderilerek daha birçok mevcûd olup da haberimiz bulunmayan şeylerde celb ve cem' edilecektir.

Şimdiki hâlde yerli alacaklardan yapılan kadın elbiseleri ve Hereke Fabrikası'nın gâyet dil-rübâ kumaşları 'umûmun nazar-ı takdîrini celb etmektedir.

Mü'essesenin re'îsi Melek Hanımefendi ile bu husûsta iştirâk ve mu'âvenet eden Hereke Fabrikası müdürü Hacı 'Âkif Beyefendiyi bi'l-hâssa tebrîk ile muvaffakiyyetlerini temennî ederiz.

İkinci mü'essese: (Müdâfa'a-i Hukûk-i Nisvân Cem'iyyeti)dir.

Bu cem'iyetin maksadı: (1) Kıyâfet-i hâriciyye-i nisvânın ıslâhı (2) Hayât-ı mesâ'înin ihyâsıyla kadınlıktaki sefâletin tahfîfi (3) Ma'ârifin ta'mîmiyle nisvânda seviyye-i 'irfânın i'lâsıdır.

Bu cem'iyetin mü'esseselerini de tebrîk eder ve muvaffakiyyetlerini temennî ederiz.

Bu cem'iyetin maksadına göre teşebbüsâtın pek mühimm ve büyük olacağı anlaşılıyor.

İleride teşebbüslerini de yazar kâri'lerimize ma'lûmât veririz.

TAŞRADA BULUNAN 'UMÛM HANIMLARIMIZA:

İstanbul'daki kadın mü'essesât ve cem'iyâtına dâ'ir ve yeni küşâd olunan İstihlâkât-ı Milliyye Hanımlar Sergisi'ne ve bunun fûrûht ettiği emti'aya müte'allık vukû' bulacak su'allere cevâblar verilir. Numûneler gönderilir. İcâbında siparişleri için de sergi ve terzi-hâne ile tanıştırmaya tavassut olunur. {148. sayfanın sonu}

Kendi Müzemizde

MÜVELLİDÜ'L-HUMÛZA İSTİHSÂLİ

Evvelki nüshamızda kendi kendimize müze yapalım ser-levhasıyla gerek hikmet ve gerek kimyâ âlet ve tecrübelerinin basît sûretlerle yapılabileceğini söylemiş ve misâl olarak hikmet-i tabî'iyreden inkisâr ve in'ikâs kanûnlarının gâyet kolay tecrübesi usûllerini göstermiştim.

Şimdi bugün yine kendi müzemizde pek kolay bir sûrette müvellidü'l-humûza istihşâlınden bahsedeceğim. Müvellidü'l-humûza kimyâ kitâblarında 'ale'l-ekser klorit potasın humz-i sâni-i manganer ile birlikte harâretin taht-ı te'sîrinde tahallülünden istihşâl olunur.

Hâlbuki şimdi söyleyeceğimiz usûlle hîç harârete ihtiyâç olmadan pek kolay müvellidü'l-humûza elde etmek mümkündür.

Şöyle ki bir eski büyük bardak veya sâ'ire olmak üzere şişe bir kap alınır ve içrisine de yine şişe küçük bir huni konulur. İşte müvellidü'l-humûza cihâzı bundan 'ibârettir.

Müvellidü'l-humûzayı çıkarmaya gelince bu kabın içrisine hemân ağzına yakın mahalline kadar su doldurulur. Ondan sonra suyun dibine birkaç parça oksilit -oxylithe- denilen ve bi'l-kimyâ Türkçe "humz-i sâni-i sodyum" dan -bioxyde de sodium- 'ibâret bulunan cisim konulur.

Bu cismin konulmasıyla müvellidü'l-humûza gazı çıkmaya başlar. Eğer biraz gazın hurûcunu te'hîr etmek ve böylece hîç gaz kaçırmayarak hepsini toplamak istersek humz-i sâni-i sodyumu öyle serbest bir hâlde atmayıp sünger kâğıdına veya süzgeç kâğıdına sardıktan sonra atmalıdır.

Bu parçaları atar atmaz huniyi üzerine oturtmalı ve huninin hâricindeki ince ucuna da çıkan müvellidü'l-humûza gazını toplamak için içi evvelce su ile doldurulmuş bir 'âdî şişeyi baş aşağı geçirmelidir.

Müvellidü'l-humûzanın sudûru pek çabuk başlar. Müvellidü'l-humûzayı tamâmıyla alabilmek için şişe kabın oldukça geniş olması ve içrisine atılan humz-i sâni-i sodyum parçaları serbestçe su ile ıslanarak mu'âmele-i kimyeviyyenin vukû' bulması lâzımdır.

Bu cihâz ile ya‘nî böyle bir bardak bir huni ile ve soğukta daha pek çok gazlar istihsâl olunabilir ki gelecek nüshalarımızda bunlardan birer birer bahsedeceğiz. {149. sayfanın sonu}

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

(Mâ-ba'di)

[illegible]

Bu sûretle bütçe tertîb edilerek ya'nî defterin bir tarafına îrâd, bir tarafına da masraf hânesi açılır. Masrafın cinsine göre -'â'ilenin kudret-i mâliyyesindeki vüs'ate nazaran- defterde husûsî fasıllar elbise, etmek {ekmek}, et, bakkâle ve âsâr-ı hayriyye için sahîfeler tahsîs olunur.

Senenin nihâyetinde vâzıh ve doğru bir icmâl ile hesâblarının mîzânını düzeltirler. Bir tarafta vâridât diğer tarafta mesârif mukayyid olunur. İki tarafın yekûnû ise ahvâl-i milliyyeyi

gösterir. İşte bu zamân ‘â’ ile re’îsesi için ya ân-ı musîbet veya vakt-i sa’âdet olur.

Sene nihâyetindeki müvâzenede bütçede açık zuhûr ederse ilerde vukû‘ bulacak mesârif için nereden çıkarılabileceğini tedkîk ve kat‘î luzûmu olmayan şeyleri iştirâ etmemeye ve mezkûr bütçeyi ertesi senenin bütçesinin fazla vâridâtıyla kapatmaya karâr vermelidir.

-TASARRUF-

İnsânın sa'y ve 'ameliyle ma'îşet ve ihtiyâcât-ı sâ'ire-i hayâtiyyesine elzem olan meblağı tahsîl ettikten sonra bunun bir kısmını ihtiyâcât-ı zarûriyyesi için ayırıp sarf ve mütebâkî fazlasının emr-i muhâfazasına i'tinâ etmesi keyfiyyetine tasarruf denir.

İnsân tasarruf ve idâre sâyesinde borç etmekten kurtulduğu gibi yine bu sâyede âtîsini te'mîn ve tahakküm eder.

Tasarruf ve idârenin fevâ'idinden biri de hîn-i ihtiyâçta nefsinî âhara mürâca'at-ı muhâtara-i elîmesinden kurtarır ki insân için bundan daha büyük bir ni'met tasavvur olunamaz.

Tasarruf ve idâreye en müsâ'id sahne hânedir. Eğer bir kimse ma'îşet-i 'umûmiyyesine zemîn olan evinde îrâdını masrafına uydurarak bir intizâm-ı tâmm dâhilinde ona ri'âyet-kâr olacak olursa bi'l-âhire bununla ülfeti sâyesinde ev idâre kendisine bir kâ'ide, bir i'tiyâd olur.

İnsânın gerek evde gerek mahall-i sâ'irede mu'âmelât-ı 'umûmiyye ve husûsiyyesinde hasta gibi merdûd bir nakîsaya mukârin olmamak şartıyla tasarrufa ri'âyet etmesi şarttır. İdâre ve tasarruf isrâftan tevakkî demek olduğundan isrâf ile hasta beyinde şâyân-ı imtisâl bir haslet-i makbûledir.

İdâre ve tasarruf îrâd ile masrafın hüsn-i müvâzenesiyle kâ'imdir. Bir kimse îrâdı ne kadar az olursa olsun mesârifini ona göre tertîb ve taksîm ederek vücûda getirmiş olduğu {152. sayfanın sonu} bütçeye ri'âyet ederse 'â'ilesine sa'âdet te'mîn etmiş olur.

Bir evde matbah mesârifî mesârif-i mübreme ve mühimmeden ma'dûd olduğu ve bu sarfiyyât her gün tekerrür ettiği cihetle yevmiyye beşer, onar para fazla sarf edilirse ay başında bunun epeyce bir yekûn tuttuğu görülür. Ma'a-mâ-fih me'kûlâtın aşağı cinsinden mübâya'asıyla tasarruf gözetmek dahî kat'iyyen doğru değildir. Çünkü herhangi bir şu'be-i san'atta çalışmak kuvvet ve sıhhatle kâ'im olduğu gibi muhâfaza-i kuvvet ve sıhhat de me'kûlâtın kuvve-i gıdâ'iyyesiyle dâ'imdir. Hattâ bu husûsta tasarruf değil belki fedâ-kârlık bile etmek zarûrîdir.

Asıl tasarruf bu gibi şeyleri ‘âdî değil ucuz almayı ve aldığını yoluyla sarf etmeyi bilmektir. Şeker, gaz piriç, soğan, odun, kömür gibi ba‘zı ihtiyâcât-ı beytiyyeyi lüzûmu zamânında isti‘mâl etmek üzre toptan ve yazın almakta hemân yarı yarıya bir tasarruf hâsıl eder. Bu mevsimde her nev‘ zehâ’ir ve me’kûlâtın fi‘âtında sâ’ir mevsimlere nisbeten mühimm bir ehveniyyet meşhûddür. Ma‘a-mâ-fih evlerinde aşçı, hizmetçi bulunan ‘â’ile re’îsesinin böyle birden alınan zahîreyi o gibilerin isrâf etmemesine dikkat etmek başlıca vezâ’ifindendir.

-EV-

İnsânların soğuk, sıcak, yağmur, kar, rûzgâr gibi ‘avâriz ve mü’essirât-ı tabî‘iyyeye karşı gerek nefsin ve gerek ‘â’ilesini barındırmak ve içinde beytûtet etmek üzre vus‘ ve iktidârı nisbetinde küçük ve büyük kıt‘ada inşâ eylediği mesâkine ev denir.

Ev, insânın yurdu, ocağı bir ‘â’ilenin her türlü zevk ve kederine vâsita bir mahall-i mahsûstur. Bir ‘â’ile efrâdı beyninde muhabbet, ülfet, ünsiyyet ve hüsn-i mu‘âşeret esbâbı ancak ev gibi bir râbıta-i mâddiyye te’mîn ve istihsâl kılındığı cihetle evin bir ‘â’ile efrâdı nazarındaki kıymet ve ehemmiyyeti hîçbir şeyle kıyâs olunamaz.

Ev intihâbında başlıca aranılacak şey rutûbetli olmaması ziyâ ve harâretin her tarafa ma‘rûziyyeti mu‘tedil ve mevki‘ i‘tibâriyle oturacakların sıhhatlerine nâfi‘ olması cihetleridir.

Bir evde hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarından iskân birtakım kavâ‘id-i mahsûsaya binâ edilmiştir. Evin tahte’l-arz inşâ olunan kısmında oturmak muzirr-i sıhhattir. Birinci katta oturmak bodrum katı olduğu takdîrde îrâs-ı mazarrat etmez. Orta katı tamâmıyla güneş alarak rutûbetten âzâde bulunduğundan bir evin sıhhate en elverişli kısmıdır. Evin en üst katı ise merdivenlerin ziyâde olması ve tebeddülât-ı havâ’iyyenin nisbeten bu kısımda çokça vukû‘a gelmesinden herkese ve bi’l-hâssa emrâz-ı kalbiyyesi olanlara muzirrdir.

En ziyâde nazar-ı dikkate alınacak şeylerden biri de yatak odalarıdır. Bunlar evin en havâ-dâr mahallinde intihâb olunduğu ve tecdîd-i havâyâ ri‘âyet edildiği {153. sayfanın sonu} takdîrde büyük ve küçük olmasında bir mahzûr yoksa da teceddüd-i havâ olmazsa bu odalar dört, beş metre genişliğinde olmalı ve irtifâ‘ı lâ-akall üç buçuk metre bulunmalıdır.

Bir evin sühûletle teceddüd-i havâyâ ma'rûz bulundurulması için kapı ve pencerelerin mütenâzır olmasına dikkat etmelidir.

-EVDE İLK TEMİZLİK-

Boş bir eve girildikte ilk yapılacak şey tahtaların temizlenmesidir. Silinmekle temizlenmeyecek derecede kirli olan kısımları fırça ve tel ile ovmalı ve yağ lekeleri varsa kaynamış ve içine bir mikdâr soda mahlûlü konulmuş su ile veyâhud kaynamış kuru fasülye suyuyla fırçalamalıdır.

Pencere câmları kirlenmiş veyâhud leke peydâ etmiş ise ortasından iki parçaya bölünmüş soğan ile güzelce ovuldukta temiz ve berrâk olur.

Yâhud mermer kırıkları güzelce dökülerek un gibi bir hâl kesb edinceye kadar birkaç def'alar elekten geçirilir. Sonra ıslak bir bez bu toza batırılarak câmlar iyice bununla ovuşturulur ve kurulanır. Bütün câm silicilerin kullandıkları usûl budur. Bir de kül ince bir dülbendden geçirildikten sonra bir mikdâr su ile karıştırılıp sulu çamur gibi yapılarak bir bez parçasıyla câmlara sürülür. Ve kuruduktan sonra temiz bir bez ile silinecek olursa câmlar gâyet güzel temizlenmiş olur.

TAHTA KURUSU

Gündüzleri duvar dipleri, çatlakları, perdeler, karyola kenârları gibi görülemeyecek mahallere çekilerek görünmez ve gece olunca gizlendiği delikten dışarı çıkarak ve her yere girerek gıdâsını arar, kuvve-i şâmmesi pek hassâs olduğundan kan kokusunu kolaylıkla alır. El-hâsıl insânı son derece iz'âc eder bir hayvândır. Evinde tahta kurusu olan bir hanım kat'iiyen evini temizlemiş 'addolunamaz.

Şimdiye kadar tahta kurularının itlâfı için birçok vesâ'it-i kimyeviyyeye mürâca'at olunmuştur ki başlıcaları ve tecrübelerin en mü'essir görülenleri bunlardır:

(1) “‘Üdü'l-kahr” denilen nebât çiçeklerinin kurutularak dövülmesinden hâsıl olur. Bu, hayvân için serî' ve mühlik bir te'sîr icrâ eylediği hâlde insân için kat'iiyen tehlikesizdir. Husûsî bir körükle duvar kenârlarına ve evin aksâm-ı sâ'iresine ekilir. Eşyâ'da varsa üzerine serpilir. Bir yatağa altı gram toz kâfidir.

(2)Doğranmış ve dövülmüş tâze ceviz yapraklarının çay gibi kaynatılarak hâsıl edilen suyu tahta kurularının bulunduğu yuvalara bir fırça ile sürmektir.

(3)Tertîb-i âtiye bir fırça veyâhud sünger batırılarak tahta kurusu olan deliklere sürmektir.

Tertîbâtın sûreti: {154. sayfanın sonu}

	Gram
İspirto	700
Terementi	25
Dövülmüş Kâfûrî	12
Süblime	6

(4)Duvarlara kâğıd yapıştırılmak istenilirse altında kalacak olan tahta kurularını mahv için kireç şerbetinin içine yüzde beş nisbetinde asit fenik mahlûlü ilâve edilmelidir.

-BADANA-

Sûret-i mahsûsada ihsâr olunarak fırçalarla duvarlara sürülen kireçli harçlara veya elvân-ı muhtelifeyi hâ'iz bulunan toprak boyalarla yapılan kireçli sulara denir.

Badananın iyisi Marmara Denizi'ndeki Kapı Dağı taş ocaklarında yapılan kile mermerinden ezilerek bir mikdâr kireç ile karıştırılmasından hâsıl olur. İcâbına göre bunun içine sirke, yumurta, tutkal 'ilâve olunur. Tutkal 'ilâvesiyle yapılan badana 'âdetâ donuk boya gibi gösterir ve parlak olur. Çok def'a tutkallı harç boyacılar tarafından yağlı boya taklîdi olmak üzre hîle edilir.

Hîç mermer katılmaksızın yalnız yağlı kireç ezilerek badana gibi sürüldüğü dahî vardır. Bahçe duvarları ile 'ale'l-'umûm binânın hâricî duvarı açıkta bulunarak yağmur, kar gibi mü'essirât-ı tabî'yyenin te'sîrât-ı dâ'ime ve tahrîbât-ı mütevâliyesine ma'rûz bulunacaklarından badanaları çabuk bozulur. Bu mahallere su kirecinin mermer gibi ezilmesiyle hâsıl olan süzme badananın süzülmesinin fâ'idesi mücerredir.

Badana 'ale'l-'umûm beyâzdir. Aşı, mâ'î, sarı boyaların 'ilâvesiyle ârzû olunan renkte dahî badana yapılır.

Odalar ârzûya göre penbe, sarı, mâ'î badanalanır. Ma'a-mâ-fih beyâz hepsine müreccahtır.

Matbah dâhili is ve dumana ma'rûz olması hasebiyle çabuk kirleneceğinden koyu mâ'î, kirli beyâz ve sarı gibi kir kaldıracak renklerde badana edilir.

Badana sıvanın çatlağını, pürüzlerini setr ve evin tezyînâtına da hizmet eder. Yalnız mürûr-i zamânla tütün ve matbah dumanlarından rengi solarak bozulacağından altı ayda bir kere veya hîç olmazsa senede bir def'a tecdîd etmek eser-i tahâret, zarâfet ve üzerinde hâsıl olacak tozlar hasebiyle hıfzu's-sıhha nokta-i nazarından elzemdir.

-PİRE-

Pire yumurtalarını karanlık mahallerde bulunan süprüntü ve 'ale'l-husûs hasîr aralarında kalan ve sâ'ir mahallerde hâsıl olan toz vesâ'ire içinde bırakır. Bu yumurtalar ekseriyetle süpürülmeyen {155. sayfanın sonu} mahallerde, kirli çamaşırlarda, eski mobilyalarda vüçûd bulur.

Bu hâlde yeni bir eve girildiği zamân hasîrlı olan mahallerin büyük bir i'tinâ ile temizlenmesine gayret edilmeli ve eski eşyâ'lar varsa pelin suyuyla yıkamalıdır. Vâkı'an pirenin mûcib olduğu râhatsızlık muvakkat ve nisbeten ehemmiyyetsiz olması hasebiyle tahammül olunduğundan izâle-i vüçûdları için şimdiye kadar fennî tedâbîrde bulunmaya ihtiyâç mess etmemiş ise de bir evde pirenin kesreti -tozda hayât bulması hasebiyle-sâhibe-i hânenin temizlikte 'adem-i dikkatine delîl olduğundan ziyâdeleşmesine meydân vermemek için evin aksâm-ı muhtelifesini sık sık süpürmek ve vüçûda verdiği eziyyetten başka ba'zı hastalıkların sirâyetine de sebep olduğundan çamaşırlara i'tinâ etmek iktizâ eder. Pireleri def için "udû'l-kahr" tozundan, gaz ve pelinden istifâde edilir.

Bundan başka su içinde neşv ü nemâ bulan bir "su nânesi" denilen nebât gölgede kurutularak küçük torbalar derûnuna konulup iki şilte aralarına sokularak ve evin aksâm-ı muhtelifesine konularak fâ'ide görülür. Bunun kokusu pirelerin itlâfına kifâyet eylediği tecrübe olunmuştur.

-EVİN AKSÂM-I SÂ'İRESİNDE TEMİZLİK-

Kiler ve matbah rafları gibi yağ lekeleri bulunması muhtemel olan mahalleri soda yâhud potaslı kaynar su ile ovmalıdır.

Matbah temizliğinde nazar-ı dikkate alınacak bir şey de ocak kurumlarıdır. Bu husûsta 'adem-i dikkat nezâfet nokta-i nazarından câ'iz olamayacağı gibi bi'l-hâssa yangın vukû'una da sebebiyyet vereceğinden altı ayda bir kere süpürtmek elzemdir.

(Mâ-ba'dî var)

Nakiyye

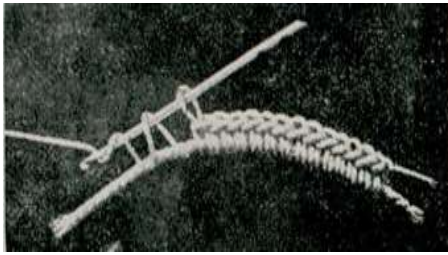

Terakkiyyât-ı tabî'iyeden – En mü'essir nezle 'ilâcı: gâyet büyük bir mendil

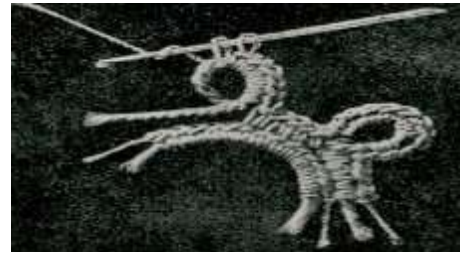
{156. sayfanın sonu}

KADIN EL İŞLERİ

Hanımlarımızın hakîkî bir hürriyeti istihsâl etmek için evvel emirde kendilerini idâreye muktedir bir hâlde bulunmaları lüzûmunu takdîr etmiş oldukları her gün birer sûretle tecellî eden teşebbüsât-ı mütevâliyelerinden anlaşılıyor.

Bir Sıralının Nasıl Yapıldığını Gösterir

İki Sıralının Nasıl Yapıldığını Gösterir

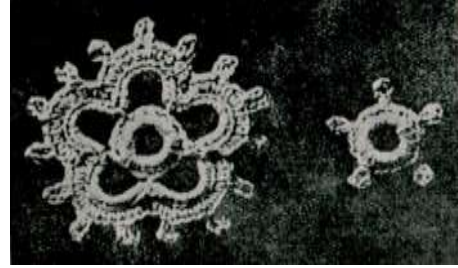
Öyle ya bir kadın âharın i'âşe ve mu'âvenetine muhtâç bir mevki'de kaldıkça onun hüküm ve nüfûzu tahtında da bulunacağı tabî'îdir. Vâkı'an zevce ile zevce biri hâricde kazanıp hâneyi i'âşe eylemek diğeri evinde çalışıp hânenin tertîb ve intizâmıyla çocuklarının emri i terbiyesini der-'uhde etmek sûretiyle bir mukâvele hâlinde iseler de kadın dâ'imâ kendisinin bir zevce hâlinde kalmasından başka dünyâda te'mîn-i ma'îşet kâbil

olamayacağı havfiyle titrerse hîçbir vakit hürriyyetini kazanamaz, başını doğrultamaz, erkeğin, kendi yegâne velî-ni‘metinin her zulmüne, her mu‘âmelesine zebûn olur.

Hâlbuki bir kadın îcâbında kendini idâre edebilecek, kendini geçindirmeye muvaffak olacak san‘atlara, işlere, el hünelerine vâkıf olmalıdır.

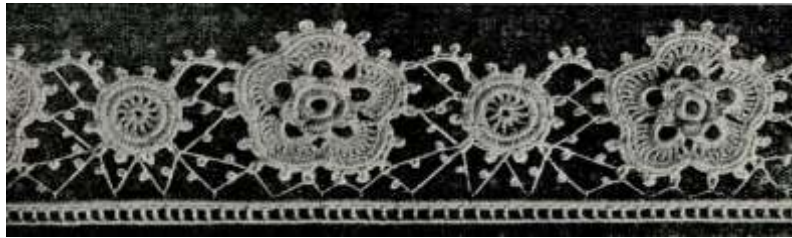
Tek Motif Numûnesi

Çift Motif Numûnesi

Bizde henûz her serbest mesleğe, mağazalara, kasa başlarına, telgraf ve telefon idârelerine girilemiyorsa da hîç olmazsa evinde kendi {157. sayfanın sonu} çocuklarının baş ucunda yapabilecek işi öğenmeli. Bunlarla olsun yaşamanın yolunu bulmalıdır. Şimdiye kadar en büyük su‘ûbet yapılan eşyâ’nın satılmasında idi. Hâlbuki bugün birçok millî müesseseler bu maksadı te‘mîn için teşekkül ediyor, Artık hanımlarımız, hanım kızlarımız der-hâl ne kadar kendi yapabilecekleri san‘atlar, işler varsa onları birer birer öğrenmeli bütün kollarını bu altın bileziklerle tezyîn etmelidir.

Biz de bu bilezikler yalnız kollarını tezyîn etmez hem ceplerini doldurur, hem de kendilerini yaşamak kâbiliyyetine mâlik şahsiyyet ve hüviyyetini tanır ve tanıtır tâmm birer insân hâline getirir.

Motiflerin Tentene Hâlinde Tamâmı

İşte (Mekteb Müzesi) bu husûsta kâri’lerine mütenevvi‘ el işleri, san‘atlar, resim, fotoğraf, oyuncak vesâ’ire i‘mâli hususunda hizmetler edecektir.

Bu nüshamızda İrlanda tentenesi -La guipure d’irlande- nâmıyla el-yevm pek zarîf ve pek makbûl olan tentenelerden başlayacağız.

Rosas Denilen Gül Motif Numûnesi

Ara Zincîrleri Yâhud Bukletleri

Tığ iğnesi ve ince tire ile tentene yapmayı evlerimizde hemen bi'l-cümle hanımlar bilirler. Bu İrlanda tentenesi ona pek benzer. Yalnız tarzında, şekillerinde biraz fark vardır.

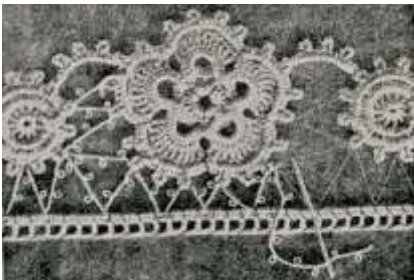
Evvelâ İrlanda tentesini yapmak için lâzım olan âlet pek basît düz tığ iğnesidir. Bu tığların envâ'ı vardır. En iyisi sapı mantardan ve demiri düz olan tığlardır.

İrlanda tentesinin ipliğine gelince bunların iki nev'i vardır. Bir kısmı kalın ve bir kısmı da incedir. Göstereceğimiz usûller her iki nev'e de gelir. Yalnız kalın iplik ile yapılan nev'ler {158. sayfanın sonu} dâ'imâ daha büyük ve ince iplikler ile yapılanlar daha küçük olur. Hattâ iplikleri daha iyi bir taksîm yapmak lâzım gelirse ince, orta, kalın diye üç nev'e ayırmalıdır.

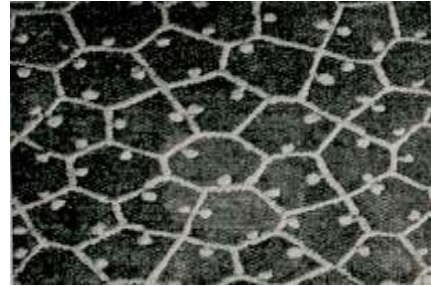
İpin tentene taklîdi yapmak için sûret-i mahsûsada gâyet parlak bir nev' iplikler daha vardır.

İrlanda tentenesi yapacak olanların evvelce tığ iğnesi ile 'âdî tenteneler yapmakta az çok alışmış ve tığ kullanmaya eli kırılmış olması lâzım gelir.

Zîrâ tentenelerin nasıl yapıldığını ve kaç zincîr, kaç tırabzan, kaç ilmek ile meydâna geldiği bir kitâbda tamâmıyla anlatılamayacağı ve anlatılsa bile pek uzun ve karmakarışık bir ifâde teşkîl edeceği cihetle herhâlde hîç bilmeyenlerin biraz bilenlerin işlediklerine dikkat etmeleri îcâb eder.

Ara Zincîrlerin Kaneviçe İğnesiyle Örülmesi

Ara Zemînlerinden Bir Numûne

Bizim burada edeceğimiz hizmet muhtelif tarzlarla bunların şekilleri ve her birinin usûl-i ihzârıdır.

Şimdi şurasını da ‘ilâve olarak söyleyelim ki motif denilen ayrı ayrı parçalar sûret-i mahsûsada kordonlar üzerine yapılır.

Bu kordonların düz ve büküntülülere vardır. Bu kordonlara Fransızca’da -bourdon- denilir.

Motifler istenilen şekilde yapıldıkça düz ve biraz sertçe bir bez veya kâğıd üzerine konulur. Fakat bu bez veya kâğıda evvelce motiflerin örnekleri çizilmeli ve motiflerin her biri öylece tâmm kendi şekli üzerine tersine çevrilerek konulmalıdır.

Motifler yerlerine konuldukça şekil de gösterildiği vecihle yanlarından dikiş tarzında iliştilir ve sonra yine şekildeki gibi buklet -bouclette- denilen örgülerle tezyîn olunur ve tamâmıyla istenildiği kadar yapıldıktan sonra zemînine iliştilirilmiş olan yerlerinden sökölüp çıkarılır.

Zemîn bu hâzır bukletle yapılmazsa ayrıca işlenebilir ki şekilde onlardan da bir numûne gösterilmiştir.

Usta {159. sayfanın sonu}

MU‘AMMÂ

Âtîdeki üç cümlemin (Mekteb Müzesi) risâlesinin şimdiye kadar çıkan nüshalarından hangisinde ve hangi makâlede bulunduğunu göstereceksiniz.

1-Dünyâda gayr-i mümkün bir şey yoktur. Zor şeyler; yapılan şeyler. Gayr-i mümkünler de yalnız müşkilâtla yapılan şeylerdir.

2-Finlandiya terakkiyyât-ı ‘umûmiyyesinde en büyük ‘âmil kadınların zekâsı ve kadın tahsîli olmuştur.

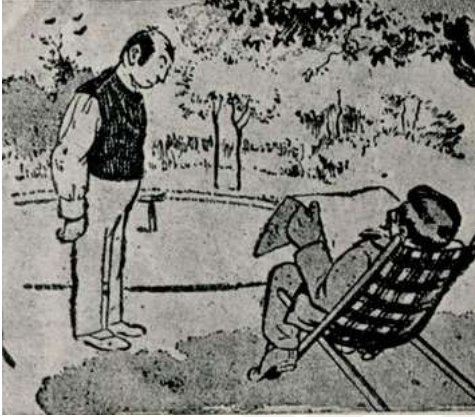
3-Bizim ile sûret-i dâ’imede yaşayacak kendi tahsîlimiz, kendi ma‘lûmâtımızdır.

MA‘LUMÂT KIRINTILARI

Şemsin harâreti; bedr-i tâmm zamânındaki kamerin harâretinden 622000000 kere ziyâdedir.

‘Ömr-i vustâ her yerde muhtelifdir:

İsveç’te 64 sene, Danimarka’da 63 ve Norveç’te 62,5 sene ve Belçika’da 57 sene 4 ay, İrlanda’da 56 sene 7 ay, Fransa’da 56 sene 7 ay, İngiltere’de 54 sene, İtalya’da 53 sene, Hollanda’da 52 sene 2 ay, Avusturya’da 43 sene 4 ay, Almanya’da 40 sene 7 aydır.

-Sâ‘at kaç olmuş şuradaki güneş sâ‘atine, ya‘nî (murakkama) bakıver.

-Efendim bendeniz anlayamadığımdan yerinden çıkarıp getirdim. Siz bakınız.

İhtâr- Yüz otuz yedinci sahîfedeki bin bir tablonun altında yazılan seyyârât isimleri uzaklıkları sırasıyladır. Hâlbuki levhamızdaki resimler büyüklükleri i‘tibâriyle olduğundan isimler de yukarıdan aşağı sıra ile ‘Utârîd, Merîh, Zühre, Arz, Uranus, Neptün, Zuhal, Muşterî olacaktır.

Zarâfet Matba‘ası

Müdîr-i Mes‘ûlü: Hüseyin Rıfkı

Ebu’s-su‘ûd câddesinde,

Meserret Otelinin karşısında

{160. sayfanın sonu}

Mu‘ammâmızı halledenler meyânında kur‘a çekilerek:

Birinciye

Altı aylık abone

İkinciye	Müfîd bir kitâb
Üçüncü ve dördüncüye	Terbiyevî çocuk oyunları
Beşinciden onuncuya kadar	Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu‘ammâmızın halli, altıncı nüshamızın neşrinden bir hafta evveline kadar gönderilmelidir.

Mu‘ammâyı hâvî mektûb zarflarının üzerine mu‘ammâ olduğunun işâret edilmesini ricâ ederiz.

ÜÇÜNCÜ NÜSHAMIZDAKİ MU‘AMMÂ

Üçüncü nüshamızda mûnderic mu‘ammâ hakkında idâre-hânemize vârid olan cevâblardan pek azı doğru olduğu için diğerlerine netîce gelecek nüshaya te’hîr kılınmıştır. {Son ek 1. sayfanın sonu}

İctihâd- Bu muhterem ve ciddî risâle evvelkinden daha güzel ve daha müfîd bir sûrette tekrâr intişâra başlamıştır.

Türk Yurdu- Birçok zamândan beri Türklüğün te‘âlîsine hizmet etmekte ve hakîkaten Türk kütüb-hânesinde pek mümtâz bir mahall işgâl eylemekte bulunan bu risâlenin mutâla‘asını, Türklüğü sevenlere tavsiye ederiz.

Türk Duygusu- Türk gençlerinin Türklük hissiyle neşreylemekte oldukları bu risâle-i müfîdeyi okuyunuz.

Talebe Defteri- Mekteb talebesine istifâdeli makâleleri ile hizmetler eden bu müfîd risâleyi bi’l-hâssa tavsiye ederiz.

Büyük Duygu- Efkârın te‘âlîsine hizmet eden mühimm bir risâledir. En mümtâz kalemler tarafından idâre edilmektedir.

Ekinci- İsmnin gösterdiği ehemmiyetten dolayı fazla söze hâcet yoktur. Erbâb-ı merâkka tavsiye ederiz.

İdmân- Spor ‘âleminde bâhis gâyet istifâdeli bu musavver mecmû‘ayı herkese tavsiye ederiz.

TERBİYEVÎ ÇOCUK OYUNLARI

Her hânede, her mektebde, çocukların müctemi‘ bulunduğu her yerde tatbîki kâbil eğlenceli, fâ‘ideli, güzel oyunları hâvî bulunan bu kitâb 2 kuruş fî‘âtla satılmaktadır.

İHTÂR

Gazetemizin idâre-hânesi Bahçekapısı’nda İstanbul Lokantası ittisâlindeki İstanbul Hânı’nda 6 numaralı dâ‘ireye nakledilmiştir. {Son ek 2. sayfanın sonu}

1 Ağustos {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-6

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

Hâlîde Edîb -----Türkler ve Edebiyyâtları

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Nedîm-----Telsiz telgraf ne hâle geldi?

Hürr Kadın-----Hukûk-ı Nisvâna ‘Â’id Bir Mülâkât

Osmân Fahrî-----Beşikler Önünde

Sirâcü’-d-dîn-----Tabî‘at

Şu’ûn-i fenniyye -----Mu‘ammâ

Tozlar ve Çâreleri-----Karikatür

Fî’âtı 60 paradır

İstanbul

Zarâfet Matba‘ası- Bâb-ı ‘Âlî civârında, Ebu’s-su‘ûd câddesinde numara 1

1329

TEBŞÎR-İ MÜHİMM

Gelecek nüshamızda hekîmbaşı-zâde Fethi Bey'in gâyet müdekkikâne yazılmış hıfzu's-sılhaya müte'allık bir eserleri neşredilecektir.

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâtta mâ'adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye'de her yer için abone bedeli 40 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ'ire için ayrıca posta ücreti zammedilir.

(Mekteb Müzesi) "Cem'iyet" Kitâb-hânesinde tevzî' olunur. Her nev' muhâberât Cem'iyet Kitâb-hânesi veyâhud Şeh-zâdebaşı'nda (Hadîka-i Meşveret) Mektebi vâsıtasıyla risâlenin müdürü Ahmed Edîb Bey nâmına gönde{ri}lmelidir. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

1 Ağustos (1)329

Sahib-i İmtiyâz ve Müdürü: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

'Aded-6

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

BİR İFÂDE

Mekteb Müzesi, mundericâtı i'tibâriyle, mazhar-ı takdîr olduğu nisbette fî'âtının pahalılığı sûretiyle de dûçâr-ı şikâyet olmuştur. Onun için mu'ahharan müşterisinin bir kısmına ya'nî mekteb talebesine idâre-hânedan almak şartıyla fî'âtını 60 paraya indirmiş ve diğerlerine yine iki kuruşta bırakmış idik. Hâlbuki risâlenin mekteb talebesi kadar ve

belki daha ziyâde hâriçe de kâri' ve kâri'eleri bulunduğundan bu fi'ât farkı keyfiyyetinden dolayı her taraftan birçok şikâyet-nâmeler gelerek herkes için fi'âtının altmış para olması taleb edildiğinden ol vecihle fi'âtı bu nüshadan i'tibâren sûret-i 'umûmiyyede herkes için yalnız 60 paraya indirilmiştir.

İşte şu hâliyle ya'nî (Mekteb Müzesi) otuz iki sahîfe ve iyi kâğıdlı, musavver olmak sûretiyle emsâli şimdiye kadar görülmemiş bir ucuzluk irâ'e eylemiş oluyor.

Abonesi, bir seneliği 24 nüsha i'tibâriyle 30 kuruştur.

Eskiden abone olanlara -hiçbir sûretle zarar ettirilmeksizin- o nisbette aboneleri temdîd edilerek fazla nüsha takdîm kılınacaktır.

Ta'tîl mevsimi bulunmak hasebiyle temmûz ve ağustos aylarında yalnız birer nüsha neşredilerek ondan sonra yine her on beş günde bir muntazaman intişâra devâm eyleyecektir.

Mekteb Müzesi²⁰⁴ {161. sayfanın sonu}

TÜRKLER VE EDEBİYYÂTLARI

-Mâ-ba'di 5-

Şi'iri için ne denilse denilsin vezninde ve ta'bîrâtındaki zenginlik ve tumturak 'âdetâ kendisine Türk edebîyyâtının Wagner'i dedirtebilir. Nef'î'nin şahsında 'acem nüfûzu ve efkârı gâyesini bulurlar. Nef'î'nin hayâtı hakkında pek az ma'lûmât vardır ve kısm-ı a'zamı kasîdeden 'ibâret olan âsârında Nef'î'nin şahsiyyetini bulmak henûz kâbil değildir. Yalnız hicivlerinde gösterdiği harâret ve şiddet insâna hâriku'l-'âde denilecek kadar kindâr ve müstehzî bir adam hissettiriyor. Hicviyyât-ı Sihâm-ı Kazâ nâmıyla bugün de hâlen bulunabilir. Ma'a't-te'essûf bu o kadar galîz bir lisânla yazılmıştır ki temeyyüz olmamakta ve insânı iğrendirmekte Mehmed Ra'ûf Bey'in son âsârına taş çıkartır. Fakat hiçbir rikkat ve hüzn göstermeyerek yalnız tâli'den şikâyet eden bu san'atkâr ve mütehakkim tabî'at de kendisine iyilik edenlere karşı vefâkâr ve metîn bir sadâkât görünüyor. Sultân 'Osmân şehîd edildikten sonra bile ona bir kasîde yazmaya cesâret

²⁰⁴ Zarâfet Matba'ası

etmiş ve onun halefî Sultân Mustafây-ı Sâni'ye bir beyt bile yazmamıştır ve kendine mahsûs olan 'azamet-i şâ'irânesiyle:

Cihânı tuttu nazmımla ser-â-pâ şöhet-i nâbî

Eğerçi hutbeden tayyettiler Sultân 'Osmânı

İşte nazmı ve efkârı 'acem olan bu şâ'irin Türklüğün hasleti olan ma'nevî ve mâddî şecâ'at-i ma'neviyyesi ile münâsebet-i kavmiyyesini gösterir.

Bu cesâreti ve şiddet-i hicvî ile zamânın ekâbirini kendinden nefret ettirmişti. Hattâ düşmânları Nef'î'nin büyük bir şâ'ir olmadığından ve bir şi'ir için aylarca uğraştığından bahsederek Sultân Murâd-ı Râbi'î iknâ' etmeye kalkmışlardı. Pâdişâh da bir bahâr günü Aynalıkavak'ta Ca'fer Pâşâ'nın kasrında Nef'î'ye zamâna münâsib bir parça okumasını irâde etmişti. Nef'î hemân koynundan bir kâğıd çıkarıp ondan: "Esti nesîm-i nev-bahâr, açıldı güller subh-u dem" kasîdesini okumuştı. Pâdişâh kâğıdın üstünde yazı olmadığını fark eder ve kasîdeyi bir daha okumasını emreder. O vakit Nef'î kasîdeyi irticâlen söylediğini, kâğıdda bir şey olmadığını ve pâdişâhın mehâbetinden zihni şaşkırmamak için kâğıdı yüzüne tutmuş olduğunu söylemişti. Tabî'î pâdişâh da Nef'î'nin ağzını mücevherle doldurmuştu. Bu kasîdesi Nef'î'nin en parlak ve âhenk-dâr kasîdelerinden olduğundan onun zengin ve rengîn dimâ {ğ} sına bir burhândır. Bu iktidâr-ı şâ'irâneyi cidden şâ'ir olan pâdişâh takdîr etmiş ve Nef'î'nin zamânın en büyük şâ'iri {162. sayfanın sonu} olduğunu i'tirâf eden bir kıt'a inşâd ederek:

Biz kelâm-ı naklîyiz, nerede o sâhib-i güftâr

Ona teslîm edelim emrine münkâd olalım, demişti. Fakat pâdişâhın yanındaki bu i'tibâr pek uzun sürmemişti. Mu'âsırı olan Na'îmâ pâdişâhın nasıl gözünden düştüğünü hikâye eder ki tabî'î buna sebep de yine hicviyyeleri olmuştu.

1039 senesi zî'l-ka'desinin on dördüncü günü yevm-i selâse azîm ra'd ve bârân ve berk vâki' olup kesret-i savâ'ikten havf ve hirâs geldi. Hattâ Sultân Murâd Hân Beşiktaş'ta merhûm Sultân Ahmed Hân köşkünde ve Nef'î'nin hicve müte'allik mecmû'ası ellerinde imiş ve huzûrlarında da ser-etıbbâ Ahmed Çelebi bulunuyormuş. Meclis-i Hümayûna bir sâ'ika-i âteşbâz-ı 'azîm nüzûl edip enderûn ağaları yüzleri üzerine düşüp meclise hevl-i 'azîm hâsıl oldu. Pâdişâh-ı nev-câh hazretleri hiciv mecmu'asını parçalayıp, Nef'î'ye âzar

edip tövbe ve istiğfâr ve bezl-i sadâkât-i pey-şümârla meşgûl oldular. Hattâ ol ‘asrın zurefâsından biri Nef’î’yi tevbihi iş‘âr eden kaziyyeyi bu beyt ile izhâr ve infâz eyledi:

Gökten nazîre etti Sihâm-ı kazâsına

Nef’î diliyle uğradı hakkın belâsına

Fakat Nef’î için hiciv tabî‘at-ı sâniye olmuştu. Nihâyet Bayram Pâşâ’ya yazdığı bir hiciv pâdişâha kadar ‘aksederek katline sebep olmuştu. Fakat hicve olan san‘atı son dakîkaya kadar devâm ettiği zannediliyor. Hattâ katledileceğini haber alınca kızlar ağasına ilticâ etmiş ve ağa onun ‘affını iltimâs eden bir tezkire yazarken kalemden damlayan mürekkebi göstererek:

Mübârek terinizi silseniz kâğıdı karalıyor. demişti. Şefîk diyor ki: “Bayram Pâşâ Nef’î’yi ahze fermân ederek taşra çıkardıklarında boynu eğri çavuşbaşı imiş. Bir Türk edîbi olmakla Nef’î’nin önüne düşerek gel Nef’î Efendi odunlukta bir hiciv düzecek kişi vardır. Gel gör, diye Türk vâri ta‘arruz etmiş. Nef’î ise hayâtından me’yûs olduğundan -yürü bildiğinden kalma bire mel‘ûn Türk- demiş ve vezîr-i bâlâya vâfir-i şütûm-i galîza etmiş”

Pek mühimm devrin en büyük şâ‘iri olan bu adam hakkında hemân bundan ziyâde ma‘lûmât yoktur. Nef’î’de görüyoruz ki edebiyâtımızdaki ecnebî te’sîr ilerledikçe şahsiyyetimiz azalmış, bayağı bir milletin yabancı tumturağı ve fikirleri elinde gâ‘ib olmaya başlamıştır.

Kemâl Bey Nef’î’nin âsârı için “Nef’î’nin âsârı ‘acâyib-i seb‘adan bir vakitler Rodos Limanı ağzında merkûz bulunmuş heykel-i azîmeye benzer fî’l-hakîka tasnî‘ nazar-ı ferîbende olan mahâret-ı üstâdâne iktidârın hâricindedir. Fakat hey’eti tabî‘atin fevkinde olduğu için temâşâsı vicdâna hayretten başka bir te’sîr hâsıl etmez diyor ve bununla Nef’î’yi pek a‘lâ hulâsa ediyor. {163. sayfanın sonu}

Bugün hicivleriyle Şâ‘ir Eşref Nef’î’yi pek hatırlatıyor zannederim.

‘Osmânîlî târîh edebiyâtı ‘âdetâ târîh-i eş‘ârdır. Ancak ikinci mektebin mahsûlüdür. Bugün eski neşri baştan başa okuyabilmek için kimsede sabır yoktur. Fakat bu zamânın vak‘a-nüvîsi Nef’î üslûbunun karışıklığına rağmen o kadar şâyân-ı tedkîk fevka’l-‘âde bir şahsiyyettir ki ondan bahsetmeden geçmek hemân kâbil değildir. Vak‘a-nüvîslerin

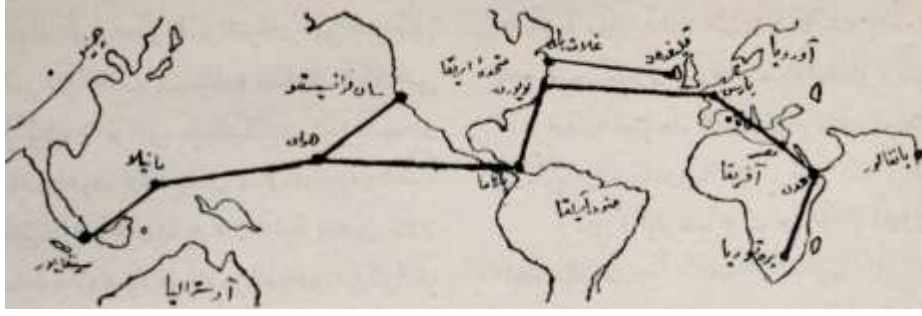
vazîfesi zamânını günü gününe zabt edip ahlâka vermektir. Bunların ekserisi tahammül edilmez teferru‘ât ile mâlîdir. Fakat Na‘îmâ bize zamânı pek rengîn ve pür-hayât olarak bırakmıştır. ‘Âdetâ bütün târîh birbirini ta‘kîb eden ve zamânın en küçük evzâ‘-ı ictimâ‘iyye ve ahlâkiyyesini hakîkî bir sûrette muhâfaza eden levhalar bırakmıştır. Pâdişâhlar, pâşâlar, kadınlar, Türk ordusu, erkân ve ricâl-i mülkiyyesi, hattâ millet bütün za‘af ve kudretleriyle, insânlıkları ve sıfat-ı resmiyyeleriyle, hâlet-i rûhiyyeleriyle birer bir geçer giderler. Bence eski mektebin yegâne dramatik dimâğî Na‘îmâ’dır. Dramın evsâf-ı lâzimesi olan hayât ve hareket-i sâde Na‘îmâ’da tecellî eder. Eğer dramın ma‘nâsı hattâ mevcûdiyyeti o zamân ma‘lûm ola idi şübhesiz Na‘îmâ bizim Şekspirimiz olacaktı ve bugün büyük ve millî bir Türk hikâye-nüvîsimiz olursa şübhesiz mevzû‘larını Na‘îmâ’dan alacaktır. Hulâsa bana eski vatandaşlarımın hayâtını hayâlen yaşatan yegâne muharrir Na‘îmâ’dır.

İnkırâzımıza sebebiyet veren ba‘zı ahvâl, kudrete karşı ‘isyâna başlayan milletin ilk sadâları, efkârı o sûretle musavverdir ki bugünkü efkâr-ı inkilâbın ‘âdetâ ibtidâsı hissedilir.

Klasik devrinin son ve üçüncü büyük şâ‘iri Nedîm’dır. Nedîm tamâmıyla zamânın ma‘kesidir. Zarîf, hoş, şevk-i hayâtla ‘âdetâ hoş bir şâ‘irdir. Zamânı müstesnâ derecede sefâhet, zînet ve debdebe devridir. Vüzerânın en büyük vazîfesi yeni huzûzât, yeni eğlence îcâd etmektir. Memleket müzeyyen binâlar, muhteşem bahçeler ve dilber çiçeklerle süsleniyor, millî eğlenceler, ziyâfetler birbirini ta‘kîb ediyordu. Ahlâk-ı ‘umûmiyye pek yüksek olmamakla berâber memlekette hiss-i bedî‘î uyanıyor, güzel şeyleri sevmek, takdîr etmekle zevk-i millî yükseliyor. Bu devirde ikinci bir şey de kadınların edebiyâtta yer tutmaya başlamalarıdır. O zamâna kadar cârî felsefe ve gayr-i tabî‘î temâyüller hasebiyle kadınlar edebiyâtta matrûd idiler.

Nedîm bütün ma‘nâsıyla tabî‘at çocuğu bir Türk’dür. O zamâna kadar ‘acemleri taklîd edenler gibi hem hüviyyetine, benliğine bakarak yazmaz. Bütün ma‘nâsıyla “Objective”dir. Ya‘nî gördükleri, işittikleri şeyleri lezîz ve mu‘tenâ bir renkle süsler ve terennüm eder.

(mâ-ba‘di var) Hâlîde Edîb {164. sayfanın sonu}

TELSİZ TELGRAF NE HÂLE GELDİ?

Telsiz telgrafın ihtirâ'ı gününden beri Avrupa Devletleri'nin yegâne ârzûsu merâkiz-i medeniyye ile müstemlekâtın yek-diğerine rabtı ve şimdiki hâlde pek uzak görünen bu mahallerin her vakit kemâl-i sür'atle te'mîn-i muhâberâtı idi vâkı'an şimdiye kadar müstemlekât ya'nî gerek Asya, gerek Afrika gerek Okyanusya müte'addid hatlar ve kablolar ile Avrupa merâkiz-i 'azîmesine merbût bulunuyorlarsa da yollar dolambaçlı ve muhâbere güç ve kîc olmakla berâber harb ve sâ'ir mühimm zamânlarda bu vâsıtaların kat' olunması tehlikesinde ma'rûz bulunduklarından telsiz telgraftan başka bu mahallerin muhâberâtını te'mîn edecek vesâ'it yoktur. İşte telsiz telgrafın şu son senelerdeki terakkiyâtı bu husûsu te'mîn etmiş ve hemân bütün dünyâyı birbirine rabteyleyebilecek bir hâle gelmiştir. Mühimm ve yüksek telgraf merkezlerinden ma'dûd olan Eyfel Kulesi 10 kilovat elektrik kuvvetiyle 3000 kilometreye kadar muhâbere edebiliyor.

Bu kuvvet 40 kilovata çıkarıldığı vakit muhâbere mesâfesi de 4000 kilometre oluyor.

Gündüzleri şu'â-yı şemsî bir dereceye kadar telsiz telgrafın şu'â'ât-ı elektrikiyyesine mukâvemet ederek mâni' olduğundan geceleri muhâbere mesâfeleri daha ziyâde olmakta ve elektrik şu'â'âtı her tarafa daha serbest hareket etmektedir. Bunun için yukarıda 40 kilovat kuvvetle 4000 kilometre dediğimiz mesâfe geceleri 7000 kilometreye kadar müsâ'id bulunmaktadır.

Ya'nî Amerika'nın Vaşington şehrinden Afrika'da Sahrây-ı Kebîre ve Gine Körfezi'ndeki telgraf istasyonuna kadar gider.

Yeni açılan Hanoi -Hanoï- istasyonu bile gündüz 2600 ve gece 4500 kilometre mesâfeye kadar muhâbere eder. Telsiz telgrafın muhâberât-ı ticâriyye nokta-i nazarından da fevka'l-âde ehemmiyyeti vardır.

Bahr-i Muhît-i Atlasî'den 25 milyon mark masrafla geçirilmiş olan kablo; dakîkada ancak 35 kelimelik bir muhâbereye müsâ'id olabildiği hâlde {165. sayfanın sonu} bu son günlerdeki telsiz telgraf iki buçuk misli daha sür'atli muhâbere edecek ve mesârif-i teşkiliyyesi iki milyon frankı geçtiğinden ücret de o nisbette ehven bulunacaktır. Bunun için ahîren İngiltere ile Amerika bütün kürre-i arzı devredebilecek sûrette telsiz telgraf merkezleri yapmak husûsunda müzâkereye girişerek nihâyet karâr verdiler. Bu cihetle karîben tekmîl dünyâ telsiz telgrafla pek serî' bir sûrette muhâbereye muvaffak olacaktır.

Bu iltisâk ticârî olacak ve el-yevm mevcûd merâkiz-i telgrafiyyeden de istifâde olunacaktır. Bu eski merkezlerden en meşhûr olanı 1901 senesinde Markoni tarafından teşkîl kılınan İngiltere'de Kornval -Corvull- merkezidir ki ilk evvel Bahr-i Muhît-i Atlasî'yi geçen elektrik ceryânını burası göndermiştir. Şimdi teşkîl kılınacak devr-i âlem merâkizine gelince:

New York kurbundaki Belmar'dan ceryân Panama Kanalı'na ve oradan da Havayi mevki'ine gelecek.

Havayi istasyonu bu teşkîlâtın en kuvvetli bir merkezi bulunacak ve Panama, San Fransisko, Filipin ile iştirâk ettiği gibi Yeni Zelanda'ya da şu'be verecektir.

Manil istasyonu İngiltere'nin şark merkezlerinden Singapur'a rabtolunacak. Kezâlik 'aynı hatt Bengal'e ile Aden'e kadar gidecek ve oradan cenûb tarafındaki yüksek Habeş Dağları'nı ve Afrika'daki Alman müstemlekâtının vâsi' kum sahrâlarını geçerek Pretorya'ya gelecek ve bu sûretle Afrika'nın cenûbde en son bir noktasına vâsıl olmuş bulunacaktır.

Pretorya ileride Buenos Aires ile iştirâk edebilir.

Aden'den Bahr-i Ahmer üzerinden geçerek Mısır'a oradan Bahr-i Sefîd'e geçmek sûretiyle İtalya'ya sonra Alp Dağları'nı aşarak Paris'e, Berlin'e ve nihâyet Londra'ya ki bütün bunlar birkaç dakîka içerisinde olabilmektedir.

Londra'dan İrlanda'daki Klifden istasyonuna oradan da Yeni İskoşya'nın Glas Bay merkezine gidecektir. Kanada ile de muhâbereyi iştirâk ettirmek için Londra'dan ayrıca New York Belmar istasyonundan bir kabûl teşkîl kılınacak.

İşte bütün bu merkezler sâyesinde dokuz mahalliden geçmek sûretiyle bir telsiz telgraf muhâberesi devr-i 'âlem yapmaya muvaffak olacaktır.

Fakat muhâberâtın 'umûmîleştirilmesi husûsu yalnız bunlarla kalmayacak daha diğer istasyonlar da yapılacak ve kürre-i arzın üzeri kâmilen bu havâî elektrik damarlarıyla kuşatılacaktır.

Yakın zamânda bunların hepsi hitâm bulacak hattâ Afrikay-ı Cenûbî bile balık ağı gibi telsiz telgraf ceryânlarıyla örülecektir. Bu merâkiz bu kadar kesret bulunca muhâberât fevka'l-'âde ucuzlayacak ve şimdiki ta'rife pek çok tenzîl kılınacaktır. {166. sayfanın sonu}

Kablo ile 3000 mil süren bir mesâfeyi rabt etmek için 35 ilâ 50 milyon frank lâzım geldiği hâlde iki telsiz telgraf merkezi ile te'mîn edilen bu muhâbere için yalnız 3 milyon kâfidir.

Bundan başka muhâberenin icrâsı zamânında da vukû' bulan masraf i'tibârıyla kablo gâyet pahalı oluyor.

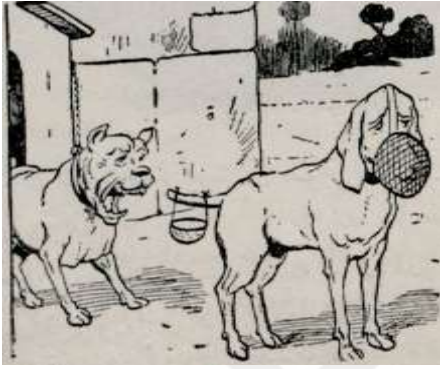
Şu beyân ettiğimiz mesâfedeki kablo muhâberesinin masrafını kapamak için senede beheri bir frank 25 santimden iki milyon kelime lâzım geldiği hâlde telsiz telgrafla bu kelimât yarı fî'âtla çekildiği hâlde hem masraf kapanır ve hem de yüzde 35 mesârif-i esâsiyyeden amorti edilir.

Bugün telsiz telgraf muhâbere fî'âtı kablodan ziyâde ise de bu az bulunmasından ileri gelip beyân eylediğimiz teşkîlât bitir bitmez muhâberât, fevka'l-'âde ucuzlayacaktır. 300 mil tûlünde kabloya mâlik bulunan bir telgraf kumpanyasının dâ'imâ hâzır bir vapuru bulunmalı ve bu bilâ-fâsıla orada burada vukû' bulan hasârâtı ta'mîr ile iştiğâl etmelidir. Bu ise en aşağı senede 1200000 frank bir masrafı mûcibdir. Telsiz telgraf istasyonlarında ise ta'mîrât olsa bile merkezde ve pek kolay bir hâldedir.

İşte telsiz, kablesiz hiçbir şaysiz olarak yalnız birtakım imtizâzât-ı rakîka ile yek-diğerine iştirâk ettirilen telgraf merkezlerinde masraf da pek cüz'îdir.

Arada mâddî ve sulb bir vâsıta olmaksızın muhâbere edilen bu mahaller için iştirâk ve irtibât ta'bîri de pek doğru değilse de artık telgraf husûsunda 'ilim olduğundan bu kelimeler sûret-i 'umûmiyyede kullanılmaktadır. Hulâsa-i kelâm ilk evvelleri yakîn mesâfeler arasında güçlûkle te'mîn-i muhâbere eden telsiz telgrafın önünde bugün hiçbir mâni' kalmamış ve muhâberâtı tekâmül dünyâyâ şâmil bulunmuştur.

Nedîm

Şehrin muhâfaza-i nezâfeti için – İşbu kostümü lâbis hayvânât serbesttir. {167. sayfanın sonu}

Bin Bir Levhadan- 8

Şimdiye kadar bir ufak ma'deni paranın sıkletıyla kendi kendine hareket eden birçok makineler yapılmıştır. Bu makinelerin bir kısmı çikolata paketi verir bir kısmı gazete tevzî' eder bir kısmı kundura boyar diğer kısmı muzıka çalar lavanta sıkar bira, konyak, şurûb vesâ'ire verir hulâsa-i kelâm mütenevvi' işler görür İstanbul'da bunlardan ba'zıları görülmüş Kendi Kendine Resim Çıkaran Fotograf Makinesi olduğu gibi insânı tartan kantar makineleri pek çoktur. Ahîren Avrupa'da

bir para atmakla kendi kendine fotoğraf resmi çıkaran elektrikli bir makine icâd olunmuştur.

Bu makine ‘âdetâ canlı bir âlet gibidir. Eğer bunu hakîkaten bir zî-hayât vücûda teşbîh edersek asl-ı bedenini {168. sayfanın sonu}elektrik makinesi, damarlarını da elektrik telleri ve adalâtını mıknatıs elektriği tertîbâtı, kanını da ceryân elektriği teşkîl eder. Bunun fa‘âliyyete gelmesi, işlemesi, tagaddîsi yine herkes gibi para iledir. Makinenin önündeki deliğe mu‘ayyen bir para atılınca âlet işlemeye başlar.

Resmini çıkartmak isteyen zât parayı attıktan sonra âletin önündeki iskemle üzerine oturur ve üç dakika sonra makineden kartpostal tarzında ve gâyet güzel olarak platino – bromür kâğıd üzerinde bir resim çıkar.

Şurasını musarrahan îzâha lüzûm görüyorum ki bu resim şimdiye kadar mevcûd ve çinko üzerine resim çıkaran birtakım ‘âdî makinelerle mukâyese olunamaz. Zîrâ o makineler sokaklarda der-hâl bir resim çıkarıp verirler. Fakat kat‘iyyen san‘attan ‘ârî ve pek ‘âdî bir fotograftır. Hâlbuki bu yeni ihtirâ‘ olunduğunu söylediğimiz makinenin verdiği gâyet güzel ve bromürlü platin kâğıdı üzerine çıkarılmış mükemmel bir resimdir.

Bu âlet elektrikle işler ve bütün makine bir sâ‘at makinesi gibi muntazam olarak tertîb edilmiş olup parayı attıktan sonra tâmm 54 hareket ile üç dakıkada resmi ikmâl eder.

Bu makinenin içerisinde fotoğraf banyoları ya’nî eczâlar şîşeler içerisinde olup her dakıkada mu‘ayyen bir mikdâr çıkıyor ve her bir klişe yeni eczâ ile banyo oluyor. Bunun için makinenin bir kere doldurulmasıyla i‘mâl olunan 100 resimden yüzüncü dahî ‘aynı berrâklık ve letâfette çıkıyor.

Bu makinenin ön tarafında resim çıkacağı vakit ziyâ vermeye mahsûs bir elektrik lambası bulunduğundan geceleri dahî resim almak kâbildir. Bunun için makine geceli gündüzlü mütemâdiyen işleyebilir. Âlet câmlı ve aynalı bir sûrette olması hasebiyle resim çıkıncaya kadar bekleyen bir müşteri; içerisinde ceryân eden mu‘âmelâtı seyrederek eğlenebiliyor.

BEŞİKLER ÖNÜNDE

-Dâru’l-mu‘allimât müdâvimelerine-

Gözlerimi memlekete, memleketimin hele zemîn-i fikrîsinde ne zamân dolaşırsam o kadar me’yûs ve mu‘azzeb oluyorum ki.. Nerde inşirâh ve ümîd veren eserler, sâf ve müfid mübâhaseler nerede? Perîşân bir vâveylâ gayz ve hamâkat içinde bir müddet

çarpınıyor, nihâyet susmaya mahkûm kalıyoruz.. Çok misâle hâcet yok: daha dün, “ben halk edebiyâtı numûnelerindenim” diyen bir (roman) a karşı udebây-ı havâssın (!) aldığı vaz‘iyyet-i sâ‘ile!.. Yâ Rabbî! O bir münâkaşa değil, bir mudârebe-i lisâniyye idi. Âh, kendilerinde hakk-ı tahkîrden başka meziyyet ve kuvveti bulamayanlar dünyâsında yaşamak za‘îfler için ne kadar güç!.. Gâlibâ ekseriyyetin rûhunda, rûh teşekkülünde pek akûr bir cürsûme-i münâkaşa var.. Bu, mutlakâ, mutlakâ baş gösteriyor, semm-dâr çiçekleriyle yaklaşanı bile öldürdükten sonra, daha kâtil bir semm-i istihzâya mağlûb: kuruyor, bitiyor.. Birazdan, {169. sayfanın sonu}tekrâr ‘aynı hareket !.. Ve uzaktayız: bütün bu ‘ateh-kâr ve mecnûn ‘âlemden –selâmet ufuklarına kaçmak isteyen; fakat her adımı dâ‘imâ burkularak düşen birkaç âvâre emel!.. Eyvâh, ne hazîn!..

Mekteb-i medeniyyetin kürsiyy-i tefekküründe bugün haykıran bir musâbaka şu ufacık mukaddime-i te‘essüfe vesîle oldu.. Dinleyiniz: Fransa Hıfzu’s-Sıhha-i Etfâl Cem‘iyyeti’nin gûş-sâle uzattığı ser-levha-i tedkîk ne der, bir lahza dinleyiniz : “çocukları büyütme san‘atıyla, hıfzu’s-sıhha-i etfâlin terbiye-i cedîdede işgâl etmesi lâzım gelen mevkî’?” Şübhesiz, bu mevzû‘a bütün mürebbîlerle, mürebbiyeler koşuşacak.. Ötede efkâr-ı ‘umûmiyyede vazîfe-i teşcî‘den usanmayacak.. Bir ‘irfân-ı seyyâl içinde dimâğları gönüller, gönülleri kalemler işletecek..

Nufûs-i etfâl tenâkus ediyormuş! Bugünkü istatistikler biraz düşüneni şiddetle ürkütüyor.. Ferdâ ufalıyor, demek?! Bu noktaya en evvel, (1911) de, Doktor “Guyume (Guillaume)” basmış, ve “bütün ‘âlemi müstağrak-ı nûr eden bir medeniyyetin gûyâ meşâgil-i hayâtını taşıyan, sermest-i iftihâr, bizler: her yıl, aramızdan çekilip topraklara kapanan (50000) yavrunun farkında bile olmuyoruz.. Onlar, hem en def‘i kâbil hastalıklardan gidiyorlar.. Ey, büyük cehlimizin mini mini şehîdleri! Bizi ‘affetmeyin, sakın!” diye ağlamıştı.

İnsâniyyeti bir iki seven adam, şu feryâdı bir hirâs dûr-endîş ile ‘aksettirdiler.. Kâfi mi? Annelerin, ‘â‘ilelerin cehliyle mütemâdiyen mücâdele etmek, nihâyet onu yenmek lâzım.

“Guyume (Guillaume)” ‘ilâve-i esef ediyordu: “Bütün şu‘ubât-ı mesâ‘îde isti‘dâd gösteren, zekâlarıyla erkeklere yetişmiş, en son fedâ-kârlığa kadar îsâr-ı sadâkatten çekinmeyen anneler, yavrularını büyütme san‘atına gelince: en ibtidâ‘î ma‘lûmâtтан behresiz..” Hiç mübâlağa değil.. Belki birçok erkek, kadın vazîfesini de iyi görüyor..

Çocukların küçük yaşta erimelerine sebebiyyet veren en ziyâde mi‘de-bağırsak derdidir. Bu da, emîn olmalı ki, fenâ beslenmeden, yedirilen şeyin çok, yâhud fenâ tanzîm edilmesinden neş‘et ediyor. Beşikteki yavru nasıl beslenecek? Bunu hangimiz düşünüyoruz? Hangimiz biliyoruz? Rastgele, sorunuz birimize! Cevâb: ya bir kızaran yüz, ya bir işitmeyen kulak! Hâsılı yavru, annesinin, babasının tecrübesizliklerine dâ‘imâ kurbân, dâ‘imâ kurbân...

Öldüren ihtimâmlar da vardır: ‘asırların buruşuk fikirleri, bâtil i‘tikâdları, tedbîrleri, usûlleri, hatâlarıyla en vefâ-kâr annelerin en muhabbetli babaların ellerine düşen ‘anîf vücûd yavaş yavaş solar, çürür.. Memleketin neresinde olursa olsun, köyünde, şehrinde, ebeveynî cehâletlerini, mâzînin kusurlarını {170. sayfanın sonu}temdîd edip gidiyor, çocuklarını tıpkı kendileri gibi büyütüyorlar.. Bir kere yavrucuğun lisânı olsa da, anlatsa, uğradığı usûl-i te‘ayyüşe i‘tirâz etse!... Ne yapsınlar! Küçücük tabutlar önünde ağlayanları mevt bile ikâz ve tenvîr etmiyor ki...

Vatanın Ma‘ârif Ordusundan- Güzide Bir Mekteb-i Husûsînin, (Hadîka-i Meşveret) Mektebi’nin Muntelhâ Sınıf Mu‘allimîn Ve Mûte‘allimîni {171. sayfanın sonu}

Haklısınız! Henûz fenn-i sıhhat bile iğtizâ bahsinde takrîbi sözlü!.. Hemân bütün doktorlarımız i‘tirâf-ı ‘aczediyorlar.. Onların bu müterddid emekleyen tecrübeleri karşısında nasıl olur da vâlideyi cehlinden, ‘â‘ileyi te‘âmül-i kadîminden dolayı ta‘kîb ederiz? Hayır, en ‘âlimimizden, en câhilimize kadar mahviyyet-kâr olalım.. Ve sükût içinde, “en iyi” yi arayalım..

Her şeyden evvel vâlideye öğretilecek şey: yavrunun tarz-ı tağziyesidir; hâlbuki bu bizde, öğretilmek nerede, hâtıra gelen şey değil.. ‘Acabâ programlarda bu mes’eleye dâ’ir en ufak bir kayıd göze iliştiriyor mu? Ov! Gözü kapalı çizilen programlarda mı? -Denebilir ki bir kadın, bir vâlide nâm-zedi için çocuğa bakmak; dikiş dikmekten daha çok zarûrî, daha pek çok mühimmdir..

Âh, medeniyet! Niçin bizim dimâğımızı da bir kere okşamazsın.. Niçin bizim kalbimize de fâ’ideli hissler vermezsin? Neden bir Doktor “Giyume (Guillaume)” miz yok! Doktor Giyume (Guillaume): Hıfzu’s-Sıhha-i Etfâl Cem’iyyeti’ni te’sîs eden zât.. Her sene, orada çocuk terbiyesine ‘â’id ‘amelî konferanslar veriliyor, dâru’l-mu‘âllimâtın, artık birer ev kadını talebesi huzûrunda en mütehassıslar: tabîbler, eczâcılar çeşîd çeşîd tecrübeler döküyorlar...

Hangi anne, kızını bir kenâra çekip de: “yavrum!, diyor, bir gün de sen anne olacaksın.. Evlâd büyötmeyi bir eğlence, bir keyf sanma: ma‘lûmâtsiz kadının çocuğı eğri büğrüdür. O senin bebeklerine benzemez onları yalnız sevmekle terbiyelerini der-‘uhde etmiş olmazsın.”

Bu sözleri dudaklarına getiren bir anne görsem: “tâc-ı vatan” derim.

1319- Hazîrân: 18

Osmân Fahrî

‘İlâve- Bu ders kısmen İstanbul İnâs İ’dâdîsi programlarında mevcûddur.

Mekteb Müzesi {172. sayfanın sonu}

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

-Mâ-ba‘di-

Ba‘zı evlerde tavanlar murûr-i zamânla toz ve ba‘zı böcek ve sineklerin hâsıl ettikleri lekelerden fenâ bir manzara teşkîl edeceğinden bunların temîzlenmesi için uzun süpürge sırtıklarına sabun veyâhud sodalı suya batırılmış bezler sarılarak silinmelidir.

Evlerin taş kısmı tuz veyâhud potaslı su ile temizlenir.

Tuz rûhunu çok isti‘mâl etmek taşlar için muzirrdır. Çünkü bozar, pek kirlenmiş olan taş bununla bir kere temizlendikten sonra dâ‘imâ potaslı veyâhud ‘âdî su ile temizlemek kâfîdir. Helâların ta‘affûnünü izâle için “kibrîtiyyet-i hadîd” kullanmalıdır.

“Kibrîtiyyet-i tutya” helâdan hârice intişâr eden her nev‘ pis kokuları izâle eylediğinden bir köşede bulundurulduğu hâlde bir ay kadar müstekreh kokudan eser bırakmaz. Eğer kibrîtiyyet-i tutya içine biraz da “kibrîtiyyet-i nuhâs” ‘ilâve edilecek olursa te’sîri daha çok görülür.

Helâ köşelerinde bulundurulması îcâb eden izâle-i ta‘affûn tozun tertîbi:

	Gram
Kibrîtiyyet-i Hadîd	100
Hâmız-ı Klor- Mâ’	4
Su	100

Bu tertîbin içine biraz katran da ‘ilâve edilebilir.

Kireç kaymağı dahî denilen “klor-i kils” musluk ve delikli taşlardan intişâr eden ta‘affûnâtı izâle için isti‘mâl olunur.

-BAHÇEDE YABANÎ OTLAR-

Bahçelerde çiçek yetiştirilmeyecek bile olsa fenâ, yabanî otları mahvetmek evin letâfet-i dâhiliyyesi i‘tibâriyle lâzımdır. Bunlar bahçıvan makasıyla kökleri hizâsından biçilir ise de ekseriyâ yeniden bitmek hâssasına mâlik olduğundan az vakit içinde yine bu otların bahçeyi istîlâ ettiği görülür. Bunları köklerinden çıkarmak kâbilse de bu ‘ameliyyâtın icrâsı uzun ve müz‘ic olduğundan en iyisi âtîdeki usûle mürâca‘at eylemektir.

100 gram su bir kabın içinde kaynatılır bunun içine on kısım sönmemiş kireç ve bir kısım kükürt çiçeği atılarak süt gibi bir renk alıncaya kadar kaynatmakta devâm edilir. Sonra bu mâyi‘in içine tekrâr 10 kısım daha su ‘ilâve {173. sayfanın sonu}olunup mahvedilmesi ârzû olunan otların dibine birer parça dökülür. O, otlar artık neşv ü nemâdan kalarak mahvolur.

İfâde – Boş bir eve girilince îcâb eden tathîrât “evde ilk temizlik” nâmı altında sıra ile ya’nî tahtaların, câmların, tavan ve duvarların, matbah ve kilerin taşlık ve helâların temizlenmesi, badana yapılması, tahta kurusu ve pirenin itlâfı hakkında ma’lûmât verilmiş olduğundan sıra ile tefrîşât ve tanzîmât bahsine geçilecektir. Ma’a-mâ-fih her ‘â’ilenin ikâmet-gâhı kudret-i mâliyyesine göre tertîb ve tefrîş olunması lâzım geleceğinden her derece için bir numûne vermek kâbil değildir. Bu sebeble vasat derecede bir servete mâlik olan ‘â’ilenin muhâfazasına mecbûr olduğu haysiyyete muvâfık sûrette tefrîş ve tezyîn etmesi îcâb eden odalarından birer numûne verilecektir.

-TANZÎMÂT VE TEFRÎŞÂT-

Bir genç kızın odası ziyâret edilirse ilerde ne hâlde bir kadın olacağı ve meşhûd olan intizâm veya ‘adem-i intizâmdan kendisi ve husûsiyle bir gün olup da bir arada yaşayacağı için hâ’iz-i isti’dâd, kıymet-dâr bir ev hanımı olabilip olamayacağı der-hâl keşfolunur.

Bir hânenin müdîresi için ikâmet-gâhının aksâm-ı dâhiliyyesini yalnız kullanışlı bir sûrette bulundurmak kifâyet etmez. Onu mümkün mertebe zarîf bir tarzda bulundurmak dahî lâzımdır. Buna muvaffak olmak için bir ev hanımının aslâ musâmaha etmemesi lâzım gelir.

Birtakım nârîn ve kıymet-dâr eşyâ’y-ı beytiyye tedârîki hevesine düşüleceği yerde temizliği gözetlemek şartıyla ister yeni, ister eski her nasıl olursa olsun fâ’ideli ve metânetli eşyâ’yı bi’l-intihâb hânesinde bulundurması îcâb eder. Bir odayı tezyîn etmek, zarîf göstermek için pek cüz’î bir şey lâzımdır ki o da duvarları gâyet temiz bulundurmak, kullanılmaktan parlaklıklarını gâ’ib eden eşyâ’yı parlatmak, gâyet temiz perdelerle pencerelere letâfet vermek ve bunlara munzamm olarak pencere câmlarının ve toz kapacak eşyâ’nın gâyet temiz tutulmasına îcâb ettikçe döşeme tahtalarının ve pencere önlerinin süpürölüp yıkanmasına himmet eylemektir.

Binâ’en ‘aleyh hânenin aksâm-ı dâhiliyyesinden her biri bu sûrette tezyîn olunur. Ve dâ’imâ temiz tutulursa gerek hıfz-ı sıhhat ve gerek nezâket-i tab‘ nokta-i nazarınca ev hanımı için büyük bir muvaffakiyyet taşkîl eder.

-MİSÂFİR ODASI-

Orta bir büyüklükte olan misâfir odasının mefrûşâtı ‘ale’l-ekser bir kanepa, beş altı koltuklu, üç dört koltuksuz sandalye, birkaç muhtelif zarîf ve mütenevvi‘ iskemle eğer ocak {174. sayfanın sonu} yoksa bir soba, müdevver ve mustatîl masa ve piyanodan ‘ibârettir.

Kanepenin, koltuklu ve koltuksuz sandalyelerin kumaş veya biçim i‘tibâriyle zarâfeti ev hanımının hüsn-i tabî‘atına muhavveldir.

Yazın perdeler istoro üzerine işlemeli tül kumaşlar veya zarîf müslinlerden intihâb olup kışın istenilirse kalın kumaştan ma‘mûl perdelere tahvîl olunabilir. Ma‘a-mâ-fih bunun için hîçbir mecbûriyyet yoktur.

Müdevver masa odanın orta yerine konulup üzeri taşlı değilse işlemeli bir örtü ile örtülmeli ve üzerine albümler, gazeteler ve kartvizit için müzeyyen bir tabak veya işlenmiş mahfaza konulmalıdır.

Piyano hâne sâhibesi mûsîkiye âşinâ olmasa bile odaya letâfet vermesi ve gelen misâfirlerden çalan bulunması hasebiyle fâ‘ideli eşyâ’dan ma‘dûddur. Mustatîl masa sobaya yakın bulunan bir mahallde iki pencere arasına konulup üzerine kitâblar, ufak ve zarîf bir yazı takımı, sâhib-i hânenin ‘â’ilesi ve ehîbbâsı fotoğrafları konulur.

Orada ocak varsa onun yoksa etajerlerin ve sâ’ir münâsib mahallerin üzerine bir sâ‘at, zarîf ufak heykeller, birkaç san‘atlı ve tuhaf şeyler bulundurulmalı ki hâne sâhibine muntazır olan misâfirin cânı sıkılmamasını te’mîn ve hâne sâhibesinin zarâfet ve zevk-i selîmine delâlet etsin.

Soba piyanonun karşısında ve mümkün mertebe sandalyelerden uzak bir mahallde olmalı. Ve sandalyeler sıra ile dizilmeyip masaların etrâfına ve münâsib mahallere konulmalıdır.

Odanın münâsib bir mahallinde yaylı bir sedir bulundurmak ve üzerinin yumuşak ve işlemeli mûte‘addid ve mütenevvi‘ yastıklarla tezyîn etmek pek muvâfıktır. Eğer odanın duvarları gâyet temiz sıvanmış olmaz veya nakışlı bulunmazsa rengi açık ve sevimli bir duvar kağıdını bi’t-tercîh intihâb edip duvarlara yapıştırmalı. Fakat etrâfına çevirtilecek

olan pervaz kağıdı döşemenin rengine uygun ve odadaki eşyâ' ile münâsib olmalıdır. Muhtelif ve mütenâzır yerlere tablolar konulmalıdır.

-MİSÂFİR YATAK ODASI-

Bir hânede gece yatısına gelen akrabâ ve 'azîz ehibbâ için bir yatak odası bulundurmak îcâb eder. Misâfir yatak odasında perde vesâ'ire gibi ma'lûm olan eşyâ'dan başka bir karyola olmalı. Yanında bir masa ve üzerinde su takımı, gece kandili, el şamdânı ve kibritlik bulunmalıdır. O odanın münâsib mahallinde yazı yazmak için lâzım gelen mevâdd konulmak için bir masa elbise asmak için (portmanto) ve kullanılan havluyu kurutmak için havlu sırığı mevcûd olmalıdır. Bir de orada tuvalet masası ve bunun teferru'âtından {175. sayfanın sonu} olan leğen, su kabı, sabun, kolonya bulundurmak ve fırça tarak gibi levâzımı bir tarafa koymak pek münâsib olur.

Misâfir için terlik yatağın altında olmalı. Ve oda tamâmıyla keçe değilse be-heme-hâl yatağın önüne bir halı sermelidir.

Kışın hâzır bulundurulan mangal lâzım gelen âteşi, eğer soba ise kolaylıkla yakılmak için îcâb eden çira ve odunu hâvî odun sandığı bulunmalıdır.

Misâfire verilecek geceliğin temiz ve ütülü olmasına son derece dikkat edilmelidir.

-YEMEK ODASI-

Yemek odasının ortasını sofra tezyîn edeceği gibi etrâfını büfe ve masa ve bunların münâsib cihazları ve çeşmenin yanları limon, portakal, fuje, kokusu ve manzarası güzel ağaç ve saksılarla tezyîn olunmalıdır. Duvarların boya veya kağıdının temiz olması ve sofra odasına yakışacak tabloların bulunması yemek yiyenlerin arada bakarak mahzûz olması i'tibârıyla pek münâsibdir.

Yemek odasının matbah veya kilerlere yakın olması büyük teshîlâtı mûcib ise de matbah ve kilere nâzır olmayacak ve kokuları te'sîr etmeyecek sûrette inşâ edilmiş olması şarttır.

Sofra masaları îcâb edince açılıp alafranga murabba' veya mustatîl îcâbında müdevver olması muvâfıktır. Zî-kıymet sofra takımları iştirâyâ muktedir olmayanlar gerek porselen ve gerek 'âdî tabak ve sâ'ir edevâtın düz ve beyâzını intihâb etmesi lâzım gelip aralarına renkli tabak ve billûr takımları koymak sofrayı pek yakışsız gösterir. Çatal bıçak bir

resimde olacağı gibi bunların sehpâları dahî ya kendi cinsinden veya beyâz billûrdan olmalıdır.

Peçete ve sofrâ örtüleri bir cins ve dokumada beyâz olup sandalyelerin mütenevvi‘ ve muhtelif olması sofrayı çirkin göstereceğinden bir örnek düz ve zarîflerinden intihâb edilmelidir.

Sofra odası havâ gazıyla tenvîr edilmemiş ise masanın orta yerine büyük bir lamba asılmalı veyâhud müte‘addid mahallerde şamdân bulunmalıdır. Sofranın gâyet aydınlık olup herkes yiyeceği ve içeceği şeyleri merâkkdan masûn olacak derecede görmesi elzemdir. Ma‘a-mâ-fih sofrayı tenvîr edip yemek salon veya odasının sâ‘ir cihetleri karanlık olursa münevver bir noktada bulunup etrâfını zulmet içinde görenler rahatça yemek yiyemeyeceklerinden sâhib-i hânenin bu ciheti nazar-ı dikkate alması ve bi‘l-hâssa misâfir bulunduğu zamânlar bu husûsda kat‘iyyen müsâmaha etmemesi lâzım gelir.

Sofra odası ‘aynı zamânda çay salonu olarak da kullanılabileceğinden büfede çaya mahsûs edevât ve bir taraftaki masada dahî semâver bulundurulabilir. Ma‘a-mâ-fih çay için kullanılacağı zamân örtüleri, peçeteleri değiştirmek lâzımdır. {176. sayfanın sonu}

Büfede bulunması lâzım gelen ba‘zı edevât

Çay fincânları	Hardallık
Şerbet kupaları	Çiçeklik
Su bardakları	Tatlı takımı
Sürâhî	Büyük ve küçük olmak üzere iki takım
Muhtelif boyda yemek tabakları	Çatal, bıçak, kaşık
Yemiş tabakları	Tatlı kaşıkları
Tatlı tabakları	Mantar burgusu
Çerez ve salata tabakları	Fıstık, bâdem, ceviz kırma âleti
Kahve altı tabakları	Ufak ve büyük tepsiler
Çorba tabakları	Dondurma takımı

Hoşaf kâseleri

Sofra örtüleri, peçeteler, havlular.

Tuzluk ve yağdanlık

-‘ÂDÎ KİLER-

Kilerde muhâfaza olunacak erzâğın ba‘zıları yübûsete, ba‘zıları serinliğe muhtâc olduğundan ve ‘ale’l-husûs mâyi‘ olanların dondurulması ve ekşiyip galeyâna gelmesi dikkate şâyân bir keyfiyettir. Bunun için erzâk vesâ’irenin hıfzına mahsûs evde iki kiler olmalıdır. Biri ‘âdî kilerdir ki bu tahte’z-zemîn olur. Bunda i‘tidâle muhtâc, rutûbetten zarar görmeyecek olanlar muhâfaza edilir. Bu kısmın rûzgâr alacak cihetlerinde pencereleri aral{ay}ıp yazın serin zamanlarda havâlandırıp sıcak bastıkta harâretin ceryân ve nüfûzundan ictinâben pencereler kapalı bulundurulur. ‘Âdî kilerin muhâfazalı ve kireç tavanlı olması fakat içinde yerli dolâblar bulundurulmaması lâzımdır. Kilerde yerli dolâblar ve içleri bölme duvarlar fârelere mesken olmaktan başka bir fâ’ide te’mîn etmez.

‘Âdî kilerde bulunması lâzım gelen ba‘zı edevât ve eşyâ’

Soğan, sarımsak, meyve vesâ’ire asmak için askı sıırğı.

Zeytin ve sâde yağlar, bal ve turşular için cesâmet ve ‘adedi lüzûmu mikdârda sırlı küp. Pirinç, fasülye, bakla, mercimek vesâ’irenin vaz‘ı için zemînden yarım arşın yüksek ve gözlerin cesâmeti, kesreti, lüzûmu nisbetinde yapılmış dış tarafı çinko veya teneke kaplı gözlü anbâr. Salamura, sirke vesâ’ire için ağaç musluklu fıçı.

Mâyi‘ olan birtakım şeyleri hıfz için lüzûmu mikdâr binlik ve yarım binlik şişe. {177. sayfanın sonu}

Dört taraftaki deliklerden iplerle tavana asılıp üzerine ba‘zı ufak tefek koymak için tahta askılar.

Her nev‘ mâyi‘ için müte‘addid huni.

Kalın Amerikan bezinden lüzûmu kadar nişâsta ve güllâç gibi şeyler vaz‘ıyla asmak için torba.

Zincirle tavana asılı kantar.

Asılacak şeyleri asmak ve indirilecek şeyleri indirmek için kilerin bir tarafına mevzû‘ sehpa.

Pekmez vesâ‘ire için lüzûmu mikdâr ve cesâmette testi.

Sırlı toprak ve şişeden lüzûmu mikdâr kavanoz.

Toz vesâ‘ire silmek için müte‘addid bezler.

-İNCE KİLER-

İnce kilerin yemek odasına yakın olması teshîlâtı mûcib ise de mevki‘in her husûsta kiler ittihâzına müsta‘idd olması nazar-ı dikkate alınmazsa bir menfa‘ate karşı müte‘addid mazarrat îrâs eder. Kilerdeki reçel ve şurûblar i‘tidâl üzre bulunmazlarsa der-hâl sıcakta şekerlenecekleri ve soğukta donacakları ve bunların âteşte teshîn ile tâzelenmeleri kâbil ise de eski lezzetlerini gâ‘ib edecekleri cihetle kilere mîzânü‘l-harâre asılmalı ve buna dâ‘imâ dikkat edilmelidir.

İnce kilerde muntazam bölme raflar olmalı ve örtülerinin, her bir tarafının temizliğine son derece i‘tinâ olunmalıdır.

İnce kilerde bulunması lâzım gelen ba‘zı eşyâ‘ ve edevât kilerin ehemmiyyet ve cesâmetine göre yaptırılmış ve her nev‘ böceklerin giremeyeceği sûrette mümtezic câmlı dolâb.

Musluklu semâver ve yanında sâbûnluk.

Dolâbların münâsib gözlerine sırasıyla dizilmek üzre çini reçel kavanozları.

Lüzûmu kadar bulundurulmak ve raflar sırasıyla dizilmek üzre şurûb ve sâ‘ir mâyi‘ler vaz‘ı için şişe.

İhtiyâten bulundurulacak balık yumurtası, zeytin sardalye, havyar vesâ‘irenin muhâfazası için kâseler.

Bâdem ve ceviz gibi şeyleri dövmek için mermer, bahârât dövmek için tunç, bir de tahta havan.

Mustatîl ve murabba‘ şekillerde gâyet müstevî ve üzerine pastırma gibi şeyler doğranmak için tahtalar.

Turp, soğan, peynir için ayrı ayrı rendeler.

Pastırma, sucuk, kaşar, kaşkaval peynirlerini muhâfaza için tel dolâb. Bâdem, ceviz, fıstık ve hoşafıkları muhâfaza için kutular.

Süzgeç, terâzi. {178. sayfanın sonu}

-MATBAH-

Bir evin matbahı son derece temiz olmalı ve her bir edevâtı yerli yerinde olup gâyet temiz muhâfaza edilmelidir. Et ve çerez tahtaları isti‘mâl olunur olunmaz oğulup yıkanmasına fevka’l-‘âde dikkat edilmeli ve bezler dâ’imâ asılı durmalıdır. Matbahtaki edevât vesâ’irenin kesretine nazaran idâre eden ev hanımı veya aşçı her şeyin yerlerini ta’yîn ve isti‘mâl ettikleri şeyleri der-hâl yerine koymakta müsâmaha ederlerse ellerinden nefis bir iş çıkmadığı gibi vakitlerinin çoğu da şunu bunu aramakla geçer.

Matbahta harâretin hayât ile büyük râbıtası olduğundan buna en büyük gayretin sarf olunması elzemdir.

Matbahta bulunması lâzım gelen ba‘zı eşyâ’

Şişe veya toprak tuz kabı.

Tahtadan gözlü ve kapaklı biber ve baharât kabı.

Yemek pişirmesinde kullanılmak için büyük ve küçük tahta kaşık.

Et tahtası ve makinesi

Külbastı için oluklu ve balık için ‘âdî iskara.

Büyük ve küçük kenârlı kadâ’if ve börek tepsileri.

Kepçe.

Çini ve bakırdan büyük ve küçük kevgir.

Balta.

Et, sebze, soğan için büyük bıçak.

Tahta ve şimşirden külbastı tokmağı.

Uzun ve sivri tava ve kebâb şişleri.

Ağzının cesâmetinde süzgeci hâvî sebze yıkanacak çinko.

Boy boy çerez ve sâ'ire tahtaları.

Peynir, turp, soğan için müte'addid rende.

Pişmiş yemek vesâ'irenin açık durması için tel dolâb.

Et suyu vesâ'ire vaz'ı ve muhâfaza olunacak yemekler için kapaklı kâse ve çukur tabaklar.

Âteş küreği, maşa, saç ayak ve maşraba.

Yemek tablası.

(mâ-ba'di var)

Nakiyye {179. sayfanın sonu}

Goethe'den Bir Sahîfe

TABÎ'AT

Tabî'at! O bizi her cihetten sarar, her taraftan sıkıştırır ne onun koynuna { } { daha ziyâde sokulmak, ne de kollarından sakınmak iktidârımız dâhilinde değildir. Sormaz haber vermez, bizi ebedî devresi içinde sürükler, muttasıl döner, tâkatimiz biter, kuvvetimiz kalmaz, ancak o zamân bizi devreden bırakır dışarı atar.

Heran yeni şekiller yaratır şimdi olanlar, bu âna kadar olmayanlardır; şimdi olmayanlar, artık olmayacaklardır... Her şey kadîm, bununla berâber yenidir.

Ne varsa şahsiyyet için hâzırlanmış görünür lâkin eşhâsı hîç düşünmez. Dâ'imâ yapar. Muttasıl yıkar ve hîç kimse onun dâru's-sinâ'asını bilmez.

Dâ'imâ yavrular görülür doğuran bilinmez. Emsâlsiz bir san'at-kârdır. En basît eşyâ'dan, en muhtelif ezdâda geçer. Kemâlin mertebesine varır. Yine bî-tekellüf görünür. En mu'tenâ bir tekâmülü en nermîn bir yed-i san'atla elde eder.

Her san‘atın bir husûsiyyeti vardır. Her hâdisesi mahsûl-i fikr-i ibdâ‘dır, yine her mahlûkunda bir nişâne-i vahdet görünür.

Onda bir hayât var, bir hiddet var, dâ‘imi bir hareket var; fakat hiç ilerlemez. Lâ-yenkati‘ şekli sûreti değişir. Durmaz dinlenmez, durmak dinlenmek nedir bilmez, sükûndan nefret eder. ‘Azminden dönmez adımları ta‘annüd istisnâları ender, kânûnları lâ-yetegayyerdur. O bırakır: her ferd onu taklîd etsin, herkes onun üzerinden sersem gibi görmeden geçip gitsin. Hepsini onu memnûn eder. Her şey onun hesâbına gelir.

Kânûnlarına karşı gelenler bile ona tâbi‘dir. Kendisine muhâlefet edilince mu‘âvenet edilmiş olur. Ne yaparsa iyi yapar çünkü her fî‘ili elzemdir. Gecikir ki istenilsin, kaçır ki duyulmasın.

Lisânı yoktur. Kemâlâtı bilmez. Lâkin lisânlar yaratır kalbler icâd eder. O lisânlarla söylenir o kalblerle duyulur. ‘Aşk onun tâcıdır. Yalnız ‘aşk ile ona yaklaşılar mevcûdât arasında eksikler bırakır fakat hepsini birleştirmek için hepsini ayırmıştır. Nazarında muhabbet kadehinden içilen birkaç yudum bütün hayât-ı sa‘yın metâ‘ibini telâfiye yeter. Her şey odur. Kendi kendine mükâfât, kendi kendini mucâzât eder. Meserrâtına da âlâmına da, kendi kâfidir. Şedîddir, gafûrdur. Rakîk ve kâhîr; ‘âciz ve kâdirdir. Her şeyin muhîti odur. Mâzîsi, hâlî yoktur. Hâl ona göre ebedîdir. Rahîmdir. Her sıfatta onu takdîs ederim. Hem kâmil, hem sâkindir onun hulûs ile bize vermeyeceği hiçbir hediye, hiçbir {180. sayfanın sonu}tenevvür yoktur ki alınmasın. Fakat hulûs-i niyyetle, en iyisi onun mekrini görmemektir. O her şey yine her zamân nâ-tamâmdır yaptığı her zamân yapabildiğidir. Herkese ayrı bir şekilde görünür bin türlü isimler, bin türlü sıfatlar altında gizlenir her zamân birdir.

O, beni dünyâyâ getirdi dünyâdan götürecektir ben ona sığındım ondan bahseden ben değilim.. Hayır! Yanlış, doğru ne söyledimse söyleyen odur, her hatâ her savâb ona râci‘dir.

Sirâcü‘d-dîn

HUKÛK-I NİSVÂN’A ‘Â’İD BİR MÛLÂKÂT

Bir erkek -Bugünkü mülâkâtımızın sebebi her ikimizce de ma‘lûm ise de yine sözü bana terk ediyor. Onun için susuyorsunuz.

Bir kadın -Evet söz sizin olmalıdır. Çünkü müte‘arrız sizsiniz.

-Hayır ben müte‘arrız değil hukûk-ı tabî‘iyye müdâfî‘iyim.

-Hukûk-ı tabî‘iyye dediğiniz kadınların esâreti midir?

-Kadınlar erkekler gibi ‘aynı derecede hür olamazlar ya?

-Neden?

-Öyle ya tabî‘at, hilkat bile bünyece, kuvvetce, teşekkülce kadını erkekten dûn, za‘îf bir hâlde yaratmış; o dâ‘imâ erkeğin mu‘âvenetine, himâyesine muhtâcdır. Muhtâc-ı mu‘âvenet olanların ise kısmen hürriyetlerini gâ‘ib etmeleri pek tabî‘îdir.

-Kadın kat‘iyyen teşekkülce daha za‘îf, daha ‘âciz değildir tarz-ı iştigâl ve ma‘îşet erkeği daha kavî yapmış, bir kere kadınları da erkek gibi çalışan akvâma bakınız hîçbir fark göremezsiniz. Kadını bugünkü hâle getiren sizin zulmünüzdür. Ma‘a-mâ-fih bünye ve teşekkül i‘tibâriyle tabî‘atın ilk insânları hakkındaki tetkîkât-ı fenniyyeyi diğer muhâverelerimize bırakalım. Bugün kadının erkekle müsâvî olduğunu yâhud olmak lâzım geleceğini niçin kabûl etmiyorsunuz?

-Bu mümkün olamaz. Erkek ve kadın nasıl müsâvî olur?!

-Bir milletin bir kavmin daha ‘umûmîsi beşerîyyetin birbirinden ayrılmayan bir arada yaşayan bu iki cinsini nasıl, ve neye istinâ{d} ile tefrîk ediyorsunuz?

-Ha, evet anladım. Şimdiki moda feminizm değil mi? Öyle şey yoktur efendim ve olamaz hîçbirine kulak asma. Bir kere feminizm nedir?

-Feminizm diye öyle mühimm bir mes‘ele yok ve feminizm ister olsun ister olmasın. Bizim {181. sayfanın sonu} iddi‘amız kadın tahsîl ve terbiye hayâtını geçirdiği mektebde ve ‘â‘ilesi içerisinde ve hayât-ı idâriyye ve ictimâ‘iyyesinde tamâmıyla erkeğe müsâvî olmalıdır. İşte feminizm denilen de bundan ‘ibârettir. Ve bu o kadar doğru bir fikirdir ki düşünmeye bile lüzûm görülmeyerek hangi bî-taraf ve hakk-pereste sorulsa kemâl-i harâretle evet diyeceğine şübhe yoktur.

-Demek ki kadını erkekten hîç tefrîk edemiyorsunuz. Hukûkta kâmilten müsâvî görüyorsunuz?

-Bir ‘â’ile içerisinde yaşayan kadın ile erkeğin hukûkunun yek-diğerinden farklı olmasına hîçbir sebep ma‘kûl bulunamaz. İnsânlık i‘tibâriyle kadın ne ise erkek de odur. Her ikisinin hukûku da yek-diğerine müsâvî bulunmalıdır.

-Bir ‘â’ilenin erkek daha mühimm kısmını teşkîl etmiyor mu?

-Hayır siz kelimeye değil esâsa, hakîkate bakınız. ‘Â’ile bir kadınla bir erkeği yek-diğerine rabteden bir vâsıttır. Bunun her iki taraf için müsâvî hukûk bahşetmesi lâzım geleceği tabî‘îdir.

-Hiç mi bir fark yok?

-Hiçbir fark yoktur bir ‘â’ilenin usûl ve tarz-ı idâresine dikkat olunacak olursa bu da erkek kadar kadın ve kadın kadar erkek tarafından idâre olunmak da ya‘nî bu husûsta da hîçbir fark görülememektedir. Ba‘zı yerlerde kadın da hâricde çalışıyor, kazanıyor. Ba‘zı yerlerde de kadına ev işi tevdi‘ olunuyor bunun hepsi bir hesâbdır. Bunlar nev‘ummâ bir mukâveledir her türlü olabilir.

-Hayır bu hîç de böyle olmuyor her yerde görüyorsunuz ki idâre erkektedir. Bir evi, bir ‘â’ileyi erkek idâre ediyor.

-İşte mevzû‘-i bahs olan haksızlık budur. Zimâm-ı idâreyi yalnız erkeğin ele alması fazladır.

-Fakat vâzi‘ kânûnlar da böyle düşünmüş. Kânûnda da dâ‘imâ erkeğin evi idâre etmesi, kadının erkeğe itâ‘at eylemesi gösteriliyor.

-Kânûnu yapan sizsiniz. Bir kânûn kâbil-i tatbîk olabilirse makbûl olur. Bugün bakınız ‘â’ileler arasında şu müsâvâtsizlik yüzünden mevcûd rahatsızlıkları, kadınların çektiği meşakk ve eziyeti tamâmen görürsünüz. Demek ki o yolda kânûn kâbil-i tatbîk değildir.

-Kâbil-i tatbîk olmasa şimdiye kadar bekâ bulur mu idi?

-Bir kere mütegalibeler ya‘nî erkekler eline geçmiş bir kânûn zulm ile muhâfaza edilmiş ve kadın nerede, ne vakit buna râzı olarak susmuş? Bütün Avrupa’da, Amerika’da bile şikâyetleri, suferâ’-jetleri işitmiyor musunuz bu kânûna kim kanâ‘at etmiş de iyi, râhat, mükemmel, dırıltısız, gürültüsüz bir ‘â’ile teşkîl edebilmiş?

-Siz her şeyi kendi hesâbınıza muhâkeme ediyorsunuz. Râhat, yek-diğerinden memnûn 'â'ileler yok mu?

-Elbette vardır. Fakat onlar kimlerdir {182. sayfanın sonu} biliyor musunuz? Hakîkaten yek-diğerinin hukûkuna kendiliklerinden ri'âyete lüzûm gören ve aldıkları hüsn-i terbiye icâbınca hiçbir sûretle biri diğerini farklı görmeyen, tamâmıyla müsâvî tanıyan 'â'ilelerdir. İşte asıl 'â'ile de böyle 'â'ilelerdir ki bunlar numûnelik denecek kadar azdır. Eğer herkes böyle yek-diğerinin hukûkunu tanıyarak teslîm etmiş olsa idi ne feminizm olur, ne şikâyet olur hiçbir şey olmazdı. Bütün kâ'inât müsterîh yaşardı.

-Cânım o feminizm dediğiniz şey pek mübâlağalı söyleniyor siz kadınlar yalnız erkeğin size hürmetini, hukûkunuzu tanımasını değil ki bir de erkeğin gördüğü işleri de istiyorsunuz. Müsâvât-ı hukûktan başka bir de müsâvât-ı idâriyye diye bir şey çıkarmışsınız.

-Bu da tabî'î görülen hukûktandır. Her me'mûriyyet, her vazîfede kadın erkekle müsâvî tanılıp onlarla bir 'adedilmelidir. Zâten erkeklerle kadınlar arasındaki münâza'âtın gürültülerin en büyük ve en mühim en âteşli kısmı budur.

-İşte bu hiçbir zamân olamayacaktır.

-Olamayacaktır başka, bahsolunmak lâzım geldiğini tasdîk ediyorsunuz ya

-Hayır tasdîk edemem çünkü...

-Çünkü; söyleyiniz, sıkılmayınız kadınlar, erkekler kadar zekî değildirler diyeceksiniz değil mi?

-Öyle değil mi bunu 'umûmiyyet i'tibâriyle siz de teslîm etmez misiniz?

-Burada size müdâfa'ayı ve isbâtı zâ'id görürüm. Kadınlar da erkekler kadar her hâlde zekîdirler. Yalnız işi başka bir noktadan muhâkeme edeceğim.

-Nasıl?

-Kadınlar farz ettiğiniz gibi erkekler kadar zekî değildirler o hâlde niçin korkuyorsunuz. Bırakınız her işe girsinler yapamadıklarını, yapamayacaklarını kendileri de anlayarak çekilsinler.

-Ne gibi?

-Siz kadını da tıbbiyyede okutunuz bir erkek gibi doktor çıkarınız o tabâbette muvaffakiyyet gösteremez, iyi bir doktor olamazsa kimse çağırılmaz, müşteri bulamaz aç kalır. Bir, iki, beş, on böyle olunca artık kadınlar bu işten çekilir. Bu tıpkı bir şey'e benzer, meselâ; dalsız, budaksız, dik bir hurma ağacının tepesine bir mükâfât koyup da kîm çıkarsa alsın diye açılan müsâbakada bir takımına sizin elleriniz, kuvvetiniz çıkmaya müsâ'id değildir; siz müsâbakaya karışmayınız demek gibi olur bu câ'iz midir. Siz bırakınız onların hepsi bir kere ağaca sarılıp çıkmak istesin. Tutunamadığını, kolları kendisini yukarı alamadığını görünce elbette o adam bir daha çıkmak ârzûsunu göstermez çekilir ve ağaca çık diye teklîf bile etseniz kat'iiyen kabûl edip de ağacın yanına bile yaklaşmaz. Şimdi sizinki de böyledir. Siz neye telâş ediyor, gürültü ediyorsunuz. Kadın da sizin gibi okusun {183. sayfanın sonu} tahsîl etsin. Bırakınız, men'etmeyiniz. Sen fülân, fülân şey olamazın deyip de ortada dâ'imî uzun bir münâza'aya meydân vermeyiniz. Bırakın; olacak ve olmayacak şey kendi kendine hallolur.

Bugün hesâb bilmeyen bir adam muhâsebecilik makâmını taleb etmez zannediyorum. Ona sen yapamazsın demeye lüzûm yoktur. Bunu kendi de anlar bugün herkese al şu gemiyi götür diye kaptan mevki'ini gösterseniz zannederim ki o san'ata, o fenne vâkıf olmayan hiçbir kimse bunu kabûl etmez. Onun için siz serbest bırakınız. Kadınların ne olabileceği kendi kendine tahakkuk ve tebeyyün etsin.

-Hanım cevâbı uzattınız. Kadınlarda erkekler kadar zekâ olmadığı târihlerde müsbittir. Şimdiye kadar kadınlardan ne mühimm bir eser yazan muharrir, ne sanâyi'-i nefiseden mühimm bir binâ inşâ etmiş bir mi'mâr, ne de mühimm bir keşifte bulunmuş bir mûcid veya kâşif görülmüş mü? Bunlar, bütün bu terakkiyyât-ı medeniyye erkeklerin mahsûl-i fikrî değil mi?

-Evet fakat tahsîl ettirilmiş, yetiştirilmiş milyonlarca erkekler arasından nâmını bu sûretle ibkâ' etmiş kaç erkek var. Hem de erkekler kadınlar gibi ihmâl edilmemiş, unutulmamış çalıştırılmış, okutulmuş bütün bu şeylere hâzırlanarak uğraştırılmış, öyle iken onların kısım-ı mühimmi hattâ pek azı müstesnâ olmak üzere hemân hepsi öyle mühimm bir eser meydâna getirememiş.

Târîh dikkatli olarak tedkîk edilse muvaffakiyyet gösteren, nâm bırakan ba‘zı kadınlarda var. Bugün nazariyyât-ı fenniyyeyi altüst eden en mühimm bir ma‘denin, radyumun kâşîfi Madam Kôri bir kadın değil mi? Fakat; tahsîl görmüş, erkek gibi okutulmuş bir kadın.

-Efendim ne olursa olsun kadın başka erkek başkadır.

-Hayır efendim hîç de öyle değildir. Bu sizin için alışılmış küçükten beri işite işite fikren i‘tiyâd olunmuş bir sözdür.

Vâkı‘an kadınla erkeğe ‘â’id ba‘zı evsâf-ı mahsûsa vardır. Fakat hukûkta da her hâlde müsâvât vardır.

-Kadınla erkeğe ‘â’id evsâf-ı mahsûsa var mıdır?

-Evet onu inkâr etmiyorum, hattâ ba‘zı kere bu farktan dolayı kadın gibi erkek, erkek gibi kadın derler. Bir fark vardır ki yek-diğerine teşbîhe o esâs oluyor. Fakat kâbiliyyet, zekâ i‘tibâriyle bir fark kabûl edemem.

Kadın da okutulmak, yetiştirilmek i‘tibâriyle erkeğin gösterdiği her muvaffakiyyeti gösterebilir.

-O hâlde fark neresinde?

-Doğrusunu ister misiniz? Erkek daha sağlam vücûdlu bir kadın, kadın da vâlide olmaya çocuk tevlîdine müsâ‘id bir erkektir.

-İşte bu tuhaf bir taksîm. Garîb bir tefrîk.

-Neden tuhaf, neden garîb olsun. ‘Aynı cinsin, cins insânın muhtelif şekilde {184. sayfanın sonu} iki ‘unsuru. Fakat erkekle kadının arasında şekilce, mukâvemetce, teşekkülce fark olmakla bunlardan birinin her husûsta diğerine fâ‘ik olması lâzım gelmez ya. Erkeklerin semiziyle za‘îfi, kavîsiyle ‘âcizi arasında hukûkca bir fark tanıyor musunuz; bu farkı orada görmeyince erkek ile kadın arasında neye görüyorsunuz?

-Erkek deyince bir cins tanılıyor tabî‘î hukûku da birdir.

-Bir kere etrâfınıza bakınız, velev ki fikren olsun erkek dediğiniz cinsin içerisinde cüz‘î bir kısmı yükselmiştir. Bu yükselenler arasında da müsâvât yoktur. Hep yek-diğerinden

farklıdır. Birbirine müsâvî olanlar mikdârca ekseriyyeti, külliyyeti, teşkîl edenler kâmilten aşağı tabakadakilerdir. Hâlbuki geliniz kadınlara; kadınlar içerisinde o ‘âdî tabakadaki erkeklerden yüksek pek çok kadın vardır.

-Olamaz

-Olamaz diye kesivermeyiniz. Bir kere kendiniz düşününüz. Mektebdeki sınıf arkadaşlarınızı hâtırınıza getiriniz. Bunların hepsi ‘aynı tahsîli gördükleri hâlde hepsi kemâl-i muvaffakiyyetle büyük bir dimâğ sâhibi olabilmiş mi? Bugün meşhûr mu? Tanınmış mı bir veya ikisi olsun iştihâr edebilmiş midir?.

-Öyledir.

- Hah. Şimdi bir kere de kendi ‘â’ileniz erkânından hısımlar ve akrabânızdan, hala, amca, komşu kızlarınızdan tanıdıklarınızı düşününüz. Onların kâbiliyyet ve zekâlarını nazar-ı i’tibâre alınız. ‘Acabâ onlarda o sınıf refiklerinizle berâber gördüğünüz ‘aynı tahsîli görmüş olsa idiler onlar kadar bir muvaffakiyyet göstermeyecekler mi idi? O, dün kalan, ‘umûm içerisinde karıştırmak de kendini sıvırtarak iştihâr edemeyen refikleriniz gibi olsun olamayacaklar mı idi?

-

-Ben kadınlar daha ileri gider demiyorum. Erkekleri geçer demiyorum, ancak kadın hiçbir sûretle erkekten aşağı değildir tahsîl her iki kısmı da yükseltebilir.

-Lâkin; bugün her işi gören, idâreyi, hükûmeti çeviren erkeklerdir.

-Ricâ ederim bu kadar kısa muhâkemeli olmayınız bugün erkekler elinde bulunan bütün işleri nazar-ı mutâla‘aya alınız. Bunların kısm-ı a‘zamı öyle şiddetli bir zekâyâ, yüksek bir dimâğa muhtâc değildir. Zâten idâre öyle zekâlarla yürütülmüyor. O, kurulmuş bir çarh, bir kere öğretilmiş bir usûl ile döndürölüp gidiyor. Oradaki, o işler başındaki me’mûrînin; o dâ’ireleri, kalemleri dolduran binlerce efendilerin meyânında kadınlardan daha aşağı dimâğlara mâlik binlerce dimâğlar bulunduğuna emîn olunuz. Demek isterim ki erkekle kadın ‘umûmiyyetle muhâkeme olunursa za‘af ve kuvvette bile müsâvîdir, çünkü kavî erkeklere mukâbil za‘îfleri, za‘îf kadınlara mukâbil kavîleri {185. sayfanın sonu} vardır. Zekâda da öyledir. Kadınla erkek müsâvî sûrette zekîdir. Çünkü her iki

kısmın da zekîsi ve ‘âlîsi vardır. Ahlâk bile öyledir. Her iki kısmın da ahlâklısı ve ahlâksızı vardır.

-Ne demek istiyorsunuz?

-Ya‘nî demek istiyorum ki kâbiliyyetce bir gibidirler. Hangi kısmın meziyyet ve kusûrunu tezyîd ve tenkîs edebilecek sûrette bir terbiye vererseniz o kısım ona göre neşv ü nemâ bulur, yetişir ve o sûretle tekâmül eder, öylece bir hâl alır.

Kadınlarla erkekler mektebde, ‘â’ileler içerisinde müsâvî oldukları gibi hayât-ı idâriyyede de müsâvîdirler.

-Niçin öyle değiller. Niçin öyle olmuyor?

-Bunu siz istemiyorsunuz, siz yapmıyorsunuz kadınlara da erkeklere verilen terbiye verilince onlarda ‘aynı mesleklerde istihdâm olunabilir.

-Demek ki kadınlara da mekâtib-i ‘âliyye yapalım.

-Elbette yapacaksınız. Kadınlara da hukûk, tıbbiyye, eczâcılık, sanâyi‘-i nefîse gibi birçok mekâtib-i ‘âliyye ister. O zamân görürsünüz ki kadınlar da erkekler derecesinde bir terakkî gösteriyor.

-Harbiyye de ister misiniz?

-Alay mı ediyorsunuz. Bahsin ciddiyetini muhâfaza etmenizi ihtâr ediyorum. Harbiyye şimdilik varsın erkeklere munhasır kalsın. Fakat mu‘allimlik mühendislik gibi meslekler bi’l-cümle dâru’l-fünûnlar müsâvâten kadınlara da açılabilir. Ya‘nî biz şimdi şu hâlimizle kadınla erkek ‘aynı işi görmelidir demiyoruz kadınla erkek ‘aynı vecihle çalıştırılmalı, ‘aynı sûrette yetiştirilmelidir diyoruz.

-Va’llâhi efendim bir türlü anlayamıyorum. Böyle, dediğiniz gibi ‘aynı vecihle kadınla erkek yetiştirilebileceğini bir türlü fikrim kabûl edemiyor.

-Hepsini bırakınız. Hürriyeti, esâreti, hukûku hepsini ber-taraf ediniz. Kadınla erkek bir arada yaşamıyorlar mı?

-Evet.

-Öyle ise bir arada yaşayanların ‘aynı terbiye görmelerinde mi yoksa muhâlif ve yekdiğerinden farklı yetiştirilmelerinde mi ünsiyyet daha mümkün ve daha emîndir.

-Ev terbiyesi bir örnek verilebilir. Fakat tahsîlce her hâlde fark bulunmalıdır.

-Bu da garîb bir mülâhaza: tahsîli farklı olanlar da ‘aynı terbiyyeyi nasıl te’min edebiliyorsunuz.

Bir de kadınlar fikren niçin yükselmesinler, onlar niçin her şeyi bilmesinler.

-Siyâsete de mi karışınlar?

-Ne olur? Hem niçin karışmasınlar?

-Öyle ise hadi bakayım hukûk-ı siyâsiyye diye bir şey daha çıkarınız.

-Elbette, onu çıkarınız değil çıkmış bile. Suferâ’-jetlikleri unutmayınız. Biz ahvâl-i siyâsiyyeden müte’essir değil miyiz. Bizim siyâsette hakkımız yok mu?

-Olabilir, bundan ne çıkar. {186. sayfanın sonu}

-Ne çıkar ne demek? Hakk çıkar. Hakk tasdîk olunuyor da onun tarz-ı tatbîki niçin kabul edilmiyor? O hakkın bize de verdiği bir vazîfe yok mu? Zâten dâ’imâ hakk ile onun tatbîki beyninde bir fark oluyor. İşte bu farkı izâleye çalışmalıdır.

-Ne yapmalı?

-Hayât-ı ictimâ’iyyede kadınlara da erkeklere verilen hukûk verilmelidir.

-Bu nasıl olur?

-Bu hiç müdâvele-i efkâra bile ihtiyâc bırakmayacak bir hakîkattir.

-Kadınlar meb’ûs olsunlar bunu da mı istersiniz?

-Bu o kadar uzak bir şey mi? Meclis-i meb’ûsân, kuvve-i teşrî’iyye hep bir memleketin idâresi ve muhâfaza-i âsâyiş ve intizâmı için yapılacak kânûnlarla iştigâl etmiyor mu? Kadınlar da bu kânûn tahtında yaşamıyor mu? Onunla hareket etmiyor mu? Ondan istifâde eylemiyor mu?

-Evet

-Öyle ise o kânûnlar yapılırken onun hiçbir re'yini sormamak bir zulm ve istibdâd değil midir?

-Cânım bu nasıl olur. Kadın çocuk gibidir. Vasîye muhtâctır. Kadınlar kendi kendilerini idâre edemezler. Erkekler olmasa vay olur hallerine. Onun için ya'nî kadın çocuk gibi muhtâc-ı vesâyet tanındığı için nasıl çocuğun, menâfi'ine müte'allik şeylerde de re'yi alınmaz, fikri sorulmazsa; nasıl o hakk çocuğun ebeveynine, vasîsine 'â'id ise muhâfaza-i hukûk ve menâfi'i de erkeğe 'â'ididir. Erkek onu muhâfaza eder.

-Hayır; kadınlar hiçbir vakit çocuk, hiçbir vakit muhtâc-ı vesâyet değildir. Eğer kadınlar muhtâc-ı vesâyet ise erkeklerde öyledir. Çünkü onların da içlerinde 'âlim ve çok 'akıllıları olduğu gibi az 'akıllıları da var. Böyle bir kânûn yapılacağı vakit iş başına bi't-tab' en 'akıllılarından getirmek istiyorlar ki kadınlar hakkında da öyle yapılabilirdi.

Sûret-i 'umûmiyyede muhtâc-ı vesâyettirler. Çocukturlar deyip de geçivermeyiniz. Kadınlardan 'âlem-i İslâm'da pek çokları bulunmakla berâber Avrupa târîh-i siyâsîsinde hâtırıma gelen Elizabetler, Katerinler, Madam İstaeller var ki hükûmet işleriyle, umûr-i siyâsiyye ve idâriyye ile uğraşmışlar.

-Hayır, hayır. Hiçbir vakit kadınlar siyâset işlerine müdâhele edemezler. Onlar da etrâfiyla her şeyini ihâta edebilecek, düşünecek bir fikr-i 'umûmî olamaz.

-Artık bunları gülmek için söylüyor, netîceyi latîfeye bağlamak istiyorsunuz. Çünkü fikr-i 'umûmî olamaz demeniz bugünkü hâle göredir. Bugün vukûfu yok, tahsîli yok, istikbâli yok ki fikr-i 'umûmî olsun. 'Acabâ erkeklerin kaçında öyle vukûflu bir fikr-i 'umûmî-i siyâset görüyorsunuz? {187. sayfanın sonu}

-Mâdem ki bugün iktidârları yok, tahsîlleri yok, vukûfları yok tabî'î meb'ûs yapamayız.

-Eğer vukûfları tahsîlleri olsa yapacak mısınız?

-

-Niye düşündünüz? Söyleyiniz. Zâten benim sözlerim tahsîl ve terakkîlerinden sonraya 'â'ididir. Şimdiki hâlde yalnız tahsîl-i 'ilim ve ma'rifette tefrîk etmeyiniz, hürr bırakınız, erkeklerle berâber 'aynı şeyleri okutunuz demektir.

-Hayır; düşünüyorum da Avrupa'da; Amerika'da birçok yerlerde tahsîl görmüş kadınlar varken yine meb'ûs yapılmıyor.

-Evet, fakat yapılan yerlerde var. Bugün Avustralya'da Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika'nın ba'zı yerlerinde intihâb hakkı tanındığı gibi ne uzağa gidelim Finlandiya'da meb'ûs bile var. Hem onlardan meclise meb'ûs girdikten sonra hukûk-i nisvân müdâfa'a ve muhâfaza edilmeye başlanmış.

-Kadınlar meb'ûs intihâbına da muvaffak olamazlar.

-Niçin?

-Öyle yâ onlar muktedir, muvâfık ve iyi adamları intihâbda aldanabilirler. Belki en ziyâde şahsına, kendilerine hüsn-i mu'âmele edip etmediklerine bakarlar.

-Sözleriniz tecâvüz şeklini alıyor. Fakat bu mübâhesede serbestce söz hakkını ma'zûr görerek cevâben erkeklerden böyle re'y vermekte ne kadar isâbet olacağını mülâhaza etmenizi taleb edeceğim.

-İşte şimdiye kadar meb'ûsları kim intihâb ediyor, erkekler değil mi?

-Evet ben meb'ûsların muvâfık olup olmadıklarına karışmayacağım. O başka mes'eledir. Orada kusûr görülse bile o yalnız intihâbcılara değil intihâb olunmak için ortada bulunan mevcûdlara 'â'iddir. Fakat şimdi biz kimin intihâb etmekte olduğuna bakalım.

Şu hakk-ı intihâbı câ'iz olan erkeklerin tahsîl görmüş iyi denenlerinden bir sülüsü dimâğlarını ispiro ile tahrîb etmekte bulunan alkoliklerdir. Bir sülüsü de cinâyet, sirket, dolandırıcı vesâ'ire ahlâkında olup da pençe-i kânûna düşmeyen erbâb-ı cerâyim veya bu isti'dâdda bulunan ahlâksızlardır. Diğer bir sülüsü iyidir. Bundan başka re'y veren erkeklerin hemân 'umûmuna yakın olan kısım-ı mühimmi câhil, düşünmekten 'âciz, kendisine söylenen herkesi hemân kabûle müheyyâ küçük bir menfa'ati te'mîn veya üç beş kuruş istihsâl için der-hâl kime istenilirse re'y veren takım değil mi? 'Acabâ kadınlar içerisinde bütün bunlardan daha iyi re'y verecek hîç mi kimse yok? Elbette vardır. Fakat bu men', bu mahrûmiyyet haksızlıktır.

-Artık bu seferki muhâveremizi burada keselim ancak şunu biliniz ki daha Türk kadınları {188. sayfanın sonu} ne intihâb edebilir, ne de meb'ûs olabilir.

-Aslâ; bunu kat'iyen reddediyorum. Parlamentolarında meb'ûsları bulunan Finlandiyalılar aslen Türktürler. İşte kürre-i arz üzerinde ilk def'a kadından bir çok meb'ûs bulunduran kavim Türk 'unsurudur. Siz Türkleri okutunuz, tahsîl ettiriniz de ondan sonra ne dimâğlar, ne dehâlar çıkaracaklarını görürsünüz...

Bu Türk milletini ihyâ edecek bir 'unsur varsa o da ancak kadınlar olacaktır. Kadınlarını câhil bırakmayı üssü'l-harekât ittihâz eden mâzînin size kazandırdığı istikbâli görüyorsunuz eğer hâlâ mütenebbih olmadınızsa artık size söyleyecek hîçbir sözüm yoktur.

-.....

Hürr Kadın

ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

BURUN SADÂLARI

Paris etibbâsından Glover nâm zât sadânın mihâniyyet fizyolojiyyesine 'â'id birçok tecrübeler yaparak tedkîkâtta bulunduğu esnâda şâyân-ı dikkat bir noktaya tesâdüf etmiştir.

İnsân lakırdı söylerken ağız ve burnuna yakın bir ayna tutacak olsa bi't-tab' üzeri bir tabaka su buhârıyla buğulanıyor.

İşte buğulanma keyfiyyeti telaffuz olunan hurûfâta göre fark ediyormuş.

Meselâ dâ'imâ hurûf-i savtiyye telaffuz olduğu vakit buğu yalnız çıkıp burun tarafı kat'iyen buğulanmıyor. Hâlbuki hurûf-i sâmite ez-cümle ن , م sesleri ve bunların mürekkepleri olan ün, in, ma, mü, na, nü, ni hecâları burundan da buğu veriyor.

Demek ki biz ba'zı sesleri ancak burun sâyesinde çıkarabiliyor veyâhud ikmâl eyliyoruz. Hakîkaten eğer dikkat olunacak olursa hurûf-i sâmiteyi telaffuz esnâsında burun kanatları ihtizâz ederek ses oradan gelir.

Ağız da bile sesin nev'ine göre havânın tazyîki tebeddül eder.

Şu hâle göre kulak ağız ve burundan çıkan seslerin hepsini ayrı ayrı alıyor ve âhengi öylece buluyor.

Demek ki bir adamın kulağının deliğine yalnız ağızdan söylenen sözler noksân sadâ vereceği gibi bir telefonun ağızlığına söylenen seslerin de eğer burun kısmı giremezse yine sadâ noksân ve fenâ gelecek bunun için telefonda gelen sesleri tamâmıyla tanımak ve mükemmel bir sûrette almak için söz söyleyen ağızlığın üst tarafında burun ihtizâzâtı için bir kısım daha olmalıdır. Ve burun ihtizâzâtı hafif olacağından telefonun her hâlde mikrofonlu olması îcâb eder.

İşte sadânın ahvâl-i fizyolojiyyesi üzerinde yapılan şu küçük tedkikât der-hâl telefonların ıslâhına {189. sayfanın sonu} hizmet ettiğinden bundan sonra en uzak mesâfelerden bile konuşanların sesleri tamâmıyla tanınacak derecede mülemmel âletler meydâna getirilecektir.

YİRMİ TON KÖMÜRÜ BİRDEN KALDIRAN BİR MAKİNE

Vapurlar, zırhlılar büyüdükçe, sür'atlendikçe sarf ettikleri kömürün mikdârı da artıyor. Bunun için öyle karıncaların tohum taşınması gibi küçücük küfelerle bir vapurun kömürlüklerini doldurmaya vakit müsâ'id değildir. İşte bu def'a gâyet cesîm bocurgat makineleri yapılarak bir vagon kömürü birden kaldırıp vapurun kömürlüğüne döküveriyorlar. Bu sûretle büyük limanların kâffesinde su cendereleri tarzında mâyi'ât ile hareket eden bu makineler yirmi ton kömürü birden boşaltmaya muvaffak oluyor.

YENİ 'ACÂ'İB-İ SEB'A-İ 'ÂLEM

Şikago'da neşredilen bir gazetenin verdiği ma'lûmâta göre el-yevm mevcûd ihtirâ'ât-ı 'azîmeden yedi tânesi zamânın 'acâ'ib-i seb'a-i 'âleminden 'addedilmeye şâyeste görülüyormuş.

Bunlarda ehemmiyetleri sırası ile ber-vechi âtîdir:

1-Radyo Telgrafi -Radiotèlègraphie-, ya'nî uzak mesâfeye elektrik sevkiyle olan telsiz telgraf.

2-Telefon.

3-Tayyâreler -Aèroplane-.

4-Radyum -Radium-, ya'nî kendi kendine ziyâ ve harâret neşreden bir cisim.

5-Muzâdd-ı toksin -Antitoxines- denilen ve toksinin mahvına hizmet eden mevâdd.

6-Tahlîl-i tayfî -Anayse spectrale- denilen ve bir şu'â'nın içerisindeki mevâddı bildiren tahlîlât.

7-Röntgen şu'â'ı veyâhud şu'â'-yı mechûl denilen ziyâ -Rayonx-.

ATI ARKADA BİR 'ARABA

Hayvânın daha kolay hareket etmesi ve dizgin birçok koşum fûlân gibi şeylerin hazfî maksadıyla icâd edilmiş bir 'araba vardır.

Bu 'araba resimde görüldüğü gibi üzerinde bulunan zât tarafından dümeniyle idâre olunur.

Mecmû' sıklığı yüz kilogram olup pek serî' ve kolay bir sûrette hareket eder.

SUN'Î MA'DEN KÖMÜRÜ

Tabî'tın milyonlarca senede i'mâline ancak muktedir olabildiği ma'den kömürlerini bir Alman kimyâ-geri kimyâ-hânesinde birkaç sâ'at zarfında meydâna getirmeye muvaffak olmuştur.

Havâ dediğimiz ma'den kömürlerinin esâsı nebâtâtır. Nebâtâtın selüloz kısmı ya'nî kısm-ı haşebîsi mürûr-i zamânla kömürleşiyor ve ma'den kömürünü teşkîl ediyor. {190. sayfanın sonu} Hattâ bu mu'âmeleyi ba'zı mikroplara onların te'sîrât-ı muharribesine de hamlediyorlar.

Şimdi mevzû'-i bahs olan Alman kimyâ-geri selülozu ziyâde bir tazyîk tahtında ve 300 derece santigrat bir harârette ısıtmakla ma'den kömürünü meydâna getirmiştir.

Bir selüloz 300 derece-i harârette ve tazyîk tahtında ma‘den kömürüne munkalib olmak için 64 sâ‘at kadar mu‘âmele görmelidir.

Eğer derece-i harâreti 340 dereceye kadar çıkarır isek sekiz sâ‘at kâfi geliyor.

İşte bu sûretle arzda mevcûd ma‘den kömürlerinin ne kadar vaktinde meydâna geldiği bile ta‘yîn kılınmak mümkün olabiliyor. Hiç şübhe yok ki arzdeki mahsûlât-ı ma‘deniyyenin kâffesi teşekkül için tazyîk ve harâretle berâber uzun zamânlara da ihtiyâc göstermiştir. Ma‘a-mâ-fih insânlar ağır ağır kavânîn-i esâsiyyesini keşfettikçe zamânlara muhtâc olan şerâ‘iti meydâna koyarak daha kolay, daha çabuk muvaffak oluyorlar.

TOZLAR VE ÇÂRELERİ

Şimdiye kadar hıfzu’s-sıhhaca sûret-i kat‘iyyede kabûl edilmiş bir şey varsa o da havâdaki tozların mazarratıdır. Bu tozlar içerisinde müvellid-i emrâz, mütenevvi‘ mikroplar ve cihâz-ı teneffüsîyi tahrîş edici muhtelif kırıntılar bulunmakta olduğundan sıhhat ve hayâtımız her dâ‘im bunların tehdîdi altında kalmaktadır. Bununla berâber şimdiye kadar evlerimizde temizlik olmak tozdan kurtulmak için yapılan tedbîr ya‘nî süpürme bütün bütün mühlik bir tarz alarak yerinde râhat duran tozları havâyâ kaldırmak sûretiyle teneffüse ma‘rûz bırakmıştır, İşte bu esâsa binâ‘en hıfzu’s-sıhha süpürmeyi men‘ ederek silmeyi tavsiye eyliyorsa da bu da evlerin tarz-ı inşâsına göre kâbil olup her vakit mümkün değildir.

Süpürmeyerek tozları yalnız silerek almak için her tarafın ya boyalı, cilâ‘lı olması veyâhud muşambalı bulunması îcâb eder.

Hıfzu’s-sıhhanın tozdan şiddetle şikâyet ettiği za{mâ}n beri tarafta mûcid ve muhterî‘ler durmayarak ona göre düşünmüş ve bugün içerisi tahliyye

olunmakla tozları çeken ve (pnomatik) denilen tulumba gibi pistonî süpürge makineleri icâd etmişlerdir.

El-yevm bu makineler Avrupa'da fevka'l-âde ta'ammüm ettiği gibi şehrimizde de ağır ağır yapılmaktadır. Bu gibi ihtirâ'âtın ta'ammümü ancak kolay isti'mâl edilebilir mükemmel nev'lerinin yapılması ve fi'âtlarının ucuz olması ile kâbildir.

İşte resimde görüldüğü gibi Almanya'nın (Dreşer) Fabrikası'nda i'mâl edilen süpürge makineleri pek ziyâde kullanışlıdır. Ya'nî bir kadın tarafından ve küçük pistonu işletmekle idâre olunabilecek bir tarzdadır. {191. sayfanın sonu}

Bu makinenin pistonu hareket ettirilirken ucu nereye tutulur ve ne üzerinde gezdirilirse bütün oradaki tozları ahzeder ve havâyâ hîçbir tânesini bile kaçırmaz. Bu âlet duvarda asılı olan levhalar vesâ'ire eşyâ'dan tutunuz da yerdeki seccâdelere halılara varıncaya kadar her şeyi temizler.

Dreşer süpürge makinesiyle bir şey temizlenirken meselâ âlet bir tozlu seccâde üzerinde gezdirilirken içerisine giden tozlar âletin orta yerindeki bir torbaya toplanır ve bu torbanın vaz'ıyyeti yapılışı da yine hârice hîçbir tâne vermeyecek bir sûrette muntazamdır torba dolunca o torbayı bir su içerisine atıp orada açar ve boşaltırsak tozlar suya karışacağından bir çamur hâline gelir ve yine havâyâ intişâr edemez vukû' bulan tahkîkâtımıza nazaran bu Dreşer Fabrikası'nın pnomatik süpürge makinelerinin İstanbul'da yeni posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı'nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi vâsıtasıyla on liraya kadar der-hâl tedârik etmek kâbil olacağını da kâri'lerimize ayrıca tebşîr eyleriz.

MU'AMMÂ

Şu sâ'at kaçır ve bunun böyle görünmesinin sebebi nedir? Ve bunu doğru görebilmek için kolay bir çâre var mıdır? Bu cihetler bildirilecektir.

-Davul sesleri duyduğum gâlibâ ramazân geldi müjde.

-Hayır bu davul değil dümbelek olmalı. Zîrâ ben bütün kilerleri gezdim bomboş demek ki daha ramazâna çok var.

Zarâfet Matba'ası

Sâhib-i Müdîri: Ahmed Edîb

Bâb-1 'Âlî civârında

Ebu's-su'ûd câddesinde numara 1

{192. sayfanın sonu}

Mu'ammâmızı halledenler meyânında kur'a çekilerek:

Birinciye

Üç aylık abone

İkinciye

Bir termometre

Üçüncü ve dördüncüye

Terbiyevî çocuk oyunları

Beşinciden onuncuya kadar

Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu'ammâyı hâvî mektûb zarflarının üzerine mu'ammâ olduğunun işâret edilmesini ricâ ederiz.

ÎZÂH

Üçüncü nüshadaki mu'ammânın hallî:

Ayak kunduraya değil kundura ayağa uydurulmalıdır.

Birinci Beşiktaş'tan T.N imzâlı olup altı aylık abone kazandıklarından musarrah iş'ârını ricâ ederiz. İkinci Vefâ İ'dâdîsi'nden 277 Ahmed Cemâl Efendi.

Üçüncü Kâdîköyü'nde Surûr Ziyâ Bey kazandıkları kitâb gönderilmek üzere adreslerinin musarrah sûrette beyânı ricâ olunur.

Dördüncü Hüseyin Mekkî imzâlı olup kezâlik kazandıkları kitâb gönderilmek üzere adreslerinin iş'ârı müsterhamdır.

Dördüncü nüshadaki mu‘ammânın hallî:

Hey’et-i fenniyye resimdeki gölgelerin uzunluğundan sâ‘ati takdîr eylemişlerdir.

Birinci Kâdîköyü’nde Kuşdili’nde Surûr Ziyâ Bey olup altı aylık abone kazandıklarından musarraha iş‘ârını ricâ ederiz.

İkinci Mercân İ‘dâdîsi’nden 435 numaralı Hâmid Fâ‘ik Bey, Üçüncü Kartal Maltepesi’nde baytar binbaşlarından Hayru’d-dîn Bey’in hânesinde Emîne Sâ‘ime Hanım.

Dördüncü A. Saff‘dır. A imzâlı olup kazandıkları kitâb gönderilmek üzere adreslerini bildirmeleri mütemennâdır.

Beşinci İstanbul Dâru’l-Mu‘allimîn-i ‘Âlî ikinci sınıf müdâvimlerinden Bursalı İbrahîm Hilmî Efendi.

Beşinci nüshadaki mu‘ammânın hallî:

Birinci cümle - Üçüncü nüshada Hâlîde Edîb Hanımefendi’nin (Yirminci ‘Asırda Kadınlar) ser-levhalı makâlesinden, İkinci cümle - Üçüncü nüshada (Kızlar Erkeklerden Daha Zekîdir) makâlesinden Üçüncü cümle - Birinci nüshada Hürri Kadın imzâlı (Bir Kızın Mektûbundan) nâm makâledendir.

Kuponsuz gelenler müstesnâ olmak üzere yalnız üç kişi doğru halletmişlerdir:

Birinci Beşiktaş’tan Pakize Nihâd Hanım altı aylık abone kazandıklarından adreslerinin musarraha iş‘ârı ricâ olunur. İkinci İstanbul Sultânîsi’nden 624 numaralı İsmâ‘îl Kemâl Bey. Üçüncü Mercân İ‘dâdîsi’nden 435 numaralı Hâmid Fâ‘ik Bey. {Son ek 1. *sayfanın sonu*}

DOKTOR ADANALI AHMED ŞÜKRÜ BEY

Kaşınmalı her nev‘ mayasillar ile emrâz-ı cildiyyeyi pek serî‘ ve mükemmel bir sûrette tedâvî eder. Bahçe Kapısı’nda Minasyan Ecza-hânesinde pazardan mâ-‘adâ her gün hastalarını kabûl eder.

Türk Yurdu- Birçok zamândan beri Türklüğün te‘âlîsine hizmet etmekte ve hakîkaten Türk kütüb-hânesinde pek mümtâz bir mahall işgâl eylemekte bulunan bu risâlenin mutâla‘asını, Türklüğü sevenlere tavsiye ederiz.

Türk Duygusu- Türk gençlerinin Türklük hissiyle neşreylemekte oldukları bu risâle-i müfideyi okuyunuz.

Talebe Defteri- Mekteb talebesine istifâdeli makâleleri ile hizmetler eden bu müfid risâleyi bi’l-hâssa tavsiye ederiz.

Büyük Duygu- Efkârın te‘âlîsine hizmet eden mühimm bir risâledir. En mümtâz kalemler tarafından idâre edilmektedir.

Ekinci- İsmnin gösterdiği ehemmiyetten dolayı fazla söze hâcet yoktur. Erbâb-ı merâkka tavsiye ederiz.

Roj Kürd- Kürdlerin te‘âlîsine hizmet maksadıyla neşredilmekte bulunan bu risâle-i mâhiyyeyi ‘umûma tavsiye eyleriz.

İdmân- Spor ‘âleminden bâhis gâyet istifâdeli bu musavver mecmû‘ayı herkese tavsiye ederiz.

Kadınlar Dünyâsı- Kadınlığın muhâfaza ve müdâfa‘a-i hukûkî ve teâlî tenmiye-i fikriyyesi maksadıyla çalışmakta olan bu nefîs risâleyi ‘umûm kâri’lerimize tavsiye ederiz. Haftada bir neşrolunur fi’âtı altmış paradır. İkinci nüshası pek güzel makâleleri muhtevî olarak musavver bir sûrette intişâr eylemiştir. {Son ek 2. sayfanın sonu}

1 Eyl l {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve M d ri: Ahmed Edîb

MEKTEB M ZES 

‘Aded-7

Şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

H lide Edîb -----Türkler ve Edebiyyâtları

Nedîm-----Uçucu Velospitler

Ak uraog lu Yûsuf -----Konferans

Mehmed-----Benim Usûlüm

Habîb-----Mebâhis-i İhsâ’iyye

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Bin Bir Levha-----Karikatürler

Medeniyet Haberleri-----Mu‘ammâ

F ’ t  60 parad r

 stanbul

Resimli Kitâb Matba‘ası

1329

ÇİTLEMBİK BOYASI

Risâlemiz Sâhib-i İmtiyâzı Ahmed Edîb Bey ile Doktor Adanalı Ahmed Şükrü Bey tarafından ihtirâ' olunan siyâh bir yazı tahtası boyasını bi'l-cümle kârî' ve kârî'elerimize tebşîr ederiz. Bu boya yazı tahtalarını fevka'l-âde güzel bir sûrette boyadığı gibi kat'iyen çıkmaz ve pek çabuk kurur.

Bir de bu boya yalnız tahtalara değil mukavvâ, çinko hatta ince bir kağıda bile sürülür. Bundan sonra bi'l-cümle talebe hânesinde oda kapısının arkasını, yâhud duvara mıhladığı bir mukavvâ parçasını kendisine ders çalışmak için yazı tahtası hâline koyabilecektir.

Mahall-i fûruhtu: Bâb-ı 'Âlî Câddesi'nde Cem'iyet Kitâb-hânesidir. Fî'âtları:

	Para	Kuruş
100 gramlık bir şişe	20	2
150 “ “	20	3
200 “ “	20	4
250 “ “		5

Toptan mübâyâ'a edenlere yüzde yirmi iskonto yapılır. Kilo ile alındığı hâlde bir kilosu 20 kuruştur.

ŞEH-ZÂDEBAŞI'NDA (SA'ÂDET) KIRTÂSİYYE MAĞAZASI

En sâdesinden en zarîfine kadar her fî'âtta kırtâsiyye edevâtı almak için (Sa'âdet) mağazasına gidiniz.

Avrupa ile doğrudan doğruya mu'âmelede bulunur ve en güzel eşyâ' celbeder. Hele kendi nâmına yaptırılan kurşun kalemleri fevka'l-âde güzeldir. Tekmîl mekteb talebesine tavsiye ederiz.

(Sa'âdet) mağazasında Mekteb Müzesi Risâlesi bulunduğu gibi yazı tahtalarını boyamak için ahîren îcâd edilen yerli ma'mûlâtından çitlembik boyası dahî satılmaktadır.

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâtta mâ-‘adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye’de her yer için abone bedeli 30 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammedilir.

(Mekteb Müzesi) “Cem‘iyyet” Kitâb-hânesinde tevzî‘ olunur. Her nev‘ muhâberât “Cem‘iyyet” Kitâb-hânesi veyâhud Şeh-zâdebaşı’nda (Hadîka-i Meşveret) mektebi vâsıtasıyla risâlenin müdîri Ahmed Edîb Bey nâmına gönderilmelidir. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

1 Eylûl {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-7

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

TÜRKLER VE EDEBİYYÂTLARI

-Mâ-ba‘di 6-

Nedîm yeni mekteb ile eski mektebin arasındaki devrin ilk şâ’iridir. O devirde ‘acem kıyâfeti ‘acem şekilleri altında millî düşünceler ve temâyülât cânlanmaya başlıyor.

Bu devrin bütün şâ’irlerinden ayrı ayrı bahsetmek cildler doldurur. Münîf Hâmî ‘Âsım, Nahîfî vesâ’iredir.

Bütün bütün yeni mektebe geçmeden ‘acem nüfûzunun eski edebiyâtımıza ve tabî‘at-ı millimize te’sîrleriyle hulâsa edelim.

Hîç şübhe yok ki edebiyât-ı Fârisiyye yalnız başına şarkın muvaffakiyyet-i fikriyyesinin en muhteşem bir ber-güzâridir. Fakat bu bir san‘at-ı resmîdir (Convutionel) ve hîçbir san‘at-ı nefîsenin resmî olmaya hakkı yoktur çünkü mutlak fenâ bulur. Bâbilîlerin Âsûrîlerin âsâr-ı sanâyi‘î bütün hâk-i nisyânla örtülmüştür çünkü onlar tabî‘atı taklîd etmemişler san‘atı birtakım sıkı kâ‘idelere esîr etmişlerdir. Hâlbuki tabî‘atı kadîm Yunanlılar’ın âsâr-ı sanâyi‘î ebedîdir çünkü tabî‘atı taklîd etmişlerdi. İsti‘dâd-ı millîmizi sıkı kâ‘idelerle bağlayarak ecnebî te’sîrâtına esîr etmemiz şahsiyyetimizin tekâmülüne mâni‘ oldu. Edebiyyât-ı Fârisî ile edebiyâtımıza giren sûfîlerin riyâ-kâr ve çarpık düşünceleri isti‘dâd-ı millîmizin istikâmet-i husûsiyyesi dâhilinde ilerlemesine mâni‘ oldu. Bu ince ve iki ma‘nâlı mecâz ta‘bîrler açık ve doğru ‘Osmânî tabî‘atını ifsâd etti yalana ve riyâyâ alıştırdı. Sultân Yıldırım Bâyezîd’e kadar kavmimizin safvet-i necâbeti, san‘atsızlığı sâdeliği düşünölsün bir de sonraları gösterdiğimiz tabasbus, riyâ-kârlık ve fesâd-ı ahlâk nazar-ı i‘tibâra alınsın, sûfîzmin {193. sayfanın sonu} Bizans kadar sû-i te’sîri olmuştu. Tasavvufî îâmâlar şarâb ve ‘aşk hakkında mecâz ta‘bîrler ba‘zen ahâlî tarafından mâddî ve hakîkî olarak kabûl edilmiş sâfiyyet-i milliyye ve dîniyyeleri muhtell olmuştu. Ve’l-hâsıl bu medeniyet ve edebiyât Türklüğün teşkilât-ı zâtîsine ve ihtiyâcâtına o kadar mugâyir ve bayağı idi ki Türklerin hem sıfât-ı kâşifelerini harâb etti hem terakkîlerine mâni‘ oldu. Bana kalırsa ‘acem medeniyet ve edebiyâtı hîçbir kavmin ihtiyâcât-ı rûhiyye ve medeniyyesine fâ‘idesi olmaz çünkü insânlık ve insânlığın za‘f ve ‘ulviyyetinin, ihtiyâcât-ı kalbiyyesinin orada pek küçük bir mevki‘î vardır. Sırf taklîd ile hîçbir millet terakkî edemez, büyüyemez. ‘Âdâtını tağyîr eden milletlerin munkariz olacağını Kur’ân-ı Kerîm bize söylüyor. Bundan ‘âdâtımızı hîç değıştirmemek ma‘nâsı çıkmaz, eğer zamânla insân mütehavvil olmaz, her nesil yeni adımlarla, yeni fikirlerle ileriye doğru gitmezse munkariz olur. Bunun ma‘nâsı zannedersem herkesin kendi kavmî ve zâtî isti‘dâdları temâyülâtı dâhilinde terakkî etmesidir. Bugün şark medeniyyetinin mübâreze-i hayâtta bizi tutamayacağını anladık. Terakkî etmek milletin tâlî‘-i istikbâline yüksek bir istikâmet vermek için garb medeniyyetini kullanıyoruz. Ne kadar ileri gitssek kendi başımıza bir medeniyet yapacak değıliz bugün her milletin ayrı medeniyyeti yok fakat ‘aynı vesâ‘it-i medeniyye ile ilerleyen bu milletler zâtî ve kavmî husûsiyyetlerini muhâfaza ediyorlar. Bize yarın Fransız İngiliz veyâhud Almanlar’ın

nüsha-i sâniyyeleri değil kendi isti'dâdımız dâhilinde terakkî etmiş medenî Türkler olacağız. Sadedden biraz hârice çıktım zannediyorum. 'Acem edebiyâtının te'sîrât-ı ahlâkiyyesinden bahsediyorum.

'Acem edebiyâtı bize kendi hikmet-i bedî'ini, kendi güzellik hakkındaki mikyâsını vermekle zevk-i selîm millîyi 'akîm bıraktı. 'Acem hikmet-i bedî'î ne kadar hayâlen müşa'şâ' ve rengîn olursa olsun hayât ile münâsebeti olmadığından bir mübâlağa, bir hatâ hattâ masharalıktır.

Servi boylu, yılan saçlı, nokta ağızlı 'acem gözlünün hiss-i bedî'-i millimizin teşekkülünde uzun bir rol oynamasına te'essüf etmemek elden gelmez.

'Acem edebiyâtının iyi te'sîrlerine gelince her ne kadar bunlar mazarratına nisbeten pek küçük ise de yine mevcûddur. Mâddî ve tabî'î olan Türk hüviyyeti uzun ma'nevî bir ta'lîm ve terbiye geçirdi. Hilken Türk etrâfına, hârice bakardı ya'nî "Objective" idi. 'Acem te'sîri ona bir hiss-i tahlîl-i zâtî kudreti verdi tâ a'mâk-ı rûha bakmayı öğretti. Edebiyyâtta "(okunamadı)" vücûda getiren bu dâhilî tarz-ı tefekkür, tahlîl-i rûhî bize 'acemlerden gelmiştir. Ahlâken hilken maddeten rûchânımızla berâber 'acemlerin mütefekkir milletlerden olduklarını ve bu husûsta fevkimizde olduklarını kabûl etmeliyiz. Fazla olarak Farsiyle karışan, inceleşen lisânımız bugün gür, müte'azzim, millî kudretine 'acemlerin nâzik, {194. sayfanın sonu} zarîf ve müterennim mûsîkisini 'ilâve etmiş bulunuyor.

Şimdi artık yeni mektebe geliyoruz. Bunun en şâyân-ı dikkat noktası yeni mektebin mü'esseseleri 'aynı zamânda hareket-i milliyemizin ya'nî genç Türk inkilâbının mü'esseseleri olmalıdır. Yeni mekteb asıl bütün ma'nâsıyla Türk edebiyâtı denmeye sezâdır çünkü o tekâmül-i siyâsiyye, ahlâkiyye ve ictimâ'iyemizin nâzımı olan kudretlerin esâsını teşkîl ediyor.

Bu mektebin mü'esseseleri o kadar 'azîm bir 'azm-i metânet o kadar yüksek gâye-i hayâl sâhibi edilir ki edebiyâtımız birden bire bir mahâret-i san'at-kârâne bir neşîde-i zevk ve eğlence olmaktan kurtuldu. Ahlâk ve maksad-ı 'umûmiyyeyi yükseltecek bir sâ'ik oldu yeni fikirler, yeni kâbiliyyetler, yeni ufuklar açtı.

Sultân Mecîd bir gün yanında Fethî Pâşâ ile tersâneyi gezmeye gitmişti sâde ve metîn tavırlı bir genç me'mûr ilerleyerek hürmet-kâr bir vaz'la Fethî Pâşâ'ya birkaç şey söylemişti. Talebi şundan 'ibârettir: Biraz 'ömrünü Fârisî ve Fransızca'ya çalışmış şimdi de ikmâl-i tahsîl için Avrupa'ya gitmek istiyordu. Bugün 'uluvv-i kalbini, merhametini o kadar sevdiğimiz pâdişâhımızın müşfik babası bu talebi is'âf etmiş nasîhat-i lâzime ve tahsîsât-ı kâfiye ile bu genç adamı Avrupa'ya göndermişti.

Bu hareket yeni inkılâbımızın anahtarı olabilir çünkü bu genç adam Şinâsî'den başka kimse değildi. Şinâsî Paris'te birkaç sene çalıştıktan sonra o zamâna kadar ihmâl edilmiş birkaç şey vücûda getirmeye tıynetinde merkûz olan bütün şiddet-i 'azm ile karâr verdi. İlk işi Türk edebiyâtına yüksek fikirler, yüksek maksadlar ifâde edebilecek bir nesr vermek idi. Bu tabî'î sâde, vâzih ve mutlak millî olacaktı. Bu karârını mevki' fî'ile koymak için son nefesine kadar kırılmaz bir metânetle çalıştı. Nihâyet onun efkârına iştirâk eden Kemâl bu ârzûyu Şinâsî'nin istediği noktadan bile daha ileri götürmüştü. Bugün Kemâl'in milleti bıraktığı kıymet-dâr ve ebedî yâdigârlar arasında zengin ma'nî-dâr, ve zarîf bir nesrimiz vardır.

Şinâsî, Kemâl ve Ziyâ Pâşâ'ların tasvîr-i efkârı neşrettikleri o zamân; edebî ve ictimâ'î 'umûmî bir inbisât-ı millî hissediliyor. Sultân 'Âzîz devrinin ilk zamânları 'âdetâ bizim bir rönesansımız olabilir her yerde bir uyanıklık ileriye doğru bir tehâlük var, hattâ ba'zı zamân o vaktin âsârını okur ve o zamânın adamlarını dinlerken o bize nisbeten sâde olan adamların daha samîmî, daha fedâ-kâr daha safvet ve ârzû ile müttehid ve yek-vücûd olduğunu görüyorum onlarda pek sevdiğim diğer bir şey bizden daha az mukallid daha vâzih ma'nâsıyla Türk olmalarıdır. Kemâl Bey'in tasvîr-i efkârdaki makâlâtı ta'kîb edilirse kendi başına bir ta'lîm

(mâ-ba'dı var) Hâlîde Edîb {195. sayfanın sonu}

UÇUCU VELOSPİTLER

Velospit ile havâda uçulabilir mi? mes'elesi birçok zamândan beri erbâb-ı fennî düşündürmüş nihâyet birçok kişileri bu husûsta icrây-ı tecrübeye sevk eylemiştir.

Uçucu velospitlerin îcâdından evvel bunlara isim vermek keyfiyeti nazar-ı i'tibâra alınarak:

Aviyet -L'aviette- denilmiştir. Aviyetlerden esâs maksad velospite binen zât ayaklarıyla tekerlekleri tahrîk ettiği gibi velospitin arkasındaki bir pervâneyi tahrîk ederek bununla havâya kalkmak ve böylece yalnız ayaklarını hareket ettirmek sûretiyle havâda uçmaktır.

Bu iş ile şimdiye kadar pek çok kişi uğraşmış ise de hîçbiri sûret-i kat'ıyyede uçabilecek bir velospit îcâdına muvaffak olamamıştır.

Bugün hepsinin ittifâk eylediği mes'ele velospitler 'âdî bisiklet tarzında olmayıp bir motora mâlik ya'nî motosikil hâlinde olmaktır.

Zîrâ yalnız ayaklarla sür'atli bir pervâne döndürmek güç olacağı gibi şâyed ayaklar yorulup da havâda iken azıcık harekete hâlel gelecek olursa aviyet der-hâl yere sükût edecektir zîrâ bugünkü tayyârelerin havâda kendini muhâfaza edebilmesi için pervânesinin kemâl-i sür'atle ve dâ'imî bir sûrette hareketi sâyesindedir. Aviyetlerin ne dereceye getirildiği ve ne gibi nev'leri bulunduğu ve muvaffakiyyetin kâbil olup olmayacağı anlaşılmak üzere ahîren Avrupa'da bir aviyet musâbakası açıldı.

Bu musâbakada herkes kendi aviyetini teşhîr eyledi fakat içlerinden hîçbirisi kat'î sûrette mazhar-ı kabûl olamayarak aviyetlerin henûz tecrübe devrinde bulunduğunu kabûl edildi.

Bu musâbakanın verdiği iyi bir netîce şu oldu ki aviyetlerin şimdiye kadar aldığı tarz-ı tekâmül her hâlde karîben muvaffakiyyeti intâc eyleyecek ve insânlar tayyârelerle muvaffak olduğu seyâhatleri {196. sayfanın sonu} velospitler ile de yapabilecekler sabâhleyin velospite binince kuş gibi uçarak istedikleri yere gidebileceklerdir.

Aviyetlerin karîben îcâdını pek mümkün gören ba'zı sermâye-dârân bu âleti îcâd olunur olunmaz dünyânın her tarafında herkesin eline kemâl-i sür'atle tevzî' edebilmek için şimdiden şirketler teşkîline fabrikalar inşâsına hâzırlanıyorlar ve keşf vukû' bulur bulmaz ortalığı bu âletlerle doldurarak herkesi uçurmak istiyorlar.

Mûcidler te'mîn-i muvaffakiyyet için başlıca birkaç esâs düşünüyorlar:

Bunlardan biri: velospit havâda nasıl durabilecek ve neye istinâd edecektir?

Havâyâ istinâd ile durabilmek için her hâlde geniş satırlar olmalıdır.

Diğeri: velospitin kendi sıkletiyle süvârîsinin sıkletini kaldırabilmesi için gâyet serî devreden bir pervânesi bulunmalıdır.

Tayyâreler pervânelerinin sür'ati sâyesinde giderken havâ ceryânının kanatları sathına mukâvemetiyle durmaya ve su'ûda muvaffak oluyor 'aynıyla aviyetlerde öyle olmak lâzım geleceğinden sür'atli bir pervâneyi te'mîn etmek en esâslı şarttır.

Pervâne ne kadar serî dönerse mukâvemet o kadar ziyâde olur çünkü bu mukâvemet sür'atin murabba'ıyla mütenâsibdir.

Aviyetlerin şimdiye kadar i'mâl edilen envâ'ından ba'zı numûnelerin resimlerini gösterdiğimiz gibi şurasını da 'ilâve edelim ki bunlardan en ziyâde maksada yakın olanı Mösyö Konstan nâmında bir zâtın i'mâl-gerdesi olan aviyetidir.

Nedîm

Büyük Türk mütefekkeri Akçuraoglu Yûsuf Bey tarafından inâs i'dâdîsinde verilmiş bir konferanstır.

Hemşîre hanımlar:

Bundan biraz evvel şimâldeki Türk kadınlarının kırk, elli sene zarfındaki tahavvüllerini Te'âlî-i Nisvân Cem'iyeti tarafından lûtfen vâki olan da'vet üzerine hanımlar konferansında söylemiştim 'aynı konferansın burada da tekrârını emrettiklerinden yine bahsedeceğim: {197. sayfanın sonu}

Şimâl Türklerinin nerelerde olduğunu bilirsiniz ben de kısacık hâtırınıza getireyim. Türkler yalnız 'Osmânî memleketinde yaşamıyorlar 'Osmânî İmparatorluğu hâricinde yaşayan Türkler de vardır. İmparatorluk dâhilinde olanlar -istatistikler pek mükemmel olmamakla berâber- vasatî on milyon, hudûd hâricinde olanlar ise kırk, elli milyondur. Kırk milyon farz ederseniz dâhildeki mecmû'un elli de biri olmuş olur ki o hâlde kısm-ı a'zamı hudûd hâricinde demektir.

Türkleri türlü türlü isimlerle ayırıyorlar. Uzun uzadıya, bu müte‘addid isimleri ta‘dâd etmek karışık olur biz yalnız ‘umûmî olan üç büyük kısma ayıracağız. Şimâl Türkleri Şark Türkleri, Garb Türkleri. Şark Türkleri Buhârâ, Semerkand ya‘nî Türkistân’da. Şimâl Türkleri Kazan, Orenburg, Ufa ve civârında sâkin olanlardır Garb Türkleri de biz ‘Osmânlıyız.

Ben Şimâl Türklerinin kadınlarından bahsetmek istiyorum ve bunu uzun bir mâzîden almıyorum. Çünkü Şimâl Türk hanımlarının daha evvelden alarak tekâmül-i ictimâ‘iyyesini zikretmek birkaç konferans zemîni teşkîl ettiği gibi muntazam da yapılamaz bunlar Türklerin istikbâlde arayıp, tarayıp çıkaracağı şeylerdir.

Bilirsiniz ki hemşîre hanımlar bir hey‘et-i ictimâ‘iyyede birtakım sınıflar vardır. Şehirliler, köylüler. Şehirlilerin zenginleri az zenginleri ve bu sınıfların ma‘îşet i‘tibâriyle farkları vardır ba‘zıları ticâretle ba‘zıları me‘mûriyyetle ba‘zıları zirâ‘atle toprakla geçinir.

Servetin mikdârına göre her bir hey‘et-i ictimâ‘iyyede üç dört sınıf vardır. Çok servet sâhibi olanlara aristokras ya‘nî asîl-zâde şehirlerde san‘at ve ticâretle uğraşanlara burjuva, başkasının arâzisinde veyâhud kendi toprağında çalışarak yaşayanlara köylüler, rencber sınıfı derler.

Ben Şimâl Türk kadınlarından bahsederken asîl-zâdelerden bahsetmeyeceğim mevzû‘mun merkez sıkleti şehir ‘â‘ileleridir.

Bu sınıf bundan yarım ‘asır evvel şehirde büyücek evlerde yaşıyorlardı. Bu evlerin etrâfi tamâmıyla bahçe olup sokağa nâzır pencereleri yoktu. Bununla berâber kadın erkek bir arada bulunmazdı. Erkek misâfir geldiği zamân kadınlar bir tarafa çekilir ve kadın misâfir geldiği zamân erkekler evi bütün bütün terk edip giderlerdi. Ya‘nî fi‘len harem selâmlık kâ‘idesine ri‘âyet vardı.

Ekser ‘â‘ilelerde hanım birdi ta‘addüd-i zevcât yoktu sonra adam ticâreti de kat‘iyyen yoktu. Yalnız ba‘zı Türklerde bu ticâret vardı Çerkezistân’dan, ‘Arabistân’dan birtakım adamları esîr diye getirip satarlardı bu Şimâl Türklerinde ‘âdet olmamıştır.

Evin mobilesi ‘âdetâ eski Türk ‘an‘anesini unutmuş bir hâlde idi. Çatal, kaşık, tabak, masa sandalye vardı. Ki bizde Garb {198. sayfanın sonu} Türklerinde orta evlerde henûz bu ‘âdet kabûl olunmamıştır.

Bin Bir Levhadan- 9

Siper-i Sâ’ika (Paratoner) mûcidi Bostonlu Benjamin Franklin’in Fildelfiya’da kendi ‘ameliyyât-hânesindeki resmidir. {199. sayfanın sonu}

Şimâl Türklerinin eski mobileleri portatif ya’nî kâbil-i nakil idi bu Türklerin eski millî hayâtta ya’nî göçebelikten kalan eşyâ’ları; keçeler, halı idi.

Tarz-ı ma’îşete gelince: her sınıf erkek işi her ne ise ona çalışır para kazanır eve getirir hanım da ev işiyle meşgûl olur yemek yapar hattâ hizmetçisi olanlar bile birlikte hâzırlarlardı. Zengin hanımlar da bile yemek hâzırlamak hîç olmazsa nezâret etmek lüzûmlu ‘addedilirdi. Ma’îşette evin işi hanımın, hâricde para kazanmak da erkeklerin vazîfesi idi

Kadınlar evden nâdir çıkarlardı kendi bahçelerinde gezerler ‘umûmî bahçelere gitmezlerdi. Zengin kısımda ‘arabasız gezmek ‘ayıb addolunurdu.

Düğüne çok masraf ederlerdi düğün birkaç günler devâm eder ba’zı ‘â’ileler ma’îşette pek çok zarara uğrarlardı.

Bir de bebek düğünleri vardı ki bu pek eski bir dînî âyînden kalma bir işti ki son zamânlarda kalkmıştı.

Misâfirliğe gitmeye pek merâkkı idiler. Ziyâfetlere son derece i’tinâ edilirdi İstanbul’da gördüğümüze nazaran bu ziyâfetler daha sık tekerrür eder.

Okumak yazmak, husûsuna gelince: her ‘â’ile kız çocuklarına yedi sekiz yaşından i’tibâren yalnız okumak öğretirdi bu da ‘arapça ‘ibâre Kur’ân-ı Kerîm, namâz ve oruç erkânı, manzûm kitâblar Garb Türkçesiyle Muhammediyye, Ahmediyye Şark

Türkçesiyle ‘Azîze Sebâtü’l-‘âcizîn gibi şeylerdi. Kızlar hayli güç olan Muhammediyye’yi okuyacak dereceye geldikleri hâlde bir satır yazı yazamazlardı

Mekteb yoktu imâm, mü’ezzin haremeleri evlere gelirler okuturlardı bunları getirtmeye vakti müsâ’id değilse kızlar imâm, mü’ezzin efendinin haremlerine gider okurlardı.

Dikiş, kasnak, oyma gibi işler de ‘â’ile re’îsesi tarafından evlerde öğretilirdi yemek öğrenmeye çok dikkat olunurdu.

Şimâl Türkleri süsü de çok severlerdi tuvalet eşyâ’ları Avrupalılardan pek az noksân ya’nî tâmmıdı. Tuvalet sularını evde kendileri ihzâr ederlerdi.

Mûsikî azdı bununla berâber ba‘zı çalgılar da çalarlardı millî ağıza konularak çalınan bir çalgı ile armonik çalarlardı ma‘a-mâ-fih mûsikîye olan isti‘dâdları medholunacak gibi değildi.

İşte bundan yarım ‘asır evvel Şimâl Türk hanımlarının vaz‘iyyeti parlak değildi. Evde oturur, çalışır fakat sa‘y-y-ı mahdûd idi şimdi değişmiştir büyük bir fark vardır. Bu farkı söylemeden evvel bu vaz‘iyyetin, yalnız evde kapalı oturmaları hâlinin pek eskiden gelmediğini bir iki söz söyleyip geçeceğim. {200. sayfanın sonu}

Daha evvel şurada bir noktaya nazar-ı dikkatinizi celb etmek isterim. Şimâl Türkleri burada gördüğümüz gibi çarşaf, ferâce giymezlerdi bunun yerine cübbe giyerledi ki bu da kırmızı, yeşil, mâ’î, sarı renkli ipekten yapılmış bir şeydi onu giymek değil başlarına alırlar yüzlerine de kalın peçe örterlerdi.

Bu hâliyle kadın uzaktan ne olduğu pek de anlaşılmaz bir şekildi. Bunun eski zamândan kalmadığını târîh bize gösteriyor pek eskiden bin üç yüz, bin dört yüz, bin altı yüz evvelleri Türk hanımları hemân hemân erkek gibi idiler husûsî bir kıyâfetler yoktu.

Eski Yunanîler zamânında ba‘zıları Karadeniz’in öbür tarafına geçmişler ve orada bir kabîle görmüşlerdi ki bu Sit kavmi idi bugün o kabîlenin ne olduğu belli değilse de ağleb-i ihtimâl Türk’tür. Ba‘zı an‘aneleri, resimleri Türk olduklarını tahmîn ettiriyor bunlar da kadınların mevki’-i ictimâ’iyyeleri yüksekti dîn rü’esâsı bile kadındı. Türk kadınlarının hicretten evvel mevki’i yüksekti hicretten sonra da biraz öyledir. Zamân zamân büyük mevki’ler almışlardır.

Cengiz'in cengiz olmasını annesi te'mîn etmişti ismi (Ulun Eken) bu cesûr kadın at üzerinde gezer ve 'askere kumanda eder bir nev' pâdişâh gibi idi.

Türkler Müslümân olduktan sonra da kadınlar mevki'-i ictimâ'iyelerini muhâfaza etti.

Timurlenk'in zevcesi (Bibi Hanım) kocasıyla 'aynı mevki'de idi Bibi Hanım medreseler 'imâretler yaptırmış, umûr-i hayriyye ve siyâsiyyeye karışmış kocasıyla berâber icrây-ı hükûmet etmiş berâber yaşamıştır.

Hindistân'da Türk İmparatorluğu devrinde Nurcihân Begüm gibi aslen Tatar büyük siyâsî kadınlar gelmiştir.

Hattâ Cihângîr Şah hareminin avda kaplan vurduğunu lisân-ı fahr ile söylemiştir.

Şimdi Hindistân'a seyâhat edenlerin ifâdeleri bize anlatıyor ki Hindistân'da Türkler tarafından yapılan âbideler hep kadınlar nâmınadır.

Kazan Hanlığı müstakill iken birkaç hanım görüyoruz ki bunlardan biri Süyüm Büke, Hassün Büke bunlarda mevki'-i ictimâ'iyeleri yüksek kadınlardandır.

Türk 'an'anesini muhâfaza edenlerde kadın mevki'i dâ'imâ yükseldi. Ez-cümle Kazanlar'da kadın bütün ev umûrunda erkek kadar re'y sâhibidir. Evde en hürmetli mevki' kadınıdır. Yurtları çadırdan 'ibâretti bunda en yüksek mahall kadına verilirdi

Anadolu yörüklerinde de kadının mevki'i mühimm ve yüksektir.

Şimâlî Türklerde ve bi'l-hâssa şehir ahâlîsinde kadın mevki'i kırk elli sene evvel ba'zı irticâ'lar netîcesinde hâsıl olmuş bir keyfiyettir.

Kadınlarda şimdiki hâl kat'iiyen Türk'ün âdâbından değildir Türkler dâ'imâ kadınlarına mevki'-i ictimâ'iyelerini {201. sayfanın sonu} vermiş ve verecektir belki de daha ileri gidilerek –doğruluğundan şübhe edilecek şey ise de- Türklerin istikbâli nokta-i nazarından kadının mevki'i yükselecektir.

Bugün Finlandiya Rusya'ya tâbi' küçük bir hükûmet olup âhâlisi Tûrânîdir ya'nî bizim amcalarımız kadın, erkek hukûku bir olan Avrupa'da yegâne bir hükûmettir ki bugün Avrupa'da İngiltere'de bile kabûl edilmeyen kadınlarda hakk-ı intihâb Finlandiya'da kadınlara verilmiştir. Hattâ meclis-i meb'ûsânda otuz kadar kadın meb'ûs vardır.

Şimâl Türklerinin şehirli hanımlarını söylemek istiyorsam da bir iki sözde rencber kadınları hakkında söyleyeceğim.

Rencber kadını şehirli gibi başına cübbe giymiyordu çünkü buna fi'ilen imkân yoktu bu kısım toprak kazar ot keser, orak vurur bu gibi işlerde o şekil ya'nî cübbe ile tesettür gâyet müşkil olduğundan tabî'atiyla zâ'il olmuştur hattâ Garb Türklerinde ya'nî bizim köylü kadınlarda bile yeldirme giyer câr, peçe korlarsa daha ziyâde müşkilâtı dâ'î olduğundan buna ri'âyet edilmez.

Bu rencber kısmında kadınların mevki'-i hakîkiyy-i ictimâ'iyyeside şehre nisbeten yüksekce idi. Şehirli kadın evin erkeği et, ekmek getirmezse kendi tedârik edemez belki aç kalırdı. Bunlarda evinden hârice çıkıp ihtiyâcâtını tedârik edebilse elbet yükselecekti. Köylüler erkekle berâber eker, biçer, çalışır ve kazanır olduğu için köylü kadınların mevki'-i ictimâ'îsi de yüksek olurdu.

Asîl-zâde kadınların mevki'i de şehirlilerden daha yüksekti. Bunun sebebi de iktisâdîdir. Aristokras da irsen kadına toprak düşüyordu bunu zer' ettirip kadın ekmeğini kazanıyordu ve mevki'ini tahkîm ediyordu.

Şimâl Türklerinin yarım 'asır evvelki hâlleri bunlardan 'ibâret olup sonraki tebeddülât ve tahavvülâtını söyleyeceğim.

Bu ma'lûmât üzerine şimdi orayı görseniz hayret edersiniz. Şimdi evler bahçe içinde değil sokak üstündedir hanımlar sokakta gezebilir. Cübbe giymezler. 'Araba ile de gezmeye mecbûr değildir. 'Umûmî, ictimâ'î mevki'de bulunabilirler. 'Acabâ bu tebeddül neden hâsıl oldu?

Bunda iki sebep vardır. Biri fikrî diğeri siyâsî ve ictimâ'îdir.

Fikrî sebep ba'zı münevver fikirli adamların yanlarında oturmak. Ez-cümle Şimâl Türkleri Ruslarla berâber oturur yaşarlardı. Bu yaşayış bir nev' taklîd hevesi uyandırmıştır onları gördükçe niçin biz bu hayâtta kalalım fikri muhakkak te'sîr etmiştir. Bunu kuvvetlendiren ba'zı zevâtta vardır. Bunlarda gazete, kitâb yazarak garb kadınlarının hayâtını gösterip ahâlinin şevkini celb etmiştir.

En çok bu mes'eleyi kurcalayan İsmâ'îl Bey Gaspirinskîdir bu roman hâlinde bir risâle {202. sayfanın sonu} çıkarak şark kadınlarının mevki'-i ictimâ'iyelerini pek fenâ tasvîr etti kitâbın ismi (Kadınlar Ülkesi)dir. Bunda hüküm-dârı bir hanım yapıyordu sarâylarda da hanımların mevki'ine de erkekleri koyuyordu ve erkeklerin kadınlara yaptıkları haksızlıkları gösteriyordu.

İsmâ'îl Bey bir de (Dâr-ı Râhat Müslümânları) diye bir hikâye yazıp kadınlara bir mevki'-i ictimâ'î vermek müslümânlığa muhâlif olmadığını isbât etti. Bunda İspanya'da bir cumhûriyyet tasvîr ediyordu İslâm'ın mukaddes esâslarına istinâd ederek kadınların mevki'-i ictimâ'îsini gösteriyordu.

O vakit yazı yazanlar iki tarafa bulundu 'aleyhde ve lehde birçok yazı yazıldı. Ekseriyyet 'akıl ve nakil ile tebdîl etmek lüzûmunda kaldı. Sonraları Gaspirinskî'nin mukallidi çoğaldı. Bunları tiyatro hâlinde yapıyorlardı ve ifrâta da gittiler. Kadın mes'elesi üzerine 'âdetâ bir edebiyât te'essüs etti ki bunun pek çok te'sîri oldu.

İctimâ'î sebep ise: Şimâl Türklerinin vaz'-ı iktisâdîleri idi. Vaz'ıyyet-i iktisâdiyyeleri düştü nikâhlar kendi aralarında pek olmuyordu çünkü zenginlerle münâsebet-i sıhriyyede bulunmayı istiyorlardı bunun için evlâdlarına onların ârzûlarına muvâfık ta'lîm ve terbiye vermek îcâb ediyordu. Ve asîl-zâde sınıfı daha ziyâde garblılaşmış olduklarından bunlarda o lüzûmu hissettiler.

Siyâsî mes'elesine gelince: Rus mekteblerinde okumak cihetidir. Hâsılı bu sebeplerle vaz'ıyyet-i ictimâ'îye büsbütün değişti. Evvelce kızlar mekteblere verilmiyordu şimdi şehir merkezinde hepsi mekteblidirler bundan başka Rus mekteblerine de giderler. Daha fazla olarak büyük dâru'l-fünûnlara kadınlar kabûl olunur şimdi Petersburg mekteblerinde yüzden ziyâde Türk kızı vardır. İsviçre'de bir kız tabîbe doktorasını almış biri de matematik bitirerek şehâdet-nâmesini almıştır.

Cem'ıyyet-i hayriyyelerde erkek a'zâdan ziyâde kadın a'zâ vardır. Bu ictimâ'î vaz'ıyyet fukarâyâ mahbeslerde olanlara yardım etmek, fakîrlere dikiş dikmek, bir araya gelerek mekteb açmak gibi fi'iliyyâta sirâyet ederek başka bir şekil almıştır.

Bu hanımların te'sîrât-ı hayriyyesi yalnız şehirlere munhasır kalmamıştır. Az çok okuyan bir hanım kız köye giderek mekteb, hasta-hâne açmayı der-'uhde ediyor, ve öğrendiklerini köylerde tatbîk ediyor. Ma'lûmâtını neşrediyor fâ'ideli olmaya çalışıyor.

Bunlarda hîçbir mubâlağa yoktur. Buradan gidip görenlerin i'tirâfları ile sâbittir.

Bundan üç sene evvel Hilmî Pâşâ'yı cem'iyet-i hayriyye da'vet etti. İki Türk Müslümân kızı Türkçe ve Fransızca Pâşâ'ya beyân-ı hoş-âmedî ettiler Pâşâ şark klübünde de 'aynı hâli görünce son derece mütehayyir olarak Şimâl Türklerinin {203. sayfanın sonu} seviyye-i fikriyye ve medeniyyelerini böyle zannetmediğini söyledi.

Şimâl Türklerinde kadınların bu tekâmül hareketi her sene hattâ her ay ilerlediğini görüyor hattâ yeni bir haber almakla müftehir oluyorum.

Geçenlerde de iyi bir haber almıştım. O da şark klübünde kadınların da hey'et-i idâreye alınması keyfiyyetidir daha sonra kadınların bu klüb nâmına çocuk bayramı yapmak teşebbüsleridir.

Bu şark klübü yapılabilecek beş on sene olmuştu kadınlar çalışıyorlardı fakat çocuklar için bir şey düşünülmemişti. Buna da muvaffak oldular. Diğer ba'zı akvâmın yaptığı gibi şimâlî Türk kadınları da mevlid-i nebevîde çocuk bayramını tertîb etmişler ve millî hoş bir vakit geçirmişlerdir.

Bu söylediklerimden bir netîce çıkarmaya, hulâsa yapmaya çalışmayacağım. Muhâtablarım bunlardan elbette bir netîce çıkarır emînim..

J.P. Muller'den:

Kadınlara Mahsûs "Benim Usûlüm"

MUKADDİME

Mü'ellif diyor ki:

Gerçi asl-ı kitâb "Mon système- Benim Usûlüm" (Danimarkaca tab'ı 1904, Fransızca tab'ı 1905) bi'l-hâssa kadınlar için yazılmamış ise de şâkirdlerimin lâ-akall nısfı -ba'zı memleketlerde belki nısfından ziyâdesi- kadındır. Şimdi kendilerine mahsûs olan bu kitâbın onların 'adedlerini bir kat daha artıracaklarını me'mûl ederim.

Genç kızlarla kadınlar, spor ve jimnastik yâhud mübâreze oyunlarını ve ‘umûmiyyet i’tibârîyle bi’l-cümle meydân ve jimnastik ta’lîmlerini yapmak için delikanlılar ve erkekler kadar binlerce fırsatlara mâlik değildir. Hâlbuki beşeriyyetin mesûdiyyet-i müstakbelesi için sâlim bünye ile muntazam ve mütenâsib eşkâl-i bedenîyyenin vâlide pederden ziyâde ehemmiyyeti vardır.

Bu iki cihet, ya’nî terbiye-i bedenîyye daha ziyâde ihtiyâc ve fırsatsızlık ve jimnastik oyunları icrâsının kadınlar için erkeklerden daha çok kâ’ide ve ehemmiyetli olduğu hakkında bize kanâ’at bahşolmalıdır.

Şâyân-ı dikkat ve ehemmiyyet diğer bir nokta-i nazar daha var:

Güzel ve câzibeli bir vücûd ve endâma mâlik olmak erkeklerin bile pek ârzû ve merâkk ettikleri bir şey olduğuna nazaran kadınlarda bu hâl {204. sayfanın sonu} büsbütün başka ve ‘âdetâ bir lüzûm-i kat’î derecesindedir.

O hâlde her gün bir mertebe daha tezâhür eden bir hakikat vardır ki, o da asıl kadın güzelliğinin; ancak fennî ve ma’kûl bir terbiye-i bedenîyye sâyesinde iktisâb ve muhâfaza edilebilmekte olmasıdır. Böyle bir ta’lîm ve terbiyeye hasr-ı vücûd etmek her kadın için bir vazîfe-i mühimmedir.

Bâ-husûs güzellik iyidir, güzel bir kadının evlâdı da ekseriyyetle güzel olur. Siz, kızıınıza mühimm bir servet-i nakdiyye terk edemeyecek bir hâl ve mevki’de bulunuyorsunuz. Fakat cild ve eşkâlinizin terbiyesine lâayık olduğu derece dikkat ve ihtimâm ettiğiniz hâlde irsen, ‘aynı letâfeti terk etmiş olursunuz.

Asl-ı kitâba “Mon système- Benim Usûlüm” e terbiye-i bedenîyyeye ve bi’l-hâssa kendi usûlûme müte‘allik müte‘addid bendleri hâvî bir hâtîme ‘ilâve ettim. Bu eseri o bendlere bedel, bütün aktâr-ı cihândan birçok kadir-şinâs madamların lütfettikleri pür iltifât takrîz ve tekdîr-nâmeleriyle tertîbine ri‘âyet eyledim. Bu takdîr-kâr tezâhürâtın kendi tarafımdan icrâ edilecek her türlü medih ve senânın fevkinde itmi’nân bahşolacağımı ümîd ediyorum. Zîrâ, ben:

“Mon système- Benim Usûlüm” ün size, pek muhakkak olarak, ancak sıhhat ve güzellik vereceğini vird-i zebân edebildiğim hâlde, muhterem muhâbirelerim, bana: “usûlünüzün

isti‘mâli sâyesinde sıhhate, güzelliğe, tâzeliğe ve zevk ve neşve-i hayâta nâ‘il olduk” hitâb-ı dil-küşâsıyla ifâdâtımı tasdik ediyorlar.

Asl-ı kitâb mükemmel ve muhtasar şekilde bir hıfz-ı sıhhat mebhasını dahî hâvî olup o mebhası bi’l-âhire “le livre du plein air” ismindeki eserimde tevsî‘ ve tevzîh eyledim.

Bunun için burada ondan tekrâr bahsetmeyeceğim, çünkü hıfz-ı sıhhate müte‘allik bütün kavâ‘id-i ‘umûmiyye ve usûl ve ma‘lûmât-ı lâzime o iki eserimde mevcûd ve münderic bulunduğundan burada tekrârı asıl maksaddan tebâ‘udüme bâdî olacaktır. Yalnız fırsat düştükçe ve îcâbı hâlinde o eserlere mürâca‘atı kâri’lerime tavsiye etmekle iktifâ edeceğim.

Ma‘a-mâ-fih hanımlara mahsûs olan bu kitâbda asıl eserden (Mon système- Benim Usûlüm)den ziyâde isrâr ve tevekküfa şâyân gördüğüm bir cihet vardır ki o da doğru ve hatasız teneffüs etmek keyfiyyetidir. Bunun lüzûmu ve ehemmiyyetini kâri’lerime dâ‘imî sûrette der-hâtır ettirmek için, değil yalnız ta‘lîmlerin icrâsını müte‘âkib, belki, onlar icrâ olunurken dahî nazar-ı dikkate alınmasını ehemmiyyetle tavsiyeye lüzûm gördüğüm ba‘zı yeni vesâ‘it bile tasavvur ettim.

Kusûrsuz ve hatâsız teneffüs etmek husûsu pek mühimm bir keyfiyettir. Fakat en muvâfık olan tarz-ı teneffüs en tabî‘î olanıdır o hâl nazariyyât-ı muhtelif erbâbınca îcâd ve koca koca cildlerde {205. sayfanın sonu} ta‘rîf ve îzâh olunan birçok sun‘î teneffüs usûlleri hakkında kâri’lerime bir nebze ma‘lûmât vermeliyim. Bunlardan birtakımı tabî‘îlikle ‘âdetâ cenkleşecek dereceyi bulmuştur. Kürre-i arz üzerinde (teneffüs-i fenne müte‘allik) vasatî olarak haftada yeni bir kitâb neşrolunmaktadır. Bu kitâblarda münderic yek-diğerine zıdd ve mutehâlif fikirler karşısında şaşırıp kalan hayli kimseler bana mektûblar yazarak bu yeni fenn veyâhud usûl hakkında fikir ve mütâla‘amı sormak üzere mürâca‘atta bulunuyorlar.

Kâri’lerim bu eserde ta‘rîf ve îzâh olunan ta‘lîmlerin ekseriyyet i‘tibârıyla “Mon système- Benim Usûlüm”dekilere tamâmen benzediğini görecektir. Bunun sebebi o ta‘lîmlerin hüsn-i te’sîr ve fâ‘idesi zâten binlerce kimselerin fi‘lî ve ‘amelî tecrübeleriyle sâbit olmasıdır. Binâ-ber-in onlar kadınlar içinde elverişli ve pek fâ‘idelidir. Fakat birinci kitâbda her ta‘lîmin mufasssalen ta‘rîfi için en müşkil derecesini intihâb eylediğim hâlde bu eserde ‘aynı ta‘lîmlerin birden bire en sehîl derecâtını îzâh ettim diğer cihetten

müte‘addid ovma ta‘lîmleri için birtakım yeni, husûsî ve ibtidâ‘î hareketler düşünerek göstermeye müsâra‘at eyledim.

Ümîd ederim ki kâri’lerim ta‘rîfât ve îzâhâtı ‘umûmiyyeti i‘tibâriyle daha açık ve selîs ve resimlerin tertîbini asl-ı kitâbdakilere kıyâsen maksadlarına daha uygun göreceklendir.

Bu kitâbda ta‘dîl ve tağyîr edilmiş yegâne ta‘lîm eski şekli i‘tibâriyle her kadın için muvâfık olmayacağı anlaşılan erkeklere ‘â’id kitâbdaki 17 numaralı ta‘lîmdir.

Bugün ince ve uzun kalçalara lüzûm gösteren yeni modaya ri‘âyeten erkeklere ‘â’id kitâbdaki 15’inci ta‘lîmde ovma hareketinin son kısmında hafîfçe ta‘dîlât icrâsına lüzûm gördüm. Şâyed sivrilen ve sevilen moda kalçaların yine toplu ve dolgun olmasını emr ve îcâb ederse, mu‘azzez kâri’lerim! O zamân on beşinci ta‘lîmi yalnız bizim gibi icrâ ile iktifâ edersiniz.

Z.P Muller

Kadınlara Mahsûs “Benim Usûlüm”

DERİN TENEFFÜS TA‘LÎMÎ

Söze başlamak için evvel emirde teneffüse müte‘allik benim husûsî ta‘lîmimi ta‘rîf ve îzâh etmek isterim. Bunu ârzû edişim, o ta‘lîmin diğerlerinden evvel yapılması lâzım olduğundan değil belki ta‘lîmlerin en ehemmiyetlisi olmakla berâber “Benim Usûlüm”ün tamâmiyy-i icrâ ve ikmâli esnâsında {206. sayfanın sonu} lâ-akall on sekiz def‘a tekerrür etmesindendir.

“Benim Usûlüm”ün ovmaya ve adalâta mahsûs olanları da dâhil olduğu hâlde bütün ta‘lîm ve hareketleri ‘aynı zamânda teneffüs ta‘lîmleri hükmündedir.

Çünkü her hareketin yapıldığı esnâda nefes alıp vermek için dikkat olunması lâzım gelen doğru ve hatâsız usûle ben, büyük ehemmiyyet ‘atfediyorum. Bu cihetle her ta‘lîm için ne yolda hareket etmek îcâb ettiğini tamâmiyla gösteriyorum. Hattâ diyebilirim ki nahîf kimseler ve küçük mübtedîler için gösterildiği tarzda teneffüse dikkat etmek şâyân-ı ehemmiyyet bir noktadır, o sûretteki vücûd ve a‘zâsının muhtelif hareketlerine o gibiler için ‘âdetâ yek-nesaklığın def‘ine mahsûs eğlence nazarıyla bakılmalıdır.

Bununla berâber muhtelif ta‘lîmler esnâsında en doğru ve muvâfık tarzda icrây-ı teneffüs edildiği hâlde bile her ta‘lîmden sonra ciğerlerinize biraz ziyâde havâ idhâl etmek ihtiyâcında bulunursunuz.

İşte bu sebebdan dolayı ovma hareketi veyâhud hareket-i adaliyye gibi her hareketin icrâsı ‘akîbinde derin teneffüs etmek ta‘lîmleriyle başlaması îcâb eden bi’l-cümle (teneffüs-i vaz‘-ı sükûn)larını “Benim Usûlüm”e dercettim.

Benim teneffüs usûlüm pek basît ve tamâmıyla tabî‘îdir. Yalnız bir şeye dikkat olunmak iktizâ eder: o da ciğerlere mümkün olduğu kadar ziyâde mikdârda havâ doldurmaktır.

Çoğu büsbütün sun‘î olmak üzre derin teneffüs etmeye mahsûs muhtelif ba‘zı usûller olduğu şübhesizdir. Ben onların hepsini tecrübe ettim ve içlerinden bir çoğunun mûcidleri başlıca kâri’lerini iğfâl etmek maksadıylâ onları îcâd ettiğini anladım. Burnun içi tozlara karşı iyi bir süzgeç makâmında ve soğuk havâ için de mükemmel bir teshîn âleti hükmündedir. Bundan dolayı en iyi ve tabî‘î tarz-ı teneffüs, ağız vâsıtasıyla değil, burun ile nefes alıp vermek olduğuna hükmederim. Müsâ‘ade edebileceğim ahvâl-i istisnâ’iyye, yalnız yüzme esnâsında -ağızdan nefes almak ve su içinde burundan vermek -ve sür‘at koşularında -ağız vâsıtasıyla nefes alıp vermek husûslarıdır. -burundan nefes almak ve ağızdan vermek -ki ekseriyyetle tavsiye olunan usûldür -fenâ ve bâ-husûs soğuk havâlarda muzirrrdir. Çünkü teneffüs esnâsında çıkarılan sıcak havâ, bir düzüye giren soğuk havâ ile pek ziyâde üşüyen burnun gışâ-i muhâtîsini ısıtmak için elzemdir.

Burun delikleriyle mikdâr-ı kâfî havâ teneffüsüne muvaffak olunamazsa bir tabîbin mu‘âyesesine mürâca‘at olunmalıdır. Zîrâ öyle bir bozukluk ekseriyâ burun içinde hâsıl olan ba‘zı tenebbütâtın neş’et eder ki bunlar hiçbir tehlikesi {207. sayfanın sonu} olmayan gâyet kolay bir âmeliyyât-ı cerrâhiyye vâsıtasıyla çıkartılmak iktizâ eder. Zâten misilli tenebbütâtın burundan nefes alıp vermeye mâni‘ olmak mahzûrundan başka bilâ-te’hîr çıkartılmasını îcâb eden daha diğer sebeblerde olduğunu muhtâc-ı îzâh göremem.

TENEFFÜS TA‘LÎMÎ

Doğru ve tabî‘î olarak durunuz ve nefesinizi mümkün olduğu kadar derin ve medîd sûrette alınız. Ellerinizi kalçalarınız üzerine koyunuz, omuzlarınızı biraz yükseltiniz ve başınızı hafifce arkaya atmak için çenenizi yukarıya kaldırınız (şekil 1) göğüs ve mi‘denizi havâ

ile doldurmalısınız -bu derin teneffüs ta'liminde sadrı şişirmek ve karnı içeriye çökertmek yanlıştır -havâ bir müddet ciğerlerde tutulmalıdır. Sonra, âheste âheste ve dâ'imâ bir karârda olarak, derin derin dışarıya verilmeli ve 'aynı zamânda başınızı doğrultmak için çene ve omuzlarınızı da indirmelisiniz.

İleride görülecek (derin nefes ta'lim)lerinden her biri ahvâl-i 'âdiyyede icrâ olunana müşâbih iki teneffüs fi'l-i tâmmına tekâbül eder.

İki ayak ta'liminden ve bütün ovma ta'limlerinden sonra nefes alırken kollarınızı kaldırıp iki tarafa ve biraz geriye doğru açabilirsiniz (şekil 2). Mükemmel bir vaz'iyet te'mîni için omuzlarınızı iyice geriye atınız. Dışarıya nefes verilirken kollarınızı indirmeniz lâzımdır.

'Ameliyyâtta ziyâde terakkî etmiş olanlar nefes alırken ayakların uçları üzerinde dikilip (şekil 3 ve 4) sonra nefes verirken topukları indirerekistirâhat edebilirler. Güzel ve mütenâsib baldırlar bu sûretle iktisâb olunur. Kuvvetli ve ince yetişmiş kadınlar, dizlerini bükükleri {208. sayfanın sonu} hâlde iki derin teneffüs-i tâmmı birleştirebilirler. Yalnız yukarı kalkarken nefes almaya ve çömelirken nefes vermeye dâ'imâ dikkat etmelidir. Bu hareket şu vecihledir:

İlk nefes alındığı vakit ayaklarınızın parmakları üzerinde kalkınız (şekil 5) sonra, ilk nefes verirken dizlerinizi bükerek mümkün olduğu kadar çömeliniz (şekil 6).

İkinci nefes aldığınız esnâda, şekildeki vaz'iyeti ahz için bacaklarınızı doğrultarak kalkınız, Ve'l-hâsıl ikinci nefes verirken topuklarınızı indiriniz. Bu tarz-ı ta'lim kolları açarak icrâ olunmak lâzım gelirse o zamân yapılması icâb eden harekât-ı mahsûsalarına şekillerde sırasıyla gösterilmiştir ya'nî şekillerde görüldüğü vecihle, dizler büküldüğü esnâda kollar indirilmiş ve yumruklar sıkılmıştır ve dizler düzeltilirken kollar kaldırılmış ve eller açılmıştır. Bu harekât-ı muntazama bilekleri müdevverleştirmeye ve ellerin şekillerini islâh etmeye {209. sayfanın sonu} hizmet ettiği gibi diğer cihetten esâsen biraz büyük olan dizlerin düzelmesine ve butların muntazam sûrette dolgunlaşmasına yardım eder. Bununla berâber dizlerin bükülmesi hareketini tâ, en küçük zahmet bile hissedilmeksizin icrâ olunabileceği bir zamâna kadar te'hîr etmeyi tavsiyeye mecbûrum. Bu (teneffüs-i vaz' ve sükûn)larında en mühimm cihet bi't-tab' teneffüs keyfiyyeti olduğu unutulmamak iktizâ eder. Esâsen (vaz' ve sükûn)lar ta'bîrinin kullanılması onlardan

maksad zahmetli ve şiddetli adalât ve ovma hareketlerinden sonra sükûnet hâsıl etmekten ‘ibâret olduğunu açık sûrette gösterir.

(şekil 1)

(şekil 2)

(şekil 3)

(şekil 4)

(şekil 5)

(şekil 6)

Bundan sonra teneffüs ta‘lîmleri, sâf ve tâze bir havâ ortasında muntazaman icrâ olunduğu hâlde mükemmel bir göğüs, epeyce geniş bir gövde şeffâf ve tarâvet-efzâ bir renk, parlak ve lem‘a-pâş gözler, keskin, mü'essir ve latîf bir ses elde etmek için en güzel bir çâre, bir vâsita olur. Hulâsa fa‘âliyyet ve kudret-i hayâtiyyeyi ve yaşamak zevk ve neşvesini tezyîd eyler.

Mehmed

MEBÂHİS-İ İHSÂ'İYYE

2

İstatistiğin en mühimm mebâhisinden biri de kısm-ı târîhîsidir. El-yevm terakkîsini görmekle mesrûr olduğumuz mü'essesât-ı mevcûde-i ihsâ'îyye uzun senelerin, derin tettebbu'ların netîcesidir istatistik ibtidâları bir maksad-ı ‘ilmî ile te’essüs etmemiş, hayâtlarını tedkîkât-ı ‘ilmiyyeye vakfeyleyen ‘ulemâ o zamânlar henûz yetişmemişti. İstatistiğe ilk evvel ‘atf-ı ehemmiyyet eyleyen hükûmetler olmuştu. Çünkü ‘uzviyyât-ı ibtidâ'îyye-i beşeriyye ‘aşîret hâlinden uzaklaşıp tekemmül etmeye başladığı, yavaş yavaş nisbeten daha mükemmel ‘addolunabilecek cem‘iyyât-ı düveliyye te’essüs ettiği zamânlarda re’s-i idârede bulunan müdebbirân-ı umûr böyle bir ihtiyâçtan vâreste kalamayacaklarını anlamışlar ve o sâ’ika iledir ki birtakım ma‘lûmât elde etmek vesâ’itine mürâca‘at eylemişlerdir.

İşte icrâ edilen tahkîkât netîcesinde anlaşılan bu ma‘lûmât en basît ma’nâsıyla bir istatistiktir. Bu istatistikler ta’dâd ve bir de kayd mu‘âmelesinden ‘ibâret olduğu hâlde yine birtakım mü’elliflerin dedikleri gibi “saymak” keyfiyyeti kadar eski bir şey değil

belki vezâ'îfi az çok tefrîk edilmiş, o zamânları tekemmül etmeye yüz tutmuş hey'et-i ictimâ'îyyeye nasîb olabilmiş bir {210. sayfanın sonu} keyfiyettir. Medenîyyü't-tab' olmak hasîsasıyla mütehallik bulunan insânların bidâyette vücûda getirdikleri tavâ'îfi sagîre taht-ı temellüklerinde bulunan herhangi bir nev' eşyâ'nın mikdârını bilmekte müşkilâta tesâdüf etmiyor, bu bâbda erkâm-ı sahîhaya istinâd eylemekten kendilerini vâreste 'addeyorlardı. İnsânlarda olduğu gibi devletlerde kavânîn-i tabî'îyye muktezâsından olarak celb-i menfa'at ile ictinâb-ı mazarrat husûsu beyne'd-düvel ittifâk veya muhâsameleri intâc eylemiş ve bu hâl dolayısıyla her devlet yalnız kendi 'askeriyle kuvve-i mâliyyesinin ne mikdârda olacağını bilmekle iktifâ etmeyip rakîbinin de ahvâl-i mümâselesini bilmek ârzûsunu hisseylemiştir. İşte bu gibi zarûretler sevkiyle toplanılan erkâm-ı kadîm cedâvil-i ihsâ'îyyeyi teşkîl eder. Yalnız bir ihtiyâc-ı idârî sevkiyle yapılan bu istatistiklerde hakîkate yaklaşmaktan ziyâde maksadı tatmîn etmek gâyeleri ta'kîb ediliyor ve bu sûretle çok yanlış ma'lûmât da erkâm-ı müsebbite diye telakkî ediliyordu. Tabî'î pek kadîm bir zamâna 'â'id bulunan hükûmât-ı mezkûranın bu gibi nukât-ı mühimmeyi tahattur edememeleri ma'zûr görülebilir. O zamânın seviyye-i 'îrfânı ile zamânımız terakkiyyâtı arasında kat'îyyen mukâyese kabûl etmeyecek derecede 'azîm farklar vardır. Ma'a-mâ-fih bütün o yanlışlıklarıyla berâber o âsâr-ı kadîme-i ihsâ'îyyedir ki ahlâfa bir numûne-i irşâd olmuş ve bugünkü terakkiyyâtın binâsını teşkîl eylemiştir.

İstatistik kendine müsâ'id sâha-i tatbîki ancak hükûmât-ı muntazamada bulabiliyor. Kurûn-ı kadîme hükûmâtındaki âsâr-ı tekemmül ve intizâmın kurûn-ı vustâ beylerinde mefkûdiyyetidir ki terakkiyyât-ı ihsâ'îyyesine bir devre-i ta'tîl küşâd eylemiş ve her 'ilim gibi istatistik de kurûn-i vustâda metrûk bir hâlde kalmıştır.

Târîhi yalnız vekâyi'in kayd ve zabtından 'ibâret zanneden müverrihîn-i kadîmenin ihmâl ve tekâsülleri eseri olmak üzere istatistiğin kurûn-ı kadîmedeki te'essüsü ve terakkîsi hakkında lâıkiyla ma'lûmât alınamamıştır.

Çin'in pek eski feylesoflarından Konfüçyus eserinin bir kısmını istatistiğe hasretmiş ve Çin'deki arâzî ile o arâzî hâsılâtının ne mikdârda olduğunu oldukça tâmm bir şekilde göstermeye de muvaffak olmuştur. Hindîler, Âsûrîler Mısırîler ve Benî İsrâ'îl Çin'in ihsâ'îyyâtındaki bu mesâ'îsini ta'kîb ederek müstefîd olmuşlar ve hattâ ihsâ'îyyâtı safha-i ibtidâ'îsinden kurtararak ona bir şekl-i nevîn vermişlerdir.

Kurûn-ı vustâda cehl ve ta‘assub içinde pûyân olan derebeyleri istatistiğe ehemmiyet vermek değil onu lâıyk olduğu mertebe-i terakkîden iskât edecek derecede ihmâl ve lâ-kaydî ibrâz eylemişlerdir. Bir derebeyi ma‘iyyeti efrâdını bilmek için fazla ma‘lûmâta muhtâc değildi.

Kurûn-ı vustâda istatistiği tatbîk eden, onu terakkî ettirmek çârelerini taharrî eyleyen İslâm’lar olmuştu. El-Cezîre’nin âteşin vâhalarından etrâfa intişâr eyleyerek kudret-i {211. sayfanın sonu} idâre, haşmet-i ‘ilmiyyesiyle bütün dünyâya bir mürebbi-i fazîlet olmak meziyyetini gösteren hükûmet-i medeniyye-i İslâmiyye, idâre-i umûr, te’mîn-i refâhiyyet için istatistiğin en iyi bir vâsıta olduğunu anlamışlardı. ‘Arab ceng-âverleri fethyledikleri memâlikin mikdâr-ı nüfûsunu mübeyyin defterler tanzîm eder ve bunlara ahvâl-i medeniyyeyi kaydetmeyi unutmazlardı. Ancak evvelleri bütün bu tahrîr mu‘âmelâtını istilâ zamânına inhisâr ettirir ve evkât-ı sâ‘irede vukû‘ bulan tahavvûlâtı tashîh etmeye lüzûm görmezlerdi. Hâlbuki kütelât-ı beşeriyye mütemâdî bir cereyân altında bulunduğundan medîd bir fâsılayı müte‘âkib kuyûdât-ı sâbıkanın hükûm ve te’sîri azalır, hattâ fâ‘ide yerine mazarrat îrâs eder. Bununla berâber hükûmât-ı kadîme-i İslâmiyye’nin gittiği yerlerde uzun müddet kalabilmesi, ahâlîyi mümkün mertebe temessül eyleyebilmesi istatistiğe vermiş olduğu ehemmiyet sâyesinde kâbil olabilmıştır, denilebilir. ‘Amr ibnû’l-‘Âs Mısır’ı fethettiği zamân ma‘iyyetinde getirdiği me’mûrîn-i mahsûsa ma‘rifetiyle der-hâl tahrîri icrâ ettirmiş ve altı milyon bulunan âhâlînin her birine iki dînâr [205] vergiy-i şahsî vaz‘ eylemiştir. Doğrudan doğruya şahs-ı mükelleften cibâyet edilecek vergilerde hükûmetin mükellefini bilmesi lâzım geldiği daha o zamânlar düşünülmüş ve vesâ‘it-i lâzıme mürâca‘at edilmiştir.

Hârûnu’r-Reşîd zamânında bi’l-‘umûm memâlik-i İslâmiyye’de icrâ edilen tahrîr-i nüfûs mu‘âmelâtı ile iktifâ edilmemiş, çok def‘alar mu‘âmelât-ı sâbıka tashîs edilmiştir.

Selçûkîler dahî bir taraftan efrâd-ı memleketi kayd ile nüfûs istatistikleri tanzîm eder diğer taraftan da vâridât ve mesârifât cedvelleri ya’nî ihsâ’iyyât-ı mâliyye ile iştigâl ederlerdi.

İslâmların istatistik ile ne kadar fazla ‘alâka-dâr olduğu gören bütün bu vâzih ve celfî hakâyika rağmen devletîn-i garbiyyeden pek çoğu İslâmiyyet’in istatistik tahsîline mâni‘

[205] Bir dînâr on dirhem gümüş kıymetinde bulunan altın akçe

olacağını iddi‘â eylemek cür’etinde bulunmuşlardır. Müdde‘iyyât-ı vâkı‘adan bir kısmı hâ‘iz-i salâhiyyet kimse tarafından serdeylediği delâ‘il meyânında istatistik ile ‘alâka-dâr olduğunu söyledikten sonra Sir Henri Layar nâmında bir İngiliz seyyâhının Anadolu’da meşhûdâtından bâhis seyâhat-nâmesinden müstahrec bir fikrayı irâ’e eyliyor. Seyyâh Musul’da kâdî ile mülâkât esnâsında memleketin ahvâlini, nüfûs-i ‘umûmiyyesini, ticâret ve vüs‘at-ı arâzisini istîzâh ettiği zamân hâkim efendi cevâben ben burada bütün eyyâm-ı {212. sayfanın sonu} hayâtımı imrâr eylediğim hâlde bu gibi şeyleri bilmek ihtiyâcını hisseylemedim, demiş ve sonra bu gibi bî-sûd şeylerle uğraşma diye cehâletini sâf bir nasîhat ile örtmek istemiş.

Tedkîkât-ı târîhiyyeden de anlaşıldığı üzre hükûmât-ı kadîme-i İslâmiyye’de istatistik ile her hükûmetten fazla iştigâl eylediği, ahkâm-ı dîniyyeye daha fazla vukûf ile temessük eylediği zamânlarda istatistiğin kavâ‘id-i diniyyeye muhâlif değil bi’l-‘akis rızây-ı bârice muvâfık bulunduğu tasdik olunduğu hâlde bu cihetlerin nazar-ı i‘tibâra alınmayarak birkaçının sözüne istinâd etmekliğin ne derece doğru olacağını îzâha lüzûm yoktur zannederim. ‘Ulûm ve fûnûnde taksîm-i a‘mâl her şeyi ehline terk eylediği cihetledir ki birkaçının velev ne kadar ‘âlim olursa olsun bu gibi şeylerle iştigâli kâbil değildir.

Bir şeyi bilmeden techîle kalkışmak en büyük hatî‘ât-ı ‘ilmiyye ve ahlâkiyyeden olduğuna nazaran kâdînın buraları düşünemeyecek kadar dûn-i seviyye-i ‘ilmiyyede bulunduğu sözlerinden istidlâl edilir. Hulâsa istatistiğin İslâmiyyet’e mâni‘ olmadığını hikmet-i İslâmiyye’nin en ziyâde mertebe-i kemâlde bulunduğu o fazîlet-kâr senelerde tatbîk edilmesiyle isbât edilir.

Hükûmât ve efrâd-ı İslâmiyye bi’l-âhire müfîd şeylerden temessük-i dîn ile değil belki tedennî-i ‘ilim ve ma‘ârif hasebiyle uzaklaşmış ve her şeyi unutmuşlardı.

İlâhî bir kânûn-i esâsiye sâhib ve en metîn hukûk-i beşeriyye kavâ‘idine mâlik bulunan İslâmların yavaş yavaş dûcâr-ı tecâvüz olmasına başlayan hakklarını te’mîn edememektir.

Mütevellid bir buhrân-ı ye’s ve küdûret dolayısıyla istatistik de bir hufre-i nisyâna atılmış ve bugüne kadar bu hâl-i elîmde kalmıştır.

Kurûn-i vüstâda Romalılar’da istatistiğe nisbeten hizmet eylemiştir. “Serviyus Tullus” tarafından vaz‘olunan bir kânûn mücebince tevellüdât ve vefeyâtın ma‘bedlerde bulunan

kutulara bir mikdâr para vaz‘ edilmek sûretiyle ihbârı mecbûrî idi. Sonra bunun yerine beş senede bir “senyör”ler tarafından ta‘dâd-ı nüfûs ile takdîr-i servet-i efrâd mu‘âmelâtı icrâ kılınmaya başlamıştı. Fakat bütün bu mu‘âmelât evvelce ‘arzettiğim vecihle sevk-i zarûret ile icrâ ediliyor, idârî bir maksad tahtında hareket olunmuyordu. Daha doğrusu istatistik ‘ilmi yok iken kavâ‘id-i ihsâ’iyye bilinmezken istatistik yapılıyordu.

İstatistiğin ‘ilmî bir tarzda tatbîki kurûn-i ahîreye nasîb olabilmıştır.

(mâ-ba‘di var)

Habîb {213. sayfanın sonu}

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

-Mâ-ba‘di-

İçine su konulup sebzeleri tâze olarak muhâfaza için badya.

Birkaç ‘aded büyük, orta, küçük tencere.

Helvâ-hâne.

Yumurta tavası,

Sefer tâsı.

Müte‘addid sahanlar.

Kapaklı ve içi, dışı sırlı su küpü.

Çinko bulaşık teknesi.

Ufak ve büyük terâzi

Su, zeytin yağı, pirinç ve şeker için ölçüler.

Sıcak su için semâver.

Matbahda çeşme yoksa musluklu teneke

Fâreden masûn olmak için kapan;

Sıcak kapları tutmak ve sâ’ir husûsâtta kullanılmak üzere her birerlerine nişân konulmuş büyük ve ufak temiz bezler.

Matbahın raf ve dolâb gibi yerlerini süpürmek için hasîr ve ocakla matbahı süpürmek için süpürgeler.

İfâde-Husûsî oturma ve yatak odaları her ‘â’ilenin zevki ve husûsiyetiyle mütenâsib bir sûrette tefrîş ve tezyîn olunacağından bu bâbda söylenecek söz yalnız evin hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarından en münâsib mahalleri ve bi’l-hâssa aydınlık ve havâ-dâr yerlerinin bunlara tahsîs olunmasına ve intihâb edilen eşyâ’nın yerli yerinde bulunmasına son derece temiz olarak muhâfaza edilmesine dikkat olunması lüzûmudur.

TENVÎR

Her ‘â’ile ikâmet-gâhını tenvîr için hâl ve iktidârına göre mûm, gaz, havâ gazı intihâb eder.

Mûm bir odaya kâfi aydınlık veremeyeceğinden hakkıyla tenvîr için la-akall dört mûm yakmak ihtiyâcı hâsıl olur ki bir oda tenvîr edilmesi lâzım gelen mahallerin bu sûretle tenvîri fazla masrafı mûcib olur.

Gaz, ucuz zamânlarda fazla alınmak şartıyla ehven bir usûl-i tenvîrdir. Ma‘a-mâ-fîh bunun sıhhati bir dereceye kadar ihlâl etmemesi için lambadaki gaz mahallinin on beş günde bir def‘a yıkanarak tortuların temizlenmesine, makine mahallinin gâyet temiz tutulmasına, fitilinin pek iyi kesilmesine dikkat etmek şarttır. ‘Aksi takdîrde is ve koku hâsıl eder ki bu sıhhate pek muzırddır. {214. sayfanın sonu}

Gaz şişelerini her gün silmek kâ‘ide-i nezâfet iktizâsındandır.

Birden alınıp bir yerde hıfzolunan gaz tenekelerinin bulunduğu mahall çokluk çucuğun kolaylıkla girebileceği bir yer olmasına ve sühûletle kâbil-i iştigâl olduğu cihetle hiçbir kimsenin ellerinde mûm veya âteş bulunduğu hâlde o mahalle yaklaşmasına dikkat etmek elzemdir.

Havâ gazı, ma‘den kömüründen istihsâl olunur. Bu gaz karbonlu müvellidü’l-mâ’dan ‘ibâret bir halîta olup ba‘de’t-tasfiye borular vâsıtasıyla ârzû olunan mahallere sevk edilerek husûsî lambalarda yakılır. Tenvîr nokta-i nazarından gaz ve mûm müreccah olup

manzara i'tibâriyle de latîftir. Ma'a-mâ-fih bu sûretle tenvîr sâ'ir usûl-i tenvîre nisbeten üç dört misli masrafla te'mîn olunacağından her 'â'ile için kâbil-i tatbîk değildir.

Havâ gazıyla tenvîr olunan hânede gazları yakan ve musluklara bakan her hâlde re'îse-i 'â'ile tarafından müntahab dikkatli bir kimse olmalıdır. 'Aks-i takdîrde kazâ vukû'u her zamân için melhûzdur.

TESHÎN

İnsân te'sîrât-ı hâriciyyeden muhâfaza olunmak üzere içinde ikâmet ettiği meskenini ne kadar mazbût olarak intihâb etse yine ev içinde mahsûr olan havâ mütemâdiyen hâricdeki havânın derece-i harâretiyle kesb-i muvâzene etmeye ve pencere deliklerinden kapı aralıklarından içeri giren havây-ı hâricî ile ihtilât ederek soğumaya meyyâl bulunuyor. Bu sebeble insânlar soğuk zamânlarda vücûdlarını bürûdetin te'sîriyle zuhûra gelmesi melhûz olan hastalıklardan muhâfaza etmek üzere meskenlerini bir vâsıta-i sun'îyye ile ısıtmaya mecbûr olmuşlardır.

Teshîn mes'elesi gerek hıfz-ı sıhhat ve gerek idâre, tasarruf nokta-i nazarından pek büyük ehemmiyyeti hâ'izdir.

Evlerin teshîni husûsunda isti'mâl olunan âlât-ı teshîniyye mangal, soba, havâ gazı, şömine, kaloriferdir.

Mangal; pek eski bir vâsıta-i teshîn olup hemân ekser evde müsta'meldir. Kömür tütmecek sûrette ya'nî kırmızı oluncaya kadar başka bir yerde yakılıp mangala konulmalı ve etrâfı güzelce kül ile setredilip kıvılcım sıçramasına meydân bırakmamalıdır.

Mangal inşi'â'-ı harâret sûretiyle teshîne hizmet eylediğinden büyük mahalleri lâyıkıyla ısıtamaz.

Soba; evlerin teshîni husûsunda kullanılan vesâ'itin başlıcalarından biri ve en ziyâde makbûl olanıdır.

Kışa yakın ilk iş ocakları temizlemek ve sobaların münâsib mahallere vaz'ıyla iyi çekip çekmediklerini güzelce mu'âyene ettikten sonra yakılmak zamânını beklemektir.

Çini sobalar âlât-ı teshîniyyenin en mükemmellerinden olup sâ'ir sobalardan daha {215. sayfanın sonu} sıhîdîr. Geç ısınır da harâreti uzun müddet muhâfaza eder.

Dövme ve saç sobalar gerçi pek çabuk ısınırlarsa da teshîn ettikleri mahallin havâsında yübûset husûle getirirler. Buna mahall kalmamak için küçük bir tabak içinde soba üstüne bir mikdâr su konulmalıdır. Suyun tebhîriyle havâda hâsıl olan yübûset zâ'il olur.

Bu sobalar ziyâde ısındıkları zamân yanında bulunanlara baş ağrısı da verir. Fazla olarak dövme sobaların terkîbinde karbon ziyâde bulunduğundan kızaracak dereceye kadar teshîn eylediği hâlde ihtinâk hâdiseleri vukû'a gelmek ihtimâli vardır.

Sobalara mahsûs mahrûkâtın en iyisi, sıhhate en nâfi' olanı odundur. Bunun yegâne mahzûru biraz pahalı olmasıdır.

Ma'den kömürü odundan daha idâreli olduğu gibi harâreti de ziyâdedir. Fakat yanmaya başladığı zamân biraz duman çıkarıp nâ-hoş bir koku hâsıl eder.

Kok kömürü; ma'den kömürünün havâ gazı istihsâl kılınmak üzere taktîrinden bâkî kalan mâddedir. Duman hâsıl etmeyerek kokusuzca yanar. Alevi o kadar olmazsa da harâreti kuvvetlidir. Yalnız yakılması biraz güç olup soba kuvvetli çekmezse bu su'ûbet daha ziyâde olur. Ayrıca ağaç parçası veya çıra veyâhud yanmış kömürle yakılır.

Havâ gazı; teshîn husûsunda pek büyük kuvvet ve hâssaya mâliktir. İsti'mâli kolay olduğu gibi isti'mâle mahsûs olan âlâtın temizliği ve yakılmasında, söndürülmesindeki sühûlet sadî bi'l-hâssa câlib-i dikkattir.

Şömine; gâyet sıhî vesâ'it-i teshîniyyeden ma'dûddur. Çünkü bunlar dâhilinde bulundukları odanın havâsını ihlâl etmediği gibi yübûsetine de sebebiyyet vermeyerek teceddüd-i havâyâ hizmet ederler. Şöminelerin bu gibi menâfi'ine mukâbil ba'zı mahâzîri de vardır. Ez-cümle ocak mahallinde mahrûkâtın yanmasıyla husûle gelen harâretin ancak rub'u mikdârından istifâde olunabilmesidir ki bu da tasarruf nokta-i nazarından pek büyük bir mahzûrdur.

Kalorifer; bu da bir nev' âlet-i teshîn olup borulara sıcak havâ idhâli veyâhud sıcak su veya buhârın cevelânı sûretiyle teshîne hizmet ederler.

Kaloriferlerin vaz‘ ve tertîbi pek masraflı ve müşkildir. Bu cihetle yalnız kışla ve hasta-hâne gibi mü‘essesât ile devâ’ir-i resmiyyede kullanılabilir.

-TOZ-

Yazın karanlıkça bir oda da perdeler arasından dâhil olan şu‘â‘ât-ı şemsiyye sâyesinde birçok zerrâtın aşağı yukarı inip çıktıkları görülür. İşte bu zerrâtın hey‘et-i mecmû‘asına toz nâmı verilir ki bunların âlât-ı mahsûsa ile cem‘ ve ta‘dâdı bir dereceye kadar kâbil olduğu {216. sayfanın sonu} gibi hurde-bîn ile ta‘yîn-i mâhiyyetleri de mümkündür. Toz havâdan daha ağır bulunduğu cihetle dâ‘imâ nüzûle meyyâl ise de hafîf veya şiddetli olmak üzere mevcûd bulunan havâ ceryânları zerrât-ı mezkûranın bir yere konmasına mâni‘ olmakla onları yerden dahî kaldırarak ancak havânın sâkin ve ceryânın mefkûd olduğu yere atar. Bunların mikdârı pek ziyâde olup ceryân-ı havâ sebebiyle her yerdeki mikdârları da muhtelifir.

Birkaç kısım toz vardır. Bunlardan biri ma‘denî tozlardır ki bunlar kömür, demir, alçı, toprak gibi mevâddin tozlarıdır. Teneffüs ile ciğerlere girerek onların iltihâbına bâdî olur ve vereme müşâbih birtakım âfât-ı vahîmeye sebebiyyet verir. Bir kısmı da nebâtî tozlardır bu da elbise ve döşemelerden mutahassıl pamuk, keten, elyâfî, nebâtât tüyleri, gibi cânsız şeyler olup kesret üzere havâda bulunur ve nefes borularıyla ciğerleri bi’t-tahrîş öksürüğe sebebiyyet verirler.

Diğeri de ber-hayât olup esâsen mikrolardan müteşekkildir ki bunlar tozların en vahîmidir. Emrâz-ı sâriyenin intişârına sebep olurlar. Tozlarla ba‘zı mikropların nefes borularına akciğerlere girip gâyet mühlik ba‘zı emrâz tevlîd ettiği muhakkaktır. İşte evlerde tozların daha doğrusu mikropların def‘ ü ref‘i için ne kadar büyük ihtimâm edilmesi lâzım geleceği ta‘dâd edilen vehâmetten kolayca anlaşılır.

Süprüntü nâmını verdiğimiz zerrât günde değil iki def‘a, hattâ beş def‘a süprülse yolu bilinmedikçe yine farâş dolar. Çünkü süpürge ne kadar minderlere vurulur, ne kadar halılara sürülürse o kadar onlardan zerrât düşürüldüğü gibi bir tarafa süpürülen toz da süpürge’nin sallantısıyla havâyâ kalkıp süpürülmüş olan tarafa hücûmla konar. Bu hâlde evlerimizdeki tozları toplayıp ortalığı temizlemek için her gün müte‘addid def‘alar süpürmekten vazgeçip öteberi süprüntü ve kırıntıları el ile toplamak ve iki günde bir def‘a pencere ve kapıları kâmilan açıp mükemmel bir ceryân-ı havâ ortasında güzelce

süpürmek ve süpürge ile havâya kaldırılan tozlar konduktan sonra eşyâ'y-ı lâzimeyi yaş bez ile silmek ve yine bir müddet pencereleri açık bıraktıktan sonra kapamak müraccahtır.

Evlerde tozların izâlesi için bol su ile tahtaları yıkamak da pek fenâ bir 'âdettir. Tahta arasına giren sular orada bulunan bir parmak kalınlığındaki toz tabakasını ıslatıp orasını 'âdetâ bir bataklık hâline getirir ki bunlar pire ve sivrisinek menba'ı olurlar. Hulâsa bir oda süpürüleceği vakit müteharrik, kâbil-i nakil ne kadar eşyâ' varsa dışarı çıkarıp kapı ve câmları açarak ceryân-ı havâda yerleri süpürmeli ve câmları kapamadan evvel bir yaş bez ile odadaki eşyâ'nın tozunu aldıktan sonra dışardaki eşyâ'ları da birer birer silkip ve tozlarını alıp içeri yerleştirmelidir. 'Aksi takdîrde ya'nî eşyâ' içerde {217. sayfanın sonu} iken süpürmek tozları yerden kaldırıp eşyâ'nın üzerine yaymaktan başka bir şey değildir. Bir hanımın bu husûsa dikkat ve bi'l-hâssa hânesini mümkün olduğu kadar tozsuz bulundurmaya gayret etmesi elzemdir.

CİLÂ'

Gümüş, altın, bakır, çinko ve emsâli me'âdinden ma'mûl edevât ve sâ'ir ma'mûlât-ı haşebiyyeden 'ibâret eşyâ'y-ı beytiyye üzerinde temizlik nazara hoş bir manzara hâsıl etmek için isti'mâl olunan su, boya, sâbûn, toz, pomada gibi şeylerle husûle getirilen renk ve parlaklığa denir. Cilâ' sâyesinde ba'zı eşyâ'nın prüz ve kusûrları setredilir ve güzel bir renk verilir.

Cilâ'cılık bugün mühimm bir san'at hâlini almıştır. Burada zikredilen yalnız hâne dâhilindeki eşyâ'nın kirlerini izâle ve eskiliklerini setr ve ba'zılarına da lâzım gelen tahâreti vermek için lâzım gelen ba'zı ma'lûmâtta 'ibâret olacaktır.

Bu cilâ'lar üç kısma taksîm olunur. Bir kısmı toz, diğeri mâyi' üçüncüsü de yağ ve pomada gibi mevâddan 'ibârettir.

Toz Cilâ'lar -Evlerde pek eski zamândan beri me'âdin eşyâ'y-ı beytiyyenin solgun rengini izâle ile parlaması için gâyet ince dökülmüş ve dülbendden geçirilmiş Moskof toprağı ile suyu sıkılmış limon kabuğu kullanılır. Bu usûl bakır ve pirinçten ma'mûl evânî-i beytiyyenin tathîrine gâyet elverişlidir.

Altın ma'mûl eşyâ'y-ı temizlemek için ince döğülmüş ve dülbendden elenmiş (porkrir dofor) tozu içine batırılarak bununla ovuşturulur. Yâhud kaynar suyun içine bir parça

nışadır atılarak bunun içine konur ve çalkanır sonra dülbendle silinir veyâhud (32) gram zaç yağı (32) gram keskin sirke (16) gram hâmiz-i humâz karıştırılıp içine bir limon suyuyla üç parmak tutam kadar cilâ' toprağı atılıp karıştırılır ve bir şişe içine konulup ağzı kapatılır. Altına müte'allik bir şey temizlenmek istenildikte bir fîncân içine konularak fırça veya yün parçası batırılarak güzelce ovuşturulur. Bol su ile yıkanıp kuru bir bezle kurulanır.

Altın Kaplama Eşyâ'ların Cilâ' Ve Tathîri –Kaplanmış olan mevâddin ekserîsi bakır, tunç, gümüş olur. Bunları temizlemek için bir parça sıcak suyun içinde bir mikdâr potas veyâhud soda eritilerek yapılan mahlûl derûnuna bir bez batırılarak bununla altın kaplanmış olan kapların lekeleri izâle edilir. Sonra bir müddet kurumaya terk edilip kurumasını müte'ekib üzerine âtîdeki tertîb sürülür:

	Gram	
Fahmiyet-i Sud	7	
Üstübeç	15	
İspirto	50	
Su	125	{218. sayfanın sonu}

Bu mâyi' kuruduktan sonra ince bir güderi ile silinerek kaldırılır.

Gümüşten Ma'mûl Eşyâ'nın Tathîri ve Cilâ'sı –Her türlü eşyâ'y-ı beytiyye ve levâzım-ı beşeriyye ile evânî-i ma'deniyyeyi tathîr etmek ve cilâ'lamak için şehrimize birçok pomada suları, sâbûnları vürûd etmektedir. Bunlardan (Goddar Gümüş Tozu) ki gümüşten ma'mûl eşyâ'nın tathîr ve cilâsı için kullanılır. Bu toz kuru olarak veya cüz'îce suya, ispirtoya batırılarak bir güderi veya fanila parçasıyla ovuşturularak isti'mâl olunur. Temizlenecek şey oymalı ise fırça kullanılmalıdır.

Bir de bıçak cilâ'sı denilen ağaç çürüğü renginde bir toz var ki sûret-i mahsûsada yapılmış bir tahta üzerine sürülerek bıçakları temizlemek ve yeni gibi cilâ'lamak için kullanılır.

Sapolyo nâmında bir toz daha vardır ki bu da her nev' ma'deni temizlemeye ve cilâ'ya mahsûstur.

Toz ile ovuşturularak ve sâbûnla yıkanarak hâsıl edilen cilâ' ve parlaklık gâyet çabuk yapılırsa da dâ'imâ muvakkat olur. Ve sık sık tekerrürüne lüzûm gösterir.

Mâyi' Cilâ'lar –İspirto, eter gibi mâyi' derûnunda ba'zı mâddelerin halliyle istihsâl edilir bu nev' cilâ'lar cinsine göre ya bir fırça ile sürülür yâhud ayrıca bir bez veya bir sünger veyâhud pamuk batırılarak birkaç def'alar ovuşturulur.

Mâyi' cilâ'lar gâyet devâmlı ve esâslı olur ispirotolu cilâ'lar gâyet serî' yapılır ve çabuk kurur..

Tahta Cilâ'sı -Bir okka ispirto içine 75 dirhem nisbetinde (Gomalaka) 'ilâvesiyle yapılan mahlûl her şey için kullanılır. Ve üzerine sürülen ağacın reng-i aslîsini muhâfaza eyler. Bir eşyâ'ya reng-i aslîsi verilmek istenirse evvelâ evvelâ {fazladan yazılmış} zımpara kâğıdıyla tahtanın pürüzleri tesviye olunarak üzerine bir bez ile de zeytin yağı sürülerek iyice ovuşturulur. Ve bunu müte'âkib ispirotoda halledilmiş olan gomalaka mahlûlüne pamuk batırılarak sürülür. Matlûb olan cilâ' hâsıl oluncaya kadar 'ameliyyâta devâm edilir.

İspirtolu cilâ'lar güneşe ma'rûz kalmakla va ba'zen de su temâsıyla bozulduklarından bu sûretle cilâ'landırmış eşyâ'y-ı beytiyyeyi mümkün mertebe güneşe bırakma{ma}lı ve tozlandığı zamân dâ'imâ kuru bez ile temizlemelidir. Islak bez ile silinirse rengi de solar.

Siyâh Cilâ'	Gram
Anilin Siyâhî	4
Lak Zamkı	6
İspirto	90

Evvelâ anilin 15 gram mikdârı ispirotoda eritilip 60 damla tuz rûhu ile karıştırıldıktan sonra bâkî kalan ispirto lak zamkının 'ilâvesiyle istihsâl olunur. Ve her şeye sürülür. {219. sayfanın sonu}

Renksiz Cilâ'	Gram
Sandarak Zamkı	50

İspirto	100
Terebentin	9
Neft Yağı	9

Bunlar hafif bir derece-i harârette eritildikten sonra bir ay kadar kendi hâline terk olunarak pamuktan süzülür sonra içine 10 gram lokman rûhu ‘ilâvesiyle istihzâr olunur.

Bal Mûmu Cilâ’sı -10 gram bal mûmu mikdâr-ı kâfi neft yağı ile ince bir şişe derûnuna konularak sıcak suyu hâvî bir kab içine sokulur ve eriyinceye kadar ara sıra çalkanır. Bu cilâ’yı sıcak olarak isti’mâl etmek îcâb eder. Alçıdan ma’mûl eşyâ’ ve istatü gibi şeyler bununla cilâ’lanır.

Pomada ve Sâbûn Cilâ’lar –(Bulu Biriyant {Blue Brilliant}) bakır, pirinç ve her nev’ me’âdîn tathîrine mahsûs kırmızı renkte olup içinde mevâdd-ı semmiyye bulunmadığından isti’mâlinde mahzûr olmadığı gibi mevâdd-ı mürekkebesi gâyet ince olduğundan cilâ’landırılmak istenilen şey’i de çizip bozmaz. Bu cilâ’ sâyesinde ovulan mâtde yeni gibi olur. Gümüş şeylerle avize ve beyâz mermer gibi eşyâ’y-ı beytiyyenin tathîr ve cilâ’landırılmasına müsâ’id pek iyi bir sâbûndur.

Bu sâbûnu kullanmak için bir fanila parçası suyun içine batırılarak üzerinde kalınca bir tabaka hâsıl oluncaya kadar sâbûn sürülür sonra fanila temizlenecek mâtde üzerine sürülüp ovuşturulur. Ve sıcak bir su içine sokulup çıkarıldıktan sonra yumuşak bez veya çuha ile kurutulur. Güderi ile ovuşturulur bu sûretle yapılan cilâ’ uzun müddet dayanır.

Temizlenecek şey mermer ise bu sâbûnlardan bir parça biraz su derûnuna atılıp eritilir ve birkaç parça da çamaşırdaki kullanılan sodadan ‘ilâve edilerek bir pomada veya yağlı boya kıvâmı aldırılır ve fırça ile mermer üzerine sürülür. Bir iki gün hâli üzre bırakılıp sonra sıcak su ile yıkanılır. Bu mu’âmele mermer üzerinde hâsıl olan her nev’ leke ve kirleri izâle ile cilâ’landırır.

(.... Sâbûnu) bu da hidemât-ı beytiyyeye elverişli bir nev’ sâbûn olup elde husûle gelen mürekkeb veya katrân lekelerini izâle etmek, yağları temizlemek, porselen ve çini matbah takımını tathîr etmek için kullanılır.

Bu sâbûnu kullanmak için bir bez veya sünger parçası sıcak su içine batırılır ve sâbûn sürölüp bolca köpük hâsıl ettikten sonra temizlenecek şey bununla ovuşturulur. Kurutmak için bir bez veya güderi isti‘mâl edilir.

Bu sâbûn pası da izâle ve lekeyi de çıkarır.

Bakır Kablaların Cilâ’ ve Tathîri -Bakırdan ma‘mûl eşyâ’y-ı muhtelifeyi kirlendikleri hâlde tathîr etmek için 20 gram hâmiz-i humâz 125 gram su içinde halledilip kablara içinde ovularak temizlenir. {220. sayfanın sonu}

İkinci Tertîb:

	Gram
Hâmiz-i humâz	125
Hâmiz-i kibrît	8
Siyâh Toprak	64
Su	100

İşbu mevâdden bir mahlûl yapılarak kablara içinde temizlenmelidir.

Bakır kablaları kolayca temizlemek için pek sâde bir iki usûl daha vardır:

Bir iki avuç mikdârı yeşil kuzukulağı yaprağını alarak temizlenecek bakır kablalar şiddetle bununla ovuşturulur sonra bol su ile yıkanırse lekeler ne kadar eski ve derin olursa olsun bununla altın gibi parlak.

Ba‘zen bir mikdâr kalaycı çamuruyla da kirlenmiş bakır kab ovuşturularak temizlenir kablaların kül ile ovulmasından da hayli istifâdeler edilir.

Bakır kablalar senede lâ-akall iki def‘a kalaylanmalı ve ayda bir def‘a bu usûller ile tathîr olunmalıdır.

Teneke Kablaların Tathîri –Ev eşyâ’ları meyânında faraş, su kovaları, ibrik, maşrapa gibi şeyler ale’l-ekser tenekeden ma‘mûldür.

Teneke kablar su ve âteşin taht-ı te'sîrinde cilâ'larını gâ'ib edib paslanır bi'l-âhire bu pas koyu turuncu bir renk kesb eder bundan sonra tenekelerin reng-i aslîsini i'âde mümkün değildir. Yalnız bir dereceye kadar o rengi izâle ile kullanılabilecek bir hâle ifrâğı kâbildir.

Bir bez parçasını zeytin yağına ve küle batırarak tenekenin kirlenmiş ve leke tutmuş olan mahallerini ovuşturmalıdır.

Kaynar suyun içine bir mikdâr kül ve biraz da karbonat dosod 'ilâve etmekle yâhud içine biraz su katılmış keskin sirkeye batırılan bir bez ile ovuşturulmakla teneke kablar kâbil-i isti'mâl bir hâle getirilebilir.

ELBİSE

Vücûdun sıhhat ve 'âfiyetini bürûdet ve havây-ı hâricî gibi mü'essirât-ı tabî'iyenin tahavvülât ve sû'-i te'sîrâtından muhâfaza etmek için aksâm-ı muhtelif-i bedenî setr ve ihâta etmek üzere sûret-i mahsûsada i'mâl ve isti'mâl olunan mevâdd-ı mütenevvi'aya elbise ta'bîr olunur. (mâ-ba'di var)

Nakiyye

-Topkapı'ya kaç götürürsün?

-On beş kuruşa

-Ne insâfsızsın be! Eğer istersen sen 'arabanın içine gir ben oraya çıkayım seni beş kuruşa götürüvereyim. {221. sayfanın sonu}

MEDENİYYET HABERLERİNDEN

FOSFOR KAZÂSI

İngiltere'nin cenûb-i şarkîsinde ve Taymıs Nehri üzerinde bulunan eski kontluğa 'â'id bir mektebde talebeden biri kimyâ dersinden çıkarken cebine gizlice birkaç parça fosfor atar ve bu fosforlar tutuşarak çocuğun vücûdunu tehlikeli bir sûrette yakar.

Çocuğun pederi der-hâl mekteb müdürü ile kimyâ mu‘allimi ‘aleyhine ikâme-i da‘vâ ederek çocukların ahvâline dikkat etmediklerinden ve fosforun yanacağı hakkında talebeye bir fikir vermediklerinden mes’ûliyyetlerini talep eder ise de netîce-i tahkîkâtta fosforun husûsâtından birkaç kereler sınıfta bahsedilmiş olduğu anlaşıldığından da‘vâ reddolunarak çocuğun pederi mesârif-i muhâkemeyi tesviyeye mahkûm olur.

Kimyâ mu‘allimleriyle tenbel talebeye ‘ibret!

Fırtına Dalgalarının Derinliklerdeki Te’sîrâtı

Fırtınaların te’sîriyle denizlerde vukû‘ bulan dalgaların hangi derinliğe kadar te’sîr etmekte olduğu erbâb-ı fenni işgâl eylemiş ve mu’ahharan icrâ edilen tedkîkât netîcesinde 47 metre ve biraz daha ziyâde derinliklerdeki kumların dalgaların te’sîriyle hareket edip satha geldikleri görülmüş ve kezâlik yine bir fırtına esnâsında dalgaların te’sîriyle 41 ton sıkletinde bulunan bir dalgakıran taş 11,5 metre derinliğinde bulunduğu hâlde yerinden sürüklenmiştir.

BAHÇE KOVALARINA SÜZGEÇ

Bahçe çiçeklerini ve saksıları sulamak için kullanılan su tenekelerinin ağızlarına delikli süzgeç takmaya hâcet yoktur. Bir parça tel örgü ya’nî tel dolâblarına fülân kullanılan telden bağlamak kâfidir istenilen zamândada çıkarılabilir.

KOLAY BİR DAMLA SAYAN ÂLET

Bir şîşenin mantarına mâ’ilen bir delik deliniz. Bu deliği mantar şîşeye tamâmıyla itilerek güzelce kapandığı vakit hîçbir şey akmadığı hâlde mantar azıcık yukarı çıkarılınca der-hâl damlamaya başlar. Şurasını unutmamalıdır ki delik mâ’ilen delineceği yerde ‘amûdî delinirse akmaz ancak hızlı silkmekle bir iki damla düşebilir. {222. sayfanın sonu}

KNOR

ÇOCUK GIDÂLARI

Bütün vâlidelerin, lerin, {fazladan yazılmış} çocuk büyütenlerin dâ’imâ en ziyâde düşündükleri mühimm mes’ele gıdâ mes’elesidir.

Çocuklara verilecek gıdaların ‘aynı zamânda kuvvetli ve besleyici olması lâzım geldiği gibi temiz ihzâr olunmuş ve mi‘deyi, em‘âyı tahrîşden de vikâye etmiş bulunması elzemdir.

Bir de çocuklar küçük sinnde iken ekseriyâ yaz mevsimlerinde pek çok ishâllere, bağırsak ufûnetlerine ma‘rûzdurlar.

Bu hâller ebeveyni, süt anneleri bütün ‘â’ile halkını pek ziyâde telâşe verir. İşte o vakit sıhhî ve mükemmel bir gıdâ bulmak gâ’ilesi tamâmıyla kesb-i ehemmiyyet eder. Bu son zamânlarda etibbâ der-hâl küçük çocuklar için Knor’un yulaf çiçeği –Knor fleur d’avoin- gıdâsını tavsiye ediyorlar ki gerek nefâset-i lezzeti ve gerek bünyeye i’tâ eylediği kuvveti ile meşhûrdur. Bu gıdâ kırk senelik bir tecrübe ile ta‘ayyün ve tahakkuk eylemiş ve son zamânlarda dünyânın her tarafında büyük bir rağbet kazanmıştır.

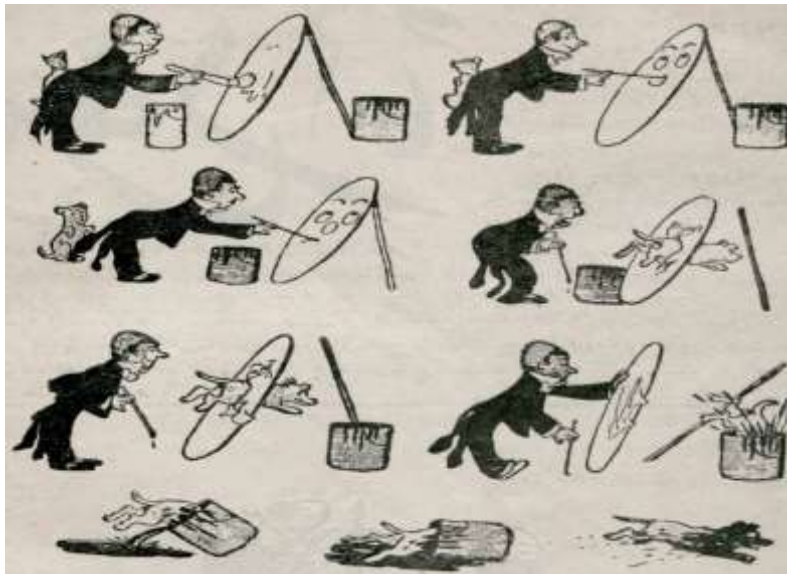
İstanbul’da en büyük satıcısı: Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı’nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi’dir.

Avrupa programlarından:

-Cânım keşf-i istikbâl için şimdiye kadar avuç içine bakıyordunuz daha kolay değil mi? ‘Acabâ siz ayağa bakmaktan anlayacak mısınız? Maksad iyi keşfetmek ve doğru söylemektir.

-Evet efendim ammâ şimdi Avrupa programlarında böyle yazıyor. {223. sayfanın sonu}

MU‘AMMÂ

Şu resimleri îcâb ettirdiği fıkrayı gâyet muhtasar yazınız.

Risâlemizde bilmece kuponu yoktur herkes gönderebilir.

Resimli Kitâb Matba‘ası

Sâhib-i Müdîri: Ahmed Edîb {224. sayfanın sonu}

Mu‘ammâmızı halledenler meyânında kur‘a çekilerek:

Birinciye

Üç aylık abone

İkinciye

Bir termometre

Üçüncü ve dördüncüye

Terbiyevî çocuk oyunları

Beşinciden onuncuya kadar

Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu‘ammâlar için kupona hâcet yoktur. Herkes gönderebilir.

ALTINCI NÜSHAMIZDAKİ MU‘AMMÂNIN HALLİ:

Görülen sâ‘at resmi bir aynaya ‘aksetmiştir. Ekseriyâ berber dükkânlarında ayna karşısında traş olanlar bunu karşılarında görürler. Bu sâ‘ati doğru görebilmek için resmi bir aynaya tutmalıdır.

Birinci -Kâdîköyü’nde Kuşdili’nde Surûr Ziyâ Bey.

İkinci -Beşiktaş’tan: Belkıs Hanım kazandıkları mükâfâtın nereye gönderileceğinin iş‘ârı ricâ olunur.

Üçüncü -Mercân İ‘dâdîsi’nden 435 numaralı Hâmid Fâ’ik Efendi.

Dördüncü -S. Hüseyin Mekkî Bey.

Beşinci -Hadîka-i Meşveret Mektebi talebesinden 146 numaralı Ahmed Mes‘ûd Efendi.

Mu‘ammâlarımız için kupona ihtiyâç yoktur. Herkes gönderebilir. {son ek 1. sayfanın sonu}

KNOR

Yulaf çiçeğinin kırk senelik bir tecrübe netîcesinde çocuklara en mükemmel, en ziyâde kuvvetli ve ‘aynı zamânda gâyet latîf lezetli bir gıdâ olduğu anlaşılmıştır.

Süt ile karıştırıldığı vakit hazmı fevka’l-‘âde kolaylaşır ve dizanteriye (bâsûr) ishâllere karşı da mukâvemet eder.

Çocuklarda yaz mevsiminde ya’nî sıcak zamânlarda eksik olmayan ishâle karşı yulaf çiçeği güzel bir gıdâdır. Yulaf çiçeğini en za‘îf mi‘deler bile pek kolay hazmedebilir. Knor fabrikasının İstanbul’daki vekîli: Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı’nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi’dır.

Türk Yurdu- Birçok zamândan beri Türklüğün te‘âlîsine hizmet etmekte ve hakîkaten Türk kütüb-hânesinde pek mümtâz bir mahall işgâl eylemekte bulunan bu risâlenin mutâla‘asını, Türklüğü sevenlere tavsiye ederiz.

Talebe Defteri- Mekteb talebesine istifâdeli makâleleri ile hizmetler eden bu müfîd risâleyi bi’l-hâssa tavsiye ederiz.

Büyük Duygu- Efkârın te‘âlîsine hizmet eden mühimm bir risâledir. En mümtâz kalemler tarafından idâre edilmektedir.

Ekinci- İsmnin gösterdiği ehemmiyetten dolayı fazla söze hâcet yoktur. Erbâb-ı merâkka tavsiye ederiz.

Roj Kürd- Kürdlerin te‘âlîsine hizmet maksadıyla neşredilmekte bulunan bu risâle-i mâhiyyeyi ‘umûma tavsiye eyleriz.

Resimli Mekteb ‘Âlemi- Mekteb talebesi için istifâdeli güzel bir risâledir. Herkese tavsiye ederiz.

Çalışalım- Bu çalışan refikimizi tebrîk ve devâm-ı muvaffakiyyetini temennî eyleriz.

Kadınlar Dünyâsı- Kadınlığın muhâfaza ve müdâfa‘a-i hukûkî ve teâlî tenmiye-i fikriyyesi maksadıyla çalışmakta olan bu nefîs risâleyi ‘umûm kârî’lerimize tavsiye ederiz.

Haftada bir neşrolunur fi‘âtı altmış paradır. {Son ek 2. sayfanın sonu}

15 Eyl l {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve M d ri: Ahmed Edîb

MEKTEB M ZES 

‘Aded-8

Şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

H lide Edîb -----Türkler ve Edebiyyâtları

Nedîm-----Topçuluk ‘ leminde Bir İnkilâb

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Ahmed Edîb-----Ak ura lu Yûsuf Bey’e ‘Arz-ı Teşekkür

Sir c d-d n-----Neb t ta D ’ir Mekt blar

Mehmed Feth -----Mücmel Hıfzu’s-Sıhha

Hilmî-----Ahlâk ve Talâk

 u’ n-i fenniyye -----Mu‘ammâ

Medeniyyet Haberleri-----Karikatürler

F ’ tı 60 paradır

 stanbul

Resimli Kitâb Matba‘ası

1329

ÇİTLEMBİK BOYASI

Risâlemiz Sâhib-i İmtiyâzı Ahmed Edîb Bey ile Doktor Adanalı Ahmed Şükrü Bey tarafından ihtirâ' olunan siyâh bir yazı tahtası boyasını bi'l-cümle kârî' ve kârî'elerimize tebşîr ederiz. Bu boya yazı tahtalarını fevka'l-âde güzel bir sûrette boyadığı gibi kat'iyen çıkmaz ve pek çabuk kurur.

Bir de bu boya yalnız tahtalara değil mukavvâ, çinko hatta ince bir kağıda bile sürülür. Bundan sonra bi'l-cümle talebe hânesinde oda kapısının arkasını, yâhud duvara mıhladığı bir mukavvâ parçasını kendisine ders çalışmak için yazı tahtası hâline koyabilecektir.

Mahall-i fûruhtu: Bâb-ı 'Âlî Câddesi'nde Cem'iyet Kitâb-hânesidir. Fî'âtları:

	Para	Kuruş
100 gramlık bir şişe	20	2
150 “ “	20	3
200 “ “	20	4
250 “ “		5

Toptan mübâyâ'a edenlere yüzde yirmi iskonto yapılır. Kilo ile alındığı hâlde bir kilosu 20 kuruştur.

ŞEH-ZÂDEBAŞI'NDA (SA'ÂDET) KIRTÂSİYYE MAĞAZASI

En sâdesinden en zarîfine kadar her fî'âtta kırtâsiyye edevâtı almak için (Sa'âdet) mağazasına gidiniz.

Avrupa ile doğrudan doğruya mu'âmelede bulunur ve en güzel eşyâ' celbeder. Hele kendi nâmına yaptırılan kurşun kalemleri fevka'l-âde güzeldir. Tekmîl mekteb talebesine tavsiye ederiz.

(Sa'âdet) mağazasında Mekteb Müzesi Risâlesi bulunduğu gibi yazı tahtalarını boyamak için ahîren îcâd edilen yerli ma'mûlâtından çitlembik boyası dahî satılmaktadır.

MEKTEB MÜZESİ

On beş günde bir neşrolunur siyâsiyâttan mâ-‘adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye’de her yer için abone bedeli 30 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammedilir.

(Mekteb Müzesi) “Cem‘iyyet” Kitâb-hânesinde tevzî‘ olunur. Her nev‘ muhâberât “Cem‘iyyet” Kitâb-hânesi veyâhud Şeh-zâdebaşı’nda (Hadîka-i Meşveret) mektebi vâsıtasıyla risâlenin müdürü Ahmed Edîb Bey nâmına gönderilmelidir. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

15 Eylûl {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve Müdürü: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-8

şimdilik on beş günde bir çıkar

Sene-1

TÜRKLER VE EDEBİYYÂTLARI

-Mâ-ba‘di 7-

Ve terbiye-i millî der-‘uhde ettiği görünür. Hiçbir mevzû‘ yoktur ki onun hakkında yazmamış olsun, iktisâd, târîh, siyâset, fûnûn, edebîyyât hep bunlardan bahseder. husûsıyla edebîyyâttan pek derin bir vukûf ve dürüst bir tavr-ı münekkîdâne ile bahseder. Şübhesiz her ilk şeyde en büyüğümüz olan Kemâl ilk münekkîd-i edebîmizdir. Meselâ bugün hâlen kemâl-i dikkatle başlamanız lâzım gelen bî-çâre-gân ve se‘ale için usûl-i ıslâhiyye ve i‘ânenen bahseden bir makâle yanında ciddî bir şecâ‘at-i medeniyye ile yazılmış kadınların terbiyesinden bahseden bir makâle görürsünüz. Hattâ o makâlesini şu satırlarla bitiriyor: “Mezhebce muktedâmız olan ‘Arablarda nisvân gürûhu dahî ricâl gibi behre-dâr-ı ma‘ârif idi hattâ içlerinden nice mü‘ellif ve ‘ulemâ kemâlât-ı sâ’ire ile

muttasıf ezkiyâ zuhûr etmiştir bu hâlden dahî anlaşıldığına nazaran nisvânın terbiye ve ta'îmi şer'an memnû' değil belki milletin sa'âdet-hâli için umûr-i mefrûzadan 'addolunur.' Bana kalırsa kendi nâmına efkâr-ı 'umûmiyyeden ürkerek kadınlara tarâf-dârlık etmeye korkan udebâ büyük Kemâl'in bu makâlesinden iktibâs edib yazmayı düşünseler pek büyük hizmet etmiş olurlar.

Şinâsî, Kemâl ve Ziyâ Pâşâların efkâr-ı ahrâr-âneleri için ne sefâletlere, ne işkencelere katlandıklarını belki hepiniz ayrı ayrı bilirsiniz. Yeni edebiyâtımızla yeni hareket-i millîmize şekil veren bu üç büyük dimâğdan bahsederken içlerinde en büyükleri olan Kemâl'i intihâb ederek onun hakkında birkaç söz söylemek isterim. {225. sayfanın sonu}

Kemâl'den evvel de edebiyâtımızda 'umûmiyyetle millette ta'yîn edemedikleri gâye-i hayâllere doğru bir teveccüh ve kendi mü'essesât-ı ictimâ'îyye-i siyâsiyyelerinin 'adem-i kifâyetini teyakkun ettiklerini îmâ eden şeyler vardı. Meselâ Kemâl'den çok evvel Sultân Selîm-i Sâlis ve sonra Mahmûd-i Sânî ıslâhât-ı siyâsiyye ve dâhiliyyemiz için 'azîm fedâ-kârlıklar ihtiyâr etmişlerdi. Hattâ Selîm-i Sâlis bu uğurda fedây-ı cân etmişti. Kemâl'e kadar vatan-perverlik hissî pâdişâha sadâkat ve cihâddan başka bir şey değildi. Kemâl vatan-perverlik hissine ve kelimesine bugünkü ma'nâ-yı mübeccelini verdi. Büyük muharrir, müceddid, siyâsî, şâ'ir vatan-perver efkârının esâslarını ta'mîm için o kadar cânlı a{te}ş ve şiddetle yaşadı ki Kemâl'e Türk 'unsurunun insân çehresinde tecessüm etmiş ihtiyâcât ve âmâl-i milliyyesi denilebilir.

Devr-i istibdâdda Kemâl'in âsârını yastığının altında taşıdığı için ebedî menfâlara, mezârlara giden gençler bulunması Kemâl'in hâtırası için fazla bir nişâne-i ihtirâm ve muhabbet sayılamaz.

Yeni devrin yeni husûsiyyeti de Türkler'in ilk def'a olarak dram yazmaya başlamalarıdır. Kemâl Vatan, Celâl, 'Âkif Bey, Zavâllı Çocuk gibi birkaç piyesi yazmıştı. (Vatan) için ihtisâsâtımı, tenkîdâtımı evvelce bir makâlede yazmıştım. Onun için tekrâr etmiyorum. Kemâl Bey'in dramları, tabî'î hepsi kıymet-i edebiyeyi hâ'izdir; fakat oynanmaya müsâ'id mi, bir dram için lâzım olan sahne fezâ'ilini hâvî mi pek takdîr edemiyorum. Her hâlde (vatan) bir dram değildir, yegâne oynandığını gördüğüm 'Âkif Bey Türkçe yazılan dramlar içinde en oynanmaya müsâ'id olanıdır.

Fakat dram ile iştihâr etmiş cidden büyük bir şâ'irimiz 'Abdü'l-Hakk Hâmid Bey'dir. Hâmid Bey'in Fransız klasiklerinden, husûsıyla "Korni" {Corneille} ile "Rasin" {Racine} den müte'essir olduğu görülüyor. Fakat mevzû'ları 'âlî, ve derin bir felsefe, san'at-kâr bir uslûbla gösterilmiştir. Hâmid Bey'in pek büyük bir şâ'ir olduğuna şübhe yoktur, hattâ kendi zamânında büyüklüğünü takdîr müşkil olmakla berâber mâzîde büyük nâminı kazanmış bir şâ'irden, meselâ İngilizlerin "Tenison" {Tennyson} larından, Fransızların Viktor Hugo'larından aşağı değildir. Bugün ba'zı Türk münekkidler kendisini en büyük Türk şâ'iri olarak gösteriyorlar. Hâmid Bey'in Târik'ı en güzel eseridir. Mevzû' İbn-i Mûsâ'nın esîri Târik'ın İspanya'yı 'Araplar nâmına istîlâsıdır.

Bu medeniyet ve sefâhet-i müşa'sa'a ile karşı karşıya gelen ilk 'Arab kahramânının bütün harekâtı muhteşem bir 'uluvv-i cenâb ve 'azametle mâlîdir. Sonra onun o müte'azzim, ulu sâdegîsi karşısında İspanyolların 'âdîlikleri, ahlâksızlıkları, bî-sûd zenginlikleri pek iyi tezâdd yapar. Târik Rodik'in hazînesindeki

"Endülüs hüküm-dârlarının hazînesindesin Târik" diye başlayan monoloğunda beşeriyetin sefil za'aflarına karşı büyük bir rûhun {226. sayfanın sonu} derin ve elîm hüznü vardır. Bana kalırsa bu monolog yalnız başına Hâmid Bey'i büyük bir şâ'ir yapması için kâfîdir. Hattâ değil şimdi biz bizden pek zengin ve mu'tenâ edebiyâtları olan milletler bile böyle bir parça ile dâ'imâ iftihâr edebilirler.

Edebiyyâtımız son on beş yirmi senesi Fransızları mübâlağa-kâr bir sûrette taklîde başlamadı. Fakat bundan henûz kurtulamadıksa bile kurtulmak için ciddî teşebbüslere ârzûlar var. Bu def'a ecnebî bir milletin 'âdât-ı uslûbundan ve edebiyâtından iktibâs ederken bunları millî ihtiyâcımıza ve tarzımıza göre intihâb ve tatbîk edecek kadar tecrübe-kâr olmamız lâzım gelir.

Garb edebiyâtının müfîd ve yeni bir 'unsuru olan romanı da yeni mekteb edebiyâtımızda tatbîk etmiştir. Bu evvelâ Kemâl Bey'in Viktor Hugo'nun te'sîs ettiği "romantik" tarzında yazdığı Cezmi ile başlamıştı. Sonra Ahmed Midhat Efendi Aleksandır Duma usûlü millî romanlarda taklîd ederek bir kütüb-hâne dolduracak kadar roman yazmıştı. Fakat romanın tekâmül-i hakîkîsi nesl-i hâzırın eline bırakılmıştır.

Nesl-i hâzırın romancısı dinlemekle sezâ olan Hâlid Ziyâ Bey Paul Borje {Bourget}nin tahlîli ve psikolojik tarzında millî romanlar yazmıştı. Fakat son eseri olan "Nesl-i Ahîr"ın

pek hakîkî, pek Türk hayâtına doğru müstesnâ sahîfeleri vardır. Hâlid Ziyâ Bey'in en çok dehâsını gösteren küçük hikâyeleridir. Bunlar 'âdetâ Türk hayâtının muhtelif sahîfelerinden uçan nâ-mütenâhî pertevciklerdir.

Yeni edebiyâtımızda büyük dimâğların kahtından şikâyet etmekle berâber bir tâne pek büyük ve birkaç tâne muhtelif uslûb ve tarz tefekkürleriyle belki istikbâlin büyük 'addedeceği muharrir ve şâ'irlerimiz vardır. İstikbâlin ta'yîn edeceği büyüklerden sarf-ı nazar bugün yarın ve her yer için büyük olan Tevfik Fikret'imiz var ki bu her milletin iftihâr edeceği bir zenginliktir.

Tevfik Fikret rûhen büyük bir ressam, büyük bir beste-kâr kudretlerini şi'irine mezcetmiş güzîde bir fikir ve kalbe mâliktir. En muğlak ve karışık levhalar fırçasının küçük bir vaz'ıyla, ince bir ta'bîr, belirsiz bir ifâde ile cânlanır.

En yüksek düşünce ve hissleri istediği âhenkle en çok sevilen nağmelerle, sadâlarla gelir, hâfizamızda yerleşir. Bu 'âlî fikrin en büyük meziyyeti en mütefekkir ve derin cebheleri karşısında kemâl-i huşû'la eğdikten sonra kendinin 'avâmın kalb ve fikrine kadar eğilebilmesidir. Kendi hesâbıma bu 'asrın en büyük iki şâ'iri yakında vefât eden "Swinburn" {Swinburne} ile Tevfik Fikret'tir derim.

Yeni edebiyâtımızda o dekadân-ı zamânın tenbel ye'si, kesli yerine cevval, merd ve ümîd-vâr bir hareket-i ibtidâ'îye var. Bu edebiyâtta yeni kendini gösteren bir şey de mizâhtır. Nâsîru'd-dîn Hoca hikâyelerinden, ve Nef'î'nin galîza hicvinden başka {227. sayfanın sonu} edebiyâtımızdan tuhaf ve müstehzî bir şey yoktu. Bugün mütebessim, çâlâk bir neş'enin za'îf okşayışlarla hepimize gülmek hevesleri verdiğini görüyoruz. Cidden gülmek büyük kalblerin, sâf ve bahti-yâr insânların hasletidir. Onun için bu şâyân-ı memnûniyyet bir şeydir. Mizâh-ı muharrirler arasında bugün zamânını pek iyi okşayarak tahrîr eden Mahmûd Sâdık Bey'dir. Mahmûd Sâdık Bey için âtî ne diyecek bilmem. Fakat takvîmden yaprakları bu zamânın mesâ'il-i yevmiyyesinin gülünç bir safhasına tedkîk edecekler için pek mühimm bir koleksiyon olacaktır.

Zamânın muharrirlerini ve âsârını teferru'âtıyla tenkîd etmek hîç kimsenin muvaffak olacağı bir şey olmadığı için ben de fazla söylemeyi zâ'id görüyorum.

Maksadım bir kavmin edebiyâtının, hayâtının en doğru ma‘kes-i tecellîsi olduğunu isbât idi. Şimdiye kadar söylediklerim yalnız bu edebiyâtın bir ma‘kes-i hayât değil bir de mensûb olduğu kavmin ictimâ‘î hattâ siyâsî hayâtına şekil vereceğini isbât etti zannederim. Şu‘arâ ve udebâ bir milletin en hakîkî mürebbî ve mu‘allimleridir. Milletler ne ile ve ne olacaksa en çok onların nüfûzuyla olur. Onun için bu mute‘azzim ve mukaddes mes‘ûliyyetlerini unutmamalıdır. Çünkü Hazret-i Peygamber:

“Cenâb-ı Hakk’ın ‘arşının altında hazîneleri vardır, ve bu hazînelerin anahtarları ise şâ’irlerin lisânıdır” buyuruyor.

Hâlîde Edîb

HÜRRİYYET VE DÂDÎSİ

-Aman hürriyyet bıktım senden çok ‘inâdçısın gel derim gelmezsin bırakırım hadi git derim bağırır tepinir ağlar dünyâyı ayağa kaldırırsın benim {gibi} bilmeyen câhiller için sana bakmak ne kadar güçmüş. {228. sayfanın sonu}

ŞU‘ÛN-İ FENNİYYE

TAYYÂRECİLİKTE BÜYÜK BİR TERAKKÎ

Ahîren Londra’da Yüzbaşı Dunne nâmında bir zât biplan denilen iki kanadlı bir nev‘ tayyâre îcâd eylemiştir.

Yüzbaşı Dunne birçok senelerden beri tayyâresiyle uğraşmakta olup ahîren İngiltere ordusu mûmâ-ileyhi himâyesine alarak o sûretle çalıştırmış ve 1916 senesinde ancak âletini tecrübe edebilecek bir hâle getirmeye muvaffak olmuştur.

Ve bugün ise mezkûr iki kanadlı tayyâre istenildiği gibi hareket edilecek bir hâle getirilmiştir. Bu tayyârenin kanadları yek-diğerinden pek açık olmayıp ‘âdeyâ Fransızca V harfine müşâbih bir zâviye teşkîl edecek vaz‘iyyettedir. Tayyârenin ne kuyruğu ne dümeni hiçbir şey’i yoktur.

Bütün şey’ine mukâbil yalnız iki kanadı vardır bu kanadlar bir manivela ile kullanılarak her şey öylece idâre olunur.

Yukarı çıkmak isteyince manivelayı çeker ve inmek isteyince manivelayı iter ve çevirmek için de yine manivelayı ‘aksi tarafa doğru çevirir. Altında bulunan çifte bir müselles üzerindeki tekerlekler tayyâreyi yerde iken kolaylıkla her vaz‘iyyete çevirmeye ve tahrîke hizmet eyler.

Bu def‘a balonu idâre ederek bir seyâhat yapmış olan Kumandan Feliks nâm zâtın beyânına göre bu tayyârenin böyle bir manivela ideresi ‘âdetâ bir çocuğa bile tevdi‘ olunabilecek kadar kolay imiş.

Manivelalar bir kere tanzîm olup kendi hâline bırakıldıkları hâlde de tayyâre

kemâl-i muvaffakiyyetle seyâhatine devâm ediyormuş. Hattâ Kumandan Feliks seyâhatinin birçok zamânında kollarını çapraz-vârî kavuşturarak tayyârenin gidişini seyrettiğini ve öylece bilâ-zahmet seyâhate muvaffak olduğunu beyân etmiştir.

Bu iki kanadlı hârikanın sür‘ati sâ‘atte 90 kilometre imiş. İşte tayyârecilik o kadar bir sür‘atle terakkî ediyor ki geçen nüshamızda söylediğimiz velospitlerin uçması değil ‘âdetâ her ayağa takılan na‘lînler, potinler bile kolayca havâlandırılarak herkes ayakları dört parmak yerden kalkmış olarak gezecektir. {229. sayfanın sonu}

BİR MAHALLİN RUTÛBETİNİ ANLAMAK İÇİN KOLAY BİR USÛL

Bir hânenin, bir odanın rutûbetini anlayabilmek için oraya bir tabak içerisinde henûz söndürülmüş bir kilogram kadar kireç koyup kapısını ve pencerelerini kapamalı yirmi dört sâ‘at ol vecihle kaldıktan sonra kireci tartmalıdır.

Eğer vezinde yüzde bir derecesinde ya‘nî on gram kadar fazlalık görünür ve konulan kireç evvelce bir kilo iken mu‘ahharan tartıldığında bir kilogram ve on gram gelirse o mahalde iskân câ‘iz olmayacak derecede rutûbet var demektir.

Eğer bu mikdârdan az zuhûr ederse kâbil-i iskân olduğuna kanâ‘at edilebilir.

ÇINGIRAKLI ŞİŞELER

‘Îlâç ve eczâ şîşelerinin zehirli mevâddı muhtevî olanları dâ’imâ tehlikeye ve bir kazâ çıkarmaya ma’rûzdur.

Bunun için şimdiye kadar bu gibi şîşeleri anlatmak üzre pek çok usûller tatbîk olunmuştur. Meselâ dâ’imâ etiketlerini kırmızı kâğıd yapıştırmak, üzerine bir iskelet kafâ’sıyla çapraz-vârî iki kemik resmi koymak gibi usûller tatbîk olunmuştur.

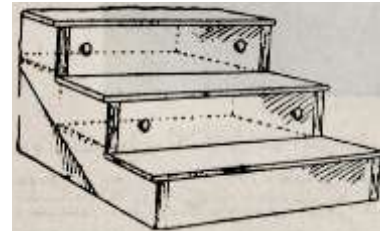
Fakat bunların hîçbirine tamâmıyla dikkat olunamadığından her vakit yine kazâlar zuhûr etmektedir.

İşte bu def’a zâtın biri zehirli şîşelerin boğazına bir küçük çingirak takmayı düşünmüş ve tatbîkinde de fevka’l-‘âde hüsn-i kabûl görmüştür.

İşte resimde görüldüğü vecihle zehirli bir mâddeyi muhtevî olan şîşe mantar kapaklı ise mantarın üzerine bir iğne ile eğer şîşe kapaklı ise kapağın boğum yerine bir sicim ile küçük bir çingirak takılır şîşe ne vakit ele alınacak olsa hemân çingirak sallanarak bir ses çıkartacağından kullananı ayıltır ve içindeki mâddenin zehirli olduğunu hissettirir tehlikeyi def’eder.

ÇEKMECELİ MERDİVENLER

Şimdiki evlerde yük, dolâb yapılmadığından ve yapılsa bile ‘arsaların kıymetli ve dâr olması hasebiyle münâsib yer bulunamayacağından merdivenlerin her bir ayağına birer sürgülü çekmece gözü yaparak o sûretle onları dolâb yerine kullanmayı düşünmüşler ve Avrupa’da birkaç küçük evde hîn-i tatbîkinde fevka’l-‘âde fâ’idesini görmüşlerdir.

İşte resmimizde gösterdiğimiz gibi bizde de tatbîk olunursa epeyce istifâde olunur zannederim. {230. sayfanın sonu}

TOPÇULUK ‘ÂLEMİNDE BİR İNKİLÂB

YÂHUD

YENİ BOMBALI TOPLAR

Bugüne kadar nazâriyyâtıyla uğraşılmakta olan bir top mes’eleşi bugün tamâmıyla fî‘iliyyâta çıkarak tatbîk olunabilmiştir.

Krub Fabrikası (bomba topu) diye tercüme olunabilecek -bombenkanone- dedikleri bir top îcâd eylemiştir.

Bu topa Fransızlar da -Canon à bombes- nâmını muvâfık gördüler.

Bu yeni toplar fevka’l-‘âde şâyân-ı dikkattir.

Gerek şekl-i hâricîsi gerek doldurulması i‘tibâriyle eski toplardan kâmilten farklıdır.

Bugüne kadar toplarda hâsıl edilen fikir bir mermî; ihtirâk eden bârûtun çıkardığı gazın kuvve-i tazyîkasıyla atılmak için mutlakâ topun içerisine konulmak lâzım gelir zannedilirdi. Hâlbuki şimdi topun ağzına koymak ya’nî hâricde bulundurmak da mümkün oluyor.

Mermînin ya’nî atılacak dâne veya güllenin mutlakâ topun içerisine konulması mecbûriyyeti topların ıslâhına bir mâni‘ teşkîl ediyordu çünkü büyük bir güllenin girebileceği top ona göre büyük ve geniş olmak îcâb ediyor ve bu sûretle toplar ağır, yerinden kıyılamaz birer ma‘den kütlesi hâline geliyor. İşte bu mahzûra mebnî büyük dâneli toplar i‘mâlî terakkî edememiştir. Topların hafîf serî‘ her yerde kâbil-i nakil olmasını te’mîn için mermîlerini küçük yapmaya mecbûriyyet hâsıl olmuş ve tabî‘î küçük mermîlerin te’sîri de o nisbette hafîf kalmıştır.

Şimdi şu kadarcık mukaddimeden sonra asıl mes’eleye geçelim: Krub Fabrikası’nda genç bir mühendis mermîlerin topun hâricinde bulunması cihetini düşünmüş. Fakat bu fikrini ilk evvel kendi refîkleriyle âmirlerine anlattığı vakit hepsi gülerek alay etmiş ve pek tuhaf bir şey ile uğraştığını söylemişler. ‘Azimli mühendis iki sene uğaştıktan sonra nihâyet fikrini mevki’-i tatbîke koyabilmiş ve bugün herkesin mazhar-ı takdîri olan bombalı topları ortaya çıkarmıştır.

Bombalı toplar gâyet güzel ve hafif olup halkalarından tutulduğu gibi her yere konur bir bayıra, bir dereye bir tepeye kolaylıkla vaz' olunarak işletilir. Bir şehrin muhâsarasında bir hücûmda, hâsıl gerek tedâfü'î, gerek tecâvüzî cihetlerde yine topun büyük büyük fâ'ideleri görüleceği anlaşılmıştır.

Topun asıl namlusu bir sağlam kürsî üzerine yerleştirilmiş ve bu namluyu hareket {231. sayfanın sonu} ettirmek, yukarı aşağı çıkarıp indirmek için de dişli (framabiye) denilen bir tertîb 'ilâve olunmuştur. Bunların bir kısmı iki büyük tekerlek üzerine yerleştirilerek 'âdetâ bir top 'arabası hâline konulmuştur.

Bin Bir Levhadan- 10

Edvâr-ı Arz:

1-2 birinci devir; 5-6 üçüncü devir;

3-4 ikinci devir; 7-8 dördüncü devir.

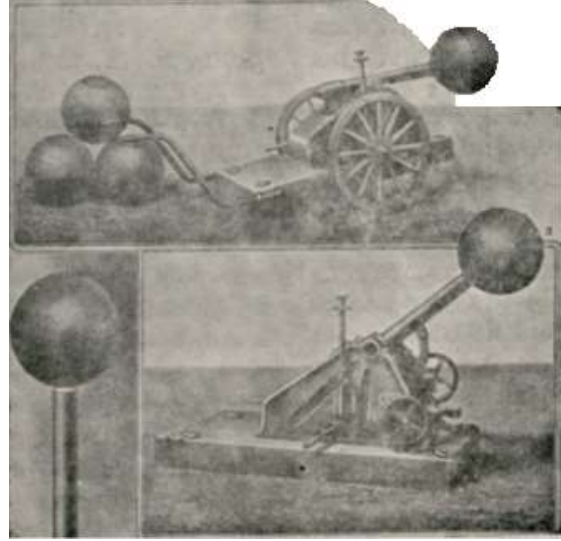

{232. sayfanın sonu}

Şimdi topun esâsına gelince: bu pek küçüktür, ya'nî ağzı dar ufak bir toptur ki bu hâliyle te'sîri de pek az 'âdî bir şey zannolunur.

Fakat attığı bomba güllesi kendi ağzına nisbetle gâyet büyük olup topun içerisine konulacağına ağzının dışarısına vaz' edilmiştir.

Mermî yâhud ağzın hâricindeki bomba güllesi bir ma'denî çubuğa istinâd ettirilmişdir ya'nî topun içerisine bu ma'denî çubuk konulmuş ma'denî çubuğun ucuna ya'nî topun ağzına da gülle oturtulmuştur.

Ma'denî çubuk topun içerisine bir delk-i galîz ile girer ya'nî tâmm topun içerisindeki boşluğu doldurur ve top atıldığı vakit asıl {233. sayfanın sonu} bârûtun kuvvet ve tazyîki bu çubuk görür ve bu çubuk fırlarken ağızdaki mermîyi de iterek berâber alır ve önüne katarak götürür.

İşte bomba toplarının esâsı bundan 'ibâret olup bu sâyede küçük ve kâbil-i nakil bir topla büyük mermîlerin atılması kâbil olacaktır.

Bütün topçuluk 'âleminde bu keşf-i kemâl ehemmiyyetle ta'kîb olunuyor.

Şimdi bir de topun (bombasını) îzâh edelim:

Krub Fabrikası mühendisleri bombanın mümkün olduğu kadar mühimm te'sîrli ve öldürücü olmasını arıyorlar.

Bombayı boğucu ve der-hâl öldürücü gazlar neşreden terkîblerle doldurarak birçok tecrübeler yapmışlar ve beri tarafta mu'azzam Lahey Sulh Binâsı'nın resm-i bihîni icrâ' edilirken bu tarafta da en serî' ve vahşî bir usûlle binlerce kişiyi birden hâk-i helâka sermeyi ortaya koymaya muvaffak olmuşlardır.

Bulunan bomba mahall-i maksûda düştüğü vakit kemâl-i dehşetle patlıyor ve havâyâ verdiği şiddetli ihtizâz ile oradakilerin hepsini yere serdiği gibi der-hâl çıkardığı mühlik ve boğucu, bir gazla da zehîrleyerek hepsini öldürüyor.

Bir bombanın patladığı yerde geniş bir sâha dâhilinde zî-hayât hîçbir şey kalmıyormuş.

İşte bu bomba topunun mûcidi kemâl-i iftîhârla topunu medhederken topunun nakli ne kadar kolay ise binlerce hayâtı bir anda söndürüvermesi de o kadar kolaydır diyormuş.

Almanya erkân-ı harbî bu topun mermîlerinin terkîbini gizli tutarak kat'ıyyen beyân etmiyorlarmış ve bunun mahsûr bir şehre hücûmda ve onun teslîmini teshîlde pek büyük ehemmiyyeti olduğunu söylüyorlarmış. Zîrâ hafifliği ve sühûletle kâbil-i nakil bulunması hasebiyle mahsûr bulunan şehrin yakınına kadar getirilebilecek ve birkaç boğucu bomba ile şehri der-hâl teslîme râzı edebilecektir. Hattâ şehir yakınında kazılacak küçük hendeklerin bu toplara pek mühimm siper vazîfesini göreceği ve bu sûretteki hendeklerin şehrin tâ kenârına kadar sokulup içerisine bomba düşürmek pek mümkün olacağı anlaşılmıştır. Ancak şurasını da 'ilâve edeyim ki bu topla yapılan tecrübeler henûz uzak mesâfeler kâbil-i tatbîk olmadığını gösteriyor. Krup Fabrikası i'mâl ettiği toplardaki bombaları şimdilik ancak 300 metreye kadar atabilmiştir. Lâkin pek hafî tutulan diğer tecrübelerin verdiği netîceler bilinmiyorsa da gittikçe mesâfenin arttığı ve karîben uzak mesâfeler için de tatbîk olunabileceği mücidinin gösterdiği muvaffakiyyet neş'elerinden müstebân oluyor. İşte kâri'lerimize bombalı toplar hakkında bu kadarcık ma'lûmât ile bir de resim takdîm ediyoruz.

Mümkün olsa da 'âlem-i insâniyyetin bir yed-i muktediri ortaya çıkarak Lâhey'de, Cenova'da 1899, 1906, 1907 de in'ikâd etmiş olan konferanslarının bu gibi vesâ'it-i muharrebenin kat'ıyyen isti'mâl olunamayacağı hakkındaki mukarrerâtını bomba topları mücidinin beynine indirerek onu îcâdıyla berâber mahveylese.

Nedîm {234. sayfanın sonu}

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

-Mâ-ba'di-

Gerçi elbise havâ, yiyecek, içecek ve uyku gibi hayât-ı beşer için lâzîme-i mübreme ma'dûd değilse de akvâm-ı mütemeddiyye elbise bugün lâzîme-i zarûriyye derecesinde te'sîrini hissettirmekte ve bu husûsa i'tinâ etmek herkes için bir vazîfe teşkîl etmektedir.

Elbise keten, kenevir, pamuk gibi mevâdd-ı nebâtiyye ve koyun, keçi yünleri gibi mevâdd-ı hayvâniyyeden i'mâl olunur. Bugün ipek böceği denilen hayvânın mahsûlû olan harîr dahî elbise i'mâlinde müsta'meldir. Bunlardan başka tüyleri ince olan ba'zı kuşların tüylerinden elbise yapıldığı gibi tilki, samur gibi ba'zı hayvânâtın kürkleri de elbise meyânında isti'mâl olunur.

Herkesin giyeceği elbisesine ve meşgûl olduğu hizmet ve mesleğe sâkin bulunduğu mevki'in derece-i harâretine ve mevsime göre olmak lâzım gelir.

Elbise kışın bedenini harâretini muhâfaza eylediği gibi yazın dahî bu harâret-i dâhiliyyenin havânın harâret-i hâriciyyesiyle birleşip de vücûdu râhatsız edecek derecede terakkî ve tezâyüd eylemesine mâni' olur. Demek oluyor ki elbise beden-i insânî bürûdet kışın hâriciyyenin {kışın bürûdet-i hâriciyyenin} ve yazın dahî harâret-i hâriciyyenin te'sîrâtından muhâfaza eyler.

Kış elbisesi. -Soğuk birçok hastalıklar tevlîd edebilir. Bunun için insân bürûdete karşı bedenini muhâfaza etmek ister. Bu husûsta birçok tedâbîr-i sıhhiyyeye mürâca'at eylediği hâlde ba'zen yine muvaffak olamaz. Bununla berâber bürûdetin vücûd-i insânî üzerindeki te'sîrâtı sinne göre tehavvül ve tebeddül eder. Nitekim sahîh ve kaviyyü'l-bünye olan bir çocuktaki fi'il-i teneffüsî pek mükemmel olarak vukû'a geldiğinden harâret-i dâhiliyyenin husûlü de daha ziyâde olur. İşte bu nokta-i nazardan çocuklukta soğuğa o kadar ehemmiyet verilmez. Fakat çocuklukta bu imtiyâz fevka'l-'âde sû-i isti'mâl edilirse birçok hastalıklar zuhûruyla sahîhu'l-bünye olan çocuk 'alîl edilmiş olur.

Gençler çocuklardan ziyâde soğukun te'sîrâtından müte'essir olurlar. Fakat bu te'sîr husûsunda müşâhede olunan ihtilâf eşhâs ve efrâdın her birinde başka başkadır. Nitekim kadınlar erkeklerden daha ziyâde nâzik olduğu gibi erkekler meyânında da vücûdu hilkaten za'if ve kadından nâzik bünyeli olanlarda vardır. Ma'a-mâ-fih bu 'umûmiyyetin dahî yek-diğerine mübâyin olmak üzere ba'zı istisnâsı da vardır. {235. sayfanın sonu}

Şu hâlde vücûd-i insânînin soğuktan olan derece-i te'sîrini sûret-i 'umûmiyyede beyân etmek için bir kâ'ide-i mutlaka bulunamaz. Her şahsın zâtına mahsûs olan mizâc ve bünyesine göre bir derece-i harâreti vardır ki elbisesini onu mikyâs ittihâz ederek giymelidir.

Yaz elbisesi. -Sâkin bulunduğumuz iklimde mevâsim-i erba'anın te'sîri tâmm vaktinde hiss olunmadığından bu yüzden birçok tahavvülât vukû'a gelir. Ma'a-mâ-fih İstanbul'da yazın sâ'ir mevâsime nisbetle bir dereceye kadar intizâm eseri görülür. Derece-i harârette o kadar ihtilâf müşâhede olunmazsa da senenin hiçbir faslında havânın tahavvülâtına güvenilemeyeceğinden giyilen elbisenin bu türlü ihtimâlâta siper olacak tarzda olmasına dikkat edilmelidir. Meselâ harâretin te'sîrâtından bedenini muhâfazası için geniş, hafif,

açık renkli keten ve pamuktan elbise giymeli ve bu nev‘ elbise sâ‘ir nev‘lere tercîh olunmalıdır.

Elbisenin kumaş ve rengini intihâb etmek -Telebbüste en ziyâde nazar-ı dikkate alınacak husûsâtta biri de kumaşıyla rengini intihâb etmektir. Şimdiye kadar icrâ edilen müte‘addid tecrübelerden anlaşıldığı vecihle yün ve ipekli elbiseler sıcak tutan elbiseler meyânında mühimm bir mevki‘ işgâl ederler. Çünkü bu kumaşlar harâreti pek az nâkil olduklarından kuvvây-ı bedeniyeyi hâl-i fa‘âliyyette bulunduran harâreti muhâfaza ile onun havây-ı muhîtiyye tarafından bel‘ olunmasına mâni‘ olur. Fazla olarak hâricdeki rutûbet ve bürûdete karşı da kuvvetli bir siper hizmetini görürler.

Kumaşların rengine gelince: renklerin dahî birçok ahvâlde te’sîri vardır. Bu te’sîr beyâz, açık ve cilâlî renklerin şu‘â‘ât-ı şemsiyye ‘aksettirmek hâssasını hâ‘iz olmalarından ileri gelmektedir ki bu hâssa koyu ve siyâh renkte bulunan kumaşlarda yoktur. Meselâ harâret veya şu‘â‘-yı şemsî beyâz elbiseye tesâdüf ettiği gibi bir mikdârı o satıh vâsıtasıyla mün‘akis olur. Bi’t-tab‘ bu sûretle ‘aksolunan harâret ve ziyâ elbise sathından içeri giremeyeceğinden bir te’sîri görülemez.

Siyâh ve ale‘l-‘umûm koyu renkli kumaşlar ise böyle ‘aks ettirmek hâssasını hâ‘iz olmadıklarından harâret ve şu‘â‘ât-ı şemsiyye böyle koyu renge tesâdüfünde tamâmıyla sath-ı mezkûr dâhiline nüfûz ile icrây-ı te’sîr eyler.

Şu hâlde açık ve parlak renkte kumaşlar sıcak zamânlarda giyilmek ve soğuklarda giyilecek elbise ise siyâh ve koyu renkte bulunanlardan olmak lâzım gelir.

Elbise ta‘mîri -Elbisenin yırtığı, eskisi vakt-i zamânıyla ta‘mîr edilecek olursa hem tasarruf hem de zarâfete hâdim olur. İnsân evinde veya hâricde giydiği her nev‘ elbisesinden ta‘mîr için kullanılmak üzere bir parça saklamalıdır. O da i‘mâl edilen elbiseler için artan parçalar muhâfaza olduğu gibi hâricde bi‘l-mecbûriyye yaptırılan {236. sayfanın sonu} için de terziden alındığı zamân parçasını istemek îcâb eder.

Metânet ve zarâfetinden bir şey gaybetmediği hâlde küçülen veyâhud sûret-i ‘umûmiyyede giyilen tarza muhâlif olan bir elbiseyi bozup kâbilse yeni şekile koymak ve mümkün olmadığı takdîrde ‘â‘ile efrâdından daha küçük olana göre ta‘mîr ve tecdîd etmek de kadınlığın îcâbâtındandır.

Evlerde eşyây-ı beytiyye ve elbise arasında ta'mîre ihtiyâcî olanları mu'âyene edip vakit geçirmeksizin der-hâl ta'mîr etmelidir. Çünkü vaktinde yapılmayan ufak bir ta'mîr bi'l-âhire büyük işler açar ve artık kullanılamayacak bir hâle getirir. Bunun için evde çamaşır yıkandıktan sonra her şey yukardan aşağı mu'âyene olunduktan ve her noksânı görülüp ta'mîr ve düğme, kopçası düşmüşse giyer iken râhatsız olmamak için dikildikten sonra ütölüyüp kaldırmalıdır.

Bu mu'âyene yalnız yıkanma esnâsında olmayıp yıkanmayan sâ'ir nev' elbiseler için de ara sıra yapılmalıdır.

Elbisede çivi yırtığı ta'mîr etmek -Çivi yırtığı ta'mîri iki sûretle olur. Biri ördürmek, diğeri yapıştırmaktır.

Ördürmek için çarşının Mercân cihetindeki örücüler kapısında bu gibi ta'mîrât ile meşgûl olan esnâfa mürâca'at edebildiği gibi hanımların bu san'atı bilmesi ve kendi örmesi bi't-tab' daha iyi olacağından bunu öğrenmekte ihmâl etmek büyük bir nakîsa teşkîl eder.

Yapıştırmak ise yırtık mahallin altına açılan delikten daha büyük olmak üzere lastik i'mâlinde kullanılan (gütaperka)nın gâyet ince cinsinden bir parçası tersi tarafından yapıştırılır. Düzeltilerek üzerinden ütü gezdirilir. Gütaperka 60 derece-i harârette eriyeceğinden yırtılmış olan parçaları bir daha ayırılmayacak sûrette yek-diğerine rabteder.

Elbiseye ihtimâm -'Ale'l-'umûm elbiselerin zarâfet ve metânetinden uzun müddet istifâde etmek için husûsî ve bi'l-hâssa yatılacağı zamân değiştirmek ve bir askıya asmak îcâb eder. Arkadan çıkarılan elbisenin hemân bohçaya konulması câ'iz olmadığı gibi dolâba asmak mu'tâd ise arkadan çıkarılır çıkarılmaz asılmayıp birkaç sâ'at hâricde havâlandırılmalıdır.

Hangi nev' kumâşdan olursa olsun elbiseyi kendi kumâşından asmamalıdır. Çünkü ba'zen bu asıntı öyle bükümler hâsıl eder ki bir daha hîç düzelemez. Bunun için elbise yapıldığı zamân sûret-i mahsûsada bir şerîd dikilmelidir. Elbisenin tersini çevirip o sûretle asmaya ehemmiyyet verilmelidir! Bi'l-hâssa ayrıca salaşpur ve patiskadan yapılmış örtüler içine alınıp o sûretle asılmalıdır.

Elbise asmadan evvel gâyet yumuşak bir fırça ile her tarafı güzelce süpürülmeli ve üzerinde {237. sayfanın sonu} hâsıl olan yolların izlerin, izâlesi için sonra da bir fanila ile her tarafı kuru olarak silinmeli ipekten ma'mûl ise sûret-i mahsûsada fanila parçalarından yapılmış fırçalarla süpürülmelidir.

-ÇAMAŞIR-

Elbise altına giyilen gömlek, fanila ve sâ'ir bunun gibi melbûsât-ı bedeniyye tesmiye olunur ve yıkanılıp tekrâr giyilir, çamaşır takımı 'ale'l-'âde pamuk ve kettândan ve yünden ve ba'zen de sâde ipek ve ipekle bunların mahlûtundan i'mâl edilir. Ma'a-mâ-fîh mâtde-i ma'mûlesi her neden 'ibâret olursa olsun çamaşır hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarında pek büyük vazîfe ve te'sîr icrâ eder. İnsân temiz çamaşırını 'âleme göstermek maksadıyla bir zînet makâmında değil belki hâriciden gelen veya sath-ı bedende teşekkül eden kirlerden cildini muhâfaza etmek için giyer. Elbise-i hâriciyye yıkanmayarak giyileceğinden bunlarda temâs yüzünden husûle gelen kirler de çamaşırlara intikâl eder. Vücûdumuzu tahâret-i kâmile içinde bulundurmak için sık sık çamaşır değiştirmek zarâfete ta'alluk etmekten ziyâde cildin hüsn-i sûretle îfây-ı vazîfe eylemesine ve tahâret-i bedeniyye emrâz-ı mâni' esbâb-ı mühimmeden olmasıyla sıhhat-i 'umûmiyyenin idâmesine hâdimdir.

Çamaşır yıkamak -İdâre-i beytiyyede çamaşır yıkamak mesâ'il-i mühimmeden ma'dûddür. Çamaşırını yıkamak birtakım eşyâ'y-ı beytiyyenin yağ, toprak ve sâ'ir her türlü leke ve kirden tathîr ve tanzîfi için 'ameliyyât-ı mukteziyye icrâ etmek demektir ki bu 'ameliyyâtın başlıcaları ıslatmak, çitilemek, birkaç su yıkamak, kaynatmak yâhud boğadaya koymak, çivîdlemek, asmak, kurutmak, ihtiyâcı olanları kolalamak, sökükleri dikmek, ütölemek, düşürüp kaldırmak gibi 'ameliyyât-ı mütenevvi'adan 'ibârettir.

Çamaşır yıkamakta en birinci şart muhtelif cins eşyâ'nın kâffesi bir sepete doldurup da çamaşır leğenine atarak yıkamamak ve beyâzlarla boyalıları, ince ve kalın kumaşları, yünlü ipekli çamaşırları kısım kısım ayırarak sıraya koymaktır. Evvelâ yakalık, dantela, dülbend ve müslin eşyâ' işlemeli çamaşır takımları gibi nâzik şeyler ve tül perdeleri bir tarafa ayırmalı, yıkamalı, sonra boyalı ve kaba şeyleri daha sonra da yemek odası takımlarını her birini kısım kısım yıkamalıdır. Ya'nî önce beyâzlar, sonra da sırasıyla diğerleri elden geçirilmelidir. Bu tertîbe ri'âyet olunmayarak karma karışık yıkamaya

kalkışılırsa beyâz ve ince şeyler temizleneceğine boyalı ve kokulu çamaşırların te'sîriyle daha ziyâde kirlenmiş, ber-bâd olmuş olur. Fenâ yıkanmış çamaşır göze gâyet çirkin görüldüğü gibi 'arzû ile giyilmez.

İyi çamaşır yıkamakta dikkat olunacak kavâ'id-i esâsiyyeden birincisi:

Sâbûn, kola, çivîd gibi çamaşıra lüzûmu olacak mevâddın kuru olarak muhâfaza edilmesidir. (mâ-ba'di var) Nakiyye {238. sayfanın sonu}

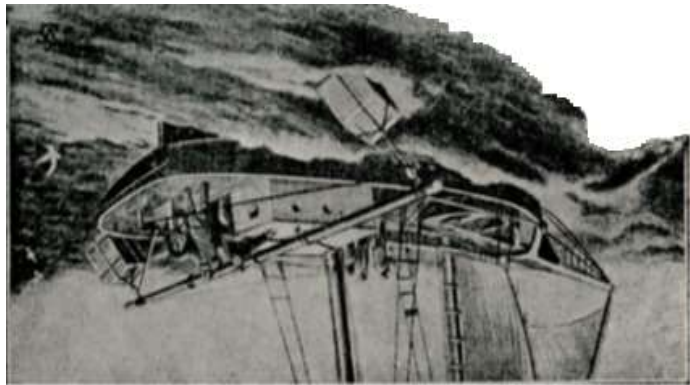
GARÎB BİR DÜMEN

Garîb Bir Dümen

Ahîren şimâlin müdhiş ve soğuk denizlerinde icrây-ı sefer eden bir yelken gemisi Behring Denizi'nde büyük bir fırtına netîcesi olarak dümeni kırık bir hâlde çalkanmaya başlar.

Yelkenler her ne kadar gemiyi idâreye muktedir görünüyorsa da dümensiz olarak gemiyi idâre mümkün olamayacağından helâkı muhakkak görerek mürettebâtı ve on dört yolcusu hayâtтан kat'-ı ümîd ederler.

Hâlbuki o esnâda zekî kaptan der-hâl geminin direklerinden birini çıkarıp geminin kıç tarafına yakın bir cihetinde ufkî bir vaz'ıyyete koyduktan sonra iki ucuna iki balya asar ve bu balyaların ipini esâsen dümeni idâre eden çarha bağlar ve ipe öyle bir tûl verir ki istediği zamân sağ ve yine 'arzû ettiği zamân sol taraftaki balyalar suya girer ve bu balyalardan böylece yalnız bir taraftakinin suya girmesi her hâlde o cihetteki suların ceryânını fark ettireceğinden gemiyi diğer tarafa tevcîhe ya'nî dümenlik vazîfesini görmeye hizmet eder ve bu sûretle altı gün gemisini idâre ile bir limana girmeye muvaffak olan bu dâhî kaptanı bütün halk kemâl-i alkışla karşılarlar.

{Resmin dergide bu şekilde yer alıyor}

Resmimiz bu dümen tertîbâtını pek güzel göstermekte olduğundan fazla îzâhâta lüzûm görülmedi.

YÜZME DERSİNDE

Almanya’da vâki‘ bir kız i‘dâdîsinde banyo ve yüzme dersinde mu‘allimler yirmi üç kızı mektebin husûsî ta‘lîm havuzunda iki sıralı bir gül şekli tertîb ettirirler.

Resimde görüldüğü vecihle kızların hepsi el ele tutuşup ayaklarını merkeze tevcîh etmek sûretiyle gül şeklini alırlar ve kol ve bacaklar {239. sayfanın sonu} ile hafif hareketler yaparak su üzerinde muvâzeneti te’mîn eylerler. Hattâ bu hareket ile şekillerini hîç bozmadan havuzun bir tarafından diğer tarafına doğru ağır ağır bir hareket ile yaparlar.

BİR DRETNOTUN BEDELİ

İngiliz gazetelerinden biri en son usûlde olan meselâ Beşinci Jorj {George} sisteminde bulunan bir dretnotun –Dreadnought- mesârif-i inşâ’iyyesini beş milyon ve bunun idâresi için îcâb eden bir senelik mesârif-i ‘umûmiyyeyi de 3,200,000 frank gösteriyor.

UZAKTAN İŞ‘ÂL

Fransa’nın Havre şehrinde Uyivi -Ulivi- nâmında bir İtalyan gâyet uzak mesâfeden hîç tel vesâ’ire olmaksızın murâd-ı müştâ‘ileyi âteşlemek sûretiyle bir tecrübe yapmıştır. Bu vâsıtaya bir şu‘â‘ kullanmakta olduğunu söylemiş ve fazla îzâhât vermemiş ise de bunun yine telsiz telgraf esâsına mübtenî olacağına hükmediliyor çünkü esâsen makineleri filân dahî uzaktan işletmek üzre telemekanik -Tèlèmècanique- nâmıyla bir usûl îcâd olunmuş idi.

KÜRK FÎ‘ÂTLARI

Kürklü hayvânâtın dehşetli sûrette avlanmasından kürk fî‘âtları gittikçe pahaya {240. sayfanın sonu} çıkmaktadır Kanada’da yapılan bir istatistiğe nazaran bir ayı postu evvelce yedi frank iken bugün yüz elli franga ve bir kastor derisi beş franktan otuz beş franga, hele hermin denilen hayvânın cildi otuz santimden beş franga, siyâh tilkininki ise

yüz yirmi beş franktan on iki bin beş yüz franga çıkmış ve bütün diğer hayvânât derileri de bu nisbette yükselmiştir.

Fakat her şeye karşı çâre bulan erbâb-ı fenn buna da bir çâre olmak üzere mebzûl olan tavşan derilerinden hepsinin taklîdini yaparak bütün dünyâya ucuz kürkler giydirmeye muvaffak olmuşlardır.

TARTTIĞI VEZNİ SÖYLEYEN BİR KANTÂR

Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika’da bir nev‘ kantâr ihtirâ‘ olunmuştur bu kantârın ayak basacak yerine çıkan bir adam eğer bir beş santimlik parayı kantârın deliğinden atarsa kantârın içerisinde hareketli bir gramofon plağı harekete gelerek o adamın veznini yüksek sesle hemân söyler.

Altın üzerinde bir levha vardır orada İngilizce -I speak your weight- ya’nî (ben sizin ağırlığınızı söylerim) ‘ibâresi yazılıdır. İşte böyle kantârlar te‘ammüm ederse kantârdan anlamayarak aldanmış köylüler ve sâ’ir esnâf pek râhat edecek ve kantârın doğru sözünü kulağıyla işitecektir.

HAVÂ’Î ŞİMENDİFERLER

Birçok zamândan beri dağlı mahallerde hâsılât-ı ma‘deniyye ve zirâ‘iyyeyi nakil için makaralarla teller üzerinde müteharrik vesâ‘it kullanılırdı.

Böyle dağlık yerlerde ‘âdî demir yolu ferşiiyyâtı hattâ dekovil hatları inşâ’atı gâyet masraflı olacağından havâ’î yollar pek ziyâde revâc bulmuştur.

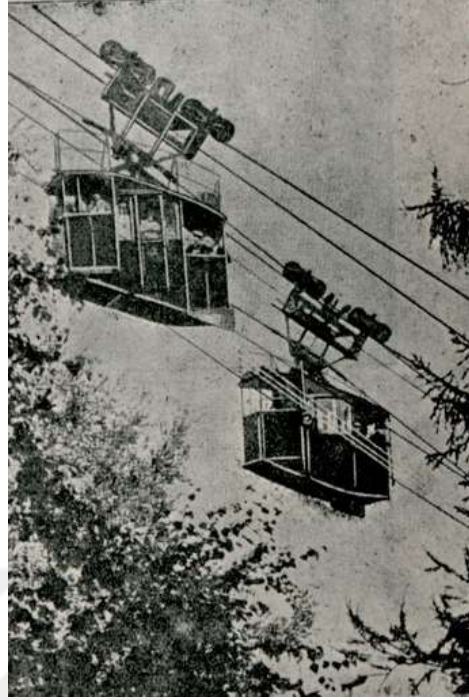
Bugün havâ’î nakliyyât san‘atı fevka’l-‘âde {241. sayfanın sonu} terakkî ederek yalnız ağır eşyâyı değil insânları da nakil edebilecek bir hâle getirilmiştir.

İşte resimde görüldüğü vecihle Fransa’nın, İsviçre’nin ez-cümle trol kıt‘asının dağlarında bu yolda havâ’î şimendiferler yapılmıştır. Bunlara Fransızca’da funiküler -Chemin de fer funiculaire- denilir.

Vâkı‘an şimdiye kadar dağlarda diğer sûretle dışleri, çarhlar veya sarılıcı tellerle çıkan dik hatlara funiküler nâmı verilirdi. Fakat şimdi artık böyle tırmanmak değil tamâmıyla havâ’î yollar yapmak mümkün olmuştur.

Resimde görülen havâ’î hatt trolde Adig {Adige} şehrinden 1200 metre irtifâ‘da bulunan Vijiljoh - Vigiljoch- Dağı’nın tepesini Lana şehrine rabtettirmektedir.

Teller kâmilten çelik olup üzerlerine asılı bulunan vagonların her biri 16 kişi alabilecek sûrettedir. Bu ‘arabalar elektrik ile işler ve elektrik de orada akan bir sudan çıkar.

Hattın mili ba‘zı mahallerde yüzde 90 râddesinde dir.

Hatt iki istasyona mâliktir. Bu orta istasyon Lana şehrinin 520 metre yukarısındadır.

Yolcular buraya gelince ‘arabalardan inip diğer ‘arabalara biner ve yolu o sûretle ikmâl ederler. Zîrâ bu derece uzun bir yol tek hatt ile yapılamıyor.

‘Arabalar hem yukarı çıkar ve hem aşağı iner. Hattâ bizim koyduğumuz şu resim iki ‘arabanın karşılaştığını ve birbirinin yanından geçmekte olduğunu gösteriyor. ‘Arabalar esnây-ı râhta ağırlatılır ve hattâ istenilen mahallde durdurulabilir. Bu hatt yapıldı yapılabili henûz hiçbir kazâ olmamıştır. {242. sayfanın sonu}

AKÇURAOĞLU YÛSUF BEY’E ‘ARZ-I TEŞEKKÛR VE CEVÂB

Muhterem Yusuf Bey

“Mekteb Müzesi”nin lûtfen tenkîdiyle görülen hatâlarının ihtâr buyurulmasından dolayı pek büyük teşekkürler ederim.

“Mekteb Müzesi” zât-ı ‘âlîleri gibi bir Türk mütefekkirinin tenkîdine uğramakla cidden iftîhâr eder.

Müzenin edebiyât, pedagoji makâlelerini ve karikatür ve mu‘ammâlarını takdîr buyurarak bu yolda hareketimizi teşvîk ettikten sonra bunlar arasında ba‘zıları ve en sonra “Mekteb Müzesi” ismi hoş görünmediği beyân buyuruluyor.

Şimdi bunlar hakkında birkaç söz söylemek, îzâhât-ı lâzîmede bulunmak isterim.

“Hâlîde Hanımefendinin millete verdiği ma‘nâ pek kat‘î ve sarîh bir sûrette Türklük demiştik; lâkin mecmû‘a idâresinin bu husûstaki nazarı o derece sarîh değildir” deniliyor.

“Mekteb Müzesi” sizin de dediğiniz gibi binâsız, hudûdsuz, serbest ve geniş bir mektebdir ki programı Türkleredir. Fakat yalnız Türklük değildir.

Şarkta, garbda, şimâlde, cenûbde Türklerin menfa‘atine muvâfık bulduğu onların bilmesine ihtiyâc gördüğü her şeyi alır bahseder. Çünkü hudûdsuz, serbest ve geniş bir mektebdir. Türkleri, Türklerin kadın ve erkeklerini ‘aynı terbiye ile yükseltmekten başka gâyesi yoktur.

K... imzâlı Terbiye-i Milliyye makâlesindeki gâye Türklük, İslâmlık ve ‘Osmânlılıktır. Çünkü “Mekteb Müzesi”nin nazarında bunlar ayrı ayrı şeyler değil, hemân hep birdir.

“Hutbe ve Hatîbler” makâlesine gelince orada ya ‘Arabca’nın fenn lisânı yapılması yâhud hutbe ve mev‘izaların Türkçe’ye tercüme edilmesi zımnındaki talebden maksad herhâlde başka bir lisânın ta‘mîmi değil onun güç ve belki gayr-i mümkün olacağına nazaran herhâlde ahkâm-ı dîniyyemizi teşkîl eden telkînâtın Türkçe ve anlaşılır olmasını talebidir. Yoksa hîçbir Türk lisânının kâmilten değiştirildiğini görmek istemez.

Nedîm... imzâlı (Tarz-ı Tekâmül) makâlesi yüksek görülüyor. Risâlenin i‘dâfî me’zûnlarından olan kâri’leri için bu pek yabancı gelmeyecektir.

Müzenin meşâhîr-i fikrîsi pek fakîr görülüyor. Buna in-şâa’llâh yakında devâmlı bir serîf olarak başlayacağız. {243. sayfanın sonu}

Mizâh resimlerinden iki tânesi “Yeni Pratik Yama ve Sökük Dikmek Usûlü” ile, şehrin muhâfaza-i nezâfeti için” hoşunuza gitmediğini söylüyorsunuz. Birincisi sırf tuhaflığı ikincisi ise yirmi paralık bir mendil kullanmadan çekinip de ortalığı kirletenlere -ki ekseriyyeti teşkîl eder- ta‘rîz için idi.

“Mekteb Müzesi” ismine gelince bu ismin intihâbından dolayı ben de büyük bir zarar gördüm fakat bu zararım sizin dediğiniz gibi cümlelerin yabancılığından, terkîbin iyi olmadığından değil kâmilten başka cihettendir.

“Mekteb Müzesi” ismini görenler bunu sırf küçük mekteblilere mahsûs bir risâle zannederek geçiveriyor. Mektebliler ise bu risâlede öyle hikâyeler, bilmece bulamadığından ve fî’âtı on para, yirmi para olmadığından almıyor; risâle her iki kısmın orta yerinde kalıyor.

Ma‘a-mâ-fîh “Mekteb Müzesi’nin” geniş bir sâha-i tettebbu‘da her kısım erbâb-ı ma‘ârif için açılmış olduğu ağır ağır anlaşılmalakta bulunduğundan isminin şimdi tebdîliyle yeniden büyük zararlara katlanarak isim tanıtmak mümkün olmayacaktır.

“Mekteb Müzesi” isminin ilk intihâbındaki sebebe gelince halkın okumadığını bi’l-hâssa ‘ilim ve fenne, terakkiyyât-ı medeniyyeye, ciddiyyâta pek yabancı kaldığını görerek hiç olmazsa az okumak ve çok seyretmekle terakkiyyât-ı fenniyyeden haber-dâr etmek, birçok mevâdd-ı fenniyyeyi resimlerle eğlenirken öğretmek için bir risâle düşündük.

İşte bunun için “Mekteb Müzesi” ismini muvâfık bularak bu risâleyi ortaya çıkardık ise de resimlerin birdenbire tezyîdi mümkün olamadı. Ağır ağır o hedefe doğru gitmekte ve in-şâa’llâh bir gün “Mekteb Müzesi”ni hakîkî bir müze hâline koyabileceğimizi ümîd etmekteyiz.

Ma‘a-mâ-fîh risâlemiz hakkında takdîrât ve hüsn-i tevcîhât-ı ‘aliyyelerine tekrâr teşekkür eder ve dâ’imâ görülecek kusûrlarımızın tashîhi için ihtâr buyurulmasını ricâ ederiz, muhterem efendim.

Ahmed Edîb

NEBÂTÂTA DÂ’İR MEKTÛBLAR

1

Sermed’den Zehrâ’ya

13...Mayıs...

Zehrâ, Kardeşim

Bugün senden ayrılalı bir hafta oluyor ne yapayım artık evde kalamazdım, beni senden ayırdılar; bu, gece mektebine verdiler. Buraya geleceğim sabâh, sana söz vermiştim: sevdiğin çiçeklere, güllere dâ'ir ne öğrenirsem yazarım, demiştim. İşte onun için şu mektûbumu {244. sayfanın sonu} gönderiyorum, beğenirsen devâm eder, giderim.

Zehrâ! Dün bizi gezmeye götürdüler. Otlar, çiçekler topladılar. Gezdik.. İstedığımız gibi gezdik. O kadar ki mektebe geldiğimiz zamân ezânlar okunuyordu.

Sabâhleyin yatak-hânedan inmiş.. henûz çayımızı içmiştik. ‘İlm-i eşyâ’ mu‘allimi gelmiş; bize: “haydi yatak-hâneye çıkınız; kettân esvâblarınızı, başlıklarınızı giyiniz boyundan asma teneke kutularınızı alınız!” demişti.

Ah bilsen!... gezmeye gittiğimiz günler ne kadar hoş, ne kadar çabuk geçiyor.. Gezerek ders okumak; bu ‘âdetâ unutulmaz, doyulmaz bir şey!

Bizi okutmak için eve gelen hoca “Durmuş” Efendi’yle de ba‘zen dolaşırdık. Sen çiçeklerden demetler yaparken, ben; kelebekler, böcekler avlarken o, bize akreblere, yılanlardan; günâhlardan, şeytânlardan bahseder bizi korkutur.. korkuturdu. Nihâyet sen çiçeklerini atardın, ben kelebeklerimiz bırakırdım; mahzûn, mahzûn evimize dönerdik. Yolda ba‘zen düşünürdüm: Yâ rabb, derdim, nasıl oluyor da bu kadar güzel şeyler; fenâ hayvânlar.. çirkin şeytânlarla berâber yaşıyor!

Bak.. meğer öyle değilmiş! O yeşil otlar.. güzel çiçekler akreblere, yılanları korumazlar; hep onlarla berâber yaşamazlarmış! Meğer o yaramaz böcekleri toplamakta günâh yokmuş! Şeytân ‘arabası da şeytânların mâlî değilmiş!

Oh, Zehrâ! Bugün bir kutu dolusu çiçek topladım.. Avuç, avuç otlar kopardım. Bir şîşeyi avladığım böceklerle doldurdum. Mu‘allim bize:

-Toplayın.. toplayın, fakat toplarken çiçeklerin biçimine, köklerine, saplarına, renklerine, yapraklarına çok dikkat edin sonra hepsini soracağım... diyordu.

Kardeşim! Meğer dünyâda görülecek, görüşülecek neler varmış! Meğer her çiçeğin târihi.. her otun ‘ömrü olarmış! Seninle dolaşırken biraz dikkat etseymişiz onlar bize neler anlatacaklarmış? Lâkin görmek.. görebilmek de bir hünermiş! Onu da öğrenmeli.. Ona da çalışmalı imiş!

O gün mu‘allim bize söylüyordu: Çocuklar görmeye çalışın... biliniz ki, bir ağacın.. bir otun her parçasını görebilmek. Aralarında çok dolaşmakla olur. Diyordu.

Hâsılı Zehrâcığım? Dünyâda her ‘ilim iyice görebilmekle öğrenilir; iyi düşünmek çok merâkk etmekle ilerletilmiş.

O gün, gezmeye gitmek için mektebden çıktıktan sonra bizi köprüye indirdiler Haydarpâşâ vapuruna bindik biz öyle hep bir kıyâfette.. üstümüz, başımız temiz.. Mu‘allimimiz yanımızda.. Otururken herkes soruyor; ‘acabâ {245. sayfanın sonu} bu hangi mekteb? Diyordu. Bizde müftehir.. Cevâb veriyor{d}uk: Müşterek Terakkî!

Zehrâ! Sen de olsaydın beğenirdin. Arkadaşlarım, terbiyyelerini, haysiyyetlerini son derecede vikâye ediyorlardı. Hâlbuki inanır mısın? Bizim mektebde cezâ yok.. Lâkin bize ders verdiler; terbiyeli bulunmak her insânın vazîfesidir. Dediler biz de vazîfemizi îfâ ediyorduk. Hîç cezâ ile terbiye olur mu? Korkutmakla terbiye ‘aklı olmayan hayvânlar içindir.

Ne diyecektim: Haydarpâşâ’ya çıktım. Çayırardan geçtik. Kızıltoprağa kadar ilerledik. Kuyubaşına gidecek yolda da bir büyük çayır var. Oradan Gaz-hâne’ye kadar geldik. Yollarda oldukça çiçek topladık. Gaz-hâne’nin karşısında bir gazino var; fakat o gün kimseler yoktu öğle vakti gelmişti. Mu‘allim burada biraz dinleniniz dedi. Kahvenin önünden kurbağalı dere geçiyor. Derenin her iki tarafında cesîm çınar ağaçları var yamaçları gölgelendiriyor. Zümrüd gibi çimenlerle örtülmüş. Havânın sıcaklığına rağmen latîf bir serinlik hiss olunuyordu. Yemek yedik. Sonra mu‘allim yanımıza geldi:

-Çocuklarım bugün otlar, çiçekler topladınız; tedkîk ettiniz. Ne dersiniz? ‘Acabâ otlar, ağaçlar yaşıyor mu? Onların da hayâtı var mı? dedi. İbtidâ sustuk, mu‘allim su’allerini başka vâdîlerden dolaştırdı birer birer münâkaşadan sonra karâr verdik:

-Şübhe mi var, çünkü ağaçlar büyüyor çiçek açıyor sonra kuruyup ölüyor. Eğer cânsız olsaydılar ne suya muhtâc olurlardı, ne de toprağa.. dedik. Mu‘allim:

-Hayvânlarla, otların, ağaçların farkı nedir. Dedi yine münâkaşa oldu ben dedim ki:

-Kelebekler, böcekler uçarlar, sıçrarlar, hîç uçan, sıçarayan ağaç var mı?

Onlar da hayvânlar gibi yerler, içerler mi? Arkadaşlarımdan birisi atıldı:

-Onlar yalnız içerler su bulamazlarsa ölürlər.

Suya koyduğunuz çiçekler meyve verir mi? Bu su'allər arkadaşımı şaşırttı. Mu'allim îzâh etti:

-Evet dedi toprak da, gübre de lâzım fakat su olmazsa bunların fâ'idesi olmaz. Demek oluyor ki toprağın, gübrenin suda eriyen kısımlarıyla besleniyorlar; sâde su ile değil.

Sonra bize dedi ki haydi bana şu büyük ağaçlardan birer yaprak koparınız. Getirdik, ba'zısı küçük ba'zısı büyüktü. Mu'allim bu yaprakları yan yana getirdi hepsi birbirine benziyordu. Bu yapraklardan birinin çınar yaprağı olduğunu söyledi ötekiler 'acabâ ne ağacıdır dedi. Hepimiz onlarda çınar dedik.

Mu'allim hulâsa etti: Ağaçlarda hayvânlar gibi yaşar yalnız hayvânlar yürürler, gezerler yiyecek ararlar, hâlbuki ağaçlar dikili kalırlar. {246. sayfanın sonu} Yiyeceklerini bulundukları topraktan alırlar, bunun için de toprak kupkuru olmamalı tâ ki yiyeceklerini suda erisin de onları besleyebilsin. Bir çınar ağacının yaprağı ne biçimde ise diğer çınar ağaçlarının da yaprağı öyledir.

Bundan sonra bir çınar ağacının yerde kalan kısmına kök, yerden dışarı kısmına gövde denildiğini sonra yaprakları geldiğini anlattı. Hemân her evet, her ağaçta asıl bu üç şey vardır: Kök, gövde, yaprak dedi. Bize çantamızdaki otlar içinde bir cinsten olanları demet demet ayırttı. Her cinsin başka başka yapraklarından birer numûne seçti. Bunları birer defterin yaprakları arasında kurutunuz emrini verdi. Yanımızda 'ilm-i eşyâ' kitâbı vardı. Ben yaprakları onun sahîfeleri arasına koydum mektebe gidince oradan çıkarıp ayrı bir deftere yerleştireceğim.

Zehrâ! Bu mektûbumu sana gece yatak-hânede yazıyorum. Fakat artık uykum geldi alt tarafını bir başka mektûbumla ikmâl ederim.

Nâkili

Sirâcü'd-dîn

Hârîka-i Fenn ve San‘attan:

‘AMÛDÎ VAZ‘İYYETLİ TULUMBALAR

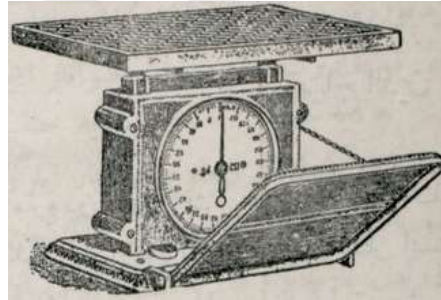
Erbâb-ı fenn, Amerika’da ba‘zı kumluk sahrâların alt tabakalarında sular bulunduğunu anlamış olduklarından bu husûsta kuyular açmaya başlamışlar ve hakîkten de 36 metreden yetmiş beş metreye kadar muhtelif derinliklere olmak üzere su bulmuşlar ise de bunlar için ‘âdî tulumbaların tatbîki müşkil olduğundan türbin sisteminde ve ‘amûdî vaz‘iyyette birtakım tulumbalar îcâd etmişlerdir.

İşte resmimizde gösterildiği vecihle bu {247. sayfanın sonu} yolda i‘mâl edilen bir tulumbanın ‘amûdî vaz‘iyyetteki türbini gâyet kuvvetli kayışlarla çevrilen dakîkada 8000 litre su çıkarmaya muvaffak oluyor.

İYİ BİR KANTÂR

Bundan evvelki nüshamızda aynaya ters ‘aksetmiş bir sâ‘at resmi yaparak bunun görüldüğünü mu‘ammâ hâlinde sormuş idik. İşte şimdi o sâ‘ati aldığımız mahalli ve o yolda yapılmış bir kantâr göstereceğiz. Bu kantâr gâyet küçük olup bir evde pek çok yer işgâl etmeksizin bulundurulabilir.

Her gün çocuklarını tartmak isteyenler kullanabileceği gibi insân kendini de pek kolay tartar. Kantâr küçüklüğüne rağmen gâyet sağlamdır. Üzerinde bir tablası vardır, oraya oturup iyice ağırlığını verdikten sonra önündeki aynaya ‘akseden kantârın kadranına bakarak kaç kilo geldiğini görür ve aynaya rakamlar iyi görünebilmek için kadran üzerinde ters yazılmıştır.

MÜHİMM BİR YARIŞ VÂSİTASI

Kış mevsimi yarışlarına fevka’l-‘âde merâklı olan bir zât Avrupa’da gâyet mühimm bir âlet i‘mâl eylemiştir. Bu âlet ‘aynı zamânda bir otomobil olduğu gibi bir de kızaktır. Bir manivela ile kızak ayaklarını yere indirince mükemmelen kayar. Bundan başka ön

tarafındaki mâ'il satırlı {248. sayfanın sonu} kısımlar sâyesinde sür'atli giderken havânın o kısımları tazyîkinden tayyârelerde olduğu gibi hâsıl olan mukâvemet âletin ön tarafını havâyâ kaldırır fakat arka tekerlekler yerden kesilmeyerek yine kemâl-i sür'atle devâm eder ki bu hâlde de son derece serî' bir vâsıta-i nakliyye olmuş olur.

İşte bu garîb âletin resmi ile mûcidinin resmini gösterdik.

MÜCMEL HIFZU'S-SIHHA

MEDHAL

Hıfzu's-sihha; herkese kendinin ve benî nev'inin sıhhatlerini muhtelif hastalıklardan vikâye edecek tedâbiri öğreten bir 'ilimdir.

Sıhhat ne demektir?

Yemek, içmek, okumak, uyumak, gezmek vesâ'ire gibi her günkü ef'âl ve harekâtımızı ıztırâb hissetmeyerek îfâ eylediğimiz dakîkada hâlet-i vücûdiyyemize "sıhhat" derler. Zâten hastalıklar, sıhhatin kadrini bildiren mü'essirât-ı ilâhiyyedendir.

"Hasta olup devâsını aramaktan ise hasta olmamaklığın çâresine bakmalıdır." Kavlince hıfzu's-sihhanın tedâbîri ba'zen binlerce nüfûsa hayât bahşeyeceği gibi ba'zen onun en ufak bir emrinde tekâsül eden bir kimseyi etıbbâ bile tedâvîde izhâr-ı 'acz ederler. Demek ki 'ilm-i hıfz-ı sıhhati bilen ve ona tatbîk-i harekât eyleyen bir kimse az hasta olduğu gibi râhat bir 'ömür geçirir.

ME'KÛLÂT VE ZÂYİ'ÂT-I YEVMİYYE-İ VÜCÛDİYYE

Yemek yemekten maksad nedir?

Ma'lûm olduğu üzre en büyük kuvvet-i vücûdiyye yemek, daha doğrusu gıdâ ile te'mîn olunur.

Fakat yemek denilince mevsim ve ârzûya göre düşünülebilien bir şey hâtıra gelmemelidir. Vâkı'an yemek yemek; karnını doyurmak ve dolayısıyla kemâl-i iştihâ ile istediğini

yemek ise de bunun tarîk-i fennîsi büsbütün başkadır. Zîrâ fennen karnını doyurmak bir günün zâyî‘ât-ı vücûdiyyesini tazmîn edecek yemekleri bi’l-intihâb yemektir.

Zâyî‘ât-ı yevmiyye-i vücûdiyye nedir?

İdrâr, kâzûrât, ter, nefes alıp vermek, teneffüsât-ı cildiyye ve kurniyye ya‘nî hamâmda çıkan kirler, keseyle tırnaklar vesâ‘ire ile hârice çıkan mevâddir ki bu mâddelerde 20 azot 210 karbon 30 emliha 250’den 1000 grama kadar da sudan ‘ibârettir. Bu zâyî‘ât hâl-i istirâhatte ve vasatî bir yaşta bulunan adamlarıdır.

Cismânî yorgunlukta bulunan bir hamâl veya rençberin zâyî‘âtıyla erbâb-ı mütâla‘anın zâyî‘âtı bu mikdârı geçebilir. Tabî‘îdir ki o vakt-i mu‘ayyen olan gıdây-ı yevmînin tezyîdi lâzım gelir.

İşte âtîdeki cedveli bir kitâbdan naklediyorum ki bu cedvel de ne kadar mevâdde muhtâc olduğumuzu îzâh ediyor.

Sıhhati yerinde ve hâl-i istirâhatte sinni vasatî derecede bir insân yevmiyye 18 gram azotla 290 gram karbona muhtâcdır. Bunların ne sûretle ahzolanabileceğini âtîdeki cedvel irâ‘e eder:

Gram	Azot	Karbon
107 Et gibi bir mâdde’i albüminiyye	18	60
54 Tereyağı gibi bir mâdde-i şahmiyye	00	41 {249. sayfanın sonu}
407 Et ve şeker gibi mevâdd-i müvellid	00	189
El-mâ’i karboniyye		
568	18	290

Bu yukarıda dercettiğimiz cedvel sene, sa‘yye, mevsime, iklime göre tebeddül eder.

Binâ’en ‘aleyh fa‘âliyyetsiz ve mu‘tedil bir iklimde yaşayan, yetmiş beş kilo ağırlığında yirmi dört, yirmi beş yaşında bir insâna ber-vechi âtî mevâdd bir gün için kâfidir:

Mevâdd-i albüminiyye	63 gram
“ şahmiyye	63 “

Gıdâ kaç kısımdır?

Menşe-i tabî’î nokta-i nazarından (hayvânî, nebâtî, ma‘denî) nâmıyla üç kısma tefrîk edilir.

Et, süt, yumurta, yoğurt, tereyağı vesâ’ire hayvânî; ekmek ve ‘ale’l-‘umûm sebzevât-ı nebâtî; su, tuz gibiler ise ma‘denî gıdâlardandır. Hayvânî ve nebâtî olan gıdâlara mahlûkâtın zî-hayât kısmından oldukları için (egdiye-i ‘uzviyye), ma‘denî gıdâlara hayât ile {fazladan yazılmış} münâsebeti olmadıkları için (egdiye-i gayr-ı ‘uzviyye) yâhud (egdiye-i ma‘deniyye) derler. Zâyî‘ât-ı yevmiyye sırasındaki azot sarfiyyâtını tazmîn edebilen gıdâlara (egdiye-i azotiyye) ve edemeyenlere menşe’ ne olur ise olsun (egdiye-i gayr-ı azotiyye) nâmı verilir.

Meselâ et ve ekmek; et hayvânî, ekmek nebâtî gıdâ olduğu hâlde her ikisi de mevâdd-i azotiyyeyi hâvî oldukları gibi egdiye-i ‘uzviyyeden dahî olduklarından (egdiye-i ‘uzviyye-i azotiyye) nâmı verilir.

Hâlbuki tereyağı ve zeytinyağını ele alırsak tabî’î evvelki misâl gibi bunlarda evvelkisi hayvânî ve ikincisi nebâtî gıdâlardan oldukları hâlde her ikisi de mevâdd-i azotiyyeyi hâvî nâmını alırlar. Bir lokomotif veya vapurun makine aksâmında bir kırıklık olur ise onu yine demir mevâdd ile ta‘mîr eylemek îcâb eder ki (egdiye-i azotiyye) vücûdumuzda tıpkı bu vazîfeyi görür.

Hâlbuki lokomotifin hareketini hâsıl etmek için ocağına atılan kömür gibi hepimizde dâ’imî olan (37) santigrat derece-i harâreti de (mevâdd-ı gayr-ı azotiyye) hâsıl eder.

(Egdiye-i azotiyye) vücûddan kir, tırnak saç dökülmesi ile ayrılan mu‘âmele-i kimyeviyye-i tabî’iyye netîcesi bevil, kâzûrât, ter ile çıkan mevâdd-ı azotiyyenin yerine kâ’im olur. Bunun için egdiye-i azotiyyeden olan ekmek yumurta, süt vesâ’ire gibi gıdâlara (egdiye-i müremmime veya teşkîliyye) de denir. Hâl-i sıhhatte olan bir insân 37 ilâ 37,5 derece santigrat bir menba‘-i harûrî makâmındadır ki vücûdumuzun dâ’imî olan bu sıcaklığını da tereyeğı, zeytinyağı vesâ’ire gibi karbon, müvellidü’l-mâ’, müvellidü’l-

humûzadan {250. sayfanın sonu} mürekkebe olan (egdiye-i ‘uzviyye-i gayr-ı azotiyye) idâme eder. İşte vücûdda hâsıl ettikleri bu harâretten nâşî bu nev‘ gıdâlara dahî (egdiye-i ihtirâkiyye) yâhud (müvellidetü’l-harâre) veyâhud terkîblerinden nâşî (egdiye-i müvellidü’l-mâ’-i karboniyye) dahî derler.

Bir de ba‘zı gûnâ me‘kûlât sarfıyyât-ı vücûdiyyeyi muvakkaten tenkîs ederler. Onlarda çay, kahve gibi ki bunlara da (egdiye-i tasarrufiyye) ismi verilir.

Kaviyyü’l-bünye olan bir adam hayvânî ve nebâtî bir ta‘âmdan bir def‘a tenâvül ile üç, dört sâ‘at zarfında sarfıyyât-ı yevmiyyesini tazmîn edebilirse de mi‘denin bozulması, yorulması ve günde birkaç def‘a yemek yemek ile kesb-i telezzüz edilmesi için gıdây-ı yevmîyi sabâh, öğle, akşam olmak üzere almak daha münâsibdir. Bunlardan en mebzûl olması lâzım gelen de öğle ta‘âmıdır.

Bir günün azotî ve gayr-ı azotî zâyî‘âtını telâfî etmek üzere $\frac{1}{3,5}$ azotî gayr-ı azotî nisbeti gıdâ’iyyesini bulmuşlardır ki bu nisbete göre bir kısım mâdde-i azotiyyeyi hazım borumuza idhâl etmeliyiz.

Yediğimiz yemekler mi‘de denilen etten ma‘mûl fakat hareket eden bir değirmen gibi bir şey derûnuna toplanıp buradan harâret, su ve tazyîk sâyesinde 2,3 sâ‘at sonra sulu bir hamur hâlinde em‘â’-i rakîkaya, ince bağırsaklara geçer.

İnce bağırsaklarda da bu sûretle tebeddülâtâ uğrayarak daha sulu ve vücûdumuzu ta‘mîr edebilecek bir hâle tebeddül eder. İşte yediğimiz yemekler bu ince bağırsaklarda iken alınabilir. Ba‘de luzûmsuz olan mevâdd-ı sâ’ire hârice def‘ olmak üzere em‘â’-i galîzaya, kalın bağırsaklara geçer. Buradan da tegavvût sûretiyle hârice mündefî‘ olur.

İşte yemeğin bu sûretle olan tahavvülâtına “hazım” derler.

‘Ale’l-‘umûm şâkirdânın sabâh yemeği kuvvatli olmak lâzımdır.

Zîrâ mekteblerde yegâne sermâye-i ta‘âm olan ciğer kebâbları, fasulye piyâzı, bayat peynirler ve yumurtalar, sütlaçlar, pastırmalar, sucuklar bir efendiye aslâ gıdâ olamaz.

Zîrâ bir mekteb talebesi olan herkes gibi zâyî‘ât-ı vücûdiyyesi tazmîn edecek sâniyen bütün günün tahsîliyle, okumayan adamlardan ziyâde sarfiyyâtta bulunacak sâlisen de büyüyecek vâki‘ân sabâhleyin bolca yemek yemek ibtidâları mümkün -mâ-ba‘di var-

Hekîmbaşı-zâde Mehmed Fethî

AHLÂK VE TALÂK

Bütün edyân, rûy-i zemînde hayır ile hakikat ile tezkiye-i nüfûs-i beşeriyyeye ve tezhîb-i ahlâk-ı {251. *sayfanın sonu*}insâniyyeye hâdim olduğu gibi diyânet-i kübrây-ı İslâmiyyenin ve bütün ‘âlemîne rahmet olan şerî‘at-i Ahmediyyenin gâye-i füyûzâtı da mekârim-i ahlâkı itmâm ile ‘âlem-i insâniyyeti beşeriyetten ‘âdetâ melekîyyete is‘âd ve ‘arş-ı fazîlete ref‘ ve i‘lâ olduğu berâhîn-i kat‘iyye ile müdellel ve sadr-ı İslâm’da kavânîn-i ahlâkiyye ve ahkâm-ı celîle-i İslâmiyye’ye tamâmıyla ri‘âyet eden hulefây-ı râşidîn hazerâtının otuz sene gibi az bir müddet zarfında Kaşgar’dan Bahr-i Muhît-i Atlasî’ye kadar olan arâzî-i vasî‘anın fetih ve istîlâ ve yüz milyon ahâlînin râyet-i İslâmiyye altında cem‘ ve refâh ve hürriyyetlerinin te’mîn edilmesiyle müsbittir.

Kavânîn-i mevzû‘anın te’mîn edemeyeceği hukûk ve sa‘âdet-i beşerî zavâbıt-ı ahlâkiyyenin taht-ı te’mîne aldığı ve ahlâk-ı hasene ile muttasıf olan milel-i akvâmın refâh ve terakkîde ilerlediği her mütefekkirin taht-ı i‘tirâfındadır.

Sükût-i ahlâkî felâket ve emrâz-ı rûhâniyyesine dûçâr olan hükûmetlerin pâyi-dâr olamadığını, hufre-i helâka yuvarlanıp nâ-bûd olduklarını târîh bize vâzihan gösteriyor.

Hikmet-i İslâmiyyenin (hüsn-i hulk)a ne derece ehemmiyet verdiğini anlamak için sâhib-i şerî‘at peygamberimiz efendimiz hazretlerine “Yâ Resûle’l-lâh dîn nedir” diye vâki‘ olan ashâb-ı kirâmın su’allerine:

“Hüsnü’l-hulk” cevâbı ‘âlîsinin i‘tâ buyurulmuş olduğunu bilmek kifâyet eder.

Diyânetin sa‘adet-i dâreyni ve refâh-ı mileli kâfil olması tathîr-i nefse ve tezhîb-i ahlâka vâ-beste olduğundan dîn-dâr olmak hüsn-i ahlâk sâhibi bulunmak demek olur.

“Sû‘ü’l-hulkı zenbûn lâ-yağfiru” hadîs-i şerîfi de ahlâk-ı seyyi’enin ‘afv ve mağfiret olunmaz bir günâh olduğunu ihtâr ederek kötü tabî‘atın diyânetle kâbil-i te’lîf olamayacağını, ahlâk-ı seyyi’eden ictinâb edilmesini beyân ediyor. Zîrâ sû‘-i hulk

seyyi'âtın nefiste takarrürü demek olduğundan isâ'ette ısrârı ve terk-i nedâmet ve istiğfârı mûcib olmakla affolunmaz bir günâh olur.

Ashâb-ı Kirâm seyyidi'l-mürselîn efendimiz hazretlerinden sormuşlar: Yâ Resûle'l-lâh bir kadın var. Oruçla ve namâzla tevaggul eder. Yalnız tabî'atı kötü olduğundan lisânıyla komşularını ta'cîz ve ta'zîbden hâlî kalmıyor hakkında ne buyurusunuz?

“La hayra fihâ hiye min ehli'n-nâr” ya'nî onda hayır yoktur, ehl-i nârdandır. Cevâbını almışlardır.

İşte mesâvî-i ahlâkın insân için ne derece 'ukûbât-ı vahîmeyi müstelzim bulunduğunu bu iki hadîs-i şerîfin me'âlî {meelî şeklinde yazılmış} vâzıhan bildiriyor.

'İlm-i ahlâk 'ulemâsı, ahlâk-ı seyyi'eyi (semûm-i kâtile) diyerek ta'bîr ediyorlar. Hâlbuki ahlâk-ı seyyi'e semûm-i kâtilenin kat kat fevkinde mühlik ve sârî bir 'illettir ki müstevlî olduğu insânları, {252. sayfanın sonu} milletleri hükûmetleri tedrîci mahv ve perîşân ediyor,

Keşke ahlâk-ı seyyi'e semûm-i kâtileden 'ibâret olaydı da temâs eylediği vücûdları derhâl 'adem-i âbâda gönderseydi insâniyyet bu gibilerin levs-i hıyânetinden kurtulmuş ve zararları nefislerine munhasır kalmış olurdu. Heyhât ki sû'-i hulk böyle değil, sârî ve mühlik; hem kendilerini ve hem de temâs eylediklerini imhâ ediyor.

Bu mühlik derdin devây-ı şâfîsi ve iksîri 'ilm-i ahlâkın göstereceği tedâbîr-i tehaffuziyyeye i'tinâ ve kavânîn-i ahlâkiyyeye ri'âyet etmektir.

Kavânîn-i mevzû'anın te'alluk eylediği ahvâl-i mâddiyye ve cerâyim-i zâhiriyyeden başka birtakım ahvâl-i ma'neviyye ve cerâyim-i ahlâkiyye vardır ki bu gibi ef'âlin fâ'illeri kavânîn-i mevzû'a ile tecziye olunamazlar. Belki bu gibiler kavânîn-i ahlâkiyye ile ta'zîb olunurlar ve îkâ' edeceği te'sîr nokta-i nazarından kavânîn-i ahlâkiyye ile vicdânen mes'ûl olanlar kavânîn-i mâddiyye ile mahkûm olanlardan daha ziyâde müte'essir olurlar. Demek oluyor ki mes'ûliyyet-i vicdâniyyenin mes'ûliyyet-i mâddiyyeden daha ağır olduğu ve intizâm ve refâh-ı 'âleme kavânîn-i ahlâkiyyenin büyük yardımı bulunduğu teslim ediliyor ve kavânîn-i ilâhiyye ile kavânîn-i mevzû'anın insânlara bahşeylemiş olduğu müsâ'adâtın sû'-i isti'mâl edilmesi için bu iki kânûnun fevkinde kavânîn-i

ilâhiyyeden alınmış kavânîn-i ahlâkiyye bulunduğu ve ahkâmına ittibâ‘ eden milletlerin mes‘ûd ve bahti-yâr ve ‘aksini irtikâb edenlerin sefil ve bed-baht oldukları görülmüştür.

Kavânîn-i ahlâkiyyenin tatbîkâtına ‘â’ ile nezdinde başlanılıp harfiyyen tatbîk olunmalı ve sâhası tevsî‘ edilerek bütün efrâd-ı millet ri‘âyet mecbûr tutulmalıdır.

Nikâh: rızây-ı tarafeyn ile hâsıl olmuş bir ‘akid olmasına nazaran kâbil-i fesih bulunması tabî‘î olduğundan talâk şer‘an ve ‘aklen câ‘izdir. Lâkin talâkın cevâzı esbâb-ı meşrû‘aya müsteniddir.

‘İlm-i ahlâkça talâkın esbâb-ı meşrû‘ası ‘ırz ve nâmus mes‘elesidir. Diğer esbâb-ı sâ‘ire ve kadının huysuzluğu kâbil-i izâle ve ıslâh olduğundan talâkı müstelzim değildir.

Şerî‘at-ı İslâmiyye talâkı “ebğazu’l-helâl” ‘addetmekle berâber esbâb-ı meşrû‘aya mebnî tecvîz eylemiştir.

“Tezevvecû ve lâ-tutallikû fe-inne’t-talâka yehtezzü minhû’l-‘arş” hadîs-i şerîfiyle sâhib-i şerî‘at talâktan hâzır edilmesini emir buyuruyor.

Ma‘nâ-yı şerîfi: Nefsin hoş bulduğu, kalbin meyleylediği nisâ ile tezevvüc ediniz ve onları tatlîk etmeyiniz zîrâ ebğazu helâl olan talâkın vukû‘unda ‘arş-ı a‘lâ titrer ve bir ‘â’ilenin dûcâr olacağı felâketten inler.

Diğer bir hadîs-i şerîf de hazret-i peygamber: “Yâ Mu‘âz, Cenâb-ı Allâh yer yüzünde benim için köle âzâd etmekten daha ziyâde muhabbetli bir şey yaratmadığı gibi talâktan da daha ziyâde buğz ve ‘adâvet eylediğim hiçbir şey yaratmamıştır. Çünkü nikâh visâl ve meveddeti talâk ‘â’ ile arasında nifâk ve adâveti {253. sayfanın sonu} mûcib olur. Hâlbuki Cenâb-ı Hakk visâli sever firâk ve nifâka buğz ve adâvet eyler” buyuruyor.

Esbâb-ı meşrû‘aya müstenid olan talâk nazar-ı şer‘de “ebğazu’l-helâl” nâmıyla bir ‘â’ilenin ta‘dîl-i âlâmı nokta-i nazarından tecvîz olunuyor.

Yoksa talâk bilâ-kayd ü şart helâl değildir. Hâlbuki talâğın bugünkü şekil ve ceryân-ı hân ü mân-sûzını görüp müte‘essir olmamak kâbil değildir.

Ahkâm-ı şer‘iyyeye, kavânîn-i ahlâkiyyeye, âdâb-ı milliyyeye muhâlif olarak sırf hevâ ve hevesine tâbi‘ veya hiddetine mağlûb olan ricâlin zevce-i menkûhalarını tatlîk

eylemeleri yüzünden binlerce ‘â’ilenin yüz binlerce etfâl-i ma’sûmenin sefil ve bed-baht olduğu nazar-ı te’essürle görülüyor.

Bu emrâz-ı ictimâ’iyyeye musâb olan ‘â’ilelerin büyük şehirlerde husûsıyla İstanbul’da yüzde elliden fazla olduğuna şüphe yoktur.

Demek oluyor ki yüz binlerce refâh ve sa’âdetten, hüsn-i mu’âşeretten mahrûm oluyor ve bu cinâyât-ı ahlâkiyye fâ’illeri, sû’-i ahlâk sâhibleri hiçbir ‘azâb-ı vicdânî duymadan ve hiçbir hakâret ve mahrûmiyyete ma’rûz olmadan en nâmûslu adamlar gibi cem’iyyet-i beşeriyye arasında geziyorlar; ma’sûm ve sâf kızları i’fâl ederek irtikâb eylemiş oldukları cinâyât-ı ahlâkiyyelerine yenilerini ‘ilâve ediyorlar.

Hükûmet hizmet-i devlette istihdâm edeceği me’mûrlarının sû’-i ahlâk ile müştehir olmaması kaydını koymuş ise de sû’-i ahlâkın dâ’ire-i sirâyetini tahdîd edememiştir. Çünkü cinâyât-ı ahlâkiyye mürtekebleri cezâsız kala kala ‘â’ileler arasında da müsâmaha edilmeye başlanmış. Hâlbuki kânûn-i izdivâc cem’iyyet-i beşeriyye için pek ehemmiyetlidir. Daha doğrusu milletlerin hayât ve memâtı mes’elesidir; çünkü ‘â’ileyi teşkîl eder, ‘â’ilelerde kavmiyyeti, milleti teşkîl eder. İzdivâcın azalması veyâhud devâm edememesi efrâd-ı milleti tenkîs eder, esbâb-ı meşrû’asız talâkın kesreti ‘â’ilelerin nifâkını ve milletin felâketini müstelzim olur.

İzdivâc, ‘â’ileleri birbirine bağlayan en mühimm râbıta olduğundan ve evlâd da bu râbitanın mahsûlü bulunduğundan bu râbitayı muhâfaza ederek teksîr-i nüfûsa ve milletin kesb-i kuvvet eylesine çalışmak bir vazîfedir.

‘Â’ile arasında nikâha hürmet ve hüsn-i mu’âşeret te’mîn edilirse teşkîl-i ‘â’ilenin ‘illet-i gâyesi olan evlâda bakılır, iyi terbiye olunur; devlet ve millete nâfi’ bir ‘uzuv olarak yetiştirilir. Yoksa nikâha hürmet edilmeyerek bilâ-sebeb-i meşrû’ talâklar, felâketler böyle birbirini vely ve ta’kîb ederse ve ‘â’ile perîşân olursa tabî’î çocuklara iyi bakılamaz, fezâ’il-i ahlâkiyye dersi verilemez ve böyle sefâletle yetişen çocuklarda noksâniyy-i terbiyeden dolayı memleket için kuvve-i fâ’ile ve muhassala olacağına bir bâr-ı kerân ve millet için muzırr bir ‘uzuv olur. {254. sayfanın sonu}

“Üvey evlâdlar, üvey vâlideler, üvey babalar dramları” talâkların ne gibi cinâyât-ı ahlâkiyyeye ve ne gibi felâketlere sebep olduğuna delîldir.

Binâ'en 'aleyh bu maraz-ı ictimâ'inin tedâvî zamânı gelmiş olduğundan gerek efrâd-ı millet ve gerek hey'et-i hükûmet teşhîs olunmuş bu maraz-ı müstevlîyi fezâ'il-i ahlâkiyye ile tedâvî etmelidir.

Kavânîn-i mevzû'a hilâfına hareket edenler tecziye edildikleri gibi kavânîn-i ahlâkiyyeye ri'âyet etmeyenler de mes'ûl olmalıdırlar.

Meselâ Japonya'da talâk var. Ve esbâb-ı talâktan birisi de umûr-i beytiyyesini tanzîm ve çocuklarını hüsn-i terbiye edememektir.

Mutallika olanların zevc-i âhara gitmesinin memnû'iyyeti hakkında bir mâdde-i kânûniyye yok ise de hîç vukû'u yokmuş ki mutallika olan bir kadına dest-i izdivâcını uzatacak bir erkek bulunsun. Çünkü bir 'â'ilenin sa'âdetini ihlâl eden kadınla münâsebât-ı meşrû'ada bulunmaya kimse cesâret edemiyormuş, binâ'en 'aleyh kızların ta'lîm ve terbiyesi hakkındaki gâye de kızların iyi bir ev kadını olmak ve çocuklarını güzel terbiye etmek husûslarını inhisâr ediyormuş; ne iyi ahlâk, ne güzel 'âdet, ne mü'essir cezâ.

Bizde ise boşamak, boşanmak umûr-i 'âdiyeden; ve başkalarıyla tekrâr tekrâr te'ehhül eylemek usûl-i câriyeden addolunuyor. 'Âdetâ muvaffakiyyet sayılıyor. Binlerce 'â'ile sefâlet ve felâkete dûçâr ve mu'âşeret muhtell oluyor ve kavânîn-i ahlâkiyye ayaklar altına alınıyor da def'-i mazarratı çâresi aranılmıyor.

Hâlbuki bilâ-sebeb meşrû' vukû' bulan talâkların mazarratı şahıslarına munhasır kalmayıp hey'et-i ictimâ'iyeye, terbiye-i 'umûmiyyeye, kuvây-ı milliyyeye te'sîr eylemekte ve zarar-ı 'âm şeklini almakta bulunduğundan talâğın esbâb-ı meşrû'aya inhisâr ettirilmesi ve kavânîn-i ahlâkiyyeye ri'âyet olunması esbâbının istihsâli bugünün mesâ'il-i ictimâ'iyesi mühimmlerindendir. Kemâl-i Âdem, nizâm-ı 'âlem ahlâk ile kâ'imdir.

Hilmî

KNOR

ÇOCUK GIDÂLARI

Bütün vâlidelerin, lerin, {fazladan yazılmış} çocuk büyütenlerin dâ'imâ en ziyâde düşündükleri mühim mes'ele gıdâ mes'elesidir. Çocuklara verilecek gıdâların 'aynı zamânda kuvvetli ve besleyici olması lâzım geldiği gibi temiz ihzâr olunmuş ve mi'deyi,

em‘âyı tahrîşden de vikâye etmiş bulunması elzemdir. Bir de çocuklar küçük sinnde iken ekseriyâ yaz mevsimlerinde pek çok ishâllere, bağırsak ufûnetlerine ma‘rûzdurlar.

Bu hâller ebeveyni, süt anneleri bütün ‘â’ile halkını pek ziyâde telâşe verir.

İşte o vakit sıhhî ve mükemmel bir gıdâ bulmak gâ’ilesi tamâmıyla kesb-i ehemmiyyet eder.

Bu son zamânlarda etibbâ der-hâl küçük çocuklar için Knor’un yulaf çiçeği –Knor fleur d’avoin- gıdâsını tavsiye ediyorlar ki gerek nefâset-i lezzeti ve gerek bünyeye i‘tâ eylediği kuvveti ile meşhûrdur. Bu gıdâ kırk senelik bir tecrübe ile ta‘ayyün ve tahakkuk eylemiş ve son zamânlarda dünyânın her tarafında büyük bir rağbet kazanmıştır.

İstanbul’da en büyük satıcısı: Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı’nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi’dir. {255. sayfanın sonu}

MU‘AMMÂ

Şu resimlerin îcâb ettirdiği fıkrayı gâyet muhtasar yazınız.

-Selîm Sırrı Bey’e-

Tavşanlar arasında –Arkadaşlar! Spor merâklılarından biri Mekâtib-i Sultâniyye’de nişân ta‘lîmi ve iyi avcı yetiştirilmesi için iki havâ tüfeği getirirse de

zâbıta esliha-i memnû‘adandır diye müsâdere eder. İşte yine ‘acemî avcılarla kaldık: mehtâb bizimdir; sıçrayın, oynayın, yaşasın vazîfe diye bağırın!..

İ‘tizâr- 239’uncu sahîfedeki (Garîb Bir Dümen) resmi ters olduğu gibi 228’inci sahîfenin sondan ikinci satırında benim gibi yerine yalnız (benim) basılmış olduğundan tashîh edilir.

Resimli Kitâb Matba‘ası

Sâhib-i Müdîri: Ahmed Edîb {256. sayfanın sonu}

Mu‘ammâmızı halledenler meyânında kur‘a çekilerek:

Birinciye	Üç aylık abone
İkinciye	Bir termometre
Üçüncü ve dördüncüye	Terbiyevî çocuk oyunları
Beşinciden onuncuya kadar	Kartpostal takdîm olunacaktır.

Mu‘ammâlar için kupona hâcet yoktur. Herkes gönderebilir.

Leylî ve Nehârî

HADÎKA-İ MEŞVERET MEKTEBİ

Mü‘essis ‘Abdî ve Müdîri Ahmed Edîb Beyler

Ciddî bir tahsîl görmek, Bakalorya imtihanlarına hâzırlanmak ve teşebbüsât-ı şahsiyyede kuvvete, mu‘âmelât-ı ticâriyyede lâzım gelen mu‘âmelât-ı esâsiyyeye, mâlik olmak için yegâne mektebdir.

İbtidâ’î kısmı	Leylî	18	Nehârî	2,5
Rüşdî kısmı	Leylî	19	Nehârî	3
İ‘dâdî kısmı	Leylî	21	Nehârî	4

Ücûrât üç taksîtte istîfâ olunur

Adres –İstanbul’da Şeh-zâdebaşında Altûnîzâde Konağında “Hadîka-i Meşveret”
Mektebi

Kadınlık Hayâtı -Kadınlar Dünyâsı’ndaki ciddî yazılarıyla tanınmış olan Emîne Seher Hanımefendi tarafından neşredilmekte olan bu ciddî kadın gazetesi pek kıymet-dâr yazılarla çıkmaktadır mutâla’asını her hanıma tavsiye etmeyi vecîbeden ‘addederiz fî’âtı bir kuruştur. {*Son ek 1. sayfanın sonu*}

KNOR’UN ÇORBALARI

Hânelerde, mekteblerde, seyâhatte, birdenbire gelen misâfir sofralarında hâsılı her lüzûmu olan zamânlarda en güzel, sıhhî, mugaddî bir çorba bulundurmak için Knor’un hâzır çorba unlarını kullanınız.

Bu onlarla bir çorba yapmak için mik‘ab şeklinde sıkıştırılmış bir çorba paketini evvelâ bir mikdâr soğuk su içerisine atıp orada karıştırarak biraz ezdikten sonra hafif bir âteşte takrîben 15 dakîka kadar kaynatınız. Der-hâl gâyet lezîz ve mugaddî, mükemmel bir çorba ihzâr etmiş olursunuz. Bu çorbaların 30 kadar nev‘i vardır. Knor Fabrikası’nın gerek çorba gerek makarna vesâ’iresini almak için İstanbul’da Kınacıyan Hânı’nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi’ye mürâca‘at olunmalıdır. {*Son ek 2. sayfanın sonu*}

15 Teşrîn-i Evvel {1}329
Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-9 Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir Sene-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

Hâlîde Edîb -----Şahsiyyet
Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye
Hürri Kadın-----Monolog
Kâzım Şinâsî-----Cem‘iyyetler Devri
A. Şükrü-----San‘at

Şu‘ûn-i fenniyye -----Karikatür

Fî‘âtı 20 paradır

İstanbul

Resimli Kitâb Matba‘ası

1329

ÇİTLEMBİK BOYASI

Risâlemiz Sâhib-i İmtiyâzı Ahmed Edîb Bey ile Doktor Adanalı Ahmed Şükrü Bey tarafından ihtirâ‘ olunan siyâh bir yazı tahtası boyasını bi’l-cümle kâri’ ve kâri’elerimize tebşîr ederiz. Bu boya yazı tahtalarını fevka’l-‘âde güzel bir sûrette boyadığı gibi kat‘iyyen çıkmaz ve pek çabuk kurur.

Bir de bu boya yalnız tahtalara değil mukavvâ, çinko hatta ince bir kağıda bile sürülür. Bundan sonra bi’l-cümle talebe hânesinde oda kapısının arkasını, yâhud duvara mıhladığı bir mukavvâ parçasını kendisine ders çalışmak için yazı tahtası hâline koyabilecektir.

Mahall-i fûruhtu: Bâb-ı ‘Âlî Câddesi’nde Cem‘iyyet Kitâb-hânesidir. Fî‘âtları:

	Para	Kuruş
100 gramlık bir şişe	20	2
150 “ “	20	3
200 “ “	20	4
250 “ “		5

Toptan mübâya‘a edenlere yüzde yirmi iskonto yapılır. Kilo ile alındığı hâlde bir kilosu 20 kuruştur.

Mekteb Müzesi Nâm-ı Cedîdi Resimli Dünyâ

Ayda bir neşrolunur siyâsiyyâtta mâ-‘adâ her şeyden bâhistir.

ABONESİ

Memâlik-i Osmâniyye’de her yer için abone bedeli 5 kuruştur. Posta ücreti farklı olan memâlik-i ecnebiyye ve sâ’ire için ayrıca posta ücreti zammedilir.

(Resimli Dünyâ) “Cem‘iyyet” Kitâb-hânesinde tevzî‘ olunur. Her nev‘ muhâberât “Cem‘iyyet” Kitâb-hânesi veyâhud Şeh-zâdebaşı’nda (Hadîka-i Meşveret) mektebi vâsıtasıyla risâlenin müdürü Ahmed Edîb Bey nâmına gönderilmelidir. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-9

Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir

Sene-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

BİR İFÂDE

“Mekteb Müzesi” nâmıyla şimdiye kadar intişâr eden risâlenin bu def’a ismini tebeddüle lüzûm gördüğümüzden işte bugün “Mekteb Müzesi”, “Resimli Dünyâ” nâmıyla intişâr eylemiştir. Bu ismin tebdîli esbâbına gelince:

Evvelâ: Mekteb kelimesinin asıl maksadımız vechile anlaşılamayıp küçük mekteblerden ‘ibâret telakkî edilmesi, bunun yalnız küçük çocuklara mahsûs bir gazete hâlinde tanınması; az çok yüksekçe bir tahsîl görmüş olanların buna râğbet göstermemesini mûcib oldu. Ya’nî isimde mekteb görülünce risâlenin sırf çocuklara mahsûs olduğuna hükmediliyor ve öylece terk olunuyordu. Talebeye gelince onlarda evvelce iki kuruş sonra altmış para fi’âtları çok gördüklerinden ve içinde de öyle çocuk hikâyeleri, mu‘ammâlar, bilmece bulamadıklarından kat‘iyyen râğbet göstermiyor ve risâle her ikisi arasında kalıyordu.

Sâniyen; yalnız ciddî makâlelerle bir risâlenin bizde henûz devâm edemeyeceğine şimdiye kadar mevcûd misâllerden birini de “Mekteb Müzesi” teşkîl etti. Bu risâle şimdiye kadar sahîfelerini yalnız ‘ilim ve fenne hasrediyor. Öyle roman ve hikâye ve sâ’ir hayâlât ile iştigâl eylemiyordu. Lâkin ma’a’t-te’essüf bununda henûz zamânı olmadığı anlaşıldığından yine {257. sayfanın sonu} terakkiyyât-ı hâzıra-i fennî kârî’lerine vermek ve ciddî makâleler yazmak husûsundaki programını bırakmamak şartıyla ara sıra küçük eğlenceli hikâyelerle, latîfeler dercetmek mecbûriyyetinde kalıyor ciddî makâlâtını ancak o sâyede okutabilmek mümkün olacağına hükmeyleyor.

İşte bütün bunlar için artık isminin tebdîli ile mekteb olmaktan, o halkın nazarında şehâdet-nâme ahzinden başka bir şeye yaramayan ve onun için oradaki ma'lûmâtı da o şehâdet-nâme kadar bî-ma'nâ olan binâyâ mensûbiyyetten kurtuldu. Şimdi “Dünyâ” ismiyle daha geniş daha vâsi‘ bahsedecek ve kadın, erkek, küçük, büyük bütün kârî’lerini tenvîre uğraşacaktır.

Fî’âtına gelince; burada da büyük bir inkilâb var 32 sahîfe olan bu risâle 20 para bir fî’ât ile satılacaktır ki bey‘iyyesi çıktıktan sonra hakîkatte 13 para demektir. İşte bu fî’âtla 32 sahîfelik bir risâlenin şimdiye kadar satılmamış olduğuna nazaran şu eser matbû’ât ‘âleminde cidden büyük bir inkilâb meydâna getirecek belki diğer risâlelerin fî’âtlarının tenziline de sebep olarak erbâb-ı mütâla‘aya bu husûsta ayrıca bir hizmet etmiş bulunacaktır.

Resimli Dünyâ

ŞAHSİYYET

Eşyâ’da şahsiyyet bir şeyi kendi cinsinden bulunan diğer şeylerden temeyyüz ettiren sıfat ve husûsiyyetlerdir.

Bir taşın bile bir dereceye kadar şahsiyyeti vardır çünkü diğer taşlardan bu husûsiyyetle fark edilebilir fakat bir damla suyun hiçbir şahsiyyeti yoktur çünkü tamâmıyla diğer damla suların ‘aynıdır darb-hânede basılan sikkelerin şahsiyyeti yoktur hepsi birbirinin ‘aynıdır fakat el ile i‘mâl edilmiş eski sikkelerin ayrı ayrı birer şahsiyyeti vardır fabrikalarda birden i‘mâl edilen eşyâ’nın şahsiyyeti yoktur fakat el ile yapılmış eşyâ’ ne olursa olsun mutlakâ şahsiyyete mâliktir. Bir noktanın diğer noktadan farkı ancak vaz‘iyyet i‘tibâriyle olur; bir hattın diğer hattın farkı yine ancak istikâmet ve cihet i‘tibâriyle olur. Bir mustatîlin diğer mustatîlden farkı eni boyu münâsebeti ve vaz‘iyyeti i‘tibâriyledir hele bu mustatîl {258. sayfanın sonu} mâddî bir şekil alırsa terkîbi, rengi, düzlüğü i‘tibâriyle de bir husûsiyyeti bulunur.

Eşyâ’da da şahsiyyet başka şeylerde olduğu gibi basîttan mürekkebe doğru ziyâdeleşir.

‘İlm-i ‘Uzûde Şahsiyyet -Gayr-i ‘uzûden ‘âlem-i ‘uzûye geçerek şahsiyyetin orada bir derece daha yükseldiğini hissederiz o hâlde ki ‘âlem-i ‘uzûde şahsiyyetsiz bir ferd yoktur.

İster yaprak olsun, ister böcek, ister daha yüksek tabakadan bir hayvân bulunsun burada hiçbir ferden diğerinin tamâmıyla ‘aynı olmadığını görürüz.

Nasıl bir yaprağın diğer yapraklardan fark edilecek mutlak şahsiyeti varsa bir böceğin de mutlak kendi cinsinden diğer böceklerden bir farkı vardır daha yükseklerle çıkarda kuşlara, köpeklere, maymunlara kadar gidersek bu tahallüflerin ya’nî şahsiyetin arttığını görürüz.

Hayvân beslemeye merâkkı olanlar belki bi’z-zât tecrübe etmişlerdir ki sevdikleri tavukların, kedilerin, kanaryaların dikkati mûcib olacak kadar birbirlerinden başkalıkları vardır.

Şahsiyetin Fâ’idesi - ‘İlm-i ‘uzvîde irsiyyet kadar şahsiyetin fâ’idesi ve ehemmiyeti vardır şahsiyet evvelâ ıstıfây-ı tabî’î ya’nî bir cinsin ıslâhı için elzemdir. Sâniyen bunun dolayısıyla bir cinsin idâmesi için de elzemdir. İstıfây-ı tabî’î olmasa idi hayvânlardan cinslerin terakkîsi gayr-ı kâbil olur idi. Bir cins hayvânın en sağlam en güzel yavrular verebilecekleri intihâb edilmelidir ki hayvânlarda bir terakkî görülsün. Bugün ba’zı cins köpeklerin vâsıl olduğu mertebe-i terakkîye bakınız, güzelliğe bakınız sonra bizim sokak köpekleri ile onları mukâyese ediniz. Bunlar hep ıstıfây-ı tabî’î ile vücûda geliyor. İstıfây-ı tabî’î husûle gelmek için bir cinsten tehâlûf ziyâde olmamalı! Kuşları misâl olarak alırsak ‘aynı cinsten kuşların ne kadar başka güzellikler gösterdiklerini görürüz. Hep bu güzellikleri tabî’at onlara ıstıfây-ı tabî’î için ya’nî, en güzelleri intihâb edilsin ve bu vesîle ile cinsi güzelleşsin diye bahşetmiştir!

İdâme-i Cins -Hayvânlardaki tehâlûfün, şahsiyetin birinci fâ’idesi cinslerinin düzelmesi içinse, ikinci fâ’idesi cinslerinin idâmesi içindir.

Nebâtâtta olduğu gibi hayvânlarda da milyonlarca telefât görüyoruz. Meselâ bir çekirgenin bütün yumurtaları çekirge olsa birkaç senede dünyâyı çekirge kaplardı. Her balık bir milyona yakın yumurta hazırlıyor, bu kadar yumurtadan hangileri bâkî kalacağını ta’yîn eden tesâdüf değildir. Tabî’at hem mebzûl hem mütehâlif yumurta veyâhud yavru hazırlıyor ise de bunların bâkî kalmaları derece-i şahsiyetlerine ve tebeddül eden şerâ’it-i muhîtiyyelerine mütevakıftır. Bir muhîte alışan hayvânların muhîti değiştirilir ise o hayvânlar telef olur, onun içindir ki muhît tebeddül ettikçe bu binlerce yavruların yeni muhîte uyabilenleri {259. sayfanın sonu} bâkî kalır,

uyamayanları telef olur. Ormanlarda dâ'imâ kuvvetlisi za'îfini telef eden hayvânları tasavvur ediniz: Bunların za'îfi kuvvetlilerine karşı kendilerini muhâfaza edebilecek çâreler bulmasalar idi za'îf olan cinsler munkariz olur idi. Meselâ sıcak memleketlerde terzi kuşu dedikleri , bir kuş vardır. Bu kuşun gagası 'âdetâ, iğne gibidir. Yuvalarını yuvarlak ve uzun olarak 'âdetâ örüyor dallara asıyor o sûretle ki yavrularına 'ârız olan yılanlar yuvasını yapraktan fark edemiyorlar. Emîn olunuz ki yılanların kuş yavrularını yediği bir yerde bir kuş cinsi munkariz olmamak için mutlak bu nev' bir husûsiyyete mâlik olmalıdır.

İnsânlarda Şahsiyyet (Maddî Kısmı) –Vücûdu i'tibâriyle en mükemmel ve en mürekkebe hayvânlardan ma'dûd olan insânlarda şahsiyyet en son mertebededir. Eğer her yeni meslek efrâdı ebeveyninden farklı olmasa tekâmül-i mâddî gayr-ı kâbil olacağı gibi – ilerde söyleceğimiz tekâmül-i ma'nevî de gayr-ı kâbil olurdu. Dünyâda ne cem'iyet, ne hükûmet, ne sanâyi', ne edebiyât, ne fûnûn, ne de medeniyyet olurdu! Daha ileriye gider isek 'âdetâ insânlık da olmazdı diyebiliriz. Çünkü insânları, hayvânlardan tefrîk eden ilk gösterdikleri şahsiyyet, ilk insânlık kademeleri olması lâzım gelir. Demek ki ıstıfây-ı tabî'î ya'nî insânların mâddeten ıslâhı kemiklerin adalâtın sûret-i teşkîli ve terkîbi için dâ'imâ en güzel, en sağlam, en ziyâde 'ırk-ı beşerî tekâmül ettirmeye hâdim olanlar çok ve mütenevvi' olmalıdırlar. Nitekim dâ'imâ öyle olmuştur!. İnsânları mâddeten nazar-ı i'tibâra alınız boy, renk, endâm çehre her şey muhtelifdir. Yalnız bu hâricî tehâlûf, değil en küçük bir çehrenin terkîbi bile başkadır. Bu başkalık bütün insânlara ve bunların vezâ'îfine kadar te'sîr eder bu tehâlûf netîcede her insâna ayrı harekât ayrı, evzâ', ayrı ihtisâsât ve ayrı efkâr veriyor. Eğer insânlar mâddeten birbirlerine benzeye idiler kunduracıların, doktorların mu'allimlerin, hâzır elbise satan mağazaların işleri hafifleşirdi. İşte vücûdu i'tibâriyle birbirine bu kadar benzemeyen insânlar hüviyyetleri i'tibâriyle daha ziyâde tehâlûf ederler. Her rûh-i beşer, münferid ve müstesnâ bir varlıktır.

Hükûmet Teşekkülündeki Şahsiyyet -İnsânlara her yeni adımı attıran şahsiyyet hükûmet teşekkülünde de ilk rolü oynamış olması lâzım gelir. İnsânlar sürü hâlinde yaşarlar iken içlerinden şahsiyyetçe fâ'ik olan biri bu sürüye baş olur ve gide gide bu başbuğluk hükûm-dârlık derecesini bulur ki bu da hükûmet-i mutlakaların başlangıcı demektir. Hükûmet-i mutlakalardan sonra yine şahsiyyeti müstesnâ adamların çoğalması, yeni tarzda hükûmetler ve bâ-husûs hükûmet-i milliyyeler tasavvurlarını hâsıl etmiş ve

muhtelif tarz {260. sayfanın sonu} hükûmetlerin teşekkülüne bâ'is olmuştur. Meselâ Fransa; ihtilâlini, bu ihtilâlin büyük esâslarını düşünmüş olan feylesoflarının şahsiyyetlerine medyûdur. Almanya bugünkü kavî ve müttehid Almanya'yı, Bismark'ın şahsiyyetine, İtalya Kavor'un (Cavour) şahsiyyetine borçludur. Onları bırakır da kendi memleketimize gelecek olursak burada da inkilâbımızı ve yeni şekl-i hükûmetimizi bunu ilk def'a düşünmüş olan Midhat Pâşâ rüfekâsının şahsiyyetlerine borçluyuz. Dört yüz sene mütemâdiyen sükût ederek hiçbir şu'be-i 'umrânda bir adım ileri gitmemizde şahsiyyet sâhibi efrâdımız olmasından, her yeni meslek dâ'imâ ebeveyn veya ecdâdının düşünce ve 'âdâtını ta'kîb ve taklîd ile iktifâ ederek kendi kendilerine bir yol açmasından neş'et etmiştir. Fakat hükûmette şahsiyyetten bahsederken başka hiçbir yerde tahdîd etmek istemediğim bu sıfatı biraz tahdîde mecbûr olacağım. İyi bir tarzda bir hükûmet teşekkül ettikten sonra memleket ahâlîsinin fikr-i hükûmetinde şahsiyyeti ile berâber bir de vahdet olmalıdır. Bir memlekette herkes şahsiyyete mâlik olur. Ve hiç vahdet olmazsa bu memleket anarşi ya'nî ihtilâle doğru sürüklenir. O zamân yine kuvvetli bir hükûmet-i müstebidde teşkiline ihtiyâc hissedilir. (İrticâ'î Kıtâl) demek ki icrây-ı hükûmet edenler arasında, ister parlamento, ister hey'et-i vükelâ, ister 'umûm millet olsun ne kadar şahsiyyet sâhibi olmaları lâzım gelirse o kadar da müttehid bulunmaları iktizâ eder. (mâ-ba'di var) Hâlîde Edîb

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTIYYE

-Mâ-ba'di-

İkincisi: Çamaşır asmak üzre bahçenin bir tarafına veya ev dâhilinde sofa ve cihân-nümâ gibi yerlere gerilen ipler çamaşır toplandıktan sonra der-hâl kaldırılmalıdır. Çünkü rutûbet te'sîriyle bozulduğu gibi toz toprakla da kirlenerek başka def'a çamaşır asıldığı zamân beyâzları kirletmek ihtimâli vardır. Ba'zen çamaşır asmak için galvanizeli tel de kullanılmaktadır bu nev' teller {261. sayfanın sonu} te'sîrât-ı havâ'îyye ile bozulmadıklarından serilen çamaşır kuruduktan sonra kaldırmaya hâcet kalmaz.

Üçüncüsü; çamaşır sularıdır. Bu husûsta en iyi su yağmur veya menba'a yakın nehir sularıdır. Diğer suların terkîbinde az veya çok mikdârda kireç bulunduğundan iyice kir çıkarmadığı gibi çamaşırın ensâcını da sıkıştırarak sertleştirir. Ve çamaşırı yıkayanın cildini tahrîş eylediği gibi çamaşırın az müddet zarfında paralanmasına da sebebiyyet

verir. Kuyu suları çivîd için isti'mâl olunmalıdır. Çünkü hâvî oldukları mevâdd-ı kilsiyeye içinde hallolunan mâ'î boyayı sâbit kılar.

Dördüncüsü: Yağmur suyu bulunmadığı takdîrde çamaşıra mahsûs olmak üzere küllü su yapmaktır. Soda isti'mâliyle de suyun terkîbinde bulunan kireç tersîb ettirilir. Fakat sodanın bir su içine atılarak der-hâl isti'mâli netîce-i matlûbeyi tamâmıyla te'mîn edemez. Hiç olmazsa içine soda atılan su yirmi dört sâ'at kadar beklenilmelidir. Kireç tamâmıyla leğenin dibine çöktükten sonra sarsılmaksızın diğer bir kaba boşaltılarak kullanılmalıdır sodalı suyun terkîbinde fahmiyyet sud ve küllü suyun terkîbinde de fahmiyyet-i potas bulunduğundan her iki suyun isti'mâli hâlinde çamaşırın yağ ve sâ'ir lekeleri sıcak su derûnunda tahallül ederek kirlerin kâffesi suda kalacağından bu 'ameliyyât birkaç def'a tekrâr olunursa çamaşırın kirleri temizlenmiş olur. Küllü veya sodalı su soğuk olarak çamaşır üzerine dökülse lekeler ve yağlı mevâdd şiddetle müte'essir olmak şöyle dursun bi'l-'akis daha ziyâde çamaşıra yapışıp kalır ve izâlesi gâyet güç olur. Kirlerin kolaylıkla temizlenmesi için evvelâ çamaşır soğuk veya ılık suya batırılır ki buna ıslatma ta'bîr olunur. Sonra üzerine tedricî sıcak su dökülerek yıkama 'ameliyyâtına mübâşeret olunur çamaşır yıkamada en iyi tarz budur.

Çamaşır kirlerinin izâlesi soda ve küllü su yerine îcâbında terementi rûhuyla amonyak dahî kullanılır bunun için bir gâz tenekesi su içine yarım okka sâbûn atılarak âteş üstüne konur ve iyice ısıtılıp sâbûn halledilir. Sonra içine bir tatlı kaşığı terementi rûhu ve iki kaşık mikdârı amonyak 'ilâve edilip karıştırılır. Çamaşırlar nev' ve cinsine göre iki üç sâ'at kadar ağzı güzelce kapalı olduğu hâlde bunun içinde hâli üzere terk olunur.

Amonyak ve terementi rûhu yağlı mâddeleri daha kolaylıkla halleder. Renkli çamaşırların rengini bozmak değil bi'l-'akis cilâlarını arttırdığı gibi bir iki su yıkamakla da maksad husûl bulduğundan bu sâyede vaktinde istifâde edilmiş olur. Bu sûretle yıkanan çamaşır ipe asıldıkta amonyak tebahhur eder ve terementi rûhu kokusu der-hâl zâ'il olur.

Avrupa'da son senelerde bu usûl üzere {262. sayfanın sonu} çamaşır yıkamak pek ziyâde terakkî ve te'ammum etmiş ise de şehrimizde henûz müsta'mel değildir.

Ba'zı çamaşır-hânelerde klor denilen mâdde-i kimyeviyye isti'mâl edilmektedir. Vâkı'an bu ve emsâli ba'zı mevâdd çamaşırları pek çabuk beyâzlatırsa da ensâcına da te'sîr ederek 'ömrünü azaltır.

Şehrimizde çamaşır yıkamak ekseriyyetle ‘âdet-i kadîmeyi muhâfaza ettiği hâlde ba‘zı evlerde son zamânlarda çamaşır makinesi isti‘mâline başlanmıştır.

Beşinci: Çamaşırı temizlemek ve lekeleri çıkartmak boğada yapmaktır ki usûlü şudur:

Çamaşırı ya mahsûsen ağaçtan i‘mâl edilmiş boğada fiçısına yâhud bi’l-hâssa ördürülmüş boğada sepetine açarak birer birer koyduktan sonra fiçi yâhud sepeti üç ayaklı bir iskemlenin üzerine ve iskemlenin altına da suların içine akması için bir leğen koymalı ve bunu müte‘âkib ağzına etrâfını taşmak üzre çuval bezi gibi kalın bir bez ile örtmeli bu bezin ortasına da boğadaya konan çamaşırların mecmû‘una kifâyet edebilecek bir mikdârda kül konulmalı sonra fiçinin yâhud sepetin ağzından taşırılarak örtülmüş olan kalın bezi ortası bir çukur teşkîl etmek üzre mezkûr fiçi veya sepetin ağzı etrâfına bir iple bağlayıp teşkîl olunan çukurdaki külün üzerine yavaş yavaş ve fâsıla ile sıcak su dökülmelidir. Bu su çamaşır tabakalarının arasından süzülerek en altına inip fiçinin altındaki musluktan yâhud sepetin hâvî olduğu aralıklardan leğenin altına akar. Bu akan suyu yâhud temiz bir suyu tekrâr ısıtarak külün üzerine dökmeli ve bu ‘ameliyyâtı birkaç def‘alar icrâ etmeli ki küllü su çamaşırın arasından geçe geçe sudaki külün hâvî olduğu potası onu hem ağartmaya hizmet etmekle berâber çamaşırın yağlanmış ve kirlenmiş olan kısımlarıyla terekkeb ederek bir nev‘ sâbûn teşkîl ile köpürür. Hem de kirleri temizler. Boğada için isti‘mâl olunan suyu mu‘tedil bir sıcaklıkta bulundurmalıdır.

Altıncı: Diğer bir boğadadır ki bu da buhâr vâsıtasıyla olur bunun usûlü ise çamaşırı birer birer yerleştirip üzerine soğuk olduğu hâlde küllü yâhud sodalı su dökerek ıslattıktan sonra ertesi gün bu sudan çıkarıp bir iki su yıkadıktan sonra husûsî bir kazana koyarak kaynatmaktır. Bu kaynatma zamânında su buhârı çamaşırın hâvî olduğu kir sudaki soda yâhud potas ile terekkeb edip sâbûna tahavvül ederek çamaşırın kirlerini çıkarır. Herhangi sûretle olursa olsun boğada yapıp bittikten sonra çamaşırı sâbûnla bir iki su daha yıkamak icâb eder.

Renkli Çamaşırların Yıkanması -İki üç su yıkanmış beyâz çamaşırların çıktığı suyun içine tekrâr biraz sâbûn ‘ilâvesiyle renkli ve boyalı çamaşırların ehemmiyyetsizleri sokulabilir. Renkli çamaşırlar dahî ‘aynıyla beyâz çamaşırlar {263. sayfanın sonu} gibi yıkanırda bunda suyu ılık olarak kullanmak ve renkli çamaşırları aslâ kaynatmamak icâb eder. Solması melhûz olan basma ve yünlü kumâşlardan ma‘mûl çamaşır sodalı suyun içinde

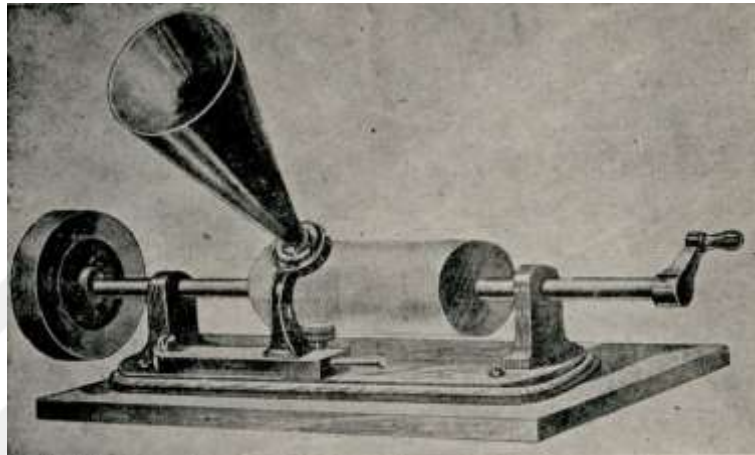
çok bırakmamalı çünkü soda boyalara te'sîr ederek kumaşın renk ve cilâsını soldurur. Hattâ ne sâbûnlu ve ne de 'âdî suda bile durdurulmamalı sâbûnlu soğuk su ile yıkamalıdır. Evvelce istihzâr olunan sâbûnlu soğuk suyun içinde bu nev' çamaşırlardan her biri sâbûn ile yıkanıp ovuşturulduktan sonra hemân çalkanmalı ve hîçbir vakit iki nev'i bir arada suda bulundurulmamalıdır. Solacak çamaşırların her biri son def'asında on litre su içinde bir avuç 'âdî tuz hallolunmuş tuzlu suda çırpılıp çalkanmalıdır.

Bin Bir Levhadan: 11

İlk Dikiş Makinesi {264. sayfanın sonu}

Bin Bir Levhadan: 12

Edison'un İlk İhtirâ' Ettiği Fonograf

Bu resim Edison'un 1877 senesinde ihtirâ' ve i'mâl eylediği ilk fonografıdır. Bu fonografin üstüvânesinin üzeri sertçe bir balmumu tabakasıyla mestûrdur.

Üstüvâne el ile çevrilen bir manivelaya merbûttur. Üstüvânenin bir tarâfında manivela bulunduğu gibi diğer tarafta da hareketini tanzîm için volan -Volant- denilen bir çarh vardır.

Manivela çevrildiği vakit üstüvâne hem sağ ve hem sol taraflara doğru hareket edebilecek hâldedir. Ön tarafta bir diyafragm ve diyafragmın üzerinde de bir zar ile fildişi ibre vardır. Bu diyafragmın üstünde ağızlık veya sayvan denilen kısım bulunur ki tıpkı ters konulmuş bir boruya benzer. Borunun dar tarafı diyafragma merbûttur. Bugünkü gramofonlarda bu sert balmumu tabakası yerine plaklar kullanıyor ki kırılmak bozulmak tehlikesi az olmakla berâber çok yerde tutmuyor.

İğnelere gelince fildişi yerine güzel çelik iğneler kullanılıyor.

Gramofonların altına sesi yükseltmek için birer sandık ve plakları çevirmek için dahî birer sâ‘at makinesi mevcûddur.

Ba‘zı iyi ıslâh olunmuş makinelerde çevirmek keyfiyeti elektrik kuvvetiyle olursa da ekseriyyetle kullanılanlar sâ‘at makineleridir ki bu sâ‘at makinelerinin hemân her zamân kurulması mahzûru mevcûddur. {265. sayfanın sonu}

Fanila Yıkamak Usûlü -Fanila her çamaşır gibi ne sıcak suya sokulur. Ne de çitilenir. Çitilemek tüylerini kırıp kıymet-i hakîkiyyelerini gâ‘ib ettirdiği gibi sıcak su da daraltır. Bunun içine fanilyalar az sâbûnlu ılık suya konulup yıkanmalı eğer pek kirli ise suya biraz soda atıp kıldan ma‘mûl fırça ile dikkatle fırçalamalıdır. Fanilyaları sâbûnsuz ılık suda yıkamak gâyet yavaş sıkmaya dikkat etmelidir.

Fanilyalar un ile de yıkanabilir. Eğer bu usûl ‘arzû olunursa iki üç kaşık un iki litre sâbûnlu suda halledilip unun pıhtılaşmaması için karıştırarak kaynatıldıkta şeffâf bir nev‘ lapa meydana gelir. Bunun yarısını daha sıcak iken fanilyanın üzerine döküp her bir tarafına yayılıp serpilir. Biraz müddet kaldıktan sonra onun yarısının üzerine de kaynar su döküp içine fanilyayı koyarak bir mu‘tâd sâbûn sürülür ve sonra çırpılıp çalkandıktan sonra gölgede ve mümkünse ceryân-ı havâda kurutulur. Yünlü kumâşlar bu usûl üzere yıkanılırsa bu yumuşaklık ve parlaklıklarını muhâfaza eder.

Çivîdlemek -Çamaşıra açık mâ’imsi bir renk vermek için kullanılan lâciverd boyaya çivîd ta‘bîr olunur.

Çivîdi ya bir fanila yâhud sık dokunmuş bir kumaş parçasına sararak küçük bir çıkın yapmalı ve her hâlde çivîd bağlanacak kumâşın pek eskimiş bir şey olmasına ve iyice bağlanmasına dikkat etmelidir. Çünkü buna dikkat edilmeyecek olursa çıkından kaçan çivîd parçaları çamaşırı pek fenâ lekeleyeceğinden o çamaşırın yeniden yıkanmasına lüzûm görülür bu sûretle yapılan çivîd çıkını halledilmek üzere su içinde çarpıştırılarak su kâfi derece boyandıktan sonra çıkarılıp bir tarafa konur. Sonra çamaşır bu suyun içine sokularak ovuşturulur çıkarıldıktan sonra silkilerek {266. sayfanın sonu} asılır. Lüzûmuna göre veya su değiştirildikçe yine çivîd çıkını sokulup suya renk verilir.

Yeni amaşırlarla pamuklu Şeyler eski çamaşırlardan ziyâde ivîd tutar. ivîd kullanıldıktan sonra çıkını havâda kurutmalıdır. Bu sûretle ıkının hâvî olduğu boya bozulmaksızın kurur ve îcâbında yine kullanılır.

Çamaşırı ivîdlemezdten evvel suyun rengini tecrübe etmek için bir küçük beyâz parçayı suya sokup bakmak lâzımdır. ivîdlenen çamaşırın sıkılmasına dikkat edilmelidir. Yoksa suyu damla damla süzölerek ba‘zı mahallerde koyu ba‘zı yerlerde ise hafîf renklerde çizgiler yapar ki bu da nazara pek çirkin görünür.

amaşırın rûzgârla yere düşmemesi için ya iğnelemeli yâhud buna mahsûs mandal ile tel veya ipe rabtolunmalıdır. Ve bir iki def‘a ip üzerinde çevirerek her tarafını güneşe ma‘rûz bulundurulmalıdır. Çamaşırlar güzelce ütülenmek için tamâmıyla kurutulmayıp hafîf nemli iken toplanmalıdır. Ütülenmeyecek kısmı ise sarı leke peydâ etmemek için tamâmıyla kurumak üzere ‘alâ-hâlihî bırakılmalı ve kuruduktan sonra güzelce devşirilerek alınmalıdır.

amaşırlara Güzel Koku Vermek -Susam ieği denilen nebâtın kökü yuvarlak kesilip bir sicime dizilerek küllü su içine atıldıkta bu su ile yıkanan çamaşırlara güzel bir koku verir ve bu küçük parçaların beyâz torbalar içinde olarak çamaşırların katları arasına konulduğu hâlde ve lavanta çiçeği, fesleğen, yasemin, konulmakla da iyi bir koku verilebilir Avrupa’dan gelmekte olan gâyet güzel kokulu ba‘zı mevâdd-ı hâvî kâğıdlar dahî çamaşır aralarına konularak bu maksad te’mîn edilir.

Sert kokulu mâddelerin çamaşırlara koku vermek üzere isti‘mâli câ’iz değildir.

Marka -amaşırlara marka ve numara koymak için siyâh renkte sâbit mürekkebi kullanılmalıdır ki tertîbi ber-vechi âtîdir:

Birinci Tertîb:	Gram
Karbonat dö sud	16
Yağmur veya Sahrinc Suyu	130
Zamk-ı ‘Arabî	12

Evvelce zamk su içinde halledilip karbonat dö sud sonra ‘ilâve edilmelidir.

İkinci Tertîb:	Gram
Nitrat Darjan	10
Zamk-ı ‘Arabî	12
İyi Su	24

Evvelâ zamk su içinde halledilip sonra nitrat darjan ‘ilâve edilmelidir. Bu sûretle istihsâl olunan iki nev‘ mâyi‘ ayrı ayrı şîşelere konulmak lâzım gelir.

Sûret-i İsti‘mâli -Birinci tertîbi hâvî şîşenin içine ufak bir sünger batırılarak {268. sayfanın sonu} marka yapılacak kumâş üzerine sürülür ve iyice ıslatılır ve bir ütü ile kurutulur. Zemîn bu sûretle hâzırlandıktan sonra kumâş veya kaz tüyünden yapılmış bir kalem ikinci tertîb mâyi‘a batırılarak yazı, marka, numara ve her ne ‘arzû olunursa çamaşıra konulur. Bu işte ma‘denî kalem kullanılmalıdır.

-LEKE-

Sodalı veya küllü sular ‘ale’l-‘umûm lekeleri izâleye kifâyet etmez ekser lekeleri çıkarmak için 100 dirhem 95 derecelik ispiro içinde 25 gram ‘Arap sâbûnu halledilerek istihsâl olunan tertîb kullanılır

Birde	Gram
Toz hâlinde Girit Sâbûnu	250
Javela Suyu	165
Mâyi‘ Amonyak	100
Su	155

Bunlar bir arada halledilip lekeler içinde temizleyinceye kadar uğraştırılır.

Meyve Lekeleri -Kükürt buhârı ve hâmiz-i klor-mâ’ ile çıkarılır. Bunun için leke mahalli hacminden biraz ziyâdece olmak üzere ıslatılır. İki kişiden biri kumâşı gergin tutup diğeri kükürtd yakarak ıslanmış olan lekenin altında kükürt buhârına tutar. Kükürdü bir ufak toprak kap içinde yakmalıdır. Yanan kükürdün dumanı ıslanmış olan kumâşın ensicesi arasından geçerek lekeyi çıkarır.

Herhâlde bu dumanın doğrudan doğruya leke üzerine te'sîr etmesi için kükürt buhârı üzerine huni gibi bir kâğıd tutulması muvâfık olur. İcâb ederse bu 'ameliyyât birkaç def'a tekrâr edilir.

Klorlu suyun isti'mâli ise daha kolaydır bu su bir eczâ-hânedan alınabilir ve lüzûmu kadar bir kap içine konulup kumâşın leke mahalli bu suyu hâvî kap içine batırılır bir müddet bırakılır sonra çıkarılıp bol su ile yıkanır renkli kumâşlar pamuklu veya yünlü olursa içine birkaç damla amonyak 'ilâve edilmiş su ile yıkanır. Kumâş ipekli ise yine 'aynı sûretle izâle edilirse de mahlûl gâyet hafîf yapılmalı ve kumâş hafif sûrette ovuşturulmalıdır.

Mürekkebi ve Pas Lekelerini Çıkarmak -Alaturka mürekkebi lekesi ne kadar kurumuş ve eskimiş olsa etrâfa sirâyet ettirmemek üzere bol sâbûnlu su ile yıkanıldıkta kolaylıkla zâ'il olur.

Alafranga mâ'î mürekkebin bıraktığı lekeleri çıkarmak için hâmis-i tırtır dediğimiz limon tuzu kullanılır leke ne derece kuvvetli ise bundan yapılacak mahlûl o nisbette koyu olmalıdır. Bu leke pamuk veya yünlü ve renkli kumâşlar üzerinde hâsıl olmuş ise hâmis-i tırtır sulu olarak isti'mâl olunur yalnız kumâşın bu hâmisle temâsında bir tehlike {268. sayfanın sonu} olup olmadığı evvelce tecrübe edilmiş olmak lâzımdır. İpekli kumâşlar için de 'aynı sûrette mu'âmele olunursa da bu bâbda daha dikkatli davranmak icâb eder.

Alafranga siyâh mürekkebi ve pas lekelerini çıkarmak için kuzukulağı tozu mahlûlü sıcak olarak kullanılır. Lekelenmiş olan kumâş renkli ve pamuklu ise renkler bozulmadığı hâlde birkaç def'a hafif limon tuzu mahlûlüyle yıkanılır. Limon tuzu eczâ-hânedan alınıp bir kap su içinde halledilerek istihsâl olunur yâhud limon sıkılarak içine biraz su 'ilâvesiyle yapılan limonlu su dahî bu işi görebilir.

Bu lekeleri ipekli kumâşlardan çıkarmak kâbil değildir çünkü yapılacak her nev' mu'âmele lekeye ettiği cüz'î te'sîre mukâbil kumâş daha ziyâde tahrîb eder.

Alafranga kırmızı mürekkebi lekelerini çıkarmak için leke mahalli su ile ıslatılarak 'aynıyla meyve lekesini çıkarmak için tatbîk olunan usûle göre hareket edilir.

Kömür Soba Boyası ve Katrân Lekesi -Leke henûz olmuşsa daha kumâşa nüfûz etmemiş olan mikdârının çakının sırtıyla kaldırılıp sâbûnlu su ile yıkamalı üzerine terementi rûhu

yerine benzin kullanılmalı ve bir de su biraz yüksek mahallden akıtılıp kumâş üzerine cüz'î bir tazyîk verdirilmelidir.

Yağ ve Çam Sakızı Lekesini Çıkarmak -İpekli, yünlü ve pamuklu kumâşlardan yağ

(mâ-ba'di var)

Nakiyye

MONOLOG

Mektebin bahçesinde bütün son sınıf tâlibâtı arasında birbirine “monolog var” “monolog var” müjdesiyle bir yere toplanmak için bir telâş vardı.

Nihâyet Beyhân ortada göründü ve orada üst üste duran iki büyük taşın üzerine çıkıp:

-Hanımlar toplanınız çabuk şuraya geliniz size gâyet küçük bir nutuk vereceğim. Diyordu. Tekmîl kızlar etrâfını kuşattılar {269. sayfanın sonu} hattâ diğer sınıflardan da ba'zı meraklı hanımlar o küme içerisine karışmış gözlerini Beyhân'ın zekâ fışkıran gözlerine dikmişti Beyhân:

-Hanımlar şimdi teneffüsteyiz değil mi? Fakat on dakîkadan fazla vaktimiz yok onun için monologumu gâyet kısa yapmaya mecbûr olacağım size hepinizin 'alâka-dâr olduğunuz mühimm bir şeyden bahsedeceğim 'âdetâ çıkarmak istediğim büyük bir inkilâbı söyleyeceğim.

Fakat bu küçük teneffüsler yok mu hiçte hoşuma gitmiyor. Müz'ic bir çan sesi üzerine ders-hânedan kalk paldır küldür ortalıkta toz kaldırarak aşağı in sonra biraz bahçede gezmeye başlar başlamaz yine acı bir çan sesi üzerine haydi toplan tekrâr yine tozu toprağa katarak yukarı çık soluk soluğa oturur oturmaz yine bir sinir üzücü çan sesi üzerine gelen hoca hanıma kalk, otur, kitâblarını,kâğıdlarını, pür-telâş karma karışık et nedir o arada temiz bir havâ aldık.

İnip çıkarken, bahçede koşarken yuttuğumuz tozlar caba. Bârî ders-hânelerin pencerelerinde cesîm havâ fırladıkları olsa da teneffüs zamânı bunlar açılıp işliyerek der-hâl ders-hânenin içerisinde müdhiş bir fırtına kopararak bahçenin temiz ve sâf havâsını içeri getirse biz de onu oturduğumuz yerde teneffüs ediversek bahçeye yalnız büyük teneffüste insek belki vakit geniş olduğundan 'acele de etmez merdivenlerde sofada toz

kaldırmayız. Ne ise bu olmaz ya her hâlde pedagojinin dediği gibi sâ‘atte hattâ çok kere 45 dakîkada bir teneffüs olacak.

Şimdi benim söyleyeceğim mes’eleye gelelim asıl sözün ehemmiyetlisi orada.

Hanımlar! Şimdi bu teneffüs bitince derse gireceğiz değil mi? Ne dersine olduğunu hâtırlamanızı ricâ ederim.

Programımıza yeni vaz‘olunan usûl-i tabâhat dersine değil mi?

İhtimâl ki şimdi size bu sözlerim pek beyhûde geliyor teneffüs zamânınızı şurada beni dinlemekle işgâl ettiğimden dolayı cânınız sıkılıyor. Fakat ricâ ederim şurada şimdi söyleyeceğim bir noktaya hepinizin nazar-ı dikkatini celb etmek isterim.....

Bu tabâhat dersi ya’nî yemek pişirmek usûlü kız mekteblerinde var da niçin erkek mekteblerinde yok??!!

Burasını hîç düşündünüz mü?..... Evet çünkü evde sabâhtan akşama kadar erkeğin ve bütün ‘â’ile halkının yemeğini pişirmek için ocak karşısında yanacak, o soğan kokuları, yağlı is dumanları arasında kavrulacak ancak kadın tensîb olunmuş, bu meşakkatli işe {270. sayfanın sonu} yalnız zavallı neslimiz mahkûm edilmiş. Biz meşâgil-i hayâtiyyede erkeklerle berâber olmak için bir yandan tahsîle uğraşırken onlar da bizim ile berâber olmak için yemek pişirmeyi, dikiş dikmeyi öğrenmeli değiller mi?

(Herkeste kahkahalar başlar)

Evet gülersiniz insâna alışılmış şeyler kadar tabî‘î gelen hîçbir şey yoktur kadın deyince ‘âdetâ dikiş dikmek, yemek pişirmek sözleri de söylenmiş bu kelimeler de kendi kendine telaffuz edilmiş gibi geliyor değil mi?

Hayır hanımlar ben böyle düşünmüyorum biz erkeklerle erkeklerde bizimle teşrîk-i mesâ‘î etsinler biz nasıl şimdiye kadar onlara hâs ‘addedilen okuyup yazmayı öğreniyor ‘ilim ve fenn tahsîl ediyorsak onlarda bugüne kadar bize yükletilen ve kendilerinde de kâbiliyyet bulunan işlerimizi öğrenerek onlara iştirâk eylesinler.

Mahdûdü'l-mikdâr erkek aşçılarını ayrıca bir san'at olduğu için kale almıyorum onu da bırakınız ben şimdi diyeceğim ki niçin yemek pişiriyoruz? Niçin her şeyi çiğ yemeğe alışmıyoruz.

İşte böyle bir meslek çıkaralım böyle bir dîn yapalım herkesin çiğ şey yemeğe alışmasını isteyerek şu san'at-ı tabâhati, pişiriciliği, aşçılığı ortadan kaldıralım işte bu sûretle de hem-cinslerimizi ocak başından çekmiş bütün evlerden en büyük bir gâ'ileyi kaldırmış oluruz.

Durunuz, hemân beni reddetmekte isti'câl göstermeyiniz ben size hakkımı teslim ettirmek için dünyânın en büyük şâhidini getireceğim o da tabî'at.

Bir kere bakınız tabî'at hangi mahlûkunu pişmiş yemeklerle besliyor?

Hangi hayvânın dişisini akşama yemek hâzırlamak için yaktığı âteşin karşısında kızartıyor?

İnsâf ediniz. Niçin buna yalnız biz insânlar mahkûm olalım. İşte şimdiye kadar yine kendi başımıza kendimizin çıkardığı bu san'atı bu gâ'ileyi bugün artık ortadan kaldırarak beşeriyyete bi'l-hâssa onun kadın kısmına büyük bir hizmette bulunalım. Artık aşçılık, pişiricilik yok pişmiş yemek yenmeyecek diye ortaya çıkalım bir inkilâb da biz yapalım. Ne pişmiş yemek yer ne de pişiririz diyelim. Bu kadar milyonlarca, milyarlarca nev' mahlûkâtını çiğ ziyâfetlerle it'âm eden tabî'at bizi mi beslemeyecek elbette besleyecek.

Zâten biz birçok çiğ şeyler yemiyor muyuz meyveler, salatalar sonra sebzenin ba'zı nev'leri hep çiğ yenebiliyor ancak sellülozu, mevâdd-ı haşebiyyesi ziyâde olan sebzeleri yiyemiyoruz bunlar hem mi'demize zahmet veriyor hem de dişlerimiz kesip parçalayamıyor. Fakat nebâtâtta sellüloz deyip de geçivermeyelim hanımlar bir yerde okumuştum mi'deyi ağrıtan hazımda pek ziyâde zahmet veren bu sellüloz mi'de de ihtimâr yaptığı için ef'âl-i hazmeyi fevka'l-'âde kolaylaştırıyor, {271. sayfanın sonu} o cihetten hazma büyük bir menfa'at te'mîn eyliyormuş. Sebze böyle ya etler? Onlardan da istiridye filan gibi ba'zı çiğ yenen nev'leri olmakla berâber 'âdî eti bile çiğ bir hâlde müteverrimlere veriyorlar.

İşte tabâbetin güzel bir gıdâ olarak hastasına münâsib gördüğü bir şeyi biz niye almayalım. Et öyle çiğ olarak yenebilirken niçin pişirmeye uğraşalım.

Tabâbet eti niçin müteverrimlere çiğ veriyor? Çünkü harâret etin hâssa-i gıdâ'ıyyesinden bir kısmını gâ'ib ediyor etin ba'zı mevâdd şibh-i zülâliyyesini tahassür ettiriyor. Onun için çiğ etin pişmiş etten daha gıdâlı olduğu müsbet ve âşikârdır. Hele yumurtanın kat'ıyyen pişmiş muvâfık görülmüyor işte biz artık bütün pişmiş şeylere karşı 'isyân edelim tabî'at, tabî'at taklîd olunmalıdır diye bağıralım, çağıralım böylece ortaya bu yeni çiğler mesleğini çıkaralım.

Ama birtakım mu'ârizlar çıkacak, bu mesleğin evin ocağını söndüreceğini söyleyecek, muvâfık görmeyecek ne yaparsa yapsın biz yine bunun taraf-dârı olacağız yeniçerilerin kazanlarını devirerek söndürdükleri ocağı bu seferde aşçı peştemâlleri ile biz örteceğiz..... Fakat hanımlar bilir misiniz? Bu husûsta beni me'yûs eden, düşündüren bu mesleğin zuhûruna, revâcına mâni' olduğuna hükmettiren şey nedir?! Tabî'atte i'tiyâd ve te'âmülün gâyet kavî bulunması.

İşte hanımlar ben bununla tamâmıyla kâni' oluyor ve iyice hükmediyorum ki kat'ıyyen usûl-i tabâhati kaldıramayacak ve hem-cinsimizi bu müz'ic belâdan kurtaramayacağız. Çünkü:

'Asırlardan ve belki 'asırlar 'adedince 'asırlardan beri insânlar bu usûle alışmış dişlerinin 'âdîliğini, 'aczi bu usûl ile yenmiş cihâz-ı hazmiyyesi, bütün ef'âl-i hayâtiyyesi âhenk fa'âliyyetini bu tarza göre teşkîl eylemiş iken şimdi onu değiştirmek imkân hâricindedir. Mutlakâ ahvâl-i sıhhiyyemiz üzerinde büyük ve mühimm bir te'sîr yapar. Hattâ ba'zı kere bir mahallde mecbûriyyet sevkîyle uzunca müddet çiğ şeylerle tagaddî edenlerde iskorbit -Scorbut- hastalığı zuhûr ettiği görülüyor. Demek ki bünye pişmiş yemek istiyor ona alıştığı için hep onu bekliyor. Sonra, tabâbet bize karşı bağır bağır bağıracaktır. Çünkü biliyorsunuz ya çiğ şeylerde mikrob vardır diye elinden gelse mesleğimize taban tabana zıdd bir meslek îcâd ederek meyveleri bile çiğ yedirmeyecek.

Demek ki insânlar mikroblara ve kendilerine muzırr olan cürsûmâta karşı der-hâl âteşten isti'âne ediyor ve muhâfaza-i hayât ve sıhhati için en emîn vâsıta âteşi buluyor.

İşte bunlar bu sıhhi cihetler beni düşündürüyor da çıkarmak istediğim mesleğin muvaffakiyyetinde ümitsizlik veriyor. {272. sayfanın sonu}

İşte i'tiyâdın tabî'ata galebesine bundan büyük bir misâl olamaz.

Tabâhatin mugâyir-i tabî‘at olduğunu bile bile ilâ-nihâye zebûnu kalacağız.

.....

Nasıl şimdi bu meslekte bana taraf-dâr var mı? Yapabilecek misiniz pişmiş yemek, böyle hâzırlanmış bir sofrâ görünce kaçabilecek misiniz?

.....

Hayır değil mi hîçbirinizde bu cesâreti göremiyorum.

Vâkı‘an hanımlar! İnsânlar her mücâdele ettiği şeye nihâyet alışır ve galebe ederse de herhâlde çiğ yemek yeme keyfiyeti başladıktan sonra hayât ve sıhhat üzerinde ‘azîm inkilâblar meydâna getirecek ve kadınları ocak başından kurtarmak için pek büyük mücâdele ve mübârezelere mecbûriyyet hâsıl olacaktır.

Şimdi hanımlar bunun olmayacağına böyle bir meslek ittihâz edilemeyeceğine sizinle berâber ben de kâni‘ olduktan sonra her ‘âciz gibi şu san‘at-ı tabâhatin bize çektiği zahmete mukâbil zevkini söyleyerek sizi mütesellî edeyim.

Çünkü her ‘âciz ancak bir tesellî ile tahfif edilir.

Bir kere düşününüz ocak başında bulunarak mahâret ve san‘atınız sâyesinde hâzırladığınız yemeklerle donattığınız sofrâ etrâfına bütün ‘â’ile halkını toplayarak onları beslerken, onların ancak san‘at ve mahâretiniz sâyesinde kemâl-i iştihâ ile tatlı tatlı yemek yediklerini seyrederken, doğduğu dakîkadan i‘tibâren gıdâsını aldığı kadınlığa bütün beşeriyyetin her ân muhtâc olduğunu, hayâtın en büyük rûknü olan tagaddînin dâ’imâ bir kadın elinde bulunduğunu, insânlar her beslediği mahlûktan hizmetler beklediğine göre bütün beşeriyyetin ancak kadın emrine âmâde bulunması lâzım geleceğini düşününüz. Sonra ‘â’ileniz halkının, çoluk ve çocuğunuzun her birini, kendi vücûdunuz kadar sevdiğiniz o insânları mahzâ sizin san‘at ve mahâretiniz sâyesinde tatlı tatlı yemek yiyerek beslendiklerini, idâme-i hayâta muvaffakiyyetlerini görmekten ne kadar neş‘e ve zevk alacağınızı tahattur ediniz. Bu aralık teneffüsün hıtâmını gösteren çan çalar ve tiz bir ses:

-Son sınıf hanımlar içerden önlüklerini alıp kol torbalarını tak(tık)tan sonra bahçe kapısından doğru matbaha gidecekler. Diye bağırır.

Beyhân da:

-Hanımlar kadınlık za‘fına yükletilmiş mukaddes vazîfemize çağırıyoruz, hadi hâzır olun.

Diyerek ‘umûmun alkışları arasında çıkmış olduğu taşlardan aşağı iner.

Hürr Kadın {273. sayfanın sonu}

CEM‘İYYETLER DEVRİ

Târihe nazar edilirse görülür ki geçen her ‘asır veya her ‘asrın bir kısmı en ziyâde iz bırakmış olan bir hâdise-i ‘ictimâ’iyye, bir vak‘a, bir fikir ve ictihâd ile iştihâr etmişlerdir. On yedinci ‘asır için derebeylik devri; on sekizinci ‘asrın ibtidâları için Fransa inkilâbını efkâr-ı ahrârâneleriyle hâzırlayan filozoflar devri (Montesku {Montesquieu}, Jan Jak Russo {Jean-Jacques Rousseau}, Didero {Diderot} ve sâ’ir ansiklopedistler); on sekizinci ‘asrın nihâyeti ve on dokuzuncu ‘asır için ihtilâl ve muhârebe devri denebildiği gibi yirminci ‘asra mahsûs olmak üzere hiç şübhesiz ahlâfımız cem‘iyyât ve terakkiyyât devri nâmını lâyük göreceklerdir.

Cem‘iyyet hayâtı ‘âlem-i garbda hâriku’l-‘âde bir sür‘at ve vüs‘at ile terakkî etmekte olduğu hâlde memleketimizde ma‘a’t-te’ssüf henûz hâl-i ibtidâ’iyyede bulunuyor. Sa‘âdet ve refâhiyyetimizi, tahsîlimizi ve’l-hâsıl her şeyimizi biz hep hükûmetten bekleriz Hâlbuki Avrupalılar hemân her husûs için cem‘iyyetler teşkîl ederek nakâyis-i ictimâ’iyyelerini bu sûretle veya ekseriyyâ kemâl-i suhûletle itmâm etmek çârelerini bulmak mahâretini gösterdiler. Bizde cem‘iyyet teşkîli husûsunda büyük bir ‘acz-i meşhûd olduğunu i‘tirâf etmek îcâb eder. Bu müdde‘ânın isbâtı için ise şimdiye kadar teşkîl edilerek a‘zâsının kâbiliyyetsizliği, ihmâl ve teseyyübü yüzünden seddedilmiş olan cem‘iyyetlere bir nazar, bir nazar-ı merhamet ‘atfetmek kifâyet eder.

Beni bu makâlenin tahrîrine sevkeden şey bu hafta gelen Avrupa gazetelerinden birinin baş makâlesinde “Müşterîler Cem‘iyyeti” nâmını almış olan cem‘iyyetin yakında Anvers’te in‘ikâd edecek kongresine dâ’ir okuduğum bir benddir.

Bu cem‘iyyetin mesleğini îzâhtan evvel şunu söyleyeyim: ma‘lûmdur ki her hükûmet az çok ‘amelenin, husûsıyla kadın ‘amelenin muhâfaza-i hukûk ve te’mîn-i refâhiyyeti için

elinden geldiği kadar çalışmayı vazîfe bilmiş ise de bütün bu teşebbüsât ma‘a’t-te’essüf şimdiye kadar göze çarpacak sûrette mâddî bir netîce vermemiştir.

(Mis Jozefin Şvolvodel) nâmında bir Amerikalı kadın bu netîceyi ancak bu husûs için teşekkül edecek cem‘iyyetlerin istihsâl edebileceklerini düşünmüş ve bu maksad-ı insâniyyet-i perverâne ile (1890) senesinde ilk “Müşterîler Cem‘iyyeti”ni teşkîl etmiştir. Bu cem‘iyyetin a‘zâsı {274. sayfanın sonu} propagandaları sâyesinde ‘amele hayât-ı şerâ’it-i şedîdesini tahfîfe ‘azmetmişlerdi.

Bugün yalnız Amerika’da değil Avrupa’da ve cihânın sâ’ir cihetlerinde birçok şu‘abâta mâlik olan bu cem‘iyyet şu sûretle icrây-ı fa‘âliyyet ediyor: Ara sıra “Beyâz Liste” ta‘bîr ettikleri ba‘zı mağazaların adresini muhtevî bir liste neşrederek bu mağazaları ‘amele hukûkunu en ziyâde sıyânet etmek ve binâ’en ‘aleyh erbâb-ı nâmûs ve a‘zânın teveccühüne kesb-i istihkâk etmiş olmak hasebiyle ‘umûma tavsiye ediyor. Bu listeye dâhil olabilmek için mağaza sâhibinin ‘ameleyi sabâh sâ‘at sekizden evvel ve akşam dokuzdan sonra çalıştırmaması, kadın ‘ameleye hânelerine götürmek üzere iş vermemesi, pazar günlerini ‘amele için yevm-i ta‘tîl ‘addetmesi, i‘mâl-hâneleri yer altı odalarından başka bir yerde bulundurması gibi şerâ’iti îfâ kılması lâ-büddür.

Bu cem‘iyyet az çok ibrâz edegeldiği fa‘âliyyete rağmen henûz büyük bir netîce istihsâl edememiştir. Ma‘a-mâ-fih 1903 senesinde neşrettiği ilk “Beyâz Liste” de ‘amelenin hukûkunu sıyânet eylemeyi ta‘ahhüd eden ancak dokuz ismi muhtevî olduğu hâlde 1911 senesinde münteşir listede 48 ism-i mevcûddur. Sekiz senelik fa‘âliyyet için büyük bir muvaffakiyyet değil ise de herhâlde bu müddet zarfında kırk sekiz mağazada çalışan ‘amelenin ve-lev pek az olsun refâhiyyet hâlini te’mîn edebilmiş olmak böyle bir cem‘iyyet-i hayriyye için yine şâyân-ı memnûniyyettir.

Teşebbüs-i şahsî netîcesinde tecellî eden bu gibi cem‘iyyetler memâlik-i garbiyyede ba‘zen hükûmetin yapamayacağı icrâ’âtı meydâna getirmeye ve hiç olmazsa vazîfe-i hükûmeti herhâlde teshîle muvaffak oluyorlar. Avrupa’nın her tarafında muhtelif cinsten birçok cem‘iyyâta tesâdüf edildiği hâlde bizde henûz, fevâ’idine lâıykıyla vâkıf bulunmadığımızdan olacak, buna mümâsil teşebbüsâta pek de ‘atf-ı ehemmiyyet edilmiyor, fi’l-vâki‘ umûr-ı hayriyye ve nâfi‘a derecesinde müşkilâtı dâ‘î bir emr-i

‘azîmdir. Fakat bir memlekette bunların îfâ kılınabilecekleri hizmetler cidden pek mühimmdir.

“Müşterîler Cem‘iyyeti”nden bahsedişim garbda cem‘iyyet hayâtının ne dereceye kadar tevessü‘ etmekte olduğu hakkında bir fikir vermiş olmak içindir. Tabî‘îdir ki şimdilik memleketimizde de buna müşâbih cem‘iyyetlerin teşekkülünü talep edecek değiliz. Fakat ibtidây-ı meşrûtiyyetten bu seneye gelinceye kadar teşebbüs-i şahsî nâmına hîçbir şey gösteremedik. Yalnız bu son senenin acı tecrübesi biz de şâyân-ı memnûniyyet bir intibâh hâsıl etti.

Garb akvâmına nisbetle sâha-i terakkîde pek geride kalan bizim gibiler teşebbüs-i şahsîye bundan pek fazla ehemmiyet vermek mecbûriyyetindedirler. Fransa’da sırf umûr-ı ma‘ârifle, tahsîlin, {275. sayfanın sonu} ‘ilim ve îrfânın ta‘mîmi ile uğraşan yirmiden ziyâde cem‘iyyât-ı husûsiyye vardır. Bunlar türlü türlü vesâ’ite mürâca‘at sûretiyle küçüklere ulûm ve fûnûn ve büyüklere de sanâyi‘ ta‘lîm ederler, vatanlarına ve kendilerine nâfi‘ olabilecek adamlar yetiştirirler.

Biz her şeyi hükûmetten beklemek i‘tiyâd-ı sakîmine mübtelâyızdır. Burada bi’l-hâssa umûr-ı ma‘ârifî murâd ediyorum. Bizden çok zengin memleketler bu husûsta en ziyâde teşebbüs-i şahsîye ehemmiyet verir. Meselâ “D’Israeli” tarafından ihzâr edilip Gladston’un 1870 senesinde mevki‘-i tatbîke vaz‘ettiği İngiliz Ma‘ârif-i ‘Umûmiyye Kânûnu’nda esâs “hükûmetin teşebbüs-i şahsî netîcesinde açılmış olan mektepleri taht-ı nezâretinde bulundurması ve lüzûm hissedilince onlara mu‘âvenet-i nakdiyyede bulunması” idi. Şu hâlde koca İngiltere Devleti’nin ma‘ârif-i ‘umûmiyyesi hey‘et-i husûsiyye tarafından idâre ediliyor ve hükûmet bunların fevkinde yalnız bir kontrol me‘mûru ve hâmî vazîfesiyle mükellef kalıyordu. Hâlbuki biz hep bunları Ma‘ârif Nezâreti’nden bekleriz. Umûmî bütçemizin fakrı bi’t-tab‘ ma‘ârif bütçesinin de kılletini istilzâm ettiğini ra‘nâ bildiğimiz hâlde yine bu fikirden bir türlü vazgeçemiyoruz. Nezâret ne kadar mekteb açsa yine bu derece cehâlette pûyân olan memleketimizin ma‘ârif noksânlarını bir türlü ikmâl edemez. Biraz ahâlîmiz husûsiyle zengin kısımımız gayret ve fedâ-kârlık göstermek iktizâ eder. Bu son senelerde açılan inâs ve zükûr-i mekâtib-i husûsiyye cidden şâyân-ı şükrân bir derecededir. ‘Adedlerinin tezâyüdünü temennî etmeliyiz.

Kadınlarımız şâyân-ı memnûniyettir. Biz erkeklerden fazla fikr-i teşebbüse mâlik bulunduklarını isbât ediyorlar. Bunu nazar-ı iftîhâr ile görüp takdîr etmemek kâbil değildir. Geçenlerde biri müslim diğeri gayr-ı müslim iki hanım Şişli’de bir inâs mektebi açmak hakkındaki teşebbüslerini, lâzım olan sermâye-i ibtidâ’iyyeyi evvelce tertîb ettikleri bir serginin hâsılâtı teşkîl ettiğini ve iki ay sonra mektebi açabilmek hakkındaki ümîdlerini, fikirlerini, programlarını o kadar ümîd ve vuzûh, o derece ciddiyet ve vukûfla anlatıyorlar, teşebbüslerinde ne derece ‘azim-kâr olduklarını o kadar kuvvetle ifhâm ediyorlardı ki bunun karşısında müftehir ve memnûn kalmamak, âtîden, vatanımızın âtîsinden ümîd-vâr olmamak kâbil değildir. Yeter ki erkeklerimiz de bu hüsn-i misâle pey-rev olsunlar.

Kâzım Şinâsî {276. sayfanın sonu}

ŞU’ÛN-İ FENNİYYE

PETROL VAGONU

Romanya’da petrol nakline mahsûs çelikten ma’mûl vagonlar yapılmıştır. Böyle bir vagon 40000 litre petrol alır ve kendisi de 50000 kilogram ağırlığındadır. Bu kadar sıklete binâ’en frenleri pek mükemmel yapılmış olduğundan kemâl-i sühûletle idâre olunabilmektedir.

YENİ MOBİLYALAR

Amerika’da yangın esnâsında yanmamak için bütün mobilyaları, yazı-hâneleri, masaları evin içerisinde mümkün olabilen her şeyi çelikten i‘mâl etmeye başlamışlardır.

Bu sûretle çelik mobilya ile tefrîş olunan hâneleri sigorta kumpanyaları da pek ucuz bir sûrette sigorta etmekte imişler.

ŞIK BİR SU DEPOSU

Şimdiye kadar su depoları gâyet basît ve yalnız hacmi ziyâde bir sûrette yapılmakta iken bu def’a Meksika’da pek şık bir su deposu inşâ edilmiştir bu deponun asıl hazînesi birçok

demir saç levhalardan yuvarlak kule şeklinde olup yuvarlağın hatt-ı istivâ makâmındaki çıkıntılı mahallinde de dâ'iren-mâ-dâr bir balkon vardır {277. sayfanın sonu} bu balkondan aşağıya inmek için de yine demirden bir merdiven rabtedilmiştir. Su hazînesinin hey'et-i 'umûmiyyesi demirden ayaklar üzerine oturtulmuş ve âlet tarafındaki şâdırvân gibi olan yerine de birçok musluklar rabtedilmiştir.

‘UMÛMÎ MAHALLERDE ÂHÂLÎYE HÎTÂB İÇİN (MÜKEBBİRÜ’S-SAVT) MEGAFON

Megafon -mègafon- denilen ve sesi yükselterek etrâfa işâ'aya hizmet eden âletin isti'mâli gittikçe çoğalmaya başlamıştır.

Bu âlet isti'mâli kolay ve kâbil-i nakildir. Bunun birinci mahall-i tatbîki yarışlarda gâlib gelenlerin isimlerini bağırmaya hizmet etmekte bulunması olup Amerika'da lokantaların önünde de birer siyâhî tarafından yemeklerin güzelliğini halka i'lân eder.

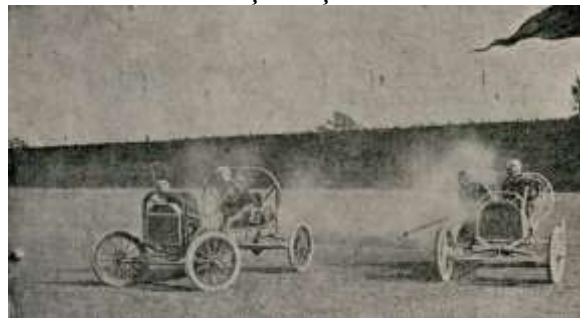

Ba'zı hatîbler ve mütefenninlerde bunu pek güzel isti'mâl ediyor açık ve galebelik yerlerde sözlerini işittirmek için bundan pek ziyâde istifâde ediyorlar. Hattâ deniliyor ki Amerika'da re'îs-i cumhûr intihâbında parti rû'esâsı kendi programlarını bu âletle bağırarak muvaffakiyyete uğramışlardır.

TEHLİKELİ BİR OTOMOBİL OYUNU

Motor-polo denilen bu oyun yanları açık ve mahsûsî i'mâl edilmiş otomobiller ile koşarak futbol topu gibi bir topa vurmaktır sûretiyledir otomobillerde ikişer kişi bulunur bunlardan biri otomobili idâre eder diğeri de elindeki uzun saplı çekiç gibi bir âletle yerdeki topa vurur.

Bu oyun gâyet tehlikeli olup çok kere {278. sayfanın sonu} otomobiller

birbirine çarparak durabilir ve büyük kazâlar vukû' bulur. Ma'a-mâ-fih sporların en zevklisini en çok tehlikesi olanda bulanlar pek çoktur.

ŞİMENDİFER KAZÂLARINA KARŞI

Şimendifer yollarındaki geçit mahallerinde tren geleceği vakit indirilen direklerin orta yerine bir elektrik lambası konulması düşünülmüştür ki bu lambalar direk inince kendi kendine {279. sayfanın sonu} işti'âl ettiğinden gece vakti yolun kapalı olduğunu farketmeyerek geçmek isteyenlerin uğrayacağı kazâları men'etmiş olmak i'tibâriyle pek mühimmdir.

EN ZİYÂDE PRATİK BİR VELOSPİT

İskoçyalı bir sporcu ayaklarında tekerlekli na'lînler ile yapılan patinaj için resimde görüldüğü gibi gâyet güzel bir âlet yapmıştır. Bu âlet küçük kuturda iki bisiklet tekerleğinden 'ibâret olup yalnız mihverleri velospit tekerleğine nazaran biraz uzun ve tekerlekler de gâyet sağlamdır bu tekerleklerin ayak basacak yerlerine ayaklarını geçirdikten sonra patinaj gibi ayaklarını sürüklemeye başlar o vakit bi't-tab' yanlardaki tekerlekler devredeceğinden kemâl-i sür'atle büyük bir mesâfe kat'ederek dehşetli bir sür'atle hareket etmiş olur.

İşte yollar güzel olur da bu tekerlekleri isti'mâle de tamâmıyla alışılırsa insânların yıldırım gibi bir sür'atle hareket edecekeleri tabî'îdir.

YENİ BİR TÛTÛN

Londra'da tütün yerine kullanılmak ve tıpkı tütün gibi içilmek üzere râvend denilen - Rhubarbe- kökleri satılmaya başlamıştır. Bu kökler kurutulduktan sonra kıyılıyor 'âdetâ bildiğimiz tütüne müşâbih bir hâle konur ve kokusu da tütüne fevka'l-'âde müşâbih olduğundan ol-vecihle isti'mâl olunuyor.

Râvend pek ucuzdur. Hele asıl tütün gibi kullanılan yabânî nev'î İngiltere'de fevka'l-âde mebzûldür.

GÖZDEKİ ARPACIKLARIN TEDÂVÎSİ

‘Ale’ekser tabî‘atı munkabız olanların gözlerinde zuhûr eden arpacık nâm hastalığın her hâlde yirmi dört sâ‘at zarfında tedâvî ve izâlesi için pek kolay bir ‘ilâc vardır.

Bir tutam mersin yaprağını -Feuille de myrte- bir çay fincânı su içerisinde kaynattıktan sonra sıcak olarak günde birçok kereler bu su ile arpacığı yıkamalıdır. {280. sayfanın sonu}

AMERİKA’NIN TAHTE’L-ARZ BİNÂLARI

Amerikalılar semâya yükseldikleri gibi tahte’l-arz dahî o nisbette iniyorlar.

İşte şu resimde görülen binâ New York’ta yedi kat yerin dibine doğru inmiş bir binâdır. Şimdi şu katları resimde görüldüğü vecihle birer birer ta‘dâd edelim:

1-Yer altında doğrudan doğruya alış veriş edebilen bir mağazadır.

2-New York yer altı şimendiferinin istasyonudur.

3-Şimendifer istasyonu ile büyük bir kahve-hânedir.

4-Matbah.

5-Soğuk havâ mahzeni.

6-Emti‘a mağazası ve New York’un ikinci şimendifer hattı istasyonu ve gazino ile soğuk havâdeposu.

7-Tekmîl binâ için îcâb eden bi’l-cümle mu‘âmelâtın makineler dâ’iresidir.

İşte bu cesîm köstebek yuvası binâ bundan ‘ibâret olup ciddî istatistiklerin beyânına göre hayâtını yer altında geçirerek çalışan yalnız New York’ta 20000 kişi imiş.

Kezâlik sokak zemîninden 12,15 metre kadar derinlikte yaşayan ya'nî ikâmet-gâhları o yolda bulunan birçok 'â'ileler vardır onlar için ziyâ-ı şems müzeyyenâtтан fevka'l-'âde bir şeydir.

New York şehrinin altında o kadar hatlar vardır ki yevmiyye 1,500000 kişi bu tahte'z-zemîn hatlarda seyr ü sefer ederek işlerine gidip gelirler. {281. sayfanın sonu}

İLK DİKİŞ MAKİNESİ

İlk dikiş makinesi; Ston ve Handerson nâm Amerikalılar tarafından 1815 senesinde ihtirâ' olunmuştur.

Bu makine pek ibtidâ'î bir şekilde olup fevka'l-'âde güç kullanılır.

Sonra Timoniye -Thimonier- isminde bir Fransız 1825'te bu makineyi ıslâh edip her kısmını hemân yeniden îcâd etmiştir.

Ve yine hemân 'aynı zamânda Singer nâmında Amerikalı bir zât dahî bu makineyi ıslâh ile diğer bir îcâda muvaffak olmuştur ki işte şekilde görülen makine singerin makinesidir.

BÜYÜK SANÂİYİ' OCAKLARINDA SÂFF MÜVELLİDÜ'L-HUMÛZA İSTİ'MÂLİ

Ma'den izâbe edilen büyük ocaklara tatbîk edilen ve havâ ceryânı vermeye hizmet eden cesîm körüklerden maksad bi't-tab' müvellidü'l-humûzadır.

İhrâk edilmekte bulunan bir şeye ne kadar müvellidü'l-humûza verebilirsen o kadar iyi yanar.

İşte bu esâsa binâ'en müvellidü'l-humûzayı havâ ile vereceklerine havâdan ayırıp sâf vermeyi tensîb ederek ona göre bir usûl tatbîk olunmuştur.

Büyük ocaklı fabrikalarda klod makinesi denilen makine ile havânın müvellidü'l-humûza ayrılıp ocağa sevkolunuyor ve o sûretle şiddetli bir harâret te'mîn ediliyor.

Sâf müvellidü'l-humûza isti'mâlinden fabrika yüzde on iki kadar mahsûlâtında istifâde ettiği gibi kömür sarfiyyâtında da yüzde beş bir tasarruf husûle geliyor ve bundan başka havânın müvellidü'l-humûzası alınınca bâkî kalan azot gübre i'mâlinde sarf edilerek bundan da ayrıca bir temettu' husûle geliyor.

SAGIR VE DİLSİZ NASIL KONUŞUR?

Sağır ve dilsizler şimdiye kadar hemân ‘umûmiyyetle yalnız işâretlerle konuşabilir iken bu def’a onlara mahsûs îcâd olunan bir makine sâyesinde merâmlarını sühûletle ifhâm mümkün olabilmıştır. {282. sayfanın sonu}

Bu makine resimde görüldüğü vecihle ‘âdetâ bir yazı makinesine müşâbih olup hangi harf üzerine parmağını basarsa o harfi hâvî bir levha kalkarak karşısında künk gözü önünde dikiliyor ve böylece istediği sözü, cümleyi tertîb edip okutturur.

Bu makineyi kullanmakta tamâmıyla meleke kesbeden iki kişi karşı karşıya geçince piyano çalar gibi harekât-ı serî‘a ile pek güzel konuşmaya muvaffak olabiliyorlarmış.

TAYYÂRE KAZÂLARI

Cemâhîr-i Müttefika-i Âmerika’da bir tayyâreci tarafından kazâlar hakkında tutulan istatistiğe nazaran en ziyâde kazâya uğrayan İtalya tayyârecileri olup İtalyanlardan sonra Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika ve daha sonra İngilizler olup ondan sonra Fransızlar geliyormuş en ihtiyâtlı Fransız askerî tayyârecileri bulunuyormuş. Ma‘a-mâ-fih bu havâdis bir Fransız gazetesinden nakledilmiştir.

SAN‘AT

SAN‘AT NASIL TERAKKÎ EDER?

İşte henûz kıymeti takdîr edilmeyen bir isim, san‘at!!

İşte herkesin; aman sende ile geçiştirdiği bir kelime. San‘at!! Bizde en ziyâde bu ‘ilme sülûk eden erbâbın halktan gördüğü hakâret yine san‘at!!

Düşünmüyoruz, düşünmek istemiyoruz. İşimize el vermiyor. Gözlerimiz yükseklerde, me’mûriyyetlerde ‘asker olmakta, sivil me’mûr olmakta, polis olmakta, jandarma olmakta, ve daha çok şeylerde.

Gözümüz kapalı. Hiçbir yeri görmek istemiyoruz veya istemek 'arzûsunda değiliz. Çünkü çalışan var. Ekmeği yapan var yiyecek adamlar da var. Yapan başkası yiyecekler yine biz!!

Bir def'a etrâfımıza göz gezdirelim. Veya harîta-i 'âleme bakalım. Garbda uçuyorlar, garbda arada tel olmadığı hâlde telsiz konuşuyorlar. Garbda yer kalmamış zemîn altında evler yapıyorlar iki bin sâ'atlik mesâfeyi birkaç gün zarfında demir raylar üzerinde.. Kayıp geliyorlar!! Koca dağ parçaları gibi vapurlarda, dünyânın bir ucundan öbür ucuna bilâ-zahmet seyr-i sefer ediyorlar!! Her vakit görüyoruz. İstanbul rıhtımına koca {283. sayfanın sonu} bir dağ.. Yanaşmış. İnsân gözü gibi gözleri var geceleri o oynak, parlak gözleriyle muhîtime 'atf-ı nazar ediyor câhil insânlarla o gözler istihfâf ediyor.

Bunları meydâna getiren sâ'ik nedir? Bu saydıklarım kuvvetin te'essürüdür?

Ben derim ki. O, istihkâr ettiğimiz san'at-kâr insânların vücûdlarıyla husûl bulan havâriktir. San'attır.

Garblılar, Amerikalılar ve şu yakınlarda kendilerine bir hisse-i medeniyet ayıran Japonlar ve yine şimdiye kadar uyuşmuş gibi kalıp da bugünlerde baş göstermekte olan Çinliler hep o san'at sâyesinde mes'ûdiyyet içinde yaşıyorlar ve yaşayacaklar!!

Öyle ise biz neden 'âtlı duralım? Öyle ise.. Biz ne için uyuşmuş olarak kalalım. Uyanmak şart. Halkı îkâz etmek şart ya'nî vatanda mes'ûdiyyet güneşlerinin parlaması, parlatması şart.

Bu ne ile olur. San'at ile, san'at-kârlara rağbetle. Fakat ma'a't-te'essûf makâlemin mukaddimesinde 'arz ettiğim gibi bunların şu vatanda gördükleri lâ-kaydılık yüzünden, yerleri yok! Yurtları yok! Yine ben derim ki vatanın selâmeti fennde san'atta bir inkilâb vücûduyla husûl bulur ve nihâyet öyle olacaktır.

'Acabâ bu inkilâb nasıl olur ve nasıl olmalıdır? Buna düşünce ister. Ma'a-hâzâ en ziyâde bu hâmîsiz san'at-kârlarımızı himâye ister.

Birkaç gün evvel Sultân Ahmed Meydânı'nda sanâyi' mektebimize gittim birisini arıyorum. İçeri girdim. O efendiyi gördüm mektebin âmirinden mektebi gezmek için ruhsat taleb ettim dirîğ buyurmadılar. Teşekkür ederim. Girdim. Bana rehberlik eden

genç, dinç arkadaşlar buldum. Hep gözler vatana karşı fa‘âl. Fakat hâmîsiz kaldıkları için sönük hep sönük mahzûn! Epeyce işler var. Marangozluk, tesviyecilik doğramacılık ve kıs ‘ale’l-bevâkî. Hele marangozlukta gösterdikleri liyâkat tasavvurun fevkindedir. Bu sözle.. Anlaşılamaz oraya gitmeli yaptıkları kürsîleri, kanepeleri dolâbları, câme-kânları seyretmeli de ondan sonra söz.. söylemeli

Çocukların kaç sene çalıştıklarını ve çıktıkları vakit ne olduklarını ve ne olacaklarını tabî‘î sordum. Onlarda cevâblarında hîç leh mukâbelede bulundular. Hep mahzûn, hep ağlıyorlar!!.. O zamân bende ne için diye mukâbeleye mecbûr oldum?

Beş sene çalışırlarmış, tadrîcen san‘at öğrenirlermiş. Elleri iş tutacak zamâna geldi mi, ya’nî birer san‘at-kârlığa mazhar oldular mı arkasından ‘askere gitmek, gördüklerini nisyâna atmak da varmış!! Oradan çıkan efendiler.. Ma‘îşetlerini tedârik için ve yine ‘askerlikten tahlîs-i nefis eylemek için her birerleri birer mektebe ilticâ ederlermiş. Kimisi de polis olurmuş ba‘zıları da sandalcılık yaparmış. Bu mektebte {284. sayfanın sonu} senede ancak 15: 20 efendi hâ‘iz-i ruhsat bir kâğıda nâ‘il olabilirmiş!!

Ey Allâh‘ım bu sûret ile mülkte san‘at-kârlar yetişir mi? Mektebden çıksınlar arkasından ‘asker olsunlar, vâkı‘an millet bütün ‘asker. Vatana herkes cânını fedâyâ âmâde.. Bunlar içinde sâhib-i san‘atlar şimdilik müstesnâ tutulmalı değil mi?

Bu kâ‘ide her mektebde var. Meselâ hukûk veya diğer mekâtib-i ‘âliyeden çıkan veya o mekteblerde bulunan gençler ‘askerliğe alınmaz. Çıktımı bir me‘mûriyyete geçtimi yine alınmaz geçmezse alınır. Bu bir kâ‘ide ise de bu san‘at-kârlar öyle değildir. Bunların ne bir me‘mûriyyete geçeceği var. Ne de vâlî kumandan mutasarrıf olacağı var!! Zâten bu mektebde tahsîlden maksad san‘at öğrensin parası yok ise arkadaş bulsun onun parası ile iş görsün garbın çürük çarık ma‘mûlâtına sedd çeksın demektir bu mektebin esâsen küşâdı da bu maksada mebnîdir ve idi..

Vatanın selâmetini düşünmek istiyorsak halkı mes‘ûd etmek niyetinde isek bu san‘at-kârları himâye etmek lâzım. Mektebden çıktıkları vakit ‘askere alınması lâzım. Bütün teveccühâtın onlara ma‘tûf olması meşrûttur derim.

İstanbul‘da, Anadolu‘da kaç sanâyi‘ mektebimiz vardır ve senede ne kadar talebe yetiştiriyor? Yüzü geçmez...

Şu kadar milyon nüfûs arasında senevî yüz san‘at-kârı ‘askere almasak ne olur?....

Millet mes‘ûdiyyetini her ne kadar ‘askerlerin kuvâsıyla te’ mîne muktedir ise de o ‘askeri beslemek için san‘at-kârlara da ihtiyâcı vardır.

Ben tekrâr tekrâr derim ki san‘at ve san‘atta inkilâb.. Bu dediğim teşvîğin başlangıcı ile bed’ eder bunlara bir mu‘âfiyyet kazanmak için merci‘in nazar-ı dikkatini şiddetle celb ederim.

A.Şükrü

Mekâtib-i Sultâniyye Resim Mu‘allimleri:

Yeni programları tedkîk ederken....

{285. sayfanın sonu}

KNOR

ÇOCUK GIDÂLARI

Bütün vâlidelerin, lerin, çocuk büyütenlerin dâ’imâ en ziyâde düşündükleri mühimm mes’ele gıdâ mes’elesidir. Çocuklara verilecek gıdâların ‘aynı zamânda kuvvetli ve besleyici olması lâzım geldiği gibi temiz ihzâr olunmuş ve mi‘deyi, em‘âyı tahrîşden de vikâye etmiş bulunması elzemdir. Bir de çocuklar küçük sinnde iken ekseriyâ yaz mevsimlerinde pek çok ishâllere, bağırsak ufûnetlerine ma‘rûzdurlar.

Bu hâller ebeveyni, süt anneleri bütün ‘â’ile halkını pek ziyâde telâşe verir.

İşte o vakit sıhhî ve mükemmel bir gıdâ bulmak gâ’ilesi tamâmıyla kesb-i ehemmiyyet eder.

Bu son zamânlarda etibbâ der-hâl küçük çocuklar için Knor’un yulaf çiçeği –Knor fleur d’avoin- gıdâsını tavsiye ediyorlar ki gerek nefâset-i lezzeti ve gerek bünyeye i’tâ eylediği kuvveti ile meşhûrdur. Bu gıdâ kırk senelik bir tecrübe ile ta‘ayyün ve tahakkuk eylemiş ve son zamânlarda dünyânın her tarafında büyük bir rağbet kazanmıştır.

İstanbul’da en büyük satıcısı: Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı’nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi’dir.

Ekseriyyetle görüldüğü gibi muhtelif terbiye görmüş iki ‘unsurdan mürekkebi bir ‘â’ile {286. sayfanın sonu}

Aldığımız Varaka Olup Aynen Dercedildi:

FENN VE SAN‘AT RİSÂLESİ MÜDİRİYYETİNE

AÇIK MEKTÛB

Ayda bir def‘a neşredilen “Yeni Fikir” nâmıyla bir gazete var. Bu gazete mûsîkîden, edebiyâtta mekteplerde çiftçilikten şundan bundan bahseder. San‘attan da dem vurur. Ben ise öteden beri bu gazeteyi seve seve okur ve ta‘kîb ederim. Bu hafta mühimm makâlât meyânında “memlektemizde sanâyi‘ mektepleri ne öğretmeli” makâlesine tesâdüf ettik ve yine bu makâlede “sanâyi‘ mekteplerimiz bir şey öğretmezler” ibâresi muharrirdir. Bu ser-nâme doğru mudur. Sanâyi‘ mektepleri bir şey öğretmiyorlar mı? Mezkûr makâleyi tedkîk etmekle berâber san‘at, san‘at-kârlar ve sanâyi‘-i millîmizin derecesi hakkında vâkıfâne bir makâlenize intizârda bulunuyoruz ve mezkûr makâle hakkında fikrinizi matbû‘âtla bildiriniz.

A. Ahmed Şükrü

MÜ’ESSESE-İ MEDENİYYE

PUL DERNEĞİ

Battâl posta pulu mübâdelesine müte‘allik mu‘âmelât ile iştigâl eder elli paralık posta pulu mukâbilinde nizâm-nâme takdîm olunur.

Adres:

Nûr-i ‘Osmâniyye câddesinde müdâfa‘a-i milliyye cem‘iyyeti karşısında 38 numaralı dâ’ire-i mahsûsa.

DOKTOR

YÛSUF RÂGİB

KEMİK ŞURUBU

Rahitis denilen ve kemiklerin eğrilmesine vücûdun ve sîmânın şeklinin bozulmasına sebep olan kemik hastalığına ve sıracaya mübtelâ, za‘îf, kansız ve yürümesi geciken çocuklarda te’sîr-i şifâ-bahşâsı kat‘îdir.

MÜSTAHZIRI VE DEPOSU

Der-sa‘âdette Şeh-zâdebaşı’nda Eczâ-hâne-i Sokrat ile bi’l-cümle eczâ-hâne ve eczâ depolarında bulunur. Şîşesi 10 kuruştur.

İDÂRE MAĞAZASI

MEHMED BAKIR, MEHMED ‘ALÎ

Der-Sa‘âdet Yeni Posta-Hâne Civârında Numara 18

Edevât-ı kırtâsiyye, ve mekteb kitâbları, âlât-ı edevât-ı fotografiya ve fantezi zarf kâğıd ve İngiliz çakıları vesâ’ire mağazamızda temiz olarak ehven fî’âtla fûruht olunur, bir def‘a teşrîf eder iseniz memnûn kalırsınız. {287. sayfanın sonu}

FENN VE SAN‘AT

HER TÛRK’E LÂZİM BİR RİSÂLEDİR

Sanâyi‘i ‘ilmî ve fennî öğreten ve bi’l-cümle erbâb-ı sanâyi‘a yol göstermek üzere çalışan bu müfîd risâlenin üçüncü nüshası çıktı. Fî’âtı 40 paradır.

KUYUMCU VE SAVATÇI

‘ALÎ USTA

Yerli ma‘mûlâtından her nev‘ savatlı bastonlar, kamçılar, modaya muvâfık kol düğmeleri i‘mâl edilir. Avrupa’dan gelen savatlardan her hâlde daha dayanıklı vatan ma‘mûlâtıdır.

TE'MÎNÂTLI KALPAKÇI MEHMED EMÎN

Uzun Çarşı başında 'Osmânî Kalpakçısı

Her nev' kalpak i'mâl edilir ve son moda olan ipekten ma'mûl kalpaklarında en a'lâsı burada yapılır. İşin nefâsetine nazaran fi'âtlar gâyet ehven olup teşrîf buyuracak zâbitân herhâlde memnûn olacaktır.

İ'LÂNCILIKTA BÜYÜK BİR İNKİLÂB

"Mekteb Müzesi" risâlesi nâmını "Resimli Dünyâ"ya tahvîl etmekle berâber i'lâncılıkta da büyük bir inkilâb meydâna getiriyor.

Bu risâle 36 sahîfeden 'ibâret bulunduğu hâlde fi'âtı yalnız yirmi para olduğundan sarfiyyâtı pek ziyâde olacağı gibi bütün i'lânâtı da meccânen yapacaktır.

İ'lân için evvel emirde gerek kapakta gerek dâhilde her sahîfeye 40, nısıf sahîfeye 25, rubu' sahîfeye 15 ve beher satra bir kuruş alacak fakat risâle neşrolununca bütün bu para mukâbilinde risâle vererek aldığı parayı i'âde etmiş olunacaktır.

Meselâ yirmi beş kuruş ücretle i'lân veren mağaza veya şahıs risâle neşrolunur olunmaz 50 nüshaya dest-res olacak ki bunları müşterîsine hediye etmekle veyâhud doğrudan doğruya satmakla i'lân parasını elde etmiş olur. Bu yolda i'lân veren birçok mağazalar müşterîlerine ciddî, resimli ve birçok ma'lûmâtı muhtevî risâleler hediye ederlerse hem i'lânlarını tevzî' etmiş okutmuş hem de müşterîlerinin memnûniyetlerini celb etmiş bulunurlar.

İ'lân vermek isteyenlerin ya doğrudan doğruya i'lânlarını risâle müdürî Ahmed Edîb Bey'e göndermeleri veyâhud görüşecek bir adam gönderilmek üzere kartpostal ile ma'lûmât vermeleri lâzımdır. {288. sayfanın sonu}

Leylî ve Nehârî

HADÎKA-İ MEŞVERET MEKTEBİ

Mü'essis 'Abdî ve Müdürî Ahmed Edîb Beyler

Ciddî bir tahsîl görmek, Bakalorya imtihanlarına hâzırlanmak ve teşebbüsât-ı şahsiyyede kuvvete, mu‘âmelât-ı ticâriyyede lâzım gelen mu‘âmelât-ı esâsiyyeye, mâlik olmak için yegâne mektebdir.

İbtidâ’î kısmı	Leylî	18	Nehârî	2,5
Rüşdî kısmı	Leylî	19	Nehârî	3
İ‘dâdî kısmı	Leylî	21	Nehârî	4

Ücûrât üç taksitte istîfâ olunur

Adres –İstanbul’da Şeh-zâdebaşında Altûnîzâde Konağında “Hadîka-i Meşveret” Mektebi

Kadınlık Hayâtı -Kadınlar Dünyâsı’ndaki ciddî yazılarıyla tanınmış olan Emîne Seher Hanımefendi tarafından neşredilmekte olan bu ciddî kadın gazetesi pek kıymet-dâr yazılarla çıkmaktadır mutâla‘asını her hanıma tavsiye etmeyi vecîbeden ‘addederiz fi’âtı bir kuruştur. {Son ek 1. sayfanın sonu}

KNOR’UN ET SULARI

Esâs hâlis mükemmel etten çıkarılmış olmak üzere der-hâl bir et suyu tedârik etmeye hemân evlerde herkes muhtâcdır.

İşte Knor fabrikasının küçük tavla zarı gibi mik‘ablar şeklinde sulb olarak ihzâr eylemiş olduğu et suları yüz dirhem kadar sıcak suyun içerisine atılınca hallolarak gâyet lezîz bir sûrette içilebilir.

Bu et suları îcâbında sofrada veya sabahleyin çorba makâmında kullanılacağı gibi et suyu ile pişirilmesi îcâb eden yemeklere de fevka’l-‘âde elverişlidir.

İşte kış mevsiminde gerek sabahları yalnız bir sıcak su kaynatmakla güzel tâze bir et suyu içmek gerek bütün sebzeleri pişirmek için bundan iyi bir vâsıta olamaz.

Bunun bakkâlların kâffesinde bulunduğu gibi Memâlik-i ‘Osmâniyye acentesi İstanbul’da Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı’nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi’dir. {*Son ek 2. sayfanın sonu*}

15 Teşrîn-i Sâni {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-10

Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir

Sene-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

Hâlîde Edîb -----Şahsiyyet

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Edîbe-----Târîh-i Tabî‘î Mektûbları

Hürri Kadın-----Kadınlarda Kâbiliyyet

Şu‘ûn-i fenniyye - Kadın Haberleri - Karikatür - Ma‘lûmât Kırıntıları - Bin Bir Levha –
Sakız Vesâ‘ire

Fî‘atı 20 paradır

İstanbul

Resimli Kitâb Matba‘ası

1329

NECÂTÎ, MEMDÛH BİRÂDERLER

Bin türlü fedâ-kârlıklar neticesi olarak Avrupa’nın en meşhûr fabrikalarında nâmımıza i‘mâl ettirmiş olduğumuz kurşun kalemleri memleketimizin en ma‘rûf ressâmları tarafından mazhar-ı takdîr olduğundan ‘umûm mektebliler işbu kurşun kalemlerini Avrupa’nın sâ’ir fabrika ma‘mûlâtına tercîhen isti‘mâline başlayacak olurlarsa bir Türk ticâret-hânesinin tevsî‘ine hizmet etmiş olacaklardır. Mezkûr kalemlerin grafiti “à w Faber’ Johann Faber” fabrikalarının yirmi paraya satılan grafitinin ‘aynıdır. Onlar sizlere yirmişer paraya muhtekirâne bir sûrette satılıyor. Biz ise on paraya satıyoruz. Bu fedâ-kârlığımız mahzâ vatandaşlarımızı Türk mâlına alıştırmak ve İslâm ticâret-hânelerini ahz ve i‘tâya nazar-ı dikkatlerini celb etmekten ‘ibârettir. Ticâret-hânemizin husûsî mücellid-hânesinde i‘mâl ettirdiğimiz mekteb defterleri bi’l-hâssa şâyân-ı tavsiyedir. Nefâ’is-perver mekteblilerden gördüğümüz rağbet dolayısıyla bir kat daha hâl-i mükemmeliyyete ifrâğ ederek Avrupa’nın mekteb defterlerine fâ’ik olarak i‘mâl ettiriyoruz. Ma‘mûlât-ı dâhiliyye sırasına giren işbu defterlerin sarfına daha ziyâde revâc gösterecek olursanız, ticâret-hânemizin terakkîsine yardım etmiş olursunuz ki bizde daha ziyâde ma‘mûlât-ı ticâriyyede bulunarak size her gün yeni çeşitler ve zarîf mâllar tedârik eder ve tekmîl kuvvetimizle çalışacağımızı va‘dederiz.

MEMLEKETİMİZİN ÜMÎD-İ İSTİKBÂLİ OLAN GENÇ MEKTEB EFENDİLERİ VE HANIMLARI!

Sizin şimdi devâm etmekte olduğunuz mekteblerin pek yakın bir zamâna ‘â’id talebesi olan bizler; mekteb hayâtında defter kalem kâğıd gibi malzemenin tedârîğinde dûçâr olduğumuz müşkilâtı düşünerek doğrudan doğruya sizlere hizmet etmek ve ‘aynı zamânda size fikr-i teşebbüsün bir semeresini göstermek üzere şu ticâret-hâneyi açtık ve hamd olsun pek çok rağbet gördük. Mağazamız bizim değil, sizin bir isr-i teşvîğinizdir. Ticâretin ne kadar tatlı bir meşgale olduğunu anlamak için bizim küçük ve zarîf mağazacığımız size güzel bir mahall tedkîk olur. Geliniz görünüz hiç olmazsa ticâret yolunda nasıl çalışmak lâzım geleceğine dâ’ir bir fikir hâsıl etmiş olursunuz. Biz çalıştık ve çalışacağız sizde şimdiye kadar gösterdiğiniz teveccüh ve rağbeti kesmeyiniz ki

memleketimiz karîben tekmîl mekteb levâzımını hâvî büyükçe bir ticâret-hânye daha sâhib olabilsin.

Ticâret Mekteb-i ‘Âlîsi Me’zûnlarından Necâtî Memdûh Birâderler

Mağazamızın başlıca eşyâ’ları: -Mekteb Defterleri -Kurşun Kalemler -Kalem Sapları – Kalem Uçları, Mürekkebli Kalemler -Hokka Takımları, Cüz’-dânlar, Cep Defterleri -İngiliz Çakıları -Mekteb Çantaları -Boya Takımları -Kalem Kutuları -Kartpostal Albümleri –Kartpostallar -Mürekkebler -Mektûbluk Kâğıdlar -Fantezi Kâğıdlar -Mektûbluk Zarflar –Kürre-i Musanna‘alar -Kâğıd Sepetleri -Her Nev‘ Cedveller, vesâ’ire... Mağazamızda ehven fî’âtla satılmaktadır. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

15 Teşrîn-i Sânî {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-10

Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir

Sene-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

ŞAHSIYYET

Hey’et-i İctimâ’iyyede Şahsiyyet -Hey’et-i ictimâ’iyyenin terakkîsi, daha insâniyyet-perver daha yüksek düşünmelere binâ edilen kavânîn-i ictimâ’iyye ve bunları yapan büyük dimâğlar, herkesten ayrı düşünen ve hisseden büyük şahsiyyetler sâyesindedir. Eğer hey’et-i ictimâ’iyyenin ‘âdet, şekil ve sûret-i ma’îşetini değiştirmek isteyenler olmasa idi bugün dünyâ yüzündeki medeniyetleri göremeyecek ve bugün târîhî olan medeniyetleri işitmeyecektik.

Modada Şahsiyyet -Hey’et-i ictimâ’iyyenin muhtelif şubelerindeki terakkî ve tebeddülü vücûda getiren şahsiyyetin -bir kadın olmak i’tibâriyle modadaki mevki’ini de nazar-ı

i‘tibâra alalım. Havâ anamızın [zannedersenem incir yaprağından olacak] tarz-ı telbîsinden başlayarak muhtelif milletlerin muhtelif zamânlardaki kadın kıyâfetlerindeki tebeddüle bakalım. Şalvârlı tül gömlekli, sarı papuçlu büyük analarımızdan bugünkü zarîf çarşafli ince kadınlara geçer isek analarımızı arkada bıraktığımızı görürüz. Türk kadınlarının şu son zamânlarda kıyâfetlerinde gösterdikleri serî‘ tahavvül ve şahsiyyeti erkekler efkârlarında göstere idiler şübhesiz bugün bir çehre-i hüviyyete, mâlik olan bir millet olmaya yüz tutmuş olurduk kadınlarımızın kıyâfet-i zâhirîlerini bırakır da çehre-i hüviyyetlerine gelirse buradaki {289. sayfanın sonu} tebeddülü de epeyce büyük buluruz. Artık büyük analarımız gibi tandır başında masal söylemeye, leblebi yemeye, bir düzine esîr kullanmaya kanâ‘at edecek kadınlar azaldı. Kadınlarımızda bugün cem‘iyyetteki mevki‘lerini, hakklarını talep ediyorlar. Yalnız cici esvâblar, şekerlemelerle iktifâ eden bir kadına bugün şahsiyyetten ‘ârî bir bebek nazarıyla bakılıyor, bugün kadınlarında rûhu ve dimâğî hakikat-ı bedâyi‘ diye feryâd ediyor!

Bunlar niçin ve ne zamân başladı? Şübhesiz dâ‘imâ herkesten ayrı düşünmeye cesâret eden kadınlar vâsıtasıyla intişâr etti kadın mahâfiline yayıldı. Menba‘ı keşfedilemeyen ârzûy-ı terakkî; aramızda, zamânından ve memleketinin ‘âdâtından yüksek düşünen kadın şahsiyyetlerinin varlığını isbât eder

‘Ulûm ve Funûnda ve Sanâyi‘-i Nefisede Şahsiyyet -Şahsiyyetin ‘ulûm ve funûnda ve sanâyi‘-i nefisede ya‘nî terakkiyyât-ı fikriyyede ma‘nâsını arasak bunu “deha” diye tefsîr etmeye mecbûr olacağız. Bundan dolayı mekteplerde muhayyile-i mücidelere ya‘nî şahsiyyete mâlik hayâl, fikir var ve irâdetlere ehemmiyet verilmenin luzûmu ta‘lîm ve terbiyede bugün esâslanmış bulunuyor. Her yerden ziyâde şahsiyyet terakkiyyât-ı fikriyye ve bed‘iyyede elzemdir. Meselâ binlerce sene herkes arz musattahtır derken ‘ilmi ve hayâli sâyesinde bir Galile papaların kâbûs-ı mezâlimi karşısında dünyânın döndüğünü iddi‘â etmese, bir “Newton” câzibe kânûnunu keşfeylemese, bir Laplas sehâbiyye nazariyyesini ortaya atmasa idi ‘ilm-i hey‘et dîv adımlarla ileriye gitmez idi

Ressâmlıkta, heykeltraşlıkta mâzîdeki mütenevvi‘ tarzlar ve mektepler ve bunların vücûda getirdiği dünyânın en güzel parçaları hep bu memleketlerin başındaki dehâların husûmetleri infirâdları müstesnâlıkları -neticesiyle vücûda gelmiştir. Edebiyyâtta da ‘aynı şeyi görürüz- En mu‘tenâ ve samedânî parçalar herkesten ayrı düşünen tek ve müstesnâ olan dimâğların, rûhların tecelliyâtıdır. Her milletin klasik, rönesans ve dekadans

devirleri ister hükûmette, ister sanâyi‘de, ister ahlâkında, ister edebiyâtında olsun hepsinin güzîde bir şahıs, husûsî bir çehre-i dehâ ile başladığını görürüz. Şahsiyyet-i husûsiyyeler hulâsası –demek ki bir millet, bir cem‘iyyet, her safhasında terakkî etmek için mutlakâ büyük şahsiyyetlere muhtâcdır. Ve hangi millet her safha-i ictimâ‘î ve millisinde ne kadar müstesnâ ve mebzûl şahsiyyetlere mâlik ise o milletin ‘âlem-i medeniyyette mevki‘î o kadar büyük ve mühimm olur. Bu noktada şahsiyyetin ikinci bir safhasına geliyoruz ki o da:

Şahsiyyet-i millîdir –Her şahsiyyete mâlik bir ferd nasıl bulunduğu cem‘iyyet içinde şahsiyyet gösterdiği şu‘be-i ‘umrânda nasıl tek ve müstesnâ ise efrâdının gösterdiği şahsiyyetin şekli ve derecesine göre bir milletin şahsiyyeti husûsî ve münferiddir. Husûsiyyet-i dehâsiyla infirâd eden bir şahıs doğrudan doğruya mensûb olduğu {290. sayfanın sonu} milletin çehre-i hüviyetinde en mühimm bir ‘uzuvdur. İşte bu sûretle bir millet diğer milletlerle bir hey‘et-i insâniyye teşkîl ettiği ‘âlem-i medeniyyete çehresinde ne kadar mühimm ve bedî‘ a‘zâlarla görünürse o kadar beşeriyyete, medeniyyete borcunu ödemiş olur. İşte milletlerin en büyük vazîfeleri ister hükûmetleri, ister başka mü‘esseseleri vâsıtasıyla olsun en ‘âciz şahsiyyetin inkişâfına sa‘y etmeye, şahsiyyet denilen bu mukaddes hasleti teşvîk eylemek, yetiştirmektir.

Şahsiyyet-i milliyyeden bahseden mu‘allim adamlar diyor ki:

“Nasıl bir millî ahlâk ve dehâ varsa bir de millî bir şahsiyyet vardır!. Eski Yunanlılar deyince felsefe ve sanâyi‘deki muvafakiyyetleri hâtıra gelir. Romalılar deyince onların kânûn yapmaktaki dehâlarını düşünürüz. Hâl-i hâzırdan bir misâl almak istersek Almanlar, İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlarda da şahsiyyet-i milliyyelerindeki tehâlûfû göstermek kifâyet eder. Buna bir mes‘ele-i ahlâkiyye nazarıyla bakarsak her millet medeniyyet-i ‘umûmiyyeye kendi şahsiyyetinin tecellîsi olan âsâr-ı milliyyeyi borçlu olduğunu görürüz.”

Dehâ-yı millî ki şahsiyyet-i milliyyenin bir gâyesidir dâ‘imâ mensûb olduğu târîh-i millette kendini gösterir ve o milletin fennî, edebî, dînî ve felsefî ihtiyâcâtı büyük insânların şahsiyyetlerinde tecessüm ettirir. Her millet çocuklarına târîhte mevki‘ tutmuş şahsiyyetleri vekâyi‘i ve o vekâyi‘in ma‘nâ-yı husûsî ve medenîlerini öğretmeye mecbûrdur. Her Fransız inkilâb-ı kebîrin vücûda getirdiği uhuvvet, müsâvât ve ‘adâlet,

esâlarının menâbi'ini bilmeli. Her Amerikalı İngilizlerle istiklâliyyeti için çarpıştığı zamânın ma'nâ-yı vatan-perverânesini bilmeli ve dâhili muhârebe esnâsında insâniyyet (esâretten kurtaran) gibi bir esâs-ı mübeccel için nasıl çalıştığını lâıyıkıyla takdir edebilmeli. Çünkü hakîkî vatan-perverlik yalnız milletin kazandığı muzafferiyetler, zabt ettiği arâzîsinin vüs'atlarıyla iftihâr demek değildir. Hakîkî vatan-perverlik milletin âsâr-ı bedî'a âsâr-ı fikriyye, âsâr-ı medeniyye husûsıyla âsâr-ı insâniyyesinin mebzûliyyeti 'ulviyyeti ile iftihâr etmektir.

Türklerin târîhlerinde en çok şahsiyyet gösterdikleri devir, kurûn-i vustâdır ki o da 'askerliklerine 'â'iddir. Her vakit Türklerin sîmây-ı millîlerinde bir 'askerlik hüviyyeti var idi. Kurûn-i vustâda ekseriyyet, 'askerlik ve istîlâ ile meşgûl olduğundan orada her millete bir rûchân göstermiştik. Fakat diğer devletler istîlâ devrini atlatıp da temeddün ve terakkî devrinde geniş hatvelerle koşarken bizim 'askerlikten başka bir şu'be-i 'umrânda şahsiyyetsizliğimiz bizi olduğumuz yere mıhladı. Etrâfımızdaki milletlerde her nesil dâ'imâ geçen nesli 'âdât ve efkârıyla geride bırakarak yeni fikirler yeni 'âdetler yeni nokta-i nazarlarla ileri giderken biz ecdâdımızın efkârına, 'âdâtına hattâ tarz-ı telebbüsüne bağlanmış bekliyorduk. {291. sayfanın sonu}

En vâzıh a'zâ-yı vechiyyesi 'askerlik olan milletimiz son yarım 'asır zarfında epeyce bir eser terakkî gösterdi. Fakat ordunun bir vâsıta-i hürriyyet olmak gibi gösterdiği bir hüviyyet-i musarrahiyyeden sarf-ı nazar, hangi san'atımız, hangi edebiyâtımız, hangi terakkîmiz kendi rûhumuzun ma'kesidir? Hiçbiri değil mi? Belki her şeyde, her âsâr-ı fikriyye ve bedî'ada diğer milletlerin solgun birer nüsha-i sâniyyesinden başka ne olabildik.

Yalnız 'askerlikte ileri gitmek, bir milleti millet sıfatıyla meydân-ı medeniyyette şerefli bir mevki'de bırakabilir mi? Hayır bin kere hayır! İşte çocuklarımıza 'askerliğimizin insâniyyet için, hürriyyet için çalışan esâslarıyla iftihâr etmeyi öğretirken bütün milletlerin gösterdikleri 'azameti şahsiyyeti unutmayalım. Almanların funûn ve felsefedeki terakkîlerini Fransız kavminin meselâ Dreyfus mes'elesinde bütün bir millete karşı duran Zola gibi 'adâleti tecessüm ettirmiş bir büyük şahsı İngilizlerin bir hükûmet-i meşrûtiyyete model olacak tekâmül ve iktidârlarını hep çocuklarımıza öğretilim. Unutmayalım ki hangi milletin olursa olsun hareket-i insâniyyeleri, bütün rûh-i insâniyyeti telzîz eden âsâr-ı bedî'alari hep insâniyyetin cebhesine vaz'edilmiş birer hâle-

i zaferdir. Biz bunların hepsiyle ayrı ıftihâr edelim fakat milel-i muhtelifenin insâniyyete tevdi‘ ettiği bu insânı, bedî‘î ve fennî keşfiyyât ve muvaffakiyyât metninde ‘âciz bir bayrağımız olmadığını düşünelim de ‘acele edelim.

-mâ-ba‘di var- {292. sayfanın sonu}

TAYYÂRECİLİK

VE

KADINLARDA KÂBİLİYYET

Kadınların mesâlik-i ‘umûmiyyede muvaffak olabileceklerine bir delîl de tayyârecilikteki terakkîleridir.

Kadınlar tayyârelerde muvaffakiyyet vâki‘ olduğunu görür görmez hemân erkeklere rekâbet eder bir derecede tehâlûk göstermiş ve ilk evvel (Madam La Baron De Laroş {La Baronne De Laroche}) ismindeki Fransız ortaya çıkmıştır.

Bu kadın henûz ıslâhâtı o kadar yolunda ve muvâfık olmayan bir tayyâre ile ve kendisi idâre etmek şartıyla der-hâl havâlanmaya cesâret etmiş ve pek güzel bir seyâhat yaptıktan sonra sâlimen inmiştir bu cesûr kadın nihâyet 1910 senesinde Reims’teki müdhiş sükûtuyla kanını balonculukta akıncaya kadar san‘atında devâm etmiştir. Reims’teki sükût hasebiyle ölüm yatağında birkaç sâ‘atlik hayâtı için uğraşan bu Madam sıhhati, iyiliği ancak balonculukta devâm için temennî eylemekte olduğunu söyleyerek o hâliyle birçok kadınların teşvîkine muvaffak olmuştur.

Bundan sonra Madam Jan Hervu {Jane Herveu}, Madam Mart Niel {Marthe Niel}, Madam Palier {Peltier}, Madam Drianjur, Madam Narving {Marvingt}, Matmazel Elen Dutriyu {Helen Dutrieu} çıkmış ve Matmazel Dutriyu bu husûsta Lejyon Donör nişânını almaya muvaffak olmuştur.

Fransa’da böyle olduğu gibi İngiltere’de de birçok kadın tayyâreciler zuhûr etmiş bunlar meyânında öğrenebildiğimiz isimler:

Mis Hilda Hevlet {Hilda Hewlett}, Mis Bauer, Madam Stokos’dur Madam Stokos bir sükût netîcesinde kazâ-zede olmuştur.

Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika'ya gelince orada da en ziyâde şöhret kazanan; Mis Matild, Mis Madmars, Stuart Scot'tur. Diğer memleketlerde tek tük kadın tayyâreciler görünmeye başladı. Rusya'da Matmazel Zvereva, Almanya'da Matmazel Bier Avusturya'da Matmazel Joshna Lagler zuhûr etti.

İtalya'ya gelince orada da Milan'ın büyük 'â'ilelerinden birine mensûb gâyet güzel Rosina Ferraro {Ferrario} isminde bir matmazel Alp Dağlarını tayyâre ile aşmaya muvaffak olmuştur.

Yalnız şurasını ma'a't-te'essüf beyân edeyim ki tutulan istatistiklerde kadın tayyârecilerinin vefâtı herhâlde diğerlerinden ziyâde oluyor.

Yirmi kadın tayyâreci arasında dört kurbân verilmiş olduğundan bu nisbet erkek tayyârecilere nazaran pek çok görülüyor.

Bu fazla nisbetin kadınların beceriksizliklerinden değil daha ziyâde 'azim ve metânet sâhibi bulunmalarından ileri geliyor ve nasıl olursa olsun her vakit ileri atıldıklarını ve fevka'l-'âde cesûr bulunduklarını gösteriyor. {293. sayfanın sonu}

Şimdi bu kadar garb ma'lûmâtı verdikten sonra kendi Türk hemşîrelerime geçeceğim.

Evvel emirde tayyâre ile birinci def'a yükselmeye teşebbüs edeni pek büyük alkışlara şâyân göreceğimiz gibi muhârebe esnâsında hanımların bu husûsta orduya birçok mu'âvenetleri olabileceğinden harbin bu havâ'î kısmına hâdim kadın tayyârecileri yetişmesine gayret edilmesini ve buna şimdiden hâzırlanılmasını temennî ederim. Bugün pek garîb gibi görünen şu temennîmiz kadınların kâbiliyeti ve Avrupa'daki refîkalarının göz önünde olan muvaffakiyetleri i'tibâriyle herhâlde muhâl değildir.

Tayyârecilik arzusunda bulunan hanımlar şimdiden ortaya çıkarak isimlerini i'lân eyleseler ilk adım atılmış olur ve belki hükûmetçe bir teşebbüse mebde' teşkîl eder.

Hürr Kadın

TÂRÎH-İ TABÎ'Î MEKTEBLERİ

Münîre,

İşte sana târîh-i tabî'î derslerimi her hafta muntazaman göndereceğim ve bunları mümkün olduğu kadar hocamın 'aynı takrîri sûretiyle yazarak tamâmıyla istifâde etmeyi te'mîne çalışacağım. Mektebe gelemediğine tahsîlini ta'kîb eyleyemediğine kat'iyen esef etme elimden geldiği kadar seni müstefîd eylemeye çalışacağım. Zâten Avvropa'da yalnız muhâbere ile dersi ta'kîb edenler ve böylece diplomaya nâ'il olanlar varmış ya'nî muhâbere usûllü tahsîl mektepleri bulunuyormuş.

Öyle ise sen de orada, İstanbul'a uzak olan o memlekette tahsîl etmekten ümîdini kesme benim mektûblarımı oku onlara çalış hattâ anlayamadığın veyâhud zihnine gelene göre sormak istediğin bir şey olursa yaz sor der-hâl cevâbını yazarım. İşte kardeşim şu muhâbere ile târîh-i tabî'î tahsîli usûlü bizde de ikimiz arasında yapılmış bir tecrübe bir numûne olsun bu birinci ders yalnız mukaddimedir kardeşim.

1

İNSÂN VE TOPRAK

Her şey topraktan gelmekte ve ondan husûl bulmakta olduğu gibi yine bir müddet sonra toprağa munkalib olmaktadır.

Hayât denilen şey muhît-i hâricî ile 'uzviyyet beyrinde bir mübâdele-i dâ'îmeden başka bir şey değildir.

Bu mübâdele-i dâ'îmede bilâ-fâsıla vukû' bulmakta olan birtakım mu'âmelât-ı kimyeviyye netîcesidir.

Şimdi bunu biraz îzâh edelim:

Toprağın yetiştirdiği birtakım mevâdd-ı gıdâ'îyye yeniyor, hazmoluyor, ensice teşekkül {294. sayfanın sonu} ediyor, bu ensicede a'zâyı, cihâzı yapıyor. Böylece o mevâdd-ı gıdâ'îyye bütün ef'âl-i hayâtiyyenin husûlüne hizmet etmiş oluyor.

Silsile-i hayvânâta aşağıdan yukarı doğru bakacak olursak ef'âl-i hayâtiyyesini icrâ eden a'zâ arasındaki râbîta evvel emirde basît iken gittikçe mükemmelleşiyor,

mükemmelleşiyor nihâyet memeli hayvânlarda ve insânda gördüğümüz vecihle mükemmel bir hâle geliyor.

İşte biz de dersimize bu mükemmel makineyi tanımakla başlayacağız.

Hukemây-ı kadîmenin kendini bil -Connais toi toi-mème- dediği gibi insânda hiç olmazsa kendi makine-i bedeniyyesini tanımalı, bilmeli ve onu öğrenmelidir. İşte ‘ulûm-i tabî‘iyyenin esâsını ancak bu ma‘lûmât teşkîl edebilir. Kendini öğrenmeyen adam tabî‘atta hiçbir şey öğrenemez, öğrensede fâ‘ide vermez. Ma‘a-mâ-fih insân kendi bedenini, teşekkülât-ı ‘uzviyyesini öğrendikten sonra onları hayvânât-ı sâ‘ire ile mukâyese ederek tekmîl zümre-i hayvânât hakkında mükemmel bir fikir almış olur. Bu sûrette ta‘kîb edilen fenn-i teşrîhe teşrîh-i kıyâsî -anatomie comparée- denilir ki bununla iştigâl ‘uzviyyâtta tekâmül-i tadrîciyi görmeye o husûsta sağlam bir fikir almaya da fevka’l-‘âde hizmet etmiş olur ve tabî‘atın ‘aynı vazîfeyi îfâ etmek üzere her hayvânda ne kadar muhtelif a‘zâ meydâna getirmiş olduğunu gösterir. Fokun, balinanın, yengecin ve birçok muhtelif zümre-i hayvânâtın hepsi suda yaşadığı hâlde bunlardan her birinin bulundukları muhît ile olan münâsebet ve râbitalarında pek büyük farklar mevcûddur.

Yarasanın, kırlangıcın ve arının hepsi uçtukları hâlde uçmaya mahsûs olan a‘zâsında pek büyük farklar vardır.

Meşhûr Franklin “Mâhir bir ‘amele îcâbında bir makasla eğleyebilmeli ve bir eğe ile de kesebilmelidir” demiş işte tabî‘at ‘âdetâ böyle mâhir bir ‘amele gibidir. Muhtelif âlâtı îcâbında ‘aynı iş için kullanır ve yâhud ‘aynı a‘zâ silsile-i hayvânâtta muhtelif işlere yarar ve muhîtine luzûmuna göre her a‘zâ az çok ta‘dîlâtı uğrar. İşte ileride pek güzel anlayacağımıza göre -bundan a‘zâ vazîfeyi değil vazîfe a‘zâyı yapar kâ‘ide-i mühimmesi çıkıyor.

Vücûdundaki ef‘âl-i hayâtiyyeye nazaran nebâtât dahî zî-hayât olmak üzere ‘aynı sûrette telakkî edilebilir.

Hattâ (Buffon) bir nebât için (uyumakta olan bir hayvân) diye tavsîf etmiştir çünkü o yaşıyor onun her ne kadar sâkin ve sâkit bir hâli varsa da yine o hâl kendi tarz-ı mevcûdiyyetinin netîcesidir.

Bir nebât durduğu yerde kökleriyle alacak gıdâ yapraklarıyla teneffüs edecek havâ buluyor ve hiçbir vakit bunları taharrî ve ahz için harekete lüzûm görmüyor. Demek ki nebâtât yaşamak {295. sayfanın sonu} için bir hayvândan daha bahti-yâr olup dâ'imî sûrette hâl-i hayât ve fa'âliyettedir.

Bin Bir Levhadan 12

Irk-1 ebyaz ('Arab)

Irk-1 ebyaz (Hindli)

Irk-1 asfer (Çinli)

Irk-1 asfer (Japon)

Irk-1 asfer (Sûdanlı)

Irk-1 ahmer (Amerikalı)

{296. sayfanın sonu}

Mekteb-i Sanâyi'-i 'Osmânî Futbol Kulübü - San'atın Kuvvet-i Bâzûviyye Muhtâc Olduğunu Unutmayan Ümîd-i İstikbâlimiz Genç San'at-kârlar İle

Kezâlik vücûdunda bir mâyi‘ cereyân ediyor imtizâcât ve te‘âmûlât-ı kimyeviyye oluyor onun da hüceyrâtında bizimki gibi mübâdelât vukû‘ buluyor. Onun da a‘zâ-yı bedenî luzûmuna göre bir hareket yapıyor ve onun da vücûdu muhît ve muhîtindeki mahlûkât ile az çok bir münâsebet gösteriyor.

Nebât olmasa hayvân da yaşayamaz hayvânâtın gıdâsını doğrudan doğruya veren nebâtâtır.

Vâkı‘an biz ayırıyoruz nebâtât ile te‘ayyüş edenlere âkilü’n-nebât diyoruz.

Eğer nebâtât doğrudan doğruya beslemeyip de bir hayvâna geçtikten sonra diğer hayvânı beslerse ya‘nî bu tagaddî bi‘l-vâsita olursa ona da âkilü’l-lühûm (et yiyen) diyoruz. Hâlbuki etin aslı yine ottur.

Hulâsa-i kelâm: Nebâtâtın yaşamak ve büyümek için güneş ve toprak ile pek mühimm bir münâsebeti vardır.

Zâten tabî‘atta ilk vazîfe, ilk rol nebâtâtındır.

‘Uzviyyâtta en mühimm ve en muhtâc olunan şey sudur değil mi? Suyu ağır ağır havâyâ buhâr şeklinde i‘âde eden büyük bir vâsita nebâtâtır. Ormanlar kışr-ı arzı hattâ bütün dağları muhâfaza eder menba‘ları o teşkîl ve tanzîm eyler bir beldedeki ahvâl-i iklimiyyeyi ormanlar, ağaçlar te‘mîn eyler nebâtât toprağa tesbît olunmuş olduğundan seyelân eden yağmur sularını inkisâma uğratarak cereyânların şiddetine mâni‘ olur.

Şimdi birazda gayr-i ‘uzvî olan kısma geçelim:

Bu husûsta en mühimm rol sularındır. Zîrâ suların te’sîriyle sath-ı arz bilâ-fâsıla tebeddül ve tegayyüre muhtâc olur.

Sular her nev‘ kayaları aşındırır satırlarından dâ’imâ birer tabaka kopararak onları ince kum hâline getirir ve böylece bir yandan mevcûd dağları küçülttüğü gibi bir yandan da bu kumları teressüb ettirerek diğer yeni tabakalar teşkîl eder. Bundan başka yine sularla birtakım mu‘âmelât-ı kimyeviyye de cereyân etmektedir. Çünkü kayaların bünye ve terkîbi ağır ağır ta‘dîl olunarak diğer birtakım i’tikâlât-ı teressübiyye meydâna gelir

bunlar arasında ecsâm-ı ‘uzviyye bekâyâsı da görülür. Bunlardan başka kısr-ı arzda çatlamlar, çökmeler, yükselmeler indifâ‘ât gibi ahvâl ve alâ‘im de epeyce mühimm roller îfâ eder. Bunlarda kısr-ı arzın tebeddülât-ı azîmesine sebep olur.

Ma‘a-mâ-fih netîce olarak şunu söyleyeim ki târîh-i tabî‘î mutâla‘asında devâm ettikçe hîçbir dakîka unutmamalıdır ki hayât-ı ‘uzviyye ve gayr-ı ‘uzviyye diye ‘âdetâ ‘umûmî bir hayât-ı kimyeviyye vardır ve her yerde bu birdir ‘âlemde hîçbir şey uyumuyor kâ’inât kâmilten çalışıyor.

İşte tabî‘atın büyük ve şâyân-ı hayret olan kânûnu budur. Bizde ileriki derslerde bu kânûnun evsâf-ı muhtelifesini tedkîk edeceğiz.

Edîbe {298. sayfanın sonu}

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

-Mâ-ba‘di-

Lekelerini çıkarmak için eter, terementi rûhu, limon rûhu, benzin yerine tasfiye edilmiş gaz ve petrol yağı da kullanılabilir.

Yağ ve çam sakızı lekelerini izâle için (sığır ödü) de kullanılır. 500 gram öde 15 gram nisbetinde dökülmüş şab ‘ilâvesiyle bir tertîb ihzâr ve bu mahlût güzelce kaynadıktan sonra içine 15 gram tuz konulur ve âteşten indirilip demlendirilir. Sonra bir süzgeç kâğıddan geçirilip tasfiye olunur ve arzu olunursa içine birkaç damla da limon rûhu ‘ilâvesiyle kokulandırılır ve bir şişeye doldurulup îcâbı hâlinde kullanılmak üzere saklanır. Bu tertîb yün ve ipek üzerinde peydâ olan her nev‘ yağ ve çam sakızı lekelerini temizler.

Yağ lekesi bez üzerinde husûle gelmiş ise küllü veya sodalı su içinde sâbûnla yıkanmak kâfîdir.

Yıkatabilecek bir ipekli kumâş üzerinde yağ lekesi husûle gelir ber-vech-i âtî tertîb yapıp kumâş bu mahlût içinde yıkanarak bol suda geçirilir.

Gram

‘Arab Sâbûnu

125

Bal

150

95 derecelik ispirto

400

Mûm Lekelerini Çıkarmak -Her nev‘ mensûcât üzerinde peydâ olan mûm lekelerini çıkarmak için 90 derecelik ispirto kullanılır ma‘a-mâ-fih kaba sünger kağıdıyla dahî bu lekeyi çıkarmak mümkündür. Bunun için leke üzerine bir sünger kâğıdı konularak bu kâğıd üzerine gâyet kızgın âteşte ısıtılmış masa veya ütü demiri bastırılır leke zâ‘il oluncaya kadar her def‘a kâğıdın başka bir noktası tatbîk olunmak üzre ‘ameliyyât birkaç def‘a tekrâr olunur.

Yâhud âteş bir ufak kâse su içinde söndürölüp hemân bir tûlbente sarılıp mûm lekesi üzerine sürölür ve sönen bu âteşte {299. sayfanın sonu} harâret zâ‘il oluncaya kadar devâm edilip mezkûr kömür mangâla bırakılarak tekrâr bir âteş alınıp bu vecihle ‘ameliyyâta devâm olunur.

Verni{k} ve Boya Lekeleri -Yünlü ve pamuklu, boyalı ve boyasız kumâşlar üzerinde husûle gelen bu nev‘ lekelerin izâlesi için terementi rûhu, benzin veya sâbûn kullanılır.

Evvelâ leke mahallî bu rûhlardan biriyle ovuşturulup sonra bol sâbûnlu su ile yıkanır.

Elbise yakalarının yüz ve tersinde bulunan yağlı lekeler biraz sâbûn ve su ile yıkanarak çıkarılır. Bunun için benzin ve sulu gaz kullanılır ki bunlar yağlı taraflara bir bez ile sürölür. Bu mevâddın tebahhurundan ba‘zen kumâşın üzerinde dâ‘irevî bir nev‘ leke hâsıl olur ki bunun da izâlesi için lekenin çıkarıldığı nemli mahalle biraz alçı tozu döküp kurutuncaya kadar kendi hâline terk etmek ve sonra dikkatle orasını fırçalamak kâfîdir.

Kurdela ve şerîf gibi şeyleri temizlemek için benzine batırıp der-hâl bir bez ile silmeli ve daha nemli iken hafifçe ısıtılmış ütü ile ütölemelidir.

Kirlenmiş ipekli çorab veya eldiveni bozulmadan temizlemek için bir mikdâr suyun içinde bir tûlbente bağlı kepek kaynatılır bir sâ‘at sonra bu su âteşten eritilip biraz soğumaya terk edilir. İşte henûz tamâmıyla soğumamış olan bu suyun içinde ipek çorap veya eldiven yıkanacak olursa ve tekrâr başka suya sokulmadan kurutulursa kat‘iyyen bozulmaz..

-ÜTÜ, KOLA-

Ütü, yıkanıp kurutulan çamaşırların buruşukluğunu ve yıkama ‘ameliyyâtından dolayı örselenmiş ve körelmiş olan ipliklerinin ezilmesine ve sıkışmasına hizmet için kullanılır.

Ütü ya içine âteş konularak veya irice bir ızgara üstünde âteşte veyâhud buna mahsûs saç sobalar kenârında kızdırılır. Fakat bu son tertîbler için ütünün birkaç tâne olması lâzımdır çünkü biri soğuyuncaya kadar diğeri kızmalı ve onu tekrâr kızmak üzere koyup bir diğeri almalıdır.

Ütü yalnız çamaşırların buruşukluğunu izâle etmekten ‘ibâret değildir onlardan îcâb edenlerinin kolası da bu ‘ameliyye esnâsında icrâ edileceğinden kolayı hâzırlamasını dahî bilmelidir.

Ütülenecek çamaşırlar ipten alındığı zamân dikkatle katlanıp sepetlere yerleştirerek hâzır bulundurulur va çamaşırlar nemli ise hemân ‘ameliyyâta başlanılır. Eğer fazla kurumuş ise üzerine su serpilerek ve büyükler ikiye yâhud dörde katlanarak ve her bir tarafına rutûbetin müsâvî sûrette nüfûz edebilmesi için birbirinin üzerine konulmalıdır. Biraz müddet sonra ütölemeye başlanılmalıdır.

Çamaşırlar nev‘e göre tefrîk olunacak {300. sayfanın sonu} sühûletle ütöleneceğinden işi hem iyi görülmüş ve hem de çabuk bitirilmiş olur. Kalınca kumâşların ütüsünde üzerine yine su serpildiği gibi ba‘zen de su yerine üzerine ıslak bez örtölüp ütü bunun üzerinden yapılır.

Ütüyü kullanmaya başlamazdan evvel dâ’imâ yanında hâzır bulundurulacak olan ütü bezinin üstünde altı temizlenmeli ve ütüler iken ütünün çamaşır üzerinde kaymadığı görülecek olursa mûmlu bir beze sürtülmelidir.

Kola; îcâb eden ba‘zı çamaşırlara verilen bir cilâdır ki sertliğiyle ona verilmesi ârzû olunan şekli muhâfaza eder. Kolayı güzel ezip münâsib koyuluk ve sululukta bulundurmakla berâber ‘aynı çamaşır kolalanıp ütülenirken üzerinde bir tarafı katı ve diğeri yumuşak veya bir tarafı düz ve diğeri buruşuk olarak hiçbir yer bırakılmayıp her bir tarafı bir olmalıdır.

Kolaya batırılmış çamaşırlar ütülenirken üzerlerinde aslâ buruşukluklar bırakılmamaya dikkat olunmalıdır. ‘Aks-i takdîrde onları kolaya batırmak ve işe tekrâr başlamak îcâb eder.

‘Âdî Kola -Bir kâseye iki yâhud üç kaşık kola koyduktan sonra üzerine cüz’î bir mikdâr soğuk su dökerek dikkatle karıştırılıp kola eritilir. Ve sonra içine kolaya kifâyet edecek mikdârda su ‘ilâve olunur bunun içine veyâhud bir iki gün evvel suda ezilmiş ve bir ve bir {fazladan yazılmış} tarafta bırakılmış kolaya batırılıp bir müddet kendi hâline terk olunduktan sonra ince bir tülbent ile üzerleri ovuşturulup pıhtılaşmış olan kolalar çıkarılır ve her tarafa güzelce dağıtılır sonra ince bir tülbent örtülerek veyâhud doğrudan doğruya sıcak ütü gezdirilir.

Pişmiş Kola -Kola evvelce soğuk su ile ezildikten sonra üzerine îcâbı kadar yavaşça sıcak su dökülür ve bir tahta kaşık ile karıştırılarak âheste bir âteşte takrîben yirmi dakîka kadar kaynatılır ve seyrek bir tülbentten geçirilerek çivîd ile renk verilir.

Tenkârlı Kola -Kolalanacak çamaşırları parlak bir hâlde bulundurmak için ezilmiş kola pişirileceği zamân içine evvelce gâyet cüz’î suda eritilip hâzırlanmış olduğu hâlde kolanın sekizde biri nisbette dökülmüş boraksı ya’nî tenkâr ‘ilâve olunur.

Yumuşak kola -Kolanın sert ve katı olmaması için içine gâyet az mikdârda erimemiş balmumu ‘ilâve olup kola ile karıştırılır ki bu ütüyü çamaşır üzerinde kaydırarak ütöleme ‘ameliyyâtını teshîl ettiği gibi kumâşî sertleştirmez.

Sert Kola -Gâyet sert olarak kullanılması ârzû olunan eşyâyı bir gün evvel pişmiş ve ertesi gün ütölemekten bir çâr-yek evvel pişmemiş kolaya batırdıktan sonra ütölemek îcâb eder. Yaşmak ve tül perde {301. sayfanın sonu} gibi kolaya batırılmış ince şeylerin her biri ütölenmezden evvel birer birer eller arasında açılarak çırpılır ki bu hâl onların ütölendikten sonra üzerinde kola yapışıkları kalmamasına ve şeffâf bulunmasına hizmet eder.

Kolalanacak kumâş ne kadar ince olursa kola o kadar koyu ve ne kadar kalın olursa o kadar sulu olarak hâzırlanır.

Eteklikler ve çamaşır takımları dantelaları, karyola takımlarının fistoları, Frenk gömleklerinin yaka ve kol ve önleri pişmemiş kola ile tül perdeler, müslin eşyâ'lar ve bunlara benzer şeyler pişmiş kola ile kolalanmalıdır.

Ütü Masası -Üzerinde ütü yapılacak masa kifâyet edecek kadar geniş ve biraz yüksek olmalıdır. Üzerine üç kat yünden bir örtü örtülüp bunun üzerine dahî oldukça ince bir düz pamuk örtü yapılmalıdır ve bunlar masanın üzerinden kaymamak için masanın altında gâyet gergin oldukları hâlde ince iplerle bağlanmalı ve daha üzerine de ütü bezini koymalıdır. Ba'zen bu örtülür yere yayılarak da ütü yapılırsa da tecrübeye mütevak্কıf olduğundan 'acemîlikte bir iki gömlek bozulmasından lâıyığıyla kolalanamamasından bir şey yapılamayacağına hükmolunarak hemân kolacıya mürâca'at etmek 'ayıbdır. Biraz sabır ve ziyâde dikkat ile az zamân zarfında kola yapmak öğrenilebilir.

YATAK TAKIMI

Yün, pamuk veya kumâş tüyünden yatak ve şilte, yorgan, battâniyye yatak çarşafı, yorgan çarşafı, baş ve yüz yastıkları, yastık örtüsü, cibinlik, karyola etekliğı karyola örtüsü demir veya ağaç karyola vesâ'ireden 'ibâret olup karyola i'mâl etmek için 'ale'l-'umûm ceviz, meşe, pelesenk ve sâ'ir ağaçlardır. Muhtelif şekil ve kıymette bulunan karyolaların isti'mâli ise hemân 'umûmiyyet üzre herkes tarafından tercîh olunmaktadır. Zîrâ bunların tahta kurularına yuva peydâ ettirmemek kolaylıkla kurulup bozulmak odada az bir yer kaplayıp temizlenmeleri için de cüz'î bir zahmeti mûcib olmak husûsunda fâ'ideleri vardır. Döşeme tahtalarına zarar îrâs etmemek için demir karyolaların ayaklarına ağaçtan makaralar koymak çekip altlarını temizlemek için kolaylık verir.

Ağaç Karyola Üzerine Yatak -Bir ot veya somya üzerine bir yâhud iki şilteden bir baş bir de yüz yastığıyla yorgandan mürekkebdır. Ba'zı kimseler şiltenin altına bir de kuş tüyü şilte üzerinde yatılacak ve kuş tüyü yastık kullanılacak {302. sayfanın sonu} olursa kavâ'id-i hıfz-ı sıhhate muhâlif harekette bulunulmuş olur. Ve mazarratı der-hâl hissedilir. Fi'l-hakîka kuş tüyünün istirâhatı te'mîn harâreti cem'etmek gibi menfa'atı varsa da rutûbeti güçlûkle mahveylemek husûsunda da mazarratı vardır. Ve evvelki menâfi' suver-i sâ'ire ile de te'mîn edilebilirse de mazarratı sıhhat üzerinde mühimm te'sîr yapar. Şiltelerin üzerine yaymak ve yorgana kaplamak üzre iki çarşaf mevsime göre

bir yorgan bir de pamuk veyâhud yün örtü konulur. Bundan ziyâde teferru‘âtı hâvî olan yatak mükemmel ve müzeyyen bir yataktır.

Yatak baş taraftan i‘tibâren ayak ucuna kadar az bir sûrette meyilli bulunmalı ve katıca yumuşağına müreccah tutulmalıdır. Küçük çocuklarla pek gençler için bir kıl minderle bir şilte kış için güzel teşkîl ederse de yazın yalnız kıl minder üzerinde yatmaları muvâfık olur.

Demir karyolalarda bunun ‘aynıdır. Yalnız buna fazla olarak bir de eteklik koymak îcâb eder.

Yerde Yapılacak Yataklar -Yer yün döşekle iki şilteden bir baş bir de yüz yastığıyla yorgandan mürekkebirdir. Bi’t-tab‘ bunlara da ya‘nî yatağa, yorgana yastıklara çarşaf koymak lâzımdır.

Yatak her nerede yapılırsa yapılsın yataktan çıkıldıktan sonra şilte ve yorganların bol bol havâlandırılması gâyet mühimm bir mes’eledir.

Sıkça havâlandırılmayan yatak vücûdun harâretinden, terlemesinden hâsıl olma sıhate muzırr bir rutûbeti hıfzedeceği cihetle sâhibinin birtakım ‘illete ma‘lûl olmamız sebeb olur. Bunun için karyolalarda her sabâh şilteler demirler üzerine atılıp altının, aralarının havâlandırılması ve yorganların da yataktan alınarak güneşlendirilmesi elzemdir.

Gündüzleri vücûdun tard ve def‘ettiği buhâr elbisenin arasından geçerek dağılır. Geceleri ise hâsıl olan tebahhurun kısm-ı küllîsi şilte ve yorganlara geçerek orada kalır. Binâ’en ‘aleyh bir de yapılan yataklar bir müddet havâlandırılacağı yerde bükülüp kaldırılır ve yorganlar güzelce havâ ve güneşlendirileceği yerde daha rutûbeti gâ’ib etmeksizin toplanacak ve hepsi bir yatak bağına konulup kaldırılacak olursa onlardan mezkûr buhârın pek cüz’î mikdârı çıkıp mütebâkîsinin kalmasına sebebiyyet verilir ki böyle yatmak sıhate muzırr olur. Herhâlde şilte ve yorganların havâlandırılmasına dikkat etmek en mühimm bir keyfiyettir.

Hâl-i sıhate olanlar hakkında havâlandırılmamış yatakta yatmak birtakım râhatsızlıkları mûcib olursa zâten râhatsızlıklar içinde muztarib bulunanları ne derece mutazarrır etmesi lâzım geleceği kolayca tahmîn edilebilir.

Doktorlar hastanın ‘ilâcî ve odası hakkında lâzım gelen vesâyâda bulunurlarsa da yatağın sıhhate nâfî‘ olacak sûrette düzeltilmesinden nâdiren bahsederler. Zîrâ bir ev kadının {ın} {303. sayfanın sonu} bundan, bu kadar basît bir kâ‘ideden bî-haber bulunacağını hâtırlarına bile getirmezler. Fakat ekser hastalıklarını nüks ve sirâyet etmelerine yatak takımlarının kavâ‘id-i hıfz-ı sıhhate muhâlif bir hâlde bulundurulması yegâne sebep teşkîl eder. Bunun için dâ‘imâ yatak takımlarını temiz bulundurmak ve sık değiştirmek bi’l-hâssa hastaların yataklarına her bir husûsta dikkat etmek lâzımdır.

Şilteleri senede bir def‘a olsun tamâmıyla boşaltarak hâvî oldukları yün, pamuk her ne ise bunları attırmak ve dittirmek, güneşletmek, yüzlerini yıkamak kat‘iyyen ihmâl olunmamalıdır.

Bir yataklarını uzun müddet yapılmış bırakmak altında hâsıl olacak rutûbetin muhâfazasına yardım edeceğinden pek muzirrdir.

Yatak insânların hemân bu günlük hayâtının sülûsânını geçireceği yer olduğu gibi sıhhat üzerine de mühimm bir te’sîr icrâ edeceğinden buna verilecek ehemmiyyet büyük olmalı ve hîçbir husûsta kat‘iyyen müsâmaha edilmemelidir.

-DA‘VETLERDE BA‘Zİ MERÂSİM VE TEŞRÎFÂT-

Resmî ziyâfet ve cem‘iyyetlere da‘vet olunacak zâta üç gün evvel hangi sâ‘atte da‘vetli olduğu bildirilmediği hâlde gelemeyenler ma‘zûr ‘addolunacağı gibi vaktiyle da‘vet olup da icâbet edemeyecek olanlar yirmi dört sâ‘at evvel ‘arz-ı özret etmezse da‘vet sâhibince teşvîş-i zihnî mûcib olduktan başka beyhûde de zahmet verilmiş olur.

Vaktiyle gidilmesi mümkün olan ziyâfet ve cem‘iyyetlere birkaç sâ‘at vaktinden evvel gidip de ev sâhibini henûz ikmâl-i tertîbât edememişse mahcûb etmek ve iş arasında misâfir kabûlü gibi ayrıca meşgûliyyete vakitsiz sebebiyyet vermek ve bununla berâber vaktinden birkaç sâ‘at sonra gidip halkı intizârda bırakmak dahî âdâb ve terbiye-i insâniyyeye muhâliftir.

Da‘vet sâhibi için ansızın misâfir zuhûrunda sofraya lâzım gelen fazla şeyleri der-hâl hâzırlamak mümkün ise de da‘vetlilerden âhirî terfîk edenler pek saygısız addolur.

Ev sâhibi salon ve sofrada misâfirlerin mahallini ta'yîn ederken dikkatli davranmak, çocukların mevki'ini iyice düşünmek birbirleriyle araları açık olanları yan yana oturtmamak lâzım olduğu gibi misâfirlerce de yemek yememek gibi gösterişte bulunmak ve halkı iğrendirecek derecede yemek almak ve halkı, el ile yemek koparıp diğerine vermek ve hazârın nefret ve istikrâhını mûcib olacak her nev' hâlâtta ictinâb etmek iktizâ eder.

ALAFRANGA SOFRALAR

'Ale'l-'umûm alafranga sofralarda kadın bulunacağından en mu'tenâ mevki'ler bunlara tahsîs olunur. Hâne sâhibesi birinci numaraya oturup sağ tarafına koltuğunda berâber sofraya {304. sayfanın sonu} {davet} ettiği zâtı ve ikinci numaraya hâne sâhibi oturup sağ cihetine koltuğundaki madamı alıp sâ'irleri de sofraya getirdikleri madamları o sûretle yanlarına almak kâ'idedir. Bu usûl birbirine mahrem olan 'â'ileler beyinde de cârî olabilir. -Sofrada birinci ve ikinci numaralar ortaya bir de karşı karşıya olan yerdir-.

Bu tarz bizde 'umûmiyyetle cârî olamayacağından sofraya riyâset edecek zât her kim ise birinci numaraya oturup sâ'irleri dahî derece derece karşısına ve yanlarına sıra ile oturlar. Bu sofralarda ev sâhibesi ba'zen birinci numarada olan mevki'ini bir misâfirine verebilir.

Nakiyye {305. sayfanın sonu}

ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

YUMURTASINI YİYEN TAVUKLAR

Ba'zı tavuklar yumurtalarını kırar ve yerler bi't-tab' bu fenâ ve tavuk sâhibleri için zararlı bir 'âdet olduğundan tavukları bu hâlden vazgeçirmek için evvel emirde gagalarını gâyet keskin bir çakı ile yontarak ucundaki sivriliği ve kenârlarındaki keskinliği izâle etmeli.

Bir de tavukları yumurta yemekten tenfîr için ara sıra folluğa kokmuş bir yumurta bırakmalı tavuk onu kırıp da kokmuş ve fenâ bulunca yemekten nefret eder bir daha yemez ma'a-mâ-fih her fenâ şey'in bir sebep-i mücbiri bulunursa evvel emirde o sebebi kaldırmak makbûl olacağından ve tavukların böyle yumurta yemeleri de kirece olan ihtiyâcları netîcesi bulunduğundan tavuklara ara sıra herhâlde dövülmüş yumurta

kabukları veya diğer kireçli mevâdd verilmelidir. Yumurta kabuklarını herhâlde dövülmüş olarak verilmelidir ki severek yediği o şey'in yumurta olduğunu anlamasın.

TEREYAĞLARININ MUHÂFAZASI

Tereyağlarının te'mîn-i muhâfazası için yıkandıkları suların gâyet temiz ve mikropsuz olması lâzımdır hattâ tamâmen ta'kîm olunmuş suların daha ziyâde bu keyfiyeti te'mîn eyleyeceği tahakkuk etmiştir. {306. sayfanın sonu}

HARB İSTATİSTİKLERİNDEN:

Japonya ile Rusya arasında vukûu ma'lûm olan Coshima (Tsushima) muhârebe-i bahriyyesinde Rusya'nın zâyî'âtı tamâm 371,000,000 franktır bunun müfredâtına gelince:

6	Zırhlı	180,000,000	franktır
8	Kruvazör	160,000,000	“
6	Konrtorpiyor	6,000,000	“
1	Nakliye Gemisi	3,000,000	“
1025	Atılan Mermî	20,000,000	“
80	Atılan Torpil	2,000,000	“

olup telef olan insân da 3,600 neferdir.

ALÜMİNYUM EDEVÂTI TEMİZLEMEK

Gittikçe isti'mâli ziyâdeleşen alüminyumdan ma'mûl edevâtı temiz parlak bir hâle koymak için ber-vech-i âtî bir usûl vardır.

Yüzde on mikdârında karboniyyet-i sudu (bikarbonat dö sud) hâvî su içerisine hâl-i işbâ'a (ya'nî daha konulursa eritmeyecek bir hâle) gelinceye kadar tuz koymalı sonra temizlenecek şeyleri bu suyun içerisine yirmi sâniye kadar batırıp çıkardıktan sonra bir fırça ile güzelce temizlemeli ve sonra tekrâr yine bir suda yirmi dakîka bırakıp çalkalandıktan sonra mükemmelen kurutulmalıdır. Kurutmak için en muvâfık usûl ağaç

talaşı içerisine gömüp orada bulundurmak olur ki o hâlde kat'ıyyen bir yaşlık ve rutûbet kalmaz.

TEKERLEKL  ÇANTA

Vapurdan, şimendiferden çıktınız elinizde büyük ağır bir çanta, bavul, hattâ sandığınız olmuş olsa bir hamm l aramak tabî'i ise de hamm lın bulunamadığı veya beklemek işinize gelmediği zamânlar olur.

İşte  yle bir zamânda bavulu veya sandığınızı kolaylıkla g t rebilmeniz için sandığın altına der-hâl takılıverir lastikli tekerlekler icâd olunmuştur. Resimde görüldüğü vecihle bunları bavula veya sandığa geçirince g y  elinizde götürülebilir. Hafif bir şey gibi eker bu tekerlekler sâyesinde kolayca alır gidersiniz. {307. sayfanın sonu}

  TEKERLEKL  'ARABA

'Arabaların dört tekerlekli olmaları hâlinde döndürülmeleri pek su' betli olacağından bu def'a Londra'da   tekerlekli 'arabalar icâd edilmiş ve tatb k tta da fevka'l-' de muvâfık olduğu g r lm ştur.

VELOSPİTLERDEN ELEKTRİK İSTİHS L 

Dinamo denilen ya'nî mıknatısların devriyle elektrik çıkaran ve her yerde tenvîr-i elektrik  için kullanılan makineler epeyce zamândan ber  otomobillerde tatbîk edilmiş otomobilin veya otobüsün kendi makinesi devrettiği zamân içerisindeki küçük bir elektrik dinamosu da çevrilerek öylece istihsâl olunan elektrik ile otomobil veya otobüsün elektrik lambalarının tenvîri mümkün olmuş idi bu def'a bir m cid velospitlere tatbîk eylemiş. şöyle ki:

Gâyet küçük bir dinamo makinesi velospitin tekerlekleri arhına rabtedilmiş olduğundan velospit hareket ederken dinamo da o sâyede çevriliyor ve husûle gelen elektrik ile velospitin  n tarafındaki lamba pek güzel yanıyor.

İşte bu sâyede artık velospit lambaları için yağ ve asetilen gibi masraflara lüzûm kalmayarak doğrudan doğruya kendi hareketiyle istihsâl eylediği elektrik ile idâre olunuyor.

GAZ LAMBALARININ TATHÎRİ

Lambaların güzel yanması için ara sıra mükemmelen temizlenmesi îcâb eder bunun için bir mikdâr kireç suyu içerisine azıcık klor-i kils atıp bununla lambayı çalkamalı fevka'l-âde mükemmel temizler hattâ içerisine gaz konmamış gibi kokusunu bile bırakmaz.

ŞABIN FÂ'İDESİ

Şab kesik bir yerden veya burundan akan kanı pek güzel dindirir. Bunun için böyle bir hâl vukû'unda şab tozunu enfiye gibi çekmeli veyâhud bir yara için ise o yara üzerine bastırılmalıdır der-hâl kan durur. {308. sayfanın sonu}

HAVÂ KIZAĞI

Tayyârelerin havâda bir çarh çevirmesiyle tıpkı sudaki vapurlar gibi harekete muvaffak olması üzerine artık her yerde havâ hareketinden istifâdeye başlandı.

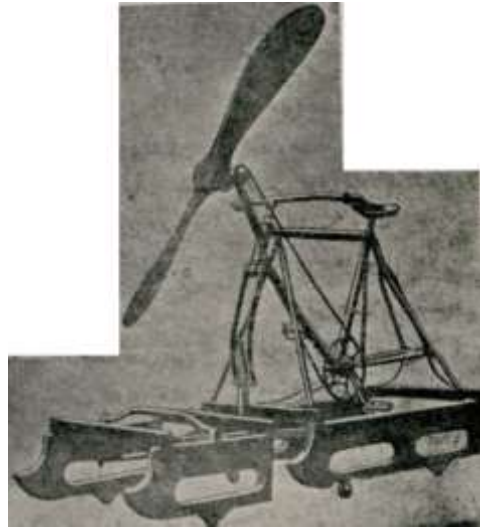
Evvelki nüshalarımızda bu vecihle velospitlerin uçurulabileceğini söylemiştik şimdi de yine 'aynı tertîb ile hareket eden bir kızak ta'rîf edeceğiz.

Bu nev' havâ kızaklarının üzerine resimde görüldüğü vecihle tıpkı bir velospit tertîbi konulmuş yalnız âlet tarafı küçük tekerlekli kayıcı bir sûrette yapılmıştır.

Velospitin üzerine çıkan bir adam ayaklarıyla tekerlekleri çevirince önündeki tayyâre çarhı gibi olan pervâne dönüyür ve kızak sâ'atte 31,5 kilometre sür'atle kaymaya başlıyor.

Kızağın mûcidi keşfini bu kadarla bırakmayarak sür'ati arttırmak için her gün uğraşmaktadır.

Çünkü bu 31,5 kilometre sür'at dizleri hiç yormadığından bunun daha pek çok artabileceği ümîd olunmaktadır.

İşte kışı çok ve uzun süren memleketlerde kolay bir vâsıta-i nakliyye daha ortaya çıktı demektir. {309. sayfanın sonu}

SÜLFAT DÖ KİNİN TRÖSTÜ

Avrupa'da ihzâr olunmakta olan kininin kısım-ı mühimmi Java'dan gelmektedir.

Java'da Hollandalılar yarım 'asırdan berî kinin istihrâc olunan cinchona ve kınakına ağaçları yetiştirmektedirler.

Bu def'a Taymıs Gazetesi'nin yazdığına göre sülfata fabrikatörleri Java'nın kinin zirâ'atçıları ile 'akid ittifâk ederek her sene bunlardan bir def'a da olmak üzere mu'ayyen bir fî'ât ile tekâmül cinchona kabuklarını iştirâ etmek için imzâ vermişlerdir. Bu kabuklar takrîben 5000 ton kinin istihsâline kâfidir.

Java'daki zürrâ' bu imzâ sâhiblerinden ya'nî Avrupa fabrikatörleri cem'iyetinden gayrı hiç kimseye kınakına kabuğu satamamak üzere bağlanmış bulunuyor. İşte beşerîyyetin en büyük ve müzmin marazlarından olan sıtmanın yegâne 'ilâcı bulunan sülfat dö kinin bundan sonra iki misli bir fî'ât ile sarf olunmaya ve köylerde ve merzagî mahallerde yaşayan zavâllı fukarâ ahâlî zorla Avrupa fabrikacılarının cizye-dârı olacaktır. Avrupa devletlerinin bu ihtikâra meydân vermeyeceklerini ve karîben bunun önünü alacaklarını ümîd ederiz.

SAKIZ ÇİĞNEMEK

Cidden nâfi' bir şeydir. Bunu yalnız kadınlara bırakmayıp erkeklerde çiğnemeli ve onlarda alışmalıdır.

Sakız çiğneyen erkeğin sakalı bıyığı çıkmayacağı hakkındaki rivâyeti sakızın yalnız kendilerine kalması için kadınlar çıkarmış olsa gerektir. Sakız çiğnemek yüzdeki adalâtı ez-cümle adalât-ı muzgıyye denilen ve çiğnemek husûsunda çeneleri tahrîke hizmet eyleyen kısmı fevka'l-'âde kuvvetlendirir.

İşte bunun için sakız çiğneyenlerin çeneleri daha kuvvetli olur.

Sakız adalât-ı muzgıyyeyi kuvvetlendirdiği gibi ağızda lu'âbı (tükürüğü) çoğaltarak onun mi'deye inmesiyle kezâlik oradaki hazmı teshîl eder ağıza güzel bir koku verir dişleri

temizler gâyet cüz'î olarak lu'âba karışacak olan mevâdd-ı reçineviyyesi ve bunun tebahhurâtı teneffüs borularına ve ciğerlere fâ'ide bahşeder.

Sakız çiğneme 'âdetinin Amerika'nın yerli ahâlîsinde de bulunduğu ve onların da ağaçlar üzerinde buldukları zamk nev'inden ba'zı şeyleri çiğneyerek onunla adalât-ı vechiyyelerini fevka'l-'âde kuvvetlendirdiklerini erbâb-ı tedkîk yazıyorlar.

Hulâsa-i kelâm biz sakız çiğnemeyi terk etmeyelim ancak ba'zı çabuk yapılması îcâb eden {310. sayfanın sonu} işlerde, verilecek kat'î cevâblarda sakız çiğnemek iyi olmadığı gibi bir mahallde ve halk yanında sakızın büküntülerini çatlata çatlata ve ağzını ziyâde aç aça çiğnemek ve ağzındaki sakızı göstermek de câ'iz değildir.

Bundan başka bizim sakız çiğneyen hanım kızlarımızın ekseriyyâ bir fenâ 'âdeti daha vardır sakız için temiz ve sadef bir kutu veya sâ'ir küçük bir mahfaza kullanmayıp sakızı rastgelen yere kor ve sonra böylece tozlanmış mikroplanmış sakızı yine cânı isteyince ağzına atıp çiğnemeye başlar ki kat'iyyen iyi değildir.

Hele çocuklar arasında birbirinin sakızını çiğnemek veyâhud birinin sakızının bir parçasını istemek yâhud sert olduğu için dişlerine güvenenlerden birine yumuşatmak için vermek kat'iyyen muvâfık değildir.

SAN'AT VE TİCÂRET

Bir milletin 'avâmil-i i'tilâsında mühimm olan iki rükün; san'at ve ticârettir çünkü bir millet yükselmesi için îcâb eden bütün şeylerini para ile yapacak para ise san'at ve ticâret ile kazanılacaktır. San'at ve ticâret olmayan memleketlerde yalnız zirâ'atin mebzûliyyeti fî'ât düşkünlüğünden, mahdûd bir hayât geçirmekten daha doğrusu bedevîleşmekten başka bir şeye yaramaz. Zirâ'atin arkasında ona mühimm bir mesned olacak ticâret ve san'at bulunmalı o sûretle mahsûlât-ı zirâ'iyye hem bâzâr-ı ticârete sevk hem de fabrikalarda eşkâlî tenvî' ve tebeddül olunarak sarf olunmalıdır.

İşte bunun için risâlemiz bu şimdiye kadar kimsesiz bırakılmış olan erbâb-ı sanâyi'imizi mümkün olduğu kadar kârî'e ve kârî'lerine tanıtmaya uğraşacak ve bütün san'at evlerini birer birer yazacaktır.

MÜHİMM BİR İSTİHBÂR

Ma‘ârif Nezâreti tarafından her sene Avrupa’da ikmâl-i tahsîl için talebe gönderildiği gibi Nâfi‘a ve Ticâret Nezâretince ba‘de-mâ Mekteb-i Sanâyi‘ me’zûnlarından muhtelif şu‘ubât-ı sanâyi‘de ikmâl-i hüner etmek ve fabrikalarda çalışarak san‘atın gavâmız ve ledûnniyyâtına kesb-i vukûf eylemek üzere Avrupa’nın her tarafına birçok talebe gönderilecekmiş bunun herhâlde âtîde pek mühimm semere ve fâ’ideler te’mîn edeceğine şübhe olmadığından bu tedbîr-i musîbden dolayı nezâret-i ‘â’idesini kemâl-i ehemmiyyetle alkışlarız.

KEVÂKİB

Kevâkibin mecmû‘u 100 milyon kadar tahmîn ediliyor bunlardan daha ancak iki milyonu görölerek isim verilmiş ve zabt olunmuştur. {311. sayfanın sonu}

Kadın Haberlerinden:

TÜRK KADINLARI BIÇKI YURDU

Her gün büyük büyük adımlarla ilerilemekte olan kadınlık işte bu def‘a mühimm bir mü’essese daha teşkîliyle istikbâl için bir temel atmış oluyor.

Bu mü’essese şimdiye kadar Türk kadınlarının en çok ‘alâka-dâr olup da aralarından yetiştirmeyi hiç düşünmedikleri modistralık san‘atını öğretmek üzere küşâd edilen “Türk Kadınları Biçki Yurdu”dur. Bu yurt biçkinin ‘âliye kısmı olan “La Devez” kadın metodlarını göstereceği gibi dikiş dahî öğretecektir.

Biçki Yurdu ‘umûm İslâm hanımları için açıktır.

Böyle bir yurt te’sîsinden dolayı müdîresi olan Behîre Hanımefendi’yi bütün kalbimizle tebrîk eder ve devâm-ı muvaffakiyyetlerini temennî eyleriz. Yurdu görmek ve fazla ma‘lûmât almak isteyenler için adresi de ‘ilâve ediyoruz.

Adres: İstanbul’da Düyûn-i ‘Umûmiyye civârında Çifte Sarâylar Câddesinde 21 numaralı hâne.

MA‘LÛMÂT KIRINTILARI

Lamba fitillerini isti‘mâl etmezden evvel sirkeye batırıp kurutmalı ziyâsı gâyet parlak olur.

Acıağaç -Quassia amara- parçalarını suda ıslatıp yatmazdan evvel insân bu suyu yüzüne ve ellerine sürerse kat‘iyyen sivrisinek sokmaz.

Röntgen şu‘â‘ının mecrûhîn-i harbiyyeye tatbîki ilk evvel ‘Osmânlılar’da 1313 senesi mayısında Yunan muhârebesi mecrûhları üzerinde vâki‘ olmuştur.

Muhtelif iklimlere mahsûs nebâtâtın diğerk iklime intişâr ve te‘ammumu ahâlî-i kadîmenin seyâhat ve muhâceretleriyle vukû‘ bulmuştur.

Avustralya’da sorguçlu hindi -dindon à brosse- nâmıyla bir kuş vardır yumurtalarını kendi harâretiyle değil evvelce toplayıp yığdığı otlar arasına gömüp onların tohumlarından husûle gelen harâretle çıkarır ve yavrular çıktıktan sonra da hiç vâlidelerini görmeden kendi kendilerine büyür ve yetişirler.

İnsânlar kırk gün kadar aç kalabildiği gibi hayvânâtın dahî ba‘zıları yemeden, içmeden az çok yaşayabilirler.

Semiz bir hindiyi 28 gün aç bırakmışlar yaşamış fakat artık sonraları ölecek bir hâle gelmiş onun üzerine bir gün yalnız su diğerk günlerde de azar azar yiyecek vererek ölümden kurtarmışlar. {312. sayfanın sonu}

Meşhûr (Böhner) demiş ki:

‘Âlem-i beşer iki şey ile tekâmül eder biri verâset diğeri terbiye-i dimâğiyye.

İnsânın tükürüğünde bulunup da nişâstayı glikoza kalb eden (pitiyalin) mâddesi bir yaşından sonra zuhûr eder. Onun için bir yaşına kadar gelmeyen çocuklar nişâstayı glizkoza tahvîl edip hazmedemezler.

Aşılar yalnız alındıkları nev‘e göre değil aşılandıkları ağacın nev‘iyle dahî fark ederler. Ya‘nî ‘aynı aşı meselâ Mustafâ Bey armudu, iki muhtelif cins armud ağaçlarına aşılansa ikisinde de bir sûrette olmaz.

Cesâmetinde, renginde, şekerinde, hâmizinde birçok farklar olur.

Baltık Denizi’nde (Bornholm) adası gâyet mü’essir bir mıkânâtîsiyyet hâssasına mâliktir adaya yakın geçen gemilerin pusulalarına te’sîr eder bu te’sîr adanın her tarafında 15 kilometrelik mesâfeye kadar vâki‘dir.

Kaliforniya sevâhilinde pek kesretli inci çıkarılmakta olup hemân o civâr ahâlîsinin başlıca san‘atı hükmündedir ve oralarda fi’âtı gâyet dûn olduğu hâlde yine senevî 350,000 dolarlık inci ve 125,000 dolarlık sadef istihsâl olunmaktadır. Bu ticâretin başlıca pazarı (Paz) şehridir.

Elektrik pillerinin tutyalarını amalgama etmek için tutyaların üzerini evvelâ 20 de 1 hâmiz-i kibrîti hâvî su ile ve ba‘dehû civa ile iyice delk etmelidir.

Eğer yani kamer üç dört gün berrâk görünürse havâların iyi devâm edeceğine eğer ikinci veya üçüncü günü uçları bulanık görünürse karîben bir yağmurun vürûduna eğer kurs-ı kamer ziyâde kırmızı görünürse fenâ bir havâ olacağına delâlet eder.

Eğer kamer bedr-i tâmm hâlinde iken berrâk ise hîç siyâh lekesi ve etrâfında kırmızı halkası yoksa havânın iyi olacağına ‘alâmettir.

Eğer kamer bedr-i tâmm hâlinde iken kurs-ı kamer üzerine siyâh lekeler görünür ve etrâfında bir iki siyâh dâ’ireler varsa ziyâde mikdârda yağmur yağacağına ve havânın pek fenâ olacağına delâlet eder.

Yaz günleri şems tulû‘ ederken kırmızı görünürse havâ sıcak ve tulû‘ berrâk olursa iyi bir havâ olacağına delâlet eder.

Amerikay-ı Şimâlî’de Bak Burnu’nda 1834 kânûn-i {313. sayfanın sonu} sânîsinde soğuk tahte’s-sıfır 56,7 derece olmuştur.

1838 senesi kânûn-i sânîsinde Sibirya’nın Yakutsk şehrinde tahte’s-sıfır 60 derece soğuk olmuştur.

Cezayir’in ba‘zı mahallerinde gece ile gündüz arasında 40 derece harâret fark eder meselâ gündüz derece-i harâret + 30 iken gece -10 olur.

Rüzgârların sür‘ati te’sîrlerinden istidlâl olunabilir: eğer yalnız yaprakları tahrîk ederse sür‘ati sâniye’de 1 ilâ 4 metre

Ağaçların küçük dallarını sallarsa 4 ilâ 7 metre.

Ağaçların büyük dallarını sarsarsa 7 ilâ 11 metre

Ağaçları sallarsa 11 ilâ 17 metre dalları kırarsa 17 ilâ 20 metre

Çatıları yıkarsa 20 ilâ 25 metredir.

‘Acabâ Darwin ne dedi? Biz mi insânlara benziyoruz yoksa insânlar mı bize?!!

{314. sayfanın sonu}

SU İÇMEYENLER

Ba‘zı hayvânât vardır ki bütün hayâtlarında kat‘iyyen su içmezler.

Patagonya’da yaşayan lama nâm hayvân esâsen çorak mahallerde bulunup kat‘iyyen bir damla su içmez.

Kezâlik aksây-ı şarkî geyikleri de hiç su içmezler.

Londra hayvânât bahçesinde 52 sene yaşayan bir papağanın kat‘iyyen su içtiği görülmemiştir

Kezâlik Amerika’nın garb cihetlerinde hiç su bulunmayan mahallerde yaşayan birtakım fârelerde yine bu sûretle su içmeyen hayvânlardandır

BALIKLARIN KUVVETİ

Balıkların suda yüzerken ne kadar bir kuvvetle yüzdüklerini insânlarla mukâyese etmişler balıkları insânlardan daha kuvvetli bulmuşlardır.

80 kilogram vezninde olan bir adam suda yüzerken yedi kilogram bir kuvveti çekemediği ya’nî yedi kilogram bir kuvvetle geriden çekebilecek olursa durduğu hâlde 419 gram sıkletinde bir balık kendi vezninin hemân iki misline yakın olan 750 gramı sürüklemektedir.

BİR KİTÂBET DERSİNDE

Mu‘allimin biri kitâbet dersinde talebesine yazılmak üzre verdiği fikir.

-Bir milyonunuz olsa ne yaparsınız? dan ‘ibâret olup bütün talebe bu güzel su’âle kemâl-i iştiâ ile cevâb yazarlar ve her biri bütün tasavvurlarını kâğıd üzerine dökerek sahîfeler

doldururlar Nazmî isminde biri ise kâğıdını bomboş verir mu‘allim efendi kemâl-i hiddetle

-Siz niçin yazmadınız?

Deyince

-Efendim bir milyonum olunca hîçbir şey yapmayacağım

Demıştır.

BİR PİL MAHLÛLÛ

Hikmet-hânelerde ekseriyyetle tecrübeler için kullanılan sâni-i kromiyyetli (bî-kromât dö potaslı) manzûmeler için iyi terkîb:

Sâni-i kromiyyet potas veyâhud sâni-i kromiyyet

Sud 100 gram

Hâmiz-i kibrît 200 gram

Su 500 gram

Sıcak suda sâni-i kromiyyet potasyum pek güzel hallolur. Bunun için halledip soğuttuktan sonra ağır ağır hâmiz-i kibrîti koymalı ve hâmizi koydukça bir taraftan da dâ'imâ karıştırılmalıdır. {315. sayfanın sonu}

FANTEZİ

DÖRT AYAK BİR KOŞU MUSÂBAKASI

Paris gazetelerinden biri dört ayak olarak ya'nî elleri yerde bulunarak bir koşma musâbakası açmış ve kazanacaklar arasında tevzî' edeceği mükâfâtı i'lân sâyesinde epeyce tâlibler kaydetmiştir. Bu gazetenin dediğine göre:

Dört ayak koşmak tıbben de muvâfık bulunuyormuş zîrâ tabî'atın, hayvânât-ı sâ'ire gibi insânları da elleri yere temâs etmek üzre yarattığını ve insânın esâsı olan maymunlarda bu hâlin pek güzel görüldüğünü fakat insânların sonradan kendilerini kâ'imen gezmeye

alıştırarak bu şimdiki hâle geldiğini söylüyor ve bu hâlî ya'nî iki ayak üzre gezmeyi hilâf-ı tabî'at buluyor.

Bi'l-hâssa fi'l-i hazm dört ayak vaz'iyetinde daha iyi olduğu gibi adalâtta müşâhede edilen dermânsızlıklar, za'fiyyetler iki ayak üzerinde durmaya vücûdu cebretmekten ileri geldiğinden oda kalmıyormuş şimdi bu gazetenin tavsiyesi üzerine birçok Parisliler hergün odalarında sâ'atlerce dört ayak üzerine geziniyor ve böylece tâmm bir jimnastik yapıyorlarmış. Herhâlde hemân bir istifâde çıkarmak isteyen ba'zı zevât bu nev' hareketin der-hâl envâ'ını tertîb ederek; ayı yürüyüşü, hindi yürüyüşü, ördek yürüyüşü, gibi kimisi ağır ağır, kimisi sıçraya sıçraya birtakım yürüyüşler îcâd etmişler ve bu kış mevsiminde Paris mahâfilinin eğlenceleri bunlar olacakmış ve biraz daha geçerse bu yürüyüşler 'umûmî dans salonlarına kabûl edilecek ve belki böyle dört ayaklılara mahsûs balolarda tertîb olunacaktır.

Dört ayak balolarına gidenler 'umûmî kapıdan girer girmez dört ayakla yürümeye mecbûr tutularak balonun hitâmına kadar bu vaz'iyeti değiştiremeyecekmiş.

BİR MECLİSTE

-Doktor bey hîç yeni seneyi tebrîk etmiyorsunuz hayırlı olsun demiyorsunuz.

Orada bulunanlardan biri:

-Efendim Efendim doktor bey seneniz hayırlı olsun diyemezler. Zîrâ herkese hayırlı olan sene doktorlara hayırsız olur.

BİR MUHÂVERE

Erkek -Efendim erkek daha makbûldür zîrâ Cenâb-ı Hakk evvelâ erkeği sonra kadını yarattı.

Kadın -Evet Cenâb-ı Hakk güzel ve hasâ'is-i cemîleye mâlik nüshasını yaratmak için evvelâ bir karikatürünü yaptı. {316. sayfanın sonu}

KNOR

Meşhûr Knor Fabrikası müstahzarâtı ile tertîb olunabilecek yemekler

Knor'un Mercimek Unuyla Yapılmış Püre

250 gram Knor'un mercimek unu

80 “ tâze tereyağı

45 “ tâze süt

Bunu yapmak için evvelâ mercimek ununu yarım litre soğuk su içerisinde ezip hafif bir âteşte yâhud bir fırının bir köşesinde pişirmeli koyu bir hâle gelince azar azar sütü içerisine 'ilâve etmeli undan sonra bir çeyrek kadar daha pişirip bir süzgeçten süzmeli ve yeneceği vakit yağın 'ilâve edip gâyet sıcak iken yemelidir.

Hafif Yağlı Yulaf Çiçeği Çorbası

60 gram tereyağı

80 “ Knor'un yulaf çiçeği

1 $\frac{1}{2}$ litre su yâhud süt veyâhud yarı yarıya su karıştırılmış süt

$\frac{2}{8}$ “ tâze kaymak yâhud koyu süt

4 'aded yumurta

Suyun üçte ikisini kaynatıp üçte biriyle de yulaf çiçeğini ağır ağır iyice ezmeli ve bu ezme gâyet iyi dikkat etmelidir ki top top olmasın bu yulaf çiçeğini kaynayan suyun içine döküp orada kaynatmalı 30 dakîka kadar durmak ya'nî pişmek kâfîdir. Beri tarafta bir toprak çanak veya bir kâse içerisine yumurta sarılarını kaymağı ve tereyağını koyup içine dökerek çalkamalı ve bir kaşık ile dövmelidir ve sonra bunu da iyice süzgeçten geçirdikten sonra gâyet sıcak olarak yemeli.

Yağlı Yulaf Çiçeği Çorbası

120 gram tereyağı

80 “ Knor’un yulaf çiçeği

$1 \frac{1}{2}$ litre huvvetli et suyu

$\frac{2}{8}$ “ tâze kaymak veyâ süt

4 ‘aded yumurta

Yağın üçte ikisini eritip yulaf çiçeğini içerisine atmalı ve hafifçe çevirip azıcık kızarttıktan sonra et suyunun içerisine atarak çalkamalı ve böylece birazda kaynatmalı tekmiîl pişme zamânı en aşağı 30 dakîkadır.

Bu esnâda sathında köpükler hâsıl olacağından kemâl-i dikkatle onları almalı ve yağın diğer kısmıyla kaymağı ve yumurta sarılarını bir kâse içerisinde karıştırdıktan sonra onları da bu çorbaya ‘ilâve edip yine süzgeçten geçirdikten sonra sıcak sıcak yemelidir.

Bu çorbaların her ikisine de yağda kavrulmuş etmek konulur.

İhtâr -Bâlâda beyân olunan tertîblerdeki Knor müstahzaraâtı için Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı’nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi’ye mürâca‘at etmelidir.

Mekteb mu‘allimlerini uğraştıran ve her sene mektebden mektebe gezdirilen çocuklar evlerde nasıl büyütülüyorlar. {318. sayfanın sonu}

MÜ’ESSESE-İ MEDENİYYE

PUL DERNEĞİ

Battâl posta pulu mübâdelesine müte‘allik mu‘âmelât ile iştigâl eder elli paralık posta pulu mukâbilinde nizâm-nâme takdîm olunur.

Adres:

Nûr-i ‘Osmâniyye câddesinde müdâfa‘a-i milliyye cem‘iyyeti karşısında 38 numaralı dâ‘ire-i mahsûsa.

DOKTOR

YÛSUF RÂGIB

KEMİK ŞURUBU

Rahitis denilen ve kemiklerin eğrilmesine vücûdun ve sîmânın şeklinin bozulmasına sebep olan kemik hastalığına ve sıracaya mübtelâ, za‘îf, kansız ve yürümesi geciken çocuklarda te’sîr-i şifâ-bahşâsı kat‘îdir.

MÜSTAHZIRI VE DEPOSU

Der-sa‘âdette Şeh-zâdebaşı’nda Eczâ-hâne-i Sokrat ile bi’l-cümle eczâ-hâne ve eczâ depolarında bulunur. Şişesi 10 kuruştur.

FENN VE SAN‘AT

HER TÛRK’E LÂZİM BİR RİSÂLEDİR

Sanâyi‘i ‘ilmi ve fenni öğreten ve bi’l-cümle erbâb-ı sanâyi‘a yol göstermek üzere çalışan bu müfîd risâlenin üçüncü nüshası çıktı. Fî‘âtı 40 paradır.

KUYUMCU VE SAVATÇI

‘ALÎ USTA

Yerli ma‘mûlâtından her nev‘ savatlı bastonlar, kamçılar, modaya muvâfık kol düğmeleri i‘mâl edilir. Avrupa’dan gelen savatlardan her hâlde daha dayanıklı vatan ma‘mûlâtıdır.

TE’MÎNÂTLI KALPAKÇI MEHMED EMÎN

Uzun Çarşı başında ‘Osmânlı Kalpakçısı

Her nev‘ kalpak i‘mâl edilir ve son moda olan ipekten ma‘mûl kalpaklarında en a‘lâsı burada yapılır. İşin nefâsetine nazaran fî‘âtlar gâyet ehven olup teşrîf buyuracak zâbitân herhâlde memnûn olacaktır.

İDÂRE MAĞAZASI

MEHMED BAKIR, MEHMED ‘ALÎ

Der-Sa‘âdet Yeni Posta-Hâne Civârında Numara 18

Edevât-ı kırtâsiyye, ve mekteb kitâbları, âlât-ı edevât-ı fotografiya ve fantezi zarf kâğıd ve İngiliz çakıları vesâ’ire mağazamızda temiz olarak ehven fî’âtle fûruht olunur, bir def‘a teşrîf eder iseniz memnûn kalırsınız. {319. sayfanın sonu}

BEYOĞLU’NDA

(LİBRARY DE SKOL) KÜTÜB-HÂNESİ

Beyoğlu’nda Tünel Meydânı’nda kâ’in 525 numaralı (Library De Skol) kitâb-hânesinde Fransızca mekteblere ‘â’id her türlü talebe kitâbları ile seyâhat-nâmeler, en yeni çıkan eserler, romanlar, harîtarlar Fransa’nın en meşhûr resimli gazeteleri, risâleler bulunduğu gibi ‘ale’l-‘umûm mekâtibin mevsim-i küşâdının hulûlü münâsebetiyle birçok yeni ve mütenevvi‘ mekteb kitâbları da celb edilmiştir. Bundan mâ-‘adâ mezkûr kitâb-hânedeki mekteblere mahsûs levâzım-ı kırtâsiyyenin, defter, kâğıd, kalem vesâ’irenin zarîf ve nefis her nev‘i dahî satılmaktadır. Kitâb-hâne ayrıca kartvizit tab‘ını da der-‘uhde ile az zamân zarfında istenilen tarzda güzel kartlar basar. Mekâtib müdürleri ile evliyây-ı etfâl, müdire ve ‘ale’l-‘umûm talebenin nazar-ı dikkati celb olunur: bir def‘a (Library De Skol) ziyâret edilsin herhâlde memnûn kalınır.

İ‘LÂNCILIKTA BÜYÜK BİR İNKİLÂB

“Mekteb Müzesi” risâlesi nâmını “Resimli Dünyâ”ya tahvîl etmekle berâber i‘lâncılıkta da büyük bir inkilâb meydâna getiriyor.

Bu risâle 36 sahîfeden ‘ibâret bulunduğu hâlde fî’âtı yalnız yirmi para olduğundan sarfiyyâtı pek ziyâde olacağı gibi bütün i‘lânâtı da meccânen yapacaktır.

İ‘lân için evvel emirde gerek kapakta gerek dâhilde her sahîfeye 40, nısıf sahîfeye 25, rubu‘ sahîfeye 15 ve beher satra bir kuruş alacak fakat risâle neşrolununca bütün bu para mukâbilinde risâle vererek aldığı parayı i‘âde etmiş olacaktır.

Meselâ yirmi beş kuruş ücretle i‘lân veren mağaza veya şahıs risâle neşrolunur olunmaz 50 nüshaya dest-res olacak ki bunları müşterîsine hediye etmekle veyâhud doğrudan doğruya satmakla i‘lân parasını elde etmiş olur. Bu yolda i‘lân veren birçok mağazalar müşterîlerine ciddî, resimli ve birçok ma‘lûmâtı muhtevî risâleler hediye ederlerse hem i‘lânlarını tevzî‘ etmiş okutmuş hem de müşterîlerinin memnûniyyetlerini celb etmiş bulunurlar.

İ‘lân vermek isteyenlerin ya doğrudan doğruya i‘lânlarını risâle müdürî Ahmed Edîb Bey’e göndermeleri veyâhud görüşecek bir adam gönderilmek üzere kartpostal ile ma‘lûmât vermeleri lâzımdır.

Muktedir Bir Hey’et Tarafından Neşrolunan

“BİLGİ”

Mecmû‘asının Birinci Sayısını Okuyunuz

{320. sayfanın sonu}

Leylî ve Nehârî

HADİKA-İ MEŞVERET MEKTEBİ

Mü’essis ‘Abdî ve Müdürî Ahmed Edîb Beyler

Ciddî bir tahsîl görmek, Bakalorya imtihanlarına hâzırlanmak ve teşebbüsât-ı şahsiyyede kuvvete, mu‘âmelât-ı ticâriyyede lâzım gelen mu‘âmelât-ı esâsiyyeye, mâlik olmak için yegâne mektebdir.

Adres –İstanbul’da Şeh-zâdebaşıda Altûnîzâde Konağında “Hadîka-i Meşveret” Mektebi

Kadınlık Hayâtı -Kadınlar Dünyâsı’ndaki ciddî yazılarıyla tanınmış olan Emîne Seher Hanımefendi tarafından neşredilmekte olan bu ciddî kadın gazetesi pek kıymet-dâr yazılarla çıkmaktadır mutâla‘asını her hanıma tavsiye etmeyi vecîbeden ‘addederiz fî’âtı bir kuruluşur.

ARTIK BALIK YAĞI İÇMEYİNİZ

HASAN KUVVET ŞURÛBU

Formülü Paris, Berlin, Londra'da müstesnâ bir mevki' ihrâz etmiştir. Havâss-ı devâ'iyyesi Fransa düstûrû'l-edviyesinde mukayyedir. Adalâtın ve kemiklerin sür'atle neşv ü nemâsını te'mîn ettiği hasebiyle çocuklara kemik hastalığına, sıracaya, bedene lâzım gelen gıdâyı vermesi ve kanı ziyâdeleştirip temizlemesi cihetiyle kansızlığa, za'f-ı 'umûmîye, veremlere gençliğini sû-i isti'mâl ile 'adem-i iktidâra dûçar olan delikanlılara, ihtiyârlara, genç kızlara, romatizmalılara, bel ağrısına, hastalıktan yeni kalkmış olanlara, lohusalıktan za'îf düşenlere, sinirli kadınlara, 'asabî gençlere, mi'desinden şikâyet edenlere karşı mücerreb ve te'sîr-i kat'îdir bütün eczâ-hânelerde bulunur. Başka 'ilâc teklîf edilirse kat'iyyen kabûl etmeyiniz. Çünkü bu şurûb balık yağından daha mukavvîdir. Bundan daha mukavvî bir 'ilâcın istihzârı 'adîmü'l-imkândır. Taşra için ciddî vekîllere ihtiyâc vardır.

Deposu:

HASAN ECZÂ-HÂNESİ

Hasan kuvvet şurûbu müstahzır şübbân-ı vatanımızdan eczâsı {eczâcî} Hasan Bey'le Bahçe Kapısı'nda bir eczâ-hâne küşâd ettiğini tebşîr ederiz. Mesleği istikâmettir. Fransa'nın -Poulenc Frères- ve Almanya'nın, -E. Merck Bayer- gibi en meşhûr fabrikalardan sipâriş ettiği sâf ve mü'essir edviye ile reçeteleri ihzâr eder. Avrupa ve 'Osmânî müstahzırât-ı cedîdesi dâ'imâ bulunur. Fî'ât kat'iyyen maktû'dur. Her nev' idrâr tahlîlâtı yirmi kuruştur. {Son ek 1. sayfanın sonu}

KNOR'UN ET SULARI

Esâs hâlis mükemmel etten çıkarılmış olmak üzere der-hâl bir et suyu tedârik etmeye hemân evlerde herkes muhtâcdır.

İşte Knor fabrikasının küçük tavla zarı gibi mik'ablar şeklinde sulb olarak ihzâr eylemiş olduğu et suları yüz dirhem kadar sıcak suyun içerisine atılınca hallolarak gâyet lezîz bir sûrette içilebilir.

Bu et suları îcâbında sofrada veya sabahleyin çorba makâmında kullanılacağı gibi et suyu ile pişirilmesi îcâb eden yemeklere de fevka'l-âde elverişlidir.

İşte kış mevsiminde gerek sabahları yalnız bir sıcak su kaynatmakla güzel tâze bir et suyu içmek gerek bütün sebzeleri pişirmek için bundan iyi bir vâsıta olamaz.

Bunun bakkâlların kâffesinde bulunduğu gibi Memâlik-i 'Osmâniyye acentesi İstanbul'da Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı'nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi'dir. {Son ek 2. sayfanın sonu}

15 Kânûn-i Evvel {1}329

Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-11

Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir

Sene-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

Hâlîde Edîb -----Şahsiyyet

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Edîbe-----Târîh-i Tabî‘î Mektûbları

Nedîm-----Maymunlarda Hiddet

Şu‘ûn-i fenniyye – Belkıs Şevket Hanım - Karikatür – Panama Kanalı - Bin Bir Levha –
Sakız Vesâ’ire

Fî’âtı 20 paradır

İstanbul

Resimli Kitâb Matba‘ası

1329

NECÂTÎ, MEMDÛH BİRÂDERLER

Bin türlü fedâ-kârlıklar neticesi olarak Avrupa’nın en meşhûr fabrikalarında nâmımıza i‘mâl ettirmiş olduğumuz kurşun kalemleri memleketimizin en ma‘rûf ressâmları tarafından mazhar-ı takdîr olduğundan ‘umûm mektebliler işbu kurşun kalemlerini Avrupa’nın sâ’ir fabrika ma‘mûlâtına tercîhen isti‘mâline başlayacak olurlarsa bir Türk ticâret-hânesinin tevsî‘ine hizmet etmiş olacaklardır. Mezkûr kalemlerin grafiti “à w Faber’ Johann Faber” fabrikalarının yirmi paraya satılan grafitinin ‘aynıdır. Onlar sizlere yirmişer paraya muhtekirâne bir sûrette satılıyor. Biz ise on paraya satıyoruz. Bu fedâ-kârlığımız mahzâ vatandaşlarımızı Türk mâlına alıştırmak ve İslâm ticâret-hânelerini ahz ve i‘tâya nazar-ı dikkatlerini celb etmekten ‘ibârettir. Ticâret-hânemizin husûsî mücellid-hânesinde i‘mâl ettirdiğimiz mekteb defterleri bi’l-hâssa şâyân-ı tavsiyedir. Nefâ’is-perver mekteblilerden gördüğümüz rağbet dolayısıyla bir kat daha hâl-i mükemmeliyyete ifrâğ ederek Avrupa’nın mekteb defterlerine fâ’ik olarak i‘mâl ettiriyoruz. Ma‘mûlât-ı dâhiliyye sırasına giren işbu defterlerin sarfına daha ziyâde revâc gösterecek olursanız, ticâret-hânemizin terakkîsine yardım etmiş olursunuz ki bizde daha ziyâde ma‘mûlât-ı ticâriyyede bulunarak size her gün yeni çeşitler ve zarîf mâllar tedârik eder ve tekmîl kuvvetimizle çalışacağımızı va‘dederiz.

MEMLEKETİMİZİN ÜMÎD-İ İSTİKBÂLİ OLAN GENÇ MEKTEB EFENDİLERİ VE HANIMLARI!

Sizin şimdi devâm etmekte olduğunuz mekteblerin pek yakın bir zamâna ‘â’id talebesi olan bizler; mekteb hayâtında defter kalem kâğıd gibi malzemenin tedârîğinde dûçâr olduğumuz müşkilâtı düşünerek doğrudan doğruya sizlere hizmet etmek ve ‘aynı zamânda size fikr-i teşebbüsün bir semeresini göstermek üzere şu ticâret-hâneyi açtık ve hamd olsun pek çok rağbet gördük. Mağazamız bizim değil, sizin bir isr-i teşvîğinizdir. Ticâretin ne kadar tatlı bir meşgale olduğunu anlamak için bizim küçük ve zarîf mağazacığımız size güzel bir mahall tedkîk olur. Geliniz görünüz hiç olmazsa ticâret yolunda nasıl çalışmak lâzım geleceğine dâ’ir bir fikir hâsıl etmiş olursunuz. Biz çalıştık ve çalışacağız sizde şimdiye kadar gösterdiğiniz teveccüh ve rağbeti kesmeyiniz ki

memleketimiz karîben tekmîl mekteb levâzımını hâvî büyükçe bir ticâret-hânye daha sâhib olabilsin.

Ticâret Mekteb-i ‘Âlîsi Me’zûnlarından Necâtî Memdûh Birâderler

Mağazamızın başlıca eşyâ’ları: -Mekteb Defterleri -Kurşun Kalemler -Kalem Sapları – Kalem Uçları, Mürekkebli Kalemler -Hokka Takımları, Cüz’-dânlar, Cep Defterleri -İngiliz Çakıları -Mekteb Çantaları -Boya Takımları -Kalem Kutuları -Kartpostal Albümleri –Kartpostallar -Mürekkebler -Mektûbluk Kâğıdlar -Fantezi Kâğıdlar -Mektûbluk Zarflar –Kürre-i Musanna‘alar -Kâğıd Sepetleri -Her Nev‘ Cedveller, vesâ’ire... Mağazamızda ehven fî’âtla satılmaktadır. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

UFÛL

Râ’if Necdet Bey birâderimizin hissiyyât-ı milliyye ve vataniyyeyi tenvîr ve tehyîc eden bu cidden mühimm eser-i edîblerini bütûn kârî’ ve kârî’elerimize, tahsîs-i tekmîl mekâtib-i i’âdiyye ve ‘âliyye talebesine ehemmiyyetle tavsiye etmeyi vecîbe-i kadir-şinâsî ve lâzıme-i vatan-perveriden ‘addeyleriz. Eserin hâ’iz olduğu kıymet ve nefâset-i fevka’l-‘âdeye mukâbil fî’âtı yedi buçuk kuruştur.

KUYUMCU VE SAVATÇI

‘ALÎ USTA

Yerli ma‘mûlâtından her nev‘ savatlı bastonlar, kamçılar, modaya muvâfık kol düğmeleri i‘mâl edilir. Avrupa’dan gelen savatlardan her hâlde daha dayanıklı vatan ma‘mûlâtıdır.

TE’MÎNÂTLI KALPAKÇI MEHMED EMÎN

Uzun Çarşı başında ‘Osmânî Kalpakçısı

Her nev‘ kalpak i‘mâl edilir ve son moda olan ipekten ma‘mûl kalpaklarında en a‘lâsı burada yapılır. İşin nefâsetine nazaran fî’âtlar gâyet ehven olup teşrîf buyuracak zâbitân herhâlde memnûn olacaktır.

İDÂRE MAĞAZASI

MEHMED BAKIR, MEHMED ‘ALÎ

Der-Sa‘âdet Yeni Posta-Hâne Civârında Numara 18

Edevât-ı kırtâsiyye, ve mekteb kitâbları, âlât-ı edevât-ı fotografiya ve fantezi zarf kâğıd ve İngiliz çakıları vesâ’ire mağazamızda temiz olarak ehven fi’âtle fûruht olunur, bir def‘a teşrîf eder iseniz memnûn kalırsınız.

MÜ’ESSESE-İ MEDENİYYE

PUL DERNEĞİ

Battâl posta pulu mübâdelesine müte‘allik mu‘âmelât ile iştigâl eder elli paralık posta pulu mukâbilinde nizâm-nâme takdîm olunur.

Adres:

Nûr-i ‘Osmâniyye câddesinde müdâfa‘a-i milliyye cem‘iyyeti karşısında 38 numaralı dâ’ire-i mahsûsa.

DOKTOR

YÛSUF RÂGİB

KEMİK ŞURUBU

Rahitis denilen ve kemiklerin eğrilmesine vücûdun ve sîmânın şeklinin bozulmasına sebep olan kemik hastalığına ve sıracaya mübtelâ, za‘îf, kansız ve yürümesi geciken çocuklarda te’sîr-i şifâ-bahşâsı kat‘îdir.

MÜSTAHZIRI VE DEPOSU

Der-sa‘âdette Şeh-zâdebaşı’nda Eczâ-hâne-i Sokrat ile bi’l-cümle eczâ-hâne ve eczâ depolarında bulunur. Şîşesi 10 kuruştur. {İlk ek 2. sayfanın sonu}

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-11

Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir

Sene-1

şimdilik on beş günde bir çıkar

ŞAHSIYYET

Bugünkü medeniyet bukesinde bir çiçeğimiz olmak için şahsiyetimizi tekâmül ettirmeli, her şu‘be-i fûnûn husûsiyle fûnûn-i nefîsede, Türklüğü kendi çehresiyle ifâde etmelidir. Her ma‘nâsıyla büyük ve müterakkî bir millet olmak için bir eksliğimiz vardır ki o da şahsiyetimizin tekâmül etmemiş olmasıdır öyle en ufak hayvânlardan insânlara varıncaya kadar hükmü cârî olan mübârezeli hayâtta şerefle var olmak için elzem olan bu san‘at-ı mukaddeseyi tecellî ettirmek için ne yapmalıyız?

Ta‘lîm ve Terbiyede Şahsiyyet -Şunu da bilmeliyiz ki şahsiyyet eğer bir çocukta bir insânda zâten yoksa ona şahsiyyet bahşetmek mümkün değildir. Bütün vesâ‘it-i ictimâ‘iyye ve ta‘lîmiyyenin vücûda getireceği şey yeniden bir şahsiyyet îcâdı değil zâten bu hasletin mevcûd olduğu insânlarda her vesîle ile bunu inkişâf ettirmektir gerçi mevcûd bir şeyin imhâsı gayr-ı kâbil ise de uzun bir esâretin şahsiyyeti öldüreceğine ezeceğine kâ’îlim. Uzun müddet esâret ve tazyîk ile inlemiş bir milletin şahsiyyet-i siyâsiyyesi olamayacağı gibi, fenâ ve müstebid şerâ‘it-i ictimâ‘iyyeler tahtında insânlarında hüviyyeti ezilir. Bu hâlde herkes birbirine benzer. Zâlimâne ve müstebid, bir ta‘lîm terbiye tahtında bir milletin şahsiyyet-i fikriyyesi, bed‘ası inkişâf edemez her yere ziyâ ve hayât neşreden hürriyyet en çok ahlâkın teşekkülünde, {320. sayfanın sonu} cem‘iyyetin revâbıtında, terbiye-i efkâr ve hissiyyede mevcûd olmalıdır. Eğer çocuklarımızın beyinlerini, benliklerini ‘asırlardan beri ezip öldürmüş olan bir sıra zincîr-i efkârdan tahlîs edemez ve daha açıkçası müstebidâne olan ta‘lîm ve terbiyemizi ıslâh eylemez isek Türklerin de ister husûsî ister millî, bir şahsiyyetleri olacağına inanmayınız.

Çocuklarımızı bizim yaşadığımız gibi yaşamaya, bizim düşündüğümüz gibi düşünmeye, bizim hissettiğimiz gibi hissetmeye mecbûr etmeyelim ecdâdımızın düşüncelerinden bî-lüzûm olan kısımlarını da beyinlerine hakketmeden tevakkî edelim çünkü onların da, düşünmeye, yaşamaya, hissetmeye hakları vardır. Yalnız müşfik eller, basîret-kâr bir dikkatle onların önüne ahlâkî, edebî ve ictimâ'î en büyük en mu'tenâ numûneler koyalım onlara bedâyi'-i efkârı 'ulviyyet ve fedâ-kârlık numûnelerini gösterelim. Fakat onlar bu numûneleri hayâtlarına istedikleri sûrette tatbîke muhtâr olsunlar. Öyle bir zamânda bulunuyoruz ki ekseriyyet ihtitâcî vâlideler, mu'allimeler ve mu'allime nâm-zedleri teşkil ediyor; işte istikbâlin istikâmet-i tâli'ini ta'yîn edecek kudretler! Hepinize birden derim ki ister kendi çocuklarınıza ister başkalarının çocuğu, olsun, ister fakîr, ister zengin, ve ister erkek; ister kız olsun hîçbir çocuğun husûsiyyetini, düşünüşünü şahsiyyetini tebeddüle tazyîke kalkmayınız. Siz onların gözleri önünde kendi hayâtınızı en derin en güzel kâbiliyyetleri yaşayınız, dimâğınızın muhteviyyâtını çocukların önüne dökünüz, güzel hissler güzel efkâr ister sizin ister başkasının olsun bunları dâ'imâ çocuklara gösteriniz. Fakat böyle düşününüz böyle yaşayınız demeyiniz.

Meşrûtiyyetten sonra ben kendimde çocuklara karşı yeni bir hâlet-i rûhiyye buldum. Her cins ve her şekil 'Osmânî çocuğu karşısında rûhum 'acîb bir tevâzu' ve şefkatle yaşlara bulanıyor. Her küçük çehre kalbimi titretiyor, her küçük cebhe hürmet ve tecessüsle karışık bir hiss uyandırıyor. Hemân her çocuğun karşısında: belki işte bu cebhe terk-i milletine edebiyyâtta bir çehre bir hüviyyet verecek bedâyi'-i milliyyeler saklıyor, belki bu küçük Türklere mi'mârlıkta veyâhud ressâmlıkta bir şahsiyyet bahşedecek; belki bu küçük çehre hüviyyet-i milliyyemizin bir a'zâsı olacak diyorum.

Biz analar, mu'allim ve mu'allimemiz yeniden şahsiyyet îcâd edemeyiz fakat şahsiyyetin inkişâf etmesi için şerâ'it-i muhît hâzırlayabilir. Çocuklarımızı evde eski münâsebetsiz terbiyelerle ezdik;

Hâlîde Edîb

-mâ-ba'di var- {321. sayfanın sonu}

MAYMUNLARDA HİDDET

İnsânların hâl-i hiddetleri ve bu esnâda aldıkları tavır epeyce tedkîk edilmiş bulunduğu hâlde hayvânât hakkında hîçbir şey yazılmamıştır. Ancak seyyâhın biri gorilden i'tibâren

bi'l-cümle maymunların nasıl hiddetlendiklerini ve hiddetlenince ne yapmakta olduklarını tedkîk etmiş ve bu husûsta epeyce ma'lûmât vermiştir.

Goril maymun cinsinin en büyüğü ve kuvvetlisidir.

Bu hayvân hiddetlendiği vakit olduğu yerde durur. Ve yumruklarıyla göğsüne vurmaya başlar. Göğsüne vurduğu vakit 'âdetâ kuvvetli bir davul gibi güm güm öter ve düşmânlarını bu hâl ile tedhîş ederek kaçır.

Bir de goriller hiddet zamânında fevka'l-âde dehşetli seslerle bağırmaya başlar. Bu bağırma evvelâ bir köpek havlaması gibi başlar ve sonra gök gürültüsü tarzında bir şekil alır. Hattâ goril görmeksizin bu sadâyı işitenler müdhiş bir şey'in patlamakta olduğunu zannederler bu mahûf gürültüler göğsünden ve karnından doğru pek korkunç inilti ile gelir.

Hiddetli bir gorilin gözleri yıldırım gibi parlar ve başının tüyleri dimdik kalkarak 'âdetâ titrer. Ve ara sıra dudaklarını kaldırıp dişlerini göstererek yine müdhiş gürültülerle tekrâr bağırmaya başlar.

Böylece biraz devâm ettikten sonra bir iki adım ilerler ve yine bir iki adım yürür ve dâ'imâ göğsünü yumruklarıyla döverek karşısındaki hasmına gözlerini dikerek bakar.

Ondan sonra sağ ve sol taraflarına bir ser-hoş gibi sallanarak yürümeye başlar ve hasmına tâmm yaklaştığı bir zamânda dudaklarını öyle bir açar ve dişlerini öyle bir sûrette gösterir ki işte o esnâda eline düşecek bir adımın ısırdığı yerini kuvvetli bir değirmen gibi öğütür.

Maymunlardan şempanze denilen cinse gelince. Bunu kızdırmak pek kolaydır. Sevdiği ve yemeye alıştığı bir şeyi vermeyince der-hâl hiddetlenir.

Yüzbaşı Sayir nâmında bir zât kendi müşâhedesini anlatarak diyor ki.

Hiddetli Maymunlar {323. sayfanın sonu}

Esnây-ı seyâhatimde bir şempanzeyi kızdırdım. {322. sayfanın sonu}

Şempanze keskin ve tiz bir ses ile alav bağırdı.

Ondan sonra başını duvara fevka'l-âde şiddetli vurmaya başladı ve bu darbelerin te'sîriyle nihâyet arkası üstü yere yuvarlandı.

Ondan sonra yine yerden kalkarak orada duran bir sandık üzerine çıkıp ellerini kavuşturduktan sonra kendisini kaldırıp yere attı.

Artık hayvânın helâk olacağından korkarak asıl kızmasını mûcib olan bir meyveyi verdim.

Der-hâl yavaş yavaş homurdanarak mırıldanarak yemeye başladı.

İşte böylece mâlik olduğum şempanze ne kadar kızsın ne kendine bakan hizmetçiyi ne de beni kat'iyen ısırmaz ve üzerimize hücum etmezdi” Şempanzeler ve orangutan denilen maymunlar biraz hiddetlenince dudaklarını fevka'l-âde ileri uzatır ve o sûretle ağzını tuhaf bir şekle koyarak havlamaya başlar meşhûr Darwin'in dediğine nazaran dişi şempanze yavruları kızdırıldığı vakit tıpkı küçük çocuklar gibi dudaklarını uzatarak ve ağızlarını açarak bağırmaya ve kollarını etrâfta sallamaya ve kendini yerlere atarak orada yuvarlanmaya başlar. Ve o esnâda kendine ne uzatılrsa ısıtır.

Sinopitek {Cynopithecus} Hâl-i Hidette

Genç bir Jibon nâm maymunda hiddet zamânında 'aynıyla o harekâtı gösterir.

Diğer 'ale'l-umûm maymunlarda da hemân bu hâllere müşâbih âsâr-ı hiddet görünür. Ve ekserîsinde tüyler dikleşir ağız açılır dişler gösterilir hattâ kuyruk tüyleri bile dimdik kalkar.

Şempanze Hâl-i Hideti

Babuın –Babouins- denilen nev‘ maymunlar yek-diğerine kızdıkları vakit karşı karşıya geçip {324. sayfanın sonu} esniyor gibi münâvebe ile ağızlarını açarlar böyle bir müddet devâmdan sonra hakîkaten esnemeye başlayarak uyurlar.

Darvin bu tarz hareketi evvel emirde her ikisinde yek-diğerine dişlerinin sağlamlığını ve dehşetini göstermekte olduğuna hamlediyor.

Habeşistân’da görülen bir babuinde kızdığı vakit yumruğunu yere veyâhud önünde ne bulunursa onun üzerine vurur ve tıpkı hiddetlenmiş bir insânın hâlini gösterirmiş.

Sinopitek Hâl-i İstirâhatta

Bundan başka ba‘zı maymunlarında kızdıkları vakit tıpkı insânlar gibi kıpkırmızı oldukları ve yüzlerinin renginden hâl-i hiddetlerinin tamâmıyla anlaşılabilirdiğini söylüyorlar.

Hattâ esâsen kırmızı renkli etleri görünen vücûdunun arka cihetleri fevka‘l-‘âde parlak ve kırmızı bir hâle girermiş.

Nedîm

Terakkiyyât-ı nisvânın tarz-ı mişvârı

{325. sayfanın sonu}

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

-Mâ-ba‘di-

Birbirine mahrem olan ‘â’ileler beyrinde de cârî olabilirler. -Sofrada birinci ve ikinci numaralar ortada karşı karşıya olan yerdir-.

Bu tarz bizde ‘umûmiyyetle cârî olamayacağından sofraya bir riyâset edecek zât her kim ise birinci numaraya oturup misâfirleri derece derece karşısına ve yanlarına sıra ile

otururlar. Bu sofrada ev sâhibesi ba‘zen birinci numarada olan mevki‘ini bir misâfîre verebilir. Yemeğe başlanırken hâne sâhibesi kendi tabağına aldığı yemeği ba‘zen yanındaki büyük zâta vesâ‘irleri de madamlara takdîm ile onların boş tabaklarını kendi önlerine alarak tekrâr kendileri için yemek aldıkları gibi ba‘zen de herkes kendi tabağına aldığı yemeği kendisi yer.

Alafranga sofralarda yemeğin müfredât listelerini her misâfîrin tabakları hizâsına koymak lâzımdır misâfîrler buna bakarak ta‘âmın ‘adedi ve kendi iştihâsına göre yemek alır. Fazla ve yiyemeyeceği şeyler olarak tabaklarda bırakmak hem isrâf hem mahcûbiyyeti dâ‘îdir.

Alafranga Sofralarda Hizmetçiler ve Vezâ‘ifi -Alafranga sofralarda levâzımâtın kâffesi evvelce tartîb olunur. On iki kişilik bir sofraya için, bir, iki, daha ziyâde ise iki, dört, pek büyük sofralarda ise dört; altı kişi yemek vermek ve bunların bir misli kullanılan yemek tabaklarıyla çatal, bıçak, kaşıkları kaldırmak ve bir mislide bunların yerine diğerlerini ihzâr ve tevzî‘ etmek üzere üç sınıf üzerine münkasım olmalıdır. Bunların her üç sınıftan birine hangi numaraya kadar nezâret edeceği dahî ayrıca ta‘yîn edilmelidir.

Sofrada yemek veren hizmetçiler misâfîrin sol tarafından yemek vermeye başlayıp kendine mahsûs olan numaraları bu sûretle ta‘kîb eder. Yemek bitince diğer hizmetçilerden biri sol taraftan kirli tabağını alıp diğeri sağ taraftan tabağı verir.

Kirli tabakları toplamaya me‘mûr hizmetçiler {326. sayfanın sonu} numarası dâhilindeki misâfîrin yemeği müte‘âkib çatal ve bıçağı bulaşık tabakta bıraktığını görürse tabakla bunları almalı ve tabak verenlerde buna dikkat edip vereceği tabakla berâber temiz çatal, bıçak getirmelidir. Fakat bu yalnız kirli tabakta bırakılan takımlara mahsûs olup sehpa üzerine konulanlar toplanmaz.

Belkıs Şevket Hanım (Makâlesine Mürâca‘at) Panama Kanalı (Makâlesine Mürâca‘at)

{327. sayfanın sonu}

{328. sayfanın sonu}

Yemek tevzî'ine 'umûmun tabakları verildikten sonra başlanacağı gibi eğer her ta'âmda çatal, kaşık, bıçak değiştirilmeyecekse balıktan sonra ve yemeğin hitâmında usûlen yemişlere mahsûs tabaklar verilirken çatal takımının kâmilten tebeddülü iktizâ eder.

Sofranın cesâmetine göre takımlar az ise kaldırılanları yıkayıp ve kurulayıp hâzır etmek üzere salona civâr-ı mahfî bir mahalde bir iki hizmetçi bulundurulmalıdır.

Alafranga sofraya konulacak yemek tabaklarında îcâb edenleri kışın mümkünse yemek verileceği vakitten biraz evvel sıcak sıcak tevzî' olunmalıdır.

Misâfirlerden ba'zı yemeği almayacağını îmâ edenler olursa hizmetçinin ısrâr veya o yemeği medihte bulunması terbiyesizliktir.

-ALAFRANGA SOFRALARDA EL YIKAMAK-

Yemek nihâyet buldukta koyu renkli veya billur buzlu kadehlerle güzel kokulu sular yemiş tabaklarıyla berâber her misâfirin önüne tevzî' olunur bu gibi sofralarda zâten el

ve ağız kirlenmeyeceğinden lüzûm hissedenler bu suyun içine parmaklarını batırarak çalkayup havlularla kurulayarak kalkarlar.

‘Â’ilelerde Husûsî Alafranga Yemek Sofrası -Alafranga sofralar husûsî yemeklerde bir hizmetçi ile idâre olunabilir. Sofra evvelce tertîb olunup efrâd-ı ‘â’ilenin mevki‘leri ta‘yîn ve yemek tabakları ikişer nihâyet üçer tâne olmak üzere ihzâr olunarak ‘ale’l-usûl bardaklar ve çatal takımları yerlerine konur. Yemek hizmetçi tarafından getirilerek sıra ile tevzî‘ olunur hitâmında hizmetçi evvelce sofradan yemek tabağını müte‘âkiben herkesin önündeki kirli tabakları kaldırarak diğer yemeği getirir zâten tabaklar hâzır olduğundan yine tevzî‘ eder. Bu sûretle yemekte nihâyet bulur. Eğer yemeğin ‘adedi fazla olup üçüncü tabakta yetişmeyecek olursa bunları alır almaz büfeden diğer tabakları evvelce tevzî‘ sonra diğer yemeği getirir. Zâten sofrada her şey evvelce ihzâr edilmiş olduğundan hizmetçiye yalnız yemek tevzî‘ etmek ve kirli tabakları kaldırmak vazîfesi kalır ki bu da müşkil bir şey değildir.

Ba‘zen bu sofralar hîç hizmetçisiz de idâre olunabilir. İfrâd-ı ‘â’ileden gençler ya bir hafta yâhud da bir gece sıra ile nevbet alıp sofranın her bir levâzımâtını evvelce ihzâr ve ikmâl edip {329. sayfanın sonu} mu‘ayyen mahallerde tabakları yemeğin ‘adedine göre üst üste koyarak yanlarına da çatal takılarını ve bardaklara suları koyup hâzırlar. Yemeğe inildikte nevbetçi hanım ilk yemeği getirip sofraya riyâset eden ‘â’ile re’îsesinin önüne koyar ve gidip yerine oturur re’îse evvelâ kendi önünden bir tabak alıp yemeği koyarak evvelce verilmesi lâzım gelene ve sonra sıra ile herkese verir. Her yemek verilen önünden tabağın yerini re’îseye vererek yemeği alıp önüne koyar. En sonra yemeği re’îse alır ve yemek alanlar bekleyip tevzî‘in hitâmında herkes birlikte başlayarak yerler. Bu yemek nihâyet buldukta nevbetçi olan hanım kalkıp kirli tabakları herkesin önünden alarak ikinci yemeği getirip yine sofraya riyâset edenin önüne koyar evvelki tertîb üzere yine tevzî‘ olunur ve yemeğin nihâyetine kadar bu usûl ta‘kîb olunur.

Alaturka sofralarda da mutlakâ her yemekte biri kalkıp su, yemek, ekmek vesâ’ire vermeye mecbûrdur. Alafranga sofrada yalnız fazla olarak kirli tabakları toplamak var ki bu da örtü ve çiçeklerle tezyîn olunmuş temiz bir sofrada herkesin kendi tabağından kemâl-i intizâm ve iştihâ ile yiyeceği yemeğe mukâbil kat‘iyyen ağır bir vazîfe teşkil etmeyeceğinden bu usûle herkesin ri‘âyet etmesi îcâb eder.

Suvar Sofrası -Balo, gece ziyâfet ve düğünlerine akşam yemeğiyle berâber da‘vet olunanlar sâ‘ir yemek ziyâfetlerinde olduğu gibi kabûl olunup ancak gerek bunlar gerek yemekten sonra yalnız eğlenceye da‘vet olunanlar içinde ekserîsi sabâha kadar kalacaklarından me‘kûlât ve meşrûbâta hissedecekleri ihtiyâcı nazar-ı dikkate alarak eğlence mahallinin civârında büfe nâmıyla bir mahall tertîb olunur.

Büfe odasında bir sofra tanzîm edilip muntazaman tabaklara konulan şekerleme, çerez, soğuk etler, yemişler, tatlılar, bulunacağı gibi ayrıca bir mahall-i mahsûsada meşrûbât, dondurma vesâ‘ire konulup isteyenlere emredecekleri şeyleri kemâl-i terbiye ve sür‘atle sofraya bakan hizmetçiler verirler.

Meşrûbât ve me‘kûlâtta mevcûdun suvar sofrasında bir pusulası bulunursa ihzâr edilmeyen şeylerden dolayı ne mürâca‘at edenler ve ne de tevzî‘ me‘mûru mahcûb olur.

Yemiş Sofrası -Bütün gece devâm etmeyecek olan yemekten sonraki husûsî da‘vetlerde gece bir vakt-i mu‘ayyen ve münâsibde muntazam tepsi ile getirilip meclisin münâsib bir mahalline masa üzerine konulur. Ve etrâfına da misâfirin ‘adedine göre sandalye verilir.

Misâfirler üzerlerine göre ya sandalyeye oturarak yâhud ayakta istediklerini yerler. {330. sayfanın sonu} El bezlerine el silindikten sonra sofra kaldırılarak meclise devâm olunur.

Çay Sofrası -Efrâd-ı ‘â‘ilenin mu‘tâda göre sabâh ve ikinci vakti içecekleri çay sofra odasında yemek masasında verilebileceği gibi salonlarda sûret-i mahsûsada ihzâr olunan masa üzerinde de tertîb olunur.

Çay masasının üzerine temiz ve güzel örtüler örtülüp ba‘zı mahalleri çiçeklerle tezyîn olunarak çay tevzî‘ine me‘mûr olan her kimse önüne çay semâveri ve etrâfına da yanında kaşıklarıyla berâber fîncânlar konulur. Muhtelif ve zarîf tabaklarda tereyağı sürülmüş ekmekler, pandispanya, pasta, bisküvi gibi mütenevvi‘ şeylerle husûsî kaplar içinde kaynatılmış süt ve ufak ufak kesilmiş limonlar bulunur

Çay masa etrâfındaki sandalyelere oturularak içilir. Çayı tevzî‘ine me‘mûr olan açık veya koyu mu, sütlü mü nasıl istenildiğini her vereceği zâta sorarak ona göre yapar ve çay takımı yanında hâzır bulunan şekerliği de ‘aynı zamânda uzatır ve ikinci çay hâzırlamakla meşgûl olur. Artık çaylarını alanlar kendi önlerinde bulunan şeker veya ekmek gibi şeyleri yanında bulunana o da diğer yanında bulunana sıra ile tevzî‘ ederler.

Çay masanın etrâfına oturularak içildiği gibi pek galebelik zamânlarda ayakta da içilebilir. Böyle zamânlarda ya herkes çay masasının etrâfına gelerek çayını alır vesâ'ir yiyeceğini de fincânın tabağı kenârına koyarak çekilir ve istediği mahallde içer. Yâhud da sâhib-i hâne tarafından çayı masa başında ihzâr edenden başka birkaç kişi de tevzî'e me'mûr edilip biri hâzırlanmış çay fincânlarını hâvî tepsiyi diğeri üzerinde süt, limon, şeker bulunan tepsiyi bir diğeri de pasta, bisküvi bulunan tabakları eline alıp en önde çay sonra şeker sonra da ekmek veren sıra ile her misâfire tevzî' ederler. Pasta ve ekmek gezdirenin mütemâdiyen dolaşması ve herkese ikinci hattâ üçüncü def'ada teklîf etmesi lâzım gelir.

Misâfirlere gelince: verilen çayı alıp i'tiyâdlarına göre süt veya limon 'ilâvesiyle şekerini de koyup bir de ekmek ve bisküvi ne istiyorsa alıp fincân tabağının yanına kor. Ellerindeki fincânın kenârı fazla şey alamayacağından bisküvileri oraya dizip yerlere dökmekten ise bir tâne almalıdır. Ma'a-mâ-fih bu ekmek tabakları dâ'imâ dolaştırılacağından istediği kadar yiyebilir çay bittikten sonra fincânları rastgele masa üzerine öteye beriye bırakmayıp çay ihzâr edilen masanın üzerine veyâhud büfe varsa onun önüne götürüp bırakmak îcâb eder.

-ALATURKA SOFRA-

Alaturka sofa ve hizmetçileri -Yerde {331. sayfanın sonu} minderler üzerine oturarak iskemle mevzû' sinilerde yemek yemek usûlü artık terk olunmuş ve etmeyenlere de sûret-i kat'iycede terki lüzûmunu tavsiyeden başka söylenecek söz kalmamış olduğundan bu usûlün ıslâhıyla bugün almış olduğu tarzdan bahsedilecektir. Bunlar arasında iktidâr-ı mâlî i'tibârıyla hiç fark olmadığı hâlde nezâfet ve sıhhat nokta-i nazarından büyük fark vardır. Minderler yerine sandalye sini yerine masa tedârik etmekle husûl bulacak olan bu usûlü kabûlde tereddüd etmek hayâtta yaşamak hakkına, zevkine ihânet etmek demektir.

Alaturka sofa masa ve sandalyeler tertîb edilerek üzerine muşamma' konulur ortaya konulan tabaktan yenileceği için örtüye dökülmek ihtimâli olduğundan herhâlde muşamma' tercîh olunmalıdır.

Alaturka sofrada yemek koyup kaldırmaya me'mûr olan sofradaki en büyük zâtın emrine dikkat etmelidir eğer buna bir hizmetçi me'mûr edilmiş ise bu zât hizmetçinin yüzüne bakar ve işâret ederse sağ eliyle açarak sofradaki yemek yenilen tabağı alıp der-hâl sol

elindeki yemeği sofraya koymalı ve kapağı varsa yine sağ eliyle açarak sofradan kalkan kabın üzerine kapamalıdır. Ma‘a-mâ-fîh şimdi ekseriyyet üzre tabak kullanıldığından buna hâcet kalmamaktadır.

Hizmetçi yemek vaktinden evvel lâzım olan şeyleri hâzırlamalı ve esnây-ı ta‘âmda istenilen su vesâ’ireyi vermek için müteyakkız bulunmalıdır. Yemeğin hitâmında sofranın büyüğü kalkarken hemân sandalyesini tutup geri almak vesâ’irleri hakkında da bu mu‘âmelede bulunmak hizmetçinin vazîfesidir.

Bu sofralarda yemek tabaklarının zarîf ve içindeki yemeğin güzelce vaz‘ ve istifine mümkün mertebe himmet etmek lâzımdır.

-ALATURKA SOFRADA EL YIKAMAK-

Yemeğin hitâmında sofradan kalkanlar yemek odasında el yıkamak için çeşmeler varsa ‘alâ-merâtibihim orada yıkarlar. Olmadığı hâlde leğen ibrik kullanılır. Hizmetçi sağ omuzuna bir el havlusu alıp hâzır bulunan ibrikleri sağ eliyle tutup leğenleri dahî sol ellerinin içine alıp misâfir sandalyede ise önüne gelip sağ dizini de yere koyup sol dizinin üzerine kolunu dayayarak leğenin sâbûnluk mahalline doğru suyu dökmelidir. Misâfir ayakta ise hizmetçi dahî leğen ibriği ayakta tutmak îcâb eder.

Kışın soğuk su yerine ılık ve acı su yerine tatlı sular kokulu iyi sâbûnlar hâzırlamak misâfirleri memnûn eder.

-ESKİ MİLLETLERDE YEMEK ODASI VE SOFRALAR-

Yemek odası ve sofralar hakkında nazar-ı dikkati {332. sayfanın sonu} celb etmek için sekizinci, dokuzuncu ‘asırda Roma, Anglosakson, hattâ Çin kavminin yemek oda ve sofralarından birer numûne tercüme sûretiyle naklölünmuştur.

-ROMA YEMEK ODASI-

Gâyet güzel döşenmiş bir salon tahayyül edelim. Muzların ‘adedi olan dokuz misâfir [Dokuz Romalılar’da mergûb bir ‘aded] yastıklı kanepeleri üzerinde otururlar. Vakûr yüzlerinde memnûn bir intizâr görünür.

Birkaç esîr gelir ilk yemekleri sofranın üstüne kor. Sofranın ortasında bir tunç merkeb heykeli iki tarafındaki gümüş sepetler içinde zeytinler bulunur. Venüs'ün heykeli merkebin üzerinde oturur.

Heykelin yanındaki tabaklarda dolmalar bunun altında da siyâh erikten ve kırmızı nardan yapılmış tatlı çörekler vardır. Bütün sofranın etrâfındaki tabaklarda kuşkonmazlar, salatalar, kırmızı turplar, ve bahçe mahsûlâtı yanlarında da bahârâtla pişmiş kertenkele ve ıstakozlar bulunuyor.

Misâfirler başlarlar 'aynı zamânda esîrler bal ile karışmış meşrûbât getirerek altın kupalara korlar.

Sonra küçük bir tepsi getirilir üstünde zarîf bir sepet ve sepetin üzerinde tahtadan yapılmış yumurtluyor vaz'iyetinde bir tavuk oturur. Bunun altında yumurtalar vardır üserâ gümüş kaşıklarla yumurtaları çıkararak misâfirlere tevzî' ederler. Her yumurta hamurdan yapılmış ve içinde de biberlenmiş küçük kuş vardır.

Bunlar biter bitmez başları yeşil dallarla tezyîn olunmuş bir sıra çocuklar şerbetlerle girerler. Misâfirler içtikten sonra yemeğin ilk kısmına başlamaya her misâfir ârzû ve iştiâsına göre çörekler, ördeklerden yer.

Yemeğin ikinci kısmı trampetlerle i'lân edilir ve büyük bir av hayvânı getirilir. Boynuzlarından sarkan küçük sepetler hurma dallarıyla işlenmiş içleri hurma ile doldurulmuştur. Ev sâhibi aşçının bunu salçalamadığını iddi'â ile aşçıyı çağırır. Ve misâfirlerin huzûrunda darılır. Aşçı tekdîri redd ile bıçağını çıkararak hayvânı yarar içinden her nev' küçük av hayvânâtı dökülür. Bunu misâfirler şiddetle alkışlar.

Bu yenildikten sonra tâvûslu kuzu, kaz ciğeri ve nâdir balıklar gelir.

Nihâyet ziyâfet hitâm bulur. Esîrler yerlere mu'attar kokulu tuzlar serper bundan sonra misâfirlerin nazar-ı dikkatini tavanın açılarak büyük gümüş bir halkanın inişi celb eder. Bunda gümüşten birtakım tuhaf ve zarîf oyuncaklar vardır.

Bu seyrolunduktan sonra yemişlere başlarlar. Bu pastalar, üzüm ve bâdem...le dolu meyveler, kavunlar ve kokulu ayvalardan 'ibârettir.

Eğer ‘âkılâne değilse bile herhâlde muş‘şa‘ ve eğlenceli bir sûrette yemek yemiş olan misâfirler artık istirâhat etmek üzere çekilirler..

Nakiyye {333. sayfanın sonu}

Bizde

TERBİYE-İ ETFÂL VE NETİCELERİ

-PEDAGOJİ MUTAHASSISASI CEVRİYE HANIM KARDEŞİME-

Fehîme Hanım odasında dikişle meşgûl bu aralık karşiki odadan küçük kızı Sâmiye’nin dil-hırâş bir feryâdı evin içini çınlatır, Lem‘ân kız kardeşini fenâ hâlde dövüyor. Fehîme Hanım elindeki dikişi hiddetle minderin üzerine atar ve oda kapısı önünde:

Lem‘ân! Şuraya gel de otur elverir artık bilmem nereden böyle ‘anûd bir kıza çattık?

Lem‘ân somurta, somurta odaya girer, bir köşeye büzülüp homurdanmaya başlar. Annesi karşısına geçer sağ elini tokat vuracak bir vaz‘iyyetle kaldırarak:

Kaç def‘a dedim: ben “o kızın semtine gitme” ‘ârsızlık edip boş yere herkesle didişme

Aşçı kadının başına kaynar suyu döktük, sonra geçerek karşısına güldük, oturduk!

Kız somurtur, sûratını asar başını öteye doğru çevirerek:

Ben yapmadım â, işte onu Sâmiye yaptı.... Annesi sesini bir perde daha yükselterek hiddetle:

Hanım ninenin kırk senelik gergefi yandı, söyle! Onu da Sâmiye mi âteşe attı.

Kız bu cân sıkıcı sözlerden usanmış bir vaz‘iyyetle tepinerek:

Anne karnım aç ver bana bir parçacık ekmek!

Vâlidesi daha ziyâde bir hiddetle:

Şirret!, bir sahan köfteyi Mercân’a yedirdik, şimdi karnım açtır diye ter ter tepinirsin

Kız ayaklarının bütün kuvvetiyle tahtaları tepmeye ve arsız, şımarık bir vaz‘iyyetle:

Hani alacaktık bana atlaslı oyuncak!

Fehîme Hanım iki avuçlarıyla kendi yanaklarını urarak hayretle:

On yaşına girdin ayol hâlâ mı oyuncak?!

Der ve artık hiddetini yenemeyerek kızın omuzlarından tutup şiddetle rahlenin önüne oturtur karşısına kitâbını da açarak:

Otur şuraya derse çalış sıska yumurcak!

Kendi de kızının karşısına geçer ve ellerini tehdîd makâmında somurtan Lem‘ân’ın sûratına doğru uzatarak hiddet ve ‘asabiyyetten mütevellid heyecân arasında: {334. sayfanın sonu}

Mektebden: ihtâr, tekdîr mücâzât getirirsin râhat duramaz evdede ‘ârsızlık edersin

Elleriyle karşiki evi göstererek:

Böyle mi bakar derse düşün Şamlı Emîne,

Annesi diyor “o bana kıymetli defîne

Çocuk yine yaygaracı, ‘aksî ve ‘ârsız hırçınlıkla:

Çok söyleştik anne yetişir karnım acıktı.

Deminden beri hiddetinden eli ayağı hazân yaprağı gibi titreyen Fehîme Hanım artık tahammül edemedi tokatı kızının yüzünde şaklatarak, al sana ekmek. İşte kan başıma çıktı

Çocuk bütün kuvvetiyle çirkin, çirkin bağırarak odadan çıkar üç dakîka sonra karşiki odadan ağır bir cismin yere sukûtunu ta‘kîb eden cân-hırâş bir şakırdı kopar. Vâlikesi iki elleriyle saçlarını yakalayarak hayretle.

Hiddetle yine gitti de bir şeyi mi devirdi?

Der ve koşar odaya girer girmez süslü ve kıymet-dâr tuvalet aynasının boylu boyuna odanın ortasına uzandığını ve tesâdüf ettiği elmâs-tırâş bir su takımını parçalayarak kendi parçalarının da öteye beriye fırlamış olduğunu görünce pencerenin önünde sağ parmağı ağzında olarak duran kıza bir de yerde yatan ayna parçalarına bakarak derin, derin içini çekti, gözleri doldu; başını iki tarafa sallayarak kıza:

Sağlıkla çocuk erme, yetişme yere geçsin,

Ölürsen eğer tezvîrene mûm adadım ben

Odasına gelir, iskemleye oturur, iki kaşık karbonat yâhud dört şîşe Hasan Bey gazozu içmiş gibi geyirmeye ve elleriyle dizlerine urarak âvâzı çıktığı kadar yukarıda bebekleriyle oynayan küçük kızına;

Gençlikte beni kahredecek, öldürecek bu!.....

Heyheyler geldi üstüme ver Sâmiye bir su!...

Diye haykırır: O aralık pek ziyâde sevdiği “şekerleme”sine mızgılanır gibi dalmaya ve kendinden geçip sızmaya bir basamak kalan büyük nine aynanın düşmesinden ve kerîmesinin evi çınlatan feryâd ve yaygarasından birdenbire uyandı cân havliyle kendini kızının odasına attı sol ve titrerik {baskı hatası} kınalı parmaklarıyla korku damarlarını bastırarak kızına:

Dağlara, taşlara, kuru ağaçlara, ödüm koptu yine mi kavga, yine mi gürültü â hanım yaradanım saklıya, şeytânın kulağına kurşun, kem gözlere şişsin {baskı hatası} yüreğime inecek, sözlerini mırıldandı kızı sağ elini kızın oturduğu odaya doğru uzatarak aynasının kırılmasından mütevellid bir te’essürle:

Allah ‘aşkına anne nedir çektiğim bundan,

Râhat ve huzûr görmedim hınzırın elinden

Büyük hanım tabakasından dolma kadar bir sigara çıkararak yüzünü buruştura buruştura cân hakkıyla, pir ‘aşkıyla çekip dumanını bir âteş-pâre-i hiddet-i gadab kesilen kızının sûratına {335. *sayfanın sonu*} fosur, fosur üfledikten sonra sigaranın seksenlik ve delinmiş bir körük gibi öten sakat göğsünü müte’essir etmesinden mütevellid bir gıcıkla hırtlanba, hırtlanba bir iki kere öksürdü ve; â, üstüme sağlık, sanki sen az mı yapardın!

Papuçlarımı pencereden halka atardın

Eski zamânın hâtırasıyla kabaran birkaç geçirtiliyi atlatarak:

Deve değil ya çocuğumun sanki kusûru

Vemiş mi idin sen bana râhat huzûru

Annesinin şu münâsebetsiz sözlerine fenâ hâlde sıkılan Fehîme Hanım: çocuğu tesâhubun iyi olamayacağını söylemek ister çenesi boşanan büyük nine daha ziyâde hiddetle Lem‘ân’ı çağırır, kucaklar ve kızına nisbet gibi:

Açtırma benim ağzımı va’llâhi utanırsın.

Saysam: yetişir anne diye sen usanırsın

Yine sigaranın dumanını kızın yüzüne fakat daha kuvvetli bir hâlde ufalayarak

Büyük babamın hırkalı tasvîrini yırttın

Merhûm ninemin üstüne tandırı devirdin

Diye başlar başlamaz:

Fehîme Hanım uzun bir âh çekerek şırrak eder düşer ve bayılır.

Büyük Hanım telâş eder, konuya komşuya eşe, dosta bağırır, en evvel bekçinin karısı takunyalı Zehrâ imdâda yetişir, Fehîme Hanımı öyle boylu boyuna yatar görünce:

Ça{ğ}ırsak mı ‘aceb şuradaki kurşuncu karyı

Bu aralık eve hücûm eden takunyalı, takunyasız yeldirmeli, maşlahlı tez elden arkasına aldığı bir örtü ile sokağa uğramış hanımlar hep birer nev‘ ‘ukalâlık ederler, değirmi minderde oturup söz söylemek için on kere ağzını açtığı hâlde bahtsızlığından nevbet-i kelâma muvaffak olamayan hırtlanba hanım Emîne dayanamadı her kelimenin hîn-i teleffuzunda boynundaki şah damarları dışarıya fırlarcasına:

Çağırın da Hâcî Hâfız’ı azıcık nefes etsin

Der: mahalle mektebinden çıkmış ve şimdi civâr rüşdiye mekteblerinden birine devâm eden İfâkat mektebde yeni görmeye başladığı hıfzu’s-sihha dersini tahatturla:

Görse ne olur teyzeciğim bir kere doktor.

Der demez odada bulunan hanımlardan bir tûfân-ı i’tirâz yükseldi. Alnını penye yemeni ile çatmış bir hanım hiddetle:

Doktor ne bilirmiş â hanım sen de şaşırdın, aşağı sokaktaki zenbîlci hâcının haremi de:

Doktor ne bilirmi â çocuk sen de sapıttın

Diyor, belediyye vezne-dârının ki ise:

Doktor mu baktı, ceddine ecdâdına abdâl

Sözlerini bir lisân-ı ta‘accüble söylerken komşuları Sâniha Hanım teyze?

Sivri kafâ’lı kızlara bak sen de alıştık diye kinâyeler fırlatıyordu:

Ortada şaşırmış, kalmış ve kimi çağıracağından haberi olmayan haminne muttasıl düşünürken {336. sayfanın sonu} iki sâ‘atten beri baygın yatan Fehîme’nin kollarını ovuşturan Hadîce kadın sigara içmeden kısılmış sesle:

Seslen â hanım pencereden bekçiye gitsin

Benli Emîne mektebli İfâkat’ın sözlerini hazmedemedi, kaşlarını çattı burun deliklerini ekmekçi fırını kadar açtı.

Artık işimiz doktora fin fonlara kaldı,

Deminden beri köşede oturup bir kâse kadar fîncânına doldurduğu kahvecağızını hüpürdetmekle uğraşan yeşil kapılıların Kezbân.

Hallâc Hoca’nın tütsüsü cânım birebirdir

Der demez karşısında oturan çıkmaz sokaktaki Hadîce tasdîk yollu

Şerr-i kavîlerin muvazza‘ası zannımca ağırdır

Diye mıkâbele etti,

Bir türlü mektebde öğrendiği hıfzu’s-sıhhanın eteğini bırakmayan İfâkat tekrâr i‘tirâz etmek istedi söyleyeceği sözler her taraftan tekrâr ağzına tıklandı. Bitişik evin Sâ’ime’si bile öfkелendi, elinde olsa İfâkat’i didikleyecekti büyük hanıma hitâben.

Doktora ne hâcet ayol, â üstüme sağlık hâm teyze bunlar ne bilir sen dinleme der, der demeye başladı, mes’ele kurşuncunun lüzûmuna ve ‘adem-i lüzûmuna kaldı öteden terlikçi Köse Emîn’in haremi. Hizmetçi kadına.

Kurşuncu Habîbe Monla'ya sen git de haber ver der demez birkaç kişi i'tirâz etmeye başladı attâr Hâcî Hasan'ın haremi beş ay evvel hastalanan ve kurşundan iyi olan Fâtîma Hanım'dan bahisle:

Çok fâ'ide gördüm dedi â, söyledi gitti demesini müte'âkib kapı bir komşusu Çakır Nâ'ile de berây-ı tasdik hastalığı kırk bir kere mâ-şâ'e'llâh onu şıp diye kesti diye kalıbını basarcasına şehâdet etti.

Bir müddet sonra kurşuncu Habîbe Monla 'arz-ı çehre-i letâfet etti. Kudûmüne muntazır bulunan binlerce sâf ve sâde dilleri iltifâta mustağrak kıldıktan ve bunlara gurûr-ı za'findan mütevellid bir ağır okka dok{t}or selâm ile verdikten sonra gözüne kestirdiği ahibbâbı ihtiyâr Kadriyye'ye:

Benim kızıma ne oldu ayol söyle 'acûze

Diye takıldı, bir müddet sonra kurşunlar eritildi ma'hûd kapağın içinde ve bî-tâb yatan hastanın başı üzerine beyâz bir peştamal gerildi kurşuncu kepçe içindeki erimiş kuşunu keffâreti budur, keffâreti budur diye birkaç kere salladıktan sonra cazzadak suyun içine boşalttı, birdenbire kafâ' tasında bir bomba kuvvetiyle patlayan bu cazırtı arasında Fehîme Hanım cân havliyle yerden sıçradı, gözleri çeşm-i hânesinden fırlamış, dili dışarı uğramıştı tâm bu esnâda ihtiyâr kadınlar:

Bir ağızdan:

İyilik, sağlık, iyilik sağlık {337. sayfanın sonu}

Diye etrâfını aldılar, şifâ niyyetine diye kurşunun suyundan da içirdiler.

Kurşuncu kurşunun su içindeki vaz'ıyyetini tedkîke koyuldu. Birkaç def'a merâkkdan mütevellid geçirmeleri atladıktan sonra hâzırûne kehânet-fürûşâne bir vaz'ıyyetle:

İşte bakınız hastada binlerce nazar var!

Dedi hep kurşuncunun etrâfını aldılar şekillerden herkes bu şeytân işindeki nasîbe-i idrâkı kadar birer ma'nâ istihrâcına uğraşıyordu. Kimi yüreği darlanmış, kimi nazara gelmiş kimi de iyi sâ'atlerde olsunların hafîf bir rûzgârına uğramış fikrini ortaya sürüyordu.

Kurşuncu içini çekti ve:

Kurşunculara. Tütsüye bak rağbet azaldı

Derken kapıya yakın oturan mahalle kodamanı:

Hekîm çoğaldı memlekette hastalık arttı.

Diye şikâyet ediyordu.

Mu'allim

Tahsîn

Dünyânın En Büyük Dretnotu

{338. sayfanın sonu}

ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

SARMAŞIK YAPRAĞI VE TEMİZLİK

Yirmi tâne kadar yeşil ve genç sarmaşık yaprağı alınız güzelce yıkayınız bir toprak kaba veya çini çay ibriğine koyup üzerine kaynar su dökerek haşlayınız yirmi yaprağa konacak su yarım litre kadar olsa kâfîdir bu suyu böylece kendi hâline iki sâ'at kadar terk ediniz işte bu su ile:

Yünlü, çûha,şerîd, kurdele gibi şeyleri fırçalayarak temizlemeli ya'nî fırçayı bu suya batırarak her neyi silseniz gâyet güzel temizler ve ufak tefek lekeleri kâmilten çıkarır.

ANAHTARLI ÇİÇEK

Bir sakısıda berelenen çiçeği henûz daha küçük iken bir anahtar halkasından geçiriniz öylece çiçek büyüsün sonra o anahtarın oraya nasıl geçirildiğine herkes ta'accüb edecektir.

DÜNYÂNIN EN BÜYÜK DRETNOTU

Hâl-i hâzırda dünyânın en büyük dretnotu (İron Buk) (iron-Buqe) nâm İngiliz dretnotudur ahîren Portsmot {Portsmouth} limanından çıkmış ve seyâhata başlamıştır. Kıymeti 50 milyon franktır. {339. sayfanın sonu}

GAYET GÜZEL BİR DİŞ SUYU

Şimdiye kadar mevcûd diş ‘ilâçlarının diş sularının en iyisi olarak ahîren keşfedilmiş bir suyun usûl-i ihzârı ber-vechi ‘âtîdir.

Bir litre ispirto içerisine:

60 gram anason

20 gram tarçın

20 gram karanfil

6 gram koşinil

10 gram hâميز-i tırtır

6 gram nâne

1 gram şap

10 gram kınakına

Koyup bunu böylece 15 gün kadar bırakınız. Fakat ara sıra çalkamayı unutmayınız.

On beşinci gün nihâyetinde bir süzgeç kâğıdından süzünüz şişelere koyup saklayınız

Her gün yarım fincân suya birkaç damla akıtarak ağzınızı çalkamak muvâfık olacağı gibi diş ağrısına karşı pamukla konacak olsa der-hâl ağrıyı keser.

SIYÂH ÇORAPLAR NASIL YIKANIR

Siyâh çoraplar ekseriyâ yıkandıktan sonra rengini atar ağarır buna sebep yıkanmasındaki tarzıdır eğer siyâh çorabınızı. Ilık bir su içerisinde yıkar ve bu suya bir çıkına bağlanmış bir mikdâr kepek atarsanız pek muvâfık olur. Ya’nî kepekli suda ‘ale’l-‘âde güzelce

yıkayınız ondan sonra simsıkı sarıp öyle suyunu akıtınız ve kuruturken açıkta kurutmayıp orada bulunan kuru çamaşırlardan birinin arasında kurutunuz rengi tamâmıyla siyâh kalır.

KREM SİMON

Krem Simon nâmıyla kullanılan ve çatlaklar için, cildi telyîn eylemek için pek ziyâde menfa‘ati görülmekte olan pomata pek kolay yapılabilir.

Şöyleki:

4 gram nişâstayı 5 gram gliserin ile iyice pişiriniz soğuduktan sonra 5 gram taht-ı azotit bizmut -Sounitrate de bismuti- ve birkaç damla da bin bir çiçek rûhu ‘ilâve ediniz bu rûh yerine başka bir koku koyabilirsiniz ancak kokusuyla dahî tâm Krem Simon’a benzemek için bin bir çiçek koymalıdır.

YENİ BİR MEKTÛB TERÂZESİ

Mektûbları pek kolay tartmak için kurşun kalemi kadar ince bir borunun içerisine küçük hafif bir yay konulmuş ve üzerine de yine oraya geçebilecek sûrette bir üstüvâne {340. sayfanın sonu} vaz‘edilmiştir. Şimdi mektûblar bu üstüvâne üzerindeki küçük tabla üzerine konulunca üstüvâneyi ağırlığı nisbetinde aşağı iter. Bu terâzînin evvelce taksîmâtı muhtelif gramlar konarak üstüvâne üzerine çizilecektir. Mu’ahharan yalnız mektûbu koymakla kaç gram olduğu anlaşılır.

İKİ ORANGUTAN

Londra hayvânât müzesinde biri dişi diğeri erkek olmak üzere mevcûd bulunan iki orangutana yiyecek verildiği zamân dâ’imâ erkek olan kendi eliyle dişiyi yedirir ve doyurur ondan sonra kendisi yemiştir. Demek ki kadınlara hürmet yalnız insânlarda değil insânların ecdâdında da hilkaten mevcûd imiş.

FİLLERDE BALODA DANS EDER

İnsânların ta‘lîm ve terbiye ile kendisine fevka’l-‘âde mutî‘ yaptığı en büyük hayvân fildir.

Filin terbiye edilmeye başlandığı zamân pek eskidir. Tarz-ı terbiye ise kadîmden beri şiddetli dayak ve ağır demir halkalar takmak, sivri bir demiri etine batırarak cânını yakmak sûretiyledir.

Hindliler terbiye etmek istedikleri filin kulağının arkasına bir yara yaparlar bu yaraya dokununca hayvân acısından her şeye râzî olur ma‘a-mâ-fih fil müntakim bir hayvândır kendisine eziyyet edenlerden çok kere intikâm almıştır ancak sâhibine, kendisini seven ve kendisine bakana köpek {341. sayfanın sonu} gibi sâdık ve mutî‘ olur. Bundan birkaç sene mukaddem Hamburg’da iyice dans öğretilmiş fillerle balo yapılmıştır.

Fil oyun esnâsında refîkası olan güzel bir matmazeli hortumuyla belinden tutarak ve ayaklarını mûzîka temposuna uydurarak pek güzel bir vals yapmış ve hâzirûn tarafından fevka’l-‘âde alkışlanmıştır.

GARÎB BİR BÖCEK

Amazoni kıt‘asında bir nev‘ böcek vardır ki bunun düşmânlarına karşı âlet-i müdâfa‘ası pek garîbdir.

Bu böcek muğammedü’l-cenâh -coléoptère- kısmından olup 16,5 santimetre kadar uzunlukta göğsü ile ayakları sarı renktedir çiçindel –cicin dèls- denilen bu hayvânlar gündüzleri de görünürse de asıl avlanmaları geceleri kâbildir. Hayvân birinin yaklaştığını bir tehlike zuhûr ettiğini anlar anlamaz vapur istimi gibi bir sesle arkasından ve ba‘zen ağzından ba‘zen de hem arkasından ve hem ağzından buhâr neşreder.

Buhârın keskin bir kokusu bulunmakla berâber terkîbi de azotludur. Hayvânın endikâ‘ât hâlinde harâreti de biraz yükselir hattâ bunları tedkîk eden bir zât birkaç çiçindel eline

alınca elini yakacak kadar bir sıcaklık verdiklerini söylüyor ve bu sıcak gaz insânın eline parmaklarına temâs edince gayr-ı kâbil-i izâle ya'nî çıkmayacak sûrette bir leke bırakıyor.

SU ÜSTÜNDE NASIL GEZİLİR?

Son zamânlarda Almanya'da ihtirâ' edilen vesâ'it sâyesinde su üzerinde gezmek 'âdetâ patinaj yapmak mümkün olabilmıştır. {342. sayfanın sonu}

Garîb Böcekler

Su Üzerinde Kırdâ, Tarlada Gezer Gibi

{343. sayfanın sonu}

Avcılık Etmek Kâbil Olacaktır

Süvârî İcâbında Hayvânı Yediğine Alarak Suda Yürür

Hayvânın Ayakları Yerden Kesilince Pek Güzel Yüzer

Ve Bu Sûretle Her İkisini de Karşıya Çekmeye Muvaffak

Olur. Yapılan Tecrübelerde Süvârînin Ayakları Bile Islanmamıştır. {344. sayfanın sonu}

Bu bâbda elde ettiğimiz ba'zı resimleri altlarındaki izâhâtı ile derceyliyorduz. Bu âlet hafif ve toplanabilir ya'nî kâbil-i nakildir.

Bunlar iki tarafı sivri içi boş lastik gibi üstüvâneler olup üzeri gayr-ı kâbil-i nüfûz bezlerle setredilmiştir.

Su kunduralarının altında balık kanatları gibi ve dâ'imâ ileri götürmek üzere harekete müsâ'id parçalar vardır. Bunlar ayağın basarak küçük bir hareketle oynar ve ileri doğru hareketi te'mîn eder geri gitmez elde bulunan küçük bir baston veya kürek dümen vazîfesini görür. {345.

sayfanın sonu}

Su Kundurasının Şekl-i 'Umûmîsini Gösterir

Su kunduraları diyebileceğimiz bu âletleri icâbında der-hâl toplanıp kapanır ve sonra bir genç kız bile onu arkasına alarak serbestçe götürür

Târîh-i Tabî'î Mektûblarından:

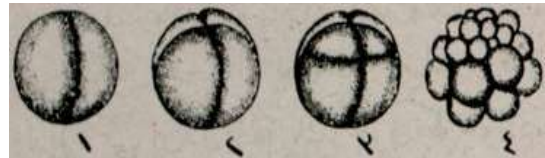
İKİNCİ MEKTÛB

Münîre!

Bugün sana hüceyre veyâhud musavvireden bahsedeceğim şimdi bu kelimeler birdenbire sana hîçbir ma'nâ veremez değil mi? Eğer lugata bakacak olsak hüceyreyi oda yâhud etrâfı mahdûd bir mahall ma'nâsına olan hücre kelimesinin ism-i tasgîri hücrecik olarak görürsün.

Musavvireyi ise bir şeyi yapan tasvîr teşkîl eden diye belki bulursun.

Fakat bunlar hîçbir vakit yalnız bu kadar değil fennen bakınız ne güzel ne kadar merâkk-âver şeylerdir.

Cânlı mahlûkâtın birinin herhangi bir parçasını gâyet ince kesip de hurdebîn altında mu'âyene edecek olsak neler görürüz bilir misiniz? Küçük küçük ve yek-diğerinden ayrı

birtakım parçacıklar işte bu parçacıklardan her birine hüceyre yâhud musavvire ve Fransızca’da -cellule- denilir.

Vücûdumuz, bütün yaşayan ya’nî zî-hayât olan mahlûkâtın vücûdları hep bu küçük parçalardan, hüceyrelere yapılmış olduğundan bunları biraz tedkîk ederek o sûretle iyice öğrenmekliğimiz îcâb ediyor.

Bir nebât, bir hayvân hattâ bir insân demek bir hüceyre yığını demektir.

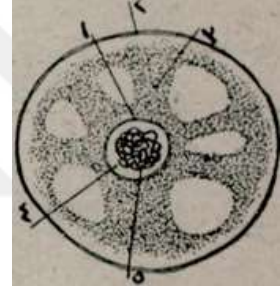
Şimdi hüceyrâtı tedkîk edelim:

Hüceyrelere hepsi ‘aynı şeyler oldukları hâlde şekilleri birbirine benzemez hattâ büyüklükleri fark eder ‘aynı bir vücûdun muhtelif a‘zâsında hüceyrâtın da muhtelif şekil ve muhtelif cesâmet almış olduğunu görürüz. {346. sayfanın sonu}

Bir hüceyre veya musavvire deyince ‘acabâ ne kadar küçük bir şeyden bahsetmiş oluyoruz?

Bunların en büyüğü bir milimetredir.

Bir milimetreyi bilirsiniz. Bir metrenin binde biri demektir hüceyrât böylece bir milimetre kadar olduğu gibi ondan daha pek çok küçük de olur ya’nî bir milimetrenin binde biri ve birkaçı kadar olanlar da vardır.

Bir milimetre kadar olanlar pek kolay görülür. Büyük hüceyrelere en ziyâde kuş yumurtalarında mevcûddur.

Hüceyrât ileride tamâmıyla anlayacağımız gibi genç ve ihtiyâr olur.

Bir hayvânda bulunan ve henûz genç olan bir hüceyre nazar-ı dikkate alalım. Görü{rü}z ki bir hüceyre başlı başına cânlıdır ya’nî müstakill bir hayvân gibi yaşamaktadır. Ve bizim büyük tek bir hayvân diye tesmiye ettiğimiz mahlûk binlerce müstakill, cânlı mahlûkâtın mecmû‘ası demektir. Cisimler nasıl birtakım zerrâtın ictimâ‘ından husûle geliyorsa zî-hayât mahlûklarda birtakım hüceyrâtın bir arada birleşmesinden teşekkül ediyor demektir.

Biz kendimizde öyleyiz bizim de vücûdumuz milyonlarca cânlı ve hüceyre denilen mahlûkât kümesidir.

Bir hüceyrede ne var?

Şimdi size onları söyleyeceğim:

Bir hüceyre evvel emirde mâtde-i musavvire-i ibtidâ'yye denilen ve Fransızca'da protoplazma -protoplasme- ta'bîr olunan ve manzaraca, terkîb-i kimyeviyyece yumurta akına ya'nî zülâle (Albümin -Albumin-) benzeyen bir mâtdeye mâliktir.

İşte bütün 'uzviyyâtın, hayâtın esâsı bütün ecsâm-ı 'uzviyye ve hayâtıyye hep bu protoplazmadan meydâna gelmiştir.

Bir protoplazma olmazsa 'uzviyyât da olmaz, hayâtı da olmaz, cân da olmaz, kan da olmaz, hiçbir şeyi olmaz. Bunun için bütün mevcûdât-ı zî-hayâtın ilk mâtdesi, esâsı bu protoplazmadır.

Zâten kelime de o sûretle tertîb olunmuş ya'nî eski Yunan lisânından proto birinci ve ilk plazma mâtde ma'nâsına olarak ilk madde, mâtde-i musavvire makâmında protoplazma denilmiştir,

Hüceyredeki protoplazmanın etrâfı biraz koyulaşmış hafîf bir tekâsûf yapmış olduğundan 'âdetâ bir zar teşkîl etmiştir. İşte protoplazmayı tahdîd eden ona bir şekil veren bu zardır.

Protoplazma sath-ı hâricisinde böyle olduğu gibi ortaya doğru daha ziyâde koyu ya'ni kesîf bir göbeğe mâliktir ki ona da nüve -noyau- nâmı verilir. {347. sayfanın sonu}

Bu nüve 'âdetâ hüceyrenin ortasında onun bir çekirdeği gibidir.

Hurdebîn altında mu'âyene edilen hüceyrâtta protoplazma ile nüveler doğrudan doğruya tefrîk olunamazlar ancak bir damla boya ile boyanacak olursa nüveler protoplazmalardan daha ziyâde boyanacağından renklerde hâsıl olacak koyuluklar ile tefrîk olunur. Eğer hurdebînimiz ziyâde büyütücü ise esnây-ı tedkîkte protoplazmanın mütecânis ya'nî her tarafının bir olduğunu ve içerisinde birtakım küçük habbecikler tarzında diğer mâtdeelerin de bulunduğunu fark ederiz. Bundan başka yine böyle kuvvetli bir hurdebîn bize nüvenin

de tâne tâne olmayıp yumak gibi sarılmış ve ince iplik şeklinde yapılmış olduğunu gösterir.

İşte bahsi artık burada kesiyor ve bu derste yalnız hüceyrâtı tanıtmakla iktifâ ediyorum.

Yalnız şurasını söyleyim ki:

Birçok ma'lûmâtı zihnimizde tesellül ettirerek karıştırmamak için ara sıra toplayarak bir hulâsa yapacağım bu hulâsalar 'âdetâ geçen bahsin bir çivisi olur onları dimâğda tesbît eder.

Anahtarlı Çiçek

(Hulâsa- bi'l-cümle zî-hayât-ı ecsâmın vücûdu hüceyre veya musavvire tesmiye olunan hurdebînî birtakım parçalardan teşekkül etmiştir.

Bir hayvân musavvire, protoplazma denilen bir mâtde ile onun orta yerinde daha mütekâsif ve nüve ta'bîr edilen bir kıt'adan ve etrâfında da gâyet ince ve yine protoplazma cinsinden bir zardan 'ibârettir.)

Edîbe

BELKIS ŞEVKET HANIM

Geçen nüshamızda Avrupa'da kadınların tayyârecilikte fevka'l-'âde muvaffakiyyet gösterdiklerinden bahsettiğimiz sırada bizde de ilk evvel tayyâre ile su'ûda cesâret edecek hanımın karîben ortaya çıkmasını temennî eylemiş idik. İşte bu nüshamızda da Belkıs Şevket Hanım'ın birinciliği ihrâz ettiğini ve artık 'Osmânî hanımlarının her nokta-i nazarla fevka'l-'âde terakkî etmekte bulunduklarını görmekle müftehir bulunduğumuzu beyân ediyor. Ve bu muhterem hanımın bir kıt'a resmini derceyliyorduz. Dercettiğimiz {348. sayfanın sonu} resmin klişesi kadınlık hakkında gece gündüz çalışan Müdâfa'a-i Hukûk-i Nisvân Cem'iyeti'nin gazetesinden ya'nî (Kadınlar Dünyası)ndan alınmıştır.

Belkıs Şevket Hanım'ın gösterdiği cesâretle bi-hakkın iktisâb eylediği şöhrette büyük bir hisse-i iftihâr, Müdâfa'a-i Hukûk-i Nisvân Cem'iyeti'ne 'â'id olmakla berâber asıl cesâret-i medeniyye ibrâzı sûretiyle büyüklük gösteren Cemâl Bey'dir. Ekseriyyeti teşkil eden câhil ve muta'assıb halkın dedikoduları arasında bu tayerâna müsâ'ade eden Cemâl Bey Efendi'nin tayyâre mektebine yazdıkları ve kadınlar dünyâsının 'aynen dercettiği

tezkire kadınlık târihinde saklanacak ve altın hurûfla yazılacak pek kıymet-dâr bir tezkiredir yaşasın kadınlık ve onun mürevvicleri.

PANAMA KANALI HAKKINDA MA‘LÛMÂT

1

Panama Kanalı’nda kapaklar ile bendlerin inşâsında kullanılan betonlar New York’ta Pensilvanya istasyonunu bir ehrâm tarzında kâmilten örtebilecek mikdârdadır ya’nî 3,500,000 metre mik‘abîdir.

2

Çıkarılan topraklar New York’un en yüksek binâlarını örtebilecek bir mikdârdadır ya’nî 15,000,000 metre mik‘abîdir.

3

Bi’z-zât kanaldan çıkarılan bi’l-cümle mevâdd 15 kilometre tûlünde bir arâzî üzerinde yan yana olmak ve her biri Mısır’ın büyük ehrâmı kadar bulunmak üzre 63 ehrâm inşâsına kâfi derecededir.

4

Bütün bu çıkan mevâdd şimendifer vagonlarına tahmîl edilmek lâzım gelse ve bu vagonlar yan yana dizilse kürre-i arzı 4 def‘a ihâta edebilecek bir mikdârda olur.

Himmetü’l-ricâl takle‘u’l-cibâl

KNOR

Knor’un Makarna ve Şa‘riyyeleri-.

Bu makarna ve şa‘riyyeler Knor tarafından imtiyâzı muhâfaza edilmekte bulunan usûller ile ihzâr olunmakta olduğu için fevka’l-‘âde güzel, temiz ve son derece lezîzdir.

Knor’un Kuru Sebzeleri-.

Havuç, lahana, fasülye gibi birçok tâze sebzeler yine husûsî bir usûl ile kurutulmuş ve tekmîl mevâdd-ı gıdâ'îyesi muhâfaza edilmek şartıyla ihzâr edilmiş bulunduğundan fevka'l-'âde makbûldür.

Bu kuru sebzelerin biraz suya atılınca der-hâl tâze gibi şişip kendi rengini alıvermesi kış mevsiminde fevka'l-'âde câlib-i iştihâ olmakla berâber kutu konservelerinden daha sıhhî ve fî'âtca dahî pek ehvendir.

Bütün bu Knor müstahzarâtı bi'l-cümle büyük bakkâllarda bulunmakla berâber asıl deposu Yeni Posta-Hâne karşısında Kınacıyan Hânı'nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhî Efendi'dir. {349. sayfanın sonu}

Ucuz Binâlar ve Tayyâre Terakkiyyâtı Devrine 'Â'id
Bir Kazâ {350. sayfanın sonu}

Muhterem Kâri' ve Kâri'elerimiz:

ÖNÜMÜZDEKİ HAFTA ÇIKACAK

TALEBE DEFTERİ

Mecmû'asını Herhâlde Okuyunuz..

Çünkü: Bu nüshada necl-i necîb-i 'Osmânî şeh-zâde 'Abdü'l-Mecîd Efendi Hazretlerinin

BEN BÜYÜYİYİM DE...

'unvânlı ve "Talebe Defteri" dergisine lutûf ve ihsân buyurdıkları o kadar müheyyic ve vatan-perverâne bir levha vardır ki...

En meşhûr mu'allimlerimiz tarafından çıkarılan bir mecmû'anın 16'ncı sayısı fevka'l-'âde olarak neşredilecektir. Her yerde arayınız.. Merci'î: Cağaloğlunda 35 numara.

ARTIK BALIK YAĞI İÇMEYİNİZ

HASAN KUVVET ŞURÛBU

Formülü Paris, Berlin, Londra’da müstesnâ bir mevki’ ihrâz etmiştir. Havâss-ı devâ’iyyesi Fransa düstûrû’l-edviyesinde mukayyedir. Adalâtın ve kemiklerin sür‘atle neşv ü nemâsını te’mîn ettiği hasebiyle çocuklara kemik hastalığına, sıracaya, bedene lâzım gelen gıdâyı vermesi ve kanı ziyâdeleştirip temizlemesi cihetiyle kansızlığa, za‘f-ı ‘umûmîye, veremlere gençliğini sû-i isti‘mâl ile ‘adem-i iktidâra dûçâr olan delikanlılara, ihtiyârlara, genç kızlara, romatizmalılara, bel ağrısına, hastalıktan yeni kalkmış olanlara, lohusalıktan za‘îf düşenlere, sinirli kadınlara, ‘asabî gençlere, mi‘desinden şikâyet edenlere karşı mücerreb ve te’sîr-i kat’îdir bütün eczâ-hânelerde bulunur. Başka ‘ilâc teklîf edilirse kat’iyyen kabûl etmeyiniz. Çünkü bu şurûb balık yağından daha mukavvîdir. Bundan daha mukavvî bir ‘ilâcın istihzârı ‘adîmü’l-imkândır. Taşra için ciddî vekîllere ihtiyâc vardır.

Deposu:

HASAN ECZÂ-HÂNESİ

Hasan kuvvet şurûbu müstahzır şübbân-ı vatanımızdan eczâsı (eczâcî) Hasan Bey’le Bahçe Kapısı’nda bir eczâ-hâne küşâd ettiğini tebşîr ederiz. Mesleği istikâmettir. Fransa’nın -Poulenc Frères- ve Almanya’nın, -E. Merck Bayer- gibi en meşhûr fabrikalardan sipâriş ettiği sâf ve mü’essir edviye ile reçeteleri ihzâr eder. Avrupa ve ‘Osmânî müstahzırât-ı cedîdesi dâ’imâ bulunur. Fî’ât kat’iyyen maktû’dur. Her nev’ idrâr tahlîlâtı yirmi kuruştur. {Son ek 1. sayfanın sonu}

KNOR’UN ET SULARI

Esâs hâlis mükemmel etten çıkarılmış olmak üzere der-hâl bir et suyu tedârik etmeye hemân evlerde herkes muhtâcdır.

İşte Knor fabrikasının küçük tavla zarı gibi mik‘ablar şeklinde sulb olarak ihzâr eylemiş olduğu et suları yüz dirhem kadar sıcak suyun içerisine atılınca hallolarak gâyet lezîz bir sûrette içilebilir.

Bu et suları îcâbında sofrada veya sabahleyin çorba makâmında kullanılacağı gibi et suyu ile pişirilmesi îcâb eden yemeklere de fevka'l-âde elverişlidir.

İşte kış mevsiminde gerek sabahları yalnız bir sıcak su kaynatmakla güzel tâze bir et suyu içmek gerek bütün sebzeleri pişirmek için bundan iyi bir vâsıta olamaz.

Bunun bakkâlların kâffesinde bulunduğu gibi Memâlik-i 'Osmâniyye acentesi İstanbul'da Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı'nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi'dir. {*Son ek 2. sayfanın sonu*}

1 Mart {1}330

Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÜZESİ

‘Aded-12

Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir

Sene-2

şimdilik on beş günde bir çıkar

Hâlîde Edîb -----Şahsiyyet

Nakiyye-----Fenn-i İdâre-i Beytiyye

Nedîm-----Röntgen Şu‘â‘ının Mekteblerde Bir Hizmeti

Şu‘ûn-i fenniyye – Karikatür – Bin Bir Levha – Vesâ’ire

Fî’âtı 20 paradır

İstanbul

Resimli Kitâb Matba‘ası

1330

UFÛL

Râ'if Necdet Bey birâderimizin hissiyyât-ı milliyye ve vataniyyeyi tenvîr ve tehyîc eden bu cidden mühimm eser-i edîblerini bütün kâri' ve kâri'elerimize, tahsîs-i tekâmîl mekâtib-i i'dâdiyye ve 'âliyye talebesine ehemmiyyetle tavsiye etmeyi vecîbe-i kadir-şinâsî ve lâzîme-i vatan-perverîden 'addeyleriz. Eserin hâ'iz olduğu kıymet ve nefâset-i fevka'l-'âdeye mukâbil fî'âtı yedi buçuk kuruştur.

KUYUMCU VE SAVATÇI

'ALÎ USTA

Yerli ma'mûlâtından her nev' savatlı bastonlar, kamçılar, modaya muvâfık kol düğmeleri i'mâl edilir. Avrupa'dan gelen savatlardan her hâlde daha dayanıklı vatan ma'mûlâtıdır.

TE'MÎNÂTLI KALPAKÇI MEHMED EMÎN

Uzun Çarşı başında 'Osmânî Kalpakçısı

Her nev' kalpak i'mâl edilir ve son moda olan ipekten ma'mûl kalpaklarında en a'lâsı burada yapılır. İşin nefâsetine nazaran fî'âtlar gâyet ehven olup teşrîf buyuracak zâbitân herhâlde memnûn olacaktır.

İDÂRE MAĞAZASI

MEHMED BAKIR, MEHMED 'ALÎ

Der-Sa'âdet Yeni Posta-Hâne Civârında Numara 18

Edevât-ı kırtâsiyye, ve mekteb kitâbları, âlât-ı edevât-ı fotografiya ve fantezi zarf kâğıd ve İngiliz çakıları vesâ'ire mağazamızda temiz olarak ehven fî'âtlarla fûruht olunur, bir def'a teşrîf eder iseniz memnûn kalırsınız.

MÛ'ESSESE-İ MEDENİYYE

PUL DERNEĞİ

Battâl posta pulu mübâdelesine müte'allik mu'âmelât ile iştigâl eder elli paralık posta pulu mukâbilinde nizâm-nâme takdîm olunur.

Adres:

Nûr-i ‘Osmâniyye câddesinde müdâfa‘a-i milliyye cem‘iyyeti karşısında 38 numaralı dâ‘ire-i mahsûsa.

DOKTOR

YÛSUF RÂGİB

KEMİK ŞURUBU

Rahitis denilen ve kemiklerin eğrilmesine vücûdun ve sîmânın şeklinin bozulmasına sebep olan kemik hastalığına ve sıracaya mübtelâ, za‘îf, kansız ve yürümesi geciken çocuklarda te’sîr-i şifâ-bahşâsı kat‘îdir.

MÜSTAHZIRI VE DEPOSU

Der-sa‘âdette Şeh-zâdebaşı’nda Eczâ-hâne-i Sokrat ile bi’l-cümle eczâ-hâne ve eczâ depolarında bulunur. Şişesi 10 kuruştur. {İlk ek 1. sayfanın sonu}

1 Mart {1}330

Sahib-i İmtiyâz ve Müdîri: Ahmed Edîb

MEKTEB MÛZESİ

‘Aded-12

Bundan sonra (Resimli Dünyâ) nâmıyla neşredilecektir

Sene-2

şimdilik on beş günde bir çıkar

ŞAHSİYYET

(Mâ-ba‘di)

Mekteblerde dayakla, husûsî düşünmek kâbiliyyetlerini kaçırttık, dimağlarını saçma bî-lüzûm ve eskimiş şeylere birer mahfaza yaptık, genç oldukları zamân cem‘iyyetin en sûrî

i'tiyâdât ve teferru'âtıyla hayâtlarını imlâ' ettik ve onlar ihtiyârladıkları zamân artık bizim kendilerine ettiğimiz tazyîki çocuklarına tatbîkten başka bir düşünceleri olmadı. Medenî memleketlerin ta'lîm ve terbiyedeki düstûrları yeni neslin husûsiyyet-i hayâtları için ne kadar vâsi' bir sâha açmak ise bizimki onun 'aksî! Bizde dâ'imâ yeni neslin hüviyyetini öldürmek, dâ'imâ hakk-ı hayâtını nez'etmek, her yeni temâyülünü yumurtada mahvetmekti. Şimdi netîce meydânda, edebiyyâtsiz, san'atsız fennsiz ve medeniyyetsiz bir sürü olarak kaldık. İstibdâdın son zamanlarında gençler -zavâllılar- nihâyet kılıçlarıyla zulmeti esâreti yırttılar. Şimdi henûz bir şafağın solgun fakat ümîd-vâr ve feyizli bir nûrunu gördük. Bugün hükûmetin, mekteblerin! husûsiyle anaların vazîfesi bizim için doğacak güneşi bulutlardan vikâye etmektir. Bir milletin hakîkî güneşleri olan şahsiyyetler ya'nî şâ'irleri, 'âlimleri, kâşifleri ve san'at-kârları için hür ve vâsi' bir sahne-i i'mâl hâzırlayalım şarklılığın çehresini, sanâyi'de ve fûnûnda çizsinler-evvelâ milletimize sonra medeniyyet-i 'umûmiyyeye borcumuzu edâ edelim. Ve her dakîka hâtırlayalım ki Avrupa medeniyyeti bugünkü derecesine, efrâdı çehre-i hüviyyetlerini 'arz etmeye, hür oldukları zamân vâsıl oldu. İşte bu vesîle ile sözümü {351. sayfanın sonu} bitirmeden ta'lîm ve terbiyenin hürriyyet ve vâsi' bir ifâde-i şahsiyyet olması lâzım geleceğini iddi'â eden mu'allim Fröbel'in esâslarından biraz bahsetmek isterim.

Bir memlekette ta'lîm ve terbiyenin esâsı terakkiyyâi milliyyeye şekil veren en büyük kuvvettir. Ta'lîm ve terbiye şekline göre ba'zı milletleri edebiyyâtta ba'zılarını fûnûnda, ba'zılarını 'askerlikte ileri götürmüş. Fakat ta'lîm ve terbiyenin muvaffakiyyeti, cebren kendi esâslarını çocuğa tanıttırmaya cehdettiği zamân değil, çocuklardaki zâtî kudreti inkişâf ettirmeye yardım ettiği zamân gâyesini bulmuştur. Avrupalıların son 'asırdaki terakkiyyât-ı serî'a ve 'azîmeleri ile ta'lîm ve terbiyeleri arasında bir münâsebet arayacak olursak deminden beri bahsetmiş olduğumuz noktaya geliriz ki o da çocuklarda şahsiyyeti ezmek, şahsiyyeti meydâna çıkarmak için en muvâfık bir himâye ve i'âne-i fikriyyede bulunmaktır ki bu da nihâyetsiz bir hürriyyet vermektir. İşte bu esâsı en 'amelî bir tarzda ta'lîm ve terbiyeye idhâl eden mu'allim Fröbel'dir.; Bu büyük dimâğın nazariyyesi: mekteblerin en büyük vazîfesi çocuklarda şahsiyyeti inkişâftır. Şahsiyyet en büyük 'unsur-ı kudrettir; her ferdin şahsiyyeti 'umûmiyyetin şahsiyyetine 'ilâve edilir. Milyonlarca hayâtta muvaffak olamayanlar kendi şahsiyyetlerinden bî-haber olanlardır en ciddî bir kudret olan şahsiyyet bir insâna nefsine karşı i'timâd verir kendisine i'timâd eden bir şahsiyyet her şeyi yaptığından muvaffak olur. Mutavassıt bir kudret-i fikriyye

fakat nefesine pek çok i'timâdı olan bir adam; ekserî büyük fikirli fakat kendine güvenemeyenlerden ziyâde muvaffak olur. Mektebin yapacağı şey çocuğa olduğundan fazla bir şahsiyyet bahs{ş} etmek değil çocukta mevcûd olan (büyük küçük) bir isti'dâdı çocuğa bildirmek, çocuğa şahsına karşı bir i'timâd vermektir. Şahsına i'timâd hürmet gibi azamet değildir nefesine böyle bir i'timâdı olan adam her yaptığı şeyde muvaffak olur, hattâ böyle bir adam kudretini göstermek için vesîle beklemeye bile muhtâc değildir, kendisi vesîle îcâd eder. İşte Fröbel'in bütün esâsı bu cümlelerle hulâsa edilir. O da, mektebde ve cem'iyette çocuklardaki şahsiyyeti ezmek ve bu çocukları şahsiyyetlerini idâreye sevk etmektir mektebler çocukları mümkün olduğu kadar bir örnek yapıyorlar, hâlbuki mekteblerin vazîfesi mümkün olduğu kadar çocukları birbirine benzetmemektir.

Hâlîde Edîb

Bitti

{352. sayfanın sonu}

RÖNTGEN ŞU'Â'ININ MEKTEBLERDE BİR HİZMETİ

Mekâtib-i ibtidâ'iyede en mühim şey bir çocuğu kendi kâbiliyyet-i dimâğiyyesine göre bir sınıfa koymak ve ta'kîb edebileceği bir programa tâbi' tutmaktır çocukların nâzik ve mühim olan dimâğlarını bozmak değil bi'l-'akis neşv ü nemâ buldurmak vazîfesiyle mükellef olan bir mu'allim bu husûsta pek büyük bir mes'ûliyyeti yüklenmiş demek olacağından fevka'l-'âde ri'âyet edeceği mes'ele çocuğu tâbi' kılacağı programdır.

Çocuğu yetişmiş, büyümüş farz ve i'tibâr etmek için yalnız sinnini, nazar-ı i'tibâra almak, elindeki nüfûs tezkeresini mu'âyene etmek kâfi değildir. Çünkü tâmm yetişmiş bir çocuğa mukâbil beri tarafta on tâne geri kalmış, vücûdu lâıyıkıyla neşv ü nemâ bulamamış çocuk bulunduğuna emîn olmalıdır.

Bu iyi yetişmiş olan çocuk sınıfta dâ'imâ mazhar-ı takdîr olur onun vücûduna göre dimâğı da tekemmül etmiş bulunacağından her vakit derste muvaffakiyyet gösterir ve herkesin tahsîn ve âferînine nâ'il olur hâlbuki diğer on çocuk neşv ü nemâca geri kaldıkları cihetle hem sinnleri bulunan diğer arkadaşlarına nazaran dâ'imâ sınıfın gerisinde kalır ve her vakit tenbellikle ithâm edilerek cümlelerin dûçâr-ı tahkîr ve nikbeti olur ve artık herkes bulunduğu tarîkın bu çocuğu bütün hayâtında sefâletten başka bir şeye götüremeyeceğine hükmeder işte bütün bunlara sebep olan şeyin, vücûdun tamâmıyla ve sinle mütenâsib bir sûrette neşv ü nemâ bulamamış olmasına hamlediliyor ve deniliyor ki çocuğun yalnız

seneler geçirmekle büyümüş olması kâfi değildir çocuk asıl et ve kemikle büyümüş olmalıdır. Çocuğun sinni nisbetinde et ve kemiğe mâlik bulunmaması neşv ü nemâda geri kaldığını tâmm, tagaddî edemediğini gösterir ve böyle geri kalan bir çocuğun dimâğının herhâlde sinni nisbetinde bir kâbiliyyet kesbedemeyeceği tabî'dir. Zîrâ her tarafı, eti ve kemiği gibi onun mevâdd-ı dimâğiyyesi de fakîrdir.

Böyle olan bir çocuğu, kâbiliyyetin fevkinde bir vazîfe ile mükellef edip onun yapamamasına karşı onu gerek mu'allimlerinin gerek arkadaşlarının hakâret ve istihzâlarına dûçâr etmek onun daha küçük yaşta iken haysiyyet-i zâtîyyesini de ihlâl ve izâle eylemek demektir artık o çocuğun o yaştan i'tibâren hakâret ve istihzâyâ bir i'tiyâd hâsıl eyleyeceğine şübhe yoktur.

İşte bu esâsa binâ'en Amerika'nın (Boston) şehrinde bir mütehassıs çıkarak çocukların neşv ü nemâ bulup bulmadıklarını sinnlerinden değil röntgen şu'â'ıyla bi'l-mu'âyene iskeletlerinden anlamak mümkün olacağını ortaya sürmüştür.

Ve bu zâtın kavlince mekâtib-i ibtidâ'îyye tahsîli için ya'nî çocukların ana sınıflarından ders {353. sayfanın sonu} sınıflarına geçmesi ve bunların ibtidâ'î programlarına tâbî tutulması ancak iskeletlerinin röntgen şu'â'ıyla mu'âyenesinden sonra câ'iz olabilecektir. Bunun için vücûdun tekmîl mu'âyesesi îcâb etmeyip yalnız elin mu'âyesesi kâfi geliyor. Ma'lûm olduğu üzere elde bilek -carpe- denilen mahalde sekiz küçük kemik vardır. Ve bunların arasında da zülâlî ve lüzûcî ya'nî yapışkan bir mâyi' mevcûddur.

Çocuğun hîn-i tevellüdünde bütün bu kemikler kıkırdak hâlinedir. Zamân geçtikçe bunların her biri merkezinden muhîte doğru sertleşmeye ve kemik hâlini almaya başlar bir kıkırdağın kemikleşmesi için vücûdun bir yandan tarîk-ı tagaddî ile emliha-i kilîse alması ve öylece kemik yapması îcâb eder.

Teşrîhin beyânına göre vücûddaki iskeletin en son tâmm neşv ü nemâ bulan kısmı bilek kemikleridir. Hattâ zevrakiyy-i ka'bî denilen ve kayık şeklinde olan -scaphaïde- kemiği ki 'azm-i ka'bereye -Radius- mafsallıdır tamâm-ı tevellüdden bir sene sonra neşv ü nemâsını ikmâl eder.

Ya'nî neşv ü nemây-ı tabî'î ve 'âdî dâhilinde bile bu kemik bir sene sonra meydâna gelmiş olur. Diğer kemiklerde bu vecihle birbirini müte'âkib neşv ü nemâlarını ikmâle başlar ve gazrûf ya'nî kıkırdak hâlinde çıkmış olur.

İşte bu sekiz bilek kemiğinin mu'âyenesi çocuğun neşv ü nemây-ı bedenîyyesini anlamaya kâfi geliyor. Ve bunu anlamakla da kâbiliyyet-i dimâğîyyesinin ne hâlde bulunabileceği tezâhür ediyor.

Ya'nî röntgen şu'â'ıyla bilek kemikleri görülünce 'âdetâ dimâğın kâbiliyyeti okunmuş ve anlaşılmış oluyor.

Demek ki mekteplerde röntgen şu'â'ıyla vukû' bulacak iskelet mu'âyenesi çocuğun yedindeki nüfûs tezkeresinin gösterdiği sinn {354. sayfanın sonu} ile asıl neşv ü nemâsının bir mukâyesesi demektir. Eğer bunların her ikisi 'aynı dereceyi gösterirse o vakit makbûl olur.

Boston şehrinde yapılan tecrübe ve mu'âyenelerde; geçirdiği senelere nazaran 10 yaşında görülen bir çocuğun ba'zı kere vücûdu ve kemikleri i'tibâriyle henûz altı yaşında olduğu anlaşılmış ve o çocuğa ona göre mu'âmele yapılarak yaşça değil bedence büyümesi beklenilmiştir.

Nedîm

Avrupalılar arasında:

-Aman ricâ ederim beni kurtarınız

-Hayır 'acele etmeyiniz evvelâ kadınlar kurtarılacak sonra erkekler.

{355. sayfanın sonu}

FENN-İ İDÂRE-İ BEYTİYYE

(Mâ-ba'di)

SAKSONLARDA YEMEK ODASI

“Valter Skot” (Walter Scott)’un edebî bir eserinden tercüme edilmiştir.

Tûluyla ‘arzına mütenâsib olmayan irtifâ’ıyla Sakson Sedrik’in salonunda ormandan kesilerek parlatılmış meşelerden ma’mûl uzun masada bir akşam ziyâfeti hâzırlanmıştı. Yalnız direklerle örtülü olan duvarı bu apartmanı semâdan tamâmıyla ayıramıyordu. İki tarafında gâyet büyük şömineler vardı. Apartmanın her iki taraf duvarlarında muhârebe ve ava mahsûs âlet ve büyük binânın muhtelif taksîmâtına göre iki taraflı kapıları vardı.

Saksonların ilk devrinin sâdegîsini muhâfaza etmeyi bir gurûr ‘addeden (sedrik) mâlikânesinin başka kısımlarını da buna benzetmişti. Salonun dörtte biri bir kademe kadar yükseltilmiş ve burası ‘â’ile efrâdıyla şerefli misâfirlere tahsîs edilmişti bunun orta yerinden bir masa salonun daha aşağısına uzatılarak oda hizmetçilere ve şerefli olmayan nisâfirlere tahsîs edilmişti. Bu masalar (1) harfine benzer bir şekil almıştı ki bu şekil hâlâ Oksford ve Kambriç’te eskiden kalma mekteplerde görülür. Bu yüksek işlenmiş meşe ağacından ma’mûl sandalyeler, kanepeler konulmuş ve üstü de misâfirleri havâ ve yağmurdan muhâfaza etmek için bir kumâşla kapatılmıştı. Bu salonun yüksek kısmının duvarları örtülerle kapanmış ve yere de parlak ve gösterişli halılar atılmıştı aşağıdaki kısma ehemmiyet verilmemişti. Yukarıki sofranın orta yerine sâ’irlerinden daha yüksek iki sandalye konulmuş ve bunlarda bütün kavâ’id-i misâfir-perverâneyi der-‘uhde eden - ekmek taksîm ediciler- ‘unvânını alan ‘â’ile re’îsi ve re’îsesi oturlardı. Her sandalyenin önüne fildişi işlenmiş küçük tabure konulurdu.

Bu sandalyelerin birinde Sakson Sedrik oturmuştu. Esvâbı, kolları ve yakası kürk kaplanmış yeşil bir tunikti. Bu tunik vücûdu tamâmen sıkan kırmızı bir esvâb üzerine düğmeleri açık olarak giyilmişti. Pantolonu ‘aynı renkten olmakla berâber yalnız bacaklarının yukarı kısmını örtüyor aşağısını açık bırakıyordu. Ayağına rencberlerinkine benzeyen daha iyi bir şeyden yapılmış ve altın bağları olan {356. sayfanın sonu} sandallar giymişti. Kollarında altın bilezikler ve ‘aynı kıymet-dâr ma’denden boynunda kalın bir gerdanlık bulunuyordu. Belinde murassa‘ bir kemer ve üzerinde iki taraflı kısa ve ucu

keskin bir kılıncı yanında ‘amûden sarkıyordu sandalyesinin arkasına kürk kaplanmış kırmızı bir kumâş konmuş ve başında da istediği zamân koyduğu gâyet muş‘şa‘ işlenmiş bir başlık bulunuyordu. Sandalyesinin yanında sokağa çıktığı zamân ba‘zen silâh, ba‘zen baston diye kullandığı parlak ve ma‘den başlı uzun bir mızrâk duruyordu.

Efendilerinin parlak üniformasından biraz aşağı olmak üzere hizmet-kârlar muhtelif sûrette giyinmişlerdi. Üçü efendinin sandalyesinin arkasında duruyor ötekiler salonun aşağı kısmında bulunuyordu.

Sedrik kaşlarını çatı ve bir dakîka kadar yere baktı. Başını kaldırır kaldırmaz karşısındaki kapılar açılarak baş hizmet-kârın elinde değneği ve dört hizmet-kârın ellerinde meş‘aleleri olduğu hâlde misâfirlerle berâber girdiler Sedrik misâfir-perver ve vakûr bir tavır ile misâfirlerini kabûl için ayağa kalktı. Yüksek yerden aşağı indi ve üç adım ilerleyerek misâfirlerin gelmesini bekledi. Misâfirlerle biraz konuştuktan sonra yanında ve biraz aşağıda olan yerleri misâfirlere gösterdi ve eliyle yemeğin getirilmesini işâret etti ve ziyâfet başladı. Muhtelif tarzda pişmiş. etler sofranın aşağı kısmına konuyor ve ‘aynı zamânda tavuk, tavşan, keçi, karaca birçok balıklar ve balla meyveden yapılmış birtakım tatlılar yukarı kısmında bulunuyordu. Yemekler tahta tabaklarda hizmet-kârlar tarafından her misâfire ayrı ayrı götürülüyor misâfir istediği kadar alıyordu. Her büyük misâfirin önüne bir gümüş kupa konulmuş ve şerbetlerle doldurulmuştu. Yemek başlayacağı zamân baş hizmet-kâr değneği kaldırarak Leydi Rovenâ için yer hâzırlayınız dedi. Salonun yukarı kısmından kapı açılarak Madam Sedrik dört damdonörüyle salona geldi. Bundan sonra ziyâfete ibtidâr edildi.....

ÇİNLİLERDE YEMEK SALONU

En çok merâsimle en az yiyecek şeyi mezceden ziyâfetler bir madarinin -mandarin Çin hükûm-dârlarının mâ-beyn erkânına verilen lakabdır- resmî ziyâfetleridir. Bir mandarin ziyâfet vereceği zamân her da‘vetliye üçer tezkere gönderir iki tânesi birer gün evvel üçüncüsünü de son gün gönderir. Bunlar da‘vetliler tarafından kemâl-i merâsimle ahzedilir eğer fevka‘l-‘âde mühimm ve müsta‘cel mevânî‘ yoksa bir da‘veti hîçbir vakit reddetmezler. Misâfirler geldiği zamân ev sâhibi her misâfire bir sandalye gösterir ve ‘aynı zamânda büyük bir reverans yapar ve sandalyeyi {357. sayfanın sonu} esvâbının eteğiyle siler ve mükâlemeye bu hakîr eve misâfirin gelmekle bahşettiği şerefın

kendisinde uyandırdığı meserret-i fevka'l-‘âdeden bahisle başlar. Hîçbir vakit lâyük olduğu derecede şeref verilemeyecek zevcesiyle güzel çocuklarının hâl-i sıhhatte olmalarını temennî ettiğini söyler.

Buna misâfir ‘aynı sûretle mukâbele eder. Sefil varlığını ve bu muhteşem meskene çağırıldığından dolayı hissettiği memnûniyyeti ifâde ve hakîr zevcesiyle ‘âciz çocuklarının efendi hazretlerinin hâl-i sıhhatinden haber-dâr olmak için yaşadıklarını ‘ilâve eder.

Her misâfir ayrı ayrı bu mevzû‘ üzerine merâsim temeddühâtı söylerken öteki misâfirler odanın etrâfında dolaşırlar ve mübâlağa-kâr yüksek sesle odanın eşyâ ve tezyînâtını söylerler ve bunu yapmayan misâfirler şiddetle nezâketsiz ‘addedilirler.

Bin Bir Levhadan -15

Bir Torpilin Zırhlıya Te’sîri -Bir torpilin bir zırhlıya çarpınca nasıl deldiğini ve içerde makine dâ’iresinde bir obüs gibi patladığını gösterir levhadır. {358. sayfanın sonu}

Bin Bir Levhadan -16

Havâ’î Tellerle Lokomotif Nakli

Makâlesine Mürâca‘at

{359. sayfanın sonu}

Medhiyyeler bittikten sonra misâfirler gâyetle güzel olan yemek odasına giderler. Duvarları yazılar, yıldızlar, işlemeler, bayraklarla müzeyyendir. Mandarin hüküm-dâr ‘â’ilesine mensûb ise duvarları müdhiş ejderler işlenmiş sarı ipeklerle müzeyyendir.

Misâfilerin beyâz ipek potinleriyle mâ’î ipek esvâbları muhîtinin rengiyle şiddetli bir tezâdd yapar. Tavandan sarkan müte‘addid Çin fenerleri bu bir tabloya benzeyen manzaraya kâfi fakat gölgelenmiş bir ziyâ gönderir.

Sofra ‘umûmiyyetle bir at na’li şeklindedir. Yemek yenirken sofranın orta yerinde ekser bir oyun yeri vardır bir tarafı da birbiri üzerine yığılmış küçük tabaklarla doludur. Ba‘zı sofralarda burası açık bırakılıp zencefil, bir nev‘ küçük portakal, reçeller konulur. İlk yemek ahtapot, ve kuş yuvası çöreğiyle başlar. Bunun arkasından kızartılmış yengeç acı bir salça ile haşlanmış mandarin balığı, kızartılmış tavuk dolması yemeğin aslını teşkil eder. Sebze kısmı ise patates ile bir nev‘ kökten ‘ibârettir. Yemeğin mühimm kısmını safran hitâma erdirir. Bu yemeklerin birbirini zikredilen tarzda ta’kîb ettiğini zannetmemelidir. Bütün yemekler sofranın üzerine bırakılır ve misâfirleri yormamak için yemekler gâyetle küçük parçalara doğranmıştır.

Misâfirlerin önüne konulan küçük tabakların ‘adedi misâfire verilen ehemmiyeti gösterir.

Herkes oturduktan sonra ev sâhibi başlamak işâretini verir. Her misâfir yemek değneklerini kaldırır. Yemeği ağzına götürür ve sonra yere kor ve hepsinin ‘aynı zamânda bu intizâmı muhâfaza etmesi için üniformalı bir zâbit ayağıyla usûl tutar. Bu yemek üç dört sâ‘at devâm eder. Fakat mütemâdiyen yemek yemezler yalnız yemek değnekleri ağza gider gelir. Yemek ortasında da bir de tevekkuf vardır.

Bundan sonra ziyâfetin en iyi noktasına gelinir, şişman, ihtiyâr mandarinler, misâfirler {360. sayfanın sonu} sandalyenin arkasına dayanır pirinçden istihsâl edilen ve samşo denilen bir nev‘ içkiyi beklerler. Bu ve çay yegâne içtikleri mâyi‘dir. Her mandarinin arkasında oturur ve geyşâ ta‘bîr olunur sâz-endeler vardır. Vazîfesi misâfirlere ceviz kırmak, portakal soymak ve yemiş yenildiği zamân muzıka ile misâfirleri eğlendirmektir.

Nihâyet ziyâfet biter ev sâhibinin işâretiyle misâfirler kalkar bütün misâfirler evvelce ev sâhibine sonra birbirlerine iki büyük selâm verirler.

Ev sâhibi bütün ziyâfet için ‘özür dilemeye başlar. Misâfirlerde müşa‘şa‘ sûrette vakit geçirdiklerini söylerler. Ziyâfetin bakiyyesi müsâvî parçalara taksîm edilerek misâfirlere gönderilir.

Ertesi gün her misâfir resmî bir teşekkür-nâme ile ev sâhibine ‘arz-ı teşekkür eder..

Bitti

Nakiyye

Makâlesi Geçen Nüşhadadır

{361. sayfanın sonu}

Türk Şâ‘ireleri:

-ŞEREF HANIM-

On üçüncü ‘asr-ı hicrînin târîh-i mefâhîr-i edebîmize ihdâ ettiği en müşa‘şa‘ bir iklîl şi‘ir ve san‘atta -belkide ‘Osmânî şâ‘irelerinin içinde en bülend-nâsiye, müstesnâ bir dimâğ ‘irfân ve kemâlâtta- şübhesiz Şeref Hanım’dır, bu hârîka-i san‘atta hemân, hemân muhît-i edebîmizde, lisân-ı tekrîm kadir-şinâsân millette birinci Fıtnat kadar şöhet kazanmış, dimâğını tezyîn eden ‘ilim ve ‘irfân ve kemâlât sâyesinde yüksek bir şahsiyyet-i güzîdede yetişmeye, fıtratın her türlü feyiz ve lutfundan nasîbe-dâr olarak her türlü terakkî ve tekâmüle müsta‘idd ve meshûf bulunan ‘Osmânî kadınlarına hassâsiyyet, şi‘ir, san‘at, ve iftihâr bahşetmeye muva{ffa}k olan en nezîh, asîl ve muhterem bir kadındır.

Şeref Hanım; meşâhîr-i ‘ulemâ ve udebâdan kütüb-hâne sâhibi ‘Âşır Efendi sülâsesinden ve Nâ‘ilî ‘Abdu’llâh Pâşâ ahfâdından Nebîl Bey nâmında asîl ve necîb bir zâtın kerîmesidir.

Dîvânında müşfik ve rakîk ninniler terennüm ettiği -Mîr Nebîl- de kendisinin birâder-zâdesi Nebîl Bey’dır ki: şimdi dâru’l-mu‘allimât müdîreliğinde bulunan Sâmiye Hanım’ın pederidir.

Şeref Hanım; ‘ömrünün en neş’eli ve şen zamânlarını tabî’atın rûh-nevâz ve latîf menâzırîne hâkim olan ve kendisinin dîvân-ı eş’ârında:

Yakacık’tır deyip atma yakadan ‘ayn dikkatle

Nazar kıl var mı bak mânend ve misli rûy-i dünyâda?...

Zemîni hoş, hevâsı mu‘tedil, âbı güzel mutlak

Hudâ, her köşesinde eylemiş bir zevk-i âmâde

Sözleriyle sâde ve güzel bir uslûbla ta’rîf ve tasvîr ettiği Yakacık’ta geçirmiş, bütün in’ikâsâtı ve intibâ’ât-ı rûhiyyesini orada fakat sâkit, tenhâ tepecikler, sâcıklar, sâye-dâr ağaçlar, pür-şetâret bülbül sesleri, bahârın rûhları raksân eden latîf çiçekler, hazânın kalbleri titreten solgun yaprakları karşısında rakîk ve hassâs rûhunun derin, ve acı iniltileriyle mezcederek tasvîr etmiş, söylemiş ve yazmıştır.

Fikrimce Şeref Hanım kalbinin, hissiyyâtının en {362. sayfanın sonu} ufak heyecân ve ihtizâzını tasvîr ve îzâhta ‘Osmânî şâ’irlerinin en kıymet-dâr bir şahsiyyet-i güzîdesidir.

Ufak fakat pek büyük ma’nâ-yı san’at ve incelikler ilhâm eden ve şarkın onu söylerken hissettiği en küçük bir dakîka-i te’sîri bile okuyanların a’mâk-ı kalbinde te’sîrler, izler uyandıracak olan şu şi’irler, bakınız ne kadar, hassâs, ne kadar âhenk-dâr ve zarîftir.

‘İndinde Şeref bir gelir erbâb-ı kemâlin,

Bir mısra’ mevzûn ile bir genc ve hazîne

Şeref Hanım bu hakîmâne sözleriyle ba’zen bize şâ’irin:

Maksûd eserse mısra’-i berceste kâfidir.

Mısra’-i meşhûrunu hâtırlatır,...

Reh-i ‘aşkında Şeref hâk ile yeksân oldu,

Ayağın altına bak bir de âmân sultanım...

Beyt-i zarîfî ne kadar güzel hele:

Sana lâyük ne olur hayır ve du‘âdan gayrı

Başka bir söz bulamam medih ve senâdan gayrı

Sözleri vuzûh-i ifâdenin en âhenk-dâr bir misâlidir,

Fıtnat'ın felsefeye temâs eder ba'zı şi'irlerine de tesâdüf ederiz işte:

Kimin a'lâ, kimin ednâ görüp incinme felek,

Bir gün elbette bulur her kişi yerin giderek,

İşte hakîmâne bir beyti daha:

Kalır ardında Şeref bir kişide varsa eser,

Yoksa kendiyle gider olsa dahî fazl ve hüner,

Bu da öyle: fakat daha parlak ve selîs:

Bilmedin gittin kadrımı ama gün olur,

Çok arasın beni cânâ buna 'âlem derer...

Bakınız Şeref Hanım rûhunun hazîn terennümleriyle, kalbinin derin iniltilerini, âteşin göz yaşlarına mezcederek nasıl tasvîr ediyor ve söylüyor:

Hasret-i rûyun ile iki gözüm kan ağlar,

Sûretâ gülse yüzüm yine özüm kan ağlar,

Ve daha sonra baştan başa bir numûne-i bedâyi'-i san'at ve hassâsiyyet olan şi'irlerini:

İmtihân ile tekaddüm eyler akrânıma,

Hıfzımı ben mekteb-i 'aşkında dinlettim senin

Sözleriyle tetvîc ediyor,

Ve sonra:

Mümkün eğerçi rûyunu şemm eylemek gülün,

Ama ki yok mu hâtırı bî-çâre bülbülün

Beyti gibi belîğ, rakîk âsâr-ı hârika-i san‘atla kendinden evvel geçen birinci Fıtnat’a bile hassâsiyyet ve san‘at nâmına handeler fırlatıyor,

Şeref’in dîvânını tezyîn eden şu münâcât kendisinin enfes âssârındandır.

Yâ ilâhî değilim müstehakk ihsân eyle,

Kerem ve lutfunu firâvân eyle,

Na‘at ve mersiye, münâcât ve sitâyişlerimi,

Sebeb-i mağfiret et, zîver-i dîvân eyle,

Anlayın nîk ve bedi, hayır ve şerri fehmedeyim:

Bildirip ‘ilm-i ledunn sırrını ‘irfân eyle,

Cümle erbâb-ı kemâlin nazarından dilerim,

Ne kadar var ise ‘isyânımı pinhân eyle, {363. sayfanın sonu}

Vezin ve ma‘nâdan eğer olsa da ‘ârî Şeref’in:

Şi‘irini müntahab-ı Hazret-i Hasan eyle:

Şeref Hanım, 1224’de doğmuş ve 1276 târihinde elli yaşlarında vefât etmiştir, seng-i mezârı üzerinde birâder-zâdesi Nebîl Bey’in -halasının gaybûbetinden mütevellid bir te’essürle - tanzîm ettiği şu:

Şâ’ire ve mâhire halam idi gitti âh,

Yaktı bir âteş kodu, sîne-i sûzânıma,

Geldi bir âvâz-ı gayb söyledi târîh, Nebîl.

Fâtiha-hân olalım rûh-i Şeref Hanıma.

1276

Târîh-i belîğ ve selîsi mahkûktur.

Mu‘allim

Tahsîn

Mündericâtsız Hikâyeler

{364. sayfanın sonu}

ŞU'ÛN-İ FENNİYYE

HAVÂ'Î TELLERLE LOKOMOTİF NAKLİ

Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika'nın cenûb tarafından Yeni Meksika denilen sarp ve fevka'l-âde 'ârızalı bir mahallde şimdiye kadar emsâli görülmemiş cesîm bir su bendi inşâ olunmaktadır.

Buraya yapılacak bendin ve getirilecek su yollarının îcâb ettirdiği levâzımı taşımak için bir lokomotife lüzûm görülür hâlbuki dehşetli 'ârızalardan geniş sulardan lokomotifi geçirmek kâbil olmadığından 84 metre irtifâ'ında ve 435 metre uzunluğunda bir havâ'î yol yaparlar ya'nî yüksek tepelerin birinden diğerine atılan bu telin üzerindeki makaralara 20000 kilo sıkletinde bulunan lokomotifi asarak öylece geçirirler.

Bu ma'lûmâtı naklettiğimiz (Siyantifik Amerikan) {Scientific Amerikan} gazetesi şimdiye kadar böyle hâriku'l-âde bir havâ'î yol tecrübesi olmadığını söylüyor.

KÂĞIDDAN TESTERE

Kâğıd sıkıştırılarak, tazyîk olunarak birbirine iyice yapıştırılırsa pek sert olur.

Ve bu sûretle sert keğıddan birçok şeyler i‘mâl edilir. Ahîren İngiltere’de böyle kâğıddan dâ’irevî testereler yapılmıştır. Bu testereler ile gâyet sert abanoz ağaçları bile ince levhalar hâlinde kesilebiliyor ve kesilen levhaların satırları artık rendelemeye lüzûm göstermeyecek sûrette düz ve mücellâ olur.

VIDALAR İÇİN

Kunduracılarda dâ’imâ görüldüğü vecihle balmumu; iplikleri, sicimleri sağlam ve kopmaz {365. sayfanın sonu} bir hâle getirdiği gibi vidaların da uçlarına bir mikdâr sürülerek tahtaya o sûretle geçirilecek olursa sağlam duruyor.

Balmumu bulunmadığı hâlde vidaların uçlarına biraz sâbûn sürmek de ‘aynı fâ’ideyi verebiliyor.

KEŞŞÂFLARA MÜHİMM BİR NASÎHAT

Dağda, kırdâ, rutûbetli mahallerde gezmiş olan bir keşşâfın en ziyâde merâkk edeceği potinlerinin ıslanıp yaş olmasıdır.

Yaş potinler çabuk kurumaz ve ayaklara fevka’l-‘âde mühimm ıztırâblar verir müz‘ic ağrılar getirir hattâ, ishâl ve bâsûr gibi ahvâlin de birinci sebebi olabilir.

İşte böyle bir hâl vukû‘unda keşşâf potinlerini mümkün merteye çabuk kurutmak için gece ayağından çıkardığı vakit içerisine kuru saman doldurmalıdır. Samanlar potinin rutûbetini kâmilten çeker alır ve potinler bir yandan kurumakla berâber gâyet yumuşak bir hâle gelir.

SÜTÜN MU‘ÂYENESİ

Bir sütün sulu olup olmadığını gâyet kolay mu‘âyene etmek mümkündür.

Bir çorap iğnesini sütün içine batırıp çıkarınız eğer ucunda bir damla süt kalırsa iyidir eğer kalmaz akıverirse suludur.

Ma‘a-mâ-fih ba‘zı kere sulu sütleri koyu göstermek için bir mikdâr kola ya‘nî nişâsta karıştırılır bunu da anlamak için azıcık (iyot) denilen cismin mahlûlüyle mu‘âyene etmeli nişâsta iyotla birleşince mâvî renkli iyot neşâ hâsıl edeceğinden belli olur eğer nişâsta yoksa rengi kat‘iyyen bozulmaz.

TAZYÎK-İ ZİYÂ

İyice tahliyye olunmuş bir şişe fânûs altına geniş kanatlı bir pervâne koyup da şu‘â‘ât-ı ziyâ‘iyyeyi bir taraftan bu kanatlar üzerine sevk eylesek ‘âdetâ bir su çarpması gibi ziyânın tazyîkiyle bu pervâne dönmeye başlar. {366. sayfanın sonu}

DOKTOR ADANALI AHMED ŞÜKRÜ

Frengi, bel soğukluğu, egzama, evrâm-ı bâsûriyye saç hastalıklarına dûçâr olup sûret-i kat‘iyyede tedâvî ettirmek isteyenlerin veyâhud yeniden vahîm ve müz‘ic olan bu hastalıklara tutulmamak ârzû edenler işbu emrâzda behre ve hazâkati yirmi senelik tecârib-i ‘amîka-i tibbiyyesiyle şöhret-yâb olan tabîb mûmâ-ileyhe mürâca‘at ettiklerinde bir daha nüks etmemek üzere müddet-i kalîle zarfında tedâvîyi der-‘uhde eylediği gibi (inkıbâz-ı mu‘anned, za‘f-ı tenâsülî, ‘adem, iktidâr, ihtilâm-ı leylî, müzmin romatizmaları) tedâvî bi’l-ihhtizâz ile kezâ sûret-i mutlakada şifâ-yâb edeceğine ve (evrâm-ı bâsûriyye) yi bilâ-‘ameliyyât şerâ’it veya şerâ’itsiz iyi eyleyeceğini hayât ve sıhhatin kadrini bilenlere i‘lân re {doğrusu: ve} hasbe’l-ma‘zere mu‘âyene-hâneye gelemeyen musâbîni hânelerinde tedâvî eyler, cum‘adan m{â}-‘adâ sabâhdan akşama kadar her gün bulunur fukarâ Salı günleri meccânen mu‘âyene olunur.

Mu‘âyene-hânesi: Bâyezîd’de tramvay merkezinde fırın üstünde dâ’ire-i mahsûsa. Telefon numarası: 303 İstanbul.

ÇİTLEMBİK BOYASI

Risâlemiz Sâhib-i İmtiyâzı Ahmed Edîb Bey ile Doktor Adanalı Ahmed Şükrü Bey tarafından ihtirâ‘ olunan siyâh bir yazı tahtası boyasını bi’l-cümle kâri’ ve kâri’elerimize tebşîr ederiz. Bu boya yazı tahtalarını fevka’l-‘âde güzel bir sûrette boyadığı gibi kat‘iyyen çıkmaz ve pek çabuk kurur.

Bir de bu boya yalnız tahtalara değil mukavvâ, çinko hatta ince bir kağıda bile sürülür. Bundan sonra bi'l-cümle talebe hânesinde oda kapısının arkasını, yâhud duvara mıhladığı bir mukavvâ parçasını kendisine ders çalışmak için yazı tahtası hâline koyabilecektir.

Mahall-i fûruhtu: Bâb-ı 'Âlî Câddesi'nde Cem'îyyet Kitâb-hânesidir. Fî'âtları:

	Para	Kuruş
100 gramlık bir şişe	20	2
150 “ “	20	3
200 “ “	20	4
250 “ “		5

Toptan mübâya'a edenlere yüzde yirmi iskonto yapılır. Kilo ile alındığı hâlde bir kilosu 20 kuruştur. {Son ek 1. sayfanın sonu}

KNOR'UN ET SULARI

Esâs hâlis mükemmel etten çıkarılmış olmak üzere der-hâl bir et suyu tedârik etmeye hemân evlerde herkes muhtâcdır.

İşte Knor fabrikasının küçük tavla zarı gibi mik'ablar şeklinde sulb olarak ihzâr eylemiş olduğu et suları yüz dirhem kadar sıcak suyun içerisine atılınca hallolarak gâyet lezîz bir sûrette içilebilir.

Bu et suları îcâbında sofrada veya sabahleyin çorba makâmında kullanılacağı gibi et suyu ile pişirilmesi îcâb eden yemeklere de fevka'l-'âde elverişlidir.

İşte kış mevsiminde gerek sabahları yalnız bir sıcak su kaynatmakla güzel tâze bir et suyu içmek gerek bütün sebzeleri pişirmek için bundan iyi bir vâsıta olamaz.

Bunun bakkâlların kâffesinde bulunduğu gibi Memâlik-i 'Osmâniyye acentesi İstanbul'da Yeni Posta-hâne karşısında Kınacıyan Hânı'nda 9 numaralı odada komisyoncu Farhi Efendi'dir. {Son ek 2. sayfanın sonu}

SONUÇ

Basın ile idolojik, politik ve kültürel hayat arasında büyük bir ilişki vardır. Basın hayatın bütününe ilgilendiren bir içeriğe sahiptir. Dönemin cereyan eden olaylarının halka nasıl yansıdığını gösterir. Bu nedenle sadece siyasî tarih açısından değil, sosyal ve kültürel tarihçilik açısından da çok kıymetli bilgiler ihtiva eder. Özellikle arşiv belgelerinin bulunmadığı ve belgelere yansımayan dönemler için paha biçilemez kaynaklardır.

İslam Tarihi açısından bakıldığında; Osmanlı'nın son dönemini çalışan araştırmacılar için bu döneme ait dergi ve gazeteler, diğer arşiv belgeleri gibi önemli kaynaklardır. Bu sebeble bunlar üzerine yapılan çalışmalar, araştırmacıların işlerini kolaylaştırır ve gerektiğinde müracaat edilebilecek niteliktedir. İslam Tarihi'nin Osmanlı öncesi dönemlerini ve Osmanlı'nın basın öncesi dönemlerini çalışanlar için ise doğrudan kaynak olmasalar da o dönemlerde ortaya çıkan ve tartışılan bazı problemlerin son evresini göstermesi açısından değerlidir.

Çalışmamızın konusu olan *Mektep Müzesi* dergisi, II. Meşrutiyet'in özgürlükçü atmosferinin yaşandığı, bununla beraber I. Dünya Savaşı'nın kapıda olduğu sancılı bir dönemde yayın hayatına girmiştir. Kadın dergileri çıkarmakta öncü olan ve kadınların ilerlemesi için basın ve eğitim kanallarını kullanan Ahmet Edip tarafından çıkarılmıştır. Dergi ağırlıklı olarak bilim ve teknolojiye bahsederken Batı'yı takip etmiş ve oradaki gelişmelerden haberdar etmiştir. Batı'nın bilim ve tekniğini aktaran dergi, toplumun geri kalmışlığının ancak bilim ve teknolojiye ilerlemekle telaf edileceğini savunmuştur.

Derginin en önemli yazarlarından Halide Edip, Türk Ocağı'nda görev alan milliyetçi fikirleri bulunan ve Türkçülüğün yayın organı olan *Türk Yurdu* dergisinde yazıları yayınlanan biridir. Ahmet Edip, onu *Mektep Müzesi*'ndeki yazısının başında "Türk'ün ulu ve büyük anası" şeklinde takdim etmiştir. *Mektep Müzesi*'nden övgüyle bahseden ve dergide de yazısı bulunan Yusuf Akçura, Osmanlıcılık ve İslamcılığa karşı Türkçülük fikrini ortaya atanlardan biridir. Neredeyse tüm Türk derneklerinin kurucu üyelerinden olup *Türk Yurdu* dergisinin de sahibidir. *Mektep Müzesi*'ndeki "Konferans" başlıklı yazısında, Ahmet Edip tarafından "Büyük Türk mütefekkeri" olarak vasıflandırılmıştır. Yine dergide en fazla yazısı bulunan yazarlardan olan Nakiye Hanım da Halide Edip'in yakın arkadaşı olup milliyetçi fikirlere sahip olduğu çalışmalarına bakıldığında görülmektedir. Dolayısıyla derginin fikir atmosferi milliyetçi çerçeve içerisindedir.

Mektep Müzesi bir kadın dergisi değildir. Ancak kadınlarla alakalı pek çok konuda fikir beyan eden ve onlara hitap eden bir dergi olduğunu gördük. Kadın hakları ve eğitimi konusu üzerine durduğunu, onların günlük işlerine yarayacak bilgiler aktardığını tespit ettik. Mektep Müzesi'nin toplumun eğitimine katkıda bulunmak üzere çıkarıldığını, bu anlamda günlük hayatı ilgilendiren konuların yanında eğitim ve teknolojiye dair konulara da yer verdiğini görmekteyiz. Mektep Müzesi özellikle kadın ve eğitim meselelerinin; dönem içindeki yerini, değerini ve fikri boyutunu araştıranların göz atması gereken bir dergidir. Sadece bir yıl yayın hayatında kalıp on iki sayı yayınlanmış olsa da otuz iki sayfa olarak basılması sebebiyle pek çok görüşü aktarmaya müsait, geniş hacme sahip bulunmaktadır.

Mektep Müzesi'nin sahibi olan Ahmet Edip, dönemin basın-yayın hayatında aktif olarak yer alan aydın bir eğitimcidir. Kitaplar yazmış ve dergiler yayınlamıştır. Kadınlara yönelik özel dersane açmış, siyasetten uzak kalma çabası içerisinde bilgiyi herkese ulaştırma gayretinde olmuştur. Bu çalışmamız vasıtasıyla hayatını araştırırken hayatı, eğitimciliği ve yayıncılığı hakkında doyurucu herhangi bir çalışma yapılmadığına şahit olduk. Gelecekteki araştırmacıların bu boşluğu doldurmasını temenni ederiz.

Bugünün meseleleri düne dayandığı gibi yarının meseleleri de bugüne dayanmaktadır. Bu sebeple yarının iyi olması için bugün doğru hareket edilmesi lazımdır. Bunu başarabilmek için bize yardımcı olacak kaynaklardan biri de dönemin nabzını tutan, dinamik okurları ve yazarları olan ve çevresinin kanaat önderi konumunda olan süreli yayınlardır.

KAYNAKÇA

- Akçuroğlu, Yusuf. “Mektep Müzesi”. *Türk Yurdu* (1.seri) 4/24 (1913) : 844-848.
- Akpolat, Yıldız. *Sosyoloji Araştırmaları: Osmanlı’da Kadın Dergileri Ve Sosyoloji Dergileri*. Erzurum: Fenomen Yayınları, t.y.
- Aşa, Emel. *1928’e Kadar Türk Kadın Mecmuaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1989.
- Atatürk Kitaplığı. “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı”. Erişim: 1 Ağustos 2017. <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php>.
- Atatürk Kitaplığı. *Mektep Müzesi* 1-12. (1329-1330). NS1334.
- Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi. “Atatürk Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı”. Erişim: 5 Ağustos 2018. <https://kutuphane.atauni.edu.tr/>.
- “Ayine-i Matbuat”. *İctihad* 4/80 (1913) : 1771-1772.
- Bayrak, M. Orhan. *Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü: 1831-1993*. İstanbul: Küll Yayınları, 1994.
- Benlisoy, Stefo. “Mektep Müzesi Dergisi: “Aile Müdireleri” Yetiştirmek”. *Müteferrika : Dört Aylık Kitabiyat Dergisi* 30 (2006/2) : 183-214.
- Berk, Ercüment. “Yusuf Akçura ve Fikirleri”. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 59 (2017): 479-509.
- Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu. *Mektep Müzesi* 1-12. (1329-1330). 0227.
- Bilir, Nurhan. *Ceride ve Bilgi Yurdu Işığında Mecmualarının İnceleme ve İndeksi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, 2013.
- Çankaya, Ali. *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. 3.Cilt. Ankara: Mars Matbaası, 1968-69.
- Çıkar, Jutta R. M. *Türkischer Biographischer Index: Turkish Biographical Index*. 1. Cilt. München: K.G. Saur, 2004.

- Davaz Mardin, Aslı. *Kadın Süreli Yayınları Hanımlar Âleminden Rosa'ya: Bibliyografya 1928-1996 Dergiler, Gazeteler, Bültenler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1998.
- Demir, Kenan. “Osmanlı’da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (Nisan 2016) : 71-112.
- Duman, Hasan. *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu: 1828-1928: A-N*. 1. Cilt. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 2000.
- Duman, Hasan. *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu: 1828-1928: Belgeler*. 3. Cilt. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 2000.
- Duman, Hasan. “Başlangıcından Karınca’ya Kadar Türk Basın Tarihine Kısa Bir Bakış”. *Türk Kütüphaneciliği* 9/1 (1995): 21-35.
- Duman, Hasan. *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu : 1828-1928*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, 1986.
- Edip, Ahmet. *İmtihan*. Ankara: Anadolu İrfan Kitabhanesi, t.y.
- Edip, Ahmet. *İktisad-ı Beyti*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi ve Matbaası, 1331.
- Edip, Ahmet. *Musavver Vücûd-ı Beşer*. Dersaadet: Mahmut Bey Matbaası, 1308.
- Edip, Ahmet. *Musavver Vücûd-ı Beşer.*, haz. Kevser Topkar, Resul Köse. İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınlar, 2019.
- Edip, Ahmet. “Of Mektubu”. *İctihad* 22/220 (15 Kânûnusânî 1927): 4227-4231.
- Edip, Ahmet. “Talim ve Terbiye: Kızıma”. *Türk Yurdu* (1. Seri) 3/5 (13 Kânûnuevvel 1328): 143-147.
- Edip, Ahmet. *Terbiyevi Çocuk Oyunları*. İstanbul: Cihan Matbaası, 1329.
- Edip, Ahmet. *Yeni Millî Elifba*. Ankara: Anadolu Maârif Kitabhanesi, 1340-1342.
- Edip, Ahmet - Macit, Ahmet. *Takvim-i Bahar, Birinci Sene*. İstanbul: Kasbar Matbaası, 1305.

- Edip, Ahmet - Macit, Ahmet. *Takvim-i Bahar, İkinci Sene*. İstanbul: Estepan Matbaası, 1307.
- Edip, Ahmet – Macit, Ahmet. *Takvim-i Bahar, Üçüncü Sene*. İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1307.
- Edip, Ahmet - Macit, Ahmet. *Tarihçe-i Beşer*. İstanbul: Kasbar Matbaası, 1306.
- Edip, Ahmet - Macit, Ahmet. *Telefon*. İstanbul: Kasbar Matbaası, 1306.
- Edip, Ahmet- Çelebi, Veled. *Kuran-ı Kerim Elifbası*. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1343.
- Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*. 2. Cilt. Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı, 1987.
- Enginün, İnci. “Adivar, Halide Edip”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 376-377. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Eraslan, Zeki. “Tarihçi ve Basın”. *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu (19-21 Ekim 2016/Elazığ)*. yay. haz. Uzman Merve Uğur. 1. Cilt. 129-146. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2018.
- Erbay, Erdoğan. *Maârif Mecuası: Tafsili Fihrist ve Bütün Şiirler*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1991.
- Güçtekin, Nuri. *İstanbul'daki Müslim Özel Mektepleri (1873-1922)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013.
- Güray, Rıza. *Türkiye Şeker Sanayii ve Şeker Pancarı Tarımı*. Ankara: Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Neşriyatı, 1968.
- İnuğur, M.Nuri. *Basın ve Yayın Tarihi*. 2. Baskı. İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982
- İSAM. *Mektep Müzesi* 1-12. (1329-1330). D03749
- İslimyeli, Nüzhet. “Osman Fahri”. *Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedisi* 2: 542. Ankara: Ankara Sanat Yayınları, 1967.
- Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. *Ev Hocası* 1. (1339). S0350.

Kadın Eserleri Kütüphanesi. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. Erişim: 19 Eylül 2019. <http://kadineserleri.org>.

Kamus-i Türkî. “Kamus-i Türkî: Türkiye’nin En Kapsamlı Osmanlıca- Türkçe Sözlüğü”. Erişim: 1 Ekim 2017. <http://www.kamusiturki.com/>.

Kerman, Zeynep. *Osman Fahri: Hayatı ve Şiirleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Kesreoğlu, Hasan S. “Batı’da ve Osmanlı İmparatorluğu’nda Süreli Yayınların Ortaya Çıkışı ve Özellikleri”. *Müteferrika* 6 (1995/Yaz) : 19-28.

Kubbealtı Lugatı. “Kubbealtı Lugatı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı”. Erişim: 1 Ekim 2017. <http://lugatim.com/>.

Kurnaz, Şefika. “Osmanlı Kadın Basınının Başlangıcı Tanzimat Dönemi Kadın Basını”. *Millî Eğitim* 83 (1989): 75-79.

Kurnaz, Şefika. “Osmanlı Kadın Basınının En Parlak Dönemi II. Meşrutiyet Kadın Basını (1908-1918)”. *Millî Eğitim* 82 (1989) : 49-56.

Kurnaz, Şefika. *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.

“Mektep Müzesi”. *Resimli Kitap*. 8/47 (1912) : 889.

Millî Kütüphane. *Mektep Müzesi* 1-5, 7, 9-12. (1329-1330). 1956 SA 350 (Dvd no: 101).

Millî Kütüphane. Millî Kütüphane Başkanlığı. Erişim: 1 Ağustos 2017. <http://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/default.aspx>.

Milliyet. “Milliyet Tarihi Fotoğraflar”. Erişim: 17 Ekim 2019. <http://www.milliyet.com.tr/galeri/tarihi-fotograflar-57649?page=3>.

Nuhoğlu, Mehmet. “Cumhuriyet Öncesi Türkiye’indeki Gazete ve Dergilerde Yayınlanan Sanat ve Sanat Tarihi Yazı/ Makalelerinde Fikri Yapı”. *Ekev Akademi Dergisi* 1/1. (2013/ yaz): 83-96.

Okay, Cüneyd. “Meşrutiyet Döneminde Kadınlara Yönelik Bir Dergi: Mektep Müzesi”, *Tarih ve Toplum*, 31/181 (1999) : 4-7.

“Osman Fahri”. *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* 5: 65-66. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2004.

Oylubaş Katfar, Duygu. “Kadın Dergilerinde Öncü Bir Erkek Ahmet Edip ve Ev Hocası Dergisi”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 6/4. (2017): 2436-2447

Özdemir, Özkan. *1911-1931 Yılları Arasında Yayınlanan Türk Yurdu Dergilerinde Gelişen Eğitim Anlayışı ve Cumhuriyet Dönemine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2004.

Özen, Hatice. *Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete Ve Dergileri : (1868-1990)*. İstanbul: y.y, 1990.

Öztürk, Seda. *Birinci Dünya Savaşı Sonunda Türk Kadını ve Türk Kadını Dergisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2010.

Öztürk, Selahattin- Hacıismailoğlu, Abdurrahman M.- Hızarcı, Muhammed. *Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Kataloğu: Süreli Yayınlar*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü, 2006.

Özyürek, Mustafa. “Osmanlı’dan Cumhuriyete Bir Eğitimci: Nakiye Elgün”. *Atatürk Dergisi* 3/2. (2014): 29-46.

Patrick, Mary Mills. *Son Sultanların İstanbul’unda*. Trc. Ayşe Aksu. İstanbul: Dergah Yayınları, 2017.

Sağlam, Hülya. *Halide Edip Adıvar’ın Türk Modernleşmesine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2015.

Sorguç, Bahir. *1920’den 1981’e Millî Eğitim Bakanlığı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, 1982.

Şengil, Fatma Bilgen. *II. Meşrutiyet Dönemi Fikir Akımlarının Kadın Algısı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2010.

Topuz, Hıfzı. *100 Soruda Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973.

Toska, Zehra - Çakır, Serpil - Gençtürk, Tülay -Yılmaz, Sevim - Kurç, Selmin - Art, Gökçen - Demirdirek, Aynur. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli*

Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası : (1869-1927). İstanbul: Metis Yayınları, 1993.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü: 23 Nisan 1920- 20 Ekim 1991. Ankara: TBMM Genel Sekreterliği, 1994.

Van Os, Nicole A. N. M. “Osmanlı Kadın Dernekleri: Geçmişten Gelen Kaynaklar, Gelecek İçin Kaynaklar”. *Toplumsal Tarih* 17/99. (2002): 7-14.

Varlık, Bülent. “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”. *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*. 1: 112-125. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.

Yapar-Gönenç, Aslı. “Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 29. (2007): 63-78.

Yapar - Gönenç, Aslı. *Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2006.

Yüce, Nuri. “Akçura, Yusuf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 2: 228-229. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

EK

Tablo 1

Mektep Müzesi Fihristi

MAKALELER	YAZARLAR	SAYFA
1		
Kapak(kupon var)		ak,isam ve htu var-mk yok
Maksat ve Gaye	Mektep Müzesi	1-2
Yirminci Asırda Kadınlar (Bir konferanstan 1)	Halide Edip	3-8
İki Tane Karikatür		8
Târîh-i Tabî'îden (Tarz-ı Tekâmül)	Nedim	9-11
Bir Kızın Mektubundan	Hür Kadın	12-15
Şu'ûn-ı Fenniyye (Coğrafya ve Çin Lisânı- Tünelde Sinematograf- Ziyadar Mermiler- Sinekler- Elektrik Hakkında Bir Malumat)		16-18
Kimyadan (Dört Irk Üzerine Bir Eğlence)		18
Kadın Haberleri (Gülsüm Kelmalova'dan Mektup)		19
Hikmet-i Tabî'îyyeden (İmtihan Kapısında)		20-22
Mündericatsız Hikâye		23
İnsan Vücudundaki Sıcaklık		24
Muamma		25
Hıfzu's-Sıhha-ı Mekâtip	Ahmet Edip	26-28
İdâre-i Beytiyye (Lekeler- Kır Oyunağı (Ihlamur Ağacından El Fiskiyesi))		29-30
Çocuk Oyunlarından (Gölge Oyunu-Lavanta Çiçeği İle Küçük Bir Eğlence		31-32
Bir Tane Karikatür		32
Reklam (Kadınlar Dünyası)		ak ekte, isam ve htü başta var-mk yok
2		
Kapak(kupon var)-(Mekteb Müzesi, Abonesi, Muhâberât-ı 'Aleniyye, Umum Mekteb Talebesine)		ak ekte var- isam, htü ve mk yok

Yirminci Asırda Kadınlar (Bir konferanstan 2)	Halide Edip	33-36
Musâhabe-i Fenniyye	Nedim	37-40
Bulunmuş Bir Mektup (Kızlar Nasıl Okuyor ve Ne Oluyor?)	Hür Kadın	41-45
Kadın Haberlerinden (Çin Kadınlarından Müteşekkil Bir Fırka-i Askeriyye- Moskova Şehri Cemiyet-i Hayriyye-i İslamiyyesi- Kadınlardaki Uluvvi Cenaba Bir Misal Daha)		46-48
Gülsüm Kemalova'ya Cevap		48-49
Akıl Hürriyet, Hürriyet de Akıl İster	Bir Muallim	49-50
Bir Tane Karikatür		50
Şu'ûn-ı Fenniyye (Mukayeseli Hurdebin (Mikroskop)- Değnekli Süt- Çay- Hâmiz-i Bor (Asit Borik)- Yemek Esnasında Okumayınız-Çiğ Mide)		51-53
Arkadaş Mektupları	Münir	53-57
Muamma		58
Hikmet-i Tabî'iyeden (İmtihan Kapısında)		59-61
Fenn-i Terbiye ve Tâlimden (Ders Takririnde Usûl)	Ahmet Edip	61-64
Bir Tane Karikatür		64
İlanât İçin Şerait Soranlara-Âlât ve Edevât-ı Fenniyye Mübâyaası-Pul ve Kartpostal Meraklılarına- Abonelerimize hediye başlıklı yazı yarım kalmış devamı görünmüyor		ak ekte var- isam, htı ve mk yok
Reklam (Paris Kütüphanesi-Terbiyevi Çocuk Oyunları)		ak ekte var- isam, htı ve mk yok

Kapak(kupon var)-(Mekteb Müzesi, Abonesi,Fazilet Musabakası)		ak ekte var- isam, htı ve mk yok
Yirminci Asırda Kadınlar (Bir konferanstan 3)	Halide Edip	66-69
Uyku Nedir?	Nedim	70-71
Bin Bir Levha (1 İnsan ve Goril İskeleti-2 Kar)		72-73
Terbiye-i Milliyye	Nun	74-79
Kadın Haberlerinden (Teâlî-i Nisvân Cemiyetinde Kadın Dersleri-Kızlar Erkeklerden Daha Zekidir-Emzikli Kadınlara Meccanen Yemek)		79-80

Bir Tane Karikatür		80
Şu'ûn-ı Fenniyye (Her yere Kabil-i Nakl Bir Sandal-Et Muhafazası- Karıncaların İtlaflı- Otomobilî Seyahatin Sıhhate Tesiri- Sinek ve Sivrisinekler- Foklar)		81-83
Hıfzu's-Sıhha-ı Mekâtipten (Mektep ve Usûl-ı Tenvîri-Dershanelerde Aydınlık Ne Taraftan Gelmelidir?-)	Ahmed Edip	83-86
Hutbe-i Elem (Şiir)	Yusuf Ziya	87
Kendi Kendimize Müze Yapalım	Mektep Müzesi	88-90
Muamma		90
Feci Bir Hikâye		91
İnsan Ve Maymun Arasında İskelet Müşabeheti		91-92
İrlanda'nın Kedisi		92-93
Letâif		93
Fen ve Sanat Harikalarından (Fasülyeden Süt İmalı-Tayyare Otelî-Tuz ve Fiyat-Mühim Bir Teneffüs Tecrübesi)		94-95
Birinci Muammanın Halli		95
Umumi Bir Hitap		96
Bir Tane Karikatür		96
Birinci Muammanın Kazananları		ak ekte var- isam, htu ve mk yok
Reklam (İctihad-Çocuk Dünyası-Türk Yurdu-Türk Duygusu-Çocuk Yurdu-Rebab-Talebe Defteri-Mektepli-Terbiyevi Çocuk Oyunları)		ak ekte var- isam, htu ve mk yok

4

Kapak(kupon var)-(Mekteb Müzesi, Abonesi,Fazilet Musabakası)		ak ekte var- isam, htu ve mk yok
Türkler ve Edebiyatları	Halide Edip	97-100
Tevellüd-i Bikri	Nedim	101-102
Monolog	Hür Kadın	103,106-110
Bin Bir Levhadan (3 Paris Rasathanesinin Nısfü'n-nehar Dürbünü-4 Bir Vapurun Panama Kanalından Mürûru)		104-105
Amerika Ne Kadar Terakki Etti -Sekiz Hortumlu Yangın Tulumbası		111

Şu'ûn-ı Fenniyye (Parlak Mermili Tabancalar-Anahtarı Kaybolanlara-Düdük ve Kulak-Gemilerin Temizlenmesi-Kibritli Sigara-Kolay Bir Tirbuşon)		112-113
Fenn-i İdare-i Beytiyye (Kadınlar İçin Usûl-i Tâlim ve Terbiye-Müşkilat İçinde Ev İdare Etmek- Aile-İdare)	Nakiyye	114-117
Pedagoji İhtiyacı	Osman Fahri	118-120
Zü'l-Ma'îşeyn Bir Otomobil		121
On Altı Buçuk Dakikada Devri Âlem		121
Pedagojiden (Mekاتب-i İbtidâiyyede İlm-i Eşya Dersi)	Ahmed Edip	122-123
Çocuklarımızın Mukaddes Hislerine Bir Gıda		124
İdare-i Beytiyyeden (Akasya Çiçeği ve Tuvalet Suyu- Kadife Ütüsü-Azot İstihsalı-Otomobil İşareti)		124-126
Bir Tane Karikatür		126
Muamma		127
Mâlûmat Kırıntıları		127-128
Bir Tane Karikatür		128
İkinci Muammayı Halledenler ve Muammanın Halli		ak ekte var- isam, htu ve mk yok
Reklam (Türk Yurdu-Türk Duygusu-Talebe Defteri- Büyük Duygu-Ekinci-Roj Kürd-İdman-Terbiyevi Çocuk Oyunları)		ak ekte var- isam, htu ve mk yok

5

Kapak(kupon var)-(Mekteb Müzesi, Abonesi)		ak ekte var- isam, htu ve mk yok
Bin Bir Levhadan (5 Kamer Üzerinde Bir Kıt'anın Fotografı (Peyzaj))		129
Türkler ve Edebiyatları	Halide Edip	130-131
Pek Küçük Şeyler	Nedim	132-135,138
Bin Bir Levhadan (6 Tuna Üzerinde Demirkapı Geçidi- 7 Büyüklükleri Mütênâsib Olarak Yapılmış Seyyârât		136-137
Mebâhis-i İhsâiyye	Mehmed Habib	138-141
Hatibler ve Hutbeler	M.H.	142-145 (144'den itibaren isam ve htu'da yok)

Şu'ûn-ı Fenniyye (Ziraat Ve Hıfzu's-sıhha Nokta-i Nazarından Mühimm Bir Alet, Tarz-ı Tagaddi ve Tûl-i Hayat, İpek Böcekleri Aydınlık mı ister Karanlık mı?)		145-148
İki Mühimm Teşebbüs ve Muvaffakiyyet (Taşrada Bulunan Umum Hanımlarımıza)		148
Kendi Müzemizde (Müvellidü'l-humûza istihsali)		149
Fenn-i İdare-i Beytiyye (Tasarruf, Ev, Evde İlk Temizlik, Tahta Kuruşu, Badana, Pire, Evin Aksam-ı Sairesinde Temizlik)	Nakiyye	150-156
Bir Tane Karikatür		156
Kadın El İşleri	Usta	157-159
Muamma		160
Mâlûmat Kırıntıları		160
Bir Tane Karikatür		160
Üçüncü Nüshamızdaki Muamma		ak ekte var- isam,htu ve mk yok
Reklam (İctihad-Türk Yurdu-Türk Duygusu-Talebe Defteri-Büyük Duygu-Ekinci-İdman-Terbiyevi Çocuk Oyunları)		ak ekte var- isam,htu ve mk yok
6		bu sayı mk yok
Kapak-(Tebşîr-i Mühim,Mekteb Müzesi, Abonesi)		ak ekte var- isam, htu yok
Bir İfade	Mekteb Müzesi	161
Türkler ve Edebiyatları	Halide Edip	162-164
Telsiz Telgraf Ne Hale Geldi?	Nedim	165-167
Bir Tane Karikatür		167
Bin Bir Levhadan (8 Kendi Kendine Resim Çıkaran Fotograf Makinesi)		168-169
Beşikler Önünde	Osman Fahri	169-170,172
Bir Tane Resim		171
Fenn-i İdare-i Beytiyye (Bahçede Yabani Otlar, Tanzimat ve Tefrişat, Misafir Odası, Misafir Yatak Odası, Yemek Odası, Adi Kiler, İnce Kiler, Matbah)	Nakiyye	173-179
Tabiat	Siracüddin	180-181
Hukuk-i Nisvâna Ait Bir Mülakat	Hür Kadın	181-189

Şu'ûn-ı Fenniyye (Burun Sadaları, Yirmi Ton Kömürü Birden Kaldıran Bir Makine, Yeni Acaib-i Seba-i Âlem, Atı Arkada Bir Araba, Suni Maden Kömürü, Tozlar ve Çareleri)		189-192
Muamma		192
Bir Tane Karikatür		192
İzah		ak ekte var- isam ve htu yok
Reklam (Doktor Adanalı Ahmed Şükrü Bey -Türk Yurdu-Türk Duygusu-Talebe Defteri-Büyük Duygu- Ekinci-Roj Kürd-İdman-Kadınlar Dünyası)		ak ekte var- isam ve htu yok
7		208'den itibaren mk yok
Kapak-(Çitlembik Boyası, Şehzadebaşında Saadet Kırtasiye Mağazası,Mekteb Müzesi, Abonesi)		ak ekte var- isam, htu ve mk yok
Türkler ve Edebiyatları	Halide Edip	193-195
Uçucu Velospitler	Nedim	196-197
Konferans	Yusuf Akçuraoglu	197-198, 200-204
Bin Bir Levhadan (9 Benjamin Franklin'in Ameliyathanesi)		199
Mukaddime	Mehmed	204-206
Derin Teneffüs Talimi-Teneffüs Talimi	Mehmed	206-210
Mebâhis-i İhsâiyye 2	Habib	210-213
Fenn-i İdare-i Beytiyye (Tenvir, Teshin, Toz, Cila, Elbise)	Nakiyye	214-221
Bir Tane Karikatür		221
Medeniyyet Haberlerinden (Fosfor Kazası, Fırtına Dalgalarının Derinliklerdeki Tesirâtı, Bahçe Kovanlarına Süzgeç, Kolay Bir Damla Sayan Alet)		222
Knor(Çocuk Gıdaları)		223
Bir Tane Karikatür		223
Muamma		224
Altıncı Nüshadaki Muammanın Halli ve kazananlar		ak ekte var- isam ve htu yok

Reklam (Knor -Türk Yurdu-Talebe Defteri-Türk
Duygusu-Büyük Duygu-Ekinci-Roj Kürd-Resimli
Mekteb Âlemi-Çalışalım-Kadınlar Dünyası)

ak ekte var-
isam ve htu
yok

8

bu sayı mk
yok-240-
243, 246-
251, 254-256
arası isam ve
htu yok
(sayfalar
karışık)

Kapak-(Çitlembik Boyası, Şehzadebaşında Saadet
Kırtasiye Mağazası,Mekteb Müzesi, Abonesi)

ak ekte var-
isam ve htu
yok

Türkler ve Edebiyatları

Halide Edip

225-228

Bir Tane Karikatür

228

Şu'ûn-ı Fenniyye (Tayyarecilikte Büyük Bir Terakki,
Bir Mahallin Rutubetini Anlamak İçin Kolay Bir Usûl,
Çıngıraklı Şişeler, Çekmeceli Merdivenler)

229-230

Topçuluk Âleminde Bir İnkılab Yahud Yeni Bombalı
Toplar

Nedim

231,223-234

Bin Bir Levhadan (10 Edvar-ı Arz)

232

Fenn-i İdare-i Beytiyye (Çamaşır)

Nakiyye

235-238

Medeniyet Haberlerinden (Garib Bir Dümen, Yüzme
Dersinde, Bir Dretnotun Bedeli, Uzaktan İşal, Kürk
Fiatları, Tarttığı Vezni Söyleyen Bir Kantar, Havai
Şimendiferler)

239-242

Akçuraoglu Yusuf Bey'e Arz-ı Teşekkür ve Cevab

Ahmed Edip

243-244

Nebatata Dair Mektuplar

Siracüddin

244-247

Harika-i Fen ve Sanattan (Amudi Vaziyyetli
Tulumbalar, İyi Bir Kantar,Mühim Bir Yarış Vasıtası)

247-249

Mücmel Hıfzu's-Sıhha

Hekimbaşı-zade
Mehmed Fethi

249-251

Ahlak ve Talak

Hilmi

251-255

Knor(Çocuk Gıdaları)

255

Muamma

256

Selim Sırrı Bey'e

256

İtizar

256

Hadika-i Meşveret Mektebi

ak ekte var-
isam ve htu
yok

Kapak-(Çitlembik Boyası, Mekteb Müzesi Nâm-ı Cedîdi Resimi Dünya)		ak ekte var- isam, htu ve mk yok
Bir İfade	Resimli Dünya	257-258
Şahsiyyet	Halide Edip	258-261
Fenn-i İdare-i Beytiyye (Leke)	Nakiyye	261- 263,266-269
Bin Bir Levhadan (11 İlk Dikiş Makinesi-12 Edison'un İlk İhtira ettiği Fotograf)		264-265
Monolog	Hür Kadın	269-273
Cemiiyetler Devri	Kazım Şinasi	274-276
Şu'ûn-ı Fenniyye (Petrol Vagonu, Yeni Mobilyalar, Şık Bir Su Deposu, Umumi Mahallerde Ahaliye Hitap İçin (Mükebbiru's-Savt) Megafon, Tehlikeli Bir Otomobil Oyunu, Şimendifer Kazalarına Karşı, En Ziyade Pratik Bir Velospit, Yeni Bir Tütün, Gözdeki Arpacıkların Tedavisi, Amerika'nın Tahte'l-Arz Binaları, İlk Dikiş Makinesi, Büyük Sanayi Ocaklarında Saf Müvellidül-Humuza İstimali, Sağır ve Dilsiz Nasıl Konuşur, Tayyare Kazaları)		277-283
Sanat	A.Şükrü	283- 285
Bir Tane Karikatür		285
Knor(Çocuk Gıdaları)		286
Bir Tane Karikatür		286
Açık Mektup	A. Ahmed Şükrü	287
Reklamlar (Pul Derneği, Kemik Şurubu, İdare Mağazası, Fen ve Sanat, Kuyumcu ve Savatçı, Teminathı Kalpakçı Mehmed Emin, İlançılıkta Büyük Bir İnkılap)		287-288
Hadika-i Meşveret Mektebi, Kadınlık Hayatı		ak ekte var- isam,htu ve mk yok
Knor'un Et Suları		ak ekte var- isam,htu ve mk yok

1	Kapak-(Necati Memduh Biraderler)	ak ekte var-
0		isam,htu ve mk yok
	Şahsiyyet	289-292
	Tayyarecilik ve Kadınlarda Kabiliyet	Hür Kadın 293-294
	Tarih-i Tabîi Mektupları (İnsan ve Toprak)	Edibe 294-295,298
	Bin Bir Levhadan (12)-Mekteb-i Sanayi-i Osmani Futbol Kulübü	296-297
	Fenn-i İdare-i Beytiyye (Ütü, Kola, Yatak Takımı, Davetlerde Bazı Merasim ve Taşrifat, Alafranga Sofralar)	Nakiyye 299-305
	Şu'ûn-u Fenniyye (Yumurtasını Yiyen Tavuklar, Tereyağlarının Muhafazası, Harp İstatistiklerinden, Alüminyum Edevatı Temizlemek, Tekerlekli Çanta, Üç Tekerlekli Araba, Velospitlerden Elekterik İstihsalı, Gaz Lambalarının Tathiri, Şabın Faidesi, Hava Kızağı, Sülfat Dö Kinin Tröstü, Sakız Çiğnemek, Sanat ve Ticaret, Mühim Bir İstihbar, Kevakib)	306-311
	Kadın Haberlerinden (Türk Kadınları Bıçkı Yurdu)	312
	Mâlûmat Kırıntıları	312-314
	Bir Tane Karikatür	314
	Su İçmeyenler, Balıkların Kuvveti, Bir Kitabet Dersine, Bir Pil Mahlûlü, Dört Ayak Bir Koşu Musabakası, Bir Mecliste, Bir Muhavere	315- 316
	Knor	317-318
	Bir Tane Karikatür	318
	Reklamlar (Pul Derneği, Kemik Şurubu, Fen ve Sanat, Teminatlı Kalpakçı Mehmed Emin, İdare Mağazası, Beyoğlu'nda Library De Skol Kütüphanesi, İlancılıkta Büyük Bir İnkılap, Bilgi)	319-320
	Hadika-i Meşveret Mektebi, Hasan Kuvvet Şurubu	ak ekte var- isam,htu ve mk yok
	Knor'un Et Suları	ak ekte var- isam,htu ve mk yok
1		335'den
1		sonrası mk yok
	Kapak-(Necati Memduh Biraderler)	ak ekte var- isam,htu ve mk yok

Reklamlar (Ufûl,Kuyumcu ve Savatçı, Teminatlı Kalpakçı Mehmed Emin, İdare Mağazası, Pul Derneği, Kemik Şurubu)		ak ekte var- isam ve htu en sonda
Şahsiyet	Halide Edip	320-321
Maymunlarda Hiddet	Nedim	322-325
Bir Tane Karikatür		325
Fenn-i İdare-i Beytiyye (Alafranga Sofralarda El Yıkamak, Alaturka Sofra, Alaturka Sofralarda El Yıkamak, Eski Milletlerde Yemek Odası ve Sofralar, Roma Yemek Odası,)	Nakiyye	326,329-333
Belkıs Şevket Hanım		327
Bin Bir Levhadan (14 Panama Kanalı)		328
Terbiye-i Etfal ve Neticeleri	Muallim Tahsin	334-338
Bir Resim		338
Şu'ûn-u Fenniyye (Sarmaşık Yaprığı ve Temizlik, Anahtarlı Çiçek, Dünyanın En Büyük Dretnotu, Gayet Güzel Bir Diş Suyu, Siyah Çoraplar Nasıl Yıkanır, Krem Simon, Yeni Bir Mektep Terazesi, İki Orangutan, Fillerde Baloda Dans Eder, Garib Bir Böcek, Su Üstünde Nasıl Gezilir)		339-345
Tarih-i Tabîi Mektuplarından (İkinci Mektub)	Edibe	346-348
Belkıs Şevket Hanım, Panama Kanalı Hakkında Malumat, Knor,		348-349
Bir Tane Karikatür		350
Talebe Defteri, Hasan Kuvvet Şurubu		ak ekte var- isam ve htu yok
Knor'un Et Suları		ak ekte var- isam ve htu yok

1	bu sayı mk
2	yok

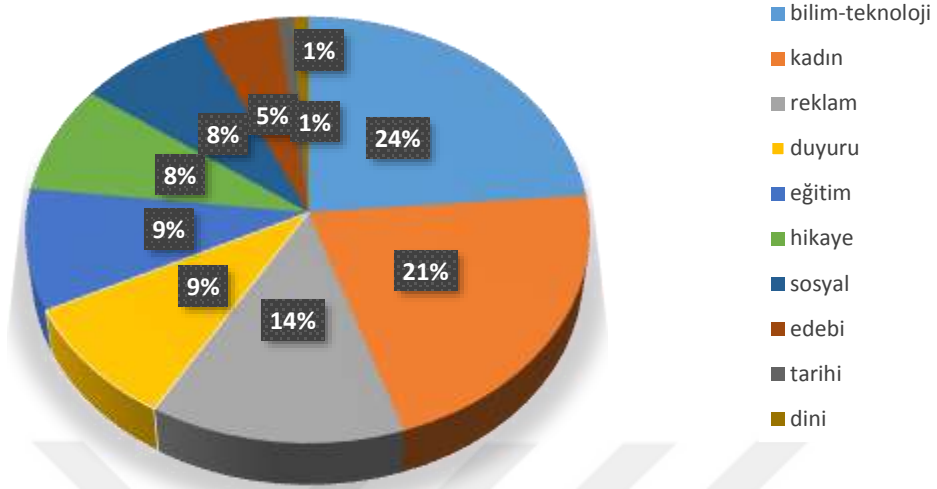
Kapak- (Ufûl,Kuyumcu ve Savatçı, Teminatlı Kalpakçı Mehmed Emin, İdare Mağazası, Pul Derneği, Kemik Şurubu)		ak ek-isam ve htu yok
Şahsiyet	Halide Edip	351-352
Röntgen Şuainın Mekteplerde Bir Hizmeti	Nedim	353-355
Bir Tane Karikatür		355
Fenn-i İdare-i Beytiyye (Saksonlarda Yemek Odası, Çinlilerde Yemek Salonu)	Nakiyye	356- 357,360-361

Bin Bir Levhadan (15 Bir Torpilin Zırhlıya Tesiri- 16 Havai Tellerle Lokomotif Nakli)	358-359
Bir Resim	361
Türk Şairleri (Şeref Hanım)	Muallim Tahsin 362-364
Mündericatsız Hikâ yeler	364
Şuun-u Fenniyye (Havai Tellerle Lokomotif Nakli,Kağıttan Testere, Vidalar İçin, Keşşafılara Mühim Bir Nasihat, Sütün Muayenesi,Tazyik-i Ziya)	365-366
Doktor Adanalı Ahmet Şükrü, Çitlembik Boyası	ak ekte var- isam ve htu yok
Knor'un Et Suları	ak ekte var- isam ve htu yok

Tablo 2
Sayıların Yayın Tarihleri ve Sayfa Aralıkları

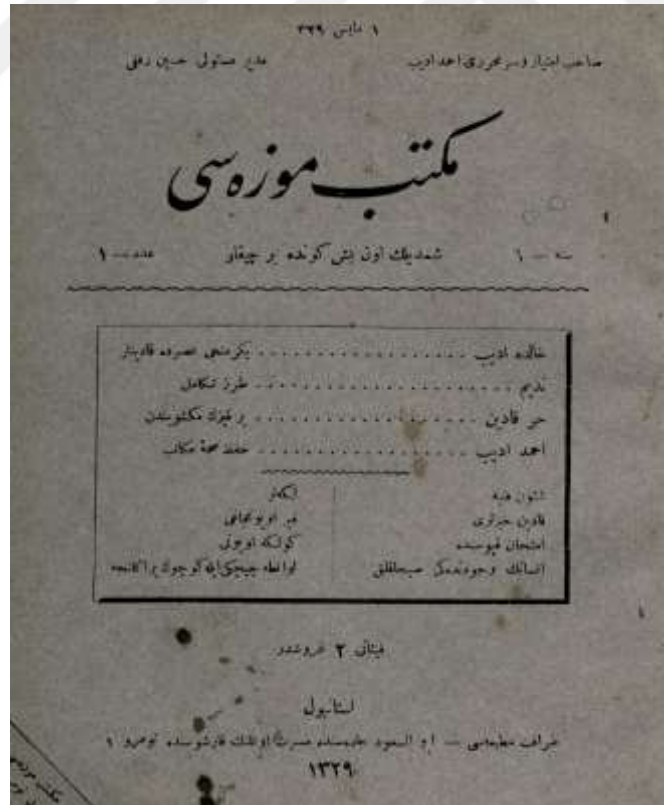
Sayı	Rumi	Hicri	Miladi	Gün	Sayfa aralığı
1	(1 Mayıs 1329)	(7 Cemâziyelâhır 1331)	(14 Mayıs 1913)	Çarşamba	1-32
2	(15 Mayıs 1329)	(21 Cemâziyelâhır 1331)	(28 Mayıs 1913)	Çarşamba	33-64
3	(1 Haziran 1329)	(9 Recep 1331)	(14 Haziran 1913)	Cumartesi	65- 96
4	(15 Haziran 1329)	(23 Recep 1331)	(28 Haziran 1913)	Cumartesi	97-128
5	(1 Temmuz 1329)	(9 Şaban 1331)	(14 Temmuz 1913)	Pazartesi	129-160
6	(1 Ağustos 1329)	(11 Ramazan 1331)	(14 Ağustos 1913)	Perşembe	161- 192
7	(1 Eylül 1329)	(12 Şevval 1331)	(14 Eylül 1913)	Pazar	193-224
8	(15 Eylül 1329)	(26 Şevval 1331)	(28 Eylül 1913)	Pazar	225-256
9	(15 Teşrînievvel 1329)	(27 Zilkâde 1331)	(28 Ekim 1913)	Salı	257-288
10	(15 Teşrînisânî 1329)	(28 Zilhicce 1331)	(28 Kasım 1913)	Cuma	289-320
11	(15 Kanûnuevvel 1329)	(29 Muharrem 1332)	(28 Aralık 1913)	Pazar	320-350
12	(1 Mart 1330)	(16 Rebûlevvel 1332)	(14 Mart 1914)	Cumartesi	351-366

Şekil 1

Mektep Müzesi Muhtevası

Resim 1

Mektep Müzesi Kapak Sayfası

Mektep Müzesi 1: Kapak,

Resim 2

Mektep Müzesi Resimsiz İç Kapak Sayfası

Mektep Müzesi 2: 33.

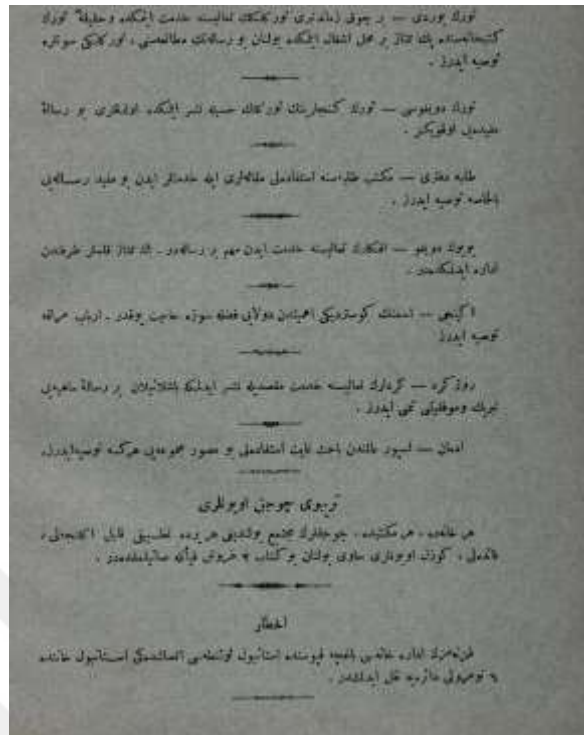
Resim 3

Mektep Müzesi Resimli İç Kapak Sayfası

Mektep Müzesi 3: 65.

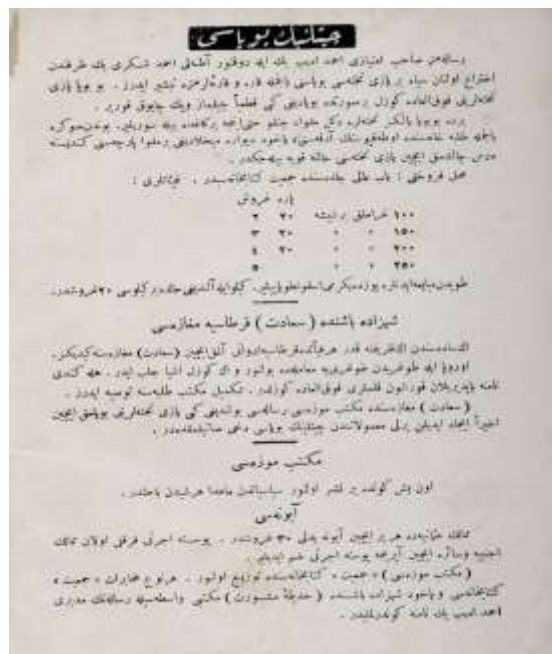
Resim 4

Mektep Müzesi Son Ek Sayfası

Mektep Müzesi 4: Son ek 2.

Resim 5

Mektep Müzesi İlk Ek Sayfası

Mektep Müzesi 7: İlk ek.

Resim 6

Mektep Müzesi Resimsiz İç Sayfası

Mektep Müzesi 5: 148.

Resim 7

Mektep Müzesi Resimli İç Sayfası

Mektep Müzesi 6: 190.

ÖZGEÇMİŞ

14.03.1989 yılında Bolu’da doğdu. 2012 yılında Açık Öğretim Lisesi’ni, 2016 yılında da Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı’nda, İslâm Tarihi Yüksek Lisans çalışmalarına başladı.

